

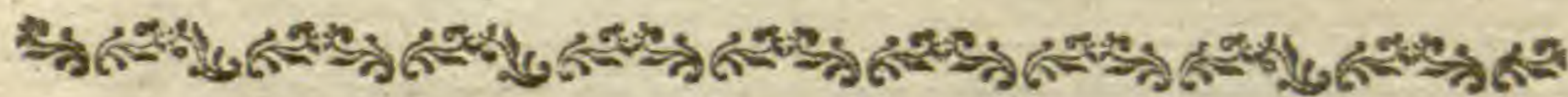
73
Linnaeus
QK 91
-273
1775
v. 2 (5)

NATUURLYKE HISTORIE
OF
UITVOERIGE BESCHRYVING
DER
DIEREN, PLANTEN
EN
MINERAALEN,

Volgens het SAMENSTEL van den Heer

L J N N T U S.

Met nauwkeurige Afbeeldingen.

TWEEDE DEELS, VYFDE STUK.

DE HEESTERS.

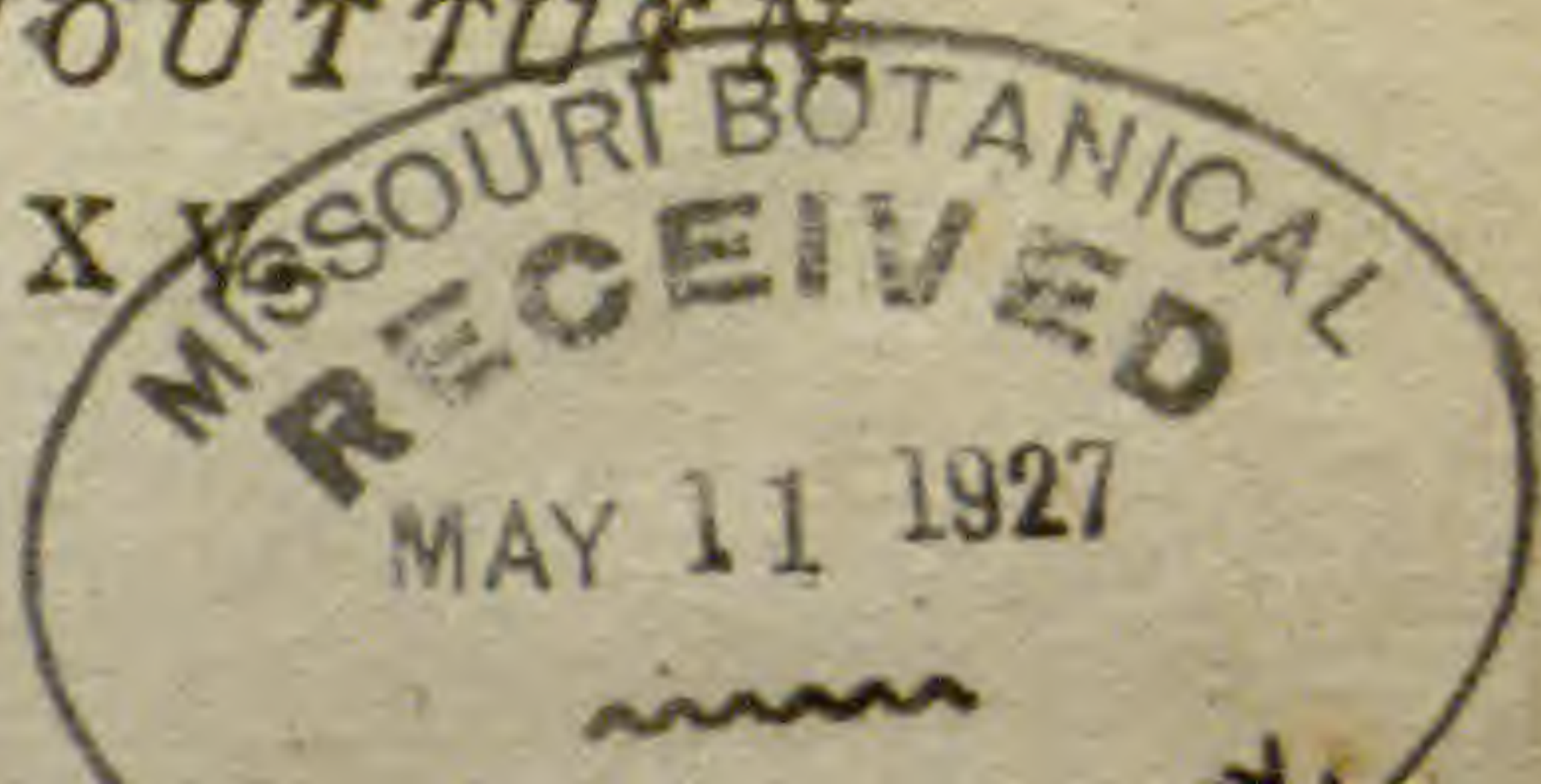

B-

TE AMSTERDAM,

By de ERVEN VAN F. HOUTTUN

M D C C L X X V

INHOUD VAN DIT STUK.

DERDE AFDEELING.

DE HEESTERS.

- VIII. HOOFDST. *Beschryving van de HEESTERS, wier Bloemen tien Meeldraadjjes hebben, deswegen DECANDRIA of TIENMANNIGE genaamd, tot welke de Casfia, Ruta en veele anderen behooren.* Bladz. 1
- IX. HOOFDST. *Beschryving van de TWAALFMANNIGE HEESTERS, Dodecandria, dus wegens het getal der Meeldraadjjes, dat meer dan tien of minder dan twintig, en veeltjds twaalf is, genaamd.* — 124
- X. HOOFDST. *Beschryving van de HEESTERS, die TWINTIGMANNIGE, Icofandria, wegens het getal der Meeldraadjjes, geheten worden, tot welken die Gewassen, welken men Toortsplanten noemt, als ook de Granaat-Appelen, Roozen, Myrten, en verscheide anderen, betrokken zyn.* — 141
- XI. HOOFDST. *Beschryving van de VEELMANNIGE HEESTERS, Polyandria, dus wegens het onbepaald getal van Meeldraadjjes genaamd; waar onder de verscheide Soorten van Kappers, Cistus en in 't byzonder de Theeboom, voorkomen.* — 229

XII. HOOFDST. *Beschryving van de TWEE-
MAGTIGE HEESTERS*, Didynamia,
*dus genaamd, om dat zy, van de vier
Meeldraadjes, twee langer, twee kor-
ter hebben; gelyk onder anderen de La-
vendel, Kruizemunt en dergelyken; die
tot de Gekranke of Lipbloemige be-
hooren, en veele Uitheemschen, waar
in het zelfde plaats heeft.*

Bladz. 279

XIII. HOOFDST. *Beschryving van de EN-
KELBROEDERIGE HEESTERS*, Monadelphica,
*dus genaamd, om dat de
Meeldraadjes in derzelyver Bloemen sa-
mengegroeid zyn, of uit één Grond-
stuk voortkomen; gelyk dit plaats heeft
in de Geraniums, Malva's en ande-
ren.*

— 355

XIV. HOOFDST. *Beschryving van de HEE-
STERS, wier Meeldraadjes uit twee
Grondstukken voortkomen, deswegen
DUBBELBROEDERIGE, Diadelphia ge-
naamd; tot welken byna alle de Vlin-
derbloemige Plantgewassen betrokken
zyn.*

— 422

XV. HOOFDST. *Beschryving van de VEEL-
BROEDERIGE HEESTERS*, Polyadel-
phia, *in wier Bloemen de Meeldraad-
jes tot verscheide Lighaamen samen-
gevoegd zyn, die als de Voetstukken
daar van uitmaken.*

— 563

A A N.

AANWYZING DER PLAATEN;

en der Bladzyden,

alwaar de Figuren aangehaald of beschreeven worden.

PLAAT XXIV. Afbeelding van TIENMANNIGE Heesters. tegenover Bladz. 7

Fig. 1. De *Sophora biflora*, een
fraay Kaaps Bloemge-
was. . . . . bl. 8

Lett. A. Drie Vrughtballetjes
of Nooten van den *Gui-
landina* of Bonduc-Boom
uit Westindie, ... bl. 46

— 2. De *Chalcas paniculata* of
Camuneng van 't Eiland
Java in Oostindie. . . . . bl. 57

PLAAT XXV. Afbeelding van TIEN- EN TWINTIGMANNI- GE HEESTERS. , ————— 105

Fig. 1. Een Kaapsch Gewas
naar de *Cunonia* of *Oo-
sterdykia* eenigszins ge-
lykende. . . . . bl. 106

Lett. A. De Styl en Meel-
knopjes van hetzelfde
zeer sterk vergroot. . . . . bl. 107

Fig. 2. Een smalbladige *Myr-
tus* van de Kaap. . . . . bl. 179

Lett. B. Een Blommetje daar
van, met sterke Ver-
grooting, afgebeeld. . . . . bl. 180

PLAAT XXVI. Afbeelding van VEELMANNIGE EN TWEE- MAGTIGE Heesters. ————— 275

Fig. 1. Een Takje van den *Ay-
Asja* Boom of Visch-

* 3

doos

dooder, uit Oostindie,
met Bloem en Vrucht. *bl.* 275

Lett. A. De Kelk afzonderlyk, om de vier Stylen of Stampers aan te wyzen. *bl.* —

Fig. 2. Een Vrucht draagend Takje of Tros van het Oostindische Gewas, *Volkameria ferrata* genaamd, met het Blad. *bl.* 337.

PLAAT XXVII. Afbeelding van
TWEEMAGTIGE EN ENKEL-
BROEDERIGE Heesters. *tegenover* Bladz. 349

Fig. 1. Een Takje van een Kaapfen Heester met zyne Zaadhuisjes naar den Kuischboom gelykende. *bl.* 350.

Fig. 2. Een Takje van de *Genda-Poura* uit Oostindie, welker Zaad *Abelmosch* heet. *bl.* 416

Fig. 3. Een Tuiltje of Vrucht-Tros van de *Abrus* of Weeg-Boontjes, uit China gebragt. *bl.* 436.

Lett. A. Twee grooter Zaad- den van den *Weegkorels* of *Koraalboom*. *bl.* 438.

PLAAT XXVIII. Afbeelding van
DUBBELBROEDERIGE Heesters. — — — 433

Fig. 1. Een Kaapsch Gewas, *Polygala Empetrifolia* door my genaamd. *bl.* 433.

Lett. A. Wyst aan het Zaadhuisje in de twee groote Kelkblaadjes vervat; *b* hetzelfde kleiner en onvolkomener: *c* de ove-

rige Kelkblaadjes en den Kiel van het Bloempje , met zyne Baardjes , den Styl doorlaatende , die by *d* zig duidelyker en sterk vergroot vertoont met de agt Meeldraadjes en derzelver langwerpige Meelknopjes. By *e* is de vyfbladige Kelk zeer sterk vergroot, met de overige Bloemblaadjes, de Kiel weggenomen zynde , voor 't Oog gebragt.

Fig. 2. Een Soort van *Aspalathus*, die ik *Pedunculata* getytd heb, van de Kaap.

bl. 475.

Lett. B. Wyst een vergroot Bloempje aan , van dit Gewas , welks Haairige Kelk meer vergroot voorkomt by *f*, met den Styl en de tien Meeldraadjes , die hier altemaal tot één Lighaam samengevoegd zyn , gelyk zy zig by *g* openbaaren ; zynde derzelver Meelknopjes aldaar ook zichtbaar , zo wel als de geknopte Stempel. By *h* is de Kiel , met zyne twee dunne Nageltjes of Steel- tjes van aanhechting , ook zeer vergroot zynde , voorgesteld.

Lett. C. vertoont het Zaa- huisje of Haauwtje wat grooter dan natuurlyk. De Haairigheid is hier zo fyn , dat men die niet overal heeft kunnen af- beelden.

PLAAT XXIX. Afbeelding van
DUBBELEROEDERIGE Hee-
sters. . . . . tegenover Bladz. 499,

Fig. 1. Een Tak van de *Liparia Villosa* van de Kaap, zynde een zeer fraay Zilverkleurig Gewas, met een fyne Wolligheid.

bl. 501.

Lett. A. vertoont de Bloem, en *b, c, d, e* haare Blaadjes: *f* den Kelk, die zeer ruig is en de Meeldraadjes daar in vervat, die by *g* en *h* nader zyn aangewezen; gelyk ook de Styl en het Vruchtbeginzel by *i*, zeer vergroot zynde. Dit alles is breeder verklaard op

bl. 502.

Fig. 2. Een Tak van den Kaapsen Heester, genaamd *Psoralea aculeata*.

bl. 549.

Lett. B. vertoont den Kelk, en voorts wyzen de kleine Lettertjes de deelen van de Bloem aan en het Vruchtbeginzel; zynde by *i* ook een Slip van den Kelk en by *k* een Blaasje van het Gewas met sterke Vergroo- ting voorgesteld, om de Klierachtige Stippen, die zig daarop bevinden, duidelyk aan te toonen: gelyk men dit alles omstandig kan leezen op

bl. 550.

BESCHRYVING

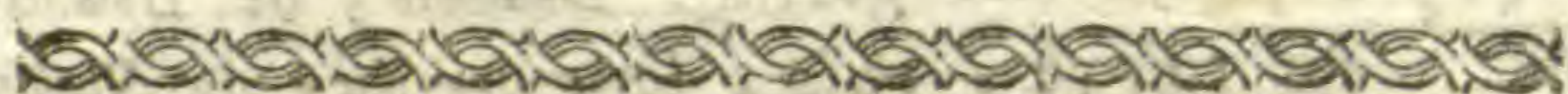
DER

PLANTEN.

DERDE AFDEELING.

DE HEESTERS.

VIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van de HEESTERS, wier Bloemen tien Meeldraadjes hebben, deswegen DECANDRIA of TIENMANNIGE genaamd, tot welken de Casfia, Ruta en veele anderen behooren.

*****n het voorgaande Stuk zyn de Agt-
mannigen beschreeven: de Negen-
I *****mannigen leveren geen Heesters
***** uit: des begin ik dit Stuk met de
Tienmannigen, van wier algemeene Verdeeling reeds gesproken is. Het eerste Geslacht, in die Klasse voorkomende, heet

SOPHORA.

Een vyftandige Kelk, aan de bovenzijde bul-
tig, bevat een Vlinderbloem, die de Vleugels

A

ZO

2 TIENMANNIGE HEESTERS.

III. zo lang heeft als de Vlag. 't Getal der Meel-
 AFDEEL. draadjes is tien, allen van elkander afgezond-
 VIII. derd, 't welk deeze en de volgende Soort
 HOOFD- van de andere Vlinderbloem-Planten onder-
 STUK. scheidt. De Styl is enkeld; de Vrucht een
 Eenwy-
 vige. Peul.

Thans zyn twaalf Soorten, uit de drie ande-
 re Wereldsdeelen afkomstig, in dit Geslagt
 begreepen, naamelyk

I. (1) *Sophora met gevinde Bladen, de Blaad-
 Sophora*
*Alopecu-
 roides.*
 Vosfeftaar-
 nige. *jes talryk, ruig, langwerpig; de Steng
 Kruidig.*

Deeze bevondt zig in de Cliffortsche Tuin,
 zynde onder den naam van *Zoethout*, met
 knoopige als gewrichte Peultjes, door BUX-
 BAUM afgebeeld en beschreeven. TOURNE-
 FORT hadtze Orientaalsch Ervum, dat over-
 blyft, Vosfeftaartachtig, met een zeer lange
 Vrucht, geheten. De Groeyplaats is in de Oos-
 tersche Landen.

II. (2) *Sophora met gevinde Bladen, de Blaad-
 Tomentosa.*
 Wollige. *jes talryk, rondachtig en Wollig.* De

(1) *Sophora* Fol. pinnatis, Foliolis numerosis villosis ob-
 longis, Caule Herbaceo. *Syst. Nat.* XII. Gen. 503. p. 287.
Veg. XIII. Gen. 508. p. 325. *Sophora. Hort. Cliff.* 156. Er-
 vum Orientale *Alopecuroides* perenne, Fructu longissimo.
 TOURNE. *Cor.* 27. DILL. *Elth.* 136. *Glycyrrhiza* Siliquis
 nodosis, quasi articulatis. BUXB. *Cent.* III. p. 25. T. 46.

(2) *Sophora* Fol. pinnatis, Foliolis numerosis subrotundis
 tomentosis. *Soph. tom. fol. subrotundis. Fl. Zeyl.* 163. In-
 di

De Wolligheid der Bladen maakt dit Gewas III. geheel Zilverkleurig, en het is tot de Colu- AFDEEL. VIII. tea's betrokken geweest door HERMANNUS, HOOFD- die aanmerkt, dat het een Heester van Mans STUK. langte hoog wordt, de Bloemen Aairswyze ver- Monogy- gaard hebbende, welke naar die van Brem ge- lykelyken, en waar op dergelyke Peultjes volgen als in de voorgaande Soort. Het komt over- vloedig in de Kreupelboschen, aan de Zee- Kust van 'r Eiland Ceylon, voor, zynde van een scherpen, bitteren, walgelyken Smaak. Dat het in de Cliffortsche Tuinbeschryving *Indigo- phora* genoemd was, is niet om dat het de In- digo zou voortbrengen, maar, om dat het tot dien Geslagtnaam betrokken werdt.

(3) *Sophora met gevinde Bladen, de Blaadjes talryk en eenigermaate Hartvormig.* III. Occidentalis.

Deeze, door EHRET te Londen getekend, Westindi- is door TREW zeer sierlyk in Afbeelding ge- bragt. Men betreft 'er toe de Ongedoornde naar den Koraalboom gelykende Heester van SLOANE met Bladen als die der Esfcheboo- men, doch ronder, de Bladen en Takjes ruig: als

digophora Fol. tomentosus. *Hort. Cliff.* 437. *Colutea Zeilani- ca Argentea tota.* HERM. *Lugdb.* 169. T. 171. RAJ. *Hist.* 1720.

(3) *Sophora* Fol. pinnatis, Fol. numerosis subcordatis. *Ga- lega fruticosa &c.* BROWN. *Jam.* 239. T. 31. f. 1. *Corallo- dendron* Fol. Pseudo-Acaciae. PLUM. *Sp.* 21. *Jc.* 101. *Arbori Coral affinis non spinosa.* SLOAN. *Jam.* 144. *Hist.* II. p. 40. T. 107. f. 3. *Sophora arborea &c.* TREW. *Ehret.* p. 27. T. 59.

4 TIENMANNIGE HEESTERS.

III. als ook de Heesterachtige Galega van BROWNE;
 AFDEEL. doch deeze Westindische verschilt, zo onze
 VIII. Ridder aanmerkt, zeer weinig van de voor-
 HOOFD- gaande Soort, dan dat de Bladen veel minder
 STUK. en naauwlyks van onderen eenigermaate Wollig
 zyn.
*Eenwy-
 vige.*

IV. (4) *Sophora met gevinde Bladen, de Blaadjes
 Capensis. talryk, Lancetvormig, van onderen Wol-
 Kaapsche. lig, de Steng Heesterachtig.*

Deeze, aan de Kaap groeiende, is een Hee-
 fter in de Jongheid Wollig, doch ouder wor-
 dende kaal, hebbende aan ieder Bladsteel drie-
 en-twintig Blaadjes, en aan 't end der Takken
 een Tros van witte omgekromde Bloemen, wier
 Meeldraadjes als met Fluweel doorweven zyn,
 en de Vrugt is een platachtige Wollige Haauw,
 bevattende van drie tot zes zeer harde Zaaden.

V. (5) *Sophora met gevinde Bladen; de Blaadjes
 Japonica. menigvuldig, ovaal en glad; de Steng
 Japansche. Boomachtig.*

Deeze valt in Japan, en heeft van zeven
 tot elf Eyronde, dunne, wederzyds gladde Vin-
 blaadjes, de ondersten een weinig kleiner en
 kleine Trosfen van witte Bloemen.

(6) So-

(4) *Sophora* Fol. pinnatis, Fol. numerosis lanceolatis subtus
 tomentosus, Caule fruticoso. *Mant.* 67. *Sophora* Oroboides,
 BERG. *Cap.* 142.

(5) *Sophora* Fol. pinnatis, Foliolis plurimis ovatis glabris,
 Caule arboreo. *Mant.* 68. BURM. *Fl. Ind.* 93.

(6) *Sophora met gevinde Bladen; de Blaadjes zeven in getal en glad.* III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Een Chineefsch Heeftertje met smalle Senne-
Blaadjes, en een geknoopte Haauw, die een
lange Snuit heeft, van PLUKENET, wordt VI.
Hepta-
phylla.
Zevenbla-
dige.
hier betrokken, zo wel als de Bortstruik van
RUMPHIUS, *Anticholerica*, dus genaamd, om
dat dezelve een gezegend Middel uitlevert,
tot stuiting van gevaarlyke Galbraakingen. De-
zelve is vry gemeen op Java en de Oostindi-
sche Eilanden daaromstreeks, als ook op de
Molukkes, groeiende aan het Strand ter hoog-
te van den gemeenen Liguster, doch de Stam
krygt wel de dikte van een 's Menschen Arm
of Been. De Takken zyn Wollig, de Blaad-
jes ovaal, de Bloemen geel, de Vrugten knoo-
pige Haauwen, naar die van den Koraalboom
gelykende, en Zaaden als Erwtten bevattende,
die een bitteren Smaak hebben, zo wel als het
geheele Gewas. De Ternataaten noemen 't
zelve het opperste Geneesmiddel, als tegen drie
aldaar zeer gevaarlyke Kwaalen, het Bort, de
Pleuris en Venyn, dienstig zynde.

(7) *Sophora met drievoudige ongesteelde Bla-
den, de Blaadjes smal.* VII.
Genistoides.
Bremach-
tige.
Hier

(6) *Sophora* Fol. pinnatis, Foliolis septenis glabris. *Fl. Zeyl.*
167. Fruticulus Sinensis &c. PLUK. *Amalth.* 18. T. 451. f.
10? *Anticholerica.* RUMPH. *Amb.* IV. p. 60. T. 28.

(7) *Sophora* Fol. ternatis sessilibus, Foliolis linearibus. BERG.

A 3 Cap.

6 TIENMANNIGE HEESTERS.

III. Hier wordt zo wel de Bremachtige als de
 AFDEEL, VIII. Walstrooachtige van BERGIUS, beiden aan
 HOOFD- de Kaap der Goede Hope vallende, t'huis ge-
 STUK. bragt. De eerste heeft PLUKENET onder
 Eenwy- den naam van Kaapsche Driebladigen Brem
 vige. met Rosmaryn-Bladen; de andere onder dien
 van Afrikaansche Brem met smalle hangende
 Blaadjes, voorgesteld en afgebeeld. De Kiel
 van de Bloem is wederzyds gehoornd.

VIII. (8) *Sophora met drievoudige, byna ongesteel-*
Australis. de, gladde Bladen, en Degenvormige
 Zuidelyke. *Stoppeltjes.*

Deeze heeft een Kruidige leggende Steng;
 de Bladen zyn langwerpig Wigvormig: de
 Groeyplaats is in Karolina.

IX. (9) *Sophora met drievoudige byna ongesteelde*
Tinctoria. Bladen; de Blaadjes stomp ovaal en glad,
 Verwende. *de Stoppeltjes zeer klein.*

Men heeft deeze voor de Indigo-Plant uit-
 gegeven, doch de Ondervinding leerde, vol-
 gens CLAYTON, dat 'er de Indigo niet van
 te

Cap. 140 β . *Sophora Gallioides.* BERG. Cap. 141. *Genista*
Rosmarini folio triphyllos. PLUK. *Phyt.* 413. f. 5. *Genista*
Afr. Fol. Gallii. OLD. *Afr.* 31.

(8) *Sophora* Fol. ternatis subsesilibus glabris, Stipulis En-
 siformibus. *Mant.* 378.

(9) *Sophora* Fol. ternatis subsesilibus, Foliolis obovatis gla-
 bris, Stipulis minutis. *Mant.* 377. GRON. *Virg.* 64. *Cytisus*
procumbens Amer. &c. qui Anil suppeditat. PLUK. *Alm.* 129.
 T. 86. f. 2. EHRET, T. 1. f. 3.

Fig. 1.

Fig. 2.

te maaken ware. Het is een Gewas, naar het Spartium gelykende, driebladig en takkig, met kleine rondachtige Zeegroene Blaadjes; de Stengen glad en geelachtig, taay, tot aan het end van Juij kaal; de Bloemen geel; de Vruchtene zwartachtig bruine, korte, gezwollene Haauw, welke twee of drie Nierachtige Zaa-den bevat. De Wortel, die overblyft, geeft in 't Voorjaar Scheuten als Spargies uit. Het wordt van de Engelschen, in Virginie, *Wilde Indigo* geheten.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

(10) *Sophora met drievoudige gesteelde Bla- den, de Blaadjes ovaal en glad, de Stop- peltjes kort en eenigermaate Elsvormig.*

X.
Alba.
Witte.

Deeze, te vooren *Crotalaria* genoemd ge- weest, heeft een hooge purperroode Steng: de Vinbladen zyn anderhalf Duim lang. 't Ge- was heeft hangende Trosfen van witte Bloe- men, die een Voet lang zyn. De Groeciplaats is in Karolina.

(11) *Sophora met drievoudige gesteelde Bla- den, de Blaadjes Haairig en ovaal.*

XI.
Lupinoides.
Lupinach-
tige.

Deeze, op Kamtschatka door DEMIDOFF ge-

(10) *Sophora* Fol. ternatis petiolatis, ellipticis glabris; Sti- pulis subsubulatis brevibus. *Syst. Veg.* XIII. *Crotalaria alba.* *Sp. Plant.* 1006. *Mant.* 440. *Anonis Caroliniana perennis.* *MART. Cent.* T. 44.

(11) *Sophora* Fol. ternatis petiolatis, Foliolis ovalibus pi- losis. *Soph. Fol. ternatis Spicâ verticillatâ.* *Am. Acad.* II. p. 350.

III. gevonden , heeft een gekranste Aair en Stop-
 AFDEEL. peltjes zo groot als de Bladen; 't welk deeze
 VIII. Plant zonderling maakt. De Vlag is , gelyk
 HOOFD- in de meeste Soorten van dit Geslagt, naauw-
 STUK. lyks zo groot of zelfs kleiner dan de Vleu-
 Eenwy- gels , en de Kiel tweebladig. Men heeft 'er
 vige. eene , die de Stoppeltjes rondachtig en stomp ;
 een andere die dezelve langwerpig en spits
 heeft , waargenomen.

XII.

(12) *Sophora met enkelde Bladen.*

Biflora.
 Enkelbla-
 dige.
 Pl. XXIV.
 Fig. I.

Deeze Soort zou de Bladen nu ronder dan langwerpiger , nu Wollig dan glad hebben , doch , dat dezelve enkeld zyn , onderscheidtze genoegzaam van de anderen. Ook zyn de Steeltjes somtyds eenbloemig , gelyk in het aangehaalde Takje door SEBA afgebeeld , naast overeenkomende met de mynen van de Kaap ontvangen , alwaar zy haare Groeciplaats heeft. Een gedeelte van één derzelve is hier in Plaat gebragt , om de Gestalte naauwkeurig te vertoonē. Hier in openbaaren zig , behalve de Bladen , die eenigszins Wollig zyn , ook de Bloemknoppen zagt als Fluweel ; terwyl de purperblauwe Kleur der Bloemen nog stand houdt in myne ge-

(12) *Sophora* Fol. simplicibus. *Mibi.* *Soph. rotundifolia:* tomentosa , glabra. BERG. *Cap.* 138 , 139. *Crotolaria* Fol. simplicibus ovatis *Sec. Hort. Cliff.* 357. R. *Lugdbat.* 374. *Crotal. Arbor Africana* *Styracis folio* , molli , incano. PLUK. *Alm.* 122. T. 185. f. 2. *Genista arborescens* *Afric.* HERM. *Lugdbat.* 270. T. 271. SEB. *Kab.* II. T. 99. f. 3. *Myrto-Genista* *Cap. Bonæ Spei.* BREYN. *Cent.* T. 29.

gedroogde Exemplaren van dit Gewas, het- III.
welk door HERMANNUS, met de Bloem en AFDEEL.
het korte rondachtige Zaadhuisje, is in Plaat HOOFD-
gebragt, onder den naam van *Boomachtige* STUK.
Afrikaanfche Brem, met een blaauwe Bloem. *Menogy-*
nia.

Deeze behoort zekerlyk tot die Verscheiden-
heid, welke BERGIUS de *Wollige* tytelt, en
die van BREYN, welke de Bladen zeer pun-
tig, dik en glad heeft, byna als der Myrthen,
tot de *Gladder* van BERGIUS; zynde in deeze
de Takjes zeer hoekig en fommige Steeltjes
tweebloemig. De Vlag is hier, zo wel als in
de Zevende Soort, groot en breed, gelyk ik
dit ook bevind in de mynen. In die van BREYN
waren de Bloemen Goudgeel, de Zaadhuisjes
lang en plat, gelyk de Haauwen van de Brem;
zo dat men mag denken, of dezelve geen by-
zondere Soort zy, gelyk BERGIUS met re-
den vermoedt. Tot deeze laatste behoort ze-
kerlyk dat Takje, uit Zaad van Afrika, naar
dat van Brem gelykende geteeld, 't welk door
BARTHOLINUS in Afbeelding is gebragt (*).
Immers wegens de Bloemen, Zaadhuisjes of
Peultjes en het Zaad, alleen, als ook wegens
de Hoekige Takjes, is dit Gewas door sommi-
gen tot de Brem betrokken.

A N A G Y R I S.

Een Vlinderbloem, welke de Vlag regt en
zo

(*) Arbor Africana siliquosa Genistæ femine. BARTH. *Hafn.*
II. OBS. 131. p. 347.

III. zo wel als de Vleugels korter dan de Kiel
 AFDEEL. heeft ; terwyl de tien Meeldraadjes ook van
 VIII. elkander afgezonderd zyn , met een enkelden
 HOOFD- Styl , die een Haauw voortbrengt , maakt de
 STUK. Kenmerken uit.

I. De eenigste Soort (1) is een zeer bekend
Anagyris foetida.
 Stinkende. Gewas , groeiende op de Bergen der Zuidelyke
 deelen van Europa. Immers het komt niet
 alleen voor , in Italie , Sicilie en Spanje ; maar
 ook in Languedok en Provence. „ TOUR-
 „ NEFORT hadt ons een Boompje , daar van ,
 „ gebragt van een kleinen Heuvel , die by Ar-
 „ les is , waar CLUSIUS dit Gewas hadt
 „ waargenomen ; (zegt GARIDEL,) om het-
 „ zelve te planten in de Tuin van den Heer
 „ DE BEAUMONT , alwaar men het een lan-
 „ gen tyd heeft gehouden.” HASSELQUIST
 heeftze zelfs by Smyrna in klein Asie , op laa-
 ge plaatsen , groeiende gevonden. BAUH-
 NUS wil , dat het de *Anagyris* der Ouden zy.
 Gedagte CLUSIUS beschryft hetzelve als een
 Boompje , zelden hooger dan eens Mans langte ;
 hoewel hy het ook tweemaal zo hoog gezien
 hadt ; Heesterachtig met veele Takken , die
 met eene zwartachtig groene Schors bekleed
 zyn ,

(1) *Anagyris*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 504. p. 287. *Veg.* XIII.
 Gen. 509. p. 325. CLUS. *Hist.* i. p. 93. *Hisp.* p. 188.
 Icon. *Anagyris floribus lateralibus*. R. *Lugdhat.* 371. *Anagyris*
foetida. C. B. *Pin.* 391. DOD. *Pempt.* 785. TOURNEF. *Inst.*
 647. *Anag. vera foetida*. J. BAUH. *Hist.* I. 2. p. 364.

zyn, geevende Takjes uit, met Bladen als ^{III.}
 Water-Drieblad, van boven bleek groen, van ^{AFDEEL.}
 onderen wit, en Bloemen naar die van Brem, ^{VIII.}
 in Kleur meer dan in figuur, gelykende; waar ^{HOOFD-}
 op Peulen volgen van een Vinger lang en ^{STUK.}
 een Duim breed, met drie, vier of meer, ^{Monogy-}
 Nierachtige Boontjes, eerst wit, dan paarsch ^{nia.}
 en eindelyk zwartachtig blaauw van Kleur.

Dit Gewas heeft tot zonderlinge Spreek-
 woorden aanleiding gegeven door zynen Stank,
 die onverdraaglyk is, wanneer het Loof geschud
 of vertreden wordt. Men zeyd', om die reden,
Roer de Anagyris niet (*): even als men in
 ons Land aanbeveelt, den Drek ongeroerd te
 laten, en met de zelfde betekenis. Evenwel
 zyn 'er, die beweeren, dat het Gewas, zelfs
 in 't voorbygaan, zo geweldig stinkt, dat men
 'er Hoofdpyn van kryge. Dit zal van plaatsfen
 daar het overvloedig groeit, gelyk in Spanje,
 te verstaan zyn. De Ouden verzekerden, dat
 het Zaad, gekaauwd zynde, een geweldig
 Braakmiddel uitlevere.

B A U H I N I A.

Van dit Geslagt, welks naam ter eere van
 die twee voortreffelyke Broeders, weergalooze
 Verzamelaars van de benaamingen der Planten
 en

(*). Anagyrin ne moveas. ERASM. *Adag. Chil.*

III. en beschryvers derzelve, J. en C. BAUHINUS, ontleend is, zyn de Kenmerken, toen
 AFDEEL. VIII. ik de vier laatste Soorten onder de Boomen
 HOOFD- beschreef, uitvoerig medegedeeld *. Thans
 STUK. blyven nog de vier eersten te beschryven over, als
 * II. D. II. STUK, bladz. 370.

I. (1) *Bauhinia met een Klaauwierdraagende Steng.*

Bauhinia scandens.
 Klimmen-
 de.

Deeze Soort schynt zo wel in Amerika als in Asia te huisvesten. LOEFLING namze in Kumana waar en de *Naga-Mu-Valli* van Malabar, een Heester, met Ranken van een Duim dik, die zig Slangswyze om de Takken van Boomen winden, wordt daar toe betrokken. Zy zitten 'er zo vast aan, dat menze 'er niet af kan krygen. Hier mede komt overeen het *Tonge-Blad* van RUMPHIUS, die ten opzigt van de Bladen aanmerkt, dat dezelve naar verdeelde Tongen gelyken; weshalve de Predikanten dikwils daar van gebruik maakten om de figuur der verdeelde Tongen van het Pinkster-Vuur aan de Indiaanen af te schetzen. Deeze verdeeling der Bladen maakt mede een Kenmerk van de *Bauhinia* uit. Zy behoort tot de Boschtouwen, en draagt groote platte Haauwen, waar in Zaaden, als Dubbeltjes, met

(1) *Bauhinia* Caule cirrhifero. *Syst. Nat.* XII. Gen. 506. p. 288. *Veg.* XIII. Gen. 511. p. 326. LOEFL. *Itin.* 218. *Clematis Indica* &c. KAJ. *Supp.* 328. *Folium Linguae.* RUMPH. *Amb.* V. p. 1. T. 1. *Naga-Mu-Valli.* *Hort. Mal.* VIII. p. 57. T. 29. BURM. *Fl. Ind.* p. 94.

met een Zilveren Rand. Weinig gebruik wordt 'er van gemaakt.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

(2) *Bauhinia met een gedoornde Steng.*

In plaats van Klaauwieren is deeze met menigvuldige Doornen begaafd, zynde een Heester van Mans langte, welchen de Heer JACQUIN omstreeks Karthagena, in de Westindiën, in 't Kreupelbosch waarnam. Dezelve hadt de Bladen rondachtig en tweekwabbig; de Bloemen groot, onaangenaam van Reuk, met witte Bloemblaadjes, vyf in getal en tien Meeldraadjes, de Vrucht eene langwerpige platte Haauw, met dergelyke Zaaden.

II.
Aculeata,
Gedoornde.

(3) *Bauhinia met Eyronde Bladen, wier Kwabben wyd van elkander zyn.*

Die omstandigheid onderscheidt deeze, welke niet gedoornd is, een Amerikaansche Heester, met grootere en als tweehoornige Bladen, door PLUMIER afgebeeld, tot welke die andere van MILLER, met Hartvormig ovaale Bladen, welke zeer lange evenwydige Kwabben hebben, als eene Verscheidenheid is betrokken.

III.
Divaricata.
1a.
Wydkwab-
bige.

(4) Bau-

(2) *Bauhinia* Caule aculeato. Hort. Cliff. 156. T. 14. ROYEN Lugdbat. 463. LOEFL. It. 219. *Bauhinia aculeata*, Folio rotundo & emarginato. PLUM. Gen. 23. Ic. 44. f. 1. JACQ. Amer. Hist. p. 119. T. 177. f. 2.

(3) *Bauhinia* Folils ovatis, Lobis divaricatis. *Bauhinia* Folils quinquenerviis &c. Hort. Cliff. 156. T. 15. R. Lugdbat. 464. Bauh. non aculeata, Folio ampliori & bicorni, PLUM. Gen. 23. Ic. 44. f. 2. β. *Bauhinia* Fol. ovato cordatis, Lobis longissimis parallelis. MILL. Dict. T. 61.

IL DEEL, V. STUK,

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
IV.
Ungulata.
Gepoefde.

(4) *Bauhinia met Eyronde Bladen, de Kwabben evenwydig.*

Van deeze Soort, niettemin, ook uit Amerika afkomstig, maakt zulks de Kenmerken uit. Zy heeft zig, zo wel als de twee voorgaande, in de Kliffortsche Tuin bevonden.

C A S S I A.

Een vyfbladige onregelmaatige Bloem, met eenen vyfbladigen Kelk, maaken de byzondere Kenmerken uit. Van de Meelknopjes zyn de bovenste drie onvrugtbaar, de onderste drie Snuitig. De Vrugt is een Haauw.

Dit Geslacht is zeer ryk in Soorten, alzo 'er dertig in gevonden worden, waar onder wel veelen slegts Jaarlykse Gewasfen zyn; doch om de overeenkomst zal ik ze allen hier beschryven. De zes laatsten heeft LINNÆUS, wegens de menigvuldigheid der Vinblaadjes, van de anderen, die hy *Sennæ* noemt, onder den naam van *Chamæcristæ* afgezonderd.

1.
Cassia
diphylla.
Tweebla-
dige.

(1) *Cassia met éénpaarige Bladen en Hartvormig Lancetswyze Stoppeltjes.*

Dit is een Indische Heester, met een ronde Steng, twee stompe, gesteelde, halfronde Blaadjes,

(4) *Bauhinia Foliis ovatis Lobis parallelis, Syst. Nat. Bauhinia Fol. ovatis oblongis rectâ lineâ bifidis. Hort. Cliff. 157.*

(1) *Cassia Foliis conjugatis Stipulis cordato-lanceolatis. Syst. Nat. XII. Gen. 509. p. 288. Veg. XIII. Gen. 514. p. 326. BURM. Fl. Ind. p. 94.*

jes, die gestreept zyn, hebbende aan een kort Steeltje, zynde de geheele Takken met de Stoppeltjes bedekt. III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

(2) *Casfia met tweepaarige Spatelvormige Blaadjes en tusfchen de agtersten twee Elsvormige Kliertjes.* II.
Absus.
Egypti-
sche.

Een Haairig Gewas, dat vierbladige *Senna*, met een platte ruige Haauw en eene Goudkleurig Bloedroode Bloem, getyteld is door den Hoogleeraar J. BURMANNUS, is de Egyptische naar den Lotus gelykende van BAUHINUS, welke by ALPINUS den naam van *Absus* voert. Het is zeer laag en groeit ook in Oostindie.

(3) *Casfia met tweepaarige langwerpige Eyronde gespitse Blaadjes, een langwerpige Klier tusfchen de agtersten, en onder de Steeltjes flaauw drietandige Doornen.* III.
Viminea.
Jamaik-
sche.

Op Jamaika groeit deeze Soort, een Heester met eenigermaate Wollige Takken, brengende uit de Oxels der Bladen yle Bloemtrosfen voort.

(4) Cas-

(2) *Casfia* Fol. bijugis obovatis, Gland. duabus subulatis inter infima. *Fl. Zeyl.* 143. *Senna quadrifolia* &c. BURM. *Zeyl.* 212. T. 97. BURM. *Fl. Ind.* p. 95. *Senna exigua Maderaspatana.* PLUK. *Alm.* 341. T. 60. f. 1. *Loto affinis* Ægypt. C. B. *Pin.* 332. *Absus.* ALP. *Ægypt.* 97.

(3) *Casfia* Fol. bijugis, ov. oblong. acum. Glandulâ obl. inter infima, Spinis subpetiolaribus obsoletis tridentatis. *Ann. Acad.* V. p. 397. LOEFL. *Itin.* 232. *Casfia viminea* &c. BROWN. *Jam.* 223.

II. DELL. V. STUK,

II TIENMANNIGE HEESTERS.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

(4) *Casfia met driepaarige Blaadjes, eent Steelkliertje en gehaairde spits Hartvormige Stoppeltjes.*

IV.
Tagera
Malabaar-
sche.

Een hurkend Heestertje, drie of vier Voeten hoog, op Zandige plaatfen aan de Kust van Malabar voorkomende, heeft Draadachtige Takjes en korte Bladsteeltjes, wordende de Blaadjes op Venynige Beeten ge-appliceerd.

V.
Tora
Ceylon-
sche.

(5) *Casfia met driepaarige Spatelvormige Blaadjes, de buitensten grootst, en tusfchen de vier onderften een Elsvormige Klier.*

Van deeze is de Steng regtopftaande, niet zeer Houtig, ruuw wegens de Lidtekens der Takken, die zig zeer uitbreiden. Men vindt 'er, door verfcheide Autheuren, de Afbeelding van gegeven; inzonderheid van die met kromme Haauwen, *Tala* genoemd by de Ceyloneezen, volgens HERMANNUS, doch de algemeene naam, by de Indiaanen, is *Tora*, waar van

(4) *Casfia* Fol. trijugis, Gland. petiolari, Stip. ciliatis, cord. acuminatis. *Casfia* f. *Senna spuria tetraphylla arborescens* &c. AMM. *Herb.* 603. N. 33? *Tagera Hort. Mal.* II. p. 103. T. 52? RAJ. *Hist.* 1743? BURM. *Fl. Ind.* p. 95.

(5) *Casfia* Fol. trijugis obovatis, exterioribus majoribus, Glandulâ subulatâ inter inferiora. *Mant.* 378. R. *Lugdbat.* 468. *Fl. Zeyl.* 152. *Hort. Ups.* 100. MILL. *Diff.* T. 82. *Casfia* Siliquâ quadrangulari. DILL. *Elth.* 72. T. 63. f. 73. β . *Casfia humilis Siliquis Foeni græci.* PLUM. *Spec.* 18. T. 76. f. 2. *Senna Orientalis hexaphylla.* HERM. *Lugdbat.* 557. PLUK. *Alm.* 342. *Galega Indica minor hexaphyllos Ammanni.* RAJ. *Hist.* 911. BURM. *Fl. Ind.* p. 95.

van het den bynaam draagt. **PLUKENETIUS** III. noemt het *Oostindische zesbladige Senna*, met lange kromme Haauwen, en, zo het de Laage Casfia, met Fenegriekbladen, ook is van **PLUMIER**, dan zou deeze Soort in de beide Indiën huisvesten.

AFDEEL. VIII. HOOFD-STUK.

(6) *Casfia met driepaarige Spatelvormige gladdede Bladen, de binnensten ronder en kleiner, met een ronde Klier daar tusfchen geplaatst.*

VI. Bicapfularis. Tweehokkige.

Deeze Indifche is Boomachtig en zeer glad, hebbende rondachtige Haauwen, taay van Schil, met een dubbeld rond Hokje.

(7) *Casfia met driepaarige, gerond Eyvormige, uitgerande, gelyke Blaadjes.*

VII. Emarginata. Uitgerande.

Van deeze, die op de Karibifche Eilanden valt, zyn door **SLOANE** de Afbeeldingen gegeven, zeggende, dat het een Gewas is, 't welk veele Ryzen van een Vinger dik, ter hoogte van zes Voeten, uitschiet, draagende Haauwtjes van anderhalf Duim of langer, van binnen een

pur-

(6) *Casfia* Fol. trijugis obovatis glabris, inter. rotundior. minoribus, Glandulâ interjectâ globosâ. Hort. Cliff. 159. Hort. Ups. 100. R. Lugdbat. 468. *Casfia hexaphylla* Siliquâ bicapsulari. PLUM. Sp. 13. T. 76. f. 1. BURM. Fl. Ind. p. 95.

(7) *Casfia* Fol. trijugis ovatis rotundatis emarginatis aequalibus. Hort. Cliff. 159. R. Lugdbat. 467. *Casfia minor* fruticosa hexaphylla Sennæ foliis. SLOAN. Jam. 146. Hist. II. p. 44. T. 139. RAJ. Dendr. 110.

B

III. purgeerend Merg bevattende, als de Pyp-Kas-
 AFDEEL. fie, en de Bladen werden aldaar even als de
 VIII. Sennebladen gebruikt.
 HOOFD-
 STUR.

VIII. (8) *Casfia met driepaarige Eyronde stompach-*
tige Blaadjes.
 Obtusifol-
 lia.
 Stompbla-
 dige.

De Stinkende *Casfia* met Sennebladen van
 DILLENIUS van Kuba; de kleine Kruidige
 Senne, die stompbladig is, doorgaans zesbla-
 dig, van SLOANE op Jamaika gevonden,
 wordt hier bygevoegd het *Hoenderkruid* van
 RUMPHIUS, dus genaamd, om dat hetzelfde
 op Ambon tegen de Snotterigheid der Hoen-
 deren gebruikt wordt, zynde een Boomachtig
 Heeftertje, met Haauwtjes van een Pink lang,
 een Pypesteel dik, waar in kleine Zaaden.

IX. (9) *Casfia met vierpaarige, Lancetswys' Ey-*
ronde, agterwaards omgekromde Blaad-
jes, en een Kliertje aan het onderste der
Steeltjes.
 Falcata.
 Krombla-
 dige.

Van deeze Soort, uit Amerika afkomstig,
 bevondt zig eene Plant in de Kliffortsche
 Tuin.

(10) Cas-

(8) *Casfia* Fol. trijugis obovatis obtusiusculis. *Casfia foetida*,
 Fol. Senn. Italicæ. DILL. *Elib.* 71. T. 62. f. 72. *Senna mi-*
nor herbacea, plerumque hexaphylla, folio obtuso. SLOAN.
Jam. 148. *Hist.* II. p. 47. T. 180. f. 5? *Gallinaria rotun-*
difolia. RUMPH. *Amb.* V. p. 283. T. 97. f. 2. BURM. *Fl. Ind.*
 p. 95.

(9) *Casfia* Fol. quadrijugis ovato-lanceolatis, retrosum
 falcatis, Glandulâ baseos Petiolorum, Hort. Cliff. 159.

- (10) *Casfia met vyfpaarige Lancetswys' Eyronde Blaadjes, ruuw van Rand, de buitensten grootst; met een Kliertje onder aan de Steeltjes.* III. AFDEEL. VIII. HOOFD: STUK.

Deeze is, onder den naam van *Westindische Senna*, die den Stank van Heulsap heeft, met gespitsfe rondachtige Blaadjes, glad zynde; door COMMELYN in de beschryving van den Amsterdamschen Tuin, afgebeeld. Het Gewas, van Jamaika afkomstig, hadt een Steng van anderhalf Voet hoog, met vyfpaarige Bladen in de jongheid, en maar driepaarigen in de volwasfenheid. De Kliertjes der Bladsteelen zyn paarsch.

- (11) *Casfia met vyfpaarige, Lancetswys' Eyronde, gladde Blaadjes, en een Kliertje onder aan de Steeltjes.* XI. *Planifluga. Plathauwige.*

Deeze, door de platheid van haare Haauwen uitmuntende, is van PLUMIER in Zuid-Amerika ontdekt.

- (12) *Casfia met vyfpaarige spits Eyronde gladde Blaadjes, de Steeltjes ongeklieerd.* XII. *Casfia. Fistula. Dit Pyp-Kasfie.*

(10) *Casfia* Fol. quinquejugis ovato-lanceolatis, margine scabris; exterioribus majoribus; glandulâ baseos Petiolorum. Hort. Cliff. 159. R. Lugdbat. 467. *Senna Occidentalis* Odore Opii viroso &c. COMM. Hort. I. p. 51. T. 26.

(11) *Casfia* Fol. quinquejugis ovato-lanceolatis glabris, Glandulâ baseos petiolorum. PLUM. Ic. 77. R. Lugdbat. 467.

(12) *Casfia* Fol. quinquejugis ovato-acuminatis, glabris,

III. Dit is het Gewas, dat de gewoone Winkel-
 AFDEEL. Kasfie, of *Purgeerende Casfia* der Apotheeken,
 VIII. uitlevert. Hetzelve groeit zo wel in Oost- en
 HOOFD- Westindie, als in Egypte, Ethiopie en Syrie,
 STUK. wordende ons de meeste van Alexandrie of el-
 Eenwyvi- ders uit de Levant, toegebracht. Men noemtze
 ge. daarom *Casfia Alexandrina*, *Casfia Ægyptiaca*,
 en *Casfia solutiva* of *nigra*; door welke benaa-
 mingen, inzonderheid, deeze van de *Casfia lig-
 nea* of Hout-Kasfie, te vooren door my reeds
 beschreeven *, onderscheiden wordt. Sedert
 * II. D. eenigen tyd, evenwel, is ook uit Westindie
 II. STUK. een menigte van dergelyke Pyp-Kasfie in
 bladz. 328. Vrankryk, aangebracht, doch veel slegter, zegt
 GEOFFROY. MONARDEZ verzekert, dat
 die van St. Domingo en Porto Rico immer zo
 goed is als de Egyptische (*). In Oostindie
 valt deeze Drogery, niet minder dan de Le-
 vantsche in hoedanigheid.

Egypti- 't Gewas, dat dezelve voortbrengt, is door
 sche. ALPINUS afgebeeld en beschreeven. „ De
 „ *Casfia fistula*, zegt hy, welke de Egyptenaar-
 „ ren *Chaiarxambar* heeten, is een Boom, die
 „ in Stam, Takken en Bladen, veel gelykt
 „ naar den Nooteboom, doch de Bladen zyn
 „ talryker, tien aan eenen Bladsteel, die eens zo
 „ lang

Petiolis eglandulatis. *Fl. Zeyl.* 149. *Mat. Med.* 199. HAS-
 SELQ. *Itin.* 468, 507. *Casfia Fistula Alexandrina.* C. B. *Pis.*
 405. COMM. *Hort.* I. 215. T. 110. *Casfia Fistula.* RUMPH.
Amb. II. p. 83. T. 21. Conna. *Hort. Mal.* I. p. 37. T. 21.
 (*) Ap. CLUS. in *Exoticis.* p. 332.

„ lang is als in de Nooteboomen en aan 't end III.
 „ gedoornd. Hy draagt Goudkleurige Bloe- AFDEEL.
 „ men, als die der Violieren, maar veel groo- VIII.
 „ ter en talryker, hangende aan Trosfen ne- HOOFD-
 „ derwaards. In 't midden heeft ieder Bloem STUK.
 „ veele Draadjes, gelyk de Roozen, waar van *Monegy-*
 „ allengs dikke Haauwen voortkomen, die regt *nia.*
 „ en rond zyn, van dikte als een Rotting, de
 „ grootsten byna twee Ellen lang. Een ge-
 „ heel Jaar hebben deeze Haauwen noodig,
 „ om aan te groeijen en ryp te worden: want
 „ de Egyptenaaren zamelen niet in, dan in 't
 „ midden van den Zomer, wanneer men reeds
 „ wederom een menigte jonge Scheedjes aan de
 „ Boomen ziet, die in Juny by Kairo en Ale-
 „ xandrie in Bloem staan. Van die kleine
 „ Haauwtjes, versch en groen, gekookt en in
 „ Suiker gekonfyt, wordt een groote menigte
 „ buitenslands verzonden.”

VESLINGIUS merkt aan, dat de Casfia-
 Boom veel kleiner dan een Ockernooten-Boom
 is, en fraaijer, inzonderheid als hy bloeit, ko-
 mende veel op laage plaatfen, aan den Zeekant,
 in Egypte voort, alzo hy de vogtigheid be-
 mint. Dus vondt ook HASSELQUIST naby
 het Kanaal, dat het Nylwater naar Alexandrie
 leidt, op een vrugtbaar Land, tusfchen de Da-
 delboomen eenigen, wier Stammen van twee
 tot drie Span dik en twaalf Voeten lang wa-
 ren, doorgaans bogtig en glad van Schors. Zy
 bloeiden 'er de geheele Mey-maand. Deeze,

B 3

in

III. in 't Arabifch genaamd *Hiarschiamber*, hadt
 AFDEEL. VIII. maar vier paar Bladen aan een Steel, die aan
 HOOFD- de Punt uitgegulpt waren; doch een ander,
 STUK. *Sophier* genaamd, welken hy in de Tuinen te Kai-
 Een wyvi- ro vondt, hadt vyf paaren van gespifte Blaad-
 ge. jes, wordende dezelve, van de agterften tot
 de voorften, allengs grooter. Een derde, ge-
 naamd *Ketshta*, hadt zes paaren van Lancets-
 wys ovaale Blaadjes, de buitenften kleiner;
 maar deeze kwam zeer weinig in de Tuinen van
 Egypte voor, wordende gezegd de Vrucht vol te
 hebben van een dikchtig wit Sap. De Groey-
 plaats van deezen laatften was in Arabie en Indie.
 Javaanfche. RUMPHIUS beschryft hem, onder den naam
 van *Trommelstok-Boom*, die de grootte en fi-
 guur, in Oostindie, byna van een Nooteboom
 heeft, en Bladen van vyf of zeven paaren aan
 een Steel; ovaalachtig, voor spits, doorgaans
 vyf Duimen lang. De Bloemen, zegt hy, be-
 staan uit vyf geele Blaadjes, ongelyk geboogen,
 en bevatten veele Draadjes, met graauwe Knop-
 jes, steckende vier buiten de Bloem uit, en tus-
 fchen dezelve komt het Vruchtbeginzel voort,
 dat, gelyk hy wel aanmerkt, maar enkeld is in
 ééne Bloem. De Pypen, die men, zegt hy,
 in Indie Trommelstokken noemt (*), hebben
 de langte van twee Voeten; en de dikte van
 een

(*) Deeze naam is niet alleen van de figuur, maar ook van
 het rammelend geraas dat zy, ryp zynde en hard, door den
 Wind aan de Boomen maaken, 't welk Menschen en Beesten
 verschrikken doet, afkomstig.

een Duim , zynde dezelve een langen tyd groen , en zo zagt dat men ze buigen kan , wordende eerst bruin en eindelyk zwartachtig. Op Java groeit deeze natuurlyk in de Bosfchen , wordende aldaar *Caju Radja* geheten.

III.
AFDEEL.
VIII.

HOOFD-
STUK.

*Monogy-
nia.*

De *Conna* van Malabar , welke ook eene Pyp-
Kasfie is , heeft den Stam fomtyds zo groot , dat een Man denzelven naauwlyks kan omvademmen. De Schors of Bast is Afchgrauw en famentrekkende. De Bladen bestaan uit vyf paaren , met een oneffen Blad aan 't end , en zy loopen fpits uit , zynde taamelyk dik en glad. De Bloemen komen aan Risten , van twee Spannen lang , voort , gelykende naar die , welke men Hemel-Sleutels noemt : zy zyn geel en bevatten tien Meeldraadjes , waar van drie langer , buiten de Bloem uitsteekende , de anderen korter , allen met bruinachtige Topjes. Aan de Haauwen wordt , op de dikte van een Duim , ook de langte van twee Ellen toegeschreeven (†).

Mala-
baarfche.

De Hoogleeraar BURMANNUS heeft , onder andere gekleurde Aftekeningen van de Kust van Koromandel , ook eene onder den naam van *Caju Conne* ontvangen , welke zekerlyk tot de Casfiaas behoort , doch van de gemelden in eenige opzigten verschilt. 't Getal der Vinblaadjes is wel doorgaans tien , maar de Stop-
pel.

ON-Koroman-
delfche.

(†) De Ellen zyn op veele plaatsen korter dan de onzen en fomtyds maar anderhalf Voet lang.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Eenwy-
vige.

peltjes zyn hier taamelyk zichtbaar, terwyl zy zig in deeze Soort, zo de Ridder zegt, naauwlyks openbaaren. Ook heeft de Haauw een geheel andere figuur, meer naar Trommelftokken gelykende; doch gezegde Hoogleeraar merke aan, dat 'er een groot verschil is onder de Kasie-Boomen en deeze schynt tot geen andere Soort betrokken te kunnen worden.

De Pyp-Kasie heeft in de behandeling meer oplettendheid noodig, dan veele andere Drogerijën. Dewyl het Merg der Haauwen, waarin de Zaaden zitten, alleen gebruikt wordt, en hetzelve van eenen ligt bederflyken aart is, zo wordt, met reden, naauwkeurig gelet op dezelfs deugd. En, om goed te blyven, moeten de Scheeden geslooten zyn; terwyl men uitwendig aan dezelve geen verschil ontdekken kan. De Egyptenaaren verwierpen die, waar in de Zaaden, by 't schudden, niet rammelden, zegt ALPINUS; alzo zy oordeelden, dat de zulken door te groote vogtigheid bedorven waren. Zy bewaarden ze dikwils veertig Jaaren lang, in Pakhuizen of Kelders opgestapeld, en dezelve moesten vier of vyf Maanden oud zyn, eer men ze gebruikte. De Europische Droogisten verwerpen hedendaags die rammelen, en agtenze, hoe frischer menze krygt, hoe beter. By 't openen van de Scheeden moet het Merg zwart, dik, vet en zoet, geenszins zuur of beschimmeld zyn. Zie hier hoe HASSEELQUIST bevond, dat men 'er hedendaags in Egypte mede te werk gaat.

„ De

„ De Haauw of Pyp wordt, nog niet vol- III.
 „ komen ryp zynde, geplukt, en in een digt ^{AFDEEL.}
 „ geflooten Huis gebragt, daar menze op een ^{VIII.} ^{HOOFD.}
 „ Bedding van Palmbladen en Stroo, die een ^{STUK.}
 „ half Voet hoog is, stapelt, fluitende dan ook ^{Monogy-}
 „ de Deur, en de twee volgende Dagen den ^{nia.}
 „ Stapel met Water besprengende. Dus veertig
 „ Dagen op een Hoop gelaten zynde, zyn de
 „ Haauwen volkomen zwart. Anderen begraa-
 „ venze in Kuilen, in 't Zand; doch, die op
 „ op deeze manier bereid wordt, is niets
 „ waardig.”

Zonderling is 't, dat **DIOSCORIDES**, **HIPPOCRATES** en andere Grieken, niets geweten of gemeld hebben aangaande 't gebruik van dit Geneesmiddel, hetwelke, door de Arabieren ingevoerd, thans zo algemeen bekend is door de geheele Wereld. Het Merg, versch uit de Scheeden gehaald, is een ongemeen zagt Purgeermiddel, dat de Hitte der Vogten tempert, en dus veilig gebruikt kan worden in allerley Heete Ziekten en algemeene of byzondere Ontstekingen. Voor de Kwaalen van de Nieren en Waterblaas wordt hetzelve, van veelen, zeer gepreezen. In heete Landen, daar de Lighaamen zeer uitgedroogd zyn, en in zodanige Gestellen, is het dienstigst, hebbende sommigen aldaar de gewoonte van, tot Gezondheid, dagelyks voor het Middagmaal een Lепel vol te gebruiken van dit Merg. In koude Klimaatē of Saizoenen en slymige Lighaamen,

III. is dit Purgeermiddel op zig zelf te flap en te
 AFDEEL VIII. veel verkoelende ; doch door byvoeging van
 HOOFD- anderen kan het overal gebruikt worden , en
 STUK. bevordert dan derzelve werking , gelyk die
 Eenwy- van de Rhabarber , ongemeen. De Konferf der
 vige. Bloemen , als ook de ingelegde jonge Haauwen ,
 zyn nog zagter purgeerende.

XIII.
Casfia
Atomaria,
 Gestippel-
 de.

(13) *Casfia met vyfpaarige, Eyronde, eeni-
 germaate Wollige Bladen, de Steeltjes
 rond en ongeklierd,*

In Amerika groeit deeze volgens den Heer
 JACQUIN. Onze Ridder heeftze met de Steng
 Mans langte hoog gehad, Houtig, Afchgrauw
 en zcer Takkig : de Bladsteeltjes met Roest-
 kleurige Stippen besprengd : de Bladen weder-
 zyds groen en zagt op 't gevoel : de Takken
 bezet met Elsvormige Stoppeltjes. In de Ko-
 ninglyke Tuin, te Upsal, hadtze nog niet ge-
 bloeid.

XIV.
Pilosa.
 Haairige.

(14) *Casfia met vyfpaarige ongeklierde Bla-
 den, half Hartvormige gespitsste Stoppel-
 tjes ; de Steng dun en Haairig.*

Deeze, op Jamaika door BROWNE waarge-
 nomen, is een Heestertje met regtopstaande
 Tak.

(13) *Casfia* Fol. quinquejugis ovatis, subtomentosis, Petio-
 lis teretibus eglandulatis. *Mant.* 68.

(14) *Casfia* Fol. quinquejugis eglandulatis, Stip. semicor-
 datis acuminatis, Caule stricto piloso. *Casfia* suffruticosa erec-
 ta hirsuta, Floribus singularibus ad alas. *BROWN. Jam.* 225.

Takken , die overal zeer ruig zyn door veele III.
 Haairtjes ; de Bladen glad hebbende ; twee ^{AFDEEL.}
 Bloemen by elkander en langwerpige platte ^{VIII.} ^{HOOFD.}
 Haauwen draagende. 't Getal der Meeldraad- ^{STUK.}
 jes is hier vyf.

(15) *Casia met zespaarige Eyronachtige*
Bladen, de Steeltjes ongeklieerd.

XV.
Senna.
 Senne.

Onder deeze bepaaling komt thans het Gewas voor , dat de gewoone Senne-Bladen draagt , welks natuurlyke Groeyplaats , zo wel als die der Pyp-Kasfie , in Egypte of Arabie is , hoewel het ook voorkomt in Italie. Gemeenlyk , echter , wordt de Egyptische , Syrische of Oosterfche Senna , in 't algemeen , als de beste , van die , welke men Italiaansche noemt , onderscheiden. Dat de eerste de Bladen langwerpiger en spitser , de laatste stomper en ronder heeft , is zeer blykbaar uit de Afbeeldingen van beiden , by MORISON en TABERNÆMONTANUS. LOBEL en DODONÉUS hebben slegts de Italiaansche , welke van SLOANE ook in een Tuin , op Jamaika , in de Westindiën , waargenomen werdt ; hoedanig eene door den Heer

(15) *Casia* Fol. sejugis subovatis , Petiolis eglandulatis. C. Foliis trijugis , quadrijugisque subovatis. Hort. Cliff. 159. Mat. Med. 200. R. Lugdbat. 468. Senna Alexandrina f. Fol. acutis. C. B. Pin. 397. MORIS. Hist. II. p. 201. S. 2. F. 24. f. 1. β. Senna Italica f. Fol. obtusis. C. B. Pin. 397. MORIS. Ibid. f. 2. Senna utraque. TAB. Senna. DOD. Pempt. 361. TOURNEF. Inst. 613.

III. Heer N. L. BURMANNUS, waarschyglyk uit
 AFDEEL. Oostindie of uit Perſie, in Afbeelding is ge-
 VIII. bragt.
 HOOFD-
 STUK.

Het Gewas is Heeſterachtig, met Houtige
 Stengen, twee Ellen hoog, die taaie Takjes
 uitgeeven met Stoppeltjes, overſhands bezet
 met dunne Bladſteeltjes, van vier, vyf of zes
 paar Bladen of Blaadjes, naar die van 't Zoet-
 hout gelykende, bleek groen, korter dan een
 Duim. De Bloemen komen aan 't end der
 Takjes by Risten voort, zynde Roosachtig,
 geel van Kleur, met paarfche Aderen, en daar
 op volgen langwerpig ovaale, Zeiſenvormige,
 zeer platte Haauwtjes, die men dikwils onder
 de Sennebladen vindt, bevattende Zaaden als
 Druifkorreltjes.

Met de Alexandrynfche komt overeen die
 van Sidon of Seyde, in 't Franſch genaamd
Senné de Seyde, wegens de afkomst, of
Senné de la Palte, uit hoofde van een Schat-
 ting, door den Grooten Heer op deeze Dro-
 gery gelegd. Die van Tripoli, *Senné de Tripoli*
 genaamd, heeft de Blaadjes breeder en ſtomper,
 ruuw op 't gevoel. Bovendien komt 'er fom-
 tyds ook een Mochafé Senna voor, welke,
 wederom, de Bladen langer, ſmaller en spit-
 fer heeft: maar deeze laatſten, zo wel als de
 Italiaanfche, zyn veel ſlapper van werking en
 dus van minder waarde.

De Senne - Bladen zyn een Purgeermiddel,
 van een geheel anderen aart dan het Merg der
 Pyp-

Pyp-Kasfie. In Heete Ziekten, Ontsteekin- III.
 gen en bederf der Ingewanden, of Borstkwaa- AFDEEL.
 len, als ook in zwaare Bloedstortingen, kan VIII.
 menze niet veilig gebruiken, om dat hunne HOOFD-
 Purgeerende kragt in fcherpe, Harstachtige STUK.
 deelen bestaat. Voor 't overige verschaffen zy *Monogy-*
 een zeer gereed en weinig kostbaar Middel, dat, *nia.*
 door byvoeging van verzagtende, verkoelende
 dingen, geheel onschadelyk wordt gemaakt. De
 Haauwtjes, die eertyds in meer aehting dan de
 Bladen waren, worden thans, zo wel als de
 Steeltjes, voor menze in 't Water werpt, daar
 uit gezogt. Het Poeijer is, doordien het meer
 Krimpelingen maakt, zo goed niet als het Afkook-
 zel, of Aftrekzel liever: want zy verliezen door
 sterk en lang kookken veel van hunne kragt. Bo-
 vendien komen zy in veele samengestelde Win-
 kelmiddelen.

(16) *Casfia met zespaarige langwerpige 'gladde* XVI.
Bladen, de agtersten kleiner en een Els- *Casfia*
vormig Kliertje tu schen de alleragtersten: *biflora.*
met tweebloemige Bloemsteeltjes. *Tweebloe-*
mige.

(17) *Casfia met zespaarige Eyronde gespitsste* XVII.
Wollige Bladen. *Hirsuta.*
 Dec- *Ruige.*

(16) *Casfia* Fol. *sejugis oblongiusc. glabris, infer. minori-*
bus. Gland. subulatâ inter infima, Pedicellis bifloris. Hort.
Cliff. 159. Casf. biflora. Am. Acad. 5. p. 397. Casfia frutico-
sa &c. BROWN. Jam. 223. Casfia minor arborescens, Siliquis
planis articulatis. PLUM. Sp. 18. Ic. 78. f. 1.

(17) *Casfia* Fol. *sejugis ovatis acuminatis lanatis, Hort. Cliff.*

III. Deze groeit, zo wel als de voorgaande, in
 AFDEEL. Amerika. Zy heeft den Stank van Heulfap en
 VIII. komt ook in het Loof met de Tiende Soort
 HOOFD- overeen. TOURNEFORT heeftze Amerikaan-
 STUK. sche stinkende Casfia, met grootere ruige Bla-
 Eenwy-
 vige. den, getyteld.

XVIII. (18) Casfia met zevenpaarige Bladen, vyfman-
 Serpens. nige Bloemen en Draadachtige leggende
 Kruipende. Kruidige Stengen.

Deeze, op Jamaika door BROWNE waar-
 genomen, heeft de Blaadjes smal en gestreept
 en in de Oxelen enkele Bloemsteeltjes; de
 Takken bezet met Elsvormige Stoppeltjes: de
 Haauwtjes van eene Ruitachtige figuur.

XIX. (19) Casfia met zevenpaarige Lancetswyze
 Ligustrina. Bladen, de uitersten kleinst, en een Kliert-
 Liguster-
 achtige. je onder aan de Steeltjes.

On-

159. R. Lugdbat. 467. Casfia Amer. foetida, fol. ampliori-
 bus villosis. TOURNEF. Inst. 619. Senna Occidentalis, odore
 Opii viroso HERM. Lugdb. 556.

(18) Casfia Fol. septemjugis, Floribus pentandris, Caulibus
 Filiformibus prostratis Herbaceis. Casfia Herbacea tenuissima
 procumbens, Floribus singularibus ad Alas. BROWN. Jam.
 225.

(19) Casfia Fol. septemjugis lanceolatis, extimis minori-
 bus, Glandulâ baseos petiolorum. Mant. 378. Hort. Cliff.
 159. Hort. Ups. 100. GRON. Virg. 47. R. Lugdbat. 467.
 Casfia Ligustri folio. PLUM. Sp. 10. DILL. Elth. 350. T.
 259. f. 338. Casfia Bahamensis &c. MART. Cent. T. 24.

Onder den naam van *Casfia uet Liguster - Bladen* vindt men deeze door DILLENIUS afgebeeld. Zy groeit op de Bahama's - Eilanden, als ook in Virginie, en heeft breede Haauwen, die door de rypheid zwart worden, met een zwartachtig groen Zaad. De Bladen komen in Purgeerende kragt, volgens CLAYTON, met de gewoone Senne - Bladen overeen.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

(20) *Casfia met agtpaarige langwerpige ovaale Bladen, de uitersten kleinst; de Steeltjes ongeklierd en uitgebreide Stoppeltjes.*

XX.
Alata.
Gevleugelde.

Van PLUMIER is eene Amerikaansche wilde stinkende *Casfia* opgegeven, die gevleugelde Haauwen heeft, en deeze schynt overeen te komen met het Gewas dat MERIAN in Afbeelding gebragt heeft, onder den naam van *Zoete - Boonen - Boom*, zeggende dat dezelve groot is en groeit in de Boschen van Zuid - Amerika, draagende lange Haauwen, waar binnen zwarte Boontjes leggen in een zoet wit Merg. Volgens haare Afbeelding zouden de Bladen maar driepaarig zyn. Het *Dauworms - Boompje* van RUMPHIUS, dat hier toe betrokken wordt, hadt Bladsteelen van anderhalf of twee Voeten lang,

(20) *Casfia* Fol. octojugis, ovali-oblongis, exterioribus minoribus, Petiolis eglandulatis, Stipulis patulis. *Mant.* 378. *Hort. Cliff.* 158. *Ups.* 100. R. *Lugdhat.* 467. *Casfia sylvestris foetida, Siliquis alatis.* PLUM. *Sp.* 13. *Faba dulcis,* MER. *Sar.* T. 58. *Herpetica,* RUMPH. *Amb.* VII. p. 35. T. 18. *BURM. Fl. Ind.* p. 96.

III. lang, Geachtig uitgehold, met twaalf paaren
 AFDEEL, Bladen, van vier tot zes Duimen lang, aan
 VIII. ieder zyde en een aan 't end: dus in 't geheel
 HOOFD- vyfentwintig Bladen. In de Afbeelding, even-
 STUK. wel, komenze geheel anders, en op 't hoog-
 Eenwy- ste agtpaarig voor, zonder end - Blad. De
 vige. Vrugten zyn lange vierkante Hauwen van vyf
 Duimen, met vier Vleugels op de kanten.

Dit, zegt hy, voert in 't Maleitsch den naam
 van *Daun Curap*, dat is Schurftblad, om dat
 men met de gewreeven Bladen, aldaar, de In-
 diaansche *Curap*, een Puistige Huidkwaal, ge-
 neest. Men noemt het gemeenlyk *Daun Coe-
 pan*, om dat de Bladen naar een Japanfche
 Maat, *Coepan* genaamd, gelyken. In de Apo-
 theek, te Batavia, worden de groene Bla-
 den, in een Mortier gewreeven en met ver-
 fche Klapper-Olie tot een Zalf gemaakt zyn-
 de, tot verdryving van roode Vlakken, allet-
 ley Zeer en Ruidigheid, met vrugt gebruikt.
 Tegen 't Scheurbuik zynze ook dienftig. Het
 verfche Sap geeft een roode Kleur aan blaauw
 Papier.

By de uit Java gezondene was aangetekend,
 zegt de Heer N. L. BURMANNUS, dat het
 een Jaarlyfch Gewas is, groeiende zes Voe-
 ten hoog. LINNÆUS meldt thans dien aan-
 gaande, dat de Steng dik, doch Kruidig is,
 met half Hartvormige Stoppeltjes; de Blad-
 fteeltjes geelachtig en diep gefleufd, met van
 zestien tot twintig Bladen, die ongeklieerd
 zyn,

zyn, doch twee zeer korte Borsteltjes hebben, wat van elkander af.

(21) *Casfia met agtpaarige, langwerpige Eyronde, gelyke Bladen, die een Klier hebben onder aan de Steeltjes.*

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
XXI.
Casfia
Marylandica

Dit is niet een tweejaarig maar éénjaarig hoog Gewas, met Goudkleurige Bloemen, volgens CLAYTON, die hetzelfde in Virginie waargenomen heeft. PLUKENETIUS noemt het Basterd-Senne, die rondbladig is, met ruige Haauwen. Het is door den Heer MARTYN, onder den naam van *Marylandsche Casfia*, met langwerpige Vinblaadjes en een omgeboogen Bloemkelk, afgebeeld.

ca.
Maryland-
sche.

(22) *Casfia met negenpaarige langwerpige Bladen, tusfchen de agterften een Elsvormige Klier.*

XXII.
Tenuisfi-
ma.
Dunpeuli-
ge.

De ongemeene dunte van de Haauwen, onderscheidt deeze, die een Heester is, by de Havana groeiende.

(23) Cas-

(21) *Casfia* Fol. octojugis ovato-oblongis, æqualibus, Glandulâ baseos petiolorum. Hort. Cliff. Ups. &c. *Casfia* Mimosaefolias, Siliquâ hirsutâ. DILL. *Elzb.* 351. T. 260. f. 339. *Casfia* Marylandica. MART. *Cent.* T. *Senna spuria* Virginiana. PLUM. *Alm.* 342. GRON. *Virg.* 65.

(22) *Casfia* Fol. novemjugis oblongis, Glandulâ subulatâ inter infima. R. *Lugd.* 478. *Senna spuria frutescens* Siliquis tenuissimis, HOUST. *Mss.*

C

III. (23) *Cassia met tienpaarige Lancetvormige*
 AFDEEL. *Bladen, onder aan een langwerpige Klier.*
 VIII.

HOOFD- Deze Soort voert den bynaam van *Sophe-*
 STUK.

XXIII. *ra*, een Egyptisch Gewas, naar de Galega
Sophera. gelykende, door ALPINUS afgebeeld, en door
Spitsbladige. CAMERARIUS onder den Indiaanschen naam
gc. *Hexocoquomacilit* beschreeven; doch daar is
 een aanmerkelyk verschil tusfchen die beiden
 en de Afbeelding van de *Twintigbladige Sen-*
na van Ceylon, door den Heer J. BURMAN-
 NUS aan 't licht gegeven, welke de zelfde
 fchynt te zyn met de eerste Soort van *Hoer-*
derkruid by RUMPHIUS, behoorende de an-
 dere tot onze Agtste Soort, hier voor beschree-
 ven. De spitsbladigheid onderscheidt deeze
 genoegzaam van de meeste anderen.

XXIV. (24) *Cassia met twaalfpaarige Stompe gespit-*
Auricula- *ste Bladen, en veele Elsvormige Klieren,*
za. *de Stoppeltjes Nierachtig en gebaard.*
 Geoorde.

(25) Cas-

(23) *Cassia* Fol. decemjugis lanceolatis, Glandulâ baseos
 oblongâ. *Fl. Zeyl.* 150. *Senna vigintifolia* Siliq. teretibus.
 BURM. *Zeyl.* 213. T. 98. Galega affinis *Sophera dicta*. C.
 B. *Pin.* 352. *Gallinaria acutifolia*. RUMPH. *Amb.* V. p. 283.
 T. 97. f. 1. Ponnam-Tongera. *Hort. Mal.* II. p. 101. T.
 52. BURM. *Fl. Ind.* p. 97.

(24) *Cassia* Fol. duodecim-jugis obtusis mucronatis,
 Gland. subulatis pluribus, Stip. Renif. barbatis. *Fl. Zeyl.*
 151. *Senna spuria Maderaspatana &c.* PLUK. *Alm.* 341. T.
 314. f. 4.

(25) *Casfia met twaalfpaarige langwerpige* III.
Stompe gladde Bladen en geene Klieren. AFDEEL.
 VIII.

Deeze Soort, onder den Latynfchen bynaam *HOOFD-
 STUK.*
 van Javaanfche, is de *Brasiliaanfche Pyp-Kas-* XXV.
sie, of Westindifche, alzo men dezelve ook *Javanica.*
 op Jamaika vindt, alwaar het een gemeene *Brasiliaan-*
sche,

Boom is aan de Oevers van Beeken. Men
 heetze 'er *Horse Casfia*, dat is Paarden-, of
 Wilde Kasfie. SLOANE noemt dezelve de
 tweede Soort van Zwarte of Pyp-Kasfie: want
 de andere of Gewoone is aldaar, zegt hy, ook
 gemeen. Aan den Zee-Boefem, *Cul de Sac*
 genaamd, van het Eiland Sint Domingo, zegt
 ROCHEFORT, ziet men geheele Vlakten, van
 groote uitgestrektheid, welke met geen andere
 Boomen bedekt zyn, dan met die van deeze
 laafte, welken hy meent van daar door Zaad
 op de andere Eilanden overgebracht te zyn.

De Brasiliaanfche of Wilde onderscheidt zig
 genoegzaam door het Loof en de Vrugten. De
 gewoone Pyp-Kasfie Boom heeft, gelyk wy
 gezien hebben, maar tien of een weinig meer
 Vinbladen; deeze heeft 'er twintig of vieren-
 twintig aan éenen Steel. BROWNE noemtze
 Cas-

(25) *Casfia* Pol. duodecim-jugisobl. obtufis glabris, Gland.
 nullâ. C. Fift. Javanica Fl. carneo. COMM. Hort 1. p. 217.
 T. III. C. Fol. plurimis oblongis &c. BROWN. Jam. 223.
Casfia Fift. Brasiliiana. C. B. Pin. 403. TOURN. Inst. 619.
Casfia nigra f. *Fistulosa fecunda*. SLOAN. Jam. 146. Hist. II.
 p. 44. BURM. Fl. Ind. p. 97.

C 2

III. Casfia met veele langwerpige Bladen , een rood-
 AFDEEL. achtige Bloem en zeer groote dikke Haauwen ,
 VIII. met drie Ribben. Ik heb een stuk van zulk
 HOOFD- eene Haauw , dat anderhalf Duim breed en één
 STUK. Duim dik is , dus in de doorsnyding ovaal ,
 Eenwy-
 vige. waar aan die drie Ribben , twee by elkander
 aan de eene zyde , zig zeer duidelyk , dikker
 dan Pypesteelen , overlans , vertoonen , niet
 alleen ; maar door haare grove dwars - Aderen ,
 even als Takjes maakende , die zig met elkan-
 der vereenigen , zeer zonderling en van de ge-
 woone Pyp - Kasfie , die ook de Haauw veel
 ronder heeft , verschillende zyn. De Wanden
 van de Haauw , de middelschotten , en alles ,
 is ook veel grover ; de Kleur van buiten niet
 zwart maar graauwachtig bruin.

Buiten twyfel is het deeze , waar van BREYN
 de Afbeelding geeft onder den naam van *Bra-
 siliaansche Pyp - Kasfie* met eene roodachtige
 Bloem (*). 't Getal der Vinbladen heeft de-
 zelve , wel is waar , niet meer dan twintig , doch
 dit valt ongelyk (†). Die Autheur merkt aan ,
 dat het een ongemeen schoone Boom is , in
 Brasil groeiende , zo ten opzigt van de Bladen
 als van de Bloemen , welken kleiner dan in de
 Egyp-

(*) *Casfia fistula Brasiliiana Flore incarnato. Cent. I. T. 21.*

(†) De Hoogleeraar N. L. BURMANNUS maakt zelfs ,
 op deeze Soort , van eene Malabaarse , uit het Kruidboek van
 GARCIN gewag , die veertienpaarige Bladen heeft , langwerpig
 gespitst , eens zo groot als in de figuur van den beroemden
 COMMELYN. *Fl. Ind. p. 97.*

Egyptifche zyn , doch ook vyfbladig , met III. Meeldraadjes , zwaar getopt , de drie onderften ^{AFDEEL. VIII.} eens zo lang als de bovenften (*). Wat de ^{HOOFD-} Haauw aangaat , dezelve , zegt hy , van die fi- ^{STUK.} guur en grootte , als zy door LOBEL en PISO <sup>Monogy-
nia.</sup> is afgebeeld , wordt van MARCGRAAF be- fchreeven als twee Voeten lang en vyf Vingeren dik zynde ; (doch dit zal men in den omtrek moeten verftaan ,) en een weinig omgekromd , als een Poolfe Sabel. Dezelve fpreekt ook van drie Ribben als aangelymde Peezen , overlans , en zegt dat de doorsnyding ovaal is , gelyk in de myne plaats heeft, Zyn Ed. vergelykt den buiten- Bast by de Schors van een Boom ; moettende de Haauw met een Hamer aan ftukken geflagen worden , om het Merg te bekomen , dat in Celletjes , van een Penneschaft wyd , tufchen de middelfchotten vervat is , waar in een Zaadkor- rel legt , van grootte en figuur als een Aman- del , in een harde Dop een witte Hoornachtige Kern bevattende.

Van het Merg deezer Wilde Pyp • Kasfie hadt MARCGRAAF gezegd , dat hetzelve ook wel zwart is , maar bitter van Smaak en famer- trekkende. PISO zegt , dat de onrype wel van dien aart , doch de rype Haauwen Purgeerende zyn. LOBEL , de Haauw van deeze Brafil-
aan-

7 (*) Welke gebrekkelyke Afbeeldingen , van deeze en de andere Casfiaas , in het Kruidboek van WEINMANN Plaat N. 340 , 341. voorkomen , is hier uit Zonneklaar.

III. aansche Pyp-Kasfie beschryvende, getuigt dat
 AFDEEL. één Once van derzelve Merg sterker Afgang
 VIII. maakt, dan twee Oncen van de gewoone Le-
 HOOFD- vantsche Casfia; 't welk BAUHINUS, in zy-
 STUK. ne *Pinax*, ook aangetekend heeft (*). Waar-
 Eenwy- schynlyk voert zy daarom, by de Engelschen,
 vige. den naam van *Paarden-Casfia*; (als kon men
 een Paard zelf daar door doen afgaan,) en 't is
 blykbaar dat JOHNSTON zeer gemist heeft,
 met deeze Brasiliaansche Casfia van de Pur-
 geermiddelen af te zonderen (†).

XXVI.
 Chama-
 erista.
 Gekuisde

(26) *Casfia met veelpaarige Bladen, een ge-
 steeld Kliertje aan de Bladsteelen en De-
 genvormige Stoppeltjes.*

Een Jaarlyks Heesterachtig zeer fraay Bloem-
 gewas, op Jamaika, Barbados en in Virginie
 groeiende, is door zyne smalle Blaadjes, die
 het echter maar twintig aan een Bladsteel heeft,
 van de anderen ligt te onderscheiden. Het be-
 hoort onder de zes Soorten, welken onzen
 Ridder *Chamaecrista*, als laage Pauwen-Kuif-
 Plan-

(*) De beroemde TOURNEFORT hadt deeze Purgoerende
 kragt der Brasiliaansche Pyp-Kasfie zelf, in Pottugal, onder-
 vonden. Zie zyn Werk *de la Mat. Med.* Paris 1717. Octa-
 vo. Livr. I. p. 11.

(†) Dezelve noemende *Casfia Fistula non purgans Brasili-
 ensis.* *Hist. Nat. de Arboribus.* Libr. VII. Cap. 2. Art. 2.
 P. 384.

(26) *Casfia* Fol. multijugis, Gland. Petioli pedicellatâ,
 Stipulis Ensisformibus. *Hort. Ups.* 101. *Casf.* Fol. plur. pa-
 rium linearibus, Stip. subulatis, *Hort. Cliff.* 158. GRON. *Virg.*

Planten, noemt. De twee bovenste Bloemblaadjes zyn hier met een paarfche Vlak getekend en de Meelknopjes rood.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

(27) *Casfia met veelpaarige veelklierige Blaaden en Elsvormige Stoppeltjes.*

XXVII.
Glandulosa.
Geklierde.

Deeze door BREYN in Afbeelding gebragt, onder den naam van *Amerikaansche Laage Paauwenkuif*, is een Gewas met Heesterachtige Steelen of Takjes, meest naakt, de Blaadjes Lancetvormig, by veele Paaren aan een Steeltje, tusfchen ieder Paar een gesteeld Kliertje hebbende. Uit de Oxels der Bladsteelen komen dubbelde, eenbloemige, Bloemsteeltjes voort, die korter zyn, en daar op volgen platachtige Peultjes. De Bloemen zyn meest zesmannig met twee zeer lange Meelknopjes.

(28) *Casfia met veelpaarige smalle Blaadjes, die een flauwe Klier onder aan de Steeltjes hebben, en Borstelachtige Stoppeltjes.*

XXVIII.
Mimosoides.
Ongeklierde.

Op Ceylon groeit deeze, die tot de Mimosfa's is betrokken geweest, om dat zy naar dezelveu gelykt. Zy heeft de Bladsteeltjes onge-

47. *Casfia suffruticosa erecta* &c. BROWN. *Jam.* 225. *Chamaecrista Pavonis major*. COMM. *Hort.* I. p. 53. T. 37.

(27) *Casfia* Fol. multijugis multiglandulatis, Stipulatis subulatis. *Chamaecrista Pavonis Amer.* Siliqua multiplici. BREYN. *Cent.* p. 66. T. 24.

(28) *Casfia* Fol. multijugis linearibus, Glandula baseos Petiolorum obsoleta, Stipulis seraceis. *Fl. Zeyl.* 154.

III. geklierd; de Steng niet bogtig; de Stoppeltjes
 AFDEEL. VIII. Lancetvormig met een Borstel bepaald.

HOOFD-
 STUK. (29) *Cassia met veelpaarige Blaadjes, de Stop-
 peltjes half Hartvormig.*

XXIX.
Flexuosa.
 Bogtige.

Door de enkele Haauwen wordt deeze, ook door BREYN afgebeeld, van de voorgaande Geklierde ligt onderscheiden. Men heeftze Westindische Basterd - Senna genoemd gehad. De afkomst is uit Brasil.

XXX. (30) *Cassia met veelpaarige Blaadjes, vyfman-
 Niëtians. nige Bloemen en een opgeregte Steng.*
 Luikende.

Deeze heeft haar bynaam van de byna geflooten Bloemen, die zeer klein zyn in de Virginische, *Basterd-Senna* genaamd, by PLUKENETIUS, tot welke betrokken wordt een Plantje op Ambon groeiende, 't welk RUMPHIUS de *Droevige blyde* tytelt, om dat het, heel sierlyk opgeschooten, tegen den avond, of door 't uittrekken, aanstonds verslenst. Het is in de beschryving van den Kliffortschen Tuin afgebeeld.

(31) Cas.

(29) *Cassia* Fol. multijugis Stipulis dimidiato - cordatis. Senna spuria Occidentalis &c. HERM. *Lugdhat.* 558. SLOAN. *Jam.* 150. RAJ. *Suppl.* 18. *Chamaecrista Pavonis Brasiliiana Siliqua singulari.* BREYN *Cent.* 64. T. 23.

(30) *Cassia* Fol. multijugis, Flor. pentandris, Caule erecto. C Calycibus acutis. *Hort. Cliff.* 497. T. 36. *Hort. Ups.* 101. Senna spuria Virginiana, *Mimosæ solis.* PLUK. *Alm.* 341. T. 314. f. 3. *Amœna mœsta.* RUMPH. *Amb.* VI. p. 147. T. 67. f. 1. BURM. *Fl. Ind.* p. 98.

(31) *Cassia met veelpaarigo Bloemen, de Takjes neerleggende.* III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Een Kruidig Plantje, dat op dorre drooge Velden van Virginie waargenomen is, met Bladen van Mimosa als het voorige; de Bloemen klein, de Haauwtjes smal en plat hebbende, maakt deeze laatste Soort uit. XXXI.
Procumbens.
Hurkende.

P O I N C I A N A. Paauwe - Kuif.

Dit Geslagt heeft den Kelk en de Bloem zo wel vyfbladig, als het voorige, maar hier is een bovenst Bloemblaadje grootst: de Meeldraadjes zyn lang, allen vrugtbaar en de Vrugt is een Haauw of Peul.

Drie Soorten, altemaal Indische, komen in dit Geslagt voor, als volgt.

(1) *Paauwe - kuif met enkelde Doorens, de Blaadjes uitgegulpt.* I.
Poinciana
biuga.
Tweepaa-
tige.

De Westindische Paauwe - Kuif, deeze Soort uitmaakende, die op Zandige drooge plaatsen van Kurasfau zeer gemeen is, volgens den Heer JACQUIN, wordt door zyn Ed. beschreeven als

(31) *Cassia* Fol. multijugis, Caule procumbente. *Cassia Americana procumbens* Herbacea. *Art. Petrop.* T. XI. *Charact. Meriana Flore minore.* PET. *Sicc.* 243. N. 40.

(1) *Poinciana* *Aculeis solitariis, Foliolis emarginatis.* *Syst. Nat.* XII. Gen. 510. p. 290. *Veg.* XIII. Gen. 515. p. 328. *JACQ Amer.* 20. *Hist.* p. 123. *Acacia gloriosa Jamaicensis* Jac. *FLUK. Alm.* 5.

III. als een regtstammig, Takkig, onaanzienlyk
 AFDEEL. Boompje, somtyds hooger dan vyfentwintig Voe-
 VIII. ten, met een zwarte Schors en gedoornde Tak-
 HOOFD. ken; de Bladen tweepaarig, met uitgerande,
 STUK. gladde, meer of min Hartvormige, dikwils
 Eenwy- wanfaltige Blaadjes: komende veelbloemige
 vige, Steeltjes uit de Knobbeltjes der Takken voort.
 De Bloemen zyn geel, Reukeloos en maar half
 zo groot als in de volgende Soort.

II. (2) Paauwe - Kuif met dubbelde Doornen.
 Pulcherrima.

Deeze onderscheiding gebruikt LINNÆUS om het Gewas te bepaalen, waar van de beroemde TOURNEFORT een Geslagt maakte onder den naam van *Poinciana*, naar den Heer DE POINCI, diestyds Intendant der Fransche Eilanden van Amerika. Hy gaf 'er den naam aan, van *Poinciana met een overschoone Bloem*. Op de Karibische Eilanden groeit hetzelfde, volgens den Heer JACQUIN, een zeer schoone Heester zynde van agt Voeten hoog, die wel Doornen aan de oude, doch zelden aan de jonge Takken heeft, en dikwils geheel daar van ontbloot is. De Bloemen zyn heerlyk van kleur, Saffraan- en Menie-rood, doch walgelyk van Smaak

(2) *Poinciana Aculeis geminis*. Hort. Ups. 101. *Poinciana* Flore pulcherrimo. TOURNF. Inst. 619. Acac. Orient. gloriosa. PLUK. Alm 5. Flos Pavonis. MFR. Sur. T. 45. RAJ. Hist. 981. SLOAN. Hist. II. p. 49. Frutex Pavoninus, sive Crista Pavonis. BREYN. Cent. 61. T. 22. Hort. Mal. VI. T. 1. RUMPH. Arb. IV. p. 53. T. 20. ROYEN Lugdbat. 466.

Smaak en Reuk. De Franschen noemen het *la Poinciade* of ook *Paradys - Bloemen*. Het on-
 rype Zaad eeten de Kinders en Wilden raauw; maar de Bloemen, als Thee getrokken, hebben
 een openende kragt, en worden gezegd Koorts
 verdryvende te zyn. MERIAN getuigt, dat
 het Zaad van de Paauwe - Bloemen te Suriname
 van de Slaavinnen gebruikt wordt, om de Vrugt
 af te dryven.

III.
 AFDEEL.
 VIII.
 HOOFD-
 STUK.
*Monogy-
 nia.*

Hier toe behoort zekerlyk de Ambonsche
 Heester, welke BREYNIUS zo fierlyk in Af-
 beelding gebragt heeft, onder den naam van
 Paauwe - Heester of Paauwe - Kuif, zeggende
 dat die vyf Ellen hoog groeit, en deeze komt
 niet alleen met de Ceylonsche, welke ook der-
 gelyken naam draagt, en met de Malabaarse,
Tstetti - Mandaru, die de Hollanders aldaar
Paauwestaarten heeten, overeen; maar buiten
 twyfel behoort tot de zelfde Soort de *Paauwen-
 kuif* van RUMPHIUS, gemeenlyk in Oostin-
 die de *Paauwe - Bloem* genaamd, wegens de
 Kuif van Meeldraadjes, die uit de Bloemen
 opwaards steekt, of *Chineefche Bloem*, om dat
 'er de Chineezen groote Liefhebbers van zyn,
 hebbende het Gewas van de Vaste Kust van
 Asie, alwaar het overal beoosten de Ganges
 groeit, op de Eilanden overgebragt. De schoon-
 heid der Bloemen, immers, die Goudgeel en
 rood zyn, s'avonds niet toegaande, en ver-
 scheidde Dagen in wezen blyvende, welke 'er
 de Chineezen, op Bruiloften en Gastmaalen,
 de

III. de Huizen en Kamers mede versieren deelt ;
 AFDEEL. strookt geenszins met de voorgaande Soort, en de
 VIII. menigte van Vinblaadjes, wel tien- of elf paar
 HOOFD- aan een Steel groeiende, die, volgens de Af-
 STUK. beelding, ook geenszins uitgegulpt of uitgerand
 Eenwy- zyn, doet 'er dezelve grootelyks van verschil-
 vige. len.

III.
 Alata.
 Gevleugel-
 de.

(3) Paauwe - Kuif die ongedoornd is.

Deeze, op Ceylon waargenomen, is voor-
 heen als overeenkomstig met de voorgaande
 aangemerkt geweest, en het schynt nog twy-
 felachtig of de Doornen, die dikwils aan een
 zelfde Gewas ontbreeken, genoegzaam zyn,
 om de eene Soort van de andere af te zonde-
 ren.

GUILANDINA.

Van dit Geslagt zyn de Kenmerken reeds
 opgegeven, toen ik de twee laatste Soorten,
 * II. D. die Boomen zyn, beschreef *; des gaa ik nu
 II. STUK, tot de anderen over, als
 bl. 388.

I.
 Guilandina
 Bonduc.
 Ballerjes-
 Stuijk.

(1) Guilandina die gedoornd is, de Vinblaad-
 jes Eyrond, met enkele Doornen.

Een

(3) *Peinciana* Caule inermi. *Ann. Acad.* IV. p. 313. *Cent.*
 146. P. Fol. bipinnatis, Fol. ovato-oblongis, Caule inermi.
Hort. Cliff. 158. *Fl. Zeyl.* 159. *Crista Pavonis* Flore elegan-
 tissime variegato. *BURM. Zeyl.* 79. *Fl. Ind.* 98.

(1) *Guilandina aculeata*, Pinnis ovatis, Foliol. aculeis so-
 litariis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 512. p. 291. *Veg.* XIII. Gen.

Een Geslagt^o van Planten , door PLUMIER III. AFDEEL. VIII.
Bonduc getyteld , volgens den Amerikaanschen naam , komt overeen met de *Balletjes-Struik* HOOFD-
 van RUMPHIUS , een Doornachtig Gewas , STUK.
 dat de Stranden van sommigen der Molukksche Monngy-
 niã.
 Eilanden op eenige plaatsen ontoegankelijk maakt.
 De Stam is dikwils een Arm dik , en breidt
 zig zydewaards uit met stye Takken , die som-
 tyds langs den Grond kruipen , hier en daar zig
 wat verheffende , en aan de dunne Rysjes met
 haakige Doornen , byna gelyk de Eglantieren ,
 doch yl bezet. Aan deeze Rysjes komen de
 Bladen by vyf , zes of zeven paaren voort , drie
 of vier Duimen lang zynde en half zo breed ,
 en aan hunnen oirsprong een krom Haakje heb-
 bende. Zy sluiten zig by nacht onder den Steel
 samen , gelykerwys de Tamarinden en andere
 slaapende Plantgewassen. Uit het end der Tak-
 ken komen gebaarde Trosfen voort van Bloe-
 men , wier Blaadjes agterom geboogen zyn ,
 en op welken platachtige Haauwen volgen van
 drie of vier Duimen lang en twee Duimen
 breed , dicht bezet met flappe dunne Stekeltjes ,
 die echter , door den Ouderdom , aan de bruine
 droo-

517. p. 329. *Hort. Cliff.* 158. *Bonduc vulgare majus poly-
 phyllum.* PLUM. *Gen.* 25. *Acacia gloriosa* , *Lentisci folio*
 &c. PLUK. *Alm.* 4. T. 2. f. 2. *Lobus echinatus.* SLOANE.
Jam. 144. *Hist.* 2. p. 40. *Frutex Globulorum.* RUMPH. *Amb.*
 V. p. 89. T. 48. *Casalpinia aculeis recurvis* , *folioliis ovatis.*
El. Zeyl. 157.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
Eenwyvi-
ge.

drooge Haauwen redelyk styf en prikkelende, doch niet kwetzende zyn. Binnen deeze Haauwen zitten twee, drie of vier, rondachtige Zaaden of Nooten, sommigen van grootte als Knickers, anderen kleiner, onder een Houtigen Dop een bittere Kern bevattende. Deeze noemt men *Klitsjis* en gemeenlyk *Klietjes*, wordende daar van in Indie tot zeker Spel, dat men *Tsjoncka* heet, dikwils gebruik gemaakt.

Uit deeze beschryving van RUMPHIUS blykt, dat hier mede overeenkomt de Stekelige Haauw van SLOANE, afkomstig van het Gewas, dat men op Jamaika de *Geele Knikkerboom* noemt, om dat de Nooten geel zyn; doch of tot deeze dan tot de volgende Soort de Stekelige Haauw van CLUSIUS behoore, is duister.

II.
Bonducella.
Groote
Ballietjes.
PL. XXIV.
Lett. A.

(2) *Guilandina die gedoornd is, de Vinblaadjes langwerpig Eyrond, met dubbelde Doornen.*

Tot deeze tweede Soort van Bonduc, welke PLUMIER de kleine genoemd heeft, wordt be-

(2) *Guilandina aculeata*, Pinnis oblongo-ovatis, Foliol. Aculeis geminis. *Ibid.* Fl. Zeyl. 156. Hort. Ups. 101. Bonduc vulgare minus polyphyllum. PLUM. Gen. 25. Crista Pavonis, Glycyrrhizæ folio, minor repens spinosissima &c. BREYN Prodr. III. App. 33. T. 28. Globuli majores. RUMPH. Amb. V. p. 92. T. 49. f. 1. Lobus echinatus Fr. casto. SLOANETS. Caretti. Hort. Mal. II. p. 35. T. 22. BURM. Fl. Ind. p. 99.

betrokken de kleine kruipende zeer sterk ge-
 doornde Pauwen-Kuif van BREYN, met zeer
 kleine geele ge-aairde Bloemen, zeer breede
 Stekelige Haauwen en een rond Afchgrauw
 Zaad. De gedoornde Haauw van SLOANE
 met langere Bladen en eene blaauwe Vrucht, ko-
 mende van den *Afchgrauwen Knikkerboom*, die
 gemeen is op de Velden van Jamaika, hoort
 hier ook t'huis; zo wel als de Grootte-Balle-
 tjes Struik van RUMPHIUS, die Doornachtig-
 ger dan de andere is, brengende Haauwen voort
 van een Vinger lang en twee Duim breed, met
 grooter Nooten of Balletjes daar in.

Van deeze Balletjes getuigt RUMPHIUS,
 dat dezelve regt Afchgrauw, sommigen blaauw-
 achtig, ook eenigen naar het zwarte trekken-
 de, glad, blinkende en Steenhard zyn, van fi-
 guur uit den ronden wat langwerpig en aan
 de zyden ingedrukt. Onder een menigte van
 dergelyke Balletjes, die ik bezit, vind ik zo-
 danige verscheidenheid van Kleur en figuur,
 zynde sommigen langwerpig Eyrond, sommigen
 plat of Knolrond; eenigen grooter, anderen
 kleiner dan Hazelnooten, met flauwe Kringe-
 tjes getekend en een bruin plekje van aanhech-
 ting hebbende. Twee van de grootste Afch-
 grauwe en een kleine geelachtige zyn hier op
 PLAAT XXIV, by Letter A, in Afbeelding
 gebracht, waar uit derzelve verschillende ge-
 stalte blykt. Ik heb ook een aanzienlyke Vrucht-
 Tros van dit Gewas, in myne Verzameling,
 met

III. met zeven Haauwen beladen, aan welken nog
 AFDEEL. meer Haauwen zyn geweest, gelyk uit de
 VIII. afgebroken Steelen blykt, en aan het Takje
 HOOFD- vertoonen zig, naar 't fchynt, de merktekens
 STUR. van afgeworpen Doorntjes, waar mede het bo-
 Eenwy- venste digt is bezet. De Kleur van deeze Haau-
 vige. wen is graauwachtig, bruin en zy zyn digt bezet
 met rosfe Doorntjes.

III.
 Naga.
 Bosch-
 praatjes.

(3) *Guilandina die den Stam ongedoornd heeft, de Bladen en gemeenen Bladsteel, van onderen, met dubbelde Stekels bezet.*

RUMPHIUS zegt, dat men den zonderlingen naam van *Praatjes der Boschen* geeft aan dergelyke Struiken als de voorgemelden; 't zy om dat men, in dezelve verward raakende, niet met geweld, maar met geduld zig kan ontwarren, als wanneer al het vloeken, tieren of raazen, niet helpt; 't zy, gelyk ik eer zou denken, om dat die Gewasfen geen het minste nnt doen met al het Geraas, dat de rammelende Nooten in de Haauwen maaken; even zo min als ydele Praat of Beuzelaarye. De laatst beschreevene noemt men de *Groote Praatjes*, en deeze tegenwoordige de *Kleine Praatjes der Boschen*; zynde wel het kleinste in Gewas van de drie, doch het haatelykste. Het slingert zig door al-

(3) *Guilandina* Caulc inermi, Foliis Petiolo primario sub-
 tus Aculeis geminis. Nuga Sylvarum. RUMPH. *Amb.* V. p.
 94. T. 50. BURM. *Fl. Ind.* p. 99.

allerley ruigte heen met zyne dunne Ranken, die by den oirsprong der Bladsteelen, van onderen, overal twee Haakjes hebben, waar mede het zig vasthecht aan de Kleederen of in den naakten Huid. De Blaadjes zyn spits Eyrond, omtrent een Lid van een Duim lang, by vier, vyf of zes paaren groeiende: de Bloemen, schoon geel, maaken sierlyke Trosfen of Aairen en de Vrugten gelyken wel naar die van de voorgaande Soorten, maar zyn veel kleiner en geheel onge-doornd, langwerpige Boontjes bevattende. In de Strand-Soort hebben de Bloemen een lieffelyken Reuk. De Land-Soort is yler van Loof en niet minder kwetzende.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
Monogy-
nia.

R U T A. Wynruit.

Een vyfdeelige Kelk, de Bloemblaadjes hol; tien Meeldraadjes en een enkele Styl: het Kasje met tien Honigstippen omringd: doch in sommigen alles vier en agt: met een gekwabd Zaadhuisje: maakt de Kenmerken uit.

Dit Geslagt bevat vier Soorten, als volgt

(1) Wynruit met samengestelde Bladen, de zydelingse Bloemen in vieren gedeeld.

I.
Ruta.
graveolens.
Sterkrui-
kende.

Dit

(1) *Ruta Foliis decompositis*, Floribus lateralibus quadri-
fidis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 517. p. 293. *Veg.* XIII. Gen.
523. p. 331. *Hort. Cliff. Ups. Mat. Med. R. Lugdbat.* 461.
Ruta sylv. major. C. B. *Pin.* 336. *MOR. Hist.* II. p. 507. S.
5. T. 14. f. 3. β . *Ruta Hortensis altera.* C. B. *Pin.* 336.
RAJ. Hist. 374. γ . *Ruta Hortensis latifolia.* C. B. *Pin.* 336.

D R U T A. Ru

III. Dit Gewas is door geheel Europa gemeen ,
 AFDEEL en groeit in 't wilde , op drooge dorre plaat-
 VIII. fen , zo in de Zuidelyke deelen als in Barba-
 HOOFD- rie. Het is , onder den naam van *Peeganon* ,
 STUK. aan de Grieken bekend geweest ; hoewel zy
 Eenwy- het ook *Rutce* noemden , waar van de Latyn-
 vige. sche naam *Ruta* zynen oorsprong heeft , welken
 men in de meeste Taalen van ons Wereldsdeel
 navolgt. Dus noemen het de Italiaanen *Ruta* ,
 de Spaanschen *Ruda* , de Franschen en Engel-
 schen *Rue* , de Duitschers *Raute* en wy *Ruite*
 of *Wynruit*.

Volgens CORDUS is het een Heester , die
 een Stam of Steng maakt van één of twee
 Ellen hoog , een Vinger dik , Aschgrauw van
 Kleur , in veele Takken verdeeld , welke 's Voor-
 jaars veele groene Takjes uitgeeven , waar aan
 de Bladen en Bloemen groeijen. Maar , ei-
 gentlyk gesproken , komen van dit Gewas aan-
 merkelyke Verscheidenheden voor , die de hoog-
 te onbepaald doen zyn. Men heeft eene
Breedbladige of Gemeene , die hier te Lande
 zeer wel voort wil , en den Vorst zelfs in de
 open Grond verdraagt : eene *Portugaalsche*
Ruite , veel sterker van Reuk , doch zeer te-
 der , moettende des Winters in Huis gezet wor-
 den en eene *Smalbladige* *Ruite* , die men ge-
 meen-

Ruta graveolens Hortensis. DOD. *Pempt.* 119. *J.* *Ruta Hort.*
latifolia Arbusculæ similis. BOERH. *Lugdb.* I. p. 260. *Ruta*
Africana maxima. SCHWER. *Hort.* 24. *g.* *Ruta sylvestris mi-*
nor. C. B. *Pin.* 336. CAM. *Epit.* 495. DOD. *Pempt.* 129.

meenlyk *Berg-Ruite* noemt, welke 's Winters, in deeze Gewesten, nooit overgehouden kan worden, wat moeite men ook daar toe aanwende, zegt MUNTING. III. AFDEEL. VIII. HOOFD. STUK.

Deeze zal, waarschynlyk, de *Bergruite* zyn, *Monogynia.* waar van CLUSIUS meldt, dat het een laag *Berg-Ruite.* Gewas is, „verscheide Stengen uit den Wortel schiepende, in zyn geheel van een zeer zwaaren Reuk en zo scherp, dat hy het door driedubbelde Handschoenen aan de Handen dikwils gevoeld hadt, verwekkende hetzelve, wanneer iemand met de Hand, daar hy het mede afgeplukt hadt, slegts zyn Aangezicht wreef; daar in op staande voet een hevige Ontsteeking, gelyk DIOSCORIDES zeer wel geschreeven heeft.” CAMERARIUS onderscheidt dezelve, doordien zy naar de gemeene Tamme Wynruit, in Stengen, Takken, Bladen, Bloemen en Kroontjes, wel gelykt, doch het Loof veel dunner of smaller heeft, maar den Stam, in tegendeel, dikker en Houtig. De Heer HALLER hadt uit Italie en Provence een zodanige Ruite bekomen, welke door GESNERUS op den Pilatus-Berg in Switserland gevonden zou zyn, en die hy aldus beschryft.

„De Steng is Takkig, twee Voeten hoog; de Bladen zyn blaauwachtig groen, fyner dan in de Gewoone verdeeld, met de uiterste Slipjes der Bladen niet rond maar zeer smal, liniaal: de Bloemen in een korte Aair, kleiner dan die van de Tuinruite, uit den

III. „geelen groen, volgens CLUSTIUS, en ins-
 AFDEEL. „gelyks met gefronste Blaadjes, zo MAGNO-
 VIII. „LIUS aantekent.”
 HOOFD. „LIUS aantekent.”
 STUK. In de Hof-Ruite zyn de Blaadjes byna rond,

*Eenwy-
 vige.* in de Wilde Ruite smaller en Lancetvormig
 of Liniaal. Ten opzigt van de Bloemen ko-
 men zy overeen, dat de meesten bestaan uit
 vier holle Blaadjes, op de kanten als met Fran-
 je, en agt Meeldraadjes, in welker zonderlinge
 speeling, tot een bewys van de Minnaary der
 Planten, iedereen zig gemakkelyk kan verlusti-
 gen, gelyk ik dit omstandig beschreeven heb*.

* Zie 't
 II. D. I. Het Vrughtbeginzel, daar binnen, of deszelfs
 STUK,
 bladz. 99. Kasje, heeft onderaan agt Stippen, die altoos
 met Honig, als een soort van Balsam, bevog-
 tigd zyn. De Vrught is rondachtig met vier
 stompe toppen, en bestaat dus als uit vier sa-
 mengevoegde Huisjes, door een Kruiswys
 middelschot verdeeld, en veele zwarte Zaadjes
 bevattende.

Aangezien HIPPOCRATES meer dan der-
 tig maalen van de Wynruit in zyne Werken
 spreekt, en dezelve inzonderheid voor de Kwaa-
 len van de beminnelyke Sexe aanpryst, zo mag
 men onderstellen, dat dit Gewas oudtyds van
 veel gebruik geweest zy in de Geneeskunde.
 DIOSCORIDES, ondertusfchen, verhaalt,
 dat het, te veel ingenomen zynde, van eene
 doodelyke uitwerking zy. De zwaare Reuk,
 zekerlyk, en de ongemeene bitterheid van
 Smaak, die 'er in heerscht, wyzen een over-
 vloed

vloed van fcherpe Olie in dit Kruid aan , waar van men de Vergaarplaatfen zeer duidelyk in de Blaadjes , tegen den Dag gehouden , kan befchouwen. De vlugge Geest , hier in vervat , maakt een fterke prikkeling der Zenuwen , verdunnende de Slymige , dikke , koude Vogten en de fchadelyke dikwils door 't Zweet uitdryvende. Uit- en inwendig is hierom het Loof der Wynruit , in veele Gevallen , een voortreffelyk hulpmiddel. In 't algemeen wordt hetzelve aangemerkt een byzonder Tegengift te zyn van de Pest en ingenomen Vergiften , die een Flaauwte of Hartvang veroirzaaken , gelyk de meeften doen (*), en hier mede heeft de byzondere kragt van dit Kruid , in de Vrouw- en Vryfter - Ziekten of Moederkwaalen , zo genaamd , veel overeenkomst. Merk hier uit , wat de reden zy , dat hetzelve in Mannen en Vrouwen eene tegenftrydige uitwerking hebben kan (†). Wanneer de Menfchen door Zwaarmoedigheid als betoverd zyn , zal dit Middel dikwils hun tot herftelling brengen. In allerley Kwaalen , daar de kragt der Natuur tot uitwerping van ongeftele Stoffen door de Zweetgaten moet geholpen worden , gelyk de Kinderziekte , Mazelen en dergelyken , is het , maatig gebruikt zynde , voortreffelyk.

Men

(*) *Salvia cum Rutâ , faciunt tibi Pocula tuta. Schol. Salern.*

(†) *P. facit caftum , incenditque libidinem V: Eadem.*

III. Men trekt de Bladen als Thee, en den Damp
 AFDEEL- daar van 's morgens in de Oogen ontvangende,
 VIII. wordt het Gezigt hier door versterkt en opge-
 HOOFD- helderd, volgens het oude Spreekwoord (*).
 STUK. Het dient ook tegen de Vallende Ziekte,
 Eenwy- Hoofd- en andere Stuipachtige Kwaalen. Het
 vige. gedestilleerde Water en de Olie, daar van, wor-
 den meest inwendig voorgeschreeven. Het
 Aftrekzel van de Bladen in Azyn of Wyn,
 met Brandewyn en Zout geappliceerd op
 zwaare Ontsteekingen of beginnende Verster-
 vingen, is een der kragtigste Middelen om
 dezelve te doen verflaan, en zonder Verette-
 ring te geneezen: even als dit door de opleg-
 ging van het Kruid, op de Gezwellen van Vrou-
 wen Borsten, plaats heeft. Men kan het, zon-
 der gevaar, uitwendig tot afwending gebruiken,
 in de allerheetste Ziekten. Het Zaad wordt als
 een Middel tegen de Wormen aanangepreezen.

II.
 Ruta
 Chalepen-
 sis.
 Aleppische.

(2) Wynruit met meerder samengestelde Bla-
 den, de Bloemblaadjes gehaaid.

Alle de verscheidenheden van Wynruit, die
 de Bladen uit verscheide Steeltjes met Bladen
 samengesteld hebben, zyn door den Ridder tot
 de zelfde Soort betrokken geweest. Thans
 wordt

(*) Nobilis est Ruta, quia Lumina reddit acuta.

(2) Ruta Fol. supradecompositis, Petalis ciliatis. Mant. 69.
 Ruta Chalepensis latifolia, Petalis villis scatentibus. TOURNE-
 Inst. 257. Eadem angustifolia. MORIS. Hist. II. p. 508. S.
 5. T. 35. f. 8.

wordt als een nieuwe voorgesteld de *Aleppifche* III.
 van *TOURNEFORT*, die de Bloemblaadjes ^{AFDEEL.}
 vol Haairtjes heeft en breedbladig is, waar toe ^{VIII.}
 de Ridder, als eene verscheidenheid, de Smal- ^{HOOFD-}
 bladige *Aleppifche*, met dergelyke Bloemblaad- ^{STUK.}
 jes, van *MORISON*, betreft, stellende de ^{*Monogy-*}
 Groeyplaats in Afrika; doch Aleppo legt in Sy- ^{*nia.*}
 rie. „ Zy gelykt zeer naar de Sterkruikende,
 „ (zegt zyn Ed.), en is daar van voortgeteeld.
 „ De eerste Bloemen zyn in vyven, de anderen
 „ in vieren gedeeld: de Bloemblaadjes holrond,
 „ aan den rand gegolfd, gelyk in de gemelde,
 „ maar aan den rand gehaaid. De Steng is
 „ hooger en de Kwabben van het Zaadhuisje
 „ zyn spits, stomp. De andere verschilt door
 „ de Bloemblaadjes langer genageld te hebben,
 „ en de Kwabben der Zaadhuisjes niet zo ver
 „ van elkander af, gelyk men in de Tuin van
 „ Upsal waargenomen heeft.”

Met reden zou men dan ook van de eerste ^{*Ulyssipo-*}
 Soort mogen afzonderen, die Berg-Wynruit ^{*nenfis.*}
 met *dubbeld gevinde* smalle Bladen, de Bloemen ^{Lisfabon-}
 Aairswyze over de eene zyde, de Aairen met ^{sche.}
 van elkander wykende Trosfen; welke de Heer
LOEFLING op de Begraafplaats der Protestan-
 ten te Lisfabon, reeds verdord zynde, gevon-
 den hadt en omftandig beschryft, aanmerkende,
 „ dat het Zaadhuisje in dezelve meer vierkwab-
 „ big is, met de toppen Stomp gerond; terwyl
 „ de Gemeene, zegt hy, die ook op de Ber-
 „ gen by Lisfabon groeit, het Zaadhuisje alleen-

III. „lyk aan den top in vieren verdeeld en spits
 AFDEEL. „heeft; zynde de Stippen op hetzelfde, in
 VIII. „deze Lisfabonsche, ook zichtbaarer.” LIN-
 HOOFD- „NÆUS schynt dezelve met de Bergruite van
 STUK. CLUSIUS overeenkomstig te achten, doch dan
 Eenwyvi- zal het niet zyn met de kleine, hier voor be-
 ge. schreeven, maar met de groote Portugaalsche,
 daar MUNTING van meldt.

III.
 Patavina.
 Padua'sche.

(3) Wynruit met drievoudige ongesteelde Bladen.

Deeze is door den Kruidkundigen Heer MICHELIIUS, op een Berg by Arqua, niet ver van Padua in Lombardie, overvloedig groeiende gevonden, en tot een byzonder Geslacht gemaakt onder den naam van *Basterd-Wynruit*. Zy verschilt in de deelen der Vruchtmaaking alleen, doordien zy een vlak vyfbladige Bloem heeft, zonder Franje of Haairigheid. De Bladen zyn Lancetvormig, komende by drieën uit de Steng voort, gelyk men in zyne Afbeelding kan zien.

IV.
 Linifolia.
 Vlaschbladige.

(4) Wynruit met Lancetvormige onverdeelde Bladen.

In

(3) *Ruta Foliis ternatis sessilibus. Pseudo-Ruta Patavina trifolia, Fl. luteis umbellatis. MICH. Gen. 22. T. 19.*

(4) *Ruta Foliis lanceolatis indivisis. Syst. Veg. XIII. R. foliis simplicibus solitariis. Hort. Cliff. 146. R. sylvestris Linifolia Hispanica. BOCC. Mus. II. p. 82. T. 73. BARR. Icon. 1185. β. Ruta montana foliis integris subrotundis. BUXB. Cent. II. p. 30. T. 28. R. Orientalis, Linariæ folio, Flore pavo. TOURNEF. Cor. 19.*

In Spanje , als ook in Italie en in de Ooster- III. AfDEEL. VIII. siche Landen , is eene dergelyke Soort van Wyn- ruit waargenomen. Zy heeft de zyd - Takken van de Pluim gegaffeld , driebloemig , met de middelste Bloem ongesteeld. De Bloemblaadjes zyn onverdeeld , gelyk in de voorige. De Meeldraadjes , aan den Wortel *Monogyria* , Hairig , besluiten dicht het Zaadkasje , dat doorboord is met Honiggaatjes. De Vrucht heeft verhevene Stippen , zegt onze Ridder. STUK.

C H A L C A S.

Een vyfdeelige Kelk , een Klokswyze Bloem uit genagelde Blaadjes bestaande , en een Stempel als een Wrattig Hoofdje ; maaken daar van de Kenmerken uit.

De eenigste Soort , hier van bekend (1) , onder deezen Geslagtnaam eerst voorgesteld door den Hoogleeraar N. L. BURMANNUS , wordt in Oostindie gemeenlyk *Camuneng* genaamd of *Daun Cammuni* , waar van gemeld wordt , dat het een Heester zy , wel twintig Voeten hoog groeiende , dien men in de Tuinen houdt , wegens zyne lieflyke Bloemen , en ook aldaar tot Haagen , waarschyglyk gelyk onzen Liguster , gebruikt. By RUMPHIUS komt de Afbeelding voor van dit Gewas , door hem onderschei- I. *Chalcas paniculata* Camuneng.

(1) Chalcas. Syst. Nat. XII. Gen. 1261. p. 293. Mant. 68. Veg. XIII. Gen. 1261. p. 331. BURM. Fl. Ind. 104. RUMPH. Amb. V. p. 26. T. 17.

III. scheiden wordende in een Ambonsch Camuneng,
 AFDEEL. dat een slaptakkige Heester is, en een Javaansch,
 VIII. hetwelke een sierlyk Boompje wordt, van hoog-
 HOOFD- te als een Granaatboom, met een digte Kroon,
 STUK. en zeer welriekende Bloemen, die des avonds
 Eenwy- een geheelen Tuin, waar in zy staan, met haa-
 vige. ren Reuk vervullen. De Bladen zyn een weinig
 bytende op de Tong, gelyk Limoenbladen. De
 Ambonsche wordt meest geacht wegens de fraai-
 heid van het Hout, dat sierlyk gevlamd is, geel
 met zwartachtige of bruinroode Plekken, digt
 en zwaar als Palmhout en dus tot allerley Draai-
 jers Werk bekwaam: dewyl men 'er stukken
 van krygt, die eenige Duimen dik zyn.

PL. XXIV. Van dit Gewas, en wel van het gedagte Ja-
 Fig. 2. vaansche, een Takje, dat door den meergemelden
 RICHTER medegebragt was, zig in de Verzameling
 van den Hoogleeraar BONN bevindende, geef ik
 daar van, om dat de gesteldheid van de Bloem
 zig aan hetzelfde zeer fraay vertoont, alhier de
 Afbeelding in *Fig. 2.* op P L A A T XXIV. Men
 ziet daar in, het getal en de grootte der Vin-
 blaadjes, vyf aan een Steel; als ook de Spits-
 heid der Verdeelingen van den Kelk, en hoe
 van de tien Meeldraadjes vyf korter dan de an-
 deren zyn, hebbende geen ronde maar als dub-
 belde of Beursachtige Meelknopjes. Daar on-
 der komt het uitgezette Vrughtbeginzel, dat eene
 Besie wordt, na het afvallen van de Bloem
 te voorschyn.

M U R R A Y A.

III.

AFDEEL.

VIII.

HOOFD-

STUK.

In Kelk en Bloem komt dit Geslagt, naar den Hoogleeraar MURRAY te Gottingen getyteld, met het voorgaande overeen, maar heeft het Vruchtbeginzel met een Honigbakje omringd, en de Besfen eenzaadig.

De eenigste Soort (1), ook in Oostindie groeiende, is een kleine Boom met een Bast, de Bladen samengesteld hebbende uit zeven gesteelde, gladde, stomp ovaalachtige Vinblaadjes, en verschilt, zo LINNÆUS aanmerkt, zeer veel van de Camuneng voorgemeld. Zou het ook de Japanfche, by RUMPHIUS insgelyks afgebeeld, kunnen zyn?

Z Y G O P H Y L L U M. Dubbelblad.

Van dit Geslagt zyn de Kenmerken reeds opgegeven, toen ik de Soort, die een Boom is, beschreef *. Thans zal ik drie Heesterachtigen van de Kaap voorstellen, spaarende de overigen tot de beschryving der Kruiden.

(5) Dubbelblad met gepaarde, byna gesteelde Bladen, die stomp Eyrond zyn; de Steng Heesterachtig.

v.
Zygophyl-
lum Morg-
sana.
Eenvierbladig.
ge.

(1) MURRAY. Syst. Nat. XII. Mant. 563. Murray. Syst. Nat. Veg. XIII. Gen. 1341. p. 331. RUMPH. Amb. V. Tab. XVIII. Fig. 2?

(5) Zygophyllum Fol. conjugatis subpetiolatis, Foliol. obovatis, Caule fruticoso. Syst. Nat. XII. Gen. 524. p. 295. Veg.

III.
 AVDEEL,
 VIII.
 HOOFD-
 STUK.
 Eenwy-
 vige.

Een Afrikaansche Heester met Porselein-Bladen, twee uit een kort Steeltje, wordt onder deezen bynaam, die van Syrische afkomst schynt te zyn, tot dit Geslagt betrokken. Zy is door den Hoogleeraar J. BURMANNUS in Afbeelding gebragt, onder den naam van *drie- en vierbladige Fabago*, met eene vierbladige Bloem en eene Vrucht, die vier Vliezige hoeken heeft, Zyn Ed. verhaalt, dat dezelve op de Zand-Duinen, by de Kaap aan Zee, vier Voeten hoog groeit, komende de Bladen by tropjes van drie of vier uit de kanten der Takken voort, met zekere Doornachtige Stoppeltjes daar onder. Zy zyn stomp Eyronnd, dat is, hebben het breedte van de Eyvormige figuur uitwaards. De vierbladigheid der Bloemen en de Vliezige Zaadhuisjes onderscheidtze van de anderen.

(6) Dubbelblad met ongesteelde Bladen, die Lan-

VI.
 Sessilifo-
 lium.
 Onge-
 steelde.

Veg. XIII. Gen. 530. p. 333. Mant. 379. Fabago triph. & tetraph. Fl. tetrapetalo, Fr. membranaceo quadrangulari. BURM. Afr. p. 7. T. 3. f. 2. Fabago Cap. frutescens major. DILL. Elib. 142. T. 116. f. 141. Planta Afr. frutescens &c. FLUK. Amalib. 173. T. 429. f. 4.

(6) *Zygophyllum* Fol. conjug, sessilibus, Foliolis lanceolato-ovalibus, margine scabris, Caule fruticoso. *Hort. Cliff. 160. B. Lugdhat. 460. Fabago Capensis frut. minor. DILL. Elib. 142. T. 116. f. 142. Fabago humilis quadrifolia glabra &c. item Fab. Flore Inteo &c. BURM. Afr. T. 2 & 3. f. 1. Fab. Afr. arborescens, Fl. sulphureo Fructu rotundo. COMM. Rar. p. 10. T. 10.*

Lancetvormig ovaal, aan den Rand ruuw zyn; de Steng Heesterachtig. III. AFDEEL. VIII.

Tot deeze wordt, behalve de *Laage Vierbladige Afrikaansche*, met witachtige Bloemen en ronde Vrugten van gedagten Hoogleeraar, ook t'huis gebragt deszelfs *Fabago met geele Bloemen* en eene geleeufde spits langwerpige Vrugt, als eene verscheidenheid aangemerkt zynde. Beiden komen zy ook op Zandige plaatsen aan de Kaap voort. De Steng is hoekig: de Bloemsteeltjes enkeld, langer dan de Bladen, en de Bloemblaadjes zyn gekarteld, zegt LINNÆUS. Dit laatste, echter, vindt men in de Afbeeldingen, zelfs in die van COMMELYN, welke de Bloem zeer groot vertoont, geenszins aangewezen. Deeze geeft 'er de hoogte van drie of vier Voeten aan en zegt, dat de Vrugt rond is, plat als een Kaas en vyfhokkig, bevattende vyf platte Zaaden. HOOFDSTUK. Monogynia.

(7) *Dubbelbad met ongesteelde smalle Bladen, die Vleezig zyn, van boven plat; de Steng Heesterachtig.* VII. Spinosum. Gedoond.

Deeze Kaapsche Heester schiet, volgens den gemelden Hoogleeraar, eene regte, ronde, gladde, bruine Steng, welke zig in veele Takken

(7) *Zygophyllum* Fol. conjugatis sessilibus, Foliolis linearibus, Carnosis supra planis; Caule Fruticoso. *Mant.* 380. *Fabago tenuifolia spinosa*, Fructu rotundo. BURM, *Afr.* p. 5. T. 2. f. 2.

III. ken verdeelt, met Blaadjes die zeer smal en
 ARDEEL. puntig zyn, twee paaren tegen elkander over,
 VIII. groen en glad. De Bloemen zyn vyfbladig, geel;
 HOOFD- de Vrugt is rond en plat, vyfhokkig gelyk in
 STUK. de andere Soorten.
 Eenwy-
 vige.

HEISTERIA.

De Geslagtnaam is den vermaarden HEI-
 STER, wylen Hoogleeraar der Genees- en
 Heelkunde niet alleen, maar ook der Kruidkun-
 de, in welke hy ook aanmerkelyk gearbeid

* Zie II. D. heeft *, toegewyd.

I. STUK, De Kenmerken, behalven die van tien Meel-
 bladz. 201. draadjes en een enkelen Styl te hebben, zyn,
 een vyfbladige Bloem met eenen vyfdeeligen
 Kelk, die vergroot zynde en gekleurd tot een
 bekleedzel strekt van de Vrugt.

I. De eenigste Soort (1) is door den Heer JAC-
 Heisteria QUIN, die den gezegden Geslagtnaam overge-
 Coccinea. dragen heeft, in de Westindiën, en wel aan
 Hoog- Beeken in digte Boschen, op 't Eiland Marte-
 roode. nique, waargenomen. Uit zyne Afbeelding is
 't blykbaar, dat dezelve als Laurierbladen heeft,
 doch het is een gantsch niet fraaije Takkige
 Boom, zegt hy, van twintig Voeten hoog.
 Met reden mogt dezelve dan van my onder de
 Boomen beschreeven zyn geweest. „ De In-
 „ ge-

(1) Heisteria. Syst. Nat. XII. Gen. 533. p. 297. Veg. XIII.
 Gen. 535. p. 336. JACQ. Amer. Hist. p. 126. T. 81.

„gezetenen noemen hem, (zegt zyn Ed.), III.
 „*Bois Perdrix*, dat is Tortelduiven-Boom, AFDEEL
 „om dat die naar de Vruchten zeer gretig zyn”. HOOFD-
 De Bloemen die klein, op Steeltjes, in de STUK.
 Oxels der Bladen voortkomen, hebben een ^{Monogy-}nia.
 klein, groen Kelkje, dat in de Vrucht hoogrood
 wordt, met een zeer grooten uitgebreiden Rand,
 geevende den bynaam aan deeze Soort. Die
 zeldzaame Vrucht, een Eyronde stompe Noot
 bevattende, heeft zyn Ed. in Plaat verbeeld.

Q U I S Q U A L I S. Warfstruik.

De byzondere Kenmerken van dit Geslacht
 zyn, een vyfdeelige Draadachtige Kelk; vyf
 Bloemblaadjes, een vyfhoekige Vrucht.

De Geslagtnaam, door RUMPHIUS ver-
 zonnen om de wonderlyke veranderlykheid van ^{I.}*Quisqualit.*
 dit Gewas uit te drukken, is door den Ridder ^{Indica.}
 behouden en met den bynaam *Indica* toegepast ^{Oostindi-}sche.
 op eene Soort (1), tot welke zyn Ed. zo wel
 de ruige of Wollige als de Gladde *Quisqualis*,
 die beiden door den Heer N. L. BURMAN-
 NUS in Afbeelding gebragt zyn, betreft. Van
 deezen waren zy door de plaatsing der Bloem-
 steeltjes, overhoeks, of tegenover malkander,
 onderscheiden. Die van RUMPHIUS is een
 Gewas, dat eerst als een klein Boompje uit den
 Grond

(1) *Quisqualis*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 534. p. 297. *Veg.*
 XIII. Gen. 539. p. 336. RUMPH. *Amb.* V. p. 71. T. 38.
 BURM. *Fl. Ind.* p. 104. pubescens. T. 35. f. 2. glabra. T.
 28. f. 2.

III. Grond schiet , doch vervolgens slingerende of
 AFDEEL. liever kruipende Ranken voortbrengt , gelyk de
 VIII. Hooft. Boschtouwen ; aan welken de Bladen anders ge-
 STUK. plaatst zyn , dan aan de gezegde Boomachtige
 Eenwy-
 vige. Scheuten. Zy hebben eene ovaalachtige ge-
 spitsle figuur en zyn effenrandig. Aan 't end
 der Ranken komen Bloemsteeltjes voort , die
 uit een trop Schubbetjes of Blikjes Bloemen
 uitgeeven , naar die der Thymelæa gelykende ,
 met eenen Draadachtigen van buiten ruigen
 Kelk. 't Gewas groeit op verscheidene der
 Eilanden van Oostindie , wordende te Batavia,
 in 't Portugeesch , *Catappa de Mato* geheten.
 De Vrugten , die van grootte als Eikels zyn ,
 in Bosjes by een hangende , vallen ryp zynde
 van zelf af , en bevatten dan een Pit , zo zoet
 als een Hazelnoot ; maar , onryp zynde , smaa-
 ken zy wat Radysachtig , en zyn dan voor
 een goed Middel bekend , om de Kinderen in
 te geeven tegen de Wormen ; de rype heb-
 ben , in grooter veelheid , de zelfde , en in
 sommige Menschen zeer byzondere uitwerkin-
 gen.

D A I S.

De Bloemen , in dit Geslagt in vier of vyven
 verdeeld , hebben een vierbladig Omwindzel en
 de Vrugt is eene éenzaadige Besie.

Twee Soorten komen 'er in voor , een Kaap-
 sche en een Oostindische , als volgt.

(1) Dais

(1) *Dais met Bloemen die tienmannig zyn, in vyven gedeeld.* III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Deeze heeft de Bladen gepaard, stomp ovaal, effenrandig, glad en gesteeld; de Bloemen aan 't end der Takken Bondelswyze vergaard, Wollig, met een Knopachtig, vierkleppig Omwindzel. In gestalte komt zy de Pasferinaas naby. I.
Dais
Cotinifolia,
Kaapfche.

(2) *Dais met Bloemen die agtmannig zyn, in vieren gedeeld.* II.
Dais
Ostandra,
Oostindi-
sche.

De Heer N. L. BURMANNUS heeft een Afbeelding van deeze, die op Java groeit, gegeven, in welke nogthans de Bloemen in vyven gedeeld voorkomen. Het vierbladig Omwindzel van de Bloemtros is aldaar zeer blykbaar. De Bladen zyn gepaard, Lancetvormig ovaal, gespitsst, gesteeld en glad, zo wel als de Bloemen, die agt Meeldraadjes boven het Pypje hebben, langer dan de rand van de Bloem.

K A L M I A.

Een Trompetswyze Bloem, die den rand van onderen vyfhoornig heeft, in een vyfdeelige Kelk, welke een vyfhokkig Zaadhuisje wordt, zyn de byzondere Kenmerken van dit Ge-

(1) *Dais Floribus quinquefidis - decandris. Syst. Nat. XII. Gen. 535. p. 297. Veg. XIII. Gen. 540. p. 336.*

(2) *Dais Floribus quadrifidis, ostandris. Ment, 69. BURM. Fl. Ind. p. 104. T. 32. f. 2.*

E

III. Geslagt, welks naam ter vereering strekt van
 APDEEL. den Sweedschen Heer KALM, door wien de
 VIII. Natuurlyke Historie van Noord - Amerika zo
 HOOFD- veel is opgeluisterd.
 STUK.

Het bevat twee Soorten, beiden aldaar huis-
 vestende, naamelyk.

I. (1) *Kalmia met Eyronde Bladen; de Trosfen*
endelings.
Kalmia
latifolia.
 Breedbla-
 dige.

Dit Gewas groeit natuurlyk in verscheide
 Provinciën van Noord - Amerika. Door PLU-
 KENET en CATESBY waren 'er Afbeeldin-
 gen van gegeven, doch die aanmerkelyk ver-
 beterd zyn door EHRET, van wien ook het
 maakzel der Bloemen ten naauwkeurigste is af-
 getekend. KALM, wiens naam onze Ridder
 goedgevonden heeft daar mede te vereeren,
 zegt dat men het overvloedig vindt in Pensyl-
 vanie, alwaar de Sweeden het *Lepelboom* noem-
 den, om dat de Wilden, weleer in dat Land
 gewoond hebbende, daar van hunne Lepels
 plagten te maaken. De Engelschen noemden
 het *Laurel*, om dat de Bladen eenigszins naar
 die van den Laurierboom gelyken. Zy be-
 minnen een laagen vogtigen Grond, en be-
 hou-

(1) *Kalmia Foliis ovatis Corymbis terminalibus. Syst. Nat.*
 XII. Gen. 537. p. 298. *Veg. XIII. Gen. 547. p. 337. Am.*
Acad. III. p. 13. KALM, Itin. II. p. 476. III. p. 168. GRON.
Virg. 65. Chamæ-Daphne Foliis Tini. CAT. Carol. II. p.
T. 93. Ledum Floribus bullatis confertis in summis Caulibus.
TREW. Ehret. T. 38. f. 1. Cistus Chamærododendros Ma-
rjana Laurifolia &c. PLUM, Alus. 49. T. 379. f. 6.

houden zelfs in de Winter hun Loof, waar door zy van de andere Boomen der Bosfcha-
 giën gemakkelyk te onderscheiden zyn. In 't laatst van Mey begonnen zy te bloeijen, en dan overtroffen zy in schoonheid, door de
 groote Trosfen van hoogroode Bloemen, die naar Schenkbordjes gelyken, byna alle andere
 Gewasfen. Door de Zonneschyn, echter, verbleeken die wel dra en worden eindelyk byna
 geheel wit. Ook vallen de Bloemen fomtyds Roozekleur. Op eenige plaatsen heeft men
 'er de gewoonte, van op Kerstyd en Nieuwjaarsdag de Kerken met het Loof te versieren.
 Het is, ondertusfchen, voor Schaapen en Kalvers, die 'er van eeten, even als de Taxis
 hier te Lande, dikwils doodelyk. Voor de Herten, in tegendeel, strekken de Bladen
 's Winters, wanneer dezelve geen andere Groente vinden, tot Voedzel: zonder dat hun
 Vleefch de Menschen kwaalyk bekomt. Ook worden dezelve van zekere Berkhoenders ge-
 geten. Het Hout is zeer hard en glad, wordende deswegen tot Asfen in Katrollen, of
 ook tot Wevers . Spoelen en Wieldraaijers-
 Werk, in plaats van Palmboom Hout gebruikt.
 Het valt fchoon geel met eenige Straalswyze
 Streepen. Sommigen verzekerden, dat, wan-
 neer by Zomer eens brand ontftond in de Bos-
 fchen, het Loof daar van niet aangetast werde.

III.
 AFDEEL.
 (VIII.)
 HOOFD-
 STUK.
 Monogy-
 nis.

III.
AFDEEL.
VIII.

HOOFD-
STUK.

II.
Kalmia
angustifo-
lia.
Smalbladi-
ge.

(2) *Kalmia met Lancetvormige Bladen, de Trossen op zyde.*

Deeze, op de zelfde plaatsen voorkomende, verschilt bovendien door de kleinheid der Bloemen en Bladen van de voorgaande. Zy wordt niet minder schadelyk geacht te zyn voor het Wolvee.

LEDUM.

Dit Geslagt heeft een vyfdeeligen Kelk, eene vlakke vyfdeelige Bloem, en een vyfhokkig Zaadhuisje, dat van onderen gaapt.

I.
Ledum
palustre.
Moerasfige.

De eenigste Soort (1) is een Heester, die in Moerasfige Poelen der Noordelyke deelen van Europa, volgens den Ridder, groeit, doch niettemin ook bekend is in andere Landen. CAMERARIUS, die 'er, onder den naam van *Wilde Rosmaryn*, eene Afbeelding van geeft, zegt, dat het groeit op Moerasfige plaatsen in Poolen en Boheme. Het schynt ook die Plant te zyn, welke CLUSIUS uit Si-

(2) *Kalmia Foliis lanceolatis, Corymbis lateralibus. Ibid. TREW. Ibid. f. 2. Chamæ-Daphne sempervirens. CAT. Car. III. p. 17. T. 17. f. 1. Cistus sempervirens Laurifolia &c. PLUK. Alm. 106. T. 161. f. 3. Anonyma. COLD, Noveb. 100.*

(1) *Ledum. Syst. Nat. XII. Gen. 538. p. 299. Veg. XIII. Gen. 546. p. 337. Fl. Lapp. 160. Ledum Fol. linearibus, subtus hirsutis, Flor. corymbosis. Fl. Suec. N. 341, 352. Cistus Ledon Fol. Rosmarini ferrugineis. C. B. Pin. 467. Ledum Silesiacum. CLUS. Pann. 68. Ledum Fol. Rosmarini alt. LOB. Icon. II. 124. Rosmarinum sylvestre. GAM. Epit.*

Silezie ontvangen hadt , en derhalve voorftelt III. onder den naam van *Silezifch Ledum* , aldaar AFDEEL. VIII. zeer gemeen. Het was een Heefter met Hou- HOOFD- tige Stengen , fomtyds een Elle hoog , die zig STUK. in veele Takjes uitbreidden , de dunften met *Monogy- zekere rosfe Wolligheit bekleed* , hebbende *nia.* lange fmalle Bladen , grooter dan die van de Rosmaryn , doch ook aangenaam van Reuk en fcherp van Smaak. De Bloemen , Troswyze op Steeltjes aan de enden der Takjes voortkomende , bestonden uit vyf witte Blaadjes , met tien Meeldraadjes en in 't midden een Styl , zynde de Vrugt een vyfhokkig Zaadhuisje , ros van Kleur. De Steeltjes , met de Bloemen overend fttaande , boogen zig met de Vrugten om ; des de gaaping van het Zaadhuisje alsdan naar boven was gekeerd.

Dit geheele Gewas , in bloem fttaande , hadt een zo fterken Reuk , dat het tegen de Motten by de Kleederen gelegd werdt , zo MATTHIOLUS verhaalt. Het Afkookzel wordt in Sweden gebruikt om de Luizen der Runderen en Varkens te verdryven ; het Loof tegen de Wandluizen ; geevende de Olie , daar van door neerdruiping gehaald , den Reuk aan 't Rusfifch Leder , zegt LINNÆUS. Zyn Ed. voegt daar by , dat het in plaats van Hoppe in 't Bier gedaan fchrikkelyke Hoofdpyn veroirzaakt , dienende wederom het Gedestilleerde Water , uitwendig , tegen dat Ongemak. Men wil dat het Kruid , tot een Bad gebruikt , van grooten

III. dienst bevonden zou zyn tegen de samentrekking der Gewrichten. De Sweeden noemen het *Squatram*, in West-Gothland *Lummer*; de Duitschers *Kuh-Rust*.

Eenwy-
vige.

R H O D O D E N D R O N. Roozelaar.

Een vyfdeelige Kelk, de Bloem byna Trechterachtig en van den Styl afgeboogen Meeldraadjes, benevens een vyfhokkige Vrucht; maaken de byzondere Kenmerken uit.

Zes Soorten, meest Europische Plantgewassen, komen in dit Geslagt voor, als volgt.

I.
Rhododendron ferrugineum.
Roestkleurige.

(1) Roozelaar met gladde van onderen Schurftige Bladen, de Bloemen Trechterachtig.

Om dat men den Oleander *Rhododendron*, dat is Roozeboom, in 't Fransch *Laurier-Rose* of Rooze-Laurier noemt, geef ik aan dit Geslagt, welks Grieksche naam niet gemakkelyk uit te spreken is, den naam van *Roozelaar*. De vermaarde **TOURNEFORT** hadt den naam van *Chamærhododendros*, die zo veel zegt als
Laa-

(1) *Rhododendron Foliis glabris subtus Leprosis, Corollis infundibuliformibus.* Syst. Nat. XII. Gen. 539. p. 299. Veg. XIII. Gen. 548. p. 337. JACQ Obs. I. p. 26. T. 16. *Azalea maculis ferrugineis.* SAUV. *Monsp.* 57. *Ledum Alpinum, Fol. ferreâ rubigine nigric.* C. B. *Pin.* 468. RAJ. *Hist.* 1005. *Ledum folus glabris Flore tubuloso.* HALL. *Helv.* 417. *Ledi Alpini genus alterum.* CLUS. *Pann.* 75, *Chamærododendros Alpina glabra.* TOURNEF. *Inst.* 604. *Ch. montana Allobrogum Lentiscifolia.* LOB. *Icon.* 366. *Eponymus Theophrasti.* DAL. *Hist.* 27.

Laage Oleander, van LOBEL overgenomen, en daar van ook een Geslagt geformeerd, van dit mede de eerste Soort is. Zy komt voor op de Alpen van Switserland, Oostenryk, Savoije en de Pyreneeën. De Heer HALLER beschryft het als een kromtakkige Heester van één of twee Ellen hoog, de Bladen aan de toppen dicht by elkander, droog en hard, ovaal aan beide enden spits, van onderen ros en met bruine Stippen besprengd hebbende. De Bloemen, die by Trosfen uit de toppen voortkomen, zyn hoogrood met geele Vlakjes, Pypachtig met den rand in vyven gedeeld, makende een zeer fraaije Roosachtige vertooning. Van de Meeldraadjes zyn vyf langer, vyf korter. De Vrugt is pieramidaal, vyfhoekig, in vyf hokjes verdeeld, die veele Zaaden bevatten. SCHEUCHZER heeft aan deeze en de derde Soort veele Galletjes waargenomen (*).

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

De Heer JACQUIN geeft een zeer fraaije Afbeelding van dit Gewas, dat hy op de hooge Bergen van Oostenryk niet ongemeen vindt. Op de hoogste toppen, aan den rand der Kloven met Sneeuw gevuld, groeide het onder de laage Pynboom-Boschjes, beminrende in de schuinte der Alpen steile vogtige met Mos of Gras begroeide Rotsen, breidende zig al-

(* Met reden merkt de Heer HALLER aan, dat de *Azalea*, door LINNÆUS op de Laplandsche Bergen gevonden, van deeze verschilt: zie bladz. 191, hier voor.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Eenwy-
vige.

aldaar uit éénen Stoel dikwils zeer wyd uit, dewyl de kleine Takjes, op den Grond leggende, zeer ligt Wortel schieten. Hierom kan men het Gewas, schoon de Pen-Wortel niet ligt te rukken is uit de Spleeten der Rotsen, gemakkelyk in de Tuinen overbrengen, daar het echter niet veel tier heeft en weinig Bloemen voortbrengt. Zyn Ed. meent, dat die Roestkleurige Schurft der Blaadjes, van onderen met zwarte Vlakjes, door den Ouderdom veroorzaakt worde; als zynde de jonge Blaadjes aan beide zyden groen.

II.
Rhodod.
Dauricum,
Gladde.

(2) Roozelaar met gladde wederzyds kaale Bladen, de Bloemen Raderachtig.

De Heer AMMAN heeft deeze schoone Soort, de Rusfische Velden in Afrie versierende, hem door den Heer GMELIN in Aftekening van Irkut toegezonden, in Plaat gebragt. Uit de beschryving blykt, dat dezelve, uit een knobeligen Wortel, verscheide Ryzen schiet van een Elle tot eens Mans langte hoog, die in 't midden Takjes maaken, zynde verder, tot aan den top, ieder met een of twee Bloemen versierd. Zy wordt ook, onder den naam van *Groenlandsch Ledum*, afgebeeld door OEDERUS,

(2) *Rhododendron* Fol. glabris utrinque nudis, Corollis rotatis. Ch. Fol. glabro majusculo amplo Flore Roseo. AMM. *Ruth.* 181. T. 27. *Andromeda* Fol. ovatis utrinque punctatis. GMEL. *Sib.* IV. p. 124. *Ledum Groenlandicum*. OED. *Daur.* 567.

en beschreeven, als hebbende een naakte Steng, III.
 die getakt is, aan den top Bladerig, met ge-^{AFDEEL.}
 steelde Bladen, langwerpig van boven kaal, ^{VIII.}
 wederzyds dicht, en van onderen zeer dicht, ^{HOOFD.}
 Roestkleurig gestippeld zynde; de Bloemen ^{STUK.}
 Violet, grooter dan de Bladen, met uitgebreide ^{Monogy-}
 Meeldraadjes, zo lang als de Bloem en eenen ^{nia.}
 Bloedkleurigen Styl. Zonderling is 't, dat de
 Rusfen, in Daurie woonende, deeze Styltjes
 gebruiken zouden om de Visfchen dronken te
 maaken, gelyk men aan MESSERSCHMID
 hadt verhaald. Ook hadt die zelfde Autheur
 aangetekend, hoe een Priester der Tanguten
 hem zaid', dat dit Gewas, in hunne Heilige
 Taal *Sfurnak* genaamd, tot Reuk-Offers aan
 de Afgoden, in Tangut, zeer veel gebezigd
 werde.

(3) Roozelaar met kaale op de kant gehaair- III.
 de Bladen en Trechterachtige Bloemen. *Rhodod.*
^{*hirsutum.*}
 Ruige.

Deeze Soort wordt van de Herders *Alproo-*
zen of *Berggroozen* genoemd, volgens CLU-
 SIUS, die 'er den naam van *Ledum Alpinum*
 aan geeft, komende overeen met de Alp-Bal-
 fem-

(3) *Rhododendron* Fol. cil. nudis, Corollis Infundibuli-
 formibus. *Ledum* Fol. glabr. ciliatis, Flore tubuloso. HALL.
Helv. 418. *Ledum Alpinum hirsutum.* C. B. *Pin.* 468.
 RAJ. *Hist.* 1005. *Ledum Alpinum.* CLUS. *Pann.* 73. Ic. 74.
Balsamum Alpinum Gesneri. LOB. *Ic.* 367. Cham. *Alpina*
villosa. TOURNEF. *Inst.* 604.

E 5

III. femboompjes van LOBEL, dus genaamd wegens den voortreffelyken Reuk. In beide opzichten is deeze Heester een Juweel der Berg-
 Woestynen. Hy groeit, zo wel als de eerste
 Soort, op de toppen der Alpen en Bergen van Oostenryk, doch komt een weinig zeldzaamer voor, hebbende veel met dezelve gemeen; dan de Bloemen zyn kleiner en bleeker, meest Vleeschkleurig, zo de Heer HALLER aantekent.

Eenwy-
 vige.

(4) Roozelaar met gehaairde Bladen en Ra-
 derachtige Bloemen.

IV.
 Rhodod.
 Chamæci-
 stus.
 Laage.

In laagheid van Gewas verschilt deeze meest van de voorgaande, als een Heestertje zynde van naauwlyks een half Voet hoog, met veele dunne Takjes als Heide, die zeer dicht bezet zyn met Blaadjes als der Myrthen, op de kanten gehaaird; de Bloemen taamelyk groot, en zig als vyfbladig vertoonende. CLUSIUS vondt deeze op de toppen der hooge Bergen van Oostenryk, en zy groeit ook in 't Saltzburgsche, alwaar MICHELIUS, die 'er mede een Afbeelding van geeft, haar met Bloemen beladen, nevens den gemeenen Weg, by Reichen-

(4) *Rhododendron* Fol. ciliatis, Corollis rotatis. *Ledum* fol. Serpylli ad margines Cillii instar pilosis. MICH. *Gen.* 225. T. 106. *Chamæcistus* hirsuta. C. B. *Pin.* 466. *Chamæcistus* Myrtifolius. CLUS. *Pann.* 65. *Ic.* 64. *Cist. pumilus* Montis Baldi. J. B. *Hist.* II. p. 19. RAJ. *Hist.* 1005. *Cist. Chamærodod.* &c. FLUK. *Alm.* 106. T. 23. f. 4.

chenthall, gevonden heeft in de Maand Augustus, en in zyn Tuin overgebracht, in welke zy twee Jaaren lang gegroeid heeft en niet alleen Bloemen, maar ook Vrugten voortgebracht, 't welk CLUSIUS vrugteloos hadt ondernommen.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

Dit slag van Gewasfen, naamelyk, 't welk in de spleeten van hemelhooge Rotfen en als in een eeuwigduurende Winterkoude groeit, is moeielyker aan een zagten Grond en gematigde Lugtftreek te gewennen, dan de meeste Oost- en Westindifche Planten. Men is niet in staat, om 'er een dergelyke Groeyplaats aan te bezorgen, en dit maakt, dat wy deeze zeldzaamheden van ons eigen Wereldsdeel in onze openbaare en byzondere Kruidhoven, hoe keurig ook, en hoe uitvoerig van alles voorzien, niet leevend kunnen befchouwen.

(5) *Roozelaar met glanzige, Lancetvormige, wederzyds gladde Bladen en endelingse Bloemtrosfen.*

V.
*Rhodod.
Ponticum.
Levant.
sche.*

Aan de Kust der Zwarte Zee, by Trebizonde, nam de vermaarde **TOURNEFORT** deeze zo wel als een ander Plantgewas, dat hy mede tot dit Geflagt betrokken heeft, doch tot de Azalea behoort *, waar. De hoogte

* Zie
was bladz. 184.
hier voor.

(5) *Rhododendron* Fol. nitidis lanceolatis utrinque glabris, Racemis terminalibus. Ch. Pontica maxima, Laurocerasi folio. **TOURNEF.** Cor. 42. It. II. p. 89, 92.

III. was omtrent zes Voeten , de Stam zo dik als
 AFDEEL. eens Mans Been , met een gryze Schors ; het
 VIII. Hout wit en broofch ; de Takken digt , en
 HOOFD- aan de Toppen alleen met Bladen als die van
 STUK. den Laurierkers begroeid , van aanzienlyke
 Eenwy- grootte , waar binnen Trosfen voortkwamen
 vige. van wel twintig of dertig Bloemen , ieder op
 een Steel van meer dan een Voet lang , zyn-
 de de Bloemen anderhalf Duim breed , meest
 blaauwachtig paarfch , fommigen bleeker , an-
 deren geheel wit , doch altemaal met geele
 Stippen , zeer kleverig eer zy ontlooken , heb-
 bende een aangenaamen Geur , die fchielyk
 verdween. Dit Gewas werdt voor fchadelyk
 gehouden ; weshalve het van deeze Soort nog
 minder te verwonderen was , dat de Honig op
 derzelve Bloemen door de Byën vergaderd ,
 zodanig eene bedwelming onder de Soldaaten
 van het Perfiaanfche Leger , als gemeld is , kon
 veroirzaaken.

Men vindt dit deeze Soort ook , volgens A L T-
 STROEMER , by Gibraltar , op vogtige be-
 fchaduwde plaatfen , en dus wordt daar van
 door den Ridder gezegd : „ de Bladen zyn
 „ als van den Laurierkers , niet afvallende ,
 „ fpits , met korte gladde Steelen : de End-
 „ Tros heeft de langte der Voetjes of Bla-
 „ den ; met overhoekfe , naakte , Voetfteelen :
 „ de Kelk is zeer klein : de Bloem Klokvor-
 „ mig , van grootte als die des Oleanders ,
 „ paarfch :

„ paarfch : de Meeldraadjes, van den Styl af- III.
 „ geboogen, hebben de langte van de Bloem.” APDEEL.
 VIII.

(6) Roozelaar met glanzige, ovaale, stompe, HOOFD-
 geaderde Bladen, die een spitsen omgeboo- STUK.
 gen Rand hebben, en éénbloemige Steel- VI.
 tjes. *Rhodod.*
maximum.
Virgini-
fche.

Deeze *Virginifche* is aldaar twintig Voeten
 hoog waargenomen, zo dat zy te regt den
 Latynfchen bynaam voert. DILLENIUS,
 evenwel, merkt aan, dat zy met de voorgaan-
 de Soort overeenkomstig is. De Steeltjes,
 naamelyk, zyn wel éénbloemig, maar maaken
 door hunne vergaaring ook end - Trosfen uit:
 de Bladen als die van den Citroenboom, we-
 derzyds glad, byna een Span lang. COLLIN-
 SON noemt dit Gewas *Berg - Laureola* of
Chamærhododendros van Pensylvanie. Ande-
 ren geeven 'er Bladen van den Laurierkers
 aan; dat weinig verschilt. De Bloemen zyn,
 volgens CLAYTON, schoon rood; de Bladen
 zeer dik en glad, van onderen Roestkleurig,
 volgens MILLER. 't Gewas blyft altoos groen
 en groeit op de Berg - Rotsen in Noord - Ame-
 rika. A N-

(6) *Rhododendron* Fol. nit. oval. obtusis venosis, margine
 acuto reflexo, Pedunc. unifloris. *Ledum Laurocerasi* fol. *Am.*
Acad. II. p. 200. *Kalmia* Fol. lanceolato-ovatis &c. *MILL.*
Diſ. T. 229. *Chamærodod. Laurifolia sempervirens*, Fl.
 bullatis, corymbosis. *CAT. Car.* III. p. T. 17. *Azalea*
Flor. pulcherr. speciosis rubris, *CLAYT.* N. 332. *GRON.*
Virg. 66.

III.

ANDROMEDA.

AFDEEL.

VIII.

HOOFD-
STUK.Eenwy-
wige.

Zekere Planten, die in de eerste opslag grootelyks naar de Heide gelyken, en op even de zelfde plaatsen voortkomen, zyn, wegens de verschillendheid der Teeldeelten, daar van afgescheiden. RAJUS en MICHELIUS wildenze onder den naam van *Ledum* begrypen; BUXBAUM noemdeze *Chamædaphne* en *Poliifolia*; HEISTER *Ericoides* en DILLENIUS *Ericonia*. TOURNEFORT begreepze, met RUDBECK en PETIVER, onder 't Geslacht van *Erica* of Heide, waar van zy echter, wegens de verdeeling van den Kelk, de Bloem en 't Zaadhuisje, in vyven, en wegens het getal der Meeldraadjes, behoorden afgezonderd te worden, zo LINNÆUS oordeelt, die, dat zonderling is, zo veel overeenkomst tusfchen dit Gewas en de bekende Maagd der Fabel-Historie vondt, dat hy 'er den naam van *Andromeda* aan toegeeigend heeft (*).

Dit Geslacht, welks Kenmerken, behalve de figuur der Bloemen, (die echter in allen niet Eyronnd is, met den Mond in vyven gedeeld,) met die van 't voorgaande overeenkomen, bevat thans twaalf Soorten, meest Europifche en Virginifche Gewasfen, als volgt.

(1) An-

(*) Si Ovidio, fabulam de Andromeda conscribenti, hæc ante Oculos fuisset Planta, vix melius quadrarent attributa, qui more Poëtico ex humili tumulo produxisset Olympum.
Fl. Lapp. p. 127.

(1) *Andromeda met enkele zydelingse Bloem- III. steeltjes en Klokswyze Bloemen; de Blaad- AFDEEL. VIII. jes gepaard, opleggende, stomp, omgekruld. HOOFD- STUK.*

Maar eenmaal was deeze Soort den Ridder I. in de Laplandsche Gebergten, en wel in 't mid- *Andromeda tetragona. Vierhoe- kige.* den van den Nagt, (zo men 't Nagt mag noe- men, zegt zyn Ed., wanneer de Zon boven de Kimmen is, en zo sterk schynt, dat haar Straalen 't Gezigt belemmeren, 't welk tevens door de sterke Schaduwen van het laage Schynzel als beneveld is,) voorgekomen. Op zekere plaats, vier Uuren gaans ten Noordwesten van 't Gebergte Wallivari, in 't Distrikt van Lu- la, groeide dezelve in groote menigte, doch was meest in 't Zaad geschooten, zo dat hy daar aan slegts een enkeld Bloempje vondt.

't Gewas zweemt veel naar Heide, geeven- de tot een Houtigen Wortel veele dunne Sten- getjes uit, ongeveer twee Voeten hoog, die in Takjes verdeeld zyn, veel dikker door de Blaadjes van een half Duim lang, dezelve Schubswyze bekleedende. In 't eerst meende zyn Ed. dat dezelve driekantig; doch be- vondt-

(1) *Andromeda* Ped. solitariis lateralibus, Cor. campanula- tis, Fol. oppositis imbricatis obtusis revolutis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 540. p. 299. *Veg.* XIII. Gen. 549. p. 338. *Andr.* Fol. quadrifariam imbricatis, obtusis. *Fl. Suec.* 123. *Andr.* Fol. triquetre imbric. obtusis, ex Alis florens. *Fl. Lapp.* 166. T. I. f. 4. *Hort. Cliff.* 163.

III. vondtze naderhand vierkantig geplaatst te zyn.
 AFDEEL. Hier uit komen enkele Steeltjes voort, Draad-
 VIII, achtig dun, een Duimbreed lang, met een
 HOOFD. knikkend Bloempje, dat Klokvormig is, wit,
 STUK. in vyven gesneeden en zeer naar die der Lelie-
 Eénwy- tjes van den Dalegelykende, met eenen Vleesch-
 vige. kleurigen Kelk en tien geelachtige Meelknop-
 jes, omringende een wit Styltje, dat een wei-
 nig korter was dan de Bloem, nog overblyven-
 de op een Zaadhuisje van ronde figuur, vyf-
 hokkig, in de Kelk vervat.

II. (2) *Andromeda met enkele endelingse Bloem-
 steeltjes, de Bloempjes Klokswyze; de
 Blaadjes Elsvormig en dicht geplaatst.*
*Andromeda
 Hypnoides.
 Mosachtige.*

Een der gemeenste Plantjes in de Lapland-
 sche Alpen is deeze Soort, welke bloeiende
 een zeer schoone vertooning maakt, doch an-
 ders naauwlyks van de gemeene Mos is te on-
 derscheiden. Het heeft naauwlyks de hoogte
 van een Span, doch is niettemin Heesterach-
 tig, bekleed met zeer smalle Blaadjes als Naal-
 den, hebbende insgelyks Klokvormige Bloem-
 pjes en ronde Zaadhuisjes. De Meelknopjes
 zyn in deeze Soort gebaard.

(3) An.

(2) *Andromeda* Ped. solitariis terminalibus, Coroll. camp-
 nulatis, Fol. confertis subulatis. OED. Dan. T. 10. Andr.
 Fol. Aciformibus confertis. Fl. Lapp. 165. T. I. f. 3. Fl.
 Suec. 337, 335.

(3) *Andromeda met vergaarde Bloemsteeltjes en Eyvormige Bloemen; verspreide, smalle, stompe, platte Blaadjes.*

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD.
STUK.

Deeze groeit ook overal in de Laplandsche Gebergten, van waar dezelve door R U D B E C K aan P E T I V E R bezörgd was, zynde naderhand, zo wel als de voorgaande, in Noorwegen gevonden, en insgelyks door O E D E R U S afgebeeld. Onze Ridder, naamelyk, heeft deeze drie Soorten allereerst waargenomen, en zeer naauwkeurig in Plaat doen brengen. De tegenwoordige is van de beide voorgaanden grootelyks, zo in Gewas, als in Blad en Bloem, verschillende. De Stengetjes, die ruuw en bruin zyn, groeijen somtyds een Voet hoog. De Blaadjes zyn ongevaar een Lyn breed, een halve Nagel lang, en staan byna in den winkelhaak aan de Takjes, elkander geenszins bedekkende, maar byna als in het Empetrum, glad en groen. Van twee tot vyf Bloemsteeltjes komen uit de enden der Takjes voort, zynde Draadachtig, een Duim lang, ieder met een enkel Bloempje, dat eene Eyvormige figuur heeft en hoog blaauw is, met eenen paarschen Kelk, zynde het Mondje samengetrokken, met eenen

III.
Cærulea.
Blaauwe.

(3) *Andromeda* Ped. aggregatis, Corollis ovatis, Fol. sparsis linearibus obtusis planis. OED. Dan. 57. Fl. Lapp. 165. T. 1. f. 5. Fl. Suec. 336, 354. Hort. Cliff. 163. *Andromeda rarior Norvegica* Burser. Amœn. Acad. 1. p. 332. *Erica folio Abietis Flore Arbuti.* BUXB. Cent. IV. p. 26. T. 52.

F

II. DEEL. V. STUK.

III. eenen vyfdeeligen Rand, en de Vrugt een vyf-
 AFDEEL. hoekig Zaadhuisje, met het Styltje ook daar
 VIII. op. Dat topje, daar in 't eene Jaar de Bloem-
 HOOFD- pjes uitkomen, schiet Takjes in 't volgende
 STUK. Jaar. De Meelknopjes zyn hier ongebaard.
 Eenwy- BUXBAUM heeft dit Gewas, onder den naam
 vige, van Heide met Dennebooms-Bladen en Aard-
 beziebooms-Bloemen, voorgesteld.

IV. (4) *Andromeda met vergaarde Bloemsteeltjes*
 Mariana. *en Cylindrische Bloemen, de Bladen over-*
 Maryland. *hoeks, Eyronde en onverdeeld.*
 G.

Een Marylands Boompje, met kortere Paa-
 penhouts Bladen, die bleek groen zyn, bren-
 gende uit een zelfde Knoopje verscheide Aard-
 beziebooms Bloempjes voort, die Aairswyze
 over den eenen kant uitbotten, van PLUK-
 NETIUS in Afbeelding gebragt, maakt deeze
 Soort uit, welke de Meelknopjes als laatst ge-
 meld en de Bloemen Rolrond Klokvormig heeft.
 De Bloemen zyn groot en wit van Kleur; de
 Bladen Lederachtig en glinsterende, de Zaad-
 huisjes vyfhoekig en aan 't end gaapende, zo
 men nader in Virginie, alwaar het ook groeit,
 waargenomen heeft.

(5) An.

(4) *Andromeda Ped. aggregatis, Cor. cylindricis, Fol. alternis ovatis integerrimis. Arbuscula Mariana, brevioribus Eucalypti foliis &c. PLUK. Mant. 25. T. 448. Andromeda Folia ovatis &c. GRON. Virg. 49, 66.*

(5) *Andromeda met vergaarde Bloemsteeltjes en Eyronde Bloemen, de Bladen overhoeks, Lancetvormig en omgekruld.* III; AFDEEL VIII. HOOFDSTUK.

Onder den naam van *Rosmarynbladige Heide* is deeze voorgesteld door PLUKENET, maar BUXBAUM noemtze *Poliifolia*. Zy komt in de Veenige Moerasfen der Noordelyke deelen van Europa, Lapland, Sweeden, Noorwegen, niet alleen, maar ook in die van Switserland en elders voor; zelfs in Engeland, volgens RAY, die het Moeras-Ledum van zyn Land noemt. Het is de *Ericoides* van HEISTER; de *Ledoides* van anderen. HALLER noemt het een regtopstaande Heester, van een Elle hoog. LINNÆUS vindt hetzelfde door geheel Lapland en Sweeden, zelfs in de Gebergten, op vogtige plaatsen, in de Bosfchen met veele, doch anders dikwils met maar eene Bloem aan een Stengetje, welke door haare schoonheid van Kleur de meeste anderen van dien oord overtrof. De Meelknopjes zyn in deeze, volgens OEDERUS, gebaar.

(6) An-

(5) *Andromeda* Ped. aggregatis, Coroll. ovatis, Fol. alternis lanceolatis revolutis. Andr. Fol. alt. lanceol. margine reflexis. Fl. Lapp. 163. T. I. f. 2. Fl. Suec. 335, 353. Hort. Cliff. 163. R. Lugdb. 440. HALL. Helv. 416. Opusc. 140. *Poliifolia*. BUXB. Act. Petr. II. p. 345. Cent. V. p. 28. T. 49. f. 1. *Vitis Idææ affinis* OED. Dan. T. 54. *Erica humilis Rosmarini folio*. PLUK. Alms. 136. T. 175. f. 3.

F 2

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

(6) *Andromeda met getuilde Bloemen, ovaale Bladen en neerleggende Stengen.*

VI.
Bryantha.
Siberifche.

Deeze, door den Heer GMELIN in de beschryving der Planten van Siberie afgebeeld, groeit in Kamtschatka, onder het Empetrum, op de Rotsen, by dikke plaggen gelyk de Wilde Thym, hebbende veelbloemige Steel- tjes. De Meelknopjes zitten loodregt aan de Rug der Meeldraadjes vast.

VII.
Dabeocia.
Ierland-
fche.

(7) *Andromeda met hellende Trosjes, vier- deelige Eyronde Bloemen en overhoekse Lancetvormige omgekrulde Bladen.*

Deeze, die te vooren, met reden, door den Ridder tot de Heiden betrokken was, wordt thans, om dat de uitwendige Gestalte veel naar die van de Vyfde Soort zweemt, hier t'huis gebragt, niettegenstaande het getal, in de deelen der Vrugtmaaking, volmaakt met de Heide strookt. De Kelk is vierbladig, de Bloem in vieren gedeeld met agt Meeldraadjes; het Zaadhuisje vierhokkig en vierkleppig. En, dewyl dit getal, van vieren en vyven, het eenig-

(6) *Andromeda* Flor. corymbosis, Foliis ellipticis, Caule prostrato. *Mant.* 238. *Bryanthus.* GMEL. *Sib.* IV. p. 133. T. 57. f. 3.

(7) *Andromeda* Racemis secundis, Flor. quadrifidis ovatis, Fol. alternis lanceolatis revolutis. *Syst. Veg.* XIII. *Erica* Racemo terminali, Foliis alternis, subtus tomentosus. *Sp. Plant.* 509. *Erica Cantabrica*, Flore maximo, Fol. Myrthi subtus incanis, *TOURNEF. Inst.* 603. *Erica* sive *Dabeoci* *Hibernis.* RAJ. *Dendr.* 98.

eenigste onderscheidend Kenmerk van de Geslagten van *Erica* en *Andromeda* uitmaakt, niet alleen, maar ook verscheide Soorten van dit Geslacht zodanig naar Heide gelyken, dat men ze 'er naauwlyks van onderscheiden kan; zo is deze overbrenging zonderling.

Men vindt dit Gewas op zekere Bergen van Ierland, in een Veengrond. Het heeft Heesterachtige, Haairige, Roestkleurige Stengetjes, die aan 't end enkele Trosfen uitgeeven, van eenbloemige Steeltjes, met Violetkleurige Cylindrisch Eyronde Bloemen, eens zo groot als die van de Rosmarynbladige. De Meeldraadjes zyn wit, de Meelknopjes bruin, Pylvormig, ongebaard, aan den top geknot, met twee Gaatjes. De Styl, die Draadachtig is, van langte als de Bloem, heeft een stompen Stempel.

(8) *Andromeda met hellende Trosfen, de Bladen liniaal met eene kleverige Haairigheid.*

VIII.
Droseroides.
Kaapsche.

Hier wordt dus t'huis gebragt de Lymerige Heide van de Kaap, door BERGIUS beschreeven, welke het Loof byna als dat van een Soort van Zonnedaauw heeft, waar van de bynaam ontleend is. Het getal komt, in de deelen der Vruchtmaaking, somtyds de Heide nader, zegt de Heer MURRAY en de Meelknopjes zyn gebaard.

(9) An-

(s) *Andromeda Racemis secundis, Pol. linearibus pilosis viscidis. Mant. 239. Erica glutinosa. BERG. Cap. 99. Chamacistus Roris Solis foliis. PETIV. Mus. 22. T. 161.*

F 3

- III. (9) *Andromeda met naakte, gepluimde, hellende Trosjes, en Rolrondachtige Bloempjes, de Bladen overhoeks, langwerpig en gekarteld.*
- AFDEEL. VIII. HOOFD-STUK.
- IX. *Paniculata.* (10) *Andromeda met hellende Trosjes, die Blikjes hebben, de Bloemen bultig Rolrond, de Bladen overhoeks langwerpig, met Tandjes.*
14. Gepluimde.
- X. *Racemosa. Geroste.*
- XI. (11) *Andromeda met hellende naakte Trosjes, de Bloemen rondachtig Eyvormig.*
- Arborea. Boomachtige.*

Deeze drie Soorten vallen in Noord-Amerika, en verschillen zeer in grootte van de anderen, inzonderheid deeze laatste, welke Boomachtig is, ja van den Heer CLAYTON genoemd wordt een Boom met kleine witte Bloemen, als Bekerachtig, naakt, Aairswyze over de eene zyde geschikt, de Bladen langwerpig gespits: het Zaadhuisje klein, Kegelvormig, in vyven gedeeld. Het Afkookzel deezer Bladen, die zuur zyn, merkt zyn Ed. aan tot verkoeling en dorstlesfchinge in de Hitte van de Koorts

(9) *Andromeda* Rac. sec. *nudis paniculatis*, Coroll. subcylindricis. Fol. alternis oblongis crenulatis. Frutex Fol. ferratis &c. CATESB. *Car.* II. p. T. 43. *Vitis Idæa* Amer. PLUK. *Alm.* 391. GRON. *Virg.* 66.

(10) *Andromeda* Rac. sec. *Braſſeatis*, Cor. globoso-cylindricis, Fol. alternis oblongis ferratis.

(11) *Andromeda* Rac. sec. *nudis*, Corollis rotundo-ovatis. *Andromeda Arborea* &c. GRON. *Virg.* 67. Frutex Fol. oblongis acuminatis, Floribus spicatis uno versu dispositis. CAT. *Car.* I. p. T. 71. SELIGM. *Vog.* III. D. bl. 36. Pl. XLII.

Koorts te dienen. Men noemt het deswegen III. de *Zuuringboom*, die, volgens CATESBY, ^{AFDEEL. VIII.} wel een Stam krygt van een half Voet dik ^{HOOFD-STUK.} en twintig Voeten hoog.

(12) *Andromeda met hellende Trosfen, die XII. Bladerig zyn, de Bloemen Rolrondachtig, ^{Calycula- 12.} de Bladen overhoeks, stomp Lancetvormig, gestippeld. Groot gekelkt.*

Volgens den Ridder zou deeze zo wel in Virginie en Kanada, als in Siberie en Rusland, huisvesten. Het is een Heester met Lederachtige Bladen, van gezegde figuur, die de Trosfen uit byzondere Takjes uitgeeft, met ovaale Blaadjes, de Bloempjes gesteeld voortkomende uit derzelve Oxelen, die den Kelk bedekt hebben met twee Blaadjes. Zy knikken over eene zyde. De Meeldraadjes hebben langwerpige Meelknopjes, in tweeën gedeeld en ongebaard.

Nog drie andere Soorten van *Andromeda*, in Noord-Amerika groeiende, zyn, volgens de Berigten van den Heer CLAYTON, door den Heer GRONOVIVS opgegeven. De eene, uit

(12) *Andromeda* Racem. secundis foliaceis, Coroll. subcylindricis, Fol. alternis, lanceolatis, obtusis punctatis. *Fl. Sues.* II, N. 357. GORT. *Fl. Ingr.* 64. *Cistus* Ledon. f. *Andromeda* Fl. monopetalis, parvis albis tubulosis, spicatum &c. GRON. *Virg.* 21? *Chamz-Daphne.* BUXB. *Art. Petr.* I, p. 241. T. 6. f. 1. GMEL. *Sib.* IV. p. 119.

F 4

II. DEEL. V. STUK.

III.
AFDEEL
VIII.
HOOFD-
STUK.

Eenwy-
vige.

uit de Westelyke deelen , in de Winter , aan denzelfven gezonden , schein veel naar deeze laatste Soort te gelyken : de andere , op de toppen der Bergen groeiende , hadt eene roode Schors : de derde , met wyde spitse Kelken , wordt van hem de *Roodknop - Boom* geheten (*).

E P I G Æ A.

De uitwendige Kelk is in dit Geslagt driebladig , de inwendige in vyven verdeeld : de Bloem Trompetachtig : het Zaadhuisje met vyf Holligheden.

1. De eenigste Soort (1) is een kruipend Heester - Gewas , altyd groen , op drooge dorre Gronden van Virginie en Kanada , in de Pynboom - Boschen , groeiende. De Takken van hetzelfde zyn rond , met rosse Haairtjes bezaaid , en overhoeks bezet met Hartvormige , Lederachtige , effenrandige , gesteelde Bladen. Het bloeit in 't vroege Voorjaar , geevende , aan 't end der Takken , Trosfen uit van Bloemsteeltjes , met Pypachtige Vleeschkleurige Bloemen , die den rand in vier of vyf Slippen verdeeld hebben. MITCHEL heeft hier van een nieuw Geslagt , onder den naam van *Memecyllum* , gemaakt.

GUAL:

(*) GRON. *Fl. Virg.* Lugdb. 1762. p. 67.

(1) *Epigæa*, *Syst. Nat.* XII. Gen. 541. p. 300. *Veg.* XIII. Gen. 550. p. 339. *Am. Acad.* III. p. 17. *Memecyllum*. MITCH. Gen. 13. *Arbutus* Fol. ovatis integris. GRON *Virg.* 49: 67. *Pyrolæ* affinis repens fruticosa &c. PLUK. *Alm.* 309. T. 107. f. 1. RAJ. *Suppl.* 596.

G U A L T H E R I A.

III.

Dit Geslagt heeft ook een dubbelden Kelk, den buitensten tweebladig, den binnensten in vyven gedeeld, de Bloem is Eyronde. Het Honigbakje heeft tien Punten. De Vrucht is een vyfhokkig Zaadhuisje, bekleed met den binnensten Kelk in een Besie veranderd.

AFDEEL,
VIII.
HOOFD-
STUK.

*Monogy-
nia.*

De eenigste Soort (1) door den Heer KALM op dergelyke plaatsen van Kanada waargenomen, alwaar het van de Wilden *Pollom* geheten wordt, heeft den gedagten Geslagtnaam naar den Franschen Geneesheer G U A L T H I E R, aldaar gewoond hebbende, en in de Kruidkunde zeer ervaren, bekomen. De Sweeden, zegt KALM, noemen het *Thebuske*, om dat zy het Af trekzel der Bladen in plaats van Thee drinken. Het heeft naauwlyks meer dan een Span hoogte, is Takkig en altyd groen, met ovaalachtige Blaadjes, die glad zyn met spitse Tandjes; komende de Bloemen enkeld uit de Oxelen voort, aan Steeltjes hangende en wit van kleur. De Vrucht is een roode Besie.

I.
*Gualtheria pro-
cumbens.*
Hurkende.

A R B U T U S.

De figuur der Bloem, die Eyronde of liever Bel-

(1) *Gualtheria. Syst. Nat. XII. Gen. 542 p. 300. Veg. XIII. Gen. 551. p. 339. Arb. Acad. III. p. 14. DU HAM. Arbr. I. p. 286. T. 113. Vitis Idæa Canadensis Pyrolæ folio. TOURNEF. Inst. 603. Anonyma Pedunculis arcuatis. COLD. Novemb. 98.*

III. Belvormig is , maakt een voornaam Kenmerk
 AFDEEL. van dit Geslagt uit , maar in dit opzigt ver-
 VIII. schilt zy weinig van die der Andromeda of
 HOOFD- Heide , ja zelfs weinig of niet van de Bloem
 STUK. der Boschbesfen*. Hier is het getal der Meel-
 Eenwy- draadjes tien , en de Bloem aan den Mond in
 vige. vyven gesneeden , van onderen doorschynen-
 * *Vaccini- nium* de (*): de Vrugt een Besie met vyf Hollig-
 heden , in de Kelk aanrypende , terwyl in de
 Boschbesfen die Kelk zelf de Besie wordt.

Vyf of vier Soorten komen in dit Geslagt
 voor , meest in Europa en Noord - Amerika
 huisvestende , als volgt.

I. (1) *Arbutus* , met gladde Zaagswys getande
Arbutus Bladen , en veelzaadige Besfen.
Unedo.

Europi-
 sche.

In de Bosfchen , zo der Zuidelyke deelen
 van

(*) *Corolla ovata: ore basi pellucidâ* vindt men in *Syst. Nat.* Ed. XII: het welk de Heer MURRAY, hoe onverstaanbaar ook, in *Syst. Nat. Veg.* Ed. XIII. slegts nageschreeven heeft, zonder te letten, dat daar het woord *quinquesido* ontbrak, en dat het moest zyn *Ore quinquesido, Basi pellucidâ*: gelyk men in de Optelling van de Kenmerken aan 't Hoofd der Klasse, *Cor. ovata, Basi diaphana* heeft. De Basis is immers regt het tegengestelde van den Mond. *A Passinio differt Fructu intra Florem, eoque perpetuo quinquesido, Campaniformi*, zegt de Heer HALLER.

(1) *Arbutus* Caule Arboreo , Fol. glabris ferratis , Baccis polyspermis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 543. p. 300. *Veg.* XIII. Gen. 552. p. 339. *Hort. Cliff.* 163. R. *Lugdhat.* 440. SAUV. *Monsp.* 59. GOUAN *Monsp.* 207. GER. *Prov.* 439. GRON. *Orient.* 137. *Arbutus folio ferrato.* C. B. *Pin.* 460. MILL. *Dict.* T. 48. f. 1, 2. *Arbutus,* CAM. *Epit.* 168. DOD. *Pempt.* 804. RAJ. *Hist.* 1576.

van Europa, als der Westelyke deelen van Ierland, en in de Levant, komt deeze Soort voor, welke in 't Italiaansch *Albaro*, in 't Spaansch *Mandronho*, in 't Fransch *Arbousier*, getyteld wordt. In de Noordelyke deelen van Europa voert hy, in 't Hoogduitsch, den naam van *Erdbeerbaum*, dat is Aardbesie-Boom, 't welk de Engelschen met *Strawberry - Tree* navolgen.

Schoon dezelve, in Griekenland, somtyds een Boom wordt, naar het getuigenis van *BELLONIUS*, blyft hy doorgaans maar laag en Heesterachtig, groeiende op de manier der Kwee-Boomen. De Stam en Takken zyn bogtig met een ruuwe Schors: de Bladen als die van den Laurierboom, op de kanten scherp getand, dik, groen, aan de enden paarschachtig: de Bloempjes wit van kleur en aangenaam van Reuk, komen aan Risten voort, en daar op volgen de Vruchten, naar Aardbesien gelykende, maar grooter, volkomen rond, ruuw van buiten, ryp zynde schoon rood en in vyf Holligheden veele Zaadjes bevattende, niet grooter dan Geerst (*).

Deze Vrucht schynt *Unedo* van *PLINIUS* genoemd te zyn, 't welk daar van afgeleid wordt,

(*) *Bacca polysperma, tuberculis Seminum exasperata*, zegt *LINNEUS*, door overhaasting: want het zyn geenszins de Zaadjes die deeze Vruchten ruuw maaken, gelyk uit de fraaije Afbeelding van *TOURNEFORT*, als anders, genoegzaam blykt.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Eenwy-
wige.

wordt, dat men 'er, wegens de wrangheid, maar eene Besie van zou kunnen eeten. Dit moet dan zien op de onrype Vrugt: want anders is dezelve zoet, doch tevens laf, byna als de Lyfterbesfen, gelyk zy ook tot Aas strekt voor dergelyk Gevogelte. Zelfs kan de Landaart en Grond daar in een aanmerkelyk verschil maaken, gelyk men dit aan sommige Pceren, en Haagapelen, ziet. Hoe zou men anders de Bladen, Bast en Vrugten, als een Stoppend Middel, tegen den Buikloop kunnen aangepreezen vinden. Zo dikwils ik van die Vrugten gegeten heb, maakten zy my Pyn in de Maag, zegt J. BAUHINUS, maar CLUSIUS getuigt, dat hy 'er veelen van, zonder eenig hinder, genuttigd heeft, zynde dezelve zo aangenaam als Aardbesien; hoewel niet zonder wrangheid en van een byzonderen Smaak. Te Padua komen zy op de Markt te koop, en worden 'er, van 't Gemeen, niet minder gretig gegeten, dan in Spanje.

A.
Andrachne.
Syrische.

(A) *Arbutus met gladde effenrandige en gekartelde Bladen, de Besfen veelzaadig.*

Het verschil tusfchen deeze en de voorgaande is naauwlyks genoeg, om 'er een byzondere
Soort

(A) *Arbutus* Caule Arboreo Fol. glabris integerrimis ferratisque, Baccis polyspermis. *Andrachne frutescens*, Spicâ erectâ, Fol. ovat. integerrimis & ferratis, EHRET, *Phil. Trans.* Vol. LVII. p. 114. T. 6. opt.

Soort van te maaken ; weshalve zy ook thans III.
 van het getal is uitgemonsterd. De keurlyke AFDEEL.
 Afbeelding van den Heer EHRET toont niet-HOOFD-
 temin een weezentlyk verschil aan. Behalve STUK.
 dat de Bladen maar weinig en veelen in 't ge-^{Monogy-}
 heel niet getand zyn , hangen de Trosfen ook
 zodanig niet , en hebben ruige Steeltjes , met
 eene aanmerkelyke Lymerigheid. Uit Zaad ,
 dat van Aleppo , nu ruim twintig Jaar gelee-
 den , door Doktor RUSSEL overgezonden was ,
 is deeze te Londen geteeld en door het enten
 op den gemeenen Aardbesie - Boom wat veran-
 derd. Die Doktor schreef ; dat de Schors van
 den Stam en de dikste Takken , eenige Maanden
 in 't Jaar , heerlyk Karmozyn - rood was ; gelyk
 men de jonge Takjes in die uit Zaad geteeld
 ook bevondt te zyn. De Heer EHRET heeft-
 ze onder den naam van *Andrachne* beschreeven.

(2) *Arbutus met hurkende Stengen , de Bladen* II.
Eyronde eenigermaate getand , de Bloemen *Acadiensis.*
verspreid , de Bessen veelzaadig. *Akadische.*

Deeze is , onder den naam van Akadische
 Vosse - Bessen , met Bladen van Alaternus , door
 TOURNEFORT voorgesteld.

(3) *Arbutus met hurkende Stengen , de Bladen* III.
gerimpeld en Zaagswyze getand. *Alpina.*
 Dee. *Alpilche.*

(2) *Arbutus Caulibus procumbentibus. Fol. ovatis subserra-*
tis, Flor. sparsis, Baccis polyspermis. Vitis Idza Acadiensis
Folliis Alaterni. TOURN. Inst. 602.

(3) *Arbutus Caul. procumb. Fol. rugosis serratis. Fl. Lapp.*
 Succ.

II. DEEL. V. STUK.

III. Deeze groeit niet alleen op de Bergen van
 AFDEFL. Lapland, maar op de Switserfche Alpen en in
 VIII. Siberie ; ja, zo het fchynt, ook in Engeland.
 HOOFD- Zy heeft Stengen van een Voet lang en ge-
 STUK. steelde witachtige Bladen, met zwarte of blaau-
 Eenwy- we Besfen, welke, (zo het de eerste Vitis Idæa
 vige. van CLUSIUS is, door hem op den top van
Schnealben of Sneeuw-Alp, boven Newberg,
 waargenomen,) Vrugten draagt, die fomtyds
 de grootte hebben van Kerfen, niet onaange-
 naam van Smaak. De Laplanders agten ze
 weinig en noemenze *Kraaijen-Besfen*.

IV. (4) *Arbutus met lurkende Stengen en geheel*
 Uva Urſi. *ongekartelde Bladen.*
 Beerend-
 druif.

Het Gewas, dat CLUSIUS onder den naam
 van *Uva Urſi* of Beerendruif afgebeeld, en
 waar van TOURNEFORT dus een byzonder
 Geflagt gemaakt heeft, komt in Switserland en
 in de Noordelyke deelen van Europa, niet al-
 leen, maar ook in de Gebergten van Langue-
 dok, Provence en zelfs in Spanje, voor. Al-
 daar

Suec. H. Cliff. R. Lugdhat. 440. HALL. Helv. 415. OED.
Dan. 73. Vitis Idæa Fol. oblongis albicantibus. C. B. Pin.
470. Vitis Idæa I. CLUS. Hiſt. I. p. 61. Pann. p. 77, 78.

(4) *Arbutus* Caul. procumb. Fol. integerrimis, *Fl. Lapp.*
162. T. 6. f. 3. Fl. Suec. H. Cliff. &c. Mat. Med. 211.
HALL. Helv. 415. Uva Urſi CLUS. Hiſt. I. p. 63. Hiſp.
p. 79. Icon optima. item, LOB. Icon. 366. & OED. Dan. T. 33.
Radix Idæa putata & Uva Urſi, J. B. Hiſt. I. p. 524. Arbu-
tus Noveboracensibus Bearberry, COLD. Noveb. 104.

daar was het een Heeftertje, met buigzaame
 Takjes, ongeveer een Voet lang, op den Grond
 leggende, en Bladen als die van den Aardbesie-
 Boom, doch naar 't end breeder of Spatelvormig,
 zynde niet getand. Het is door geheel Lap-
 land en Sweeden zeer gemeen, groeiende op
 de droogste dorre Zandvelden, en aldaar *Meel-*
besfen genoemd wordende. Sommigen hebben
 het aangezien voor een Soort van Vosfebes-
 fen (*Vitis Idæa*,) daar het in gestalte weinig
 van verschilt *. De Bladen zyn wat langer of
 langwerpiger, zo de Heer HALLER aan-
 merkt, en de Bloemen komen by Trosjes uit
 de Toppen der Takjes voort. LINNÆUS
 heeft bevonden, dat de Stengen van een tot
 drie Voeten lang zyn, en, de jonge inzonder-
 heid, rood van Schors: het Loof, altyd groen,
 bestondt uit Eyronde Blaadjes, den rand omge-
 boogen hebbende en byna Wollig: aan 't end
 der Takken kwamen enkele Trosjes voort,
 van twee tot agt Bloemen, elk op haar eigen
 Steeltje, met een Schubbetje onder ieder Bloem.
 De Kelk was zeer klein, in vyven gedeeld,
 stomp, standhoudende, paarschachtig: de Bloem
 Eyvormig, wit, met een vyftandigen, omge-
 boogen, stompen, Vleefchkleurigen, Mond:
 't getal der Meeldraadjes tien, de Meelknopjes
 tweeborstelig: het Vrughtbeginzel Eyvormig;
 de Styl langer dan de Meeldraadjes; de Stem-
 pel stomp; de Vrught een ronde gladde Besie
 met een droog Vleefch.

III.

AFDEEL
VIII.HOOFD-
STUK.

Monog.

nia.

* zie
bladz. 492.

Of

III. Of deeze Plant de *Beerendruif* van GALE-
 AFDEEL. NUS zy, gelyk CLUSIUS zig verbeelde, is
 VIII. geene zekerheid. Sommigen houden daar voor
 HOOFD- een foort van Mispelboom*; anderen wat an-
 STUK. ders †. GALENUS zegt, dat dezelve een
 Eenuy- laag Heefterachtig Gewas is, in Pontus of Klein
 vige. Afie groeiende met Bladen van Memecylon,
 * Zie draagende een ronde, roode, op den Smaak
 II. D. II. STUK, wrange Vrugt. De Besfen van deeze Soort
 bladz. 603. † Hier
 voor bladz. 491. zyn inderdaad van eene samentrekkende hoeda-
 nigheid, en komen uit dien hoofde onder de
 Geneesmiddelen in aanmerking. Zy worden in
 Sweeden nooit gegeten zegt onze Ridder; maar
 het Kruid verzamelt men in menigte in de Noor-
 delyke deelen, en voert het naar Stokholm,
 alwaar het, als de Smak, gebruikt wordt van
 de Leertouwers. Sommigen willen, dat het
 de *Idæa radix* van DIOSCORIDES zou zyn,
 waar aan een sterke Samentrekkende kragt toe-
 geschreeven wordt (*).

In deeze beide Soorten zyn de Besfen niet
 veelzaadig, gelyk de Vrugten van den Aardbe-
 fie-Boom, maar bevatten alleenlyk vyf Zaad-
 korrels. Het fchynt dat de laatste de zelfde
 zy, welke men in Nieuw Jork *Bearberry*, dat
 is Beerenbesfen, volgens COLDEN, tytelt.

C L E T H R A.

De Kelk in vyven gedeeld, met vyf Bloem-
 blaad-

(*) DALECH. *Hist. des Plantes* Lyon 1615. Livr. II.
 Chap. 36.

blaadjes een driedeeligen Stempel en een Zaadhuisje dat driekleppig is, met drie holligheden, maakt de byzondere Kenmerken uit.

Maar ééne Soort is van dit Geslagt, tot nog toe, met zekerheid bekend (1), die men door CATESBY afgebeeld vindt, zeggende, dat het een Heester is met Bladen als der Haagappelboomen, welke op vogtige plaatsen van Carolina of Virginie in 't Water groeit. Hy voegt 'er by, dat dezelve ook het Klimaat van Engeland in de vrye Lugt verdraagt. De Hoogleeraar BURMANNUS heeft dit Gewas op zyn Ed. Buitenplaats, onder veele andere zeldzaam voorkomende Planten, in de vaste Grond, alwaar ik het bloeiende gevonden heb, en my een Takje met Bloemen daar van door zyn Ed. is medegedeeld.

De bynaam is ontleend van PLUKENETIUS, die het *Amerikaansche Elsbladige* noemt, zynde dit mooglyk eene verscheidenheid: want de Bladen gelyken, in het gemelde, naar die der Elzen weinig. Het is, volgens den Heer GRONOVIVS „ in Virginie een taamelyk „ hooge Boom met ronde Takken, de Bladen „ spits Lancetvormig, gesteed, de bovensten „ bree-

(1) Clethra. *Syst. Nat.* XII. Gen. 544. p. 301. *Ver.* XIII. Gen. 553. p. 340. GRON. *Virg.* 47, 67. DU HAM. *Arbr.* I. p. 176. T. 71. MILLER *lc.* 281. *Alnifolia Americana* SERAIA & C. PLUK. *Alm.* 18. T. 215. f. 1. CATESB. *Car.* I. T. 66. SEL. *Vog.* II. Band. Pl. 42.

G

III. „ breeder en fcherp getand, de onderften, [die
 AFDEEL. „ meest naar Elzen Bladen zweemen,] ftomp
 VIII. „ Eyronde, doch ook met Tandjes. Aan 't
 HOOFD- „ end der Takken komen losfe Aairen voort,
 STUK. „ naauwlyks een Span lang, van onge-
 „ steelde Bloemen, ieder gevat in een Elsvor-
 „ mig Stoppeltje en met een gryzen Kelk ge-
 „ wapend". Het Zaadhuisje is, volgens CLAY-
 „ TON, vyfhoekig, droog, gevuld met zeer klein-
 „ ne, dunne Zaadjes. Clethra is de Griekfche
 „ naam van den Elzeboom.

S A M Y D A.

Een vyfdeelige gekleurde Kelk, zonder Bloem-
 blaadjes; maar een Honigbakje in tien en ge-
 deeld, het Vrughtbeginzel omringende: het Zaad-
 huisje van binnen Befie-achtig, driekleppig met
 ééne Holligheid, waar in de Zaaden nestelen.
 Dus zyn de byzondere Kenmerken voorgedra-
 gen.

Vyf Soorten, altemaal Westindifche Planten,
 komen in dit Geflagt voor, als volgt.

I.
Samyda
parviflora.
 Kleinblœ-
 mige.

(1) *Samyda met tienmannige Bloemen en Lan-
 cetswys' Eyronde, wederzyds gladde Bla-
 den.* Van

(1) *Samyda Floribus decandris, Foliis ovato-oblongis,
 utrinque glabris. Syst. Nat. XII. Gen. 547. p. 301. Veg. XIII.
 Gen. 543. p. 340. Samyda parviflora, LOEFL. It. 260. Samy-
 da Fol. ovatis &c. BROWN, Jam. 217. Cascaria Flor. decan-
 dris. JACQ. Amer. 21. Hist. 133. T. 35. Arbor Baccifera Fol.
 oblongis &c. SLOAN. Jam. 173. Hist. II. p. 108. T. 211.
 f. 2. RAJ. Dendr. 75.*

Van SLOANE wordt deeze een Besfendraa- III. gende Boom genoemd, doch de Heer JACQUIN AFDEEL. VIII. zegt dat het een Boompje is van vyftien Voet- HOOFD- ten hoogte, waar van zyn Ed. een Takje af- STUK. beeldt, hebbende hetzelve tot een nieuw Ge- Monogy-
nia. flagt, van *Casearia*, betrokken. De Takken zyn dun en niet gedoornd, de Bladen als gezegd is, Zaagswyze getand, gesteed, een Duim lang, aan de jonge groene Takjes. Vergaarde eenbloemige Steeltjes komen aan de oude Bladerlooze Takken voort, met een menigte van witte Bloempjes. Volgens SLOANE is de Vrucht zeer klein en Saffraankleurig. 't Getal der Meeldraadjes is tien.

(2) *Samyda met agtmannige Bloemen, en Hart- II. vormige gladde Bladen.* Nitida. Glanzige.

De Bladen zyn in deeze Soort flauw gekarteld, en uit de Oxels komen dunne Bloemtrosfen voort. Het is mede een Boompje van vyftien Voeten volgens JACQUIN, 't welk zyn Ed. in het Kreupelbosch by Karthagena veel hadt aangetroffen.

(3) *Samyda met agtmannige Bloemen en ge- III. doornde Takken.* Dit Spinoza. Gedeorn-
de.

(1) *Samyda* Flor. octandris, Foliis cordatis glabris, Casearia nitida inermis Fl. octandris. JACQ. *Amer. Hist.* 132. *Samyda* Fol. nitidis cordatis &c. BROWN. *Jam.* 117. T. 23. f. 3.

(3) *Samyda* Flor. octandris, Ramis spinosis. Casearia aculeata Flor. octandris. JACQ. *Amer.* 21. *Hist.* 133. *Guidonia Aurantii* foliis aculeata. PLUM. *Gen.* 4. *lc.* 147. f. 1.

G 2

III. Dit is een Boompje van zeven Voeten, vol-
 APDEEL. gens dien zelfden Heer, waar van de oude
 VIII. Takken hier en daar met Doornen zyn gewa-
 HOOFD- pend, de Bladen Eyronde spits, anderhalf Duim
 STUK. lang, geevende omtrent twaalf zeer kort een-
 Eenwy- bloemige Steeltjes uit ieder Oxel; zo dat de
 vige. jonge Takken als geheel bedekt zyn met Bloe-
 men wit van Kleur, de Kelkjes uit den paar-
 schen groen, een Pap bevattende die Oranje-
 kleur verwt. Het was zyn Ed. menigvuldig
 op St. Domingo voorgekomen.

IV. (4) *Samyda met twaalfmannige Bloemen, de*
 Pubescens. *Bladen stomp ovaal, van onderen Wollig.*
 Wollige.

De *Samyda* met ruige Eyronde Bladen, de
 Bloemen aan tropjes geplaatst, van BROWNÉ,
 komt hier bedenkelijk t'huis, zo wel als de
 Besiedraagende Heester met effenrandige lang-
 werpige Bladen en vyfbladige bleekgeele zeer
 welriekende Bloemen, van SLOANE op Ja-
 maika waargenomen. De Vruchten van deezen
 laatsten werden 'er *Cloven-Berries*, dat is Na-
 gel-Besfen, getyteld.

V. (5) *Samyda met twaalfmannige Bloemen, de*
 Serrulata. *Bladen gekartelde.*

(4) *Samyda* Flor. dodecandris, Foliis obovatis subtus tomentosis. *Samyda* Fol. ovatis villosis &c. BROWN. *Jam.* 211
 Frutex Baccifer folio oblongo integro, Flore pentapetalo
 pallide luteo, odoratissimo. SLOAN. *Jam.* 173. *Hist.* II. P.
 109? RAJ. *Dendr.* 75?

(5) *Samyda* Flor. dodecandris, Foliis ovato-oblongis serrulatis. *Samyda* Flor. dodecandris. JACQ. *Amer.* 21. *Hist.*

Bladen langwerpig Eyrond en fyn gekar- III.
teld. ATDEEL-
VIU.
HOOFD-
STUK.

Dit is een Heestertje van twee of drie Voe-
ten hoog volgens den Heer JACQUIN, die *Monogy-*
hetzelve op St. Domingo hadt gevonden. De ^{xia.}
Guidonia met Olmen-Bladen en een Sneeuw-
Witte Roosachtige Bloem, van Pater PLU-
MIER, wordt hier t'huis gebragt. Het zonder-
linge Honigbakje, dat zig als een Bekertje ver-
toont, maakt het voornaamste Kenmerk uit van
dit Geslagt.

De Tweewyvigen onder de Tienmannige
Plant-Gewasfen, dat is die tien Meeldraadjes
en twee Stylen of Stempels hebben, leveren
ook eenige Heesters uit, als

R O Y E N A.

Een Geslagt, dat benoemd is ter Eere van
den beroemden Leidschen Hoogleeraar den Heer
ADR. VAN ROYEN, die de Kruidkunde, zo
door zyne Onderwyzingen, als anders, ook niet
weinig heeft voortgezet.

De overige Kenmerken zyn; een Bekerachtig-
ge Kelk; een éénbladige Bloem, met een om-
geboogen rand; een eenhokkig vierkleppig Zaad-
huisje.

Het behelst thans vier Soorten, altemaal
van

132. *Guidonia Ulmi folio, Flore roseo niveo, PLUM, Gen.*
4. Ic. 146. f. 2.

G 3

II. DEEL. V. STUK.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

van de Kaap afkomstig, doch in de Open-
baare Kruidhoven overgebracht; naamelyk

(1) *Royena met Eyronde ruuwachtige Bladen.*

I.
Royena
lucida.
Glanzige.

Deeze maakt in de Hortus Medicus alhier
een Takkig Boomgewas uit, van ruim zes
Voeten hoogte, doch bereikt anders somtyds
wel de grootte van den Laurierboom. De
Schors is Afchgrauw; de Bladen zyn spits
ovaal, omgekromd, twee Duim lang en een
Duim breed, van boven glanzig donker groen,
van onderen helder groen, dicht bezet met een
menigte van zwarte Stipjes. Of dit laatste na-
tuurlyk zy, dan toevallig, kan ik niet verzeke-
ren. Het bloeit jaarlyks met fraaije paarsche
Bloempjes, doch draagt hier geen Vrucht, die
volgens COMMELYN, welke het Gewas uit
Zaad van de Kaap geteeld hadt, rond is, met
vier driehoekige Steentjes.

(2) *Royena met Lancetvormige gladde Bladen.*

II.
Royena
glabra.
Gladda.

Van deeze Soort is 't Gewas, in de Hortus
alhier, wel zeven Voeten hoog: de Blaadjes
zyn

(1) *Royena* Fol. ovatis scabriusculis. *Syst. Nat.* XII. Gen.
550. p. 302. *Veg.* XIII. Gen. 555. p. 341. *Hort. Cliff.* 149.
R. Lugdbat. 441. *Staphylocodendron Afr. sempervirens*, Fol.
splendentibus. *COMM. Hort.* I. p. 187. T. 96. *Staph. Afr.*
folio singulari lucido. *HERM. Par.* T. 232. *Pistacia Africana.*
FLUK. Alms. 298. T. 63. f. 4. T. 317. f. 5.

(2) *Royena* Fol. lanceolatis glabris. *R. Lugdbat.* 441. *Hort.*
Cliff. 149. *BERG. Cap.* 144. *Vitis* 'daa *Aethiopica*, *Buxi mi-*
noris folio, Floribus albis. *COMM. Hort.* I. p. 125. T. 65.
Vr

zyn de helft smaller, taamelyk styf doch regt en glad in vergelyking met de volgende: de Bloempjes veel kleiner en niet onaangenaam van Reuk. In de Afbeelding van COMMELYN gelyken zy meer naar die van Palm, dan in de tegenwoordig hier leevende. Hy hadt 'er een *Vitis Idæa* van gemaakt, naar welke Plant zy in Bladerloof zweemt. BERGIUS beschryft deeze Soort omftandig.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
Digynia.

(3) *Royena met Lancetvormige ruige Bladen.*

De Blaadjes zyn in deeze Soort zo Lancetvormig niet, als in de voorgaande, en meer ovaalachtig; ook zeer weinig naar die van Rosmaryn gelykende, geelachtig groen, aan beide zyden Wollig of met een zagt Dons bezet en flap met veele Adertjes. Zy bloeit ook hier te Lande.

III.
Royena
hirsuta.
Ruige.

(4) *Royena met langwerpige Hartvormige van onderen Wollige Bladen.*

Deeze gelykt naar de eerste Soort, maar heeft de Takken ruig: de Bladen zyn langwerpige

IV.
Royena
villosa.
Wollige.

Vitis Idæa Æthiopica Myrthi foliis, Flosculis dependentibus.
PLUK. *Alm.* 391. T. 321. f. 4.

(3) *Royena* Fol. lanceolatis hirsutis B. *Lugdb.* 441. *Arbutus* Fol. lanceol. &c. *Hort. Cliff.* 163. *Staphylod.* Afr. fol. lanuginoso *Rosmarini latiore.* BOERH. *Lugdb.* II. p. 235.

(4) *Royena* Fol. cordatis oblongis, subtus tomentosis, *Syst.* Veg. XIII. *Royena* Fol. ovato-lanceolatis scabris, *Herb. Oland.* BURM. *Fl. Cap. Prodr.*

G 4

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
*Tweewy-
vige.*

pig ovaal, van agteren Hartvormig, van onde-
ren Wollig, stompachtig, met korte ruige Steel-
tjes. De Bloemen in de Oxelen, enkeld,
knikkende, hebben ook ruige Steeltjes, niet
langer dan de Bloem. Onder den Kelk zitten
twee spits ovaale, ruige, afvallende Blikjes.
Het schynt die te zyn, waar van onlangs een
Takje aangebragt was, met stomp ovaale ruu-
we Bladen, en Besen in de Oxelen, volgens
den Heer N. L. BURMANNUS. Maar, hoe
kan een Gewas met eene Besie-achtige Vrugt
tot dit Geslagt behooren? Een dergelyke thans
in de Hortus zig bevindende, heeft Bladen als
van den Laurier-Kers Boom, Lancetvormig
ovaal, van onderen Wollig maar niet ruuw,
dik en slyf, wel vyf Duim lang en by de
twee Duimen breed.

HYDRANGEA.

Een vyfbladige Bloem, een vyfdeelige Kelk
boven het Vrugtbeginsel, dat een tweehokkig,
tweesnuitig, rondom besneeden Zaadhuisje
wordt, zyn de byzondere Kenmerken van dit
Geslagt.

v.
*Hydrangea
arbores-
cens.
Boomach-
tige.* De eenigste Soort (1), in Virginie huisves-
tende, is een Heester, niet zeer hoog van
Stam, met vierhoekige Takken, Hartvormige
ge-

(1) *Hydrangea*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 551. p. 302. *Vig.*
XIII. Gen. 557. p. 341. DU HAM. *Arbr.* I. p. 198. T. 116.
GRON. *Virg.* 50, 69.

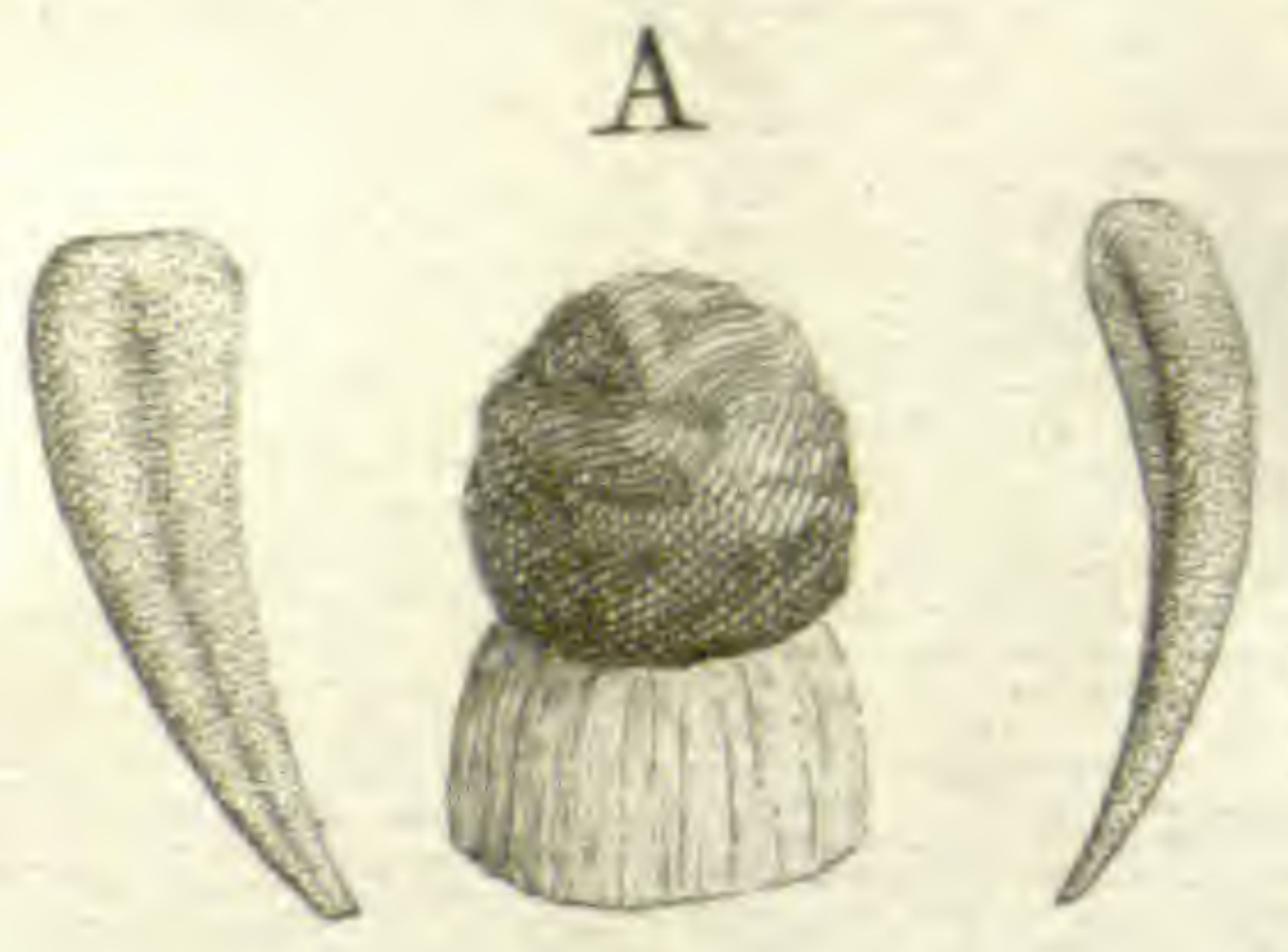

Fig. 1.

Fig. 2.

B

gespitste, Zaagswys' getande, gladde Bladen, de bovensten Eyronde. De Takken loopen uit in een trop van gepaarde Steeltjes, die langer dan de tusfchenwydte der Bladfteelen, zeer menigvuldig, verfcheide maalen verdeeld, een digte Tuil maaken, van kleine witte welriekende Bloempjes. Het Zaadhuisje, dat in twee holigheden vol is van kleine Zaadjes, heeft twee kromme Hoorntjes. 's Winters verliest dit Gewas zyne Takjes. Van deszelfs figuur zal de Geflagt naam, een Water-Kruik, Emmer of iets dergelyks betekenende, afkomstig zyn. 's Winters raakt dit Gewas zyne Takjes kwyt.

III.
AFDERL. A
VIII.
HOOFD-
STUK.
Digynia.

C U N O N I A.

De Bloem en Kelk zyn in dit Geflagt beiden vyfbladig, met de Stylen langer dan de Bloem. De Vrucht is een tweehokkig gespits Zaadhuisje, dat veele Zaadjes bevat.

De eenigste Soort (1), aan de Kaap groeiende, is *Oosterdykia* genoemd geweest door den Hoogleeraar J. BURMANNUS, ter eere van de beroemde Heeren OOSTERDYK, Vader en Zoon. Zy maakt aldaar, zo zyn Ed. aanmerkt, een grooten Boom, die bruin en ruuw van

I.
Cunonia
Capensis.
Kaapfche.

(1) *Cunonia*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 552. p. 302. *Veg.* XIII. Gen. 556. p. 342. *Oosterdykia* *Flor. spicatis pentapetalis, Fol. oblongis subincanis ferratis.* BURM. *Afr.* 259. T. 96. *Arbuscula Arbuti alatis foliis Africanæ.* PLUK. *Alm.* 45. T. 121. f. 4.

III. van Schors is, en wiens Hout, aldaar gemeen-
 AFDEEL. lyk *Esfchen-Hout* geheten wordende, tot de
 VIII. Timmeragie zeer dienstig is. De Bladen gely-
 HOOFD- ken taamelyk naar die der Esfcheboomen, als
 STUK. zynde paarswyze aan een Steel geplaatst, met
 Tweewy- een oneffen Blad aan 't end, doorgaans ze-
 vige. ven in getal. Maar het byzondere, dat deeze
 Boom heeft, zyn zekere Spatelachtige, ge-
 steelde Klieren in de Oxels der Bladen. Boven-
 dien draagt hy dubbelde Aairen, naar die van
 't Vossen-Staart Gras gelykende, geheel uit
 de Bloempjes samengesteld, met zekere uitste-
 kende Puntjes, dat de Stylen zyn, rondom be-
 zet, waar van vervolgens Vrugt-Aairen wor-
 den, bestaande uit kleine tweehoornige Zaad-
 huisjes. Het Afrikaansch Boompje, met ge-
 wiekte Aardbezie-Booms Bladen, van PLU-
 KENETIUS, is hier t'huis gebragt.

PL. XXV. In verscheide opzigten komt daar mede dat
 Fig. 1. Takje overeen, 't welk zig onder myne Kaapse
 Planten bevindt, hier nevens, op PLAAT XXV,
 afgebeeld. De Bladen zyn zeven of meerbladig
 gevind, en hebben ieder op zig zelve byna een
 Vinger langte, gelyk ten opzigt van de eerste
Oosterdykia door den Hoogleeraar J. BURMAN-
 NUS gemeld wordt; maar van gedagte Spatel-
 achtige Klieren openbaart zig niets, of het moe-
 sten de Lidtekens daar van zyn, die zig boven
 aan het Takje vertoonen. Hier zitten de Blad-
 steelen tropswyze, van aanmerkelyke langte,
 eer zy de Bladen uitgeeven, die ongekarteld
 zyn,

zyn, byna als in de gemelde. De Bloempjes III. komen aan Aairswyze Pluimen uit derzelve ARDBEL. VIII. Oxelen voort, omtrent zo als in de tweede HOOFD-Oosterdykia, welke hier van den Ridder aange- STUK. haald is; maar volgens gezegden Heer BUR- Digynia. MANNUS Mannelyke Bloemen hadt. De Bloempjes heb ik ten naauwkeurigste onderzocht, en bevind, dat zy den Kelk in vyven gedeeld, en sommigen de Bloem vyfbladig hebben, uit vyf holle Blaadjes bestaande, waar binnen tien langwerpige Meelknopjes, van gedaante als een Hoorn, ongesteeld, den Styl omringen, die pieramidaal, dik en zeer Haairig is; wit met een rondachtig bruin Hoofdje als Stempel, wordende van de Meelknopjes overdekt. Deeze deelen zyn hier, met sterke Vergrooting, op de Plaat verbeeld. Of dit Gewas tot de gezegden behoore, dan een byzonder Geslagt uitmaake, zal door nader Waarneemingen blyken kunnen. Ik heb het hier, schoon tot de Eenwyvigen betrekkelyk, ter Proeve voorgeteld en kan nog dit zonderlinge daar omtrent berigten, dat eenigen van de door my onderzochte Bloempjes zes Blaadjes hadden en niet meer dan negen Meelknopjes (*).

D I A N T H U S. Anjelier.

Een Cylindrische Kelk, die eenbladig is, van on-

(*) Dewyl de *Stamina*, gelyk bekend is, somtyds in *Petalis* veranderen, zo moet het evenwel tot de *Decandria* behooren.

III. onderen met vier Schubbetjes, bevattende vyf
 AFDEEL. genagelde Bloemblaadjes: de Vrucht een Cylin-
 VIII. drisch Zaadhuisje met eene Holligheid; zulks
 HOOFD- zyn de byzondere Kenmerken van dit Geslagt,
 STUK. welks gewoonen naam *Caryophyllus* onze Rid-
 Tweewy- der met veel oordeel, wegens de gelyknaamig-
 vige. heid met dien van den Kruidnagelboom, ver-
 anderd heeft in den Griekfchen naam *Dian-
 thus*, op derzelve voortreffelykheid zinspee-
 lende.

Onder de veele Soorten komen maar weinige Heesters voor, naamelyk de drie laatften, als volgt.

XVIII.
Dianthus
Arboreus.
 Boom-
 achtige.

(18) Anjelier met een Heesterachtige Steng,
 Elsvormige Bladen en Zaagswys' getande
 Bloemblaadjes.

Deeze Soort, op 't Eiland Candia in de Mid-
 dellandsche Zee groeiende, is door ALPINUS
 in Afbeelding gebragt, onder den naam van
Boomachtige Wilde Anjelier, die vyfbladig is.
 Hy zegt, dat dezelve op de Bergen van dat
 Eiland twee Ellen hoog en hooger groeit, heb-
 bende een lange, harde Steng, van een Vin-
 ger dik, witachtig van Kleur en zeer knobbelig,
 Tak.

(18) *Dianthus* Caule Fruticoso, Foliis subulatis, Petulis Ser-
 ratis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 560. p. 307. *Veg.* XIII. Gen.
 565. p. 348. *Caryophyllus* Arboreus Creticus. C. B. *Pin.*
 208. *Prodr.* 104. *Betonica* Coronaria Arborea Cretica. J. B.
Hist. III. p. 328. *Car.* Arboreus sylvestris. *ALP. Exot.* 39.
 T. 31.

Takken uitgeevende die zig in kleinere verdec- III.
 len, hebbende hier en daar troppen van smalle AFDEEL.
 Blaadjes, en aan 't end Bloemen als Anjelier- HOOFD.
 tjes, witachtig paarsch, van een aangenaamen STUK.
 Reuk. *Digynia.*

(19) Anjelier met een Heesterachtige Steng XIX.
 en Lancetvormige Bladen. *Dianthus*
Frutescens.
 Heester-
 achtige.

Het eenigste Berigt van deeze Soort heeft
 men van den schranderen TOURNEFORT,
 die op zynen Levantschen Reistogt deeze schoo-
 ne Anjelier-Struik waarnam, groeiende in de
 Kloven van afgryzelyke Rotfen op 't Eiland
 Serpho, van waar zy door Zaad was overge-
 bragt en voortgeteeld in den Koninglyken Tuin
 te Parys. Dezelve hadt een kromme Steng van
 twee Voeten hoog en omtrent twee Duimen
 dik, Houtig, met eene zwartachtige Schors,
 als geringd. De Takken waren ook bruin,
 doch aan 't end groenachtig, en aldaar dicht be-
 groeid met Spatelachtige Bladen, dik en Vlee-
 zig, zo bitter als Gal. De Bloemen waren
 vyfbladig en volkomen Anjelierachtig, bleek
 graauw met paarsche Streepen. Dezelfen kwa-
 men fomtyds enkeld, fomtyds by Tuiltjes,
 uit de enden der Takjes voort. Het Zaadhuis-
 je geleck naar dat der Anjelieren.

(20) An-

(19) *Dianthus* Caule Fruticoso Fol. lanceolatis, Caryophyl-
 lus Græcus Arboreus Leucoiji folio peramato. TOURN. Cor.
 23. Itin. I. p. 133. T. 9.

III. (20) Anjelier met eene laag Heesterachtige
 AFDEEL. Steng, de Bladen smal Elsvormig, de
 VIII. Bloemblaadjes niet ingesneeden.
 HOOFD-

STUK.

XX. Aan de Zeekust van Spanje is dit Gewas
Dianthus ontdekt, dat de Bladen eenigszins de Steng
pungens. omvattende heeft, zynde dezelve platachtig,
Stecken- smal, gespitst. De Bloemsteeltjes, die van
de. één- tot driebloemig zyn, komen uit de enden
 der zyd-Takjes voort, hebbende de Kelk vier
 Lancetswyze Schubben, en de Bloemblaadjes
 zyn aan den rand niet ingesneeden, gelyk in
 de andere Anjelieren.

B A N I S T E R I A.

Onder de Driewyvice Heesters komt eerst
 in aanmerking dit Geslagt van klimmende Ge-
 wasfen, 't welk den naam naar den Kruidkundi-
 gen BANISTER voert. Hetzelve heeft den
 Kelk in vyven gedeeld, van buiten met Ho-
 niggaatjes: de Bloemblaadjes rondachtig, gena-
 geld; en brengt drie Zaaden, welke Vliezig
 gewiekt zyn, voort.

't Getal der Soorten, altemaal in de West-
 indiën, of in Amerika huisvestende, is zeven,
 als volgt.

I. (1) *Banisteria met hoekig uitgegulpte Bladen.*
Banisteria De
angulosa.
 Hoekige.

(20) *Dianthus* Caule suffruticoso, Fol. lineari-subulatis,
 Petalis integris. *Mant.* 240.

(1) *Banisteria* Foliis sinuato angulosis, *Syst. Nat.* XII
 Gen.

De eerste Soort is, volgens PLUMIER, III. een Gewas, bestaande uit lange Ranken, van APDER L. VIII. weinig meer dikte dan een Schryfpen, die we- HOOFD- STUK. derom dunbere Rankjes uitgeeven, en hier aan *Trigynia.* zitten de Bladen, tegenover elkander, op lange Steelen, byna een Handpalm groot. Uit derzelve Oxelen komen Trosjes voort of Tuiltjes, van zes of zeven Bloemen, die uit vyf Lepelachtige Blaadjes bestaan. De Vrugten gelyken naar die van de Schotsche Linden en hebben een heldere 'Taankleur. De Groeyplaats was op 't Eiland Dominika.

(2) *Banisteria met Eyronde Bladen en zydelingse Aairen, de Zaaden overend.* II. *Purpurea, Gerinde.*

De byzonderheid der Bladen die Gevind zyn, naar het Loof van de Basterd - Acacia gelykende, onderscheidt deeze Soort veel meer dan de Kleur der Bloemen, welke paarschachtig is of Purperkleurig. Die Pater heeft deeze in Zuid-Amerika waargenomen.

(3) *Banisteria met langwerpig Eyronde styve Bla-* III. *Laurifolia. Laurierbladige,*

Gen. 561. p. 314. *Veg.* XIII. Gen. 573. p. 356. *Acer scandens Folio anguloso. PLUM. Sp. 18. Clematis anguloso Folio, Aceris fructu. PLUM. Amer. 77. T. 92. RAJ. Suppl. 328.*

(2) *Banisteria Fol. ovatis, Spicis lateralibus, Seminibus erectis. Ban. Fol. pinnatis &c. MILL. Dict. Acer scandens Pseudo-Acacix folio, flore purpurascete. PLUM. Sp. 18. Ic. 15.*

(3) *Banisteria Fol. ovato-oblongis rigidis, Racemis terminalibus. MILL. Dict. Acer scandens Fol. Laurinis. SLOAN. Jam. 137. Hist. II. p. 26. RAJ. Dendr. 94.*

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Bladen en Bloemtrosfen aan 't end der Ranken.

Driewy-
vige.

Op 't Eiland Jamaika kwam deeze den be- roemden SLOANE voor, die fomtyds drie zo- danige Zaadhuisjes, als de Europifche Eschdoorn, by elkander draagt. 't Gewas is, uitgenomen wat het Blad betreft, met de voorgaanden zeer overeenkomstig,

IV.
Benghalen-
fis.
Citroen
bladige.

(4) Banisteria met langwerpig Eyronde ge- spitste Bladen, zydelingse Trosfen en uit- gebreide Zaaden.

De Bladen van deeze onderscheiden zig dui- delyk van die der voorgaande Soort, niette- genstaande 'er de Laurierbladige van PLUK- NET ook toe betrokken wordt. In Oostindie, in 't byzonder in Bengale, wordt deeze Soort ook gevonden, Loo-Utan genaamd by de Ja- vaanen.

V.
Dichoto-
ma.
Winde-
bladige.

(5) Banisteria met Eyronde Bladen en gegaf- felde Takken.

(4) *Banisteria* Fol. ovato - oblongis acuminatis, Racemis lateralibus, seminibus patentibus. *Fl. Zeyl.* 176. *Acer scandens* Fol. Citri, flore caeruleo spicato. *PLUM. Ic.* 14. *Acer Benghalensis*, Laurinis foliis, fructu tergemino, *PLUK. Ala.* 7. T. 3. f. 1. *BURM. Fl. Ind.* p. 106.

(5) *Banisteria* Fol. ovatis, Ramis dichotomis. *Banist. Fol. ovatis*, Ramis dichotomis &c. *Hort. Cliff.* 169. *Acer scandens* Convolvuli folio, Flore ex Aureo coccineo. *PLUM. Sp.* 13. *Ic.* 13.

De Zaadhuisjes van deeze zyn met hunne Vleugels uitwaards gekeerd. Zy was Klimmen- de Eschdoorn met Bladen van Winde en Goud- kleurig roode Bloemen, van PLUMIER ge- tyteld.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
Trigynia.

(6) *Banisteria met Eyrondachtige, van onde- ren Wollige, Bladen, gearmde Takken en Kroontjeswyze Bloemen.*

VI.
Fulgens.
Rond-
bladige.

Hier wordt de *Klimmende Amerikaansche Triopteris*, met eene groote Goudglanzige Vrugt, van PLUKENETIUS, t'huis gebragt, zo wel als de Kleinere klimmende Eschdoorn, die de gedaante van Hondendood heeft, met rondachtige Bladen, van SLOANE. 't Gewas heeft, volgens BROWNE, de Bladsteelen met twee Kliertjes; uit de Oxels komen de Bloem- trosfen byna als Kroontjes voort, en de Zaa- den zyn gerimpeld met ééne Wiek.

(7) *Banisteria met Eyrondachtige Bladen, ge- armde Takken, en de Zaden inwaards smaller.*

VII.
Brachiata.
Smalzaad-
De ge.

(6) *Banisteria* Fol. subovatis, subtus tomentosus, Ramis brachiatis, Pedunculis umbellatis. Banist. Fol. ovatis, Ramis ramosis &c. Hort. Cliff. 169. Banist. Fol. orbiculatis. BROWN. Jam. 231. Acer scandens minus, Apocyni facie, Folio subrotundo. SLOAN. Jam. 138. Hist. II. p. 27. T. 162. f. 2. Triopteris Americana scandens, Fructu fulgente majore Aureo. PLUK. Mant. 185.

(7) *Banisteria* Fol. subovatis, Ramis brachiatis, Seminibus introsum angustioribus. Ban. Fol. subovatis, Ramis ramosis &c. Hort. Cliff. 169. Ban. Fol. ovatis acuminatis &c. MILL. Dict.

H

III. Dewyl de Takken, in de voorgaande Soort,
 AFDEEL. ook gearmd zyn, en de Bloemen in de Vyfde
 VIII. Goudglanzig, zo acht ik dezelve bekwaamer
 HOOFD- door myne Bynaamen onderscheiden. Deeze
 STUK. laatste Soort heeft de Bloemen in losse Aairen,
 Driewy- en de Zaaden geeven inwards geen Wiek uit.
 vige. Het is mede een klimmend Rankgewas, dat in
 de Westindiën valt.

H I R Æ A.

Dit Geslagt, door den Heer JACQUIN geopperd, is van zyn Ed. dus genoemd ter gedachtenisse van den vermaarden N. DE LA HIRE, van wien verscheide Natuur- en Kruidkundige Vertoogen, in de Verhandelingen van de Kon. Akademie der Weetenschappen van Parys, aan 't licht gegeven, en van wiens Hand de Afbeeldingen zyn van Plantgewassen, door een byzondere Konst gemaakt, vier Boekdeelen vullende, die in de Keizerlyke Bibliotheek bewaard worden.

Een vyfbladige Kelk, vyf rondachtige langgenagelde Bloemblaadjes: een Zaadhuisje bestaande uit drie ronde Hokjes, die ieder twee groote Vliezige Wieken op de Rug hebben, en enkele rondachtige Zaaden bevatten: zyn de byzondere Kenmerken (*). De

(*). De Heer MURRAY geeft een driehokkig Zaadhuisje met drie Wieken en twee Zaaden op: doch zulks strydt tegen de Opgave van den Heer JACQUIN, van wien zyn Ed. dit Geslagt ontleend heeft. LINNÆUS zelf hadt gezegd, drie twiwickige Zaaden. *Syst. Nat. Veg.* XII.

De eenigste Soort (1), door gedagten Heer omstreeks Karthagena in de Westindiën waargenomen, is van zyn Ed. dus gebynaamd, omdat het Gewas, een Boompje dat zelden hooger wordt dan vyftien Voeten, zyne Takken, die lang en taay zyn, naar den Grond of op de bystaande Ruigte neder laat zakken. Het heeft een Afchgrauwe Schors. De Bladen zyn langwerpig, om hoog een weinig breeder, aan beide enden ftomp, effenrandig, van onderen glad, van boven met een fyne Wolligheid of Dons bekleed, tusfchen de drie en zes Duimen lang. De Bloemen die zonder Reuk, doch fraay, geel van Kleur, een Duim breed zyn, komen aan fierlyke Trosfen voort. Het bloeit in Juny, de Zaaden worden in September ryp.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
I.
Hirza
reclinata.
Neerge-
hoogen.

T R I O P T E R I S:

Van de drie - Wiekigheid der Zaadhuisjes heeft dit Geslagt zynen naam. Dezelyen, niettemin, zyn drie in getal, en hebben ieder twee Vleugels, welke zes Wieken ook aan het Vruchtbeginzel, even of het Bloemblaadjes waren, zig vertoonen. Ieder Zaadhuisje bevat een enkel Zaad. De Kelk is in vyven gedeeld. Het een en ander maakt de byzondere Kenmerken uit.

De

(1) *Hirza. Syst. Nat. XII. Gen. 569. p. 315. Veg. XIII. Gen. 569. p. 356. JACQ. Amer. Hist. 137. T. 176. f. 42.*

H 2

III. De eenigste Soort (1) is een Gewas, dat op
 AFDEEL. VIII. Jamaika zal waargenomen zyn. Hier mede
 HOOFD- schynt overeen te komen de *Driezaadige klim-*
 STUK. *mende Eschdoorn* van PLUMIER met Citroen-
 I. bladen en een kleinere Roosachtige Bloem,
Triopteris in Zuid-Amerika groeiende. Het heeft een
Jamaicaen- windende Steng; de Bladen zyn puntig Ey-
sis. rond, en de Bloemen komen by Tuiltjes of
 Jamaika- Kroontjes aan het opperste van de Steng
 sche. voort.

Onder de Vyfwyvigen van deeze Klasse is
 maar één Geslacht, dat eigentlyk hier t'huis
 behoort, genaamd

COTYLEDON. Navelkruid.

Een vyfdeelige Kelk, een eenbladige Bloem
 met vyf Honigschubbetjes aan den Voet van
 't Vruchtbeginzel, maakt de byzondere Ken-
 merken, met de vyf Zaadhuisjes, uit welken
 de Vrucht bestaat.

Zeven Soorten komen thans in dit Geslacht
 voor, onder welken eene Europische, als volgt.

I. (1) Navelkruid *met rondachtige, platte, ef-*
Cotyledon *fenrandige Bladen, en eene Heesterachtig-*
orbiculata, *ge Steng.*
 Rondbla-
 dig.

(1) *Triopteris. Syst. Nat. XII. Gen. 570. p. 315. Veg. XIII.*
Gen. 574. p. 356. Hort. Cliff. 169. Acer scandens tricoccus
Fol. Citri, Flore roseo minore. PLUM. Ic. 9. T. 16?

(1) *Cotyledon Fol. orbiculatis, carnosis, planis, integerrimis,*

De meeste Soorten van dit Geslacht hebben, wegens de dikte der Bladen en manier van groeiing, een aanmerkelyke overeenkomst met de *Sedum*, genaamd Huislook of Donderbaard. Deze wordt van HERMANNUS Afrikaan- sche Heesterachtige *Sedum*, met rondachtige Bladen, geheten. 't Is een Kaapsch Gewas, op drooge Zandige Vlakten aan de Zeekust Heesterachtig groeiende, met eene dikke, witachtig groene Steng, die van onderen met dikke rondachtige Bladen dicht begroeid is, geevende van boven dunne Takjes uit, aan welken Klokswyze Bloemen hangen, die zig als uit vyf roode omgekrulde Blaadjes samen- gesteld vertoonen, en op dezelve volgen vyf Haauwtjes, die het Zaad bevatten. Onder de vreemde Gewassen in onze Tuinen is het ge- meen.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
*Pentagy-
nia.*

(2) Navelkruid met Spatelvormig Lancetswy-

II.
*Cotyledon
spuria.
Langbla-
dig.*

Caulis Fruticoso. *Syst. Nat.* XII. Gen. 574. p. 316. *Veg.* XIII. Gen. 578. p. 357. *Hort. Cliff.* 276. R. *Lugdbat.* 454. Cot. Afr. frutescens incanum, orbiculatis foliis. HERM. *Lugdbat.* 549. T. 551. MORIS. *Hist.* III. p. 474. S. 12. T. 7. f. 39.

(2) *Cotyledon* Fol. alternis Spatulatis carnosis integerrimis, Caulis Fruticoso. Cot. Afr. frutescens, Fol. longo & angusto, Flore flavescens. COMM. *Rar.* T. 23. BURM. *Afr.* Tab. 18, 19. f. 1. & T. 22. f. 1. Cot. Afr. fol. depressis, cruciatis. WALTH. *Hort.* 16. *Sedum* Afr. teretifolium, Flore Hemero- callidis. MORIS. *Hist.* III. p. 474. S. 12. T. 7. f. 40.

H 3

III.
AFDEEL.
VIII.

HOOFD-
STUK.

Vyfwy-
vige.

ze Bladen, die Vleezig en effenrandig
zyn, de Steng Heesterachtig.

Behalve de Afrikaansche Cotyledon met een lang en smal Blad en geelachtige Bloemen, van COMMELYN, en verscheidene van den Hoogleeraar J. BURMANNUS in Plaat gebragt, wordt hier ook het Afrikaansche Vingerbladige Huislook van MORISON betrokken. De Steng is zeer dik, met stompe Takken, welke aan 't end alleen bezet zyn met dikke, langwerpige, gesteelde Bladen, geevende een Aair uit van een Voet lang, met knikkende geelachtige omgekruide Bloemen, van binnen rood gestippeld. De Meeldraadjes zyn een weinig langer dan de Styl en de Meelknopjes rood.

III.
*Hemisphae-
rica.*
Halfrond-
bladig.

(3) Navelkruid met half-Klootronde Bladen.

Deeze is ook een Kaapfche, door DILLE-
NIUS in Afbeelding gebragt.

IV.
Serrata.
Zaagtan-
dig.

(4) Navelkruid met ovaale gekartelde Bladen
en eene ge-aairde Steng.

Van den zelfden is deeze, onder den naam van Cretische, als van 't Eiland Kandia afkomstig zynde, met een langwerpig Blad met Franse je, afgebeeld.

(5) Na-

(3) *Cotyledon Foliis semiglobosis. Hort. Cliff. 176. R. Lugdb. 454. Cotyledon Capensis, Folio semiglobato. DILL. Eltb. 112. T. 95. f. 111.*

(4) *Cotyledon Fol. ovalibus crenatis, Caule spicato. Hort. Cliff. 497. R. Lugdbat. 454. Cotyledon Cretica Folio oblongo fimbriato. DILL. Eltb. 113. T. 95. f. 112.*

(5) Navelkruid met gekapt Schildvormige, III.
 Zaagswys' getande overhoekse Bladen, een AFDEEL.
 Takkige Steng, de Bloemen overend. VIII.
HOOFD-
STUK.

Deeze Soort is van ouds bekend onder den V.
 naam van *Cotyledon* of *Umbilicus Veneris*, dat Umbilicus
 is Venus-Navel. Men gaf 'er ook wel den Veneris.
Europisch.
 naam van *Acetabulum*, met het Grieksch over-
 eenkomstig, wegens de Holligheid der Bladen
 aan. De Italiaanen noemen het Gewas *Bellico*
di Venere; de Toskaners *Copertojole*, de Span-
 jaarden *Vasillos*, de Franschen *Escudes*, dewyl
 de Bladen Schildvormig zyn, de Duitschers
Frawen Nabel of *Nabelkraut*, en de Engelschen
Navelwort.

Tweederley vindt men het; de eerste noemt
 J. BAUHINUS de Echte, met een Knobbeli-
 gen of Bol-Wortel. Dit heeft MORISON
 Geel Huislook der Muuren, dat geaaid is,
 met ronde genavelde Bladen, getyteld. Som-
mi-

(5) *Cotyledon* Fol. cucullato-peltatis, serrato-dentatis alter-
 nis, Caule ramoso, Flor. erectis. GRON. *Or.* 141. *Vir. Cliff.*
 39. R. *Lugdbat.* 454. Cot. Flore luteo, radice repente. DO-
 DART *Mem.* 265. T. 73. Cot. Rad. tuberosâ longâ repente.
 MORIS. *Præl.* 257. RAJ. *Hist.* 1878. Umbilicus repens. CAM.
Epit. 858. β. Cot. vera Rad. tuberosâ. J. B. *Hist.* III. p.
 683. *Cotyledon* major. C. B. *Pin.* 285. Cot. Umbilicus Ve-
 neris. CLUS. *Hist.* II. p. 63. *Hisp.* 332. GOUAN *Monsp.* p.
 210. GRR. *Prov.* p. 429. TOURN. *Inst.* 90. DOD. *Pempt.* 131.
Sedum luteum murale spicatum, Folio umbilicato rotundo,
 MORIS. *Hist.* III. p. 470. S. 12. T. 10. f. 4.

H 4

II. DEEL, V. STUK.

III.
AFDEEL.
VIII.

HOOFD-
STUK.

Vyfwy-
vige.

migen hadden verzekerd , dat het nooit voor- kwam dan op oude Muuragiën , maar C L U - s i u s nam hetzelve , in het doorreizen van Spanje- en Portugal , niet alleen op dezelve , maar ook op Daken , Rotsen , Aarden Wallen en zelfs fomtyds in een vrugtbaare Grond , aan den Voet van Olyf en Dadelboomen , als ook op de Stammen van oude Kurkboomen , waar.

De Wortel geeft een trop Steelen uit , van een Handbreed lang , die aan 't end het mid- delpunt schraagen van een rond hol Blad , en tusfchen deeze Steelen fchiet hy twee of drie Stengetjes , welke Aairswyze bezet zyn met groenachtige Bloempjes. Deeze Stengetjes geeven fomtyds verfcheide Aairen uit. Het Zaad , dat op de Bloemen volgt , in vyf Hok- jes vervat , is klein.

In de Zuidelyke deelen van Provence vindt men dit groote Navelkruid , volgens G E R A R D , nevens de Muuren , maar G A R I D E L merkt aan , dat het omftreeks Aix zeer gemeen is in de Gaten van oude Muuragiën , zonder Kalk gebouwd. De Bladen zyn door de oude Ge- neeskundigen als zeer verzagtede aangemerkt , inzonderheid tegen Ontfteekingen , als ook te- gen 't Graveel dienftig , komende , wegens hunne Sappigheid , daar in overeen met de gewoone Huislook of Donderbaard , die thans , in plaats van dezelve , in de Popeljoen-Zalf gebruikt wordt.

De andere, die ook in Palestina en in Engeland zou gevonden zyn, heeft geen Bolron-^{III.}
den maar een langen kruipenden Wortel en ^{AFDEEL.}
geele Bloemen. DODART merkt aan, dat ^{VIII.}
dezelve de Bladen gekarteld heeft, 's Winters ^{STUK.}
groen blyvende, maar in Mey verdorrende, ^{Pentagy-}
tusfchen welken een dunne ronde Steel opfhygt, ^{nia.}
die in verfcheide Takjes, met Bloemen bela-
den, is verdeeld. Of dezelve een weezentlyk
verfchillend Gewas uitmaake van de voorge-
melde, is niet zeker.

(6) Navelkruid met verdeelde Bladen en vier-^{VI.}
deelige Bloemen. ^{Laciniata.}
^{Oostin-}
^{difch.}

De Bladen zyn in dit Gewas zodanig ver-
deeld, dat RUMPHIUS hetzelve de *Eende-*
Plant noemt, doch dit was beter gezegd Een-
de - Poot, en hy moet hier zyn Oog gehad
hebben op een byzonder flag van Eenden,
Duikers genaamd: want in de gewoone Eenden
is de Voetzool gewebd en onverdeeld. Ieder
Blad staat op een langen dikken Steel, en is
doorgaans verdeeld in drie Lappen, welke, zo
hy

(6) *Cotyledon Fol. laciniatis, Flor. quadrifidis. Cot. fol.*
trifidis &c. Hort. Cliff. 175. R. Lugdbat. 454. Cot. Afra,
Folio crasso lato laciniato, Flosculo Aureo. BOERH. Lugdb. I.
p. 288. T. Teleph. Afr. angust. folio, Flore Aurantiaco.
PLUK. Alm. 362. T. 228. f. 3. Telephium Indicum, BONT,
Jav. 132. Planta Anatis. RUMPH. Amb. V. p. 275. T. 95.
BURM. Fl. Ind. p. 106.

H 5

III. hy aanmerkt, elk op zig zelf naar een Haane-
 AFDEEL. kam gelyken. Zy staan dicht om den middel-
 VIII. Stam als een Kroon, naar sommige Soorten
 HOOFD- van Kool gelykende. 't Gewas heeft sappige
 STUK. Stengelen, een Vinger of Duim dik, in Leden
 Vyfwy- verdeeld en veelal op den Grond leggende,
 vige. maakende te samen een Struik die vier Voe-
 ten hoog wordt. Zelden geeft het Bloem of
 Zaad: maar is vol van een dergelyk Sap als
 de Huislook, van dergelyken aart. Het heeft,
 naamelyk, een zeer verkoelende kragt, worden-
 de het Sap daar van uitwendig op het Lighaam
 gesmeerd, om Ontsteekingen te verdryven, of
 ingenomen in Heete Koortsen, als wanneer het
 de Hitte tot verwondering maatigt. De Bloe-
 men zyn in vieren gedeeld en hebben agt
 Meeldraadjes. Het groeit niet alleen in Oost-
 indie, maar ook in Afrika, zo LINNÆUS
 aanmerkt; zullende dat Gewas zyn, het welke
 BOERHAAVE Afrikaansch Navelkruid met
 een dik breed gesnipperd Blad en Goudgeele
 Bloempjes, getyteld heeft. De Heer GOUAN
 tekent aan, dat de onderste Bladen Wigvor-
 mig, in drieën verdeeld, de bovensten lang-
 werpig en onverdeeld zyn (*).

VII.
 Hispanica.
 Spaansch.

(7) Navelkruid met langwerpige byna Spil-
 ronde Bladen, de Bloemen aan Tuiltjes.

Aan

(*) *Cotyledon laciniata*. Hort. Monsp. p. 220.

(7) *Cotyledon* Fol. oblongis subteretibus, Flor. fasciculatis,
 LOEFL. It. p. 77. T. 1. *Cotyl. maritima* Sedi folio, Flore

car-

Aan de Zee-Kust van Spanje, als ook in 't III. Noorderdeel van Afrika of Barbarie, en in AFDEEL. VIII. de Levant, valt eene Soort van Navelkruid, HOOFD- die van alle anderen verschilt, doordien de Bla- STUK. den byna Rol- of Spilrond zyn. SHAW heeft ^{Pentagynia.} dezelve *Moeras - Cotyledon*, met Loof van Don- derbaard en lange roode of geele Bloemen, ge- tyteld. 't Is een klein Gewasje, met Vezelige Worteltjes, hebbende een enkeld rond opge- regt Stengetje, dat op den top Tuiltjes draagt van Trechterachtige Bloempjes, aan den rand in vyven gedeeld, roodachtig, met dikke uit- steekende Meeldraadjes, die zeer kleine Knop- jes hebben, en een korten Kelk. In de be- schryving van LOEFLINGS Reistogt, naar de Spaansche Gewesten, is het afgebeeld ge- lyk hetzelfde uit overgezonden Zaad in de Ko- ninglyk Sweedsche Akademie - Tuin te Upsal was opgekomen, hebbende aldaar gebloeid.

Die Soorten van *Sedum*, welke Heesterach- tig zyn, zal ik billyker in 't vervolg, met de anderen, onder de Kruiden beschryven. De *Suriana*, die somtyds klein voorkomt, is reeds voorgesteld onder de Boomen *. Des gaa ik * II. D. thans tot de Klasse der Twaalfmannigen II. STUK, bl. 433. over.

IX. HOOFD-

carneo, fibrosa radice. TOURNEF. Inst. 90. Cotyl. teretifolia
Hisp. Sedi teretifolii folio &c. MINUART. Sched. 3. Cotyle-
don palustre Sedi folio &c. SHAW. Afr. 177. f. 172.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

IX. HOOFDSTUK.

Beschryving van de TWAALFMANNIGE HEESTERS, Dodecandria, dus wegens het getal der Meeldraadjes, dat meer dan tien en minder dan twintig is, en veeltyds twaalf, genaamd.

Het eerste Geslacht, tot de Heesters behorende, dat hier voorkomt, voert, naar den vermaarden Italiaan BOCCONE, door wien de Kruidkunde, zo wel als de Natuurlyke Historie in 't algemeen, grootelyks bevorderd is, den naam van

BOCCONIA.

Behalve de algemeene van deeze Klasse zyn deszelfs Kenmerken een tweebladige Kelk, zonder Bloemblaadjes; de Styl in tweeën gedeeld: de Vrucht een drooge éénzaadige Besie.

I.
Bocconia
Frutescens.
Heester-
achtige.

De eenigste Soort (1) is een Amerikaansch Gewas, door PLUMIER *Takkige Bocconia* met Wollige Bladen van Beerenklaauw gety-
teld,

(1) *Bocconia*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 591. p. 325. *Veg.* XIII. Gen. 591. p. 367. *Hort. Cliff.* 202. JACQ. *Amer. Hist.* p. 146. *Bocconia ramosa Sphondylii folio tomentoso.* PLUM. Gen. 55. TREW. *Ebret* T. 4. *Bocconia ramosa &c.* BROWN. *Jam.* 244. *Chelidonium majus Arboreum Foliis Quercinis.* SLOAN. *Jam.* 82. *Hist.* I. p. 195. T. 125. *Cocoxihualtl.* HERN. *Mex.* 158.

teld, en ook door den beroemden TREW in III. Afbeelding gebragt. Men vindt hetzelfde, door SLOANE, Grootte *Boomachtige Chelidonium*, met Eike-Bladen, getyteld; die wil, dat dit het Bytende Kruid van Mexiko, by HER- NANDEZ, zou zyn, hetwelke fomtyds twee of drie Ellen hoog wierdt, hebbende Bladen als die van Boomvaren. De Heer JACQUIN, dit Gewas op de Westindifche Eilanden aantreffende, bevondt het een Boompje te zyn van negen Voeten hoog, hebbende den Stam oneffen, hol, gevuld met een wit Merg, gelykerwys de Vlier, en het Hout gaf een roodachtig Sap uit, zegt zyn Ed., gelyk de Stinkende Gouwe. De Stam was boven in weinige, ronde, broofche Takken verdeeld, met Vinachtig uitgesneeden Bladen, een half Voet lang, gefteeld, van onderen Wollig. Aan 't end van ieder Tak kwam een Pluim van een Voet lang, met menigvuldige Bloemen, groenachtig van kleur, Eyvormig zo lang de Kelk geflooten blyft. 't Getal der Meeldraadjes hadt hy altoos twaalf of zestien, zeer zeldzaam tusfchen beiden, en nooit minder of meer bevonden. Na 't afvallen van eenigen, zegt hy, blyven 'er vier over, welken men in de Afbeelding van PLUMIER voor Bloemblaadjes heeft aangezien. Dit hadt onze Ridder ook gedaan, gelyk de beroemde TREW te regt aanmerkt (*). De

(* Gen. Plant. Ed. I. & II., zegt deeze, en men vindt zalks

III. De Heer JACQUIN hadt de Vrugt niet
 AFDEEL. gezien, doch, volgens de Afbeelding van den
 IX. Heer EHRET, is die zeer aartig. Een ge-
 HOOFD. steeld Vrugtbeginzel, met een Styltje en dub-
 STUK. belen Stempel gekroond, wordt een droog
 Eenwy-
 vige. Zaadhuisje, van grootte en figuur byna als een
 Druif, het Steeltje en den Styl behoudende.
 Door de rypheid splyt hetzelve in twee afval-
 lende Doppen, en dan blyft een Ring over,
 die in zyn midden een glanzig zwart Zaad be-
 vat, zittende op een rood Sappig Vleeschheu-
 veltje, waar aan het vervolgens, uit den Ring
 zakkende, gaat nederhangen.

B A S S I A.

De byzondere Kenmerken hier van zyn, een
 vierbladige Kelk, een agtdeelige Bloem met
 een gezwollen Pyp, en zestien Meeldraadjes;
 benevens een vyfzaadige Pruimvrugt.

I.
Basfia
longifolia.
 Langbla-
 dige.

Volgens het schryven van den Heer KOE-
 NIG is dit Gewas (1), op Malabar groeijen-
 de, en aldaar *Illippe* genaamd, een hooge
 Boom, met de enden der Takken krom, dik-
 achtig en grys Wollig. De Bladen, die het
 aldaar uitgeeft, zyn Eyrond Lancetvormig,
 effenrandig, spits, geaderd, kaal, een half
 Voet lang, afvallende, met rondachtige, korte
 Steel.

zulks nog in Ed. V. *Stock.* 1754; maar in *Syst. Nat.* Ed.
 XII. is het verbeterd.

(1) *Basfia.* *Syst. Nat. Veg.* XIII. Gen. 1347. p. 367, *Mant.*
 563.

Steeltjes. Uit derzelve Oxelen komen van een tot vyf enkelde, Draadachtige, eenbloemige, regtopstaande Steeltjes voort, die na den Bloeytyd lang nederhangen (*).

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

Monogy-
nia.

B L A K E A.

Een onderste Kelk, die zesbladig, een bovenste die onverdeeld is: zes Bloemblaadjes: een zeshokkige Veelzaadige Vrucht, maaken de byzondere Kenmerken uit.

Deeze, op Jamaika door B R O W N E waargenomen (1), is een Heester met langwerpige Eyronde, gesteelde, effenrandige, gladde Lederachtige, gepaarde Bladen, die van onderen drie uitpuilende zwartachtige Ribben hebben; waar van de bynaam is ontleend. De Bloemen zyn gesteeld, enkeld, tegenover elkander op de zyden der Takjes geplaatst.

I.
Blakea
trinervis.
Dricribbi-
ge.

B E F A R I A.

De Kelk is hier in zevenen gedeeld, met zeven Bloemblaadjes en veertien Meeldraadjes: de Vrucht een Besie met zeven Holligheden en veele Zaaden.

Dit

(*). Dit Geslacht in de XII. Uitgaave van het *Syst. Nat.* niet gevonden wordende, heb ik in de beschryving der Boomen, toen ik de Ed. XIII. *Vegetabilium* van den Heer MURRAY nog niet had, niet kunnen plaatzen.

(1) Blakea, *Syst. Nat.* XII. Gen. 593. p. 326. *Veg.* XIII. Gen. 593. p. 368. Blakea Fol. ellipticis trinervis &c. BROWN, *Jam.* 323. T. 35.

III. Dit Gewas, waar van ook maar een enkele
 AFDEEL. IX. Soort, in Nieuw Spanje of Mexiko groeijen-
 HOOFD- de, bekend is (1); komt voor als een Heester
 STUK. van twaalf Voeten hoog, met rondachtige uit-
 I. gespreide Takken, de Bladen dicht aan elkan-
 Befaria der, langwerpig Eyronnd, stomp, effenrandig,
 astuans. glanzig, van onderen Wollig, met zeer korte,
 Mexikaan- platte, Steeltjes: de Bloemen meest aan 't end
 fe. der Takken, op ruige takkige Steeltjes, Vleesch-
 kleurig.

V A T I C A.

De Kelk is vyfdeelig, met vyf Bloemblaad-
 jes en vyftien ongesteelde Meelknopjes, die
 ieder vier Holligheden hebben, waar van de
 binnensten kortst.

I. Dit is, zo wel als 't voorige, een nieuw.
 Vatica lings ontdekt Gewas (1), in China groeijen-
 Chinesis. de, dat in Gestalte naar den Citroenboom
 Chineesche. zweemt. Hetzelve heeft de Takken gestreept
 of hoekig en eenigermaate Wollig; de Bladen
 overhoeks, gesteed, Hartvormig ovaal, effen-
 randig, wederzyds glad, geaderd, een Span
 lang, een Hand breed: de Bloemen komen
 Pluimswyze, meest aan 't end der Takjes; van
 grootte als die van den Citroenboom.

H A.

(1) Befaria. *Syst. Nat. Veg.* XIII. Gen. 1310. p. 368.
Mant. 242.

(1) Vatica. *Syst. Nat. Veg.* XIII. Gen. 1311. p. 368.
Mant. 242.

H A L E S I A.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

Dit Geslacht, dat naar den vermaarden H A L E S, door zyne Weegkunde der Plantgewasfen bekend, getyteld is, heeft den Kelk viertandig, boven het Vrugtbeginzels; de Bloem in vieren gedeeld, en de Vrugt is eene vierhoekige, vierzaadige, Noot (*).

Monogynia.

Twee Soorten, beiden uit Noord-Amerika, komen in hetzelfde voor, als volgt.

(I) *Halesia met Lancetswys' Eyronde Bladen, de Steelen geklierd.*

I.
Halesia
tetraptera
Vierwieki-
ge.

Dit Gewas is door C A T E S B Y afgebeeld en beschreeven als een Heester, in Karolina doorgaans tien Voeten hoog wordende en dikwils met twee of drie dunne Stammen opgroeiende, hebbende Bladen als die der Peereboomen of Vogelkerfen en witte Klokswyze Bloemen. De Heer E L L I S heeft 'er, naar die uit Zaad in Engeland opgekomen waren, ook een Afbeel-

(1) Zo wel in Ed. XIII. *Veg.* door den Heer M U R R A Y, als in Ed. XII. *Syst. Nat.* staat wel *Nux 4 angularis 2 spermata*; maar in de Optelling der Geslachten, *Peric. 4 spermum 4 angulatum*; 't welk met de opgegevene Kenmerken van E L L I S en met de beschryving beter strookt.

(1) *Halesia* Fol. lanceolato-ovatis, petiolis glandulosis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 596. p. 326. *Veg.* XIII. Gen. 596. p. 369. *Halesia* Fructibus membranaceo-quadrangulatis. ELL. *Phil. Trans.* VOL. LI. p. 931. T. 22. f. A. Frutex Padi foliis ferratis &c. CATESB. *Car.* I. T. p. 64. SELIGM. *Vogel.*

I

III. beelding van gegeven , met het volgende Be-
 AFDEEL. rigt, zyn Ed. dien aangaande door den Heer
 IX. Doktor GARDEN uit Karolina toegezonden.
 HOOFD- „ Deze schoone Boom groeit vry gemeen
 STUK. „ langs de Oevers van Santee-Rivier, en ver-
 Eenwy- „ heft zig dikwils tot de hoogte van middel-
 vige. „ maatige Moerbefie - Boomen. Ik heb hem
 „ fomtyds Zuidelyker gezien , naby de kleine
 „ Waterbeeken ; maar veel kleiner dan die ,
 „ welke aan Santee groeit. Zyn Hout is hard
 „ en geaderd : de Bast van eene donkere
 „ Kleur , met veele onregelmaatige ondiepe
 „ Scheuren. De Bladen zyn ovaal en fcherp
 „ gepunt , met het midden ingedrukt , groei-
 „ jende overhoeks op korte Steelen. De Bloe-
 „ men , waar van ieder Knop 'er van vier tot
 „ agt of negen voortbrengt , hangen by Tros-
 „ jes langs de Takken ; zynde Klokvormig en
 „ volkomen zuiver Sneeuw wit. Alzo dit Ge-
 „ was vroeg in 't Voorjaar , eer de Bladen
 „ uitgesprooten zyn , bloeit , en twee of drie
 „ Weeken in Bloefem ftaan blyft , maakt het-
 „ zelve een allersierlykfte Vertooning. Op
 „ de Bloemen volgen redelyk groote vierwie-
 „ kige Vrugten , die insgelyks by Trosfen han-
 „ gen , ieder vier Zaadkorrels bevattende , zeer
 „ aangenaam van Smaak.”

(2) *Halesia met Eyronde Bladen, de Steelen effen.*

II.
Halesia
Aiptera.
 Tweewie-
 kige.

Hier

(2) *Halesia* Fol. ovatis, Petiolis laxibus, *Halesia* Fructibus alatis. ELL. *Phil. Trans.* ut supra. Fig. B.

Hier van heeft ELLIS de Vrucht nevens III. die der andere in Plaat vertoond, om het on- AFDEEL. IX. derfcheid aan te wyzen. Dezelve heeft twee Hoofd- groote spitse Wieken tegen elkander over, en STUK. daar tusfchen twee kleine Wiekjes. De Bla- Monogy- niā.

den zyn zesmaal zo groot als van de voorgaan- de Soort, en van onderen hebben zy geen de minfte Wolligheid, zegt onze Ridder, die aan- merkte, dat dit Gewas, in de Natuurlyke Rangfchikking, naast komt aan den Styrax- boom.

D E C U M A R I A .

Dit Geflagt heeft een tienbladigen Kelk, boven het Vruchtbeginzel en tien Bloemblaad- jes, maar de Vrucht is tot nog toe onbekend, zegt de Ridder, die twyfelt, of het ook tot de Tweehuizigen behoore.

De eenigfte Soort (1), die uit Afrika of van I. de Barbaryfche Kust afkomstig fchynt te zyn, Decumā- ria Barba- is in de Tuin der Geneeskundigen te Helmftad- ra. Barbary- fche. nauwkeurig waargenomen door den Wel Ede- len Heer FABRICIUS, die dezelve de Clu- fia met geaderde Bladen meende te kunnen zyn van LINNÆUS, door my reeds befchreeven *; * II. D. doch dit is onmooglyk. Dezelve, naamelyk, III. STUK, bl. 582. heeft,

(1) Decumaria. Syst. Nat. XII. Gen. 597. p. 326. Veg. XIII. Gen. 597. p. 369. Sp. Plant. 1663. Mart. 391. WILlich. Obs. 75. Tinus Flore pleno. FABR. Helmftad. Ed. I. 216. Clusia Fol. Venosis. Ed. II. p. 392. Clusia minor, TRAMP. Origin.

III. heeft , volgens den Heer JACQUIN , een
 AFDEEL, vierbladigen Kelk en vier Bloemblaadjes ; 't welk
 IX. zeer tegen de Kenmerken aanloopt. Eerst hadt
 HOOFD- FABRICIUS de tegenwoordige *Tinus met dub-*
 STUK, *belde Bloemen* geheten , en de Bladen komen,
 Eenwy- inderdaad , veel met die van den gewoonen
 vige. Laurier - *Tinus* overeen. Zyn Ed. vondt den
 Kelk in negen of tien punten verdeeld : 't ge-
 tal der Bloemblaadjes van tien tot vyftien , af-
 vallende , smal , stomp en scheppende : de
 Meeldraadjes twaalf , dertien , twintig en meer ,
 wit , van langte als de Bloemblaadjes , met
 witte Meelknopjes. Het Vrughtbeginzel was
 groen , Kloottrond , groot , den Kelk vervullen-
 de , met een groenen , korten , dikken , ronden
 Styl en een knobbeligen , breedten Stempel. Al-
 le Jaaren bloeide dit Boompje , dat knoopige
 kromme Takken hadt , in de Helmstadsche
 Tuin , doch bragt geen Vrughten voort.

Het is een Boom , zegt LINNÆUS , die de
 Bladen gepaard , gesteeld , stomp Eyrond , ef-
 fen , spitsachtig , getand , de Knoppen ruig
 heeft , brengende gearmde ongebladerde Tui-
 len voort , van witachtige zeer welriekende
 Bloemen , naar die van den Lindeboom gely-
 kende , wier Kelk agt of zestien Tandjes heeft.
 De Bladen , zegt zyn Ed. thans , zyn geaderd ,
 Lederachtig , van agteren wyd getand. Hy heeft
 geen Stoppeltjes.

P E G A N U M. Wildruit.

III.
AFDEEL
IX.
HOOFD-
STUK.

Een vyfbladige Bloem, met een vyfbladigen of in 't geheel geen Kelk; een driehollig driekleppig Zaadhuisje, dat veele Zaaden bevat, zyn de byzondere Kenmerken.

Monogy-
nia.

Twée Soorten bevat dit Geslagt, waar van de eerste wel geen Houtige Stengen heeft, doch wegens de andere en om dat de Tamme Ruite hier beschreeven is, mede in deeze Afdeeling komt.

(1) Wildruit met fyn verdeelde Bladen.

I.
Peganum
Harmala.
Harmel.

By den Griekschen naam *Harmala* is een Gewas bekend, dat veelen voor een *Wilde Wynruit* gehouden hebben, en daarom gebruikt de Ridder ook den eigen naam der Wynruite, *Peganon*, tot een Geslagtnaam. BAUHINUS noemt het Gewas Wilde Ruit met een groote witte Bloem. Hetzelve groeit in de Zuidelyke deelen van Europa, doch niet overal. CLUSIUS, die het in Spanje, omstreeks Madrit en elders, op de Heuvelen vondt, zegt dat het een Heesterachtig Kruid is, veele Stengen uit den Wortel voortbrengende, die zwart-

(1) *Peganum Foliis multifidis. Syst. Nat. XII. Gen. 601. P. 327. Veg. XIII. Gen. 601. p. 370. Hort. Ups. 144. GRON. Orient. 165. Peganum. Hort. Cliff. 206. Ups. 144. R. Lugd- bat. 461. Rura sylvestris Flore magno albo, C. B. Pin. 336. Harmala. Dod. Pempt. 121. TOURN. Inst. 257.*

III. achtig groen zyn , met Bladen breeder dan die
 AFDEEL. van Venkel , en omtrent als van de smalbla-
 IX. dige Napellus of het Monnikskappen - Kruid ,
 HOOFD- taay en Gommig , bitter en eenigszins byten-
 STUK. de van Smaak , hebbende , aan de toppen der
 Stengen en Takken , witte Bloemen van vyf
 Blaadjes , en veele geele Draadjes in derzel-
 ver midden ; waar op Zaadhuisjes volgden ,
 grooter en zagter dan die van de Wynruit ,
 driekantig , gevuld met zwartachtig roode , hoe-
 kige , oneffene Zaaden.

De Reuk van dit geheele Gewas , zegt hy ,
 was zwaar en om die reden onaangenaam. In
 ons Nederland gezaaid , bloeit het zelden en
 is zeer vatbaar voor de Koude. Die van Ka-
 stilië noemden de Zaadhuisjes , daar van , Klei-
 ne bittere Augurkjes. BELLONIUS verhaalt ,
 dat het op Zandige plaatsen by Alexandrie in
 Egypte groeit , en in verscheiderley gebruik
 is by de Arabieren en Turken , doch inzon-
 derheid uit hoofde van eene bestendige gewoon-
 te onder hun , om 's morgens zig alle Dagen
 daar mede te berooken , waanende dus voor
 alle listen en laagen van den Duivel beveiligd
 te zyn : weshalve men aldaar ook , in alle
 Winkels van Kruiden en Drogeryën , deere
 Plant of derzelve Zaad te koop vond. Dit
 Zaad werdt , met Honig , Wyn , Saffraan , Sap
 van Venkel en Hoenderen - Gal , gewreeven tot
 opheldering van 't Gezigt , zo DIOSCORI-
 DES verhaalt.

(2) Wildruit met onverdeelde Bladen.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

Deeze wordt Wynruit met enkele over-
hoekse Bladen van GMELIN geheten. Zy
was van MESSERSCHMID Daurische Berg-
Harmala, die overblyft en veelsteelig is, met
Bladen van Polygala en witte Bloemen, ge-
noemd. Dezelve hadt een flauwe Reuk en
eenen Grasachtigen Smaak. Hier wordt byge-
voegd de Berg-Harmala, met Bladen van Po-
lygala en geele Bloemen, welke GMELIN,
in 't Gebergte aan den Mond van de Rivier
Borfa, in 't voorste van Augustus verzameld,
onder den tytel van *Scorodoprasum met Vlasch-
bladen*, dus beschryft.

II.
Peganum
Dauricum.
Siberische.

„ Uit eenen Wortel komen veele dunne
„ Steeltjes voort, twee Handbreedten hoog,
„ groen, rond, met talryke Blaadjes ongeschikt
„ bezet, en van boven in eenige korte Takjes
„ uitlopende, waar van ieder een geele Bloem
„ draagt, die van buiten groenachtig is, uit
„ zes Blaadjes bestaande, welke aan 't end
„ stomp zyn, en waar op driehoekige Zaad-
„ huisjes volgen, in drie Holligheden ver-
„ deeld.”

H U D.

(2) *Peganum Foliis indivisis. Harmala montana Daurica*
perennis multicaulis, Polygalæ foliis, Flore albo & Flore
luteo. AMM. Ruth. N. 91, 92. Ruta Foliis simplicibus al-
ternis. GMEL. Siber. IV. p. 176. T. 68. f. 2.

I 4

II, DEEL, V. STUK.

III.

HUDSONIA.

AFDEEL.

IX.

HOOFD-
STUK.Eenwy-
vige.

Dit Geslagt heeft een vyfbladigen Pypachtigen Kelk, zonder Bloemkrans, met vyftien Meeldraadjes en een enkelen Styl, waar van het Vrughtbeginzel een Zaadhuisje met ééne Holligheid wordt, dat driekleppig is en drie Zaaden bevat.

I.

Hudsonia
Ericoides.
Heyachtig-
sc.

De eenigste Soort (1), hier van bekend, wordt geacht te zyn het *Heyachtig Virginisch Heestertje* met kleine Bloemen en een langwerpige in drieën verdeeld Zaadhuisje van **PLUKENET**: weshalve ook deeze den bynaam van *Heyachtige* voert. Het is een Heester, die de gestalte van Heide heeft, zegt onze Ridder, met Draadvormige verspreide Takjes en Naaldwyze ruige Blaadjes. De Bloemsteeltjes, uit Bladerige Knoppen voortkomende, zyn enkeld, langer dan de Bladen, met regtopstaande Wollike Kelken.

NITRARIA. Salpeter-Struik.

Een vyfbladige Bloem, de Blaadjes aan 't end gewelfd hebbende, met den Kelk in vyven gedeeld en vyftien Meeldraadjes: de Vrught een eenzaadige Bessie: maakt de byzondere Kenmerken van dit Geslagt uit.

I.

Nitraria
Siberica.
Siberische.

De eenigste Soort (1), aan Zout-Moerasen

(1) Hudsonia, *Syst. Nat.* XII. *Mant.* 74. *Syst. Nat. Veg.* XIII. Gen. 1263. p. 370. Ericæformis Suffrutex Virginianus; Floribus exiguis &c. *PLUK. Mant.* 88.

(1) Nitraria, *Syst. Nat.* XII. Gen. 602. p. 327. *Veg.* XIII. Gen

in Siberie groeiende, en derhalve als met Sal- III.
 peter bezwangerd, werdt *Casia met een zwarte* ^{AFDEEL.}
Vrugt getyteld van den vermaarden G M E L I N, ^{IX.} HOOFD-
 die haar beschryft als een Heestertje, dat zel- ^{STUK.}
 den een Elle hoog wordt, met verscheide Hou- ^{Monogy-}
 tige Steelen, wit van Bast: zo dat dikwils ^{nia.}
 twintig en meer Takken uit éénen Wortel zig
 in 't ronde verspreiden, maakende dus één
 Gewas een Boschje uit. De Takken zyn by
 toppen bezet met kleine Blaadjes, ongeveer
 een half Duim lang, Lancetvormig, van een
 zouten Smaak. De Takjes loopen aan 't end
 als in Doornen uit. De Besfen hangen 'er
 Troswyze, gelyk die der Nagtschade, van vyf
 tot vyftien by elkander aan, en zyn grooter
 dan die der Berberisfen, van Smaak, zegt hy,
 zo zoet als Kersen. De fraaije Afbeelding van
 dit Gewas, door STELLERUS getekend, is
 door dien Kruidkenner aan 't licht gegeven.
 LINNÆUS hadt het bevoorens *Osyris* met
 stompe Bladen getyteld. Het groeit aan de
 Wolga, by Astrachan en elders in Siberie.
 Door Doktor SCHÖBERUS eerst ontdekt zyn-
 de, voert het daar van den bynaam.

De schrandere Hoogleeraar PALLAS, op
 zynen onlangfen Reistogt door de Landen om-
 ftreeks

Gen. 602. p. 370. *Aff. Nov. Petrop.* VII. p. 315. T. 10.
 MURR. *Gott.* p. 191. f. 2. *Osyris* Fol. obtusif. *Hort. Ups.*
 295. GMEL. *Sib.* II. p. 237. T. 98. *Casia* Fructu nigro.
 AMM. *Ruth.* 256.

III. streeks de Kaspische Zee, dit Gewas ook waar.
 AFDEEL. neemende, beschryft de Vruchtmaakende dee-
 IX. len op de volgende manier. „ Het heeft naauw-
 HOOFD- lyks eenigen Kelk. De Bloem is vyfbladig,
 STUK. „ wit, zeer vlak uitgebreid; de Blaadjes lang-
 Eenwy- „ werpig, hol, met een stompe Huikswyze
 vige. „ tip. 't Getal der Meeldraadjes is van twaalf
 „ tot vyftien, zo lang als de Bloem, met
 „ langwerpige geele Meelknopjes, van onderen
 „ in tweeën gedeeld. Het Vruchtbeginzel is
 „ Kegelvormig, in een drietepeligen Stempel
 „ uitloopende; de Vrucht een Sappige, don-
 „ kerroode Besie, welke door aanryping zwart
 „ wordt, van een Zoutachtigen Smaak, be-
 „ vattende een Kegelachtig Steentje, zeer spits
 „ aan 't boven- en rond aan 't onder- end,
 „ van buiten met twaalf putjes, van binnen
 „ een enkele Kern bevattende, die rolrond is
 „ en geel, met een gestreept geel bekleedzel.
 „ Weinige en gegaffelde Tuiltjes, die als de
 „ Vrucht afvalt overblyven, maaken den Hee-
 „ ster Doornachtig. De Bladen zyn Sappig,
 „ Zeegroen, langwerpig, van agteren dunst;
 „ als zy afgevallen zyn met een bruine Stip
 „ op het Lidteken van het Steeltje gemerkt” (*).

G I N O R I A. Rivier-Roos.

De byzondere Kenmerken van dit Geslacht zyn: een zesdeelige Kelk en zes Bloemblaadjes:

(*) PALLAS Reizen. I. Deel. Anhang. p. 494.

jes: de Vrugt een Zaadhuisje met ééne Hol- III.
ligheid, vierkleppig, gekleurd, veelzaadig. AFDEEL,
IX.

De eenigste Soort (1) maakt een GewasHOOFD-
uit, 't welke den Heer JACQUIN op de Zan-^{STUK.}
dige Oevers der Rivieren van 't Eiland Kuba is I.
voorgekomen, wordende van de Ingezetenen *Ginoria*
Rosa del Rio, dat is Rivier-Roos, genoemd. *America-*
na. Westindi-
sche.
Hy hadt dit nieuwe Geslagt dus getyteld ter
gedagtenisse van wylen den Markgraaf GINO-
RI, Keizerlyk Gouverneur van Livorno, een
Heer de Natuurlyke Historie zeer genegen,
door wien met groote Kosten te Florence een
Tuin van uitheemsche Plantgewasfen is aange-
legd. Het maakt een zeer fraaijen Heester,
van drie of vier Voeten hoog, die zig in ron-
de Houtige Takken verdeelt, met spits Lan-
cetvormige effenrandige gladde Bladen, zeer
kort gesteeld, gepaard, anderhalf Duim lang.
Eenbloemige Steeltjes komen uit de Oxelen
en aan 't end der Takken voort, met schoone
Bloemen, byna een Duim breed, die een roo-
den Kelk hebben en blaauw van Kleur zyn,
uit zes Blaadjes bestaande. Twaalf Meeldraad-
jes, met Nierachtige Knopjes, die groot zyn,
omringen het Vrugtbeginzelsel, dat een Zaadhuis-
je wordt, 't welk na het uitvallen der Zaadjes,
met den Styl en Kelk, nog lang, als een rood-
achtige Besie, aan de Takken staan blyft.

Dus

(1) *Ginoria. Syst. Nat. XII. Gen. 605. p. 329. Veg. XIII. Gen. 605. p. 372. JACQ. Amer. 22. Hist. p. 148. T. 91.*

III. Dus de Eenwyvigen voorgesteld hebbende
 AFDEEL. van deeze Klasfe, gaa ik over tot de Twee-
 IX. wyvigen, waar onder het eenigfte Geflagt, hier
 HOOFD- t'huis behoorende, den naam voert van
 STUK.

H E L I O C A R P U S. Zonnevrugt.

Een vierbladige Kelk, vier Bloemblaadjes, twee enkele Stylen: het Zaadhuisje tweehokkig, famengedrukt, wederzyds in de langte geftraald; maakt de byzondere Kenmerken uit van dit Geflagt, welks naam van de figuur der Zaadhuisjes, die als Zonnetjes zig vertoonen, niet oneigen is ontleend.

I. De eenigfte Soort (1), ook in de Westin-
 diën zig onthoudende, waar van zy mede den
 bynaam heeft, is *Boomachtige Montia* met Zaags-
 wys getande Bladen van *Abutilon* en eene Tros-
 achtige Vrugt, genoemd geweest van *Hou-*
STON, en onder deezen naam in *MILLERS*
 Tuinboek gebragt: doch die Autheur geeft 'er
 een Trechterachtige Bloem aan, het bovenfte
 in vyven gedeeld; terwyl in de Afbeelding
 van *EHRET* de Bloem en Kelk, beiden, zig
 vierbladig vertoonen. Dat het getal der Meel-
 draadjes veertien of zelfs meer is, ftrydt niet
 tegen de opgegevene bepaalingen van deeze
 Klas-

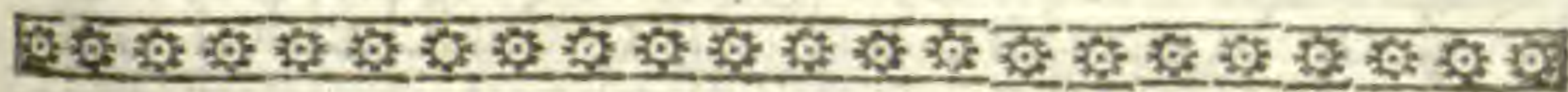
(1) *Heliocarpus*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 606. p. 329. *Veg.*
 XIII. Gen. 606. p. 372. *Hort. Cliff.* 211. T. 16. *TREW.*
Ehret. 14. T. 45. *HILL.* *Hist. Pl.* 481. R. *Lugdb.* 477.
Montia arborescens *Arbuti folio serrato*, *Fructu racemoso*,
Houstoni. *MILL.* *Diff.*

Klasfe. De figuur der geftraalde Zaadhuisjes, die by troppen groeijen, is zeer aartig.

III.
AFDEEL.
IX.

De *Euphorbia* en *Sempervivum* leveren ook wel verfcheide Soorten uit, die Heefterachtig zyn, maar aangezien dezelve weinig hoogte hebben, en niet Houtig zyn, zal ik die beide Geflagten tot de Kruiden betrekken, en dus hier de Klasfe der Twaalfmannigen ten opzigt van de Heeffers befluiten.

HOOFD-
STUK.

X. HOOFDSTUK.

Befchryving van de HEESTERS, die TWINTIGMANNIGE, Icofandria, wegens het getal der Meeldraadjes, geheten worden, tot welken die Gewasfen, welken men Toortsplanten noemt, als ook de Granaat-Appelen, Roozen, Myrthen, en verfcheide anderen, betrokken zyn.

Van de onderscheiding en Onderdeelingen deezer Klasfe, in Eenwyvigen, Twee-, Drie-, Vyf- en Veelwyvigen, is reeds gefproken; doch daar omtrent komt nog in aanmerking, dat de Meeldraadjes hier in den rand van den Kelk ingeplant zyn. De meeften van de gedagte Rangen leveren Heeffters uit, en daar onder komt eerst voor, het Geflagt van

C A C-

III.

CACTUS. Toortsplant.

AFDEEL.

X.

HOOFD-
STUK.Eenwy-
vige.

De Kenmerken daar van zyn: een veelbladi-
ge Bloem; een Kelk die eenbladig is en ge-
schubd, boven het Vrugtbeginzels, dat eene
Befie of weeke Vrugt wordt met eene Hollig-
heid en veele Zaaden.

De vier-en-twintig Soorten, hier van voor-
komende, altemaal Amerikaansche Heesterach-
tige Gewassen, zyn verdeeld in vier Rangen,
die door byzondere naamen onderscheiden wor-
den, als volgt.

* *Echinomelocacti*. Meloen-Distels.

I.

Cactus
Mamilla-
ris.

Getepelde.

(1) Toortsplant, die rondachtig is, gedekt
met Eyronde gebaarde Knobbels.

Onder den naam van *Knobbelige of getepelde*
Meloen-Distel is deeze in de Openbaare Kruid-
tuinen bekend, en schynt die te zyn, welken
de beroemde BOERHAAVE *Kleinere Ameri-*
kaansche Meloen-Distel getyteld hadt. De Ne-
derduitsche naam is maar eene vertaaling van
den

(1) *Cactus subrotundus*, testus tuberculis ovatis barbatis.
Syst. Nat. XII. Gen. 613. p. 338. *Veg.* XIII. Gen. 613. p.
382. *Hort. Cliff.* 181. *Ups.* 119. R. *Lugdhat.* 278. *Echino-*
Melocactus minor lactescens, tuberculis s. mamillis majori-
bus. HERM. *Par.* 136. T. 136. *Ficoides* s. *Melocactus ma-*
millaris, glabra, Sulcis carens, Fr. saum undique fundens.
FLUK. *Alm.* 148. T. 29. f. 1. *Ficoides* s. *Ficus American*
sphaerica tuberculata lactescens, Flore albo. COMM. *Hort.* I.
p. 105. T. 55. BRADL. *Succ.* III. p. 11. T. 29. Conf. *Mé-*
loc. minimus lanuginosus & tuberosus. PLUM. *Sp.* 191. l.
201. f. 1.

den Griekſchen *Melocactus*, aan deeze Planten III. AFDEEL. X. HOOFD-STUK. *Monogy-*
 gegeven, om dat zy naar een gedoornde Me-
 loenvrugt gelyken. Het voorzetzel *Echinos*
 kan ſtrekken om door verdubbeling de Steke-
 ligheid deezer Gewaſfen, als een Egel of Pen-
 ne-Varken, te kragtiger uit te drukken, of
 ook wegens de Egelachtige geſtalte, die de-
 zelve van de eigentlyke Toortsplanten on-
 derſcheidt.

Deeze Soort is *Amerikaanſche*, *Klootronde*,
 geknobbelde Melkgeevende *Ficoides* of *Vyg-*
plant, met een witte Bloem, van COMME-
 LYN genoemd geweest. Zy heeft naauwlyks
 Sleuven, maar is, in plaats van dien, met groote
 Tepels, die Doornen draagen, bezet, en draagt
 een roode, puntige Vrugt. De natuurlyke
 Groeyplaats is op Rotſen en Klippen in Zuid-
 Amerika.

Hier mede ſchynt eenige overeenkomst te
 hebben, de *Zeer kleine Wollige Meloen-Diſtel*
 of *Vygplant* van PLUMIER, die zagter Door-
 nen heeft, en geheel beſtaat uit een Klomp
 van Tepelige Knobbels, aan 't boven-end met
 eenige Doorntjes, in Wolligheid, gewapend,
 geevende de Bloempjes en Vrugten, waarſchyn-
 lyk, tot de enden van deeze Tepels uit.

(2) Toortsplant die rondachtig is, met veer-
 tien hoeken.

II.
Cactus
Melocac-
 Dee-
tus.
 Geribde.

(2) *Cactus subrotundus quatuordecim . angularis. Hort.*
Cliff.

H. DEEL. V. STUK.

III. Deeze is van over lang bekend, en *Westin-*
 AFDEEL. *difche Meloendistel* getyteld by BAUHINUS,
 X. die aanmerkt, dat dezelve als van een Meloen,
 HOOFD- Pepoen en Distel, samengegroeid fchynt te zyn.
 STUK. Wat denkbeeld, echter, hy daar van gemaakt
 Eenwy- hebbe, blykt niet. CLUSIUS, verhaalende,
 vige. dat in 't jaar 1601 verfcheide zodanigen, van
 PENA en LOBEL *Echinomelocactos* genaamd,
 met Schepen, uit vreemde Landen, in Holland
 gebragt waren, twyfelde, of het ook een Vrugt
 mogt zyn. Hy heeft 'er een, die twaalf Dui-
 men hoog was, en by den Grond eenen om-
 trek van vyfentwintig Duimen hadt, doorge-
 sneeden, en een dikke, taaije, weeke, witte
 Zelfftandigheid daar binnen gevonden, welke
 eenigszins den Smaak hadt van Kaauwoerden;
 doch zonder eenige holligheid, zegt hy, of
 Zaad. Om hoog gaf dit Gewas een dikke Klomp
 van Wolligheid uit, zo fyn van Draad als As-
 best, met eenige paarsche Doorntjes, daar bo-
 ven uitsteekende, en van binnen Bloedroode
 Blaasjes hebbende, met een zeer fyn Zaad,
 als dat van Amaranthen, gevuld, zynde in het
 bovenfte van die Blaasjes als het overblyfel
 van een Bloempje.

Hoe de Bloemen en Vrugten als in een Wol-
 ligen Kop samengehoopt worden, is door den
 ver-

*Cliff. 121. Ups. &c. Cactus humilis subrotundus sulcatus et
 coronatus, Spinis confertis. BROWN. Jam. 232. Melocactus
 Ind. Occidentalis. G. B. Pin. 384. Echino - Melocactus.
 CLUS. Exot. T. 92. BRADL. Succ. IV. p. 9. T. 32.*

vermaarden **TOURNEFORT** zeer duidelyk **III.**
 vertoond; maar het onderste of Lighaam van **AFDEEL.**
 den Meloen-Distel maakt zekerlyk den Stoel **X.**
 uit van dit Gewas, als in de Aarde geworteld **HOOFD.**
 zynde of Wortelschietende, zo **MUNTING** **STUK.**
 afbeeldt. Het is, derhalve, zekerlyk een Plant-
 gewas, van eene Meloenachtige figuur, uit-
 wendig van eene groene kleur, met veele
 Ribben, en dus gesleufd, hebbende op die Rib-
 ben geregelde Knobbeltjes, uit ieder van wel-
 ken verscheide Doornen Sterswyze spreiden.
CLUSIUS telde negen zulke Sterren van
 Doornen op elke Rib; doch het getal derzel-
 ven is onzeker. In een andere vondt hy maar
 elf Ribben, en op ieder Rib twaalf zulke
 Knobbeltjes. Ook is de figuur van sommigen
 ronder, van anderen byna pieramiedaal; de Groey-
 plaats op de Westindische Eylanden en aan de
 Vaste Kust van Zuid-Amerika. Zy kunnen
 hier te lande niet dan met veel zorgvuldig-
 heid, in Potten, worden gehouden, en bly-
 ven meest in de Broeikassen, gelyk de overi-
 gen van dit Geslagt, welken de minste Koude
 met nattigheid of Regen krenkt.

Drie Verscheidenheden zyn hier, in het
 Kruidkundig Woordenboek van den Heer **MIL-**
LER, bygevoegd, maar van de eene *Veertienhoe-*
kig is, met lange witachtige, kromme Doornen;
 de andere *Vyftienhoekig* met breede, zeer me-
 nigvuldige, kromme Doornen; de derde ook

K Vyf-

III. Vyftienhoekig met regte Doornen, de hoeken
 AFDEEL. Spiraalswyze omgedraaid.
 X.

HOOFD- Wat deeze Planten aangaat, 't is zeker,
 STUK, dat die van de Eerfte Soort ver de gemeen-
 Eeuwige. ften zyn, komende dikwils voor, op ftukken
 van Rotfen of Steenen, waar op zy, zonder
 eenige bevogtiging of oogfchynlyk Voedzel,
 dan dat haar de Lugt toebrenge, Jaaren lang
 in 't Leven blyven. Die van de andere Soort
 groeijen in Potten met Aarde en worden door
 Afzettels, welken zy rykelyk uitgeeven, voort-
 geteeld, doch fterven ligt en kunnen naauwlyks
 eenig Vogt verdraagen. Zy zyn hier ook uit
 Zaad gewonnen, door den Hovenier van on-
 zen Stads Tuin, den Heer STORM, die my ten
 opzigt van een zeer grooten Meloen-Diffel
 van deezen aart, zig thans daar in bevin-
 dende, verhaalt, dat dezelve 'er, zo hy wel
 meent te weten, reeds dertig Jaaren geweest
 is, en in die tyd mooglyk niet meer dan de
 helft aangegroeid. Het Gewas heeft ongevaar
 een Voet diameter en drie vierden van een
 Voet hoogte, met een Kop die veertien Dui-
 men hoog is en vier Duimen dik. Op het
 bovenfte van deezen ruigen, fierlyk bruinen
 Kop, vertoonen zig thans paarsche Bloempjes.
 De Stoel of Plant fchynt my ten minste vier-
 entwintig Ribben te hebben: in een andere,
 die kleiner is, hebbende den Kop naauwlyks een
 half Voet hoog, is 't getal der Ribben, die
 veel dikker zyn, dertien, en in de jonge, van
 een

een Vuist groot, komt ook het getal der Ribben op twaalf, dertien of veertien uit. Hier uit blykt, dat het getal der Ribben in een zelfde slag van deeze zonderlinge Planten, onzeker is.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Monogy-
nia.

* * *Cerei*, angulati erecti.

Toortfen, die hoekig zyn en regtopstaande.

- (3) Toortsplant, die overend staat, langwerpig is en zevenhoekig. III. *Caëus heptagonus.*
- (4) Toortsplant, die overend staat, vierhoekig is en lang, met de hoeken samengedrukt. IV. *Tetrage-nus.* Zevenhoekige. Vierhoekige.
- (5) Toortsplant, die overend staat, zeshoekig is en lang, met de hoeken afstandig. V. *Hexago-nus.* Zeshoekige.
- (6) Toortsplant, die overend staat, byna vyfhoekig is en lang, met Geledingen. VI. *Pentago-nus.* Vyfhoekige.
- (7) Toorts-

(3) *Caëus erectus oblongus, septemangularis.* Hort. Cliff. 181. R. Lugdbat. 279.

(4) *Caëus quadrangularis longus erectus, angulis compressis.* Hort. Cliff. 181. Ups. 119. R. Lugdbat. 280. *C. erectus minor, Fructu spinoso, Costarum numero varians.* HERM. Par. 117.

(5) *Caëus erectus sexangularis longus, angulis distantibus.* Hort. Cliff. Ups. R. Lugdb. *Cereus Surinamensis.* Eph. N. C. III. p. 394. T. 7, 8. *C. erectus altissimus Sur.* HERM. Par. 116. RAJ. Denér. 23. *Cer. et. maximus Americanus hexangularis, Flore albo radiato.* BRADL. Succ. I. p. 1. T. 1. *Melocactus monoclonos* &c. PLUM. Ic. 191?

(6) *Caëus erectus subquingularis longus articulatus.* H. Cliff. 111. R. Lugdbat. 280.

K 2

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

VII.
Repandus.
Gegolfde.

VIII.
Lanuginosus.
Wollige.

IX.
Peruvianus.
Peruviaan-
sche.

X.
Royens
Van
Royens
Cereus.

(7) Toortsplant, die overend staat, lang is en agthoekig, met samengedrukte gegolfde hoeken, de Doorens langer dan de Wol.

(8) Toortsplant, die overend staat, lang is en byna negenhoekig, de hoeken stomp, de Doorens korter dan de Wol.

(9) Toortsplant, die overend staat, lang is en byna agthoekig, de hoeken stomp.

(10) Toortsplant, die overend staat, Geledingen heeft en negenhoekig is; de Leden ovaalachtig; de Doorens met de Wol gelyk.

Deeze zonderlinge Gewasfen worden *Cereus*, dat

(7) *Cactus erectus longus octangularis, angulis compressis undatis, Spinis Lanâ longioribus.* H. Cliff. 182. R. Lugdbat. 279. *Cactus er. cylindr. sulcatus tenuior &c.* BROWN. Jam. 238. *Cereus altissimus gracilior &c.* SLOAN. Jam. 197. Hist. II. p. 158. R. Dendr. 22. TREW. Ebret. T. 14.

(8) *Cactus erectus longus subnovemangularis, angulis obtusis, Spinis Lanâ brevioribus.* H. Cliff. 182. R. Lugdb. 279. *Cer. Curasl. erectus maximus, Fr. rubro non spinoso, Lanugine flavescente.* HERM. Par. T. 115.

(9) *Cactus erectus longus suboctangularis, angulis obtusis.* H. Cliff. Ups. R. Lugdb. *Cactus cylindraceus erectus, sulcatus major, summitate obtusus, Aculeis confertis.* BROWN. Jam. 238. *Cor. er. Fr. rubro non spinoso.* HERM. Par. 114. *Cereus Peruvianus spinosus, Fr. rubro Nucis magnitudine.* C. B. Pin. 458. *Euphorbii arbor Cerei effigie.* LOB. Ic. II. p. 216.

(10) *Cactus erectus articulatus novem-angularis, Articulis subovatis, Spinis Lanam æquantibus.* R. Lugdb. 279. *Cer. g. gracilis spinosissimus &c.* BOERH. Lugdb. I. 293. HERM. Par. 115.

dat is Wafchkaars of Toorts-Plant, genoemd, III.
om dat veelen de gefalte van een Flambouw AFDEEL.
hebben, of ook, zo fommigen willen, om dat X.
'er de Amerikanen, wanneer zy gedroogd zyn, HOOFD-
als Toortfen gebruik van zouden maaken; 't Monogys
welk zekerlyk gefchieden kan. Of alle de op-^{xia.}
genoemde byzondere Soorten zyn, is duifter.
PLUMIER heeft nog veel meer Verfcheiden-
heden daar van in Afbeelding gebragt. Het ge-
tal der Ribben of Hoeken is hier ook niet be-
ftendig, geevende die vierhoekig zyn dikwils
vyfhoekige Takken uit, en aan een zelfden
Stam is met de zyd-Stengen wel verfchil in
't getal der Hoeken. De Vierhoekige komt
van Kurasfau, en de Zeshoekige van Suriname.
De Negende voert, naar haare Groeyplaats,
den bynaam van *Peruviaanfche*, hoewel een
dergelyke ook op Jamaika groeit, welke digt
bezet is met Doornen. Men heeft 'er in on-
ze Akademie- en andere Tuinen, waar uitheem-
fche Gewasfen gekoefterd worden, die dikwils
Mans langte, ja fommigen twintig Voeten hoog
zyn, en veel hooger groeijen zouden, indien
menze niet affneed; gelyk daar van zodanigen
zig in de Hortus Medicus alhier bevinden. In de
optelling der Planten van den Leidschen Tuin,
zo door den voormaligen Hoogleeraar BOER-
HAAVE, als door den nog leevenden Hoog
geleerden Heer VAN ROYEN, (naar wien de
laatstgemelde, ik weet niet om wat reden, in
't byzonder den bynaam voert,) zyn van deeze

III. regtopstaande Toortsplanten verscheide Soorten
 AFDEEL. voorgesteld.

X.
 HOOFD- Wat de groeiing deezer zonderlinge Gewas-
 STUK. sen aangaat : daar omtrent is in 't algemeen
 Eenzwy- bekend , dat zy bestaan uit enkelde of meer-
 vige. voudige dikke Stammen , bleek groen van
 Kleur , die of op zyde , of aan den top , een
 ongeregelde Kroon van dergelyke Takken heb-
 ben , of zig hier en daar in Armen verdeelen ,
 waar in de bepaalde of natuurlyke Groeyplaats
 veel verschil zal maaken ; gelyk uit de Afbeel-
 dingen van PLUMIER , die sommigen als ge-
 heele Kroonboomen voorstelt , te besluiten is.
 Ook is in 't algemeen waar , dat zy geene Bla-
 den draagen , maar op de hoeken der gedagte
 Stammen , die als Kantzuilen of uitgegroeefde
 Kolommen zig vertoonen , veelal met gestern-
 de Doorens , en somtyds ook met Wolligheid
 bezet zyn. De natuurlyke dikte en langte is
 ongemeen verschillende. De Boomachtige van
 LOBEL , die de Peruviaansche heet , zou som-
 tyds de hoogte bereiken van twintig Ellen. Op
 de één of andere plaats , van den Stam of Tak-
 ken , geeven zy nu en dan een Bloem uit , die
 groot is en veelbladerig , van eene Trechter-
 achtige figuur , meer of minder uitgebreid , uit
 Hartvormige of langwerpige Blaadjes , die
 veelvoudig op elkander leggen , bestaande en
 een menigte van Meeldraadjes bevattende , in
 welker midden een lange Styl uitsteekt. De
 Vrucht , die hier op volgt , is rondachtig of
 lang-

langwerpig , fomtyds gedoornd , fomtyds ongedoornd , en van grootte , in sommige Soorten , als een Noot of Appel , in anderen als een Meloen ; van binnen vol Zaad en niet onaangenaam van Smaak. In 't midden van den Stam is als een Stok of Staak , van Houtige zelfftandigheid , vervat , welke rondom zig een zagt doch taay Vleefch heeft , met een lymerig Sap , dat onfchadelyk fchynt te zyn , gevuld.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

* * * *Cerei repentes, Radiculis lateralibus.*

Toortfen , die kruipen , met zydelingfe Worteltjes.

(II) Toortsplant , die kruipt , en byna vyfhoekig is.

XI.
*Cactus
grandiflo-
rus.*
Grootbloemige Ce-
reus.

Dus wordt door den Ridder een foort van Cerëusfen bepaald , welke uitmunt door haare ongemeen groote en fierlyke Bloem , voerende daar van te regt den bynaam. By anderen is dezelve door de Geledingen onderscheiden geweest. In de keurlyke Afbeelding van EHRET , komt

(II) *Cactus repens subquingularis. HERM. Par. 120. Cactus scandens , angulis quinque pluribusque obtusis. Hort. Cliff. 182. Hort. Ups. 121. R. Lugdbat. 280. Cereus scandens minor polygonus articularis. MILL. Icon. T. 90. Cer. scandens ramosus , plerumque sexangularis , Fl. ingenti atque fragranti. TRAW. Ehret. T. 31 , 32. E. N. C. 1752. VOL. IX. App. 184. T. 11 , 12 , 13. Cereus Amer. major articularis. VOLK. Hesp. I. p. T. 134.*

K 4

II. DEEL. V. STUK.

III. komt dit Gewas voor, onder den naam van
 AFDEEL. *Groote Amerikaansche Cerëus met Geledingen*,
 X.
 HOOFD- gemeenlyk zeshoekig, draagende een groote
 STUK. Bloem, welke 's avonds open gaat en 's Nagts
 eenen zeer aangenaamen Geur verspreidt. Die
 Geur, gelyk ik thans in een ontlooken Bloem
 bevind, heeft veel van den Reuk van Benzöin,
 en vervult een geheelen Kamer.

De Bloem zweemt naar de zogenaamde Zon-
 nebloemen, als een Kelk hebbende die zig met
 Goudgeele Straalen tot byna een Span in mid-
 dellyn uitspreidt, en daar binnen een Sneeuw-
 witte Roos, met geel getopte Meeldraadjes
 gevuld, die ten deele uit de Pyp der Bloem,
 ten deele van de kanten des Mondes, voortko-
 men. Gedagte Bloempyp tot den Kelk be-
 hoorende, een half Voet lang, is van buiten
 geribd, met schubachtige Blaadjes, lange Haair-
 tjes en fyne Doorntjes bezet, die de Hand prik-
 kelen. Het Vrugtbeginzel, waar op die Pyp
 gevestigd is, heeft eenen Styl, welks Stempel
 zig als een Kwispel uitspreidt. Dus maakt
 deeze Bloem, op dit wanstaltige Gewas, een
 zeer prachtige en als betoverende Vertooning,
 doch welke niet meer dan ééne Nagt duurt:
 alzo zy met het opgaan van de Zon versletst.

Zo menigvuldig als deeze Cerëus - Plant
 bloeit, zo zeldzaam draagt zy Vruchten in Eu-
 ropa. Wel vyfentwintig Jaaren hadt de ver-
 maarde Natuurkenner, BREYNIUS, te Dan-
 zig, het Gewas 's Jaarlyks bloeiende in zyne

Tuin gehad, doch zonder Vruchten, tot dat, in 't jaar 1748, aan 't zelve een Vrucht, op de Bloem volgende, verscheen; waar van de Aftekening ook door den beroemden TREW in Plaat gebragt is. Dezelve heeft de figuur als van een Pynappel of Ananasje, bevattende, binnen de Schil of Huid, in een witte Lymerige Pap, een menigte van kleine Zaadjes als Druivenkorrels. Voorts was deeze Vrucht nog met het overblyfzel van de Bloempyp gekroond. De Bloemknoppen vertoonen zig, eenige Dagen voor zy open gaan, als ruige Kwastjes. Het Gewas, dat uit enkel slingeragtige Ranken, van ruim een Vinger dik, die hoekig zyn en met Doorntjes bezet, bestaat, geeft op zyde, hier en daar, zekere dunne Worteltjes uit, wordende, gelyk alle andere Cerëusen, door afgesneeden of afgebroken Stukken der Takken, die men in den Grond steekt, gemakkelyk voortgeplant. De afkomst is van Jamaika en Vera Cruz in de Westindiën.

Gedagte Afbeelding met Kleuren, door TREW op twee Platen aan 't licht gegeven, is dienstig om een denkbeeld te krygen van deeze wonderlyke Bloem, doch, wat de byzondere deelen aangaat, zo 't my toefchynt, niet zeer nauwkeurig. 't *Ovarium* is, in myne doorgesneeden Bloemen, veel grooter, met Zaadbezeltjes gevuld, die ieder zyn Strengetje hebben, en het loopt door tot op den Tak, gelyk het doen moest, wanneer het van het

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
*Monogya-
ria.*

III. Merg der Plant zou afkomstig zyn. De laagste
 AFDEEL. Meeldraadjes komen een Duim boven hetzelfde
 X. uit de Wanden van den Kelk voort. De Styl
 HOOFD- is niet groen, maar bleekgeel, gelyk de *Sta-*
 STUK. *mina*. De Franje, aan zyn opperste gedeelte,
 Eenwy- welke den Stempel (*Stigma*) uitmaakt, heeft
 vige, in 't midden zulk een verbaazend Gat niet,
 maar evenwel een zeer zichtbaar Gaatje, dat
 open is en den geheelen Styl doorloopt,
 maakende een Pypje of Geutje daar binnen,
 wyd genoeg om een menigte der Bolletjes van
 het Stuifmeel, die geen tiende deel der wyd-
 te van dat Geutje beslaan, door te laten:
 waar uit dan blykt, dat de Bevrugting in som-
 mige Planten ook dus geschieden kan (*).

Het schynt my toe, dat de Vrucht van dit
 Gewas op de gedagte Plaat byna de helft klei-
 ner dan natuurlyk is vertoond. Immers, in ver-
 gelyking met een andere afgetekende Vrucht
 van hetzelfde, schynt de Vrucht wel rykelyk
 zo groot te zyn, als een der grootste Ocker-
 nooten in de Bolster. Inmiddels is het te ver-
 wonderen, dat de Natuur hier tot het formee-
 ren van een zo kleine Vrucht een zo verbaazend
 groot Bloemgestel gebruikt, daar in zo veel an-
 dere Gewassen, gelyk de Ooftboomen, Me-
 loenen en dergelyken, een klein Bloempje de
 Vruchtmaking uitvoeren kan. Het Gewas bloeit
 al-

(*). Vergelyk myne Bedenkingen hier over in het II. DEEL,
 I. STUK, bl. 94, en elders.

alhier in de Hortus Jaarlyks wel fterk, doch III.
heeft 'er nog nooit een rype Vrugt gedragen. AFDEEL.

X.

HOOFD-

(12) Toortsplant, die kruipt en tienhoe-

STUK.

kig is.

XII.

Cactus

Flagellifor-

mis.
Zweepach-
tige.

Deeze, veel kleiner van Gewas en Bloem is niet minder fraay. Men vindtze *Ameri-*
kaansche Ficoïdes of zeer kleine kruipende Toortsplant van PLUKENET getyteld; zynde dezelve ook door den beroemden SLOANE op Jamaika waargenomen, welke aldaar by de Boomen opklimt. Zy is veel Doornachtiger en wilder van Gewas, donker groen van Kleur en niet zonder Geledingen, hebbende Ranken van ruim een Vinger dik, die zeer dicht bezet zyn met tropjes van fyne Stekeltjes, welke Koperkleurig zien. Uit deeze Takken komen, naar de behandeling, menigvuldiger of minder Bloemen voort, van een Vinger lang, schoon Roozerood van Kleur, die dikwils in menigte te gelyk dit Gewas versieren, blyvende zo wel over Dag als by Nagt open, en niet fchielyk verflenzende, doch zonder Reuk. In Gestalte verschillen zy aanmerkelyk van die der voorgaande Soort, als zig van bo-

VEN

(12) *Cactus repens decem - angularis. C. scandens angulis decem obsoletis. H. Ups. 121. Cer. min. scandens polygonus, spinosissimus. TREW. Ehret. T. 30. EHRET Sel. II. f. 2. Ficoïdes Americanum &c. PLUK. Alm. 148. T. 158. f. 6. SLOAN. Jam. 197. Hist. II. p. 158.*

III.
AFDEEL.
X.

HOOFD-
STUK.

Eenwy-
wige.

ven niet zo zeer uitbreidende. Dus spreekt 'er
EHRET van.

„ De Kelk is uit verscheide onregelmaatige
„ Slippen samengesteld, doch de Bloem be-
„ staat uit twaalf reguliere Bloemblaadjes, van
„ buiten en van binnen heerlyk purperkleur.
„ Uit het midden van de Bloem komt een
„ Styl voort, die insgelyks paarsch is, met me-
„ nigvuldige Meeldraadjes omringd, wier Draad-
„ jes ook paarsch, doch de Toppen geel zyn.
„ Deeze Bloem ontluikt over Dag en blyft
„ drie of vier Dagen open; waar door het
„ Gewas zig van de andere Soorten van dit
„ Geslagt onderscheidt, wier Bloemen niet dan
„ by Nagt ontluiken en nooit langer dan agt of
„ tien Uuren haaren fleur behouden.”

Wy kunnen hier byvoegen, dat in het Ge-
was en de Kleur der Bloemen een weinig ver-
schil is naar de behandeling en Groeyplaats,
brengende hetzelfde somtyds ook Vrugten voort,
die weinig grooter dan een Hazelnoot, met
een dikke Wolligheid bezet zyn, en van bin-
nen, in een geele zelfstandigheid, eenige Zaad-
jes bevatten.

(13) Toortsplant die kruipt, rond is en ge-
streept, zonder Doornen.

XIII.
Cactus
Parasiti-
cus.
Bygewas.

Een

(13) *Cactus repens teres striatus muticus*, *Cactus parasiticus inermis* &c. BROWN. *Jam.* 238. *Opuntia minima Flagelliformis*. PLUM. *Sp.* 6. *Jc.* 197. f. 2.

Een zodanige door BROWNE op Jamaika gevonden, welke als een Bygewas op Boomen groeit, en met dunne Takjes van dezelve nederhangt, ſchynt overeenkomſtig te zyn met de zeer kleine Zweepachtige Opuntia van Panama. ter PLUMIER, die Bloempjes aan 't end van de Takjes uitgeeft, vertoonende zig de Vruchten als geknotte Kegeltjes.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD.
STUK.
Monogy-
nia.

(14) Toortsplant, die kruipt en driehoekig is.

XIV.
Cactus tri-
angularis.
Driehoeki-

Dit Gewas is in de Kweekeryën van Uithemſche Planten door geheel Europa bekend en van verſcheidene afgebeeld. Men vindt het in een byzonder Vertoog, dat in de Switſerſche Verhandelingen geplaatst is, door den Heer RISLERUS, van Muhlhaufen, alwaar het in 't jaar 1762 gebloeid hadt, (dat in Europa iets zeldzaams is ten opzigt van deeze Soort,) omſtandig beſchreeven. Het was reeds twintig Jaaren in een Broeihuis gekoesterd, zonder Bloem te geeven, maar toen, des Zomers in de vrye Lugt geplaatst zynde, vertoonde zig een Bloemknop, welke den 5 September een vol-

(14) *Cactus repens triangularis*. *C. triangularis scandens articulatus*. Hort. Cliff. 182. Ups. 121. R. Lugdbat. 280. *C. debilis brachiatus æqualis triquetrus scandens f. repens*. BROWN. Jam. 468. Cer. Americanus triangularis radicosus. BRADL. Succ. I. p. 4. T. 3. Eph. Nat. Car. 1752 & 1754. JACQ. Amer. Hist. 152. Aët. Helv. V. p. 268. T. 2. Melocactus Amer. repens trigonus, Flore albo, Fructu violaceo, PLUM. Icon. 199, 200?

III. volkomen uitgespreide Bloem wierdt, ruim zo
 AFDEEL. groot als die van de Soort, welke Grootbloe-
 X. mig wordt getyteld: want de middellyn der
 HOOFD- Kelk - Kroon was grooter dan een Parysche
 STUK. Voet. Het Gewas strekte zig ter langte van
 Eenwy- zes Voeten uit.
 vige.

Het fchynt dat hier toe betrekkelijk zy, de
Amerikaansche Kruipende Meloendistel, van PLU-
 MIER, die driehoekig is, met een witte Bloem
 en Vioolkleurige Vrucht, welke van de meeste
 Kruidkundigen overeenkomstig geacht werd
 met de *Driehoekige Gewrichte Cerëus* van HER-
 MANNUS, draagende een zeer aangename Vrucht,
 doch in verscheide opzigten daar van verschil-
 de volgens den Hoogleeraar J. BURMAN-
 NUS, die van de Toortsplanten in 't algemeen,
 nu by de twintig Jaar geleeden, aldus schreef.

„ De zuurachtig zoete Vruchten van deeze
 „ Gewassen, strekken in de heete Landen van
 „ Zuid - Amerika tot een ongemeene verfris-
 „ sching voor de Ingezetenen, vallende dik-
 „ wils zo groot als Oranje - Appelen: zo dat
 „ deeze Planten, hoe onbevallig en akelig ook
 „ door haare Slangachtige gestalte en Doornen,
 „ wegens haare lekkere Vruchten, inzonderheid
 „ in het doorreizen der Boschen, alwaar zy
 „ aan de Boomen hangen, beminnellyk voor
 „ de Menschen zyn. Want alle deeze krui-
 „ pende Soorten, geen Steunzel vindende,
 „ loopen langs den Grond en klimmen anders
 „ by

„ by de Boomen op, in welker Bast zy zig III.
 „ vast hechten met haare zydelingse Wortel-^{AFDEEL.}
 „ tjes en dus Bygewasfen worden, zuigende^{X.}
 „ haar Voedzel zo wel daar uit als uit den^{HOOFD-}
 „ Grond. De Wortels, naamelyk, van alle^{STUK.}
 „ Toortsplanten, zyn ten opzigt van de groot-^{Monogy-}
 „ te zeer klein, 't welk duidelyk in de over-^{nia.}
 „ endstaande blykt, die dikwils maar als aan
 „ de Rotfen geplakt zyn met haaren Stoel,
 „ zonder aanmerkelyke Wortelen, en 'er zo
 „ vast aan kleeven, dat men veeleer het Ge-
 „ was scheurt, dan het 'er af te kunnen ruk-
 „ ken. Dit Geflagt van Planten fchynt der-
 „ halve naauwlyks door Vezelworteltjes zyn
 „ Voedzel uit den Grond te haalen; het welk
 „ in andere Sappige Gewasfen, de Aloë, Fi-
 „ coides en dergelyken, ook plaats heeft.”

De Heer JACQUIN nam in de Westin-
 diën een dergelyke Soort van Toortsplant waar,
 welke de Boomen, zo wel als de Steenrotfen,
 tot eene aanmerkelyke hoogte beklom en on-
 gemeen lekkere Vrugten droeg, van grootte en
 figuur als een Hoender-Ey, wordende deswe-
 gen, op Martenique, *Poires de Chardon*, dat
 is Distel-Peeren, genoemd, en aldaar veel ge-
 acht wegens haare aangenaame Rinsheid. Op
 't Eiland St. Eustathius kwam een zodanige
 Toortsplant voor, die gebladerde, roode, on-
 fmaakelyke, doch niettemin eetbaare Vrugten
 droeg. By Karthagena, in 't Kreupelbosch aan
 den Zeekant, vondt zyn Ed. een Gewas van
 dec-

III. *AFDEEL.* deezen aart, door de Ingezetenen *Pitahaije* ge-
X. noemd wordende, hetwelk LINNÆUS thans
HOOFD- als een byzondere Soort, met dien bynaam,
STUK. voorgesteld heeft onder de regtopstaande en
Eenwy- genoemd
vige.

XXIV. (24) Toortsplant, die overend staat en drie-
Cactus hoekig is.
Pitahaia,
Kartha-
geensche.

Gedagte Heer merkt aan, dat dezelve in Gestalte met de voorgaande overeenkomt, doch zig overend houdt tot de hoogte van agt of tien Voeten, maar hooger wordende het Steunzel van Boomen noodig heeft, en nogthans geen Worteltjes op zyde uitgeeft; zo dat het een van de Kruipende verschillende Soort moest zyn. Zy geeft by Nagt een Bloem, die zeer schoon is en witachtig, zonder Reuk, een half Voet breed, met een Kelk van agt Duimen lang. De Vrugt, die de figuur en grootte heeft van een Hoender - Ey, is geheel hoogrood en glad, met eenige Kelkblaadjes van buiten bezet, van binnen een wit, zoet en eetbaar Vleesch hebbende, vol van kleine zwarte glanzige Zaadjes. „ Kortelyk zal ik hier nog „ byvoegen, (zegt hy) dat van alle de Soort- „ ten van Cerëusen, welken ik in Amerika „ gezien heb, de Vrugten eetbaar zyn, doch „ van

(24) *Cactus erectus triangularis*, JACQ. *Amer. Hist.* 151.
Ficoides Americanum s. *Cereus erectus cristatus*, *Folius triangularibus profunde canaliculatis*, PLUK. *Alm.* 147. T. 3.
 f. 3.

„ van weinigen maar, smaakelyk voor een Eu- III.
 „ ropeaan.” AFDEEL.
 X.

Ik moet aanmerken, dat men hier uit met Hoofd-
 oplettendheid, en de reden gebruikende, eenig^{STUK.}
 denkbeeld kan maaken, wat de oirzaak zy van ^{Monogya-}
 de ondoordringlykheid der Westindifche Bos-
 fchagiën. Wanneer men by de Boschtouwen,
 waar van hier voor gefproken is, die den eenen
 Boom aan den anderen ftrengelen, deeze ge-
 doornde Slierten voegt, inzonderheid de Krui-
 pende, en in acht neemt, hoe dezelve dik-
 wils, by gebrek van Steunzel, digt langs den
 Grond loopen, alwaar zy ten halve of geheel
 met Mos en Ruigte bedekt zyn, waar onder
 wederom Slangen en ander Venynig Ongediert
 nestelen; zo begrypt men ligt, dat zy als na-
 tuurlyke Voet-Angels en Valstrikken maaken,
 gevaarlyker dan die men door Konst vervaar-
 digt, en bespeurt het gevolg van het doorrei-
 zen of doordringen van zodanige Bosfchen,
 of Heijen en Woefte Gronden zelfs, zo lang
 die niet opgeruimd zyn, ten duidelykfte. Thans
 gaa ik tot de Vygplanten over.

* * * * *Opuntia*. Vygplanten.

(15) Vygplant met Kogelachtig ronde, ge- XV.
 doornde Leedjes. *Cactus*
monilifor-
 mis.
 Van Kraalachei-
 ge.

(15) *Cactus articulato-prolifer*, *Articulis globosis spinosis*
glomeratis. Melocactus ex plurimis globulis &c. PLUM, Ic, 198.

L

III. Van deeze zeldzaame Soort van Vygplanten
 AFDEEL. vindt men de eenigste Afbeelding by PLU-
 X. vindt men de eenigste Afbeelding by PLU-
 HOOFD- MIER, die dezelve in Zuid - Amerika hadt
 STUK. waargenomen.

XVI. (16) Vygplant, met platte ovaale Leedjes,
 Opuntia. die bezet zyn met flappe Borstelige Door-
 Gewoone. nen.

Deeze Soort maakt dat Gewas uit, 't welk men gemeenlyk *Opuntia* of Indiaansche Vyg noemt, zynde reeds van over lang bekend by de Kruidkundigen. Het Gewas heeft zynen naam van een Stad *Opuns* in Griekenland, by welke, zo *PLINIUS* schreef, een Kruid groeide, hetwelk Wortels schoot uit zyne Bladen en dus voortkwam, zynde voor de Menschen aangenaam van Smaak. De Eigenschap van Wortelschieting en Groeijing heeft plaats in dit Gewas en alle deszelfs mede-Soorten. Het wordt anders ook *Indiaansche Vyg* geheten; want, hoewel het thans in de Zuidelyke deelen van Europa gemeen is, wordt het nogthans uit de Nieuwe Wereld zyn afkomst gerekend te hebben. Maar het verschilt ongemeen van die Indiaansche Vyg, waar van *THEOPHRASTUS* spreekt, zynde een Boom, door

(16) *Cactus articulato-prolifer laxus, Articulis ovatis, spinis setaceis. Cactus compressus articulatus ramosissimus &c. Hort. Cliff. Ups. GRON. Virg. R. Lugdbat. 280. Opuntia vulgo Herbariorum. J. B. Hist. I. p. 154. MILL. Ic. 193. Ficus Indica Folio spinoso, Fructu majore, C. B. Pin. 456.*

zyne Wortelschieting uit de Takken ver- III.
maard (*). AFDEEL,
X.

Het Gewas bestaat uit op elkander gegroei- HOOFD-
de Stukken, die men nauwlyks Bladen noe- STUK.
men kan, hoewel zy doch het naaste daar aan *Monog-*
komen, en heeft anders geen Stam of Tak- *nia.*
ken, niettegenstaande het een Boomachtige ge-
stalte aanneemt. Men wil ook, dat het, uit
Zaad geteeld, somtyds een weezentlyken Stam
bekome. Gedagte stukken of Bladen zyn dik-
wils een Handpalm groot, ovaal en meer dan
een Vinger haalende in dikte, gemeenlyk be-
zet met Stekeltjes. Uit deeze Bladen komt nu
en dan een Bloem, van aanzienlyke grootte,
voort, die zig Roosachtig uitbreidt, en waar
van het onderste gedeelte een Vrugt wordt,
naar een Vyg gelykende en niet veel kleiner.
Deeze Vruchten zyn van buiten groen, bevat-
tende een Vleesch dat zeer aangenaam van
Smaak is, maar het Water van de genen, die
dezelfen eten, Bloedrood kleurt, ja ook de
Handen besmet, even als de Moerbeijen. In
Virginie komt deeze voor, met eene Purper-
kleurige Vrugt, die men 'er *Prickly - Pear*
noemt. In Spanje en op sommige Eilanden
in de Middellandsche Zee, gelyk op Minorka
in 't byzonder, wordt het Gewas tot Haagen
gebruikt, om de Akkers of Hoven af te schutten.

(17) Vyg-

(*) Zie het II. DEELS, III. STUK van deeze *Nat. Histo-*
rie, bl. 675.

III.
AFDEEL.
X.

HOOFD-
STUK.

XVII.
Ficus Indi-
ca.

Langwer-
pige.

XVIII.
Tuna.
Scherpe.

(17) Vygplant, die de Leedjes langwerpig ovaal heeft, met Borstelige Doornen.

(18) Vygplant, die de Leedjes langwerpig ovaal heeft, met Elsvormige Doornen.

Deeze beiden verschillen van de gewoone *Opuntia* door de langwerpigheid der Bladen, en van elkander door de gesteldheid der Doornen, welken in deeze laatste zeer lang, scherp en sterk zyn. Zodanig eene heeft SLOANE in Afbeelding gebragt, als ook DILLENUS, die dezelve noemt *Groote Tuna*, met sterke geelachtige Doornen. Men maakt 'er op 't Eiland St. Eustathius gebruik van, tot beschutting der Verschanfingen (*). *Tuna* is de

West.

(17) *Cactus articulato-prolifer, Articularis ovato-oblongis, Spinis Setaceis. Cactus Compressus articulatus ramosus &c. Hort. Cliff. 183. Hort. Ups. 120. R. Lugdbat. 280.*

(18) *Cactus articulato-prolifer, Articularis ovato-oblongis, Spinis Subulatis. Cactus compressus articulatus ramosus, Articularis ovato-oblongis, Spinis Subulatis. Hort. Cliff 183. Hort. Ups. 120. R. Lugdb. 280. Cactus brachiatus articulatus &c. BROWN. Jam. 237. Tuna major, Spinis validis flavicantibus, Flore gilvo. DILL. Eltb. 396. T. 295. f. 238. Opuntia major Folio oblongo rotundo, Spinis longis & validissimis Flore luteo. SLOAN. Jam. 193. Hist. II. p. 149. T. 224. f. 1.*

(*) *Munimenta Urbium in Ins. St. Eustachii, JACQ. 92.* Dit heeft de Hoogleeraar MURRAY, in *Syst. Nat. Veg. Ed. XIII*, daar agter gevoegd, even als of 'er verscheide Steden waren op dat Eiland, alwaar men zelfs geen ééne Stad heeft, maar een Fort, 't welk de Haven dekt, De Heer JACQUIN

hadt

Westindische of Amerikaansche naam van deze Gewassen. III.
AEDDEEL.
X.

(19) Vygplant, die de Leedjes langwerpige HOOFD-
STUK.
ovaal en byna ongedoorn heeft. XIX.

Dus wordt die Soort onderscheiden, welke Cochinil-
fer.
de zo bekende Cochenilje uitlevert. DILLE Cochenil-
je draa-
gende.
NITUS noemt dezelve zagtere Tuna met eenegende,
Bloedkleurige Bloem, en SLOANE *Allergroot-
ste Opuntia*, hebbende een grooter langwerpige
rond Blad, dat met eenige niet kwetzende
Doornen bezet is, de Bloemen rood gestreept
hebbende. Oorspronkelyk groeit deeze in Nieuw
Spanje, alwaar zy de Voedster van de Infekten
is, die de thans zo bekende en gebruiklyke
Verwstof, welke men Conchenilje noemt, uit-
leveren; zynde van daar op Jamaika en ook in
Europa overgebracht. Het is, volgens HER-
NANDEZ, in Indie een Gewas, *Nopal* genaamd,
van ongeveer drie Ellen hoog (*).

(20) Vyg-

hadt ook niet gezegd, dat de Verschanfingen uit zulk Gewas
bestonden, 't welk belachelyk zou zyn. Het dient maar als
tot Palisfaden.

(19) *Cactus articulato - prolifer, Articulis ovato-oblongis
subinermibus. Hort. Ups. 121. Tuna mitior, Fl. Sanguineo,
Cochinillifera. DILL. Elth. 399. T. 297. f. 383. Ficus Indi-
ca major laevis f. spinosa, Vermiculos proferens. PLUK. Alm.
146. T. 281. f. 383. Opuntia maxima, Fol. oblongo rotun-
do majore, Spinulis nonnullis &c. SLOAN. Jam. 194. Hist.
II. p. 152. T. 8. f. 1, 2.*

(*) Zie dien aangaande het I. DEELS. X. STUK, van deeze
Natuurlyke Historie, bladz. 504: als ook de Afbeelding van

III.
AFDEEL.
X.

(20) Vygplant, die de Leden Rolrondachtig plat heeft.

HOOFD-
STUK.

XX.
Cactus
Curasavi-
cus.
Kuras-
fausche.

Men noemt deeze, een van de kleinften onder de *Opuntia*s zynde, de Kurasfausche, naar de Groeyplaats. Zy heeft het Gewas Heefterachtiger dan de andere Soorten, voorgemeld; met Afchgrauwe fterk gedoornde Takken, en bevindt zig hier te lande in de Broeyhuizen van uitheemfche Planten.

XXI.
Cactus
Phyllan-
thus.
Langbladi-
ge.

(21) Vygplant, die het Loof Degenyormig plat en Zaagswyze uitgegulpt heeft.

Deeze bepaaling duidt de gedaante aan van eene Soort van *Opuntia*, gemeenlyk met *Bladen van Hertstonge* getyteld, die geheel ongeoornd is, brengende Bloemen voort uit de Tand-

de Inzameling deezer Infekten en Plantagiën van deeze Vygplant, in LEDERMULLERS *Mikroskoopifche Vermaaklykheden*.

(20) *Cactus articulato-prolifer, Articulis cylindrico-ventricosus compressis. Cactus tereti-compressus articulatus ramosus. Hort. Cliff. Ups. R. Lugdbat. 280. Opuntia minima Americana spinosissima. BRADL. Succ. I. T. 5. f. 4. Ficus Ind. f. Opunt. Curasf. minima. COMM. Hort. I. p. 107. T. 56. Fic. Ind. f. Op. minor caulescens &c. PLUK. Alm. 147. T. 281. f. 3.*

(21) *Cactus prolifer Ensisformis compressus ferrato-repandus, C. Fol. Ensisformibus, obtuse ferratis. Hort. Cliff. R. Lugdbat. 281. C. mitis minor. BROWN. Jam. 237. Cereus Scolopendrii folio brachiato. DILL. Elth. 73. T. 64. f. 74. Opuntia non spinosa minima &c. SLOAN. Jam. 216. Hist. 2. p. 159. Phyllanthus Amer. sinuosis foliis longis. PLUK. Alm. 296. T. 247. f. 5. Ficus f. Opuntia non spinosa, Scolopendrii folio sinuato. RAJ. Dendr. 21.*

Tandswyze inkervingen der zogenaamde Bladen. Hier van heeft zy den bynaam, die echter doorgaans aan een geheel ander slag van Planten gegeven wordt. 't Gewas heeft een buigzaame ronde Steng, waar aan de gezegde Bladen groeijen. Het valt in Brasil, Suriname en verder in Zuid-Amerika, zo LINNÆUS aanmerkt.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

(22) Vygplant met een ronde Boomachtige Steng, dubbelde kromme Doornen en Lancetswys' ovaale Bladen.

XXII.
Cactus
Pereskia.
Rondbla-
derige.

't Gewas, dat onder den naam van *Pereskia* een byzonder Geslagt uitgemaakt heeft, is thans tot eene Soort van het tegenwoordige gesteld. By COMMELYN wordt hetzelve, in de beschryving der vreemdste Gewassen van den Amsterdamschen Tuin, *Gedoornde Amerikaansche Appelboom*, met Porseleinbladen, eene gebladerde Vrucht en een Nierachtig glinsterend Zaad, getyteld. Dus is de Gestalte taamelyk uitgedrukt: doch het Gewas valt zo boomachtig niet, gelyk PLUKENET aanmerkt, die het *Amerikaansche breedbladige Porselein* noemt, wel-

(22) *Cactus* Caule tereti Arboreo, Ac. geminis recurvis, Fol. lanceolato-ovatis. H. Ups. 122. BROWN. Jam. 237. *Pereskia*. H. Cliff. 122. R. Lugdbat. 281. DILL. Elth. 305. T. 227. f. 294. COMM. Hort. I. T. 70. *Portulaca* Amer. PLUK. Alm. 135. T. 215. f. 6. *Grosularia fructu majore Arbor spinosa*. SLOAN. Jam. 165. Hist. II. p. 16. Hist. II. p. 86. RAJ-Dendr. 27.

III. welke aan den oorsprong der Bladen met Wol-
 AFDEEL. ligheid bezet is, en schroomelyk wegens de
 X. lange Doornen. SLOANE noemt het even-
 HOOFD- wel een *Gedoornde Boom* met een grootere
 STUK. Kruisbesie - Vrugt, die groenachtig wit en ge-
 Een wy- bladerd is. Het komt, volgens BROWNE,
 vige. op Jamaika voor met Ranken, die gebladerd
 zyn, hebbende dubbelde kromme Doornen en
 zagte Eyvormige Bladen. De Groeyplaats is
 in Amerika, op Jamaika en St. Margriet (*),
 zegt onze Ridder.

XXIII. (23) *Vygplant met een ronde Boomachtige*
Steng en Wigvormige stompe Bladen.

Cactus
Portulaci-
folius.
 Stompbla-
 derige.

Zeer sterk gedoornde *Opuntia* - *Boem*, met
 Hartvormige Porselein - Bladen, wordt deeze
 by PLUMIER getyteld. Uit derzelve Af-
 beelding door hem blykt, dat de Vruchten hier
 met geen Bladen bezet zyn, gelyk in de voor-
 gaande Soort, die alom bekend is in de open-
 baare Kruidhoven.

PHILADELPHUS.

Een vier- of vyfdeelige Kelk, boven het
 Vrughtbeginzel: vier of vyf Bloemblaadjes be-
 vat.

(*) Dit Eiland legt aan de Kust en op den hoek van Zuid-
 Amerika, omtrent in 't midden tuschen Kurasfau en Suriname.

(23) *Cactus* Coule tereti Arboreo spinoso, Fol. Cuneiformi-
 bus retusis. *Opuntia* Arbor spinosissima, Foliis Portulacæ ce-
 datis. PLUM. Spec. 6. Ic. 197. f. 1.

vattende ; waarop een vier- of vyfhokkig ^{III.}
 Zaadhuisje volgt , dat veele Zaadjes bevat : ^{AFDEEL.}
 zyn de byzondere Kenmerken van dit Geslagt, ^{X.}
 't welk zynen ouden naam behoudt. Twee ^{HOOFD-}
 Soorten zyn 'er van, als volgt. ^{STUK.}

(1) Philadelphus met eenigermaate getande ^{I.}
 Bladen. ^{Philadel-}
^{phus Coro-}
^{narius.}

De aangenaame Reuk der Bloemen, van dit ^{Welrieken-}
 Gewas, heeft 'er in 't gemeen den naam van ^{de.}
Jasmyn aan doen geeven; hoewel het geens-
 zins tot de Jasmynen behoort. Anderen noe-
 men het, om die zelfde reden, *Witte Syring*,
 't welk eene groote verwarring maakt met het
 Gewas, dat den naam voert van *Syringe*, hier
 voor beschreeven * ; hoewel die naam, moog- * II. D.
 lyk, niet minder passen zou op het tegenwoor- ^{IV. STUK,}
 dige, dat ook *Pfeiffenstrauch* genoemd wordt, ^{bl. 31.}
 alzo men de holle Taksteelen tot Pypen ge-
 bruiken kan. Anderen noemenze *Fluitenboom*,
 of *Honigbloem*, wegens de zoetheid van den
 Reuk. CLUSIUS beschryft hem, onder den
 naam van *Frutex Coronarius*, aldus.

„ Het is een zeer fraaije Heester, die veele
 „ reg-

(1) *Philadelphus Foliis subdentatis. Syst. Nat. XII. Gen.*
614. p. 339. Veg. XIII. Gen. 614. p. 383. Hort. Cliff. 188. Ups.
122. TORNEF. Inst. 617. DOD. Pempt. 777. DON. Kruidb.
1219. Syringa alba f. Philadelphus Athenæi. C. B. Pin. 399.
Frutex Coronarius. CLUS. Hist. I. p. 55. Hist. p. 124. Icon.
p. 125. sub nom. Syringa alba.

III. „ regte Stengen, met eene Afchgrauwe Schors,
 'AFDEEL. „ uit den Stoel voortbrengt, welke doorgaans
 X. „ een Duim en daar boven, ja fomtyds wel
 HOOFD- „ een Arm dik worden, knoopig en vol Merg,
 STUK. „ een Arm dik worden, knoopig en vol Merg,
 „ Deeze geeven groene Takken uit, welke
 „ altoos bezet zyn met gepaarde Bladen, don-
 „ ker groen, langwerpig, aan 't end gefpitst,
 „ eerst bitter dan fcherp van Smaak. Drie,
 „ vyf, zeven of meer Bloemen, komen Tros-
 „ wyze aan 't end der Takjes voort, bestaan-
 „ de uit vier gefpitste Bloembladen, die wit-
 „ achtig zyn, met veele bleeke Vezeltjes, van
 „ een zwaaren doch aangenaamen Oranje-Appelen of Citroen-Reuk. Hier op volgen
 „ Hoofdjes, als uit veele Klepjes famenge-
 „ fteld, die door de rypheid zwart worden en
 „ een fyn Zaad verspreiden; het welk, op
 „ den Grond gevallen, in 't volgende Jaar
 „ dikwils nieuwe Plantsoenen geeft.”

Niettegenftaande de Afbeelding volmaakt onzen Philadelphus uitdrukt, valt op deeze befchryving het een en andere op te merken: in 't byzonder, dat 'er Bloemen aan voortkomen, die den Kelk in vyven gedeeld hebben en vyf Bloemblaadjes (*). Het Gewas heeft geen Knoppen. Het komt hier te Lande, en overal, als een Bloemboompje in de Hoven voor, en verdraagt zeer wel de Koude en Vorst van

(*) *Petala estivantia obvelata cum Sole*, zegt LINNEUS.

van ons Klimaat in de open Grond : doch de natuurlyke Groeyplaats is onzeker. CLUSIUS, die het grootste gedeelte van Europa hadt doorgereisd, zegt, dat hy deezen Heester nergens, in 't wilde groeiende, hadt aangetroffen. III. AFDEEL. X. HOOFD-STUK. Monogynia. *Benedenkelyk stelt LINNÆUS de Woonplaats te Verona in Italie; gelyk ook LOBEL 'er den naam van Italiaansche Syring aan geeft, en die van Languedok heeten hem, volgens GOUAN, in de Landtaal, lou Siringua; maar men zegt, dat hy uit Spanje gekomen zou zyn, volgens DODONÆUS.*

(2) *Philadelphus met geheel effenrandige Bladen.* II. Philadelphus inodorus.

Dit Gewas is door den vermaarden CATESBY in Karolina ontdekt, die hetzelfde *Philadelphus*, met een groote witte Reukelooze Bloem, getyteld heeft. Reukelooze.

M Y R T U S.

De byzondere Kenmerken van dit Geslacht zyn: een vyfdeelige Kelk met vyf Bloemblaadjes, en de Vrucht een Besie, die in twee of drie Holligheden eenige Zaaden bevat (†).

De

(2) *Philadelphus Foliis integerrimis.* MILL. *Diſt.* 2. *Philoflore albo majore inodoro.* CATESB. *Car.* II. p. T. 84.

(†) *Bacca 2. f. 3 sparma* zegt LINNÆUS aan 't hoofd van het Geslacht: *Bacca 3 locularis monosperma*, in de optelling, aan 't hoofd der Klasse: *Bacca trilocularis, Semina solitaria*, in *Gen. Plantarum*: zy is veelzaadig.

III. De meeste Soorten als Boomachtig of Boomen zynde, heb ik reeds beschreeven †, zo dat alleen daar van nog de volgende voorkomen.

(1) *Myrtus met enkelde Bloemen in een tweebladig Omwindzel.*

De Myrten, door geheel Europa byna onder deezen naam, wiens oorsprong nog onzeker is (†), bekend, zyn van ouds tot heden in achting geweest, wegens de fraaiheid van haar altyd groenend Loof. Men vindt 'er, in de Heilige Schrift, onder de sierlyke Boomen, die men tot het maaken der Loofhutten gebruikte, gewag van gemaakt; alwaar in 't Griekisch

VOOR

(1) *Myrtus Floribus solitariis, involucrio diphylo. Syst. Nat. XII. Gen. 617. p. 340. Veg. XIII. Gen. 617. p. 384. Hort. Cliff. 42. H. Ups. 123. Mat. Med. 224. R. Lugd. 269. TOURN. Inst. 640. α. Myrtus Fol. ovatis, Pedunculis longioribus. MILL. Dict. T. 184. f. 1. M. latifolia Romana. C. B. Pin. 468. β. M. Fol. ovatis, Baccis rotundioribus. MILL. M. minor vulgaris. C. B. Pin. 469. γ. M. Fol. ovato-lanceolatis acutis, Ramis rectoribus. MILL. M. communis Italica. C. B. Pin. 468. δ. M. Fol. ovato-lanceolatis confertis. MILL. M. latifolia Boetica secunda. C. B. Pin. 469. CLUS. Hist. I. p. 65. ε. M. Fol. ovato-lanceolatis acutis. MILL. M. sylvest. Fol. acutissimis. C. B. Pin. 469. CLUS. Hist. I. p. 66. f. 1. ζ. M. Fol. lanceolatis acuminatis. MILL. M. latifolia Belgica. C. B. Pin. 469. η. M. Fol. lineari-lanceolatis acuminatis. MILL. M. Fol. minimis & mucronatis. C. B. Pin. 469. CLUS. Hist. I. p. 67.*

(†) Sommigen leiden dien, wegens den Reuk, van de *Myrrha* af, doch de Grieken noemen die Gom-Harst *Smyrna*, en waarschynlyk zyn de Myrten eer bekend geweest. *Myron* was by hun de naam van welriekende Zalven.

voor den Hebreëfchen naam *Hadas*, in plaats van *Myrtos*, die van *Myrsine* gefield is. Dus heette een Meisje van Athenen, dat wegens haare fchoonheid was om 't leven gebragt en volgens de Fabel-Hiftorie in zulk een Boom veranderd, die door een droevig aanzien als haar dood beweeenen zou. Van Minerva was derhalve de Myrteboom niet minder bemind dan de Olyfboom. VIRGILIUS fpreekt van Oevers, die verrukkelyk fchoon waren wegens de Myrten-Bofchjes, daar op groeiende (†). Volgens PLINIUS waren de Myrten aan Venus toegeheilgd, die zelfs, onder den naam van *Venus Myrta*, een eigen Altaar hadt. Zy werden tot Kroonen gebruikt, om de Hoofden der genen, die 's Lands Vryheid befchermd, bevogten, of verzekerd hadden, te verfieren. De Wyn van derzelve Befen door Gifting bereid, was by de Romeinen, onder den naam van *Vinum Myrteum* of *Myrtites*, bekend.

In 't algemeen kan men zeggen, dat het een Heefterachtig Gewas is, 't welk door kundige behandeling een fraay Boompje wordt, latende zig van Stek voortteelen, gelykerwys de Rosmaryn, Jasmyn en Oleander. De Takken van hetzelve zyn taay en buigzaam, met eene roodachtige Schors: de Bladen hebben eene eigene Lancetswyze figuur, en zyn in de geme-

(*) *Littora Myrtetis latiflora*. VIRG. *Georg.* II. v. 112.

III. meene Myrten niet veel grooter dan Palm-
 AFDEEL. blaadjes, donkergroen van kleur en welrieken-
 K. de. Uit de mikjes der Bladen komen enkelde
 HOOFD- Bloempjes voort, die als een Kwastje of Pen-
 STUK. feel van Meeldraadjes uitgeeven, hebbende de
 Eenvy-
 wige. Blaadjes omgeboogen, aangenaam van Reuk.
 De Kelk verandert in een langwerpige Besie,
 die als gekroond is, en drie Holligheden heeft,
 met Nierachtige Zaadjes bezwangerd.

Groot is het verschil der Myrten, naar de
 Groeyplaats niet alleen, maar ook naar den
 aart. Men heeft 'er die in Grootte en Blad,
 als ook in de figuur en kleur der Besfen, ver-
 schillen. Dus is 'er, volgens M U N T I N G, een
 Groote, Middelbaare en Kleine Tarentynsche
 Myrtus bekend: een Laurier-, een Palm- en
 een Rosmarynbladige: een die de Besfen lang-
 werpiger dan de gemeene, en eene die dezelve
 wit heeft, met de Bladeren vol Gaatjes of Blaas-
 jes, gelyk die van 't St. Jans Kruid. Men vindt
 'er ook met dubbelde of volle Bloemen, welke
 zeer raar zyn, en die den Reuk van Citroenen
 hebben, deswegen *Citroen-Myrtus* genaamd.

Onze Ridder maakt, in navolging van den
 Kruidkundigen MILLER, zeven Verscheiden-
 heden van dit Gewas, welken zyn Ed. met
 naamen onderscheidt. 1. De *Roomfche*, die de
 Blaadjes Eyvormig, de Bloemsteeltjes langer
 heeft: 2. De *Tarentynfche*, zynde de Gemeen-
 ne kleine met ronder Besfen: 3. De *Italiaan-
 fche*, met de Blaadjes spitsfer, de Takken re-
 tet:

ter: 4. De *Spaansche* met dergelyke Blaadjes, III. AFDEEL. X. HOOFD-STUK. Monogynia.
 zeer dicht by een: 5. De *Portugaalsche* met
 zeer spitse, doch tevens breedte: 6. De *Neder-*
landsche met spitse finalle, en 7. De *Gespitste*,
 met zeer kleine, finalle, spitse Blaadjes. Dee-
 ze laatste is de gene, welke men Rosmaryn-
 bladige Myrtus noemt. Alle de twaalf Soorten
 van Myrtus, by **TOURNEFORT**, zyn hier
 in begreepen.

Waarfchynlyk hangt dit meest van de Voort-
 teeling en Behandeling af; doch eenigen der-
 zelve schynen oorspronkelyk te verschillen;
 gelyk de Breedbladige Roomsche, de Spitsbla-
 dige Spaansche, en de Tarentynsche of Ge-
 meene kleine Myrtus voorgemeld, zo **RAY** oor-
 deelt, die de twee laatsten overvloedig in Pro-
 vence, in de Haagen en Wildernissen, groei-
 jende gevonden hadt. Volgens **GERARD**
 komt de Gemeene, in de Zuidelyke dorre,
 ongehavende Boschen, als ook aan de Zee-
 Kust, uit de Spleeten der Rotsen voert. Men
 noemtze, in de Landtaal van Provence, *Nerto*
 en in die van Languedok, *Murtra ou Herba*
daou Lagui, dat is Kruid der Meiren of Moe-
 rasfen; aan welker Oevers zy veel voorkomt
 in dat Land. Die met dubbelde Bloemen zou
 door **PEIRESKIUS**, by het Dorp Castellet, wild
 groeiende gevonden en van daar overgebracht
 zyn in deszelfs keurigen Hof, alwaar die Heer
 dezelve lang gekweekt, en uit denzelven aan
 de Vorsten en Liefhebbers van sierlyke Ge-
 was.

III. wasfen, door geheel Europa, medegedeeld
 AFDEEL. heeft, zo GASSENDI in zyne Levensbeschry-
 X. ving verhaalt (*).

HOOFD- Van ouds was de Myrtus veel in gebruik;
 STUK. om dat men ze in die Landen, waar de Ge-
 Eenwy- neeskunde haaren oirsprong heeft gehad, over-
 vige. vloedig vondt. Het Loof, dat zeer welriekend
 is, bevat een Kruidrige Olie, met veele Aarde-
 achtige deelen gemengd; waar door de Bladen
 een famentrekkende kragt hebben, dienende,
 gekaauwd of in Aftrekzel, tot Geneezing van
 't weeke Tandvleefch, in Scorbutieke Kwaalen.
 De Besfen, die zuurachtig van Smaak zyn,
 bezitten een dergelyke en tevens verkoelende
 kragt: weshalve het verdikte Sap of de Syroop
 derzelven zeer dienftig is in overmaatige Vloei-
 jingen, die uit verflapping der vaste deelen
 ontftaan. Dikwils worden zy, in famengestel-
 de Middelen, in plaats van de *Bacca Myrtilli*
 gebruikt, gelyk wy gezien hebben †, en ook
 doorgaans voor dezelve verkogt (†). De
 Olie

† IV.
 STUK,
 bladz. 486.

(*) GARIBEL *des Plantes d'environs d'Aix.* pag. 323.

(†) Dit befluit ik, om dat dezelve met geen anderen dan
 met de Myrte-Besfen overeenkomen. POMET verhaalt, dat
 hy van Kooplieden, in Languedok en Provence reizende, ver-
 staan hadt, hoe de *Bacca Myrtilli*, die men van daar krygt,
 allen voortkwamen van de gemeene kleinbladige Myrten.
 Hy zegt ook wel, dat die door 't droogen haar Kroontje
 verliezen, doch ik vind hetzelfde nog duidelyk aan eenigen
 der grootften van de gezegde *Bacca*, uit myne Simplicie-
 Kas; in vier van welken, geweekt en dan doorgesneeden,
 ik

Olie van Myrthe - Besen , door Infusie gemaakt , III. AFDEEL. X. HOOFD-STUK.
 is een ongemeen versterkend Middel , door uitwendige Smeering op verflapte Lighaamsdeelen.

In Slavonie , dat bezuiden Hongarie en beoosten Karniolie legt , gebruiken de Ingezetenen de Bladen der Myrten tot het bereiden der Runder - Huiden , volgens BELLONIUS , even als dit hier te Lande met de Run of Eiken - Bast , en elders met de Smak of andere samentrekkende Stoffen , geschiedt. Hier uit ziet men , dat de Myrten ook overvloedig moeten groeijen in dat gedeelte van Europa. Zy komen in Afrika en zelfs in Asie natuurlyk voor ; maar die van RUMPHIUS , welke de *Ambonsche Myrteboom* genoemd wordt ; en waar aan men in 't Maleitsch den naam van *Caju-Poeti* of *Witten Boom* , zo wel als aan anderen , geeft , schynt van de Gemeene Myrten aanmerkelyk te verschillen *.

Monogynia.

* Zie ons II. DEEL, III. STUK, bl. 223.

(6) *Myrtus met driedeelige Bloemsteeltjes , de Bloemen gepluimd , de Bladen langwerpig.*

VI. Myrtus dioica. Tweehuiszige.

Dus ik telkens drie Holligheden bevind , gevuld met Niervormige Zaaden zo als TOURNEFORT afbeeldt , wier getal ongemeen verschillende is , niettegenstaande die vier Besen nagenoeg even groot waren. Uit eene derzelven kwamen vier zeer groote Niervormige Zaaden , uit een andere zes veel kleinere , uit een derde agt , en uit een vierde dertien zodanige Zaaden. Hoe kan dan de Vrucht der Myrten gezegd worden twee of driezaadig , of driehokkig te zyn met een Zaad of met enkelde Zaaden ; gelyk LINNÆUS op verschillende plaatsen doet

(6) *Myrtus Pedunculis trichotomo-panicularis , Foliis oblongis , Floribus dioicis. Syst. Nat. XII.*

M

III. Dus stel ik de bepaaling van deeze Ameri-
 'AFDEEL. kaansche Myrtus, die Mannelyke en Vrouwe-
 X. lyke Bloemen op byzondere Stammen draagt;
 HOOFD. de Bladen dik en gepaard of tegenover elkan-
 STUK. der heeft, Lancetswys' Eyronnd; geevende uit
 'Eenwy- derzelve Oxelen en aan 't end de Bloemsteel-
 vige. tjes uit, die dus een Fluim formeeren. 't Ge-
 tal der Bloemblaadjes is klein.

VII. (7) Myrtus met tweedeelige Steeltjes, de Bloe-
 Myrtus men Wollig gepluimd; de Bladen dubbeld,
 Chytracu- byna Eyvormig aan 't end der Takken.
 lia.

VIII. (8) Myrtus met veelbloemige Steeltjes, de
 Myrtus Bladen dubbeld, byna Eyvormig, aan 't
 Zuzygi- end der Takken, die gegaffeld zyn.
 Gegaffel- de.

De Griekfche naam zal in de eerste dezer twee, welken de vermaarde BROWNE beiden op 't Eiland Jamaika gevonden hadt, van de figuur der Besfen afgeleid zyn. Dezelve was Boomachtig en deeze laatste Heefterachtig met witachtige Takken.

De Dertiende Soort, zynde de Kajapoeties Boom,

(7) *Myrtus Pedunculis dichotomis paniculatis tomentosa, Foliis geminis sub-ovatis terminalibus.* Am. Acad. V. p. 398. *Chytraculia Arborea, Foliis ovatis glabris oppositis, Racemis terminalibus.* BROWN. Jam. 239. T. 37. f. 2. *PLIN. Phyt. T. 274. f. 2.*

(8) *Myrtus Pedunculis multifloris, Fol. geminis subovatis terminalibus, Ramis dichotomis.* Am. Acad. V. p. 398. *Zuzygi- um Fruticosum, Fol. ovatis nitidis & Ramulis ubique- gatis.* BROWN. Jam. 240. T. 7. f. 2.

Boom, thans, als gezegd is, van het Geslacht der **III.**
 Myrten uitgemonsterd zynde, stel ik in plaats die, **AFDEEL.**
 welke de Hoogleeraar N. L. BURMANNUS **X.**
 genoemd heeft, *Myrtus Capensis*, en waar van **HOOFD-**
 zyn Ed. de volgende bepaaling opgeeft. **STUK.**
Monog-
nia.

(13) *Myrtus met tweebloemige Steeltjes, die XIII.*
de Bladen Lancetvormig en van onderen Myrtus
Wollig heeft. Capensis.
Kaapsche.

Want deeze verschilt dan zekerlyk van de volgende Kaapsche, door den ouden Heer BURMANNUS afgebeeld en genoemd, *Phillyrea* met lange van onderen geele Bladen en eene afvallende Vrucht: waar van LINNÆUS de Veertiende Soort gemaakt heeft, dezelve noemende

(14) *Myrtus met Kroontjeswyze Bloemsteeltjes, de Bladen smal Lancetvormig en XIV.*
byna ongesteeld. Myrtus
angustifolia.
Smalbladige.

Deeze, door den Heer SCHREBER aan de Kaap waargenomen, is een Boompje met ronde Takken, de Takjes vierkantig hebbende en glad; met Bladen als die van de Smalbladige *Phillyrea*, byna ongesteeld, lang, liniaal-Lancet-

(13) *Myrtus Pedunculis bifloris, Foliis lanceolatis subtus tomentosis. Prodr. Fl. Capensis. p. 14.*

(14) *Myrtus Pedunculis umbellatis, Foliis lineari-lanceolatis subsessilibus. Syst. Nat. XII. Veg. XIII. Mant. 74. Phillyrea Fol. longis subtus flavis, Fructu deciduo. BURM. Afr. 237. T. 33. f. 2.*

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD.
STUK.

Eenwy-
vige.

cetvormig , effenrandig , glad , verscheide maalen langer dan de tusfchenwydten ; de Bloemsteeltjes zydelings , gepaard , kort , naauwlyks langer dan de gezegde tusfchenwydten der Bladen , voerende een Kroontje , dat enkeld is , zelden famengefteld , klein , uit veele Bloempjes bestaande , die de Bloemblaadjes rondachtig hebben en korter dan de menigvuldige , Borftelachtige , regtopftaande Meeldraadjes .

Pl. XXV. Fig. 2. Het Gewas , waar van ik een aanzienlyken Tak van de Kaap ontvangen heb , in Fig. 2 , op Plaat XXV. afgebeeld , komt nader met deeze befchryving , dan met den Hoogleeraar BURMANNUS overeen , die duidelyk zegt , dat de Steeltjes *lang en enkeld* zyn , met *wenige Bloempjes* of Besfen , welke ook , volgens zyn Ed. , *éénhollig* zyn en *een enkel Zaad* bevatten . Van de Vrugt wordt in gedagte befchryving , door SCHREBER , niet gefproken . Ik bevind dat de Bloempjes , van mynen Tak , *den Kelk vyftandig* hebben , uit welks omtrek *vyf Bloemblaadjes* en aan de binnenzijde ten minfte *twintig Meeldraadjes* voortkomen , die lang zyn , met aanmerkelyk *groote Knopjes* : terwyl in 't midden van het Bloempje zig een *enkele Styl* bevindt , op een *rond Vrugtbeginzels* geplaatst , dat van den Kelk is afgefcheiden , en in *ééne Holligheid verscheide Zaadjes* bevat . Zulks ftrydt , wel is waar , eenigszins tegen de Kenmerken van dit Geflagt ; doch niet meer , dan het hebben van *één Zaad* in *ééne*

ééne Holligheid, gelyk de aangehaalde Burmannifche. Het Loof, ondertusfchen, en de Gestalte, benevens de roodheid van de Schors, heeft veel overeenkomst met de Myrten. De Bladen zyn op 't hoogst twee Duimen lang, gepaard: de Kroontjes in de Oxelen bestaan fomtyds wel uit twaalf en meer Bloempjes, en zyn zeer kort gesteeld; hebbende de eigen Bloemsteeltjes fomtyds enkeld, fomtyds twee of drievoudig.

III.
AFDEEL
X.
HOOFD-
STUK.
Monogy-
nia.

P U N I C A. Granaatboom.

De Kenmerken zyn, insgelyks, vyf Bloemblaadjes, een vyfdeelige Kelk boven het Vrughtbeginzel, dat een Appel wordt met veele Holligheden en veele Zaaden.

Twee Soorten behelst dit Geflagt, waar van de laafte uit de Westindiën afkomstig is.

(1) Granaatboom, die Boomachtig is, met Lancetvormige Bladen.

I.
Punica
Granatum
Gewoone,

De

(1) *Punica Foliis lanceolatis, Caule Arboreo. Syst. Nat. XII. Gen. 618. p. 341. Veg. XIII. Gen. 618. p. 385. Hort. Cliff. Ups. &c. Mat. Med. 223. R. Lugdhat. 267. GRON. Or. 144. RUMPH. Amb. II. p. 94. T. 24. f. 1. Malus Punica sylvestris, fativa. C. B. Pin. 438. TOURN. Inst. 636. Malus Granata. f. Punica. TABERN. Icon. 1033. CAM. Epit. 130, 131. β. Balauftia Flore pleno majore & minore. C. B. Pin. 438. TREW. Ehret. T. 71, 72.*

M 3

II. DEEL, V. STUK.

III. De Granaat - Appelboom is van ouds niet
 AFDEEL. minder bekend dan de Myrten. Zyne Vrug-
 X. ten werden, met de Druiven, Vygen en Oly-
 HOOFD- ven, onder de heerlyke voortbrengzelen van 't
 STUK. Land Kanaan gerekend. Ook blykt uit de
 Eenwy- verbloemde uitdrukkingen in het Hoogelied
 vige. van den Wysten der Koningen, in hoe veel
 waarde deszelfs Bloesfem gehouden werdt. Zyn
 Latynfchen naam, *Malus Punica*, wil men
 dat hy van 't Land omstreeks Karthago, daar
 de besten voortkwamen, zou hebben beko-
 men (*), en die van *Granatum* zal waarschyn-
 lyker van de Korrels, daar in vervat, dan van
 het Landschap Granada in Spanje af te leiden
 zyn. In 't Spaansch, evenwel, noemt men
 hem *Granadero*, in 't Italiaansch *Granataro*,
 in 't Fransch *Grenadier*, in 't Engelsch *Pome-
 Granate - Tree*, en in 't Hoogduitsch *Granat-
 baum*. De Hebreusche naam was *Rimmon*,
 de Grieksche *Roa* of *Roia*. Hy groeit natuur-
 lyk in de Zuidelyke deelen van Europa, in
 Palestina en in Barbarie, in een Krytachtige
 Grond.

Gemeenlyk is het een Heester, die fomtyds,
 echter, een taamelyke hoogte krygt. Men ge-
 bruikt hem in Languedok en Provence tot af-
 schut.

(*) Dat de kleur, die men *Puniceus* noemt, van de kleur
 der Granaat - Appel en haaren naam heeft, is, myns oordeels,
 veel waarschynlyker, dan dat de Granaatboom zynen naam
 zou hebben van die kleur, gelyk sommigen willen.

schutting der Wyngaarden en plant 'er Haagen
 van in de Tuinen en Lusthoven. Door op-
 snoeiing wordt het een redelyke Boom, met
 eenen regten Stam, die de Schors roodachtig
 en eene Kroon van dunne Takken heeft, ge-
 wapend met eenige styve Doornen. De Bla-
 den gelyken naar die der Myrten of der Olyf-
 boomen, zynde grooter dan de eersten en klei-
 ner dan de laatsten. Hier en daar geeft de-
 zelve hoogroode Bloemen uit, hebbende een
 grooten Klokvormigen Kelk van de zelfde
 kleur, met vyf Bloemblaadjes bezet en van
 binnen gevuld met een menigte van Meel-
 draadjes, wier Knopjes laager zyn dan de rand
 van de Bloem. Het onderste van dæzen Kelk
 wordt een groote ronde Vrugt, die onder den
 naam van Granaat-Appel algemeen bekend is,
 hebbende een Lederachtigen Bast, waar bin-
 nen in eenige Holligheden, die Sterswyze van
 het middelpunt spreiden, doorgaans negen of
 tien, de Korrels vervat zyn, welke den Smaak
 geeven aan deeze Vrugt. De kleur des Ap-
 pels is van buiten roodachtig, het Merg van
 binnen geel; de Korrels zyn paarschachtig, en
 deeze bevatten in een Vlies, 't welk hun be-
 kleedt, een rins Sap, omringende het Zaad in
 ieder Korrel.

Van ouds zyn de deelen der Bloem en Vrugt,
 van deeze Boom, met byzondere naamen on-
 derscheiden geweest. *Cytinus* werdt de gesloo-
 ten Bloem of de Kelk geheten: het Huidje

M 4

dat

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Eenwy-
vige.

dat de Korrels afzondert, *Cicus*. Nog heden noemt men de Bloemen, wanneer zy gedroogd zyn, *Balaustia*, en den Bast van de Vrucht *Malicorium*; ziende dit laatste op de Lederachtigheid van deeze Schil; die ook wel tot Lederbereiding gebruikt is; waar van sommigen de benaaming afleiden. Deeze Bast is wel het meeste by de Geneeskundigen in gebruik, wegens zyne uitmuntende samentrekkende hoedanigheid. De Bloemen hebben die een weinig minder, doch zyn niettemin ook zeer goed tot stremming van allerley Vloeiingen, die uit eene slapheid der Vaste deelen ontstaan. Zy komen in verscheide samengestelde Winkelmiddelen. Dergelyke eigenschap heeft in de Pitjes der Korrelen of in het Zaad plaats. Het Sap is by uitstek verkoelende en tevens versterkende; weshalve het in Galachtige Koortsen met groote verzwakking, daar geen Ontlasting noodig is, kan dienen. Dus vindt men het tegen de Hartvang, Hoofdpyn, Bedwelmdheid en dergelyke Kwaalen, aangepreezen. Tot bedwang van de Maagpyn, die uit Galachtige Stoffen ontstaat, is het van de Ouden gebruikt.

Het onderscheid tusschen de Wilde en Tamme Granaatboomen zou alleen in de behandeling of daar in bestaan, dat de Wilde slegts Bloemen draagt en geen Vruchten. Men vindt er ook, die geen Zaad in de Korrels hebben; doch dit is zeldzaam. De Appelen zyn aan sommige Stammen grooter en zoeter, die men dan

dan Zoete, of kleiner en riner, welken men III. AFDEEL. X. HOOFD-STUK. *Monogynia.*
 Zuure Granaat - Appelen noemt. Ook heeft
 men 'er van een middelbaaren en Wynachtigen
 Smaak. Dit zyn flegts veranderingen, gelyk
 in de Ooftboomen blykbaar is. De Granaat-
 boom met dubbelde of volle Bloemen wordt
 van LINNÆUS als eene Verscheidenheid aan-
 gemerkt.

(2) Granaatboom, die Heesterachtig is, met II. *Nana* Laage.
smalle Bladen.

Men heeft den gewoonen Granaatboom ook
 in de beide Indiën, die weinig of niet van
 den Europischen verschilt, doch in de West-
 indiën groeit een Kleinere, welke niet boven
 de vyf Voeten hoogte bereikt, de Bladen kor-
 ter en smaller heeft, bloeiende den geheelen
 Zomer. Hier te Lande, in Potten aangekweekt,
 heeft dezelve die hoedanigheden behouden.
 Van deeze zyn de Bloemen, benevens die van
 den gewoonen Granaatboom, zeer fraay door
 EHRET afgebeeld.

P R U N U S. Pruimboom.

In de beschryving van dit Geslacht †, heb † II. D. II. St. bl. 555.
 ik ééne Soort voor de Heesters gespaard, naa-
 melyk.

(14) Pruim-

(2) *Punica Foliis linearibus, Caule Fruticoso. MILL. Dict.*
Punica Americana nana & humillima. TOURNEF. Inst. 636.

M 5

II. DEEL, V. STUK.

III. (14) Pruimboom met byna Kroontjeswyze
 AFDEEL. Bloemen en smal Lancetvormige Bladen.
 X.

HOOFD- Hier wordt bedoeld de Laage Kanadasche
 STUK. Kers, met lange smalle Bladen en eene kleine

XIV. Vrugt, van DU HAMEL, welke overeenkomt
 Prunus met de Virginische Wilde Naantjes - Pruim,
 pumila. met eene kleine roode vroege Vrugt en eenen
 Naantjes- kruipenden Wortel, van GRONOVIVS. Het
 Pruim. is een Heester, die de gestalte van den Naantjes - Amandel heeft, met paarsche Teenachtige Takken, de Bladen van onderen bleek. Drie cenbloemige Steeltjes heeft dezelve, in de Upzalsche Tuin, uit ieder Knop uitgegeven.

M E S P I L U S. Mispelboom.

Drie Soorten van dit Geslacht zyn onder de
 † II. D. II. Boomen beschreeven †, zo dat 'er nog vier
 St. bl. 600. overblyven, als volgt.

IV. (4) Mispelboom die ongedoornd is, en de Bla-
 Mespilus den ovaal, Zaagswys' getand, van onderen
 Amelan- ruig heeft.
 ebier.

Oosten- In Provence en Montpellier, daar dit Gewas
 ryksche, op

(14) *Prunus* Flor. subumbellatis, Fol. angustolanceolatis.
 Syst. Nat. XII. Veg. XIII. Mant. 75. Cer. Canad. pumila
 &c. DU HAM. Arbr. 149. N. 17. *Prunus* sylv. humilior &c.
 GRON. Virg. II. p. 76.

(4) *Mespilus* inermis Fol. ovalibus serratis Cauliculis hirsutis.
 MALL. Diff. 178. f. 1. Hort. Cliff. 189. R. Lugdunat.
 271. Alni effigie Lanato folio minor. C. B. Pin. 452. Vita
 Idra Tertia. CLUS. Pann. 30. BARR. Ic. 527.

op Bergachtige plaatsen gemeen is, noemt men III. 't zelve *Amelanchier*. Het groeit ook in Swit-^{AFDEEL.} zerland, Oostenryk en elders. Van CLUSIUS,^{X.} die het als een derde Soort van Vosfebesen^{HOOFD-} voorstelt en afbeeldt, wordt gezegd, dat de^{STUK.} Oostenryksche Boeren het *Fliegenbaer*, dat is Vliegenbesen, heeten. Het geeft uit den Wortel verscheide Heesterachtige Stengen, drie, vier en fomtyds vyf Ellen hoog, dik en zeer Takkig, meest bedekt met een zwarte Schors. De Bladen zyn aan de jonge Scheuten wit en Wollig, doch vervolgens kaal en groen, en uit derzelve Oxelen komen Trosjes van witte Bloemen voort, waar op ronde, zwarte, gekroonde Vrugten volgen, grooter dan die van den Haagedoorn, Sappig en Honigzoet, met tien of meer langwerpige Zaaden. De Tand van den Kelk zyn langer dan zyn Pypje.

(5) Mispelboom, die ongedoornd is, met ^{V.} ovaale spits getande gladde Bladen en ^{Chama-} Trosachtige Bloemhoofdjes. ^{Mespilus.} ^{Alpische.}

Deeze verschilt van de voorgaande weinig, zynde van CLUSIUS voor den *Cotonaster* van GESNERUS aangezien, en groeiende veel op

(5) *Mespilus inermis* Fol. ovalibus acute-ferratis glabris, Floe. corymboso-capitatis. *Mant.* 398. JACQ. *Vind.* 243. *Crataegus* Foliis ovalibus, utrinque glabris, plicatis &c. *H. Cliff.* 497. *Vir.* 43. R. *Lugdhat.* 272. HALL. *Helv.* 355. *Cotonaster* Folio oblongo ferrato. C. B. *Pin.* 452. *Cotonaste Gesneri.* CLUS. *Hist.* I, p. 63. *Pann.* 83. *IC.* 84.

III. op de Switserfche Alpen en Pyreneeën, alwaar
 AFDEEL. K. het een laage Heefter is. Het voornaamfte
 HOOFD- verschild bestaat daar in, dat de Tandē van
 STUK. den Kelk korter dan het Pypje zyn. Ook is
 de Bloem aan de Heeren HALLER en JAC-
 QUIN tweewyvig voorgekomen.

VI. (6) Mispelboom die ongedoornd is met lang-
 Mespilus werpig Eyronde, gladde, getande spits-
 Canadensis. achtige Bladen.
 Kanadafche.

Deeze heeft die zelfde eigenschap, van in de jongheid Wollig, in de volwasfenheid glad te zyn van Loof, gelyk de twee voorgaande. De Bloemen zyn hier in langwerpige Trosfen vergaard. De bynaam duidt de Groeyplaats aan.

VII. (7) Mispelboom, die ongedoornd is, met ge-
 Cotonea- heel effenrandige Eyronde Bladen.
 fier.
 Ruigbladi-
 ge.

Volgens CLUSIUS is de *Chamae-Mespilus* of Laage Mispel van GESNERUS, welke deeze Soort uitmaakt, niet alleen op alle Alpen, maar ook op sommige Bergen naby Weenen,

(6) *Mespilus inermis*, Foliis ovato-oblongis glabris serratis acutiusculis. *Veg.* XIII. Mesp. Fol. subtus glabris, obverse ovatis. GRON. *Virg.* 54. II. p. 76.

(7) *Mespilus inermis*, Fol. ovatis integerrimis subtus tomentosis. *Veg.* XIII. H. *Cliff.* 189. *Fl. Suec.* 403, 438. R. *Lugdhat.* 271. HALL. *Helv.* 352. *Cotoneaster* Fol. rotunda non serrato, C. B. *Pin.* 452. *Chamae-Mespilus Gesneri.* CLUS. *Hist.* I. p. 60. *Pann.* 83, *Chamae-Mesp.* Cordi, C. B. *Pin.* 452.

nen, zeer gemeen. Deszelfs Gewas bereikt III. twee Ellen, één Elle en fomtyds minder hoog. AFDEEL. X. te, bestaande uit buigzaame Takken of Rys, HOOFD. met eene zwarte Schors. Hetzelve heeft de STUK. Bladen veel naar die der Kwee-Boomen gelykende, maar kleiner en dikker, van boven groen, van onderen met eene witte Wolligheid bezet, groeiende overhoeks. De Bloempjes zyn groenachtig, by drie of vieren getrost, en leveren vervolgens een ronde Vrucht uit, van grootte als Myrten- of liever Haagedoorn-Besfen, die van buiten rood is, in een Spongieus Vleesch vyf Steentjes bevattende. De Bloemen (wordt thans gezegd,) komen zydelings in deeze Soort: zy zyn korter dan de Bladen en hangen nederwaards. Deeze Mispel groeit ook op Klippige Gebergten in Switserland en in Sweeden.

T E T R A G O N I A. Vierhoek-Plant.

Een Kelk in vieren of vyven gedeeld, zonder Bloemblaadjes; waar van het onderste gedeelte een Pruimvrucht wordt, die vier of vyfhoekig is, met vier of vyf holligheden, zyn de byzondere Kenmerken van dit Geslagt, dat twee Soorten, beiden uit Afrika afkomstig, bevat.

(1) Vierhoek-Plant met lange smalle Bladen.

I.
De *Tetragonia*
Fruticosa.
Heester-
achtige.
P.

(1) *Tetragonia Foliis linearibus.* *Syst. Nat.* XII, Gen. 627.

II, DEEL. V. STUK.

III. De vermaarde COMMELYN heeft gedag-
 AFDEEL ten naam, zo van zyn Ed. gezegd werdt, aan
 X, dit Gewas gegeven, wegens de vier Vleugelen
 HOOFD of zyden van de Vrugt. Het maakte een Steng
 STUK. of zyden van de Vrugt. Het maakte een Steng
Vyswyvi- van een Voet hoog, in verscheide Takjes ver-
 ge. deeld, die eerst groen en naderhand bruin wa-
 ren, met lange, groene, Sappige Bladen. On-
 der alle Afrikaansche Gewasfen kon het, zo
 hy aanmerkte, de meeste koude verdraagen.
 De Afrikaansche Plant, naar het Paapenhout
 gelykende, met geele Bloemen en Bladen als
 van de Porselein, by SEBA afgebeeld, wordt
 hier t'huis gebragt door den Ridder, die zegt,
 dat 'er drie eenbloemige Steeltjes uit de Mik-
 ken, die de Takjes met de Steng maaken,
 voortkomen. In de gezegde Afbeeldingen, als
 ook in myn Exemplaar, komen de Bloemsteel-
 tjes uit de Oxels der Bladen.

(2) Vierhoek-Plant met ovaale Bladen.

II. *Tetragonia*
Herbacea.
 Kruidige. Deeze, insgelyks door gezegden Kruidkennet
 afgebeeld, heeft een dikken Wortel, die zoet
 van Smaak is, uit welken eenige Stengetjes
 voort-

P. 344. *Veg.* XIII. Gen. 627. p. 389. R. *Lugdb.* 250. *Tetra-*
gonia. H. *Cliff.* 188. *Ups.* 126. *Tetragonocarpos* Africana,
fruticans, Foliis longis et angustis. COMM. *Hort.* II. p. 205.
 T. 103. Evonymo affinis Africana *Portulacæ* folio. SEB. *Thes.*
 II. p. 13. T. II. f. 8.

(2) *Tetragonia* Foliis ovatis. R. *Lugdbat.* 450. *Tetragono-*
carpos Africana, Rad. magnâ crassâ & carnosâ. COMM. *Hort.*
 II. p. 203. T. 102.

voortkomen, die op den Grond leggen, met III. dikke Sappige Bladen, eenigszins zuurachtig AFDEEL. X. als die van Porselein. De Bloemen, aan de HOOFD- toppen der Takken, staan op lange Steeltjes, STUK. zynde de Kelkbladen geel, met een groenen ^{Pentagj-} Styl en geele Meeldraadjes. Hier op volgt _{nia.} een vierkantige harde Vrucht, met vier uitsteekzels of Vleugelen. De kundige Hovenier MIL- LER heeft deeze beide Soorten op nieuws in Afbeelding gebragt.

In het Geslagt van *Mesembryanthemum*, 't welk de gewoonlyk zogenaamde *Ficoides* bevat, komen wel veele Heesterige Soorten voor, doch de Gestalte van ver de meesten Kruidig zynde, zal ik die tot de volgende Afdeeling bespaaren, en kome dus tot de

S P I R Æ A.

Waar van de Kenmerken zyn, een vyfdee- lige Kelk, vyf Bloemblaadjes en een veelzaa- dig Zaadhuisje.

Die van den eersten Rang in dit Geslagt zyn altemaal Heesterachtig en maaken thans negen Soorten uit, meest in de koude deelen des Aardkloots huisvestende, als volgt.

(1) *Spiræa met Lancetvormige, effenrandige,* I. *Spiræa ON levigata. Gladbladi-*

(1) *Spiræa* Fol. lanceolatis integerrimis sessilibus, Racemisge, compositis. *Syst. Veg.* XIII. Gen. 630. p. 392. *Syst. Nat.* XII. *Maxt.* 244. *Spiræa Altajensis. Alz. Petrop.* 1770. p. 555. T. 29 f. 3.

III.
AFDEEL.
X.

HOOFD-
STUK.

Vyfwy-
vige.

*ongesteelde Bladen en samengestelde Tros-
sen.*

Deeze in Siberie, volgens den Petersburg-
schen Hoogleraar LAXMAN, groeiende, is
een Heester met ronde Takken, de Bladen
als gezegd is, stompachtig met een puntje en
zeer glad; de Bloemen getrost hebbende aan
't end der Takken, zodanig, dat de Tros of
Aair uit kleine Aairtjes bestaat, met Blikjes
onderschraagd; zynde de Bloemen langer dan
de Steeltjes, wit, en de Meeldraadjes langer dan
de Bloem.

II.
Spiræa
Salicifolia.
Wilgbladi-
ge.

(2) *Spiræa met stomp Lancetvormige, Zaags-
wys' getande Bladen, en dubbeld getroste
Bloemen.*

Zo onbekend als de voorgaande, zo bekend
is deeze, die een zeer gemeen en niet onaartig
Bloemboompje in de Tuinen uitmaakt. Men
noemt het gemeenlyk *Druifjes-Wilg*, om dat
de Blaadjes veel naar die der Wilgen gelyken,
en de Bloemen als Druiftrosjes zyn. CLU-
SIUS heeft het voor de *Spiræa* van THEO-
PHRASTUS, waar van men weinig zekerheid
heeft, gehouden, en die naam zou 'er, we-
gens

(2) *Spiræa* Fol. lanceolatis obtusis serratis nudis, Flor. du-
plicato-racemosis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 630. p. 347. *H.*
Cliff. 191. *Ups.* 131. *R. Lugdb.* 277. *Spiræa Salicis* folia.
TOURNEF. *Inst.* 618. BOERH. *Lugdb.* 238 *Spiræa forte Theo-*
phrastr. CLUS. *Hist.* I. p. 80. Frut. Spicatus Fol. serratis Sa-
lignis. C. B. *Pin.* 475. *Spiræa Salicis folio longo serrato, Flo-*
ribus rubris. AMM. *Rutb.* 265.

gens de buigzaamheid van de Takken, op toepasfelyk zyn. De afkomst is, volgens M U N - T I N G , uit Silezie: maar de natnurljke Groeyplaats wordt thans gefield in Siberie en Tartarie. De Heer A M M A N , immers, verzekert, dat het Gewas, 't welk de Heer M E S S E R - S C H M I D aan de Rivier Jeniscea groeiende vondt, het zelfde zy als de Spiréa met Wilge-Bladen van T O U R N E F O R T . Ik zal deszelfs beschryving, als te wydloopig, hier niet inrukken. Die, waar van G M E L I N de Afbeelding gezonden hadt, zynde door gedagten Heer op de zelfde plaatsen waargenomen, verschilde weinig van de gewoone Druifjes-Wilg, maar hadt de Bladen wat grooter en wederzyds groen. Zy werdt zo wel als die, van de Rusfen en Tartaaren, aan gedagte Rivier woonende, *Tawalga* genoemd.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
*Pentagye-
nia.*

(3) Spiréa met Lancetvormige, ongelyk getande, van onderen Wollige Bladen en dubbeld getroste Bloemen.

III.
*Spiraea
tomentosa.
Wolhl. di-
ge.*

Deeze, in Philadelphia groeiende, volgens K A L M , verschilt van de voorgaande door de Bladen dieper en ongelyk getand, van onderen zeer Wollig en derhalve dik te hebben: de

(3) *Spiraea* Fol. lanceolatis inaequaliter ferratis subtus tomentosis, Flor. duplicato-racemosis. Ulmaria pentacarpos, integris ferratisque foliis &c. FLUK. *Alm.* 393. T. 321, f. 5. RAJ *Suppl.* 330. MORIS. *Hist.* III. p. 323.

N

III. de Endtros is digter en langer; de Bloemen zyn
 AFDEEL. rooder en agtmaal zo klein zegt LINNÆUS,
 X.

HOOFD-
 STUK.

(4) *Spiræa met stomp Eyronde effenrandige
 Bladen en ongesteelde Kroontjes.*

IV.

*Spiræa
 Hypericifo-
 lia.*

St. Jans
 Kruidbla-
 dige.

Het Kanadafche naar de Slee-Pruim gely-
 kende Gewas, van BAUHINUS, was door
 TOURNEFORT reeds tot dit Geslagt betrok-
 ken, onder den naam van *Spiræa* met onge-
 kartelde Bladen als die van 't St. Jans Kruid.
 Van de voorgaanden verschilt het bovendien,
 door enkele Bloemsteeltjes.

V.

*Chamadri-
 folia.*

Gamander-
 lynbladige.

(5) *Spiræa met Eyronde diep Zaagswys inge-
 sneeden Bladen en gesteelde Kroontjes.*

Onder de Soorten van dit Gewas, die in
 Siberie gevonden zyn, komt deeze voor, wel-
 ke de Bladen naar die van 't Kruid, dat men
 Gamanderlyn noemt, gelykende heeft. De
 Bloemen zyn wit, en komen by Kroontjes,
 op Steeltjes van één of anderhalf Duim lang,
 niet Aairswyze, maar langs de Takjes voort.

(6) Spi-

(4) *Spiræa* Fol. obovatis integerrimis Umbellis sessilibus
Hort. Ups. 131. *Spir.* Fol. integerrimis Pedunculis simpl. *H.*
Cliff. 190. R. *Lugdb.* 277. *Pruno sylvestri affinis Canadensis.*
C. B. Pin. 517. *PLUK. Alm.* 308. T. 218. f. 5.

(5) *Spiræa* Fol. ovatis inciso-ferratis glabris, Umbellis
 pedunculatis, *Spiræa Chamædryos folio.* *AMM. Rusb.* 269.

(6) *Spiréa met langwerpige, aan de Punt gekartelde, Bladen en zydelingse Bloemtuiltjes.* III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

De Spaansche, met gekartelde St. Jans Kruid bladen van **BARRELIER**, wordt tot een zelfde Soort betrokken als de Siberische, met Bladen grooter dan die van het St. Jans Kruid, nu gaaf, nu getand. Van deeze laatste zyn de Bladen één of anderhalf Duim lang, byna een Duim breed, glad, geelachtig groen, en de Bloemen komen aan Kroontjes op lange Steelen voort. Door de menigte van Bloemtuiltjes, aan 't end der Takken, wordt de geheele Heester Sneeuw wit gemaakt, zegt onze Ridder. VI.
Spiræa
crenata.
Gekartelde.

(7) *Spiréa met gekwabde gekartelde Bladen, en Kroontjes aan 't end der Takken.* VII.
Triloba.
Driekwab-
bige.

Deeze, in Siberie door **LAXMAN** gevonden, is een Heester met ronde Takken, zeer Takkig, wiens Bladen naar die van de Geldersche Roozen gelyken, doch klein en rondachtig zyn, met drie Kwabben, waar van de bynaam.

(8) Spi-

(6) *Spiræa* Fol. oblongiusculis apice ferratis, Corymbis lateralibus. Sp. Hispanica Hyperici folio crenato. **BARR. Rar.** 1176. T. 564. *Spiræa* Hyperici folio ampliore, modo integro, modo dentato. **AMM. Ruth.** 270.

(7) *Spiræa* Fol. lobatis crenatis, Umbellis terminalibus. **Mant.** 244. *Spiræa* ramosissima, parvo subrotundo Opali folio. **AMM. Ruth.** 271.

N 2

III. (8) *Spiréa met gekwabde getande Bladen, en*
 AFDEEL. *Tuultjes aan 't end der Takken.*
 X.

HOOFD- De Bladen van deeze Soort gelyken naar
 STUK. die van de Geldersche Roozen; zynde het
 VIII. Gewas door COMMELYN Paapenhout van
Opulifolia. Geld. Roos
Geld. Roos bladige. *Virginie* met Aalbesfen Bladen en fierlyk ge-
 bobbelde Zaadhuisjes getyteld. Het wordt
 aldaar *Sivenbark* genoemd, volgens CLAYTON,
 waarschylyk om dat men van den Bast Zee-
 ven maakt. Het groeit ook in Kanada. Deeze
 Soort is hier ook in de Tuinen bekend.

IX. (9) *Spiréa met gevinde Bladen, de Blaadyes*
Sorbifolia. *getand, eenvormig; de Steng Heesteracht-*
 Sorbenbla- *dig; de Bloemen gepluimd.*
 dige.

De Bladen hebben de figuur van die der
 Sorben- of Lyfterbesie-Boomen. Deeze Soort
 door MESSERSCHMID in Moerasfige Bos-
 schen aan de Rivier Jeniscea, in Siberie, menig-
 vuldig aangetroffen, is een Heester zelden Mans
 langte hoog, met Stengen opschietende van
 byna een Vinger dik, die taay zyn, en Bla-
 den hebben, met verscheide Paaren gevind,
 den.

(8) *Spiræa Foliis lobatis serratis, Corymbis terminalibus.*
Spiræa Fol. incisiss angulatis, Flor. corymbosis, Hort. Clif.
 190, GRON. *Virg. 55. R. Lugdbat. 277. Spiræa Opuli folio*
 TOURNF. *Inst. 618. BOERH. Lugdbat. 238. Evonymus*
Virginiana Ribesii folio, Capsalis eleganter bullatis. COMM.
Hort. I. p. 169. T. 87.

(9) *Spiræa Foliis pinnatis, Foliolis uniformibus serratis,*
Canle Fruticoso, Floribus paniculatis. Sp. Foliis pinnatis, An.
Acad. II. p. 352. Spiræa Sorbi folio tenuiter crenato, Flori-
bus in Thyso albis. AMM. Rarb. 264.

donker groen , van de gezegde figuur. De Bloemen , zegt hy , komen Aairswyze , op korte Steeltjes , aan 't end der Takken ; zyn klein , wit , vyfbladig , met veele Meeldraadjes , in 't midden een Styl hebbende , die een Vrugt wordt uit vyf Hoorntjes bestaande , in de Kelk vervat en als met een Kroontje van de verslenfte Meeldraadjes omringd. Dus komt deeze Soort ook overeen met de Kenmerken van dit Geslagt , tot het welke verscheide Kaapfe Gewasfen , die men thans *Diosma* noemt , wegens de gelykvormigheid van de Bloem en Vrugt , zonder op het getal der Meeldraadjes te letten , door COMMELYN en anderen zyn betrokken geweest *.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
*Pentagy-
nia.*

* Zie 't
voorg. ST.
bladz.
319, enz.

Onder de Veelwyvigen van deeze Klasse komt ons in de eerste plaats voor , het zeer bekende Geslagt , dat den naam voert van

R O S A. Roozeboom.

Vyf Bloemblaadjes : een Kruikachtige Kelk , die Vleezig is , met een vernaauwden Hals : veel Zaaden , die Stekelig zyn , aan de binnenzijde van de Besie-achtige Vrugt gehecht : dit maakt de byzondere Kenmerken uit.

De Roozen , die haaren Latynschen naam , van den Griekfchen *Rodon* afkomstig , welke van den aangenaamen Reuk , dien zy verspreiden , afgeleid wordt , in alle Taalen van ons Wereldsdeel behouden , zyn van ouds beroemd. Men vindt 'er wel , in de Gedyde Bladeren ,

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Veelwy-
vige.

zo veel gewag niet van gemaakt, als van de Myrten en andere geurige Kruiden; doch het blykt niettemin, dat zy onder de Israëlieten ook in achting zyn geweest. De Turken verbeelden zig, dat alle Roozen in 't eerst wit waren, en door het Zweet van Mahometh rood geworden zyn: weshalve zy niet lyden, dat de Roozebladen op den Grond leggen. De Fabel-Historie onder de Romeinen leidt zulks van 't Bloed van zekere Godheid af. De Roozen waren toegewyd aan de Godin der Minne, die 'er van gegeven hadt aan Harpocrates, om haare Gunsten te bedekken, en hier van is het Spreekwoord afkomstig, dat men nog heden gebruikt, wanneer men iets geheim wil houden; *het blyv' onder de Roos, of onder de Roos gezegd* *. „Zo Jupiter een Koning wilde over de Bloemen stellen, zegt ACHILLES TATIUS, zou de Roos zekerlyk die Eer verkrygen; want zy is het Sieraad der Aarde, de Glorie der Planten, het Oog der Bloemen, enz.” (*). Van een zagte Legerstee en aangenaamen Slaap wordt gezegd, dat men in de Roozen legt; even als *in de Roozen te leeven* †, oudtyds, een onbekommerd, genoeglyk Leven betekende. Tevens is in deze Bloemen een Zinnebeeld opgeslopten van de verganklykheid van 's Werelds schoon (†); de-
wyl

* *Sub Rosa dictum*

† *In Rosis vivere*

(*) *Rosa est princeps Florum & maximum Terra Hortum tamque decus, item Panacea Morborum, zegt PLINIUS.*

(†) *Sic transit Gloria Mundi.*

wyl zy zo ſchielyk verwelken , en dan door het afvallen der Bladen niet meer te vinden zyn. Hier van komt de Zinſpreuk , *dat men een afgevallen Roos niet weder vinden kan ;* aanduidende , dat een Kans , die voorbygegaan is , hoe ſchoon ook , niet kan herhaald worden (†). Dewyl het Gewas der Roozen ſterk gedoornd is en men dus met deeze Bloemen te plukken zig ligt kwetst , wordt hier op acht geſlagen , wanneer men betekenen wil , dat iets heerlyks zelden zonder moeite te bekomen is ; zeggende : *Geen Roos zonder Doornen.* Mooglyk is daar op wel met de Roos , in 't Koninglyk Wapen van Schotland , bedoeld geweest.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Polygy-
nia.

Behalve dit laaſte komt nog , ten opzigt van de Roozen in 't algemeen , in aanmerking , dat het Gewas derzelven altemaal Heeſterachtig is , in ſommigen hooger , in anderen laager , doch niet veel boven eens Mans langte groeiende , en niet dan door opſnoeiing Boomachtig te maaken zynde. Zy worden alle van Uitloopers of Afzetzels door inleggen , als ook van Wortelſtukjes , die men twee Duimen diep in de Aarde plant , voortgeteeld. Veelal moet men de oude Stammen , na verloop van eenige Jaaren , weg ſnyden , om van de Uitloopers nieuwe fleurige Stammen te bekomen. 't Gewas beſtaat uit hard Houtig Rys , inzonderheid

(†) Rosam, quæ præterit, ne quære iterum,

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Veelwy-
vige.

heid de Wortelscheuten, met kromme Doornen bezet, waaraan men zig ligtelyk kwetst. De Bladen hebben zy allen gevind, ovaalachtig, vyf of zeven aan een Steel: de Bloemen als gezegd en bekend is, op een rondachtig Voetstuk zittende, dat zig doorgaans in vyf ongelyk gebaarde Slippen uitspreidt (*).

In ieder Roos zyn oudtyds agt deelen door de Geneeskundigen onderscheiden geweest, 1. *Calyx* heetten zy, dat men tegenwoordig den Knop noemt van de Roos, 't zy reeds ontlooken of nog geslooten: 2. *Cortex* de gedagte Slippen, die de Roos omvatten, van anderen *Alabastri* genaamd: 3. *Apices* de Meelknopjes, die men in de Winkels *Antheræ* tytelt: 4. *Capillamenta* de Meeldraadjes, hedendaags *Stamina* genaamd: 5. *Folia* de Bloembladen, (*Petala*,) wier onderste gedeelte; 6. *Unguis* geheet werdt, als naar een Nagel van de Hand gelykende: 7. *Lana* de Wolligheid, waar in de Zaaden: 8. *Semina*, vervat zyn.

't Gebruik der Roozen is naar de Soorten verschillende, waar van zeventien, meest Europeische Gewassen, in dit Geslagt opgetekend zyn, hebbende daar van de tien eersten de Knoppen of Vrugtbeginzels byna Klootronk, de zeven laatsten Eyronk. Hier volgen zy.

(1) Roo

(*). *Duo sunt barbati; duo sine Crine creati;*
Quintus habet Barbam, sed tantum dimidiatam.

Dat is.

Twee zyn gebaard; twee hebben gantsch geen Haar:
De vyfde heeft den Baard, aan ééne zyde maar.

(1) Roozeboom met ronde, gladde Knoppen, III.
 Bloem-, en ruuwe Bladsteelen, de Vin- AFDEEL.
 bladen spits, de Steng dun bezet met X.
 rechte Doornen. HOOFD-
STUK.

Decze, een zeer bekend Gewas, gemeenlyk I.
Eglantier of *Neglantier* genaamd, wordt door Rosa
 de welriekende Bladen van de andere Rooze- Eglante-
 boomen onderscheiden. Men kan 'er sierlyke ria.
 Kroonboompjes van maaken, om dat het fyner Eglantier.
 Takjes heeft en de Bloemen geel. RAY houdt
 den *Eglantier* voor een zelfde Gewas met de
 Hondsgroozen, schoon hy erkent, dat daar van
 hier en daar een Struik, aan de ronde Knoppen
 en welriekende Bladen kenbaar, in de Haagen
 van Engeland wild voorkome. De Reuk, in-
 derdaad, der Bladen kon iets toevalligs zyn,
 maar de rondheid der Knoppen en de rechte
 Doornen onderscheiden dit Gewas genoegzaam,
 dat men, in Engeland niet alleen, maar ook
 in Vrankryk en in onze Nederlanden, ja in
 Duitschland overvloedig, volgens den Heer
 HALLER in 't wilde aantreft. Somtyds ech-
 ter wordt de Hondsgroos, met dikke korte
 kromme Doornen (*), somtyds de sterk ge-
 doorn-

(1) *Rosa* Germ. globosis, Pedunculisque glabris, Caule acu-
 leis sparsis rectis, Petiolis scabris, Foliolis acutis. *Syst. Nat.*
Gen. 631. p. 348. *Veg.* XIII. *Gen.* 631. p. 393. *Rosa syl-*
vestrus Foliis odoratis. C. B. *Pin.* 483. *Rosa Eglanteria.* TAB.
Is. 1087.

(*) Als by LA COURT, *Aanm. over Lusthoven en Planta-*
giën. Amst. 1737. bl. 208.

III. doornde witte, die men Duinroos noemt, voor
 AFDEEL- den Eglantier genomen (†).
 X.

HOOFD- (2) Roozeboom met de ronde Knoppen en Blad-
 STUK. steelen gedoornd, aan 't Gewas kromme
 II. Doornen, de Bladen van onderen Roest-
 Roefaru- kleurig.
 biginosa.
 Roestbla-
 dige.

Dus wordt door den Ridder thans die an-
 dere Eglantier onderscheiden, waar toe zyn
 Ed. de Tiende of Welriekende Wilde Roos
 van DODONÉUS betreft, die aan deezen in
 Vrankryk of de Nederlanden nooit wild, maar
 alleen in de Tuinen, voorgekomen was. Dee-
 ze zal het zyn, daar GOUAN van meldt, als
 in Languedok, en GARIDEL als in Proven-
 ce groeiende, met bleekroode Bloemen, die
 men aldaar *Eglantier*, doch het gemeene Volk
Gratecuou noemt. De Bloemen, zegt LINNÆUS,
 zyn paarsch of Purperkleur, en niettemin be-
 trekt zyn Ed. daar toe de Geele Roos van
 BAUHINUS: mooglyk om dat de Roosjes,
 daar

(†) WEINMANN Kruidboek, Pl. N. 871. *Rosa sylvestris seu Cynosbatus*. Eglantier. Wilde Rose. Schoon het Takje aldaar ongedoornd is voorgesteld, met een witte Bloem. De naam zal van Fransche afkomst zyn. *Rosa Eglanteria* is daar van by TABERNÆMONTANUS; *Eglantina* by anderen gemaakt: doch *Eglantier* noemt men in 't Fransch de Wilde of Hond-roos, straks volgende onder den naam van *Rosa Canina*: zo dat die naam verscheidelyk wordt toegepast.

(2) *Rosa* Germ. glob. Pedunc. aculeatisque aculeis recurvis, Fol. subtus rubiginosis. Mant. 564. *Rosa Spinis aduncis*. Fol. subt. rubig. HALL. Flor. 1103. *Rosa sylv. odorata*, decima DOD. Pempt. 187.

daar van, aan de eene zyde rood, aan de andere geel zyn, gelyk wy dit zien in sommigen van onze Eglantieren. Waarschynlyk is het obk deeze, welke de Heer HALLER in Switserland aangetroffen hadt, die door den Reuk der Bladen de nabuurschap vervulde (*).

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Polygynia.

(3) Roozeboom met de ronde Knoppen en Bloemsteelen glad, de Steng met Doornachtige Stoppeltjes, de Bladsteelen byna ongedoorn.

III.
Rosa
Cinnamomea.
Kaneel-
Roos.

Gemeenlyk voert deeze, wegens den byzonder lieffelyken Reuk, den naam van Kaneel-Roos. Weinig verschilt het Gewas van de Eglantieren voorgemeld. De Bloem is klein, met kleine Bladertjes, doch vol van Blad, hoogrood van kleur. In de Zuidelyke deelen van Europa heeft zy haare Groeiplaats. LOBEL schyntze met de Hondсроos verward te hebben, dewyl hy haar in de Velden van Vrankryk, Engeland en de Nederlanden, wild groeiende stelt. Zy is 'er in de Tuinen gemeen.

(4) Roo-

(* Hier van zegt zyn Ed. *Flos exiguus incarnatus* (ik denk *incarnatus*) *Ungue albo, & Odor Pomorum totam Plantam, etiam eminus, prodi:*. Dit zal zekerlyk *Odor Foliorum* willen zyn, dat is de Reuk der Bladen, aan welke men het Gewas zelfs van verre ontdekt; genaamd *Rosa Foliis subtus rubiginosis et odoratis. Helv. p. 350.*

(3) *Rosa* Germ. glob. Pedunculisque glabris, Caule Acul. Stipularibus, Petiolis subinermibus. *Rosa saxatilis* Flore ruberrimo. CAM. *Epit.* 99. *Rosa Cinnamomea*, Flor. subrubentibus, spinosa. J. B. *Hist.* II. p. 39.

II. DEEL. V. STUK.

III. (4) Roozeboom met de ronde Knoppen en
 AFDEEL, Bloemsteelen glad, de Steng en Bladstee-
 X. len gedoornd, de Bloemen aan Kroontjes.
 HOOFD-
 STUK,

IV. Deze zal de Witte Akker - Roos zyn van
Rosa Ar- BAUHINUS, welke RAY onder de inlandfche
vensis. Gewasfen van zyn Vaderland opgetekend heeft.
 Noordsche. Door OEDERUS is 'er de Afbeelding van ge-
 geven. LINNÆUS stelt de Groeiplaats in
 Engeland en in Sweeden.

V. (5) Roozeboom met de ronde Knoppen en
Rosa Pim- Bloemsteelen glad, de Bladsteelen ruuw, de
pinellifolia. Blaadjes stomp; de Steng met verftrooide
 Fynbladi-
 ge. regte Doornen.

Deeze heeft de Takken zeer sterk gedoornd, en is een laag Gewas, met Bladen naar die van Pimpernel gelykende, waar van zy den naam draagt, komende by Weenen, in Oostenryk, overvloedig voor. De Heer JACQUIN, immers, heeft waargenomen, dat de Knoppen niet Eyvormig maar Kogelrond zyn, gelyk LINNÆUS dezelve bevoorens hadt opgegeven (*).

(6) Roo-

(4) *Rosa* Germ. glob. Pedunculisque glabris, Caule Petio-
 lisque aculeatis, Flor. cymosis. Mant. 245. OED. Dan. T.
 398. HUDS. Angl. 142. *Rosa Arvensis candida*. C. B. Pin. 484.
Rosa sylv. altera minor. Fl. albo. RAJ. Angl. III. p. 455.

(5) *Rosa* Germ glob. Ped. glabris, Caule aculeis sparsis
 rectis, Petiol. scabris, Foliolis obtusis. *Rosa pumila spinosissima*
 Fol. Pimp. glabris, Flore albo. J. B. *Rosa Pimpinellæ Folio.*
 GERARD. Prov.

(*) *Enumer. Plant. Vindobonensium*. p. 89. & KRAM. *Asstra*
 p. 144.

(6) Roozeboom met de Knoppen rond en glad, III.
 de Bloemsteelen stekelig, de Takken en AFDEEL.
 Bladsteelen uitermaate sterk gedoornd. X.
HOOFD-

Dit zou een Verscheidenheid van de Pim- STUK.
 pernelbladige, volgens HALLER, en de wel- VI.
 riekende Veld-Roos van CLUSIUS zyn, ko- Rosa Spi-
 mende byna door geheel Europa voor. Zie nosissima.
 hier de nauwkeurige beschryving van het Ge- Sterk
 was, dat ook in Sweeden groeit, door onzen gedoornde,
 Ridder. „ De Steng heeft Elsvormige, regte,
 „ horizontaale, ongelyke Doornen, zeer dicht
 „ by een: de Blaadjes zyn klein, stomp ovaal,
 „ negen aan een Steel, die ongedoornd is: de
 „ Bloemsteelen zyn het somtyds, maar somwy-
 „ len, en de Vrugtbeginzels dikwils, van onde-
 „ ren, gedoornd; de Bloemblaadjes wit, aan
 „ de Nagels geel ” (†).

(7) Roozeboom met de Knoppen rond, en, VII.
 zo wel als de Bloemsteelen, stekelig; de Rosa
 Bladsteelen gedoornd, de Steng met Doorn- Carolina.
 achtige Stoppeltjes. Karolini-
sche.

Dee.

(6) *Rosa* Germ. glob. glabris, Pedunc. hispidis, Caule Petiolisque aculeatissimis. OED. Dan. T. 398. *Rosa* Campestris odora. CLUS. Hist. I. p. 116. *Rosa* Campestris spinosissima Flore albo odorato. C. B. Pin. 483.

(†) *Mantisf. alt.* p. 399.

(7) *Rosa* Germ. glob. hispidis, Pedunc. subhispidis, Caule Aculeis Stipularibus, Petiolis aculeatis. *Rosa* Carolina fragrans, Foliis medio tenuis serratis. DILL. *Elth.* 325. T. 245. f. 316.

III. Deze Noord-Amerikaansche, door DIL-
 AFDEEL. X. LENIUS afgebeeld, heeft zeven langwerpige
 HOOFD- ovaale, gladde, Vinblaadjes, die maar ten hal-
 STUK. ve Zaagswyze getand zyn: de Blaadjes van
 den Kelk onverdeeld; de Bloem is rood en bloeit
 laat in de Herfst.

VIII. (8) Roozeboom met ronde gedoornde Knop-
 Roza villo- pen; de Bloemsteeltjes stekelig; de Blad-
 sa. steeltjes en Takken gedoornd, de Bladen
 Ruigbladi- Wollig ruig.
 ge.

Deeze, die in Duitschland, Engeland, Swit-
 zerland en zelfs in Sweeden groeit, wordt de
Appeldraagende genoemd, om dat de Vruchten
 groot, als Appeltjes zyn, van eene zwarte
 Kleur, rond en stekelig; 't welk dezelve van
 andere Appeldraagende, die de Vruchten rood,
 als Peertjes, en dus Eyronde Knoppen, gelyk
 de volgende, hebben, onderscheidt.

IX. (9) Roozeboom met byna Klootronde gladde
 Roza Sini- Knoppen; Stekelige Bloemsteeltjes; de Steng
 ta. en Bladsteelen gedoornd; de Kelkblaadjes
 Chinees- Lancetvormig eenigermaate gesteed.
 sche.

(10) Roo-
 (8) *Rosa* Germ. glob. Pedunculisque hisp. Caule aculeis
 sparsis, Petiolis aculeatis, Fol. tomentosus. *Mant.* 399. *Rosa*
 Fol. utrinque villosis, Fr. spinoso. *HALL. Helv.* 350. *Fl.*
Suec. II. p. 1295. *Rosa* sylv. Pomifera major, C. B. *Pin.* 484.
 (9) *Rosa* Germ. subglob. glabris, Pedunc. aculeatis hispida,
 Caule Petiolisque aculeatis, Calycinis Foliolis lanceolatis sub-
 petiolatis. *Syst. Veg.* XIII.

- (10) Roozeboom met ronde Knoppen, die zo III.
 wel als de Bloemsteeltjes stekelig zyn; de AFDEEL.
 Steng en Bladsteelen gedoornd; de Bloe- X.
 men Kroontjeswyze. HOOFD-
STUK.

Deeze blyft, wanneer menze in Potten houdt, X.
 en 's Winters in huis zet, niet alleen altyd Rosa sempervirens.
 groen, maar geeft ook het geheele Jaar door Altyd
 Bloem en Vrugt, mids menze voor den Vorst groene.
 bewaare: zo dat die met dubbelde Bloemen,
 van deeze Soort, een sieraad der Winterhui-
 zen is, hebbende de Roosjes wit of bleekrood
 van Kleur.

- (11) Roozeboom met Eyronde Knoppen, die XI.
 zo wel als de Bloemsteelen stekelig zyn; Rosa Centifolia.
 de Takken gedoornd; de Bladsteelen onge- Provence-
 doornà. Roos.

Een der bekendsten en gemeenften is deeze
 onder onze Roozeboomen, daar men wel veel-
 bladige, van bleekroode witte en geele of hoog-
 roode Kleur, doch weinig enkelde van heeft.
 CLUSIUS heeftze de *Honderdbladije Holland-*
sche

(10) *Rosa* Germ. globosis Pedunculisque hispidis, Caule
 Petiolisque aculeatis, Flor. subumbellatis. *Rosa Moschata* sem-
 pervirens. C. B. *Pin.* 482. *Rosa sempervirens* Jungermanni.
 CLUS. *Hist.* II. App. altera. DILL. *Elth.* 326. T. 246. f. 318.

(11) *Rosa* Germ. ovatis Pedunculisque hispidis, Caule his-
 pido aculeato, Petiolis inermibus. *Rosa multiplex* media. C.
 B. *Pin.* 482. *Rosa Centifolia* Batavica secunda. CLUS. *Hist.*
 I. p. 114.

III. *fsche Roos* getyteld. Gemeenlyk noemt menze
 AFDEEL. *Provence-Roozen*, waar van de Naamsreden
 X. zo wel als de afkomst onbekend is. Ik zalze
 HOOFD- niet nader beschryven (†). Van de bleekroode
 STUK. worden de Bloembladen hier te lande, daar
Veelwy-
wige. menze te Noordwyk in onverbeeldelyke me-
 nigte teelt, tot het destilleeren van Roozewater
 gebruikt. Men maakt 'er ook een Conserf en
 Syroop van, die zagtelyk laxeerende is, welke
 hoedanigheid dermaate in deeze Roozen heerscht,
 dat sommige Menschen door den enkelen Reuk,
 in een Tuin vol van deeze Roozen, tot Afgang
 worden angeperst. Derzelve Geur vervult de
 geheele nabuurschap, en maakt dus eene Roo-
 zenggaard nog heden, gelyk van ouds, beminne-
 lyk, zo voor den Reuk als voor 't Gezigt (‡).

XII.
Rosa
Gallica.
 Fransche
 Roos.

(12) Roozeboom *met de Knoppen Eyronde*,
en, zo wel als de Bloemsteelen, stekelig,
de Takken en Bladsteelen stekelig gedoord.

Deeze, hier *Fransche Roos* getyteld, is onder
 den naam van *Roode Roos* algemeen bekend,
 daar

(†) *Flos quasi tornatus*, zegt de Heer MURRAY. De Bloem
 is als een gedraaide Knop.

(‡) *Amœna Rosaria. OVID. Punicea Roseta. VIRG.*

(12) *Rosa* Germ. *ovatis Pedunculisque hispidis, Caule Peti-
 olisque hispido-aculeatis. Rosa rubra multiplex. C. B. Pin.
 481. Rosa rubra flore semipleno. J. B. Hist. II. p. 34. β.
 Rosa pranestina variegata plena, MILL. Dict. T. 221. f. 2.
 Rosa versicolor. C. B. Pin. 481. Rosa pranestina alba & ver-
 sicolor. J. B. Hist. II. p. 32.*

daar men zo wel enkelde als dubbelde van heeft, die zo sterk niet van Reuk zyn als de voorgaande. Het Gewas komt 'er, in 't uiterlyk aanzien, nagenoeg mede overeen. Van deeze Roozen wordt een Konserf gemaakt, die eene regt tegenstrydige, naamelyk samen-trekkende of stoppende en versterkende hoe-danigheid heeft, als ook de Honig van Roozen, en derzelve Bladen zyn in de Apotheeken gedroogd te bekomen. Mooglyk waren het die, met welken de Romeinsche Vorsten en Veldheeren Kusfens lieten vullen, om gemakkelyk op te zitten, zo C I C E R O verhaalt. Wat de reden zy, dat deeze den bynaam van *Fransche* voert, is my onbekend. De *Rosa Prænestina*, die haaren naam van de Stad *Præneste*, in Italie of Griekenland, heeft, wordt hier als eene Verscheidenheid t'huis gebragt. Men vindt daar van Witte en Bonte. Van de Roode Roozen worden de Meelknopjes, by den naam van *Antheræ Rosarum*, en het Zaad, onder de Winkelmiddelen geteld.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
*Polygy-
nia.*

(13) Roozeboom met de Knoppen Eyrond en glad; de Bloem en Bladsteelen stekelig; de Takken ongedoornd.

XIII.
*Rosa
Alpina.
Switzer-
sche.*

Deeze

(13) *Rosa Germ. ovatis glabris, Pedunc. Petiolisque hispidis, Caule inermi. Rosa Campestris Spinis carens biflora. C. B. Pin. 484. Rosa rubello Fl. simplici non spinosa. J. B. Hist. II. p. 39. Rosa non spinosa. HALL. Opusc. 218.*

O

III. Deze ongedoornde Roos is door den Heer
 AFDEEL. HALLER in de Bosfchen der Switserfche Al-
 X. pen waargenomen, zynde zeer Takvig, hard
 HOOFD- van Bladen, met een welriekende Bloem, hoog
 STUR. van Bladen, met een welriekende Bloem, hoog
Veelwy Karmozyn-Kleur, in 't midden bleek, de Vrugt
vige. met zachte Doornen, meest van onderen, ge-
 wapend en de Bloemsteeltjes, alleenlyk, een
 weinig ruig of stekelig. 't Gewas verheft zig
 tot een of twee Ellen hoogte.

XIV.
Rosa Canina.
 Hond-
 Roos.

(14) Roozeboom met Eyronde Knoppen, die
 zo wel als de Bloemsteelen glad zyn; de
 Takken en Bladsteelen gedoornd.

Deeze, gemeenlyk *Honds-Roos* genaamd, groeit in 't wilde door geheel Europa, en is zelfs in Sweeden zeer gemeen, alwaar menze *Niupon* noemt. Ook valt zy, in ons Land, op de Heijen, aan de kanten der Akkeren in Zandgronden, en in de Haagen by Naarden, op de Veluwe, in Vriesland en elders, overvloedig; wordende by Harderwyk *Wipe-doorn* geheten. 't Gewas is fterk gedoornd en bereikt fomtyds wel tien Voeten hoogte, zynde de Bloemblaadjes als in tweeën verdeeld en bleeker of hooger rood met witte Nagels; de Bloem redelyk groot, zo wel als de Vrugt, die Kegelachtig rond is, glad en rood. De
 Vrugt

(14) *Rosa Germ. ovatis Pedunculisque glabris, Caule Petiolisque aculeatis. Mant. 399. Rosa sylv. vulg. Flore odorato incarnato. C. B. Pin. 483. Rosa, Canina vulgo dicta. Don. Pempt. 187.*

Vrugten zyn inzonderheid van deeze Soort in III.
 gebruik, om dat zy in grootte uitmunten, AFDEEL.
 wordende dezelve, onder den naam van *Cy- HOOFD-*
nosbaton of *Cynorhodon*, na dat het Zaad 'er STUK.
 uitgenomen is, gedroogd zynde, 't zy in Poei- Polyzy-
 jer of in Afkookzel, als een Bloedzuiverend nia.
 Middel aangepreezen. Een geheel Werkje is
 over de kragten van dit Gewas, onder den
 naam van *Cynosbatologia*, in 't licht gegeven.
 't Gedestilleerde Water der Bloemen is niet
 minder geurig, dan dat van de gewoone Tuin-
 roozen. De Konserf heeft een samentrekken-
 de hoedanigheid; maar het voornaamste gebruik,
 dat men 'er van heeft, zyn de ingelegde Vrug-
 ten of Roozenknoppen en derzelve Geley tot
 verfrisching en versnapering: want dat het
 Sponsachtig Uitwas, op de Takken van deeze
 Roozeboomen groeiende, genaamd *Spongia*
Cynosbati, of de Wortel derzelve tegen de
 Hondsdolheid of Watervrees zou dienen, vindt
 by verstandigen weinig geloof. Deeze Spons-
 jes, die men ook tot andere gebruiken heeft
 aangepreezen, zyn Nesten van zekere Gall-
 Wespen, gelyk een ander glad Uitwas der
 Hondsröozen of dergelyke Wilde Roozeboo-
 men, 't welke door zekere Boor - Wespjes
 voortgebragt wordt (†). Verkeerdelyk zyn dee-
 ze

(†) Zie het I. DEELS XII. STUK van deeze *Natuurlyke*
Historie, bladz. 112 en 209.

III. ze Uitwasfen voor het *Bedeguar* der Arabieren
 AFDEEL. gehouden en dus in de Winkelen genoemd
 X. geweest (†).
 HOOFD-
 STUK.

XV. (15) Roozeboom met de Knoppen, die Ey-
Rosa Indi- rond zyn, zo wel als de Bloemsteelen
ca glad, de Bladsteelen gedoornd, de Takken
 Oostindi- byna ongedoornd.
 sche.

Deeze groeit, zo wel als de Negende Soort, in China; doch beiden zyn zy van de gemeenlyk zogenaamde *Chineefche Roos* wel te onderscheiden. PETIVER beeldt deeze onder den naam van *Rosa Cheusan* af, en fchryft 'er een Vrucht als Geneverbefen aan toe. Zy heeft de grootte van de Lyfterbefen, volgens onzen Ridder. De Bladen bestaan uit vyf Vinblaadjes, van onderen Wollig, van boven glad: de Bloemsteelen zyn lang en enkeld: de Takken hebben hier en daar een fyn Doorntje.

XVI. (16) Roozeboom met Eyronde Knoppen die
Rosa per- hangende.
dalina.

(†) *Bedeguar* sunt *Callæ hispidae*, in quibus reperitur *Tenthredines*. LINN. *Fl. Suec.* p. 148. *Bedeguar Fungus Nidus Insecti.* *Mat. Med.* Vid. HOFFMANN. *de Medicam. Officinalibus* & DODON.

(15) *Rosa* Germ. ovatis Pedunculisque glabris, Caule subinermi, Petiolis aculeatis *Rosa Cheusan* glabra Juniperi fructu. PET. *Gaz.* 56. T. 35. f. 11.

(16) *Rosa* Germ. ovatis glabris, Pedunc. Cauleque hispido, Petiolis inermibus, Fructibus pendulis *Rosa Sanguisorbæ majoris* folio, Fructu longo pendulo. DILL. *Etib.* 325. T. 245. f. 317.

glad zyn, de Bloemsteelen en Takken Stekelig, ongedoornde Blaausteelen en hangende Vruchten.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

Onder den naam van Roos met Bladen als van de groote Pimpernel, met eene lange hangende Vrucht, is deeze door DILLENIUS afgebeeld en beschreeven. Haare Groeiplaats wordt gesteld in Europa.

*Polygy-
ia.*

(17) Roozeboom met Eyronde gladde Knoppen; de Bloemsteelen stekelig; de Takken en Bladsteelen gedoornd.

XVII.
Rosa alba.
Witte
Roos.

Ruim zo gemeen als ééne der gemelden is deeze Soort, die men *Witte Roos* noemt, in de Lusthoven van Europa, alwaar zy de Bloemperken en Wandellaanen niet minder verfiert, doordien zy een Boomachtig Gewas maakt, veel hooger dan de Provence of de Rode Roozen, komende daar in naast aan de Aglantieren. Indien het de eerste van DODONÉUS is, gelyk de Heer MURRAY vaststelt, dan schynt zy ook niet in 't wilde te groeijen in ons Wereldsdeel, hoewel de Heer JACQUIN haar in 't Kreupelbosch by Weenen vondt en GERARD in Provence. RAY heeft opgemerkt, dat 'er, behalve de groote, die in de

Haa-

(17) *Rosa* Germ. ovatis glabris, Pedunc. hispidis, Caulis Petiolisque aculeatis. *Rosa alba vulgaris* in jor. C. B. *Pin.* 482. *Rosa sativa prima*. DOD. *Pempt.* 186. β. *Rosa alba Flore pleno*. BESL. *Eyst. Vern.* 6. T. 3. f. 1.

O 3

II. DEEL. V. STUK.

III. Haagen van Engeland, zegt hy, zeven of agt
 AFDEEL. Voeten hoog groeit, een kleine is, die de
 X. Roozen ook wit, doch in 't midden een wei-
 HOOFD- nig rood heeft, welke hy daar van in Soort
 STUK. niet ordeelt te verschillen. De laatste, ook
 Veelwy- in Provence voorkomende, daar men de ge-
 vige. woone Witte Roos in de Tuinen heeft, hadt,
 volgens GARIDEL, niet meer dan anderhalf
 of twee Voeten hoogte. De Bloemen zyn,
 gelyk men weet, ongemeen zoet van Reuk
 en lieflyker dan andere Roozen. Het Water,
 daar van gedestilleerd, wordt in 't byzonder
 tegen de Oog-Ontsteekingen aan gepreezen.

Roozen
 van
 Damask.

De naam van Roozen van Damask (*Rosa
 Damascenæ*) wordt dikwils aan de genen die
 men Provence-Roozen noemt, als of dezelve
 van Damaskus in Syrie afkomstig waren, ge-
 geven. Sommigen schryven dien naam aan de
 gewoone Witte Tuin-Roozen toe, 't Is ze-
 ker dat de afkomst der Roozen, die men in
 Europa heeft, niet even zeker is; doch dat
 zy allen uit ééne Soort zouden gesprooten
 zyn, gelyk de vermaarde Doktor GERARD
 wil, is uit het aanmerkelyk en weezentlyk ver-
 schil der Takken, Bladeren en Knoppen, en an-
 dere hoedanigheden, hier opgenoemd, niet
 waarfchynlyk. Men kan ligt toestemmen, dat
 de zes eerste Soorten veel overeenkomst met
 de Hondсроos hebben, maar het verschil van
 deeze, van de gewoone Roode, bleekroode en
 Witte Roozen, als ook derzelyer verschil on-
 der

der malkanderen, in 't byzonder de tegenstry- III.
dige eigenschappen, doen blyken, dat 'er wee- AFDEEL.
zentlyk verſchillende Soorten zyn, tuſſchen X.
welken men wederom veele Verſcheidenheden HOOFD-
heeft; zo dat het eigentlyke onderscheid der STUK.
Soorten van Roozeboomen, van welken M U N -
T I N G 'er dertig gekend hadt, waar onder Polyy-
ééne mét een purperblaauwe Bloem, naauwlyks^{nia.}
te bepaalen, en miſchien door de Natuur niet
bepaald is.

R U B U S. Braamboos.

De Kelk is hier ook in vyven gedeeld, met
vyf Bloemblaadjes, maar de Vrugt een Befie,
die uit eenzaadige Korrels beſtaat.

Het getal der Soorten, thans vyftien, is in
elf Heeſterachtigen en vier Kruidigen verdeeld.
De gewoone Braamboozen maaken daar van de
Eerſte uit, als volgt.

- (1) Braamboos met vyf- en drievinnige Bla- I.
den, de Steng gedoornd, de Bladſteelen *Rubus*
met Sleuven. *Idaus.*
Gewoone
Braam-
boos..

Deeze brengt de Gewoone Braamboozen
voort, van roode en witte Kleur, wordende
naar

(1) *Rubus Foliis quinato-pinnatis ternatisque, Caule acu-
lento, Petiolis canaliculatis. Syst. Nat. XII. Gen. 632. p. 349.
Veg. XIII. Gen. 632. p. 395. Fl. Succ. 408. Mat. Med. 242.
Hort. Cliff. &c. R. Idæus spinosus. C. B. Pin. 479. Item
Fructu albo & lævis. C. B. Pin. 479.*

III. naar dezelve in 't Franſch *Framboifier*, in 't
 AFDEEL. X. Engeliſch *Raspberry-Tree* getyteld. De Vrugten
 HOOFD- zelf noemen de Duitschers *Hunbeeren* of *Hin-*
 STUK. *beeren*, en wy ook wel *Hinnebeſiën*. In
Veekwy- Sweeden, alwaar zy ook groeijen, is behalve
vige. de gemeene naam *Hallon*, die van *Bringbaer*,
Fallbaer en *Brombaer* of *Ullbaer* bekend. De
 Laplanders hectenze *Gappermurie*, 't welk
 eenigszins naar den Spaanſchen naam *Carçamo-*
ras ſchynt te gelyken. De Latynſche *Rubus*
Idæus, by welken 'er DIOSCORIDES van
 ſpreekt, zou van den Berg *Ida* in Griekenland
 afkomſtig zyn. Op Steenachtige Gronden, die
 woest leggen, komen de Braamboozen in Swee-
 den, Engeland, Duitschland, Vrankryk en Ita-
 lie, ja zelfs aldaar in de Boſſchen, wild voort;
 doch hier te lande vindt men ze niet dan in
 de Hoven.

't Gewas beſtaat uit Stengen, die veelen te
 gelyk uit eenen Wortel ſpruiten, welke in
 't voortloopen naauwlyks te bedwingen is. De
 Takken zyn met ſcherpe Doornen gewapend,
 en draagen Bladſteelen van drie of vyf ovaale
 Bladen, van onderen wit en Wollig, van bo-
 ven helder groen. De Vrugten, iedereen be-
 kend, zyn zeer Sappig en aangenaam rins van
 Smaak, van eene verkoelende hoedanigheid.
 De Syroop daar van gemaakt, als ook het ge-
 deſtilleerde Water en de Geest, worden onder
 de Winkelmiddelen geteld. Een geurige en
 zeer kragtige Wyn kan 'er van gemaakt wor-
 den.

den. De Toppen, Bladen, Bloemen en on-
type Vruchten, zyn wegens de famentrekkende
hoedanigheid vermaard.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

(2) Braamboos met drievinnige van onderen
Wollige Bladen, de Bladsteelen rond, de
Steng gedoornd.

II.
Rubus
Occidenta-
lis.
Westindi-
sche.

In Virginie en Kanada groeit deeze Soort
van Braamboozen, welke zeer aangenaame
Vruchten draagt, en door een blaauwen Waa-
sem, die op de Steelen legt, van de gewoo-
ne of Europische, welke in Virginie ook
groeit, onderscheiden wordt. In Pensylvanie
vondt KALM dezelve een groot Onkruid op
de Zaaylanden te zyn, maakende, door haare
langs den Grond voortloopende Ranken, de
woest leggende of verlaatene Akkers gevaarlijk
te bewandelen: want het Gewas hadt onge-
meen scherpe kromme Doornen. De Vruchten,
die het draagt, zyn gewoonlyk zwart, doch
soms ook rood, riner en aangenaamer dan
de gewoone Braamboozen, zegt onze Ridder.
Daar te Lande wordt 'er Wyn van gemaakt.

(3) Braam-

(2) *Rubus* Fol. ternatis subtus tomentosus, Caule aculeato,
Petiolis teretibus. KALM. *It.* II. p. 283. *Rubus* Fol longiori-
bus &c. SLOAN. *Jam.* 173. *Hist.* II. p. 109. T. 213. f. 1.
RAY. *Dendr.* 76. *Rub.* *Idæus* Fr. nigro Virginianus. DILL.
Elth. 327. T. 237. f. 319. *Rub.* Amer. magis erectus, Spinis
rarioribus, Stipite cœruleo. FLUK. *Alm.* 325. GRON. *Virg.* II.
p. 78.

III. (3) Braamboos met drievinnige kaale Bladen,
 AFDEEL. de Stengen en Bladsteelen met styve
 X. Haairtjes bezet.
 HOOFD-
 STUK.

III. Deze , in Kanada alleen door KALM ge-
Rubus his- vonden , kan daar van te regt den bynaam
pidus. voeren. Haar verschil van de voorgaanden is
 Ruige. uit de bepaaling blykbaar.

IV. (4) Braamboos met drievinnige , van onderen
Rubus par- Wollige Bladen , de Steng ruig , hebben-
vifolius. de , zo wel als de Bladsteelen , kromme
 Molukki- Doornen.
 sche.

By RUMPHIUS is deeze , onder den naam van Kleinbladige Molukkische , voorgesteld , in vergelyking met de Grootbladige Braamstruik , die aldaar ook groeit , en Bladen als van de Wilde Wyngaard heeft. De Bladen zyn geenszins kleiner dan in de Europische Braamboozen , naamelyk een Vinger lang en twee Vingers breed , zo hy zegt , en daarom is de bynaam van Kleinbladig hier verkeerdelyk overgenomen. 't Gewas wordt een hooge Heester , die sterk gedoornd is , met kruipende Wortelen , en draagt Vrugten als onze Braamboozen , doch Waterig en laffer van Smaak.

(5) Braam-

(3) *Rubus Foliis ternatis nudis , Caulibus Petiolisque hispids.*

(4) *Rubus Fol. tern. subtus tomentosus , Caule hirsuto , Petiolisque Aculeis recurvis. Rubus Moluccanus parvifolius. RUMPH. Amb. V. p. 83. T. 47. f. 1.*

- (5) Braamboos met drievinnige, van onderen III, Wollige Bladen, de Steng, Bladsteelen ARDEEL. X. en Bladen, Wollig met kromme Doornen. HOOFD-STUK.

Deeze, door SLOANE op 't Eiland Jamaika gevonden, kwam in alle opzigten, byna, met de gewoone Europische Brummelen, thans te beschryven, overeen; doch hadt de Takken en Bladen Wollig, de Bloem en Vrugten kleiner. Hier is de Braam met dubbelde witte Bloemen, van MAGNOLIUS, t'huis gebragt.

- (6) Braamboos met drievinnige, bykans kaale VI, Bladen, de zydelingse tweekwabbig, de Rubus casius. Takken rond en gedoornd. Blaauwe Brummelen.

De Vrugten van deeze Soort, die op de Veluwe, in Gelderland en elders op de Heijen voorkomt, noemt men *Blaauwe Brummelen*. Het Gewas schynt weezentlyk van het volgende te verschillen; hoewel men het mede dikwils onder den naam van *Braamen* begrypt, op plaatsfen daar het een zo wel als 't andere groeit; gelyk in Sweeden, alwaar die van Gothland

(5) *Rubus* Fol. tern. subt. tomentosus, Caule, Petiolis Foliisque pubescentibus recurvato-aculeatis. *Mant.* 75. *Rubus* Fol. longioribus subtus molli lanugine obductis &c. SLOAN. *Jam.* II. p. 109.

(6) *Rubus* Fol. tern. subnudis, lateralibus bilobis, Caule aculeato tereti. *Rubus repens* Fructu casto. C. B. *Pin.* 479. *Rubus minor.* DOD. *Pempt.* 742. *Rubus* Caule aculeato Fol. ternatis. HALL. *Helv.* 344.

III land hetzelfde *Pfalmbier*, de Smalanders *Bi-*
 AFDEEL. *oernbaer* heeten, enz. Het Loof is laager,
 X.
 HOOFD- minder Takkig en donkerer; de Takken zyn
 STUK. zeer fyn gedoornd, de Vruchten blaauw.

VII. (7) Braamboos met vyfvinnig gevingerde en
Rubus fra-
zicosus.
 Braamen. drievinnige Bladen, de Takken en Blad-
 steelen gedoornd.

Men noemt deeze, die Heesterachtiger en
 hooger is van Gewas, gemeenlyk *Braamen* of
 ook *Brummelen*, in Vriesland *Tonbeijen*. De
 gewoone naam is in Engeland *Brambles* of
Blackberries, in Vrankryk *Ronce* en in Duitfch-
 land *Braemen*. Zy groeijen in 't wilde door
 geheel Europa. Zeker Bosch, by Bern in
 Switzerland, wordt, wegens de menigvuldig-
 heid van deeze Braamen, *Bremgarten* geheten,
 zegt de Heer HALLER. De Vruchten, vol-
 komen ryp zynde, zyn niet onaangenaam,
 en dezelve kunnen, als men niets anders
 heeft, in 't gaan door drooge Zandige plaat-
 fen, tot verfrisfchinge ftrekken. RAY ver-
 haalt, dat menze in Engeland *Schaldberries*
 noemt, dat is Schurftbesfen, om dat zy in
 Kin-

(7) *Rubus* Fol. quinato-digitatis ternatisque, Caule Petio-
 lisque aculeatis. *Fl. Suec.* 409, 444. *Rubus* Caule aculeato,
 Fol. tern. ac quinatis. *Hort. Cliff.* 192. GRON. *Virg.* 163.
R. Lugdun. 273. *Rubus* vulg. f. *Rubus* Fructu nigro. C. B.
Pin. 479. β. *Rubus* vulg. major Fructu albo. RAJ. *Angl.* III.
 P. 467. γ. *Rubus* Flore albo pleno. MAGN. *Hort.* 175.

Kinderen , die dezelfen veel eeten , de Dau- III.
worm en Zeere Hoofden veroirzaaken zouden. AFDEEL.
Onryp zynde , bevatten zy zekerlyk een on- X.
gezond , wrang , Sap , dat echter als een Sa- HOOFD-
menttrekkend Middel dienen kan , wordende de STUK.
Bladen daar toe ook wel , inzonderheid in Gor- *Palygy-*
geldranken voor Kwaalen van Mond en Keel, *nia.*
gebruikt.

De Groote Wilde Braamen worden in 't
Grieksch *Batos* genoemd en derzelfer Vrugten
heeten deswegen *Mora Buti* , die men in 't
Rob en *Mel Diamorum* behoort te gebruiken
en niet de Braamboozen , ten zy men dezelfen
rood en onryp neeme : want in die Winkel-
middelen wordt een famentrekkende kragt ver-
eifcht. In de Wilderniften van ons Land , in-
zonderheid in de Voetpaden , daar door loo-
pende , veroirzaakt het Gewas van deeze Wil-
de Braamen , 't welk , aan den Grond raakende ,
weder Wortel fchiet , als natuurlyke Voetan-
gels , die een onverhoedfen Wandelaar ligt
doen tuimelen en dus dezelfen niet gemakke-
lyk maaken te begaan ; terwyl men zig ook
deerlyk kwetzen kan aan derzelfer fcherp ge-
doornde Takken , die oud wordende eeniger-
maate hoekig zyn.

't Gewas is ongemeen fraay met de natuur-
lyke Kleuren uitgegeven , door den Erlangfen
Hoogleeraar SCHMIDEL , die de Afbeeldin-
gen van alie andere Autheuren , zo ten opzigt
van

III. van het Loof en de Gestalte, als van de Bloem-
 AFDEEL. en Vruchtmaakende deelen vergelykt, en aan-
 X. merkt, dat de Bloemblaadjes zeer flap en teder
 HOOFD- zyn, waar van het getal dikwils meer en van
 STUK. zes tot tien, doch doorgaans vyf is, in deeze
Veelwy-
vige. Soort, zynde het getal der Meeldraadjes om-
 trent anderhalf honderd. Van de Stylen en
 Vruchtbeginzels komen doorgaans tot veertig of
 vyftig in ieder Bloem voor, doch waar van het
 derde deel, op 't hoogste, tot Besfen of Kor-
 rels voldraagt, zynde derzelve Stoel rondach-
 tig, niet pieramidaal gelyk in de Braamboo-
 zen. De Bladen zyn dicht aan den Wortel
 meest vyfvinnig, naar boven toe drievinnig,
 en aan den top komen fomtyds enkele voor.
 De grootsten, zegt hy, hebben de Rib ge-
 doornd, de kleinsten fomtyds ongedoornd. In
 zeer drooge Gronden vindt men de enden der
 Takken, de Bloemsteelen en Bladen, met eene
 gryze Wolligheid bekleed. By den oirsprong
 van ieder Bladsteel zyn twee Stoppeltjes. Hoe
 vetter de Grond is, hoe zwaarder getrost de
 Bloemen en Vruchten voorkomen. De Stengen
 of Hoofdtakken leggen, in het wild groeiende
 Gewas, altyd neder of kruipen langs den Grond,
 doch de kleine, jonge Takken verheffen zig
 opwaards. Behalve de Verscheidenheid die wit-
 te Vruchten draagt, en die met dubbelde wit-
 te Bloemen, als iets raars in de Tuinen ge-
 houden wordende, heeft zyn Ed. ook een on-
 ge.

gedoornde en anderen opgetekend (*). Met III. dubbelde Bloemen zyn deeze Braamen in den AFDEEL. X. Elfaz in 't wilde waargenomen (†). HOOFDSTUK.

(8) Braamboos met gevingerde, tien-, vyfen VIII. drievinnige Bladen, de Takken onge- *Rubus Ca-* doornd. *nadenfis.* Kanadasche.

Van deeze *Kanadasche*, ook door den Heer KALM waargenomen, zyn de Takken paarschachtig, de Bladen Lancetvormig, wederzyds kaal, zeer dun, met scherpe Tandjes: de Blikjes Lancetvormig; de Stoppeltjes smal en spits. MILLER heeft 'er de Afbeelding van gegeven.

(9) Braamboos met enkelde gepalmde Bladen; IX. de Takken ongedoornd, veelbladig en veel- *Rubus odoratus.* bloemig. Welriekende.

Deeze, in de Openbaare Kruidhoven bekend, en

(*) SCHMIDEL *Icon. Plant. Norimb. 1762. ad Tab. II. p. 2. &c. Flore Albo* zegt zyn Ed. wel, haalende TOURNEFORT, GARIDEL, en anderen, die het dus ook hebben, aan; doch, dewyl de Bloemen in de gewoone Braamen ten naastenby wit zyn, volg ik HALLER, die ten deeze opzigte zegt, *Fruſtu albo*, en RAY, die de Wilde Braamen met witte Vruchten in Engeland gevonden heeft.

(†) MAPP. *Alfat. p. 272.*

(8) *Rubus Fol. digitatis denis, quinis, ternatisque, Caule inermi. MILL. Ic. 223.*

(9) *Rubus Fol. simplicibus palmatis, Caule inermi multifolio multifloro. Hort. Cliff. 192. Ups. 133. R. Lugdb. 274. MILL. Ic. 223. Rubus odoratus. CORN, Canad. 142. T. 150.*

III. en insgelyks uit Kanada afkomstig, voert by
 AFDEEL. CORNUTI, die haar in Afbeelding gebragt
 X. heeft, den naam van Welriekende Braam-
 HOOFD- boos.
 STUK.

X. (10) Braamboos met enkele Hartvormige ge-
 Molucca- kwabde Bladen, en neerleggende gedoorn-
 nus. de Takken.
 Breedbladige.
 ge.

Dit is de *Breedbladige* Molukkische Braamboos van RUMPHIUS, die te regt deezen naam mag voeren, om dat zy veel breeder van Blad is dan de voorgaande Soorten. Het geheele Gewas is met fyne Doornen zo dicht bezet, dat men het naauwlyks kan aanraaken, zelfs de Bladen, die de langte hebben van zes of zeven Duim, en nog meer breedte, in figuur gelykende naar het Loof van den Wilden Wyngaard. De Vrugten zyn beter dan die van de gemelde Kleinbladige, groeiende ook op Ambon.

XI. (11) Braamboos met enkele langwerpige Hart-
 Japonicus, vormige, 'Zaagswys' getande Bladen; de
 Japansche. Takken ongedoornd, 't Gewas Heester-
 achtig.

Dit is een klein Heestertje, in Japan groei-
 jen-

(10) *Rubus* Fol. simplicibus cordatis sublobatis, Caule aculeato decumbente. *Rubus* Moluccanus latifolius. RUMPH. *Amb.* V. p. 88. T. 47. f. 2.

(11) *Rubus* Fol. simplicibus Cordatis oblongis serratis Caule inerme suffruticoso. *Mant.* 245.

jende, met een regtopstaande, gladde, weinig getakte Steng, waar aan gesteelde Bladen overhoeks, die wederzyds glad zyn. Aan 't end der Takken komen enkele Bloemsteeltjes voort, draagende Bloemen met ronde witte Blaadjes in een kleine Kelk.

III.
AFDEELING
X.
HOOFD-
STUK.
Polyg-
nia.

De vier laatste Soorten, als geheel Kruidig zynde, laat ik voor de volgende Afdeeling over.

P O T E N T I L L A.

Een Kelk in tien gedeeld; vyf Bloemblaadjes: Zaaden die rondachtig en naakt zyn, aan een kleinen Sappeloozen Stoel gehecht, zyn de Kenmerken van dit Geslacht, welks Bloemen veel naar die der Aardbesien gelyken.

Het bevat zeer veele Soorten, waar onder alleenlyk de Eerste Heesterachtig is, naamelyk

(1) *Potentilla met gevinde Bladen, de Steng Heesterachtig hebbende.*

1.
*Potentilla
Fruticosa.*
Heester-
achtige.

Deeze, in de Tuinen van Europa bekend, groeit

(1) *Potentilla Foliis pinnatis, Caule Fruticoso. Syst. Nat. XII. Gen. 634. p. 350. Veg. XIII. Gen. 634. p. 396. H. Cliff. 193. Flor. Suec. 416, 451. R. Lugdbat. 275. HUDS. Angl. 195. KALM. Itin. II. p. 263. Pentaphylloides erectum Fruticosum Eboracense. MORIS. Hist. II. p. 193. S. 2. T. 23. f. 5. Hortul. Angl. T. p. 54. Pentaphylloides rectum frutescens. WALTH. Hort. 95. T. 17. RAJ. Hist. p. 616. Pentaph. fruticosa elatior. AMM. Reth. 38. T. 17 & 39. T. 13. f. 1.*

P

III. groeit natuurlyk in Engeland, als ook in Swee-
 AFDEEL. den en Siberie. Het onderscheid, dat zig tus-
 X. schen de Engelsche of Jorksche en de Siberi-
 HOOFD- sche openbaart, naamelyk, is niet grooter, dan
 STUK. t gene 'er in verschillende Planten, daar van,
Veelwy- uit Siberie wordt waargenomen. De Authen-
vige. ren hebben het Gewas onder den naam van
Pentaphylloides beschreeven, en het is by ver-
 scheidene in Afbeelding verтоond, wordende
 van de Oelanders *Tok* geheten. Zonderling,
 dat hetzelfde dus de koude deelen van Europa
 alleen verkiest tot zyne Woonplaats. GME-
 LIN heeft het in Siberie gevonden, met Rys
 van een of twee Ellen hoog, bezet met Steel-
 tjes, waar aan een Blad, diep in vyven ge-
 deeld, van boven groen, met witte Haairtjes,
 van onderen geaderd en minder Haairig, en dus
 veel naar die van het Vyfvingerkruid gelyken-
 de: doch in het gedroogde Exemplaar, door
 zyn Ed. uit Daurie overgezonden, waren de
 Bladen weezentlyk gevind. De Bloemen kwa-
 men enkeld aan 't end der Takjes voort, die
 van het gezegde Rys zydelings uitgeschooten
 waren. In een laager Gewas van dien zelfden
 aart, niet hooger dan een Voet opschietende,
 waren de Bladen dikwils uit zeven Vinnetjes,
 even als in het Jorksche, door RAY beschreeven
 en *Heester-Vyfblad* genaamd, waar in de zelf-
 de eigenschap als in de Siberischen, van naa-
 melyk aan de Takken af te schilferen, waar-
 genomen werdt.

CALYCANTHUS. Kelkbloem.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

Een vyfbladige, Kruikachtige Kelk, met gekleurde Blaadjes schubbig bezet. Veele Stylen met een geklierden Stempel. Veele Zaaden, die gestaart zyn, binnen een Sappigen Kelk vervat. Dus zyn de Kenmerken van dit zonderlinge Geslagt van Planten opgegeven, waar toe men twee Soorten betrokken vindt.

(1) Kelkbloem met de binnenste Bloemblaadjes langst.

I.
Calycan-
thus Flori-
dus.
Karolini-
sche.

Dit Gewas, in Karolina groeiende, maakt volgens CATESBY een Heester van agt of tien Voeten hoog, met Bladen als van den Kornoelje-Boom, welks Bloemen, uit dikke Koperkleurige Bloemblaadjes bestaande, veel naar die van de Gesternde Anemone gelyken, hebbende een Kelk met omgeboogen Blaadjes, van de zelfde Kleur. Gedagte Autheur heeft het Gewas, welks Bast Kruidrig is, naar Kaneel ruikende, in Europa ingevoerd, alwaar het drierley Naamen bekomen heeft, die geen van allen door onzen Ridder goedgekeurd zyn.

(1) *Calycanthus Petalis interioribus longioribus.* Syst. Nat. XII. Gen. 639. p. 353. Veg. XIII. Gen. 639. p. 400. Butneria Anemones Flore. DU HAM. Arbr. I. p. 114. T. 45. Basteria Fol. ovatis acuminatis, Caule fruticoso. MILL. Diff. T. 60. Beueria Petalis Coriaceis oblongis &c. EHRET. Pfl. T. 13. Frutex Corni foliis &c. CATESB. Car. I. p. T. 46. SELIGM. Veg. Pl. 92.

P 2

III. zyn. Dus hadt de Heer DU HAMEL hetzelfde
 AFDEEL. *Butneria* met Anemones Bloem, en de Heer
 X. *Beureria* geheten. De Heer MIL-
 HOOFD. LER hadt hetzelfde *Basteria*, naar mynen thans
 STUK. overleeden Vrind, Doktor BASTER te Zi-
veelwy- rikzee, getyteld, en gaf daar van voor reden,
vige. „ dat hy zulks uit Vriendschap en Achtting voor
 „ denzelven hadt gedaan, om dat die Heer in
 „ zyne kostbaare Tuin veele ongemeene Plan-
 „ ten bezat, welken hy niet kaarig was, aan
 „ zyne goede Vrinden mede te deelen.” LIN-
 NÆUS hadt, geloof ik, niet beslooten, de Naam-
 geeving zo ver uit te breiden, of alle de zoda-
 nigen, die wel in Geleerdheid uitmuntende,
 doch geen byzondere bevorderaars der Kruid-
 kunde waren, daar in te begrypen. Onder-
 tusfchen is evenwel naderhand, door wylen
 mynen Vrind, niet weinig ten dienfte van de
 Kruidkunde uitgevoerd (*).

II. (2) Kelkbloem met de binnenste Bloemblaad-
Calycan- jes kleinst.
thus pra-

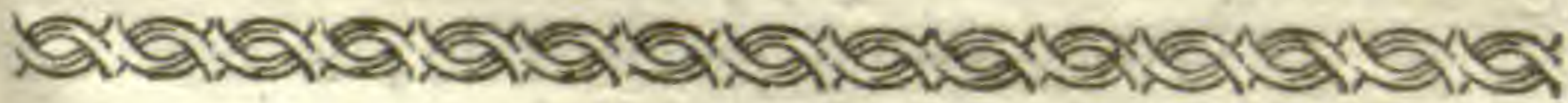
Dit Gewas, door den vermaarden KAEM-
 PFER in Japan waargenomen, was van Nan-
 quin en dus uit China derwaards gebragt, en
 werdt,

(*) Die Naamsverandering, door den Heer LINNÆUS,
 is reeds voor den Jaare 1762 geschied: wylen de Heer BAS-
 TER stierf in Maart dezes Jaars 1775: zynde, in 't jaar 1761,
 een Brief van zyn Ed. over 't Kruidkundig Samenstel van
 LINNÆUS uitgekomen.

(2) *Calycanthus Petalis interioribus minutis.* T. Obai live.
 Robay. KAEMPF, *Amoen.* 373. T. 379.

werdt, wegens zyne schoonheid, aldaar in de Tuinen aangekweekt. Het hadt de Takken vol Merg, ongeregeld bezet met dunne Takjes en Lancetswys ovaale Bladen, effenrandig, sterk geaderd, wederzyds glad. Voor het uitkomen derzelve, in 't vroege Voorjaar, openbaarden zig de Bloemen, van eene Sterachtige figuur, uit agt groote Bloemblaadjes bestaande, en van binnen even zo veel of meer kleinere Bloemblaadjes hebbende, geelachtig met Bloedkleurige Stipjes, omringende een pieramidaalen Styl of Stamper. De Reuk der Bloemen was als die van Violen, doch lastig, zo men ze veel rook. Het Zaadhuisje was anderhalf Duim lang, met Schubben bekleed, Koffykleurig bruin, in een weeke Pap eenige Zaaden als Turkse Boontjes bevattende, van een Olieachtigen, bitterzoeten Smaak.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Polyg-
nia.

XI. H O O F D S T U K.

Beschryving van de VEELMANNIGE HEESTERS, Polyandria, dus wegens het onbepaalde getal van Meeldraadjes genaamd, waar onder de verscheide Soorten van Kappers, Cistus en in 't byzonder de Theeboom, voorkomen.

De Plantgewasfen, in deeze Klasse, worden VEELMANNIGEN getyteld, om dat het getal der Meeldraadjes in dezelve zeer

III. groot is, zynde die altemaal op het Vrugtbe-
 AFDEEL ginzel geplant, en niet in den rand van den
 XI. Kelk, gelyk in de voorgaande Klasse plaats
 HOOFD heeft; welke onderscheiding van meer belang
 STUK. is, dan het eigentlyke getal der Meeldraadjes.
 Eenwy-
 vige. Onder de *Eenwyvigen*, gelyk byna alle Heesters
 zyn, komen 'er voor die de Bloem *Een-*,
Drie-, *Vier-*, *Vyf-*, *Zes*, *Agt*, *Negen*, *Tien*
 en *Veelbladig* hebben. Het getal der Geslagten
 van Heesteren is hier veel kleiner, dan dat der
 Boomen is geweest.

M A R C G R A V I A.

Dit Geslagt heeft een Eenbladige geslootene
 Bloem, met eenen zesbladigen geschubden
 Kelk, zynde de Vrugt eene veelhollige, veel-
 zaadige Besie.

I. De eenigste Soort (1), in Zuid-Amerika of
 ook in de Westindiën groeiende, is een Ge-
 was dat langs de Boomen kruipt en op dezel-
 ven Wortel schiet, als een Bygewas, zynde
 Heesterachtig, met neergeboogene of hangende
 Ranken. *Klimmende Marcgravia*, met de Vrug-
 ten Straalswyze geplaatst, heeft PLUMIER
 deze

(1) *Marcgravia*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 640. p. 358. *Veg* XIII.
 Gen. 640. p. 405. JACQ *Amer. Hist.* p. 156. T. 96. *Marcgra-*
via scandens &c. PLUM. *Gen.* 7. *Id.* 173. *Marcgravia scandens*,
Foliis Caulinis subrotundis &c. BROWN. *Jam.* 244. T. 26.
Phyllitidi scandenti affinis major, *Folio crasso subrotundo*.
 SLOAN. *Jam.* 15. *Hist.* I. p. 74. T. 23. f. 1.

deezee getyteld. De Bladen zyn in byzondere Planten van geheel verschillende figuur, zo de Heer JACQUIN aantekent, Lancetvormig Eyronnd, ovaal of Zeisfenvormig. De Bloemen maaken Kroontjes uit, aan 't end der Ranken, bestaande uit menigvuldige Steeltjes, van gelyke langte, in 't ronde geplaatst en horizontaal uitgebreid. De Bloemen verheffen zig, zynde naakt, met een afvallend Blad en Kelk. Het midden van het Kroontje wordt beflagen door Honigklieren, ongesteeld, dikwils vyf in getal, opgeregt, de figuur hebbende als van een Helm of van het bovenste Bloemblaadje der Bloem van het Kruid, dat men Wolfswortel noemt, met den Mond naar den omtrek geplaatst, somtyds Bloemdraagende, somtyds niet. De Vrugt is doorgaans in tien Holligheden verdeeld, bevattende het Zaad in een hoogroode Pap, volgens den Heer JACQUIN, die dit Gewas in de Boschen der Karibische Eilanden vondt, wordende hetzelve van de Franschen *Bois des Couilles* geheten.

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

T R I L I X.

In dit Geslagt is de Bloem en Kelk, beiden, dribladig, de Vrugt een vyfhollige Besie met veele Zaaden.

De eenigste Soort (1), *Jacquinia* door MU-

TIS I.
*Trilix
lutea.*
Geele.

(1) *Trilix*. *Syst. Nat. Veg.*, XIII. Gen. 1313. p. 405. *Maxt.*
alt. 247. *Jacquinia*. MUTIS, Ms.

III. TIS genaamd , groeit by Karthagena in de
 AFDEEL. Westindiën. Het is een Heester van twee
 XI.
 HOOFD. Vadem hoog , zeer Takkig , met ronde ruuw-
 STUK. achtige Takken. De Bladen , overhoeks ge-
 plaatst , zyn Hartvormig ovaal , gespitst , Zaags-
 Eenwy-
 pige. wyze getand , eenigermaate ruig , byna Schild-
 vormig op Steelen , die rond en glad zyn. De
 Bloemen , door de Meelknopjes geel , komen
 meest aan 't end der Takken voort , en hebben
 ieder haar eigen Steeltje , dat rond en ruig is.

C A P P A R I S. Kappers.

De Bloem en Kelk zyn , in dit Geslacht ,
 beiden , vierbladig ; de Kelk Lederachtig ; de
 Vrucht een Doppige Besie , die gesteeld is , met
 ééne holligheid.

Het bevat thans dertien Soorten , onder wel-
 ken de Gewoone de eerste is , als volgt.

I. (1) Kappers met enkele eenbloemige Steelt-
 Capparis spinosa. tjes , Doornachtige Stoppeltjes , afvallende
 Gedoorn- Bladen en ovaale Zaadhuisjes.
 de.

Deeze Soort groeit in de Zuidelyke deelen

(1) *Capparis Redunculis solit. unifloris* , *Stipulis spinosa* ,
Foliis annuis , *Caps. ovalibus*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 643. p.
 358. *Veg.* XIII. Gen. 643. p. 405. *Capparis aculeata*. *H.*
Cliff. 203. *Mat. Med.* 259. *R. Lugdb.* 476. *GRON. Orient.*
 154. *Capparis Folio rotundo & folio acuto*. *C. B. Pin.* 412.
LOB. Icon. p. 634, 635. *TOURN. Inst.* 261. *T.* 139. *DOB.*
Pempt. 746. *Capparis Sicula duplicatâ Spinâ* , *folio acuto*.
BOCC. Sic. 79. *T.* 42. f. 3.

van Europa, in de Levant en in Barbarie. III.
 GARIDEL zegt, dat menze omstreeks Aix ^{AFDEEL.}
 in Provence overvloedig in de Muuren ziet ^{XI.}
 groeijen, en niettemin verbeeldt hy zig, dat ^{HOOFD-}
 dit Gewas uit Italie of van elders derwaards ^{STUK.}
 overgebracht zy, wordende omstreeks Toulon ^{Monogy-}
 in menigte aangekweekt. Natuurlyk groeit het ^{nia.}
 op 't Eiland Galeta, als ook omstreeks Tripoli
 en Aleppo in Syrie, zo RAUWOLF aantekent.
 Men geeft het in de meeste Taalen van Eu-
 ropa, met eenige verandering, den Latynschen
 of Griekschen naam; gelyk het dus de Italiaa-
 nen *Capparo*, de Franschen *Cappres*, de Engel-
 schen *Capper* en de Duitschers *Kappern* hee-
 ten.

Het is een Heester, wiens Takken niet
 minder haakig en scherp gedoornd zyn dan die
 der Braamboozen, spreidende zig, wanneer
 menze niet ondersteunt, ook in 't ronde langs
 den Grond uit. De Bladen, daar aan groei-
 jende, zyn in de eene spits ovaal, in de an-
 dere stomp en byna rond, 't welk eene Ver-
 scheidenheid uitmaakt, by LOBEL duidelyk
 afgebeeld. Tot de eerste behoort die, waar
 van BOCCONE spreekt, als op Sicilie groei-
 jende, met dubbelde Doornen. Uit de Oxe-
 len komen enkele Steeltjes met ronde Knop-
 pen, die open gaande witte Bloemen uitgeeven,
 vol lange Meeldraadjes, met een zwaar getop-
 ten Styl, en daar op volgen Eyronde Vrug-
 ten,

III.
AFDEEL.
XI.

HOOFD-
STUK.

Eenwy-
vige.

ten, vol kleine Zaaden, die rondachtig of Nier-
vormig zyn.

De vermaarde **TOURNEFORT** heeft deeze
Bloem en Vrugt der Kapperen zeer fraay in
Plaat verтоond. Men gebruikt, in de Genees-
konst, noch de een noch andere; maar de Knop-
pen worden afgeplukt, eer de Bloemen ont-
looken zyn, en dan, eenige Uuren gedroogd
zynde, in Azyn gezet, met eenig Zout. Dee-
ze ingelegde Kappers gelyk menze noemt,
strekken tot opwekkinge van de Eetlust en tot
verfrischinge of tot Toespyze inzonderheid by
Vleesch of Vifch. Sommigen hebbenze, als
een openend Middel, tegen de Miltzugt aan-
geprezen. De Bast der Wortelen, gedroogd
zynde, is onder de Geneesmiddelen in gebruik,
komende in verscheide Samenstelzels der Ouden.

II.
Capparis
Zeylanica,
Ceylon-
sche.

(2) Kappers met enkelde eenbloemige Steeltjes,
Doornachtige Stoppeltjes, en Eyronde we-
derzyds gespitsste Bladen.

Een Ceylonsch Gewas, dat naar het voor-
gaande veel gelykt, doch door de smalheid der
Bladen, die by Wilgenbladen vergeleeken wor-
den, daar van verschilt, zou deeze Soort uit-
maaken.

(3) Kap-

(2) *Capparis* Ped. solit. unifloris, Stip. spinosis, Fol. ovatis,
utrinque acutis. Fl. Zeyl. 210. Capp. Zeyl. duplic. spinis,
Fol. acute. PET. Mus. 625. Capp. spinosa Fol. oblongis. BURM.
Zeyl. 53. BURM. Fl. Ind. 111.

- (3) Kappers met Kroontjes-Bloemen, gedoorn- III.
de Stoppeltjes en Eyronde, uitgegulpte, AFDEEL
Jaarlyks afvallende Bladen. XI.
HOOFD-
STUK.

Een Malabaarsch klimmend Boompje, dat III.
gedoorn is, met bleeke Palmbladen, van PLU- *Sepiaria.*
KENETIUS afgebeeld, maakt deeze Soort uit, *Palmbladi-*
ge.
welke de Bloemen aan Kroontjes van enkele
Bloemsteeltjes, op 't end der Takken, draagt,
en Besie-achtige Vrugten.

- (4) Kappers met Kroontjes-Bloemen, de Bla- IV.
den doorgaans dicht by een. *Frondeza.*
Digtbladi-
ge.

Onder verscheide nieuwe Soorten van dit Ge-
slagt, welken de Heer JACQUIN in de West-
indiën waargenomen heeft, is deeze een Boompje
doorgaans zeven Voeten hoog, 't welk in digte
Bosfchen dikwils twintig Voeten hoogte bereikt.
Het heeft Lancetvormige Bladen, tropswys'
groeijende, de Bloemen zyn een Duim breed,
en de Vrugten donker paarsche Peultjes van
een of anderhalf Duim lang, bevattende, in
een witte zelfstandigheid, eenige weinige Nier-
achtige Zaaden.

(5) Kap-

(3) *Capparis* Ped. umbellatis, Stip. Spinosis, Fol. annuis
ovatis emarginatis. Arbuscula Baccifera scandens spinosa, Fol.
Buxi pallidioribus. PLUK. *Mant.* 27. T. 338. f. 3. BURM. *Fl.*
Ind. 118.

(4) *Capparis* Ped. umbellatis, Fol. pasim confertis. *Sp.*
Plant. 1674. *Capparis frondosa.* JACQ. *Amer. Hist.* 162. T.
104.

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.

(5) Kappers met Kroontjes - Bloemen, blyvende Lancetvormige Bladen, die van onderen Wollig zyn, en agt Meeldraadjes.

v.
Ferrugi-
na.
Roestkleu-
rige.

De Takken van deeze Soort zyn Roestkleu-
gesteeld, effenrandig; de Bladen Lancetvormig,
achtige *Cratæva* t'huis gebragt, welke Doktor
BROWNE op Jamaika waargenomen heeft,
hebbende Trosjes van Bloemen in de Oxelen.

VI.
Baducca.
Mala-
baarfe.

(6) Kappers met eenbloemige Steeltjes, blyvende langwerpig Eyronde, bepaald getropte, naakte Bladen.

Dit Gewas groeit aan de Kust van Malabar, alwaar men 't *Baducca* noemt, en daar het een Boompje maakt van byna eens Mans hoogte, met den Stam ongeveer een Arm dik, wordende wegens de fraaiheid der Bloemen in de Tuinen gehouden en *Quetbloem* van de Hollanders geheten. Hier toe betreft men de *Laurierbladige Kappers*, die Boomachtig is, met eene langwerpig Eyronde Vrucht van PLUMIER, en

(5) *Capparis* Ped. umbellatis, Fol. persist. lanceolatis, subtus tomentosis, Flor. octandris. *Am. Acad.* V. p. 398. *Cratæva fruticosa* &c. BROWN. *Jam.* 247. T. 28. f. 1.

(6) *Capparis* Ped. unifloris, Fol. perennant. ovato-oblongis, determinate confertis nudis, Capp. inermis &c. *Hort. Cliff.* 204. *Capp. alia arborescens, Lauri foliis* &c. PLUM. *lc.* 73. f. 2. *Breynia fruticosa* &c. BROWN. *Jam.* 246. T. 27. f. 2. *Baducca.* *Hort. Mal.* VI, p. 105. T. 57. RAJ. *Dendr.* 1630. BURM. *Fl. Ind.* 118.

en de *Heesterachtige Breynia*, met kleine ronde Haauwtjes, door BROWNE op Jamaika gevonden. De Bladen zyn wederzyds glad en meest van onderen flaauw geaderd. III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.

(7) Kappers met veelbloemige gehoekte end-
Steeltjes, de Bladen blyvend stomp ovaal. VII.
*Cynophal-
lophora.*
Langhaau-
wige.

Tot deeze Soort betreft men de *Laurier-
bladige Kappers* met een zeer lange Vrucht van PLUMIER, en de Karibische Boom, met rondachtige Bladen, die Haauwen draagt met Pap gevuld, naar een Honden-Schaft gelykende, van PLUKENET, deswegen *Cynophallophoros* genaamd. Het is de Boom naar de Acacia gelykende, met enkele rondachtige Bladen, en ronde gezwollen Haauwen draagende, wier binnenste Schil Slymerig en hoogrood is, hebbende een witte Vezelige Bloem, welken SLOANE in de Boschen op Jamaika aantrof. De Heer JACQUIN nam denzelve op de Karibische Eilanden van zeer verschillende grootte en gedaante waar, doch altoos iets byzonders, dat den Kapperen eigen is, in zyne Gestalte hebbende. De Bloemen waren zeer welriekende,

(7) *Capparis* Ped. multifloris terminalibus, Fol. ovalibus obtusis perennantibus, Gland. axillaribus, Capp. arborescens Lauri foliis. PLUM. *Ic.* 73. f. 1. *Breynia fruticosa*, fol. oblongis obtusis. BROWN. *Fam.* 246. T. 27. f. 1. *Cynophallophorus*. PLUK. *Alm.* 126. T. 172. f. 4. *Acacia affinis Arbor siliquosa* &c. SLOAN. *Fam.* 153. *Hist.* II. p. 59. RAJ. *Dendr.* 102. JACQ. *Amer. Hist.* 158. T. 98.

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.

Eenwy-
vige.

de , hebbende de Meeldraadjes dikwils vier Duimen lang en den Styl nog langer , welke een Vrucht wierdt van een half Voet lang, omtrent een Vinger dik , van buiten groen met een rooden Naad en tweekleppig. Dezelve gaat aan 't Gewas open, en de beide Kleppen rollen zig naar 't Steeltje op, latende allengs de Zaaden uitvallen , die in een rood Vleesch zitten, en aanstonds uitspruiten; zo dat menze niet groeibaar in Europa overbrengen kan. Van de Franschen , op Martenique, werden deeze Zaaden *Pois Mabouia* of Duivels - Erwtten ge- heten.

VIII.
Pulcherrima
Schoon-
bloemige.

(8) Kappers met getroste Bloemsteeltjes , langwerpig stompe Bladen en Besieachtige Vruchten.

Met verwondering zie ik deeze, die een Besieachtige ronde Vrucht heeft, op de voorgaande volgen. Zy is zeer schoone van JACQUIN genoemd, wegens de fraayheid haarer Bloemen, die geelachtig wit en aangenaam van Reuk zyn, hebbende de anderhalf Duimse Meeldraadjes den eersten Dag wit, den volgende schoon paarsch. Zy maaken Trosfen of Aairen aan 't end der Takken, en in ieder Tros komt een of twee Vruchten voort, van twee

(8) *Capparis* Ped. Racemosis, Fol. oblongis obtusis, Fruct. Baccatis. *Sp. Plant.* 1674. *Capparis pulcherrima.* JACQ. *Art. Hist.* 163. T. 106.

twee of vier Duimen middellyn , ryp worden- de zo walgelyk en stinkende , dat 'er geen Dier smaak in heeft. Men mogtze dan wel *Duivels-Appelen* heeten. By Karthagena kwam hem dit Gewas op de schuinte der Bergen voor , bereikende in de Boschen twaalf Voeten hoogte.

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

(9) Kappers met byna getroste Bloemsteeltjes en liniaale Bladen.

IX.
Linearis.
Smaalbladi-
ge.

Deeze die de Bladen zeer lang en smal heeft , was een fraaije Kroonboom , van vyftien Voeten hoog , gedagten Heer menigvuldig voorkomende in de groote Zandige Valey , in welke de Hoofdstad van Venezuela in Amerika , Coro genaamd , is gelegen. De Bloemen zyn in deeze Soort , zegt zyn Ed. , zonder Reuk en het Vrughtbeginzel is hier zo lang gesteed niet , als in de andere Soorten van dit Geslagt , wordende de Vrughten kleine kort gesteelde Peultjes. De Bladen zyn , aan de waterpasse Takjes , allen opwaards gestrekt en aan derzelver end komen de Bloemen Troswyze voort.

(10) Kappers met getroste Bloemen , die agtmannig zyn ; blyvende langwerpige Bladen , de Kelken en Bloemsteeltjes Wollig.

X.
Breynia.
Ruighaau-
wige.

Dee-

(9) *Capparis* Ped. subracemosis , Fol. linearibus. *Sp. Plant.* 1674. *Capparis* linearis. JACQ. *Am. Hist.* 161. T. 102.

(10) *Capparis* Ped. Racemosis , Fol. persist. oblongis , Cal. Pedunculisq. tomentosis , Flor. octandris. *Capparis* Breynia. JACQ. *Am. Hist.* p. 161. T. 103. *Breynia* Fol. oblongo-ovali-

III. Deeze, van dien zelfden Heer afgebeeld en
 (AFDEEL. beschreeven, komt ook by anderen voor. Dit
 XI. Gewas is het, van welks Bloem Pater PLU-
 HOOFD- MIER den Geslagtnaam *Breynia* gevormd
 STUK. heeft, zo hy oordeelt, begrypende ook, dat
 Eenwy- de Agtmannige, naar de *Breynia* gelykende Boom
 vige. van LOEFLING, niet hier toe behoore. De
 Bloem immers hadt in deeze veel meer dan
 agt Meeldraadjes. De Vrugt is een zeer lange,
 dunne, Wollige Haauw of Peul. Het maakte
 een Boompje van tien Voeten hoogte, niet
 onaanzienlyk, op de Karibische Eilanden en de
 nabuurige Kust, veel aan den Zeekant en el-
 ders groeiende.

XI. (11) Kappers met veelbloemige Steeltjes en
Hastata. Pylswys' Lancetvormige gladde Bladen.
 Pylbladi-
 ge.

Deeze is van den Heer JACQUIN *Capparis hastata* genoemd, wegens de Pylvormigheid der Bladen. Zyn Ed. vindt dit Gewas by Karthagena in de Boschen, en merkt aan, dat het Vrughten draagt even als die van onze Zevende Soort.

XII. (12) Kappers met vergaarde end. Trosjes,
Flexuosa. bly-
 Kromtak-
 kige.

libus. R. Lugdb. 476. *Sp. Plant.* I. p. 503. *Breynia Elzagui*,
 Foliis. PLUM. Gen. 40. BREYN Ic. 13.

(11) *Capparis* Ped. multifloris, Fol. hastato-lanceolatis
 nitidis, Capp. hastata. JACQ. *Amer. Hist.* 159. Tab. 174. f. 56.

(12) *Capparis* Ped. congestis terminalibus, Fol. persist. ob-
 longis obtusis glabris, Ramis flexuosis. Morisonia flexuosa.
Am. Acad. V. p. 398.

blyvende langwerpig stompe gladde Bladen III.
en bogtige Takken. AFDEEL.
XI.

Deeze, op Jamaika gevonden, heeft de Bla-
den smaller dan de Breynia, knikkend, Leder-
achtig en gesteeld; de Vrucht is mede zeer
lang. Men heeftze *Morisonia* genoemd gehad. Monogy-
nia. HOOFD-
STUK.

(13) Kappers met veelbloemige platachtige
Steeltjes, en blyvende, langwerpig Lan-
cetvormig gespitsste, van onderen gestippelde
Bladen. XIII.
Siliquosa.
Rondhaau-
wige.

Boomachtige Breynia, met Eyronde wedet-
zyds gespitsste Bladen, en een zeer lange, ron-
de Haauw, is deeze van BROWN, die haar
op Jamaika vondt, getyteld. Het Gewas ge-
lykt veel naar dat van de Zevende Soort en
schynt naast overeen te komen met die Soort
van Kappers, welke door den Heer JACQUIN
op 't Eiland St. Eustathius gevonden is, zynde
door denzelven onder den naam van *Capparis*
Eustachiana voorgesteld, als een van alle de
anderen verschillende Soort (*).

M U N-

(13) *Capparis* Ped. multifloris compressis, Fol. persistenti-
bus lanceolato-oblongis, acuminatis, subtus punctatis. Breyn-
ia arborescens &c. BROWN. *Jam.* 247. Planta forte &c.
FLUK. *Phyt.* 327. f. 6.

(*) *Capparis* Ped. multifloris, Fol. ovatis, acuminatis,
utrinque nitidis, Fructibus glabris. JACQ. *Am. Hist.* 159.
't Oostindisch Gewas, door RUMPHIUS *Carandas* geheten,
dat men te Baravia veel tot Heiningen gebruikt, is wel door
den Heer N. L. BURMANNUS tweemaal voorgesteld, onder
den

Q

H. DEEL, V. STUK.

III.
AFDEEL.XI.
HOOFD-
STUK.Eenwy-
vige.

M U N T I N G I A.

De Kenmerken van dit Geslacht. 't welk naar den vermaarden M U N T I N G , weleer Hoogleeraar in de Kruidkunde te Groningen, zynen naam draagt, buiten de algemeene van deeze Klasse en Rang, bestaan in een vyfbladige Bloem en een vyfdeelige Kelk; zynde de Vrucht een veelzaadige Besie.

I.
Muntingia
Calabura.
Schaft-
bloem.

De eenigste Soort (1), hier van voorkomende, voert den bynaam van *Calabura*, om dat zy onder den naam van *Witte Calabura* voorgesteld was geweest. *Muntingia* met een Fluweelachtig zagt Blad en eene grootere Vrucht is zy by PLUMIER getyteld. De Plant met smallere Lotus - Bladen, een Braamen - Bloem en een veelzaadige genavelde Vrucht, welke de beroemde SLOANE op Jamaika vondt, wordt hier t'huis gebragt. De Heer JACQUIN, dit Gewas op St. Domingo waarneemende, heeft deszelfs Kenmerken naauwkeurig opgegeven, en aangemerkt, dat het een Boompje is van twaalf

den naam van *Capparis Carandas*, doch zyn Ed. hadt hetzelfde bevoorens *Echites spinosa* genoemd. Zie 't voorg. STUK, bladz. 398.

(1) *Muntingia*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 651. p. 361. *Veg.* XIII. Gen. 651. p. 408. JACQ. *Amer. Hist.* 166. T. 107. *Hort. Cliff.* 203. *Muntingia fruticosa villosa* &c. BROWN. *Jam.* 245. *Munt.* Fol. Sericeo molli, Fr. majori. PLUM. *ic.* 205. *Calabura alba*. PLUK. *Alm.* 75. *Mant.* 34. *Phyt.* T. 151. f. 4. *Loti arboris folio angustiore* &c. SLOAN. *Jam.* 162. *Hist.* II. p. 30. T. 194. f. 1. RAJ. *Dendr.* 32.

twaalf Voeten hoog, met lange ruige Takken, III.
 die de Takjes bezet hebben met langwerpige, AFDEEL.
 gespitsste, Zaagswys' getande Lymige, schieve XI.
 Bladen, vier of vyf Duimen lang, brengende HOOFD.
 uit de Oxelen twee Bloemsteeltjes voort, waar STUK.
 van het eene na het andere zig van agteren naar Monogy.
 vooren keert, wanneer de Bloem ontluikt. nia. De-
 zelve is zonder Reuk, wit, Roosachtig, een
 Duim breed, met een Krans van Meeldraad-
 jes, die in 't midden een rond en dik Vrucht-
 beginzel hebben zonder Styl, met een Schild-
 vormig geftraald Hoofdje, dat vyfhoekig is, in
 't midden van de Bloem uitsteekende, zo lang
 als de Meeldraadjes. Men kan hier uit eenig
 denkbeeld krygen van de reden van gedagten
 bynaam. De Vrucht is een geelachtig roode Be-
 sie, welke in de eerste opslag eenhollig schynt
 te zyn, doch in Water gedrukt, dat 'er het
 Zaad en de Pap uitgaan, baarblykelyk in vyf
 Holligheden verdeeld bevonden wordt.

De *Mallam-Toddali* van Malabar, die be-
 voorens tot de tweede Soort van *Celtis* betrok-
 ken was*, wordt thans hier t'huis gebragt door * Zie II.
 LINNÆUS. Indien echter de Besfen van dien D. III. St.
 Boom eenzaadig zyn, en de Bloem op het Vrucht- bladz. 571
 beginzel zit, gelyk de beschryving duidelyk aan-
 wyst, zo kan dezelve niet tot dit Geslagt be-
 hooren; te minder, dewyl deszelfs Bloem twee
 Pluimachtige Draadjes heeft, die 'er de onzen den
 naam aan doen geeven van *Naanen-Pluimen*.
 Voeg hier by, dat alle de andere aanhaalin-
 gen,

III. gen, hier gebruikt, van Westindische Gewas-
 AFDEEL. fen zyn.
 XI.

HOOFD-
 STUK.

D E L I M A.

Eenwy-
 vige.

De byzondere Kenmerken van dit Geslacht zyn; een vyfbladige Kelk, zonder Bloemblaadjes en een tweezaadige Besie.

I.
 Delima
 Sarmen-
 to-
 sa.
 Rankige.

Hier van is maar ééne Soort (1), op Ceylon groeiende, door de waarneeming van den vermaarden HERMANNUS bekend geworden, die den bynaam van *Rankige* draagt; schoon het, volgens de beschryving, een Boom is, met Beukebladen, geplooid, geribd en gesteeld, brengende uit ieder Oxel een losse Pluim voort, van gesteelde Bloemen, die langer is dan de Bladen. De Ceyloneezen noemen dit Gewas *Koroswael*, om dat zy van de Bladen, die hard en ruuw zyn, tot glad wryven of polyffen gebruik maaken. De Hoogleeraar N. L. BURMANNUS heeft een fraaije Afbeelding daar van uitgegeven. Dewyl RHEEDE maar vyf Meeldraadjes aan het Malabaarse Gewas, genaamd *Piripu*, geeft, zo is die aanhaaling twyfelachtig.

L A.

(1) Delima. *Syst. Nat.* XII. Gen. 672. p. 364. *Veg.* XIII. Gen. 672. p. 411. *Fl. Zeyl.* 205. *Am. Acad.* I. p. 403. *Piripu.* *Hort. Mal.* VII. T. 34. *BURM. Fl. Ind.* p. 122. T. 37. f. 1. *Frutex Indicus sarmentosus, Foliis hispidis rigidis.* *BURM. Zeyl.* 101.

L A G E R S T R O E M I A .

III.

AFDEEL.

XI.

HOOFD-

STUK.

Een zesbladige gekrulde Bloem; een zesdeelige Klokvormige Kelk; veel Meeldraadjes, waar van de zes buitensten dikst en langer dan de Bloemblaadjes: maaken de byzondere Kenmerken uit.

Monogy-
nia.

De eenigste Soort (1) van dit Geslagt, dat naar den Sweedschen Heer L A G E R S T R O E M , die de Kruidkunde door zyne Reizen in Oostindie veel bevorderd heeft, genoemd is, komt by R U M P H I U S voor, onder den naam van *Tsjin-Kin*, baarblykelyk van Chineeschen oorsprong. Die Autheur zegt, dat het een sierlyk Boompje is, met verscheide Stammen opschiende, omtrent Mans langte hoog, wordende wegens zyne fraaiheid in China in de Tuinen en Bloemperken nagehouden. De *Sibi* van K A E M P F E R , die hier aangehaald wordt, in Japan groeiende, was een Gewas als de Graanaatboom, met langwerpige gladde Bladen, dicht by elkander aan de Takjes, die aan 't end groote Bloemtrosfen hadden, van twee of meer Spannen omtreks. De Bloemen waren zeer fraay, rood van Kleur, als Anjelieren, uit zes Blaadjes, aan den rand gekruld, bestaande, en aan lange Steeltjes buiten de Kelken uitsteekende,

I.
Lagerstroemia Indica.
Oostindi-
sche.

(1) Lagerstroemia. Syst. Nat. XII. Gen. 667. p. 365. Veg. XIII. Gen. 667. p. 412. Mant. 402. Tsjin-Kin. RUMPH. Amb. VII. p. 61. T. 28. Sibi. KÆMPFE. Am. p. 855.

III. de, met veele Meeldraadjes gevuld. Van de
 AFDEEL. Vrugt van dit Gewas wordt niet gesproken.

XI.
 HOOFD- THEA. Thee-Boom.
 STUK.

Eenwy- De Kenmerken van dit Geslagt zyn ; een
 vige. zes- of negenbladige Bloem ; een vyf- of zes-
 bladige Kelk , en een Zaadhuisje dat uit drie
 Bolletjes is samengegroeid.

Van hetzelfde zyn twee Soorten bekend ,
 naamelyk

I. (1) Thee-Boom met zesbladige Bloemen.

Thee bohea.
 Thee-boe.

Deeze Soort is het Gewas , door verschei-
 de Autheuren afgebeeld en beschreeven, dat de
 gewoone Thee of *Theeboe* uitlevert. De eerste
 leevende Theeboompjes werden den 3 Oktober
 des jaars 1763 door den Sweedfchen Kapitein
 EKEBERG , in Sweeden gebragt, zynde uit
 Zaaden , die men, by 't vertrek van 't Schip
 uit China , op 't zelve in den Grond gestoken
 hadt, opgegroeid , en aldaar in 't leven gehou-
 den. Sedert weinige Jaaren heeft men ze thans
 ook in onze Provinciën uit Engeland beko-
 men,

(1) *Thea Floribus hexapetalis.* *Syst. Nat.* XII. Gen. 668.
 p. 365. *Veg.* XIII. Gen. 668. p. 412. *Am. Acad.* VII. p. 239.
 T. 4. *Hort. Cliff.* 204. *Mat. Med.* 264. HILL *Exot.* T.
 22. KAEMPF. *Exot.* p. 605. T. 606. Thee Frutex. BARTH.
Act. Hafn. IV. p. 1. T. 1. BONT. *Jav.* 87. T. 88. BARR.
Rar. 128. T. 904. Thee Sinensium. BREYN *Cent.* T. 112.
lc. 17. T. 3. BOCC. *Mus.* 114. T. 94. Chaa. C. B. *Pin.*
 147. *Evonymo affinis Arbor Orientalis Nucifera, Flore rosca*
 PLUK. *Alm.* 139. T. 88. f. 6.

men, alwaar men ze duur verkoopt. Natuur- III.
lyk groeit dit Gewas in China en Japan, aan AFDEEL.
de kanten van Heuvels en aan de Oevers der XI.
Rivieren wild, doch meestal worden 'er Plan- HOOFD-
tagien van aangelegd. Men vindt het van Can- STUK.
ton af tot aan Peking, de Keizerlyké Zetel, *Monogy-*
toe, die op gelyke Hemelsbreedte byna als *nia.*
Rome legt, en waar het niettemin, volgens de
Waarneemingen der Jesuiten, 's Winters dik-
wils kouder is dan in de middelste deelen van
Europa, ja zelfs dan te Stokholm: zo dat
men 't mooglyk by ons wel houden zou kun-
nen in de open Grond.

De gewoone naam is zekerlyk van den Ja-
panschen *Thee*, of van den Chineeschen *Tsjaa*
afkomstig. Het is by PLUKENETIUS, on-
der den naam van een Oosterfche naar het
Paapenhout gelykende Boom, die Nootjes draagt
en een Roosachtige Bloem heeft, taamelyk wel
afgebeeld, als ook by BREYNIUS, wiens Af-
beelding in het *Natuur- en Konst - Kabinet* van
Doktor RANOUW is nagevolgd; doch een der
besten vindt men by KAEMPFER in deszelfs
Uitlandsche Vermaaklykheden. Gezegde RA-
NOUW heeft, wel, zo omstandig van de Thee
in 't Nederduitsch gehandeld, dat het genoeg
zou zyn, den Leezer derwaards te wyzen;
maar alzo hy geen gebruik fchynt gemaakt te
hebben van 't gezegde uitmuntende Latynfche
Werk van KAEMPFER, die alles op de plaats
Q 4 zel;

III.
AFDEEL.
XI.

HOOFD-
STUK.

*Eenwy-
vige.*

zelve onderzocht heeft, zal ik daar van het zaakelyke hier plaatzen.

De Thee-Boom is een Heester, die meer dan zes Voeten hoog wordt, vertoonende zig als een Boompje, dat op de manier der Elzen van onderen af Takken uitgeeft, hebbende een zwartachtigen, Houtigen, Wortel. De Stam is met een grysachtige Schors bekleed, doch de Takken zyn Kastanje-bruin, en de jonge Lootjes groenachtig. Het Hout is hard en Draadig, met weinig Merg. De Bladen, naar die der Kerfenboomen, welken men Morellen noemt, volmaakt gelykende als zy volwasfen zyn, en altyd groen blyvende, komen, jong zynde, gelyk menze plukt, misfchien meer met die van het Paapenhout, uitgenomen de Kleur, overeen. De Bloemen spruiten in de Herfst uit de Oxels der Bladen, van gedaante als de Wilde of Duin-Roozen, een Duim en meer breed, wit, van een flaauwe Reuk, uit zes holle Blaadjes bestaande, en gevuld met een menigte witte Meeldraadjes die geele Topjes hebben, waar van hy'er tweehonderd en dertig in eene Bloem geteld hadt. Zy zitten op Steel- tjes van een half Duim lang, en hebben een klein Kelkje, dat vyf of zesbladig is. Het Vrughtbeginzel, binnen de Bloem, wordt een Vrught, als gezegd en bekend is. dewyl menze fomtyds in de gedroogde Thee vindt. Zy bestaan, naamelyk, volkomen zynde, uit drie Zaadjes of Nootjes, tegen elkander aangevoegd,

voegd , waar van de Pitten zeer Olieachtig ^{III.}
 zyn , fchielyk rans worden en dan een zeer ^{AFDEEL}
 onaangenaamen Smaak verwekken. ^{XI.}
 HOOFD-

De Thee - Bladen hebben , verfch zynde , ^{STUK.}
 iets nadeeligs voor de Hersenen in zig , als ^{Monogy-}
 Duizeling en Beeving verojrzaakende ; welke ei-
 genschap men , door cene rooftering in Pannen
 of op Yzeren Platen over 't Vuur , terwyl men
 't Kruid voor 't aanbranden geftadig met de
 Handen roert , en dan verder door 't zelve op
 een Tafel of Mat ftyf te rollen , zo dat eenig
 Sap daar uit gedrukt worde ; aan 't zelve be-
 neemt. Hoe langzaamer die rooftering gefchie-
 de , en hoe meer dezelve herhaald worde , hoe
 beter. Vervolgens droogt men de Thee - Bladen
 op nieuw en paktze in. De Japanners zouden
 'er geene drinken , die niet een Jaar belegen
 zy. Vervolgens is de Thee van haare nadeelige
 eigenschap geheel ontdaan , en wordt zelfs Hart-
 fterkende geacht te zyn , inzonderheid bekwaam
 om de Geesten op te wekken door haaren aange-
 naamen Geur : want de Bloedzuiverende en
 Waterafzettende hoedanigheid , die men 'er ge-
 meenlyk aan toefchryft , zal meest afhangen
 van het menigvuldige warme Water , waar me-
 de men de Thee gebruikt. De zelfde nadeelen ,
 die men daar van onder 't Menschelyk Geflag-
 te plaats ziet hebben , zyn over den geheelen
 Aardkloot gemeen. De beste dingen worden , te
 veel of in tegenftrydige omftandigheden ge-
 bruikt

Q 5

III. bruikt zynde , schadelyk. De Chineezen, die
 'ART. EL. veel Varkens - Vleefch en Spek en overmaatig
 XI. Vet by de Spyzen eeten, drinken den geheele
 HOOFD- den Dag zonder nadeel Thee. De Europeaanen
 STUK. T volgen dat gebruik daar te Lande , en bevin-
 L. Een wy- den zig wel daar by. Het gemeene Volk kookt,
 vige. op eenige plaatfen, de Ryst in Thee - Water,
 en dan is dezelve, zo zy zig verbeelden, veel
 voedzaamer. Luiden van Vermogen hebben 'er
 niet minder op , dan wy, met Thee - Gezel-
 fchappen, zo dat 'er zelfs in de Toefel en de
 manier van de Thee te fchenken groote Lief-
 hebbery plaats heeft; wordende die Konst den
 Kinderen , wanneer zy wat Jaaren krygen, on-
 derweezen, om zig daar van te bedienen in de
 Minnaary. Op reis hebben de Japanfe Grooten
 altoos een Koffertje by zig, met al het gene tot
 het zetten en drinken van Thee vereifcht wordt.
 Sommigen doen de Thee, tot een fyn Poeijer
 gemalen, by een Lepeltje vol in een Schotteltje
 of Kommetje met heet Water en roeren dat
 Poeijer daar in om, 't welk zy dan dus in slurpen.
 De gemeenste manier, onder Burger- of Hand-
 werkslieden, is, dat 's morgens een Yzeren Pot
 op 't Vuur gehangen worde, daar men, als 't
 Water kookt, eenige Handen vol Thee in-
 werpt, zettende dan een Mandje, dat in de
 Opening fluit, daar op, uit hetwelke een ieder,
 die Dorst heeft, den geheelen Dag, naar be-
 lieven, gaat fcheppen; want die Pot wordt ge-
 duurig warm gehouden. De flegfte of verou-
 derde

derde Thee , dient tot het verwen van Zyden III.
 Stoffen met eene bruine Kleur , wordende , AFDEEL.
 ten dien einde , een groote menigte daar van , XI.
 byna Jaarlyks , uit China naar Suratte , overge- HOOFD-
 scheept. STUK.

Monogya
nia.

Van de manier van 't gebruik of misbruik der Thee-Wateren in ons Wereldsdeel , als iedereen bekend , zal ik niet spreekken. Alleen merk ik aan , dat de menigte van Thee , die Jaarlyks overkomt , verbaazend groot , doch tevens het gebruik algemeen is. Men kan ook niet zeggen , dat het geheel af te keuren zy : want in veele Menschen , en in veele Omstandigheden , is zekerlyk de Thee nuttiger dan Bier , Wyn of dergelyke Dranken. Maar of zy in ons Klimaat algemeenlyk gezonder dan de Koffy zy , gelyk sommigen zig thans meer en meer verbeelden , zou ik niet durven beslissen (*).

Van de Thee zyn aanmerkelyke Verscheidenheden in Indie en ook alhier bekend , die zeer veel in Geur en Smaak verschillen : doch

welk

(*) Men kan daar omtrent nazien , het Uitvoerige Vertoog , dat den Tytel voert van *Potus Thea* , in den jaare 1765 , onder de Voorzitting van den Ridder LINNÆUS , door den Heer P. C. TILLÆUS te Upsal verdedigd. *Am. Acad.* VOL. VII. Holm. 1769. p. 236. als ook J. N. PECHINI *de Potu Thea Dialogus* , item P. PETITI & P. FRANCHI *Carmina in Laudem Thea Sinensis*. Quarto. 1685. Zie ook RANOUW *Natuur- en Konst-Kabinet* , om van het Werkje van BONTEKOE tot Lof van de Thee , niet te spreekken.

III. welk verschil mooglyk alleen van de manier
 AFDEEL. van bereiding of ook van de Groeyplaats af-
 XI, hangt. Men doet 'er drie Inzamelingen van,
 HOOFD- waar van de eerste, omtrent het begin van
 STUK. Maart, altemaal jonge Blaadjes uitlevert en
*Eenwy-
 vige.* hier van komt die overfyne Thee, *Keizers-
 Thee* genaamd, en dus, door de geheele We-
 reld, als de beste Thee-boe beroemd, wor-
 dende ook wel *Bloem van Thee* geheten. De
 tweede Inzameling, omtrent het begin van
 April, levert Thee van goede hoedanigheid.
 De derde, die een Maand laater geschiedt,
 geeft niet dan slegte Thee, ten gebuike van
 't Gemeene Volk. Dus geschiedt de Inzame-
 ling in Japan, maar in China plukt men ge-
 meenlyk de jonge en oude Bladen ondereen,
 die dan uit malkander gezogt worden, en in
 vierderley Soorten onderscheiden. Ook is 'er
 in Japan een Berg, by 't Steedje Udsi, geheel
 begroeid met Thee-Boomen, ten dienste van 't
 Keizerlyke Hof, alwaar dezelve, netjes ge-
 plant zynde en ten uiterste zinnelyk behandeld
 wordende, een Soort van Thee uitleveren, zo
 uitmuntende, dat men ze ongemeen hoog waar-
 deert. Die Thee in Porseleine Potten gedaan,
 en in andere Thee gepakt zynde, wordt dus,
 onder een aanzienlyk Geleide van Krygs-
 volk, naar 't Hof gebragt, alwaar men 'er
 geen minder werks van maakt, dan van de
 kostbaarste Wynen en Speceryën in Europa.
 „ In 't Keizerlyke Hof, zegt KAEMPFER,
 „ wordt

„werdt my een Kommetje van deeze Thee III.
 „te drinken aangeboden, en daar by gezegd: AFDEEL.
 „Gebruikze met lust en smaak, dit Kommetje XI.
 „kost een Itzibo; dat een vierkante Gouden HOOFD-
 „Munt is, meer dan een Guinje waardig (*).” STUK.
Monogy-
nia.

Uit het gemelde ziet men, dat het onderscheid van de figuur der Theebladen, waar van wel twintig veranderingen door RANOUW in Plaat gebragt zyn (†), grootendeels kan afhangen van de jongheid of ouderdom deezer Bladen. Ten anderen kan de Groeyplaats en behandeling van de Boomen veel daar in doen; gelyk men dit in ons Geboomte waarneemt. Ondertusfchen komen deeze Bladen zo zeer met die van het voorbeschreeven zogenaamde Theeboompje of de Egyptifche Wilg *, met die van de Camellia of Chineefche Roos †, met die van een Soort van Casfine en anderen overeen, dat men dergelyken voor den regten Thee-Boom gehouden heeft; ja het Gemeene Volk, in China, gebruikt 'er wel de Bladen van een Soort van Wegedoorn †, en fomtyds gedroogde Mos en andere dingen voor. Men heeft zelfs de Eerenprys, in Duitschland, daar toe, in een byzonder Werkje, als byna van de zelfde uitwer-

* Zie
 bladz. 192,
 hier voor.
 † III. ST.
 bl. 157.

† IV. ST.
 bl. 276.

(*) Vergelyk hier mede LINSCHOTEN *Oostind. Voyagie.* II. Deel. Kap. 28. C. B. *Pis.* 147. Item TULP. *Observ. Med.* IV. 59. Deeze laatste zegt, dat de Japansche Thee niet zelden het Pond honderd Ponden Zilver goldt.

(†) *Natuur- en Konst-Kabinet.* 1721. T. 31.

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.
Eenwy-
vige.

werking zynde , aangepreezen gezien (*). In Peru is zeker Boompje , dat dergelyke Bladen heeft , ontdekt , die men aldaar op de zelfde manier gebruikte , en dit was , toen ik dat Land verliet , aldaar reeds zo gemeen , zegt Pater FEUILLÉE , dat men 'er alom sprak van de Thee van de Rivier van Lima. Behalve het zogenaamde Kruid van Paraguay , daar men een groote Vertiering van heeft in Zuid-Amerika , is in de Westindiën ook een wild Gewas , *Capraria* genaamd , welks Bladen aldaar by sommigen voor Thee gehouden en gebruikt worden.

De Heer OSBECK , die , nu vyfentwintig Jaar geleeden , in China was , zegt , dat de Thee aldaar zo veel verschillende naamen heeft , als 'er Plaatsen zyn , waar ze van daan komt , en nog anderen naar de verschillende toebereiding. „ De *Thee-Kongo* of *Kong-fo* der Chi-
„ neezen , (zegt hy) heeft de Bladen fyner dan
„ de *Thee-boe* en is wat duurder : de *Sut-*
„ *schong* , die de Chineezen *Soatjang* noemen ,
„ is de duurste onder de bruine Theeën , gee-
„ vende het Water een geelachtig groene Kleur
„ en een aangenaamen Smaak ; doch zy moet
„ niet sterk gezet worden. Onder deeze is
„ *Padre-Sutchang* de beste Thee die men drin-
„ ken kan , niet minder dan de beste Rusfische
„ Thee , welke met Karavaanen over Land in
„ Mos-

(*) J. FRANCI *Veronica Theezans*, Lips. & Coburg, 1709.
Duod.

„ Moskovie komt. De Bladen van deeze Thee III.
 „ zyn groot , geelachtig , niet in een gerold , ^{AFDEEL.}
 „ maar uitgebreid , en by halve Ponden , in ^{XI.}
 „ Papier , gelyk Kardoes - Tabak , ingepakt. ^{STUK.}
 „ *Back-hao* of *Packhao* , die wy *Thee Pecko* ^{Monogj-}
 „ noemen , bestaat uit gestippelde Bladen. ^{nia.}
 „ zelve is zagt , wel smaakende , en , zo men
 „ zegt , het minst verhittende. De *Linkisaom* ,
 „ een Soort van Thee met smalle ruige Bladen
 „ en Steelen ; wordt zelden dan tot verbete-
 „ ring van andere Thee gebruikt. Hier mede
 „ kunnen de Chineezen Thee-Kongo tot Pecko
 „ maaken. Dit is eigentlyk geen Thee , maar
 „ die Soort van Chineefche Roos , *Sasanqua*
 „ genaamd * , aan welke de vermaarde KAEMP.^{* Zie II. D.}
 „ FER dat gebruik toefchryft”. ^{III. STUK,}
 „ ^{bl. 158.}

Voorts zegt de Heer OSBECK , dat 'er een
 flegte Soort is , omftreeks Kanton groeiende ,
Haonam Thee of *Kuli-Thee* genaamd , die niet
 dan van de Chineezen gedronken wordt. De
 Theeboompjes , die daar in Potten verkogt wer-
 den , bereikten naauwlyks de hoogte van een
 Elle , en derzelve Bloemen bestonden meest
 uit zeven witte Blaadjes , waar van de drie on-
 derften kleinst. Men maakt in China , zegt hy ,
 ook *Thee-Koeken* , die duur verkogt worden ,
 mooglyk met den Thee-Bol overeenkomstig ,
 welken RANOUW afbeeldt en befchryft , als
 een Medicinaale Thee , met verfcheide Goni-
 men tot een Bol famengeftampt : of het mog-
 ten Koekjes zyn van het verdikte Afkookzel
 van

III. van Thee, daar ik van heb, waar van de groot-
 AFDEEL. te van een Erwt in een Trekpote gedaan, het
 XI. Water kleurt en Thee uitlevert, die wel te
 HOOFD- drinken is, maar gantsch niet aangenaam van
 STUK. Smaak.
 Eenwy-
 vige.

II. (2) Thee-Boom met negenbladige Bloemen.
 Thea viri-
 dis.

Groene
 Thee. Van over lang, reeds, is eene Groene Thee bekend, die men gehouden heeft voor een byzondere Hoofdsoort. Sommigen echter hebben gedagt, dat het verschil alleen bestond in de manier van bereiding; dewyl men in de Bladen geen meer onderscheid, tusfchen deeze en de Thee-boe, dan tusfchen de Soorten van Thee-boe onder malkander, waarnam. De Heer OSBECK meende, dat het enkel daar van daan kon komen, dat men de Groene Thee in Koperen Pannen roosterde, en achte zulks niet onwaarschynlyk, aangezien de Groene Thee laxeert. De Heer HILL ondertusfchen verzekert, dat de Bloemen van dien Thee-Boom negenbladig zyn. Van zulke Bloemen hadt onze Ridder, of de Heer MURRAY, eens een geheel Pond ontvangen. Hier zou de Stamper ook niet enkeld, maar uit drie Stylen samengevoegd zyn.

De Heer OSBECK zegt, dat men van Groene Thee deeze Verscheidenheden heeft. De Hey-
 Jung-

(2) *Thea Floribus enneapetalis*, HILL. *Exot.* T. 22.

sang-Thee, op 't Chineesch *Hey-tiann* of *III.*
Hay-kiong genaamd: de *Singlo* of *Soanglo*, AFDEEL
 naar de Plaats, van waar zy komt: de *Bing* of *HOOFD-*
 of Keizers-Thee: de *Tio Thee*, als Erwten STUK.
 te famen gerold: de *Heyfan utchin*, die van Monogy-
 de *Heyfan-skin* door de finalle en korte Blaad- nia.
 jes onderscheiden wordt, en de *Go-be*, heb-
 bende lange smalle Bladeren (*).

C I S T U S.

De Bloem vyfbladig, in een vyfbladige Kelk,
 die twee Blaadjes kleiner dan de anderen heeft:
 't getal der Meeldraadjes, als boven, menigvul-
 dig, met een enkelen Styl: het Zaadhuisje
 rondachtig: zie daar de Kenmerken van dit
 Geslacht.

Het bevat meer dan veertig Soorten, byna
 altemaal Europische Gewasfen, onder welken
 ik alleen de dertien eersten, als tot de Heesters
 behoorende, hier beschryven zal. Deeze zyn
 altemaal zonder Stoppeltjes.

(1) *Cistus*, die Boomachtig is, met Lancets- I.
 wys Eyronde, gesteelde, drieribbige, ge- Cistus
 tande, wederzyds naakte Bladen. Capensis.
Raapiche.

Aan

(*) OSBECK *Reisen nach Ostindiën und China*. Rost. 1765.
 p. 208.

(1) *Cistus Arborescens exstipulatus*, Foliis ovato-lanceola-
 tis, petiolatis, trinerviis, denticulatis, utrinque nudis. *Syst.*
Nat. XII. Gen. 673. p. 366. *Veg.* XIII. Gen. 673. p. 412.

R

III. Aan de Kaap der Goede Hope komt deeze
 AFDEEL. voor , die van de volgenden door de Tandjes
 XI. der Bladen verschilt.
 HOOFD-
 STUK

II. (2) *Cistus*, die Boomachtig is, met Eyronde,
Villofus. gesteelde ruige Bladen.
 Haairige.

De vermaarde CLUSIUS maakte onder de menigvuldige Soorten van *Cistus*, die hem in Spanje en Portugal voorkwamen, drie Afdeelingen, waar van hy in de Eerste, die roodachtige of Purperkleurige Bloemen hadden, plaatste, noemende dezelve *Mannetjes Cistus*; in de Tweede, die de Bloemen bleek hadden, en deeze noemde hy *Wyfjes-Cistus*; in de derde, eindelyk, die de Bladen kleverig of als met Gom besmeerd hadden, en daar gaf hy den naam van *Cistus Ledon* aan. Onder de Mannetjes telde hy vyf Soorten, waar van deeze, die de Bladen ronder en ruig hadt, zyne Viende was, door hem niet afgebeeld. Deeze wordt, derhalve, te regt de Haairige gebynaamd, als hebbende de Bladen van grootte en figuur byna als die der Peereboomen, wederzyds groen, gesteeld, rimpelig en met witte Haairtjes dun besprengd; de Bloemen, die gelyk in de anderen als kleine Roosjes zyn, paarsch, 't Gewas, dat

(2) *Cistus Arbor. exstip. Fol. ovatis, petiolatis hirtis. Cistus Mas Folio rotundo hirsutissimo. C. B. Pin. 464. C. Mas major Folio rotundiore. J. B. DU HAM. Arbr. I. p. 167. T. 64. Cistus Mas Mathioli. DAL. Hist. 222. Cist. Mas quarum, CLUS. Hisp. 136. BOERH. Lugdhat. 275. TOURNE. Inst. 354*

dat de Takken eenigermaate grys heeft, groeit
Mans langte hoog en valt, zo hy gehoord hadt,
zo wel in Italie als in Spanje.

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.

(3) Cistus, die Boomachtig is, met Hart-
vormige, gladde, gespitsje, gesteelde Bla-
den.

III.
Populifo-
lius.
Breed-
bladige.

Deeze maakt de tweede Soort van Cistus
Ledon by CLUSIUS uit, waar van hy een
groote en een kleine, beiden op het Gebergte,
dat men, van Lisfabon naar Sevilie trekkende,
over moet, gevonden hadt. De eerste groeide
twee Ellen hoog, met Bladen als die van Klyf
of van den zwarten Popelier, vry dik, alleen-
lyk in de oude Gewassen Vettig. De Bloem-
blaadjes van deeze Soort zyn wit met een
paarschachtigen rand; de Meeldraadjes geel;
de Kelken, voor dat de Bloem open gaat, drie-
kantig.

(4) Cistus, die Boomachtig is, met langwerpig
ovaale, gesteelde, drieribbige van boven
gladde Bladen, de Bladsteelen onder samen-
gegroeid.

IV.
Cistus
Laurifo-
lius.
Laurier-
bladige.

Deeze

(3) *Cistus* Arbor. exstip. Fol. cordatis laevibus acuminatis
petiolatis. *Hort. Cliff.* 205. R. *Lugdbat.* 274. *Cistus* Ledon
Fol. Populi nigrae major & minor. C. B. *Pin.* 467. *Ledum*
latifolium secundum majus & minus. CLUS. *Hist.* I. p. 73.
Hisp. 158.

(4) *Cistus* Arbor. exstip. Fol. oblongo-ovatis petiolatis tri-
nerviis, supra glabris, petiolis basi connatis. C. Ledon Fol.
Laurinis. C. B. *Pin.* 467. C. Ledon primus latifolius. CLUS.
Hist. I. p. 77. *Hisp.* 156.

R 2

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.
Eenwy-
vige.

Deeze is de Eerste Cistus Ledon by dien
Authour, welken hy zegt de allervetste, in
Spanje groeiende, te zyn, wordende van de
Spanjaarden *Xara* en van de Portugeezen *Este-
pa* geheten. De voorgaande Soort noemden zy
Xaron. 't Gewas groeit aan de Zee Kust van
Spanje, langs den Weg naar Mallaga, overvloedig.

V.
Cistus
Ladanifera.
Wilgenbla-
dige.

(5) Cistus, die Boomachtig is, met Lancet-
vormige van boven gladde Bladen, de
Steeltjes onder als een Scheedje samenge-
groeid.

Deeze is in 't byzonder *Ladanumdraagende*
genoemd, hoewel zy zulks met de voorgaande
gemeen heeft, en van geen van beiden die Gom
in Spanje of Portugal wordt ingezameld. 't Ge-
was groeit Mans langte hoog, heeft Houtige
Takken, en is zo gemeen op het Gebergte, dat
het van de Bakkers veel tot het stooken der O-
vens en van het Land - Volk om op den Haard
te branden, wordt gebruikt. De Bloemen van
hetzelve vertoonen zig als Witte Roozen, 't
welk den Reisweg, dien CLUSIUS eens, wel
twintig Mylen lang, door zulk Kreupelbosch
afleid, ongemeen versierde; zynde tevens de
Lugt gebalsemd door den aangenaamen Reuk
der Bladen, die met een vet doorschynend Vogt,
in

(5) *Cistus Arbor. exstip. Fol. lanceol. supra laevibus, Petiolis
basi coalitis vaginantibus. H. Cliff. 205. SAUV. Monsp. 147,
250. C. Ladanifera, Hisp. incana. C. B. Pin. 467. C. Ledon
primus angustifolius. CLUS. ut supra.*

in de heete Zonneschyn , zo overvloedig be- III.
 daauwd zyn , dat men het van verre kan zien. AFDEEL.
 De gedroogde Plant is wat witachtig , doch XI.
 behoudt , Jaaren lang , haaren aangenaamen HOOFD-
 Reuk. De Bloemen hebben ook aan den Na- STUK.
 gel der Blaadjes een paarfche Vlak , die in de *Mouogy-
 na.*
 derde Soort ontbreekt. Zy zyn zo groot als
 Papaver - Bloemen : haar Vrugtbeginzel heeft
 tien Beddetjes , en een ongesteelden Stempel ,
 zonder Styl. 't Gewas is door COMMELYN
 in Afbeelding gebragt.

(6) Cistus , die Boomachtig is , met Liniaal VI.
 Lancetvormige , ongesteelde , wederzyds *Cistus
 Monspe-*
 ruige , drieribbige Bladen. *liensis.
 Smalbla-
 dige.*

Tot deeze Soort wordt betrokken de Vyfde
 Cistus Ledon van CLUSIUS , denzelven zo
 gemeen als eenig Gewas in het geheele Ryk
 van Valence in Spanje , als ook in Languedok
 en Provence , waar hy geen ander Ledum
 waargenomen hadt , voorgekomen ; hoewel het
 in de meeste andere Landstreeken van Por-
 tugal en Spanje groeide. De voorgaande Soort
 evenwel , of de Wilgenbladige van TOURNE-
 FORT , is door GOUAN ook , als een inlandsch
 Ge-

(6) *Cistus* Arbor. exstip. Fol. lineari-lanceolatis sessilibus
 utrinque villosis trinerviis. *H. Cliff. Ups. &c. C. Ladanifera
 Monspeliensium. C. B. Pin. 467. Ledum. DAL. Hist. 230. β.
 C. Ledon Fol. Olex sed angustioribus. C. B. Pin. 467. Ledon
 Quintum. CLUS. ut supra. GOUAN. Monsp. 255. GER. Prov.
 397. GARID. Aix. 114.*

R 3

II. DEEL. V. STUK.

III. Gewas, omstreeks Montpellier groeiende, **AFDEEL.** voorgesteld; zo dat aan deeze, in 't byzonder, **XI.** niet billyk de naam van *Montpelliersche*, door **HOOFD.** BAUHINUS, gegeven was. De Bladen, zyn **STUK.** zeer smal, zwartachtig of donker groen, en, *Eenwy-* zo wel als de jonge Takjes, met een taay *vige.* Vogt bedaauwd: de Bloemen in dit Geslagt byna de allerkleinsten, wit van kleur. 't Gewas groeit met Houtig, donker bruin Rys, rykelyk een Elle hoog. Op de Wortels van hetzelfde werdt de zogenaamde *Hypocistis* door hem gevonden.

VII.
Cistus
Salvifolius.
Saliebla-
dige.

(7) Cistus, die Boomachtig is, met Eyronde, gesteelde, wederzyds ruige Bladen.

Hier toe behoort de *Wyfjes - Cistus* van den gezegden Autheur, draagende witte of geele Bloemen. Deeze was hem op eenige plaatsen van Spanje en omstreeks Bayonne; de witbloemige door geheel Spanje, Portugal, Languedok, Provence en in 't Dauphiné, overvloedig voorgelkomen. De Spanjaarden noemden dezelve *Xara - Estepa*, als een middelslag tusfchen de Mannetjes Cistus en Ledon, zo hy aanmerkt; die van Languedok *Mougés*; welke naam, aldaar, volgens GOUAN, aan de voorgaande ge-

(7) *Cistus* Arbor. exstip. Fol. ovatis, petiolatis utrinque hirsutis. H. Cliff. &c. Cistus Fœmina Folio Salviz. C. L. Pin. 464. Cist. Fœmina. CLUS. Hist. I. p. 70. Hisp. 141. GOUAN. Ibid. GER. Prov. Ibid. GARID. Ibid.

gegeven wordt. Het is een Heester, zelden III.
meer dan een Elle hoog, met zwartachtige ^{AFDEEL}
Takken en rondachtige Bladen, ruuw en hard, ^{XI.}
doch groen; de Bloemen van middelbaare groot- ^{HOOFD}
te, op lange Steeltjes. De Vrucht, in de Kelk ^{STUK.}
aanrypende, was een platronde Zaadhuisje, met ^{Monog}
zwarte taamelyk groote Zaadjes. De Bladen ^{nia.}
bevondt hy in deeze Soort van een wrange
samentrekkende Smaak, gelyk in alle zyne
Mannetjes - Cistus.

(8) Cistus, die Boomachtig is, met Spatel- ^{VIII.}
vormige Wollig ruige Bladen, de onder- ^{Cistus}
sten onder tot een Scheede samengegroeid. ^{incanus.}
^{Gryze.}

De Tweede Mannetjes Cistus, hier aange-
haald, in Spanje groeiende, is een Heester
van Mans langte en fomtyds hooger, zeer
Takkig, doch minder witachtig dan de Eerste,
en de Bladen ook spitsler hebbende, de Bloe-
men Lyfkleurig rood. Dit komt zeer weinig
met de bepaaling overeen. LINNÆUS geeft
aan deeze Soort paarsche Bloemen.

(9) Cistus, die Boomachtig is, met Spatel- ^{IX.}
^{Cistus}
^{YOT-} ^{Creticus.}
^{Kandia-}

(1) *Cistus Arbor. exstip. Fol. spatulatis tomentosius rugosis, (sche.*
inferioribus basi connatis vagi nantibus, H. Cliff. 3cc. C. Mas
angustifolius. C. B. Pin. 464. Cistus Mas secundus. CLUS.
Hist. I. p. 69. Hisp. 117.

(2) *Cistus Arbor. exstip. Fol. spatulato-ovatis petiolatis*
enerviis scabris, Calycibus lanceolatis. Cistus Ladanifera Cre-
sci. TOURN. Cor. 19. BUXE. Cons. III. p. 34. T. 64. f. 1.

R 4

Ci-

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.

vormig - Eyronde gesteelde, ongeaderde, ruuwe Bladen, de Kelkblaadjes Lancetvormig.

Eenwy-
vige.

Op deeze Soort, die op Kandia in de Middellandsche Zee en elders groeit, wordt de vermaarde Gom, *Ladanum* genaamd, van welke zo veele Soorten by CLUSIUS haaren naam *Ledum* of *Ledon* hebben, ingezameld. Het is een Heester van omtrent een Elle hoog of hooger, volgens ALPINUS, die denzelven afbeeldt, en beschryft, als veele Houtige Takken uitgeevende, met Bladen bezet, naar die van Salie gelykende, twee tegenover, of ook verscheidene by elkander. Dezelve groeit menigvuldig op 't Eiland Kandia of Creta, alwaar TOURNEFORT denzelven waarnam, met een Bloem van vyf Roozekleurige Blaadjes, anderhalf Duim middellyn (*), die geele Nagels hebben, en daar binnen een menigte Meeldraadjes met bruinachtige Topjes, welke den Styl omringen. De Kelk bestaat uit vyf spitse Blaadjes, byna drie Kwartier Duims lang. Hier op volgt een ovaal, stomp, bruin, hard
Zaad-

Cistus Ledon Cretense. C. B. *Pin.* 467. *Ladanum Creticum.* ALP. *Exot.* 89. T. 88.

(*) In de door P. LE CLERCQ. vertaalde *Reize van TOURNEFORT naar de Levant*, vindt men, dat de Bloem *anderhalf Voet* middellyn zou hebben; 't welk zekerlyk een groote misflag der Vertaaling is, niet minder, dan dat de Bladen zouden getekend zyn met een geel Haakje. Zie I. DEEL, bladz. 33.

Zaadhuisje , binnen de Kelkblaadjes beslooten ,
 in vyf hokjes verdeeld , die veele Zaadjes
 bevatten. De Bladen bevondt hy van de ge-
 zegde figuur , aan de kanten Golfswyze gekrin-
 keld en dik geaderd , byna een Duim lang.

III.
 AFDEEL.
 XI.
 HOOFD-
 STUK.
Monogym
nia.

Van ouds heeft men reeds de Vettigheid ,
 die op het Loof van deezen Heester legt , op
 Creta ingezameld. De eerste en eenvoudigste
 manier was , dat die Gom van de Baarden
 en van de overige Wol der Bokken en Gei-
 ten , welken daar op gingen weiden , werdt
 afgeschraapt , gelyk **DIOSCORIDES** verhaalt.
 Naderhand is daar toe , door de Grieken , een
 Werktuig uitgevonden , dat zy *Ergastiri* noe-
 men , gelykende naar een Hark , waar aan een
 menigte Riemen van onbereid Leder gehecht
 zyn , die 'er een Soort van Dweil van maa-
 ken (*). Het Landvolk veegt hier mede ,
 in de heetste Zonneschyn , geduurig deeze
 Heesters af ; 't welk een ongemeen zwaare
 arbeid is , dien **TOURNEFORT** heeft zien
 verrigten , en , als die Dweilen wel met V'et-
 tigheid beladen zyn , wordt 'er dezelve afge-
 schraapt en tot een Deeg gekneed ; kunnende
 dus één Man , in goed Weer , ruim drie
 Ponden op een Dag vergaderen ; welke veel-
 heid op de plaats zelve een Ryksdaalder goldt.

CLU-

(*) Dit Werktuig kan men aldaar , bladz. 29 , in Plaat ver-
 toond zien.

R 5

III. CLUSIUS verbeeldde zig, dat men, in Spanje,
 AFDEEL. die Drogerij met veel minder moeite zou kun-
 XI. nen verzamelen, en veelen hebben vastgesteld,
 HOOFD- dat de Ladanum draagende Cistus in Spanje en
 STUK. Portugal, of zelfs ook in Provence en Langue-
 Eenwy- dok groeide, waar van de Zesde Soort haaren
 vige. bynaam bekomen heeft: doch, 't zy men daar
 den arbeid niet geluste, of geen genoegzaam
 voordeel daar in zie, of dat gedagte Vettigheid
 'er niet genoegzaam toebereid of van geen goe-
 den aart valle; de gedagte Inzameling geschiedt,
 zo veel bekend is, daar te Lande niet (*).

De Gom *Ladanum*, in 't Grieksch *Ladanon*,
 deezen naam van 't Arabisch woord *Loden* of
Laden hebbende, is, wanneer menze zuiver
 bekomen kan, een taaie, vettige en zo wel-
 riekende zelfstandigheid, dat de Grieksche
 Vrouwtjes Balletjes daar van alleen, of met
 Amber grys gemengd, tot vermaak, wegens
 den aangenaamen Geur, by zig draagen. Onder
 de Reukballen, tot afweeringe der besmetting
 van een Pestilentiaale Lugt, wordt deeze Dro-
 gery gemengd. De Parfumeurs bereiden een
 welriekende Olie, die 'er den naam van voert,
 van Ladanum en Amandel-Olie. Zy komt in
 Balsems tegen de Beroerdheid, in Hoofd- en
 Maag-

(*) TOURNEFORT zelf hadt het bevoorrens zig verbeeld,
 zeggende *Le Cistus, qui porte le Ladanum, est Commun en*
Espagne & Portugal; en geevende 'er Bladen van mar 1
 of 2 Liniën langte aan. *Traite de l'Usage des Medic.* Tom
 II. p. 152.

Maag - Pleisters, en in 't byzonder in zodani- III.
 gen, die de rypmaaking der Gezwellen of ook AFDEEL.
 derzelve Oplosfing bevorderen, gelyk die wel- XI.
 ke *Ladanum - Pleister* * genoemd wordt. In- STUK.
 wendig is deeze Gom weinig in gebruik. Jammer * Empl.
 is 't, dat dezelve reeds in haar Vaderland zo de Ladano
 vervalscht wordt, met Aardachtige Stoffen, en f. Labdano
 zo men wil met zeker fyn zwart Yzerachtig
 Zand, dat in een Pond van de gewoone ge-
 draaide Ladanum naauwlyks vier Oncen zuivere
 Gom vervat zy, 't welk de Scheidkundige on-
 derzoeking heeft doen blyken (*).

(10) *Cistus*, die Boomachtig is, met Lan- X.
 cetswys' Eyronde, ongesteelde, Wollig Cistus
 gryze, byna drieribbige Bladen. albidus.
Witachtig
ge.

De Eerste Mannetjes - *Cistus* van CLUSIUS,
 door denzelven afgebeeld en overgenomen door
 DODONÉUS, gelyk menze ook by LOBEL
 vindt, maakt deeze Soort uit. Dezelve ver-
 schilt van de Agtste, doordien de Bladen breeder
 zyn en niet Scheedachtig om de Takken fluiten,
ook

(*) GEOFFROY *Mat. Med.* TOM. II. p. 542.

(10) *Cistus* Arbor. exstip. Fol. ovato-lanceolatis tomentosis
 incanis, sessilibus, subtrinerviis. SAUV. *Monsp.* 150. GOUAN.
Monsp. 255. GER. *Prov.* 398. GARID. *Aix.* 114. *Cistus* Mas
 Fol. oblongo incano. C. B. *Pin.* 464. *Cistus* Mas quartus
 Monspel. Fol. oblongo albido. J. B. *Hisp.* II. p. 3. *Cistus*
 Mas primus. CLUS. *Hisp.* I. p. 68. *Hisp.* p. 135. DOD. *Pempt.*
 191. LOB. *Ic.* II. p. 111.

III. ook bleeker van Kleur of witachtig, gelyk de
 AFDEEL. Salie-Bladen ; de Bloemen niet paarsch, maar
 XI. Roozekleur. De Zaadhuisjes zyn in deeze
 HOOFD- beiden spits, niet plat, gelyk in veele anderen.
 STUK. 't Gewas groeit gemeenlyk Mans langte hoog,
 Eenwy- vallende in Spanje, Portugal, en de Zuidelyke
 vige. deelen van Vrankryk. Een fraay Bygewas,
 dat men *Hypocistis* noemt, vervolgens onder
 de Kruiden, en wel onder de Soorten van Asa-
 rum, te beschryven, groeit op de Wortelen
 van deeze Soort.

XI. (II) *Cistus*, die Boomachtig is, met Lancet-
Cistus vormige, Fluweelige, drieribbige, gegolfde
Crispus. Bladen.
 Gekrulde.

De krinkeling der Bladen maakt dat deeze
Cistus zig byna als met Bladen van Gamander-
 lein vertoont. Hy maakt den vyfden Mannet-
 jes *Cistus* van CLUSIUS uit ; een laag Ge-
 was, met Takken, niet veel meer dan een
 Voet lang, die, zo wel als de Bloemsteeltjes
 en Kelken, met een Fluweelachtig, wit, Dons,
 bekleed zyn. De Bloemen komen by Kroon-
 tjes aan 't end der Takjes voort, zynde wat
 kleiner dan die van de voorgaanden, sierlyk
 paarsch van Kleur. In Portugal alleen was
 hem

(II) *Cistus* Arbor. exstip. Fol. lanceolatis pubescentibus,
 trinerviis, undulatis. Hort. Cliff. 206. R. Lugdb. 475. SAUV.
 Monsp. 147. GOUAN. Monsp. 255. GER. Prov. 398. *Cistus*
 Mas Fol. undulatis & crispis. TOURNE. Inst. 259. *Cistus* Mas
 Folio Chamædryos. C. B. Pin. 464. *Cistus* Mas quintus. CLU-
 Hist. I. p. 69. Hisp. p. 139.

hem deeze Soort, in een Zandige Grond, doch nergens overvloediger dan by een Klooster vyf Mylen boven Lisfabon, voorgekomen; zynde deeze de eenigste die niet hadt voort gewild, uit Zaad, in de Nederlandsche Hoven. De Mannetjes - Cistus, in 't algemeen, wordt van de Spanjaarden, zegt hy, *Estepa*, doch deeze van de Portugeezen *Rosella* geheten. Hy valt ook in Languedok en op de Hierische of Goud - Eilanden voor de Kust van Provence.

III.
AFDEEL.
XI.

HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

(12) Cistus, die Boomachtig is, met Lancetswys' ovaale Bladen, hebbende twee Kelkblaadjes zeer smal.

XII.
*Cistus
Halimifolius.
Porselein-
bladige.*

Eenige andere Soorten van Cistus hadt CLUSIUS in Spanje en Portugal waargenomen, die niet tot den Mannetjes noch tot den Cistus Ledon te betrekken waren, naast komende aan den Wyfjes - Cistus. Men zouze smal of kleinbladigen kunnen noemen. De eerste derzelve, hier bedoeld, hadt Bladen als van de Halimus of Zee - Porselein, en voert daar van den bynaam. Dezelve, zegt hy, heeft Takken of Rys van een Elle hoog, met Blaadjes als van de

(12) *Cistus* Arbor. exstip. Foliis ovato - lanceolatis, Foliolis duobus Calycinis linearibus. *H. Cliff. R. Lugdb. SAUV. Monsp.* 147. *Cistus* foemina *Portulacæ* marinæ folio. *C. B. Pin.* 465. *Cistus* Halimi folio primus & secundus. *CLUS. Hist.* I. p. 71. *Hisp.* p. 144, 145. *Cistus* fruticosus erectus, Foliis oppositis sessilibus utrinque incanis. *MILL. Ic. T.* 290.

III. de Halimus, die geheel grys zyn, van een
 AFDEEL. zuurachtigen famentrekkenden Smaak, gelyk in
 XI. meest alle Soorten van dit Geslagt. De Bloemen
 HOOFD- zyn vyfbladig, klein, geel van Kleur, even als
 STUK. de Hypocistis, die op de Wortelen groeit, welke
 Eenwy- de Kinderen en Herders kaauwen. Een andere
 vige. Cistus, van dien aart, groeide hooger, met sty-
 ver Takken; hebbende de Bladen wat langer,
 smaller en spitser, doch was ook geheel witachtig
 grys, van den zelfden Smaak. Deeze beiden hadt
 hy in Portugal, aan de Zeekust, in een Zan-
 dige Grond, tuschen de Hey, niet ver van
 Lisfabon, en nergens anders, waargenomen.

XIII. (13) Cistus, die Boomachtig is, met smalle
 Cistus omgekrulde Bladen, de Bloemen aan Kroon-
 Libanotis. tjes.
 Rosmaryn-
 bladige.

De Cistus met een smal Blad van Libanotis,
 en enkele Bloemen, door BARRELIER af-
 gebeeld, wordt hier t'huis gebragt, zo wel als
 de Smalbladige Cistus Ledon van BAUHINUS,
 tot welke de Vyfde Ledon van CLUSIUS is
 betrokken. De Heer LOEHLING vondt het
 Gewas in Spanje, zynde een Heester van ge-
 stalte als de Rosmaryn, welke oudtyds ook
 Libanotis is genoemd geweest, wegens den
 Reuk. De Takken waren paarschachtig; de
 Bladen

(13) Cistus Arbor. exstip. Foliis revolutis-linearibus, flo-
 ribus umbellatis. Cistus angusto Libanotidis folio, Flore singu-
 lari. BARR. 162 294. Cistus Ledon angustis foliis. C. B. Pl.

Bladen ongesteeld, liniaal, wederzyds omgekruild, aan de toppen der Takken dicht by elkander, alwaar Steeltjes voorkwamen, langer dan de Bladen, met eenige witte Bloempjes, hebbende Eyronde lymerige Kelken (*).

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.
*Monogy-
nia.*

De overige Soorten van dit uitgebreide Geslacht tot de beschryving der Kruiden spaarende, gaa ik thans over tot de

P R O C K I A.

Waar van de Kenmerken zyn, een Kelk die dribladig is, boven en behalve twee Grondblaadjes, hebbende geene Bloemblaadjes, maar veele Meeldraadjes, met een enkelen Styl en de Vrucht is een vyfhoekige veelzaadige Besie.

I.
*Prockia
Crucis.*
Van
St. Cruz.

De eenigste Soort (1) voert naar het Eiland *Santa Cruz*, daar zy natuurlyk groeit, den bynaam. Het is een Heester met ronde Takken; de Bladen overhoeks, gesteeld, Eyronde, gespitst, Zaagswys' getand en glad hebbende, met smalle Stoppeltjes, draagende eenige endbloemen, die gesteeld zyn, overhoeks, door smalle Blikjes onderschraagd.

S E G U I E R I A.

Een vyfbladige Kelk, ook zonder Bloemblaad-

(* Agter deeze Soort is, in de Nieuwe Uirgaave van het *Syst. Nat.* door den Heer MURRAY, gevoegd, *Flores laevi*; gelyk agter de voorgaande, doch dit zal een misflag zyn, dewyl het tegen de beschryving van LINNÆUS strydt.

(1) *Prockia. Syst. Nat. XII. Gen. 674. p. 363. Veg. XIII. Gen. 674. p. 416.*

N. DEEL. V. STUK.

III. blaadjes , heeft deeze , zynde de Vrugt een
 AFDEEL. eenzaadig Huisje , dat een groote Wiek heeft,
 XI. met kleine zyd- Wiekjes bezet.
 HOOFD- met kleine zyd- Wiekjes bezet.

STUR. Hier van is ook maar ééne Soort bekend (1),
 I. welke de Heer LOEFLING aan de Vaste Kust
 Segueria van Zuid - Amerika waarnam , een Heester
 Americana. zynde van een of anderhalve Vadem hoog, en
 Ameri- de Heer JACQUIN vondt by Karthagena der-
 kaansche. gelyk Gewas , ter hoogte van twaalf Voeten ,
 geevende uit zynen Stam zeer lange, ronde,
 groene , glanzige Looten , waar mede het op
 de nabystaande steunt. Somtyds hadden zy, aan
 de zyde van ieder Bladsteel, een klein krom
 Doorntje. De Bladen waren Eyrondachtig ,
 uitgerand met een Puntje , glad , gesteeld , twee
 of drie Duimen lang. Aan 't end der Takken
 kwamen Bladerige Trosfen voort, van menig-
 vuldige , witte, stinkende Bloemen. De Vrugt
 hadt zyn Ed. niet ryp gezien.

CURATELLA.

Dit Geslacht, tot de Tweewyvigen onder de
 Veelmanigen behoorende, heeft een vyfbladig
 gen Kelk ; vier Bloemblaadjes ; twee Stylen ;
 een Zaadhuisje in twee Holligheden verdeeld,
 ieder twee Zaaden bevattende.

I. De eenigste Soort (1), wederom , door den
 Curatella Heer
 Americana.

Ameri- (1) Segueria. *Syst. Nat.* XII. Gen. 676. p. 396. *Veg.* XIII.
 kaansche. Gen. 676. p. 417. LOEFL. *Itin.* 191, 253. JACQ. *Amer. Hist.* 170.

(1) Curatella. *Syst. Nat.* XII. Gen. 679. p. 370. *Veg.* XIII.
 Gen. 679. p. 417. LOEFL. *Itin.* 260, 335.

Heer LOEFLING in Zuid-Amerika waargenomen, en aldaar gemeenlyk *Curata* genaamd, was een Heester van middelbaare hoogte, krom van Stam, met weinige Takken, den Bast, als die van den Pynboom, Schubbig of Schilferig hebbende, en Bladen van een Span, langwerpig, verscheidelyk geboogen en gegolfd, ruuwachtig hard, met korte Steeltjes. Uit oude Takjes kwamen Trosjes voort van witte Bloemen, op Steeltjes van een Vinger lang, die gevolgd werden van zodanige Zaadhuisjes, als boven is gemeld (*).

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.
Digynia

F O T H E R G I L L A.

Een geknotte, niet ingesneeden of verdeelde Kelk, zonder Bloemblaadjes: het Vrughtbeginzel in tweeën gedeeld; een tweehollig Zaadhuisje, met enkele Beenige Zaaden: dus zyn de byzondere Kenmerken opgegeven van dit nieuwe Geslagt (1), in Karolina door Doktor GARDEN ontdekt, dat van hem den bynaam voert. Het is, zo zyn Ed. aanmerkt, een Boompje, dat in Blad en Vrught naar de Hamamelis, hier voor beschreeven*, gelykt, doch eene Bloem daar van grootelyks verschillende heeft.

I.
Fothergilla
Gardeni.
* II. D.
II. STUK,
bl. 75,

(*) Zyn Ed. zegt, dat de Gestalte als van het *Polygonum arborescens* is en geeft 'er *Folia tota palmaria* aan. Thans wordt gezegd *Statura Coccolaba*. Ik kan daar bezwaarlyk iets uit opmaken.

(1) *Fothergilla*, *Syst. Nat. Veg.* XIII. Gen. p. 412.

S

III. heeft. Het zal waarschylyk die Heester zyn,
 AFDEEL. waar van de Ridder bevoorens hadt gesproken*,
 XI. en welken zyn Ed. dagt tot dat Geslagt te be-
 HOOFD- hooren.
 STUK.

* Bl. 76.

C A L L I G O N U M.

Hier heeft een vyfbladige Kelk, zonder Bloemblaadjes of Stylen plaats, welke een ste- kelige eenzaadige Vrucht draagt.

I. De eenigste Soort (1) heeft LINNÆUS
 Calligonum gevonden in het Kruidboek, van wylen den
 Polygonoides. ouden Heer GRONOVIVS, onder den naam
 des. van *Polygonoides TOURNEFORTII*, waar van zy dan ook den bynaam voert. Zyn Ed. evenwel twyfelde 'er met reden aan, of het die wel ware: want het Gewas, dat gedagte Kruidkenner aan den voet van den Berg Ara- rat, naar de Ephedra zeer gelykende, vondt, hadt de Bloempjes niet alleen vyfbladig, met spitsbladige Kelkjes, maar het getal der Meel- draadjes was slegts vyf; zo dat het zelfs niet tot deeze Klasse zou schynen te behooren. De Vrucht alleen kwam 'er mede overeen.

Tot de Vierwyvigen behoort een Gewas, waar van ik thans een Takje uit Oostindie ontvang, onder den naam van *Ay-Asja*, welk ik, dewyl het zekerlyk Heester- of Boom- achtig is, hier invoeg onder den Geslagtnaam van

(1) Calligonum. *Syst. Nat.* XII. Gen. 680. p. 370. Fig. XIII. Gen. 680. p. 418. *Polygonoides Orientale Ephedra facta* TOURNEF. *Cor.* 47. *Itin.* II. p. 147.

Fig. 1.

Fig. 2.

A S S A. Vischdooder.

III.
AFDEEL.
XI.
HOOFD-
STUK.

De Afbeelding van hetzelfde gaat hier nevens in Fig 1, op Pl. XXVI. Daar uit blykt, dat de Bladen, gelyk RUMPHIUS van den *Ay-Asfa* Boom zegt (†), veel naar die van den Kanary-Boom gelyken, en, hoewel geen zeven Duimen lang zynde en ruim drie Vingeren breed, gelyk hy dezelve beschryft, nogthans die proportie byna hebben, zynde van eene Lancetswys ovaale figuur. Van het Bloei-
zel zegt hy weinig. De Bloem bestaat hier uit eenen Kelk die vierbladig schynt te zyn, doch waar van de Blaadjes een samenhechting hebben, om het Voetstuk, waar op het Vruchtbeginzel rust. Deeze Kelk, die men eigentlyk *Perianthium* mag noemen, bevat een groote menigte van geknodste Meeldraadjes, byna ontelbaar. Ik denk dat 'er bykans tweehonderd zyn, voortkomende van het Voetje, onder het Vruchtbeginzel, en tusfchen dezelve ver-
toonen zig de vier Stylen, ieder op een *Germen* zittende, gelyk dit in de Kelk, na het uitplukken van de Meeldraadjes, een weinig vergroot zynde, by A zig duidelyk openbaart. Wat de Vruchten aangaat, die zyn altyd twee, zegt hy, aan malkander gegroeid, verbeeldende het Balzakje van een Kat, [of eigentlyk gesproken
van

Tetragynia.
Pl. XXVI.
Fig. 1.

(†) RUMPH. *Auff.* five Tom. VII. Cap. 30. p. 20.

III.
AFDEEL
XI.
HOOFD-
STUK.
Vierwy-
vige.

van een Kater,] in de rypheid donker geel, openende zig met een Naad, en dan het eene Beursje ledig zynde, het andere een Korrel als een Bakelaar-Boontje, bevattende. Hier komt een dergelyke Vrucht aan het Takje te voorschyn, waar van ook het eene Beursje zig geopend heeft en ledig is, het andere nog geslooten, met een Puntje en een dwarse Naad, zynde een klein onvoldragen Beursje, dat de gelykenis niet vermindert, daar agter. De Vrucht is, eenigermaate, in de vierbladige Kelk vervat.

Deeze Boom, zegt RUMPHIUS, wordt taamelyk groot en dik, hebbende een hard Hout en eene witachtige Schors, met vuilgraauw gemengd, van een sterken Vischachtigen Reuk. Hy groeit veel op 't Strand der Ambonsche Eilanden. Men gebruikt meest daar van de Schors, die, klein gestooten en met Asch vermengd, op de staande Plasfen van Zeewater, door overstrooming veroorzaakt, gestrooid wordt, om de Vischen daar in te doden, ten einde dezelve gemakkelyk te kunnen bekomen. Indien dergelyke eigenschap niet in meer Indische Boomen plaats had, zou men te regt denzelven *Vischdooder* noemen kunnen (†). De

(†) Vergelyk ten opzigt van dergelyke Westindische Boomen, myn III. STUK, bladz 170: want de eigenschap van de Vischen dronken te maaken, denk ik, zal op 't zelve uitkomen. Ook beeldt RUMPHIUS, onder den naam van *Ichthyoktonos*, twee zedanjige Boomen, op de Molukken groeiende, af.

De Vruchtmaakende deelen van dit Gewas III. waren, zo veel my bekend is, nog niet on-^{AFDEEL}
 derzigt, veel min aan 't licht gebragt en het Hoofd-^{XI.}
 was nog niet afgebeeld. De byzondere Ken-^{STUK.}
 merken zyn, een Kelk die vierbladig is of in ^{Tetragyn-}
 vieren gedeeld, het Zaadhuisje gaapende met ^{nia.}
 een dwarse Naad.

De vyf en zeswyvigen, onder de Veelman-
 nige Plantgewassen, leveren geene Heesters
 uit of zyn reeds onder de Boomen beschree-
 ven; maar hier komt, onder de *Veelwyvigen*,
 in aanmerking het Geslacht van

I L L I C I U M.

Welks Kenmerken thans door den Heer EL-
 LIS uit het leevende Gewas verbeterd zyn;
 blykende daar uit, dat hetzelfde tot deeze Klas-
 se en wel tot den laatstgemelden Rang be-
 hoort. Zyn Ed., naamelyk, zegt, dat de Kelk
 zesbladig is, omvattende een Bloem van ze-
 venentwintig Blaadjes, op drie ryën of in drie
 Kringen geplaatst, ieder van negen Blaadjes,
 de middelsten korter, de binnensten kortst,
 waar binnen zeer veele korte Meeldraadjes,
 met langwerpige, stompe Knopjes, en twin-
 tig Vruchtbeginzeltjes in 't ronde geplaatst, met
 zeer korte Stylen, die een langwerpigen Stem-
 pel, aan den top, op zyde hebben, en de
 Vrucht bestaat uit veele Eyronde, samengedruk-
 te, harde, tweekleppige Zaadhuisjes, met en-
 kelde Zaaden.

III. Hier van komen thans twee Soorten voor,
 AFDEEL. als volgt.
 XI.

HOOFD- (1) *Illicium met geelachtige Bloemen.*
 STUK.

I. Deze is de *Oostindische Boom*, welke de
Illicium *Ster-Anys* zou uitleveren, voerende in Japan
Anisatum. en China den naam van *Somo* of *Skimmi* vol-
 Japanische. gens **KAEMPFER**, waar van ik te vooren ge-
 * II. D. noeg gezegd heb *.

II. STUK,
 bl. 520.

II. (2) *Illicium met roode Bloemen.*
 Florida-

Van deze, natuurlyk in Florida groeiende,
 Florida- is de Afbeelding en beschryving door gedagten
 Anysboom. Engelschen Heer, in het Zestigste Deel der
 Philosophische Transactiën, op 't jaar 1770,
 gegeven. Zyn Ed. merkt aan, dat de Bloe-
 men van dit Gewas rood en de Vrugten zeer
 welriekende zyn.

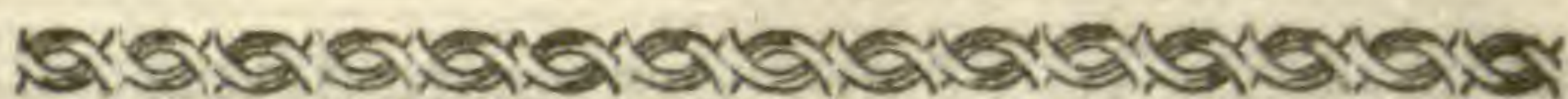
XII. HOOFD.

(1) *Illicium Floribus flavescens*. *Sp. Plant.* 664. *Syst.*
Not, Veg. XIII. *Gen.* 611. p. 422. *Somo vulgo Skimmi.*
KAEMPER *Am.* T. 380. *Anisum stellatum.* *Mat. Med.* 510.

(2) *Illicium Floribus rubris.* **ELL.** *Phil. Trans.* 1770
 Vol. LX. p. 524. T. 12.

XII. H O O F D S T U K.

 III.
 AFDEEL.
 XII.
 HOOFD-
 STUK.

Beschryving van de TWEE MAGTIGE HEESTERS, Didynamia, dus genaamd, om dat zy, van de vier Meeldraadjes, twee langer, twee korter hebben; gelyk onder anderen de Lavendel, Kruizemunt en dergelyken; die tot de Gekranste of Lipbloemige behooren, en veele Uitheemschen, waar in het zelfde plaats heeft.

Van de onderscheidende Kenmerken der Plantgewassen in deeze Klasse is reeds gesproken, toen ik de Boomen, daar in voorkomende, beschreef. Veele Geslagten van dezelve leveren wel Heestertjes uit, doch die te klein zyn, om van de Kruiden afgezonderd te worden. De algemeene verdeeling is in de twee Rangen van *Blootzaadige* en *Schuilzaadige*, naar dat de Zaaden, wier getal gemeenlyk vier is, in de holte van den Kelk bloot aanrypen, of als verschoolen blyven. Onder de eersten behoort het Geslagt van

L A V A N D U L A. Lavendel.

De byzondere Kenmerken van dit Geslagt zyn, een Eyronde, weinig getande Kelk, met een Blikje onderschraagd; een omgekeerde Bloem; de Meeldraadjes binnen 't Pypje hebbende.

S 4

Van

III. Van hetzelfde komen vier Soorten voor, al-
 AFDEEL. temaal Europeische Gewasfen, naamelyk.

XII.
 HOOFD- (1) Lavendel met Lancetvormige effenrandige
 STUK. Bladen, de Aairen naakt.

I.
Lavandula
Spica.
 Gewoone.

Deeze maakt onze gewoone Lavendel uit, die men in smal- en breedbladige onderscheidt. In de Zuidelyke deelen van Europa groeit dit Gewas in 't wilde, in de middelste en Noorde-lyke deelen houdt men 't in de Hoven. De Breedbladige is op de Bergen en aan de Wegen, in Provence, zeer gemeen. Dezelve wordt een Boompje van taamelyke hoogte, dat uit een Houtigen Stam een dicht Kroontje maakt van dunne digte Takken, anderhalve of fomtyds ook twee Ellen hoog, met Bladen van twee of drie Duimen lang, een half Duim breed, zeer sterk van Reuk en bitter van Smaak. Uit dit Kroontje komen lange, dunne, Steeltjes voort, die aan 't end een dikke Aair hebben, van eenbladige, blaauwe, Pypachtige Bloempjes, in twee Lippen verdeeld, waar van de bovenste grootst is, regtop staat en in tweeën, de onderste kleinst, nederhangt en in drieën is ver-
 deeld.

(1) *Lavandula Foliis lanceolatis integris, Spicis nudis.* Syst. Nat. XII. Gen. 711. p. 390. Veg. XIII. Gen. 711. p. 445. Hort. Cliff. 303. Ups. 162. Mat. Med. 296. R. Lugdbat. 222. SAUV. Monsp. 143. GOUAN Monsp. 276. MAGN. Monsp. 151. GER. Prev. 273. GARID. Aix. 272. TOURN. Inst. 198. Pempt. 273. *Lavandula latifolia & angustifolia.* C. B. P. 216.

deeld. Dit maakt dat de Bloem zig als omge-
 keerd vertoont. Vier Vrugtbeginzeltjes, in een
 Peperhuisachtige Kelk zittende, rypen in de-
 zelve aan, en blyven ongedekt; weshalve dit
 Gewas tot de Blootzaadigen behoort.

III.
 AFDEEL.
 XII.
 HOOFD-
 STUK.
 Gymno-
 spermia.

De smalbladige Lavendel blyft kleiner in
 alle opzigten, doch is witter of gryzer van Loof,
 en heeft de Bloem-Aairen veel gedrongener,
 zo los niet, derzelve Steeltjes korter, doch de
 Bloempjes zyn in dezelve grooter. De Reuk
 is niet zo sterk, noch het Hoofd bezwaarend,
 zynde aangenaamer: des ook deeze boven de
 andere in de Tuinen verkooren wordt. Van
 beiden komt eene verscheidenheid met witte
 Bloemen voor.

Wegens de gedagte Aairen wordt de Laven-
 del, die anders in de meeste Taalen van Eu-
 ropa haaren Latynschen naam ten naaften by
 behoudt, ook wel *Spica* of *Spica Nardi*, in 't
 Fransch *Spic* of *Aspic*, geheten, en de Olie,
 uit haare Bloemen gedestilleerd, voert den naam
 van *Oleum Spicae*, in 't Neerduitsch *Spyck-Olie*.
 De vlugge Geest, hier in vervat, drukt de
 voornaamste hoedanigheid van de Lavendel uit,
 wordende dezelve een kragtig Middel geacht,
 tegen Hoofd-, Zenuw- en Moederkwaalen. 't Is
 zeker, dat, in alle Gevallen, daar eene te
 groote slapheid der Vezelen en Vaten, eene
 taaiheid of overvloed van koude Vogten heerfcht,
 een maatig gebruik van de Bloemen, Bladen of
 van het Zaad, op de een of d'andere manier,

S 5 in

III. in of uitwendig, van dienst kan zyn: doch
 AFDEEL. XII. wanneer de minste verhitting in 't Lighaam
 HOOFD- plaats heeft, dan is 't niet raadzaam veel ge-
 STUK. bruik daar van te maaken: 't welk van alle
 Bloot- Kruideryën gezegd kan worden. Gedagte Spyck-
 zaadige, Olie, ondertusfchen, die ons uit Provence ge-
 destilleerd wordt toegebracht, is een byzonder
 Middel tot verjaaging en vernieling van Onge-
 diert, wordende de Lavendel-Bloemen en Bla-
 den, als bekend is, ten dien einde, met vrugt,
 tegen de Mot, in Kleerkassen, Koffers en Kis-
 ten, gelegd. De Olie gebruiken veele Konste-
 naars om een glans te geeven aan Houtwerk
 en andere dingen.

II.
Lavandula
multifida.
 Fynbladi-
 ge.

(2) Lavendel met dubbeld Vinswyze verdeelde
 Bladen.

Zodanig eene Soort van Lavendel, met fyn
 gefnipperde Bladen, is den vermaarden CLU-
 SIUS in Spanje, doch zeldzaam, voorgekomen.
 Zy groeide 'er fomtyds ter hoogte van een
 Elle, hebbende Wollige Afchgrauwe Bladen,
 fcherp van Smaak en aangenaam van Reuk, en
 droeg de Bloemen, die blaauw van Kleur wa-
 ren, in Aairen by een, even als de gewoone
 La.

(2) *Lavandula Foliis duplicato-pinnatifidis. Hort. Cliff. Sec. &c.*
Lavandula Folio dissecto C. B. Pin. 216. Lav. multifido folio.
 CLUS. *Hist. I. p. 345. Hisp. 235. β. Lavandula Fol. longiore*
tenuius et elegantius dissecto. COMM. Rar. p. 27. T. 27. γ.
Lavandula Canariensis maritima, Spicâ multiplici cœruleâ.
 PLUK. *Alm. 209. T. 303. f. 5.*

Lavendel, maar als op vier ryën geschikt, en III.
dikwils kwam de eene Aair uit de andere voort. AFDEEL.
XII.

In onze Kruidhoven is deeze Soort bekend, HOOFD-
STUK.
tot welke, als eene Verscheidenheid, betrok-
ken wordt de *Kanarische Lavendel*, onder de Gymno-
spermia.
zeldzaame Planten van den Amsterdamschen
Tuin door COMMELYN in Afbeelding ge-
bragt, welke van de *Kanarische Zee-Laven-
del* van PLUKENET, met veele Aairen van
blauwe Bloempjes by elkander, weinig schynt
te verschillen.

(3) Lavendel met *Vinswys'* getande Bladen. III.

Een ongemeene *Stæchas*, door CLUSIUS Lavandula
dentata.
Zaagbladi-
ge.
afgebeeld, welke hy op den top van 't Ge-
bergte Calpe gevonden hadt, maakt deeze Soort
uit. De Portugeezen, zegt hy, noemden de-
zelve *Alichrin Francés*, dat is Fransche Ros-
maryn; waar mede zy de vreemdheid van dit
Gewas wilden uitdrukken. Hy hadt het, door
den naam van *Stæchas ferrata*, willen onder-
scheiden. De Groeyplaats is, zo LINNÆUS
aanmerkt, ook in 't Oosten.

(4) Lavendel met *smal Lancetvormige Bladen* IV.
en gekroonde Aairen. Lavandula
Stæchas.
Dit Stæchas.

(3) *Lavandula Foliis pinnato-dentatis.* Hort. Cliff. 303.
R. Lugdhat. 323. *Stæchas Folio ferrato.* C. B. Pin. 216. *Stæ-
chas crispo folio*, f. *Stæchas ferrata.* CLUS. *Hist.* 1. p. 346.
Hisp. 233. *Stæchas folio ferrato.* DOD. *Pempt.* 275.

(4) *Lavandula Foliis lanceolato-linearibus, Spicâ comosâ.*
H.

III. Dit Gewas voert van ouds den naam van
 AFDEEL. XII. *Stœchas*, welke van Arabische afkomst zoude
 HOOFD- zyn. Sommigen willen, dat het dien naam
 STUK. van de Hieres-Eilanden, by Toulon, welke
 Blootzaa- den naam van *Insulæ Stœchades* plagten te voe-
 lige. ren, hebben zou, gelyk DIOSCORIDES ver-
 zekert. Hoe 't zy, men kan niet ontkennen,
 dat dit Gewas op die Eilanden in menigte
 groeit, hoewel het ook genoeg voorkomt in
 Spanje en Portugal. Langs de geheele Zeekust
 van Provence is het zeer gemeen, wordende
 aldaar, van 't Landvolk, *Quercillets* geheten,
 maar de gewoone naam in Vrankryk is *Stéchas*,
 in Spanje *Tomani*, *Tomillo* of *Cantueso*, in
 Duitschland *Stichas-Kraut*, en in Engeland
French Lavender.

Het heeft een kort Stammetje, dat Heester-
 achtige, Houtige, Takken, van een Elle lang,
 uitgeeft, welke met Bladen bezet zyn, grys
 als die van de Lavendel, doch smaller en klei-
 ner, bitter en heet van Smaak. Zy loopen uit
 in vierkante Roedjes, die naakt zyn, en lang-
 werpige Hoofdjes draagen, nu korter en dik-
 ker, dan smal en langwerpig, geevende tus-
 schen de Schubbetjes of Blikjes, waar zy uit
 bestaan, kleine Bloempjes uit, als die van de
 Lavendel, maar donkerer blaauw. De Toppen
 van

*H. Cliff. Ups. &c. Stœchas purpurea. C. B. Pin. 216. Stœ-
 chas brevioribus & longioribus ligulis. CLUS. Hist. I. p. 346
 Hisp. 232. Stœchas. Don. Pempt. 275.*

van deeze Hoofdjes zyn met zekere Riempjes gekroond, fomtyds vry lang, van eene blaauwe of paarsche Kleur, fomtyds kort en naauwlyks te bespeuren. Ook zyn de Bloempjes in deeze Aairen regelmaatig op ryën geschikt. Het Zaad komt in figuur byna met dat van de Lavendel overeen, zynde glad, klein en zwart.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.
*Gymno-
spermia.*

De Bloemen van Stéchas zyn uit de Voor-
schriften der Ouden onder de Winkelmiddelen bekend, en komen in allerley Samenstelzelen, byna, tegen Beroerte, Geraaktheid, Lammigheid, Vallende Ziekte en dergelyke Hersen- of Zenuwkwaalen. Op die plaatsén, daar het groeit, zyn zy nog heden veel in achtting, maar hier te Lande maakt men van bekender Middelen meer gebruik. Sommigen willen, dat zy in Reuk en kragt zelfs de Lavendel - Bloemen overtreffen zouden. Eigentlyk is het de geheele Aair, die men onder deezen naam bekomt.

S I D E R I T I S. Yzerkruid.

De Meeldraadjes zyn, in dit Geslagt, bin-
nen het Bloempypje vervat. Het heeft twee Stempels, waar van de kortste den anderen omwindt.

't Getal der Soorten is elf, meest Europi-
schen, en de drie eersten behooren tot de Hee-
sters, naamelyk

(1) Yzer-

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

I.
Sideritis
Canariensis.
Kanari-
sche.

(1) Yzerkruid, dat Heesterachtig is en ruig, met spits Hartvormig langwerpige gesteelde Bladen, wyd gemikte Takken en gekranste Aairen, die voor het bloeijen knikken.

De bepaaling wyst nagenoeg de gestalte aan van deezen Heester, die by PLUKENET voorkomt onder den naam van *Stachys* met zeer groote Wollekruids Bladen, kleine witte niet gehelmde Bloemen, en de Aairen van Betonie-Kruid. De Bloemen zyn talryk, met ruige gespitste Kelken. Op de Kanarische Eilanden is zyne Groeiplaats.

II.
Cretica.
Kandia-
sch.

(2) Yzerkruid, dat Heesterachtig is, met Dons bekleed, de Bladen stomp Hartvormig gesteeld, de Takken wyd gemikt, de Aairen Kranswys hebbende.

Aangezien de Breedbladige Kandiasche *Stachys* van TOURNEFORT hier thans uitgeslooten wordt, zo blyft van de aangehaalde alleen de *Kanarische Heesterachtige Stachys*, ook met Wol-

(1) *Sideritis Fruticosa villosa*, Fol. cordato-oblongis petiolatis, Spicis verticillatis ante florescentiam nutantibus, Ramis divaricatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 712. p. 391. *Fig.* XIII. Gen. 712. p. 443. *Stachys fruticosa* &c. *H. Cliff.* 310. *Stachys amplissimis Verbasci foliis* &c. *PLUK Alm.* 356. T. 322. f. 4.

(2) *Sideritis Fruticosa tomentosa*, Fol. cordato-oblongis obtusis petiolatis, Ramis divaricatis. Spicis verticillatis. *Stachys Canariensis fruticans*, *Verbasci folio*. *COMM. Hort.* II. p. 197. T. 99.

Wollekruids - Bladen , van **COMMELYN**, over, III.
 die den naam van *Kandiasche* niet ſchynt te ARDEEL.
 kunnen voeren. De Ingezetenen der Kanariſche XII.
 Eilanden geeven 'er, volgens dien Hoogleeraar, HOOFD-
 den naam van *Arvida ſalva* aan. In de Amſter- STUK.
 damſche Tuin hadt het Gewas een Stam van Gymno-
 drie Voeten hoogte en hooger, verdeelende zig spermia.
 in vierkante Wollige Takken, met lang geſteel-
 de, gepaarde, van onderen Wollige, breede
 Bladen. Dezelfen zyn van boven groen, van
 onderen wit. Uit de Oxels der Bladen komen
 Kransjes voort van witte, gelipte Bloemen,
 met ſtompe Kelken; waar op vier zwarte
 Zaadjjes volgen. De Bladen, gewreeven wor-
 dende, geeven een zwaaren onaangenaamen
 Reuk.

(3) Yzerkruid, dat Heeſterachtig is met. III.
 Donsachtige Wolligheid, de Bladen Lan- Syriaca,
 cetvormig effenrandig, de Bloemen ge- Syriſch.
 kranst hebbende.

Hier is de *Kandiasche* zeer wit gewolde
Sideritis van **TOURNEFORT**, t'huis gebragt,
tot

(3) *Sideritis Fruticosa tomentoso-lanata*, Fol. lanceolatis
 integerrimis, Flor. verticillatis. Cuncta Calycibus inermibus
 lanigeris. *H. Cliff.* 313. *Sideritis Cretica tomentosa*, candidis-
 sima, Fl. luteo. **TOURNEF.** *Cor.* 12. β . *Stachys Fruticosa* &c.
Hort. Cliff. 310. *Stachys minor Italica*. **C. B.** *Pin.* 236. *Sta-*
chys Lychnoides incana angustifolia, Fl. Aurco. **BARR.** *16.*
 1187. *Pilosella maxima Syriaca*, **LOB.** *16.* 479.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Bloot-
zaadige.

tot welke als eene Verscheidenheid betrokken wordt, de Gryze Smalbladige *Stachys Lychnoidea* van BARRELIER, met een Goudgeele Bloem, als ook de *Syrische Pilosella* van BAUHINUS, naar welke de Soort den bynaam voert. Het wordt beschreeven als een Heestertje, dat de gedaante van Salie heeft, maar langer is, met dergelyke Bladen, die Wollig en wit zyn, de ondersten gesteeld, de bovensten ongesteeld, en geelachtige witte Bloemen.

M E N T H A. Kruisemunt.

Het Bloempypje is hier byna gelyk in vieren gedeeld, met de breedste Slip uitgegulpt, hebbende regtopstaande Meeldraadjes, die, gelyk in alle de Bloemen van deeze Klasse, uit de wanden van het Bloempje voortkomen, en van elkander afstandig zyn.

Dit Geslacht, door zynen naam zeer bekend, bevat thans zeventien Soorten, waar onder de Wilde, Water- en Tuin-Kruisemunt, Poley en andere, byna altemaal Europische Kruideryge Planten, vervolgens te beschryven. De twee laatste Soorten, alleen, komen hier in aanmerking, naamelyk

XVI.
Mentha
Canariensis.
Kanarische.

(16) *Kruisemunt met gegaffelde Bloemhoofdjes*

(16) *Mentha* Flor. capitatis axillaribus dichotomis, Fol. ovatis crenatis, Caule arborescente, Stam. Corollae brevioribus. *H. Cliff.* 307. *Mentha Canariensis frutescens &c* *PLUK.* *Alm.* 248. T. 307. f. 2. *Heliotropium* Fol. ovatis, crenatis,

jes uit de Oxelen, Eyronde gekartelde
Bladen, een Boomachtige Steng, de Meel-
draadjes korter dan de Bloem.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Van dit Gewas is, onder den naam van *Boom-achtige Kanarische Heliotropium*, met Bladen van Water-Look, de Afbeelding door COME-
MELYN gegeven. Het was te vooren in de
Hollandfche Hoven, zegt hy, onder den naam
van *Sideritis altera Canariensis*, bekend geweest.
Het hadt den Stam drie Voeten hoog, zig in
Takken verdeelende, die eerst vierkantig, ver-
volgens rond, bruin en Wollig waren, met de
Bladen tegenover elkander, op lange Steelen,
ovaalachtig, diep ingesneedden, zwaar geribd,
van boven groen, van onderen grys, en aan
beide zyden, zo wel als de Bladsteelen, ruig;
hebbende, gekaauwd zynde, een Speceryach-
tigen Smaak. De Bloemen, aan Bolletjes by
elkander groeiende, waren wit, eenbladig en
Pypachtig, met een ruigen Kelk; doch rype
Zaaden hadt het in de Hortus Medicus, alhier,
niet voortgebracht.

Gymno-
spermia.

Behalve de Heesterachtige *Kanarische Krui-
zemunt* van PLUKENET, fchynt naar deeze
ook te gelyken de zeer hooge *Bloemhoofdjes
draagende Melisse* van PLUMIER, hoewel de-
zel-

oppositis &c. MILL. *Diff.* N. 5. *Heliotropium Canariense*
arborescens, *Scorodonia folio*, COMM. *Hort.* II. p. 129. T. 65.
Conf. *Melissa altissima globularia*. PLUM. *lc.* 163. f. 2.

T

III. zelve, zo de Hoogleeraar J. BURMANNUS
 AFDEEL. te regt aanmerkt, doordien de Bloemhoofdjes
 XII. op enkele Steeltjes uit de Oxels der Bladen
 HOOFD. voortkomen, daar van verschille. 't Is onder-
 STUK. tusfchen ontwyfelbaar, dat die mede tot het
Blootzaa-
dige. Geslagt van Kruizemunt behoore.

XVII. (17) Kruizemunt *met zydelinge Bloemtrosfen.*
Mentha
Perilloides. Een Ceylonfch Gewas, bevoorens tot het
 Ceylon-1 Geslagt van *Ocimum* betrokken, is thans hier
 fche. t'huis gebragt. Het was, onder de Malabaarfche
 Planten, zo men wil, door RHEEDE afge-
 beeld, aldaar den naam van *Cottam* voerende,
 en zoude door PLUKENETIUS bedoeld zyn,
 met den naam van allergrootst *Ocimum* der
 beide Indiën, dat Melde-Bladen heeft van een
 zeer onaangenaamen Reuk. Doch de kleinheid
 der Bloempjes maakt deeze Gewasfen, ten min-
 fte uit de gedroogde Voorwerpen en uit de Af-
 beeldingen, niet gemakkelyk te onderscheiden.
 Hier zyn de Meeldraadjes korter dan de Bloem-
 pjes, zo de Heer MURRAY aantekent.

P E R I L L A.

De Kenmerken, waar door dit nieuwe Ge-
 flagt

(17) *Mentha Racemis Secundis lateralibus. Syst. Veg. XIII.*
Ocimum frutescens. Sp. Plant. 832. Ocimum maximum,
perenne, utriusque Indiæ, Fol. Atriplicis ingrati odori.
 PLUK. *Alm. 268. T. 308. f. 4. Cottam. Hort. Mal. X. p.*
153. T. 77.

slagt onderscheiden wordt, zyn, dat de bovenste Slip van den Kelk zeer kort is; voorts zyn de Meeldraadjes hier ook afstandig; maar het heeft twee samengevoegde Stylen.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

De eenigste Soort hier van (1) maakt een Gewas uit, het welke met den bynaam van *allergrootste* Melisa voorgesteld is door ARDUINUS. Dezelve heeft de Bladen langwerpig Eyrond, Zaagswys' getand, aan beide enden spits, van agteren met spitse Klier-tjes, en de Aairen hangen over zyde, even als in het laatst beschreevene Gewas, hetwelke tot deeze is betrokken geweest, en 'er naar gelykt, voerende daar van den bynaam. De Bloemen zyn klein, wit, enkeld of drie-voudig.

I.
Perilla
Ocymoides.
Allergroot-
ste,

P R A S I U M.

Behalve de algemeene Kenmerken deezer Klasse zyn de byzondere van dit Geslagt, dat de Vrugt bestaat uit vier eenzaadige Besfen. Het bevat de volgende.

(1) *Prasium met langwerpig Eyronde, getande, Bladen.*

I.
Prasium
majus.
Groot,

Een

(1) *Perilla*. *Syst. Nat.* XII. Gen. 1236. p. 392. *Veg.* XIII. Gen. 1236. p. 445. *Melisa maxima* Foliis ovato-oblongis serratis &c. ARD. Sp. 2. p. 28. T. 13.

(1) *Prasium* Fol. ovato-oblongis serratis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 737. p. 404. *Veg.* XIII. Gen. 737. p. 458. *Hort. Cliff.*

III. Een Boomachtig ongevlakt Lamium, met een
 'AFDEEL. blyvende Wortel, hadt ZANONI uit Zaaden,
 XII. van 't Eiland Kandia overgebracht, op gekree-
 HOOFD- gen, doch 't welke naderhand ook in verschei-
 STUK, de deelen van Italie, wild groeiende, gevon-
 Blootzaa- den werdt. Hy geeft 'er de Afbeelding van,
 dige. en zegt, dat het Heesterachtig anderhalf Elle
 hoog groeit, met Houtige Stengen, van dikte
 als een Schryfpen, onder bruin en boven groen.
 De Bladen gelyken veel naar die van het ge-
 woone Lamium, maar blyven 's Winters over:
 de Bloemen zyn gelipt, en komen uit een Kelkje
 voort, waar in vier zwarte Zaaden, naar die van
 de Wilde Nigelle gelykende, aanrypen, zo ZA-
 NONI schryft. Ik begryp derhalve de overeen-
 komst van het gezegde Kenmerk niet. Ook
 hadt TOURNEFORT dit Gewas Spaansche
 Heesterachtige Galeopsis, met het Blad van
 Teucrium, geheten, en BARRELIER Itali-
 aansch Heesterachtig Teucrium, met een groot
 te witte Bloem.

II.
 Prasium
 minus.
 Klein.

(2) Prasium met Eyronde, wederzyds dubbeld
 gekartelde Bladen.

309. Ups. 173. Lamium arboreum perenne Creticum. ZAN.
 Hist. 112. T. 46. RAJ. Hist. 561. Melissa fruticosa Cretica.
 MOR. Hist. III. p. 408. S. 11. T. 21. f. 3. Teucrium fruti-
 cans &c. BARR. Ic. 395.

(2) Prasium Fol. ovatis crenâ utrinque duplici. H. Cliff.
 309. Lamium fruticans Teucrii folio lucido &c. CUP. Cap.
 thol. 106.

Of deeze een byzondere Soort zy, dan eene III. AFDEEL. XII. HOOFD- STUK. *Gymna- spermia.*
 Verscheidenheid van de voorgaande, is twyfel-
 achtig. Zy heeft dergelyk Bladerloof, dat
 glinstert, en de Bloem verschilt weinig in Kleur.
 Op Sicilie is dit Gewas gevonden.

C R A N I O L A R I A. Bekkeneel-Plant.

Dit Geslacht en de volgende behooren onder de *Schuilzaadige*, dat is, die de Zaaden in een beslooten Vrucht hebben. De Kelk is dubbeld, een vierbladige, die de Bloem omvat en een eenbladige Bloemscheede: de Bloem heeft een uitermaate lange Pyp. Het Zaadhuisje komt met dat van de *Martynia* overeen.

Twee Soorten zyn 'er van, beiden in Ame-rika of in de Westindiën natuurlyk, als volgt.

(1) Bekkeneel-Plant met *Lancetvormige ge- tande Bladen.* I. *Craniola- ria Fruti- cosa.*

Dit is een Boomachtig Gewas, in Zuid-A-merika door PLUMIER waargenomen, hoewel het ook by de Havàna groeit. Het werdt *Cra- niolaria* door LINNÆUS geheten, om dat de Vrucht of Noot naar het Bekkeneel van eenig Beest gelykt. Men mag het onder de fraaiste Planten tellen, zo wegens den grooten wyden Kelk, als de langte van de Bloem, en de aar- tige

(1) *Craniolaria Foliis lanceolatis dentatis. Syst. Nat. XII. Gen. 752. p. 412. Veg. XIII. Gen. 752. p. 467. Gesnera arbores- cens amplo flore fimbriato & racemoso. PLUM, Ic. 137.*

III. tige Franje aan derzelyer Mond, als ook om
 AFDEEL. dat dezelve van binnen zo fierlyk gestippeld is.
 XII. Zy komen op zeer lange Steelen voort, 't welk
 HOOFD. de fierlykheid nog vermeerdert.
 STUK.

(2) Bekkeneel - Plant met hoekig Hartvormige
 Bladen, de buitenste Kelk tweebladig.

II.
Craniola-
ria Annua.
 Kruidige.

De Heer JACQUIN nam deeze Soort by
 Karthagena in Amerika op de Akkers en in de
 afgekapte Boschen waar, welke van hem afge-
 beeld en beschreeven wordt. Het was een Jaar-
 lyks Plantgewas, van twee Voeten hoog, ge-
 heel Haairig en zeer kleverig. Uit den Stam
 gaf het dikke ronde Takken, en groote gesteel-
 de Bladen, byna in vyf Kwabben, als die van
 de Komkommer - Planten, of als die van den
 Wilden Wyngaard, maar dieper verdeeld, en
 by den Steel Hartvormig. In alle mikken der
 Takken komen losse Trosfen voort, van onge-
 vaar tien Bloemen, die byna een Voet lang
 zyn, bestaande ieder uit een opgeblazen Kelk,
 welke een Bloempyp uitgeeft van een half Voet
 lang, zig Klokswys uitbreidende aan den Mond,
 en aldaar twee Lippen hebbende, waar van de
 bovenste in tweeën, de onderste in drieën is
 verdeeld. Vier Meeldraadjes, twee langer dan
 de

(2) *Craniolaria* Fol. cordatis angulatis, Calyce exteriori
 diphylo. JACQ. *Amer. Hist.* 173. T. 110. *Martynia annua*
villosa & viscosa, Aceris folio, Flore albo, Tubo longissimo.
 EHRET. *Piç.* I. f. 2.

de anderen , komen uit den Keel voort, hebbende dubbelde, langwerpige, hangende Meelknopjes. Het Vrughtbeginzel, dat klein is, heeft een Styl, die de geheele langte van de Bloempyp doorloopt, en een weinig verder uitsteekt dan de Meeldraadjes, met een dubbelen Stempel gekroond. De Kelk is groen, de Bloem wit, maar in de holte van den Keel getekend met drie groote donker paarsche Vlakken. Het Zaadhuisje, of de Vrught, wordt ryp zynde geel, en is een Bolster, die een zwarte Noot van een zonderlinge figuur bevat, om welke het Gewas tot dit Geslagt betrokken wordt. Zy schynt vierkleppig te zyn, doch gaapt niet, hebbende dus Naaden als het Bekkeneel en bevattende vier Pitten in de middelste holligheid, in de vier anderen ieder één. De Keel, zynde het lymerigste deel van de geheele Plant, heeft gedagte Heer altoos vol kleine Vliegjes gevonden, die daar in als gevangen scheenen. De Wortels van dit Gewas, zegt hy, wit zynde met een bruinen Bast, werden van het Volk aldaar met Ossen-Vleesch gekookt gegeten, of in Suiker ingelegd tot Lekkerny, niet alleen, maar ook in plaats van Scorzoneer-Wortels aan de Zieken voorgeschreeven en in de Apotheeken nagehouden: zo dat de Ingezetenen hetzelfde *Escorzonera* noemden.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.
*Angio-
spermia.*

T 4

MAR-

MARTYNIA.

III.
AFDEEL.XII.
HOOFD-
STUK.Schuil-
zaadige.

Dit Geslacht heeft een vyfdeeligen Kelk; een Smoelachtige Bloem; een Zaadhuisje dat Houtig is, met een Bast en een Haakige Snuit, driehollig, tweekleppig.

Drie Soorten worden thans van hetzelfde opgegeven, als volgt.

I.
Martynia
perennis.
Overbly-
vende.

(1) *Martynia met een enkele Steng en Zaagwys' getande Bladen.*

Deeze door LINNÆUS in de Cliffortsche Tuinbeschryving, als ook door EHRET in Afbeelding gebragt, is een Heesterachtig Gewas, met ronde rimpelige Bladen, den Wortel getand hebbende met spitse Knobbeltjes en eene blaauwe Bloem; groeiende omstreeks Karthagena in Amerika.

II.
Martynia
Annua.
Jaarlykse.

(2) *Martynia met een Takkige Steng en hoekige ongekartelde Bladen.*

Deeze, van Vera Cruz in Amerika afkomstig,

(1) *Martynia* Caule simplici Foliis serratis. Syst. Nat. XII. Gen. 753. p. 412. Veg. XIII. Gen. 753. p. 467. *Martynia* Foliis serratis. Hort. Cliff. 322. T. 18. Mart. perennis DC. EHRET Piç. IX. f. 2.

(2) *Martynia* Caule Ramoso, Fol. integerrimis angulatis FABR. Helmst. 240. Mart. C. Ramoso, Fol. cordato-ovatis, pilosis. MILL. Ic. T. 286. Mart. Fol. dentatis. H. Cliff. 322. Mart. annua DC. EHRET. Piç. I. f. 1. MART. Cent. T. 42. *Martynia* Caule, Petiolisque fistulosis, Floribus bibracteis. GOUAN Monsp. 303. *Cianiolaria*. LOEFL. It. 215.

is een Jaarlykfe of Zaay - Plant , die zig zo gemakkelyk vermenigvuldigt , dat menze ook in de Akkers , by den Koninglyken Tuin te Montpellier , aantreft , zo dat zy aldaar als inlandsch is geworden. Zy heeft een ruige Steng , met Hartvormige lang gesteelde Bladen , en witte Bloemen , als 't ware in vyven verdeeld ; zynde de twee bovenste Slippen met paarsche Stippen getekend , zo wel als de twee ondersten , doch de middelste van de laatsten met zes of zeven Saffraankleurige Streepen. Als men aan den Stempel raakt , fluit hy zig : de Bloemen zyn van buiten stekelig ; de Kelken driekwabbig , en hebben ovaale of Elsvormige Blikjes. Van binnen is een blyk van een vyfde Meeldraadje , gelyk in de voorigen.

Het zonderlingste is de Vrucht , welke in een haakige Snuit uitloopt , die , van één splytende , 'er de gestalte van *Bokshoornen* aan geeft , welken naam het Gewas daarom ook by sommigen voert. FABRICIUS wil , dat de geheele Vrucht eenigermaate naar den Kop van het Oostindisch Hoorn - Varken , Babyrousfa genaamd , zou gelyken. De kundige Heer SCHMIEDEL noemt het deswegen *Proboscidea* : want het gene zyn Ed. zo fraay in Afbeelding gebragt en zo omftandig in alle zyne deelen beschreeven heeft , hoewel in eenige byzonderheden verschillende , kan , myns oordeels , tot geen ander Geslagt behooren (*). (3) Mar-

(*) Vid. SCHMIED, *Icon. Plant. Norimb.* 1762, Tab. XII.

III. (3) *Martynia met een enkelde Steng, en ron-*
 AFDEEL. *de uitgegulpte Bladen.*
 XII.

HOOFD- Deeze Kaapsche, door den Hoogleeraar D.
 STUK. v. ROYEN aan den Ridder opgegeven, heeft
 III. een opgeregte, ruuwachtige Steng van twee
Martynia Voeten, met gepaarde, gesteelde, drieribbige
longiflora. Bladen, en enkelde Oxelbloemen, die kort ge-
 Langbloe- steeld zyn. In plaats van Stoppeltjes bevindt
 mige. zig, aan den voet van het Bloemsteeltje, een
 Klier of Napje, omvattende een Bolletje, dat
 als met een korten Styl en Stempel begaafd is.
 De Kelk is zeer klein en vyftandig: de Pyp van
 de Bloem zeer lang, in 't midden bekrompen,
 van onderen aan de Rug gebocheld. Het Vrucht-
 beginzel, in de Bloem vervat, heeft een Styl
 zo lang als de Pyp, met twee smalle omgeboo-
 gen Stempels. Het Zaadhuisje heeft naauwlyks
 een Snuit, maar aan den Voet, wederzyds, een
 dik Tandje. De Zaadjes, daar in vervat, zyn
 klein.

B E S L E R I A.

De byzondere Kenmerken van dit Geslacht zyn; een Kelk in vyven verdeeld, en een ongelijke Bloem; waar van het Vruchtbeginzel eene Bezie wordt, die ééne Holligheid heeft, en daar in veele Zaaden.

Drie Soorten, altemaal Amerikaansche, komen daar van voor, als volgt. (1) Be-

(3) *Martynia* Caule simplici, Foliis orbiculatis repandis.

(1) *Besleria met getakte Bloemsteeltjes , de Bladen Eyvormig.* III. AFDEEL. XII. HOOFD-STUK.

De benaaming van dit Geslagt is op deeze Soort en de volgende toegepast door Pater PLUMIER, ter gedagtenisse van den vermaarden BESLERUS, Apotheker te Neuremburg, die dat prachtige Werk, *Hortus Eystettensis* genaamd, aan 't licht gegeven heeft. Van hem werdt zy *Besleria met Bladen der Melissa van Tragus* getyteld, dat is de gewoone Melisse, ook wel *Melitta* genaamd; waar van zy derhalve den bynaam voert. Zy heeft een Hou-tige, gladde Steng met Geledingen, geevende getakte Bloemsteeltjes uit de Oxels der Bladen. De Bloemen zyn Pypachtig, eenbladig, van ongeregelde figuur aan den Mond: de Vrugt is een Eyronde Bezie met kleine Zaadjes be-zwangerd.

I. *Besleria Melittifolia.* Breedbladige.

(2) *Besleria met enkele vergaarde Bloemsteeltjes , de Bladen Lancetvormig.* II. *Besleria latea.* Smalbladi-

Aan deeze zyn, door gezegden Pater, Bladen van Gouden Roede, en geele Bloemen, toe-

(1) *Besleria Pedunculis ramosis, Foliis ovatis. Syst. Nat. XII. Gen. 755. p. 413. Veg. XIII. Gen. 755. p. 468. Besleria Melissæ Tragi folio. PLUM. Gen. 29. Ic. 48.*

(2) *Besleria Pedunculis simplicibus confertis, Foliis lanceolatis. Besl. Virgæ Aureæ foliis Flore luteo minor & major. PLUM. Gen. 29. Ic. 49. JACQ. Amar. Hist. 187.*

III. toegeschreeven. Hy vondt 'er een Kleine en
 AFDEEL. een Groote van, welke laatste de Bladen veel
 XII. langer en smaller, en dus zeer Lancetvormig
 HOOFD- hadt, zynde meer gekarteld dan getand. Ook
 STUK. waren de Bloemen van een verschillende fi-
 Schuil- guur, gelyk men in zyne Afbeelding kan be-
 zaadige. schouwen. De eerste is menigvuldig in lom-
 merryke vogtige Boschen, op Martenique,
 door den Heer JACQUIN waargenomen.

II. (3) *Besleria met enkele eenzaame Bloemsteel-*
tjes, de Kelken Tandswys' gekamd heb-
bende.
Besleria
cristata.
 Gekamde.

Deeze Soort, die *Klimmende gekamde Besle-*
ria van PLUMIER genoemd was, vondt ge-
 dagte Heer op de zelfde plaatsen van dat Ei-
 land. Dezelve heeft een kruipenden Wortel;
 Eyronde, Zaagswys' getande Bladen, die ge-
 steeld zyn, en zydelingse Bloemsteeltjes met
 één Bloem, uitlopende in een vyfbladig om-
 windzel, van Hartvormige, getande, onge-
 steelde Blaadjes, die als gekamd zyn; waar van
 de bynaam. Deeze Kelk is sierlyk rood, de
 Bloem geel. De Meeldraadjes komen voort
 uit een gemeen Vliesje, 't welk aan de Bloem-
 pyp gehecht is, en overlangs gespleeten, ver-
 toonende zig in die Spleet het beginzel van een
 vyfde

(3) *Besleria Pedunculis simpl. solitariis; Calycibus serrato-*
cristatis Besleria scandens cristata Fructu nigro. PLUM. Gen.
29. Ic. 50. JACQ. Amer. Hist. 132. T. 119.

vyfde Meeldraadje, geheel vry van dat Vliesje. Na de uitwerping van het Stuifmeel zyn de Meeldraadjes, die te vooren regt waren, wonderlyk onder elkander geboogen, even als in de Martynia, met welke deeze Soort veel overeenkomst heeft. Ook is de ruigte van de Bloempyp, van buiten, hier zeer opmerkelyk.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.
*Angio-
spermia.*

D I G I T A L I S.

Een vyfdeelige Kelk; een Klokvormige Bloem, die Buikig is, in vyven gedeeld: een Eyvormig Zaadhuisje, met twee Holligheden; maaken de byzondere Kenmerken uit.

Agt Soorten komen thans in dit Geslagt voor, waar van de laatste tot de Heesters behoort, naamelyk.

(8) *Digitalis met de Kelkblaadjes Lancetvormig, de Bloemen tweelippig, spits; de Steng Heesterachtig.*

VIII.
*Digitalis
Canariensis.*
Kanarifche.

Dit Gewas is te vooren *Gesneria* door den Ridder genoemd geweest, in navolging van PLUMIER, die hetzelfde daar toe betrokken hadt. Het staat ook nog, onder dien naam, in

(8) *Digitalis Calycinis foliolis lanceolatis, Corollis bilabiatibus acutis, Caule fruticoso. Syst. Nat. XII. Gen. 758. p. 414. Veg. XIII. Gen. 758. p. 470. MILL. Dict. T. 120. Gesneria foliis lanceolatis serratis &c. H. Cliff. 318. Digitalis Acanthoides Canariensis frut. COMM. Hort. II. p. 105. T. 13. Digitali affinis Canariensis. PLUK. Alm. 400. T. 325. f. 3. Gesneria. R. Lugdb. 292.*

III. in onze openbaare Kruidhoven bekend, daar
 AFDEEL. het jaarlyks zeer fierlyk bloeit. COMMELYN
 XII. heeft hetzelve in Afbeelding gebragt, onder
 HOOFD. den naam van *Kanarifch*, naar de Beerenklaauw
 STUK. gelykend, *Vingerhoedkruid*, met eene Goud-
 Schuil-
 zaadige. kleurige Bloem. Hy zegt dat de Steng fomtyds
 hooger groeit dan een of twee Voeten, doch
 deezen Zomer was het alhier, in onze Stads-
 Tuin, wel vier Voeten hoog. De Bladen ge-
 lyken taamelyk naar die van sommige Soorten
 van Gouden Roede, en de Bloemen komen, in
 't uiterlyk aanzien, vry veel met die van de
 Beerenklaauw overeen. Zy maaken lange Aai-
 ren uit, en zyn ieder in vier Slippen verdeeld,
 de bovenfte Helmachtig, de onderfte als een
 Lip; de zydelingse veel kleiner, als Vleugeltjes.
 Uit deeze Bloemen druipt fomtyds, op 't mid-
 den van den Dag, een bitter Sap, in plaats
 van den zoeten Honig, die de meeste Bloe-
 men in de Planten bevatten. De Bladen zyn
 ook bitter. Van de Ingezetenen der Kanarifche
 Eilanden, daar men het Zaad van daan beko-
 men heeft, wordt het Gewas *Matera* gehe-
 ten.

BIGNONIA.

Van dit Geslagt de Kenmerken omftandig
 opgegeven hebbende, toen ik de Soorten van
 hetzelve, die Boomen zyn, beschreef*; zal
 * II. D. III. STUK, ik thans alleen de overigen hier te boek stel-
 bl. 103. len.

(2) *Bignonia met enkele Lancetvormige Bladen en windende Ranken.* III. AFDEEL. XII. HOOFD-STUK.

Een Gewas, dat Bladen als der Myrten, doch grooter, en schoone zeer welriekende geele Bloemen heeft, met de Steng eenigermaate Houtig, maakt deeze Soort uit. CATESBY heeft 'er de Afbeelding van gegeven, onder den naam van *Welriekende geele Klimmende Jasmyen*, en zegt, dat dezelve in Virginie, alwaar LINNÆUS de Woonplaats stelt, niet gemeen is, maar overal voorkomt in Karolina. Ook hadt hy gezien, dat dit Gewas's Winters somwylen zyne Bladen kwyt raakt. De Bloemen ruiken als de geele Violieren.

II. *Bignonia sempervirens.* Altyd groene.

(3) *Bignonia met gepaarde Bladen, en korte, kromme, drievoudige Klaauwieren.* III. *Bignonia Unguis Catii.*

De kromme Klaauwen geeven den bynaam aan deeze Soort, welke op 't Eiland Barbados overvloedig groeit, volgens de aanmerking van SLOANE, en ook in andere deelen van Amerika.

Katten-Klaauw.

(2) *Bignonia* Fol. simplicibus lanceolatis, Caule volubili. Bign. Fol. ovato-lanceolatis, conjugatis, integerrimis. R. Lugdbat. 291. Syringa volub. Virginiana. PLUK. Alm. 359. T. 112. f. 5. Gelsem. f. Jasminum luteum odoratum &c. RAJ. Hist. 1769. CATESB. Car. I. T. 53. SELIGM. Veg. II. Pl. 4.

(3) *Bignonia* Fol. conjugatis, Cirrho brevissimo arcuato tripartito. Bign. Amer. Capr. aduncis donata. TOURNEF. Inst. 164. Gelsem. Ind. Hederaceum, Apocyno simile. SLOAN. Jam. 90. Hist. I. p. 108. Clematis quadrifolia. PLUM. Amer. 80. T. 94. Clematis Myrsinites. PLUK. Alm. 109. T. 163. f. 2.

III. rika waargenomen is. PLUMIER noemtze
 AFDEEL *Vierbladige Clematis*, met geele Vingerhoed-
 XII. bloemen, en haakige Klaauwieren.
 HOOFD-
 STUK.

IV. (4) *Bignonia met gepaarde geklaauwierde Bla-*
den, de Blaadjes Eyrond Lancetvormig,
tweebloemige Bloemsteeltjes en lange smal-
le Haauwtjes.
Bignonia
Aequinocti-
alis.
 Cajenni-
 sche.

PLUMIER geeft de Afbeelding van deeze
 Soort, welke zeer lange Haauwen heeft, en
 daar door inzonderheid verschillende is van
 de anderen; loopende de gemeene Bladsteel
 ook in een lange Klaauwier uit, gelyk in de
 Lathyriften. Op één Steeltje draagt zy twee
 groote uitgebreide Bloemen, en heeft een breed
 Zaad.

V. (5) *Bignonia met gepaarde geklaauwierde Bla-*
den, de Blaadjes Hartvormig Eyrond;
de Bloemen getrost, drie op een Steeltje.
Panicula-
ta.
 Geplaim-
 de.

Uitvoerig beschryft de Heer JACQUIN
 deeze Soort, hem menigvuldig in het Kreupel-
 bosch by Karthagena voorgekomen. Het is,
 zegt hy, een Heesterachtig Gewas, met hoe-
 ki-

(4) *Bignonia* Fol. conjug. Cirrhosis, Foliolis ovato-lanceo-
 latis, Pedunculis bifloris, Siliquis linearibus. Bign. bifolia
 scandens, Siliquis latis & longioribus, Semine lato. PLUM.
 Sp. 5. Ic. 55. f. 1.

(5) *Bignonia* Fol. conjug. Cirrhosis, Foliolis cordato-ova-
 tis, Floribus racemosis, Pedunculis trifloris. JACQ. Amer. 25.
 Hist. 183. T. 116. *Bignonia bifolia* scandens, Flore violaceo
 odore, Fructu ovato duro. PLUM. Sp. 5. Ic. 56. f. 1.

kige en ronde giadde Steelen, die aan den III. Wortel naauwlyks een Duim dik zyn, twaalf ^{AFDEEL.} XII. Voeten lang, by de Boomen opklimmende. De Hoofd-Bladen heeft hetzelfde hoekig gespits, zeer ^{STUK.} glad, van verscheiderley grootte, de bovensten ^{Angio-} ^{spermia.} zonder Klaauwieren, met ronde Bladsteelen. De Bloemen maaken, aan 't end der Takken, sierlyke gepluimde Aairen, welke uit driebloemige Steeltjes samengesteld zyn. Zy zyn Reukeloos, paarsch van Kleur, van eene byzondere figuur, en op dezelve volgt een kort Eyrond Zaadhuisje; zo dat zy in dit opzigt grootelyks van de voorgaande Soort verschilt: muntende de Bloem ook uit door den witten rand des Kelks. De Ranken en Bladen zyn uitermaate bitter.

(6) *Bignonia met gepaarde geklaauwierde Bladen, de Blaadjes Hartvormig, de Ranken gedoornd.* ^{VI.} ^{Crucigera.} ^{Kruisdraagende.}

Dat de Ranken, dwars doorgesneeden, een Kruis vertoonen, geeft den bynaam aan deeze Soort, die in onze Kruidhoven niet ongemeen is. De Bloemen bestaan uit een zeer lange Pyp, met een Styl van dergelyke langte, en vier Meel-

(6) *Bignonia* Fol. conjug. Cirrhosis, Foliolis cordatis Caule muricato. *Vir. Cliff.* 60. *Hort. Cliff.* 317. R. *Lugdhat.* 289. *Bign. scandens*, Flore atro flavo minori. GRON. *Virg.* 73. *Bign. scand. bifolia & trifolia*, ligno Cruce signato. PLUM. *lc.* 43. T. 52. *Pseudo-Apocynum* Follic. maximis obtusis &c. MORIS. *Hist.* III. p. 672. S. 15. T. 3. f. 16.

V

M. DEEL, V. STUK.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Schnil-
zaadige.

Meeldraaden , twee langer , twee korter , volgens de Kenmerken van deeze Klasfe. De Vrucht gelykt zeer naar een Snuifdoosje , en is gevuld met Zaaden , die grooter Vliezige Wieken hebben , dan de meeste anderen. Niettemin is de *Virginische Bignonia* , met een kleine , zwart-geele , van onderen witachtige Bloem , hier t'huis gebragt , aan welke eene dergelyke doch fterker Vergiftige hoedanigheid , dan in de meeste Soorten heerscht , wordt toegeschreeven. Volgens PLUMIER zouden de bovenste Bladen twee , de onderften drievoudig zyn.

VII.
Capreola-
ta.
Geklaau-
wierde.

(7) *Bignonia met gepaarde geklaauwierde Bladen , de Blaadjes Harts wys' Lancet- vormig , de onderften enkeld.*

Men vindt deeze *Vierbladige Amerikaansche Clematis* getyteld. ZANONI hadt dezelve veele Jaaren in zyn Tuin gehad , aldaar een Gewas zynde van ruim een Elle hoog , met ronde , Houtige Steelen of Ranken. BOCCONE merkt aan , dat de jonge Takjes , dun en buigzaam , tot Klaauwieren verftrekken , zig aan alles dat zy

(7) *Bignonia* Fol. conjug. Cirrhosis , Foliolis cordato-lanceolatis , Foliis imis simplicibus. *Vir. Cliff.* 59. *Hort. Cliff.* 317. R. *Lugdhat.* 289. *Bign. Amer.* *Capreolis donata* , Siliqua brevior. T. BREYN. *lc.* 33. T. 25. DU HAM. *Arbr.* 1. p. 104. T. 40. *Clem. Amer.* filiquosa tetraphyllos. DOD. *Arb.* 71. *Clematis tetraphylla Americana.* BOCC. *Sic.* 31. T. 19. f. 31. ZAN. *Hist.* 74. T. 2. RAJ. *Hist.* 1329.

zy omvatten kunnen, vast hechtende, en zulks zal de reden zyn, dat deeze Soort, in 't byzonder, den naam van *Geklaauwierde* voert; hoewel de bepaaling zulks niet te kennen geeft. De Bladen zyn hier ook, gelyk in de anderen, met Klaauwieren voorzien. Zy komen twee aan de Steeltjes, die tegenover elkander geplaatst zyn, voort, en hier door verthoont zig het Gewas vierbladig, hebbende de Bladen schoon groen, en de Bloemen Kaneelkleurig, waar op Zaadpeultjes volgen. Het heeft vergaarde eenbloemige Bloemsteeltjes, de Kelken Klokvormig onverdeeld.

III.
AFDEEL,
XII.
HOOFD-
STUK.
*Argio-
spermia.*

(8) *Bignonia met gepaarde geklaauwierde Bladen, de Blaadjes Hartvormig Eyrond, van onderen Wollig ruig.*

VIII.
*Bignonia
pubescens.*
Wollige.

Deeze, uit de Baay van Kampêche, heeft de Bloemen geel.

(9) *Bignonia met drievoudige Bladen, de Blaadjes Eyrond gespits, de Steng overend staande.*

IX.
Triphylla.
Driebladi-
ge.

Deeze, van Vera Cruz afkomstig, heeft de Bloemen wit. Zy is, zo wel als de voorgaande, door MILLER afgebeeld.

(12) Big-

(8) *Bignonia* Fol. conjug. Cirrhosis Foliolis cordato-ovatis, subtus pubescentibus. MILL. *Diſt.* N. 14.

(9) *Bignonia* Fol. ternatis, Foliolis ovatis acuminatis, Caulis fruticoso erecto. MILL. *Diſt.* N. 15.

V 2

II. DEEL. V. STUK.

III. (12) *Bignonia met gevingerde Bladen, de*
 AFDEEL. *Blaadjes Vinswyze verdeeld.*
 XII.

HOOFD-
 STUK.

XII.
Radiata.
 Gestraalde.

Van deeze, die in Peru natuurlyk groeit, geeft Pater FEUILLÉE de beschryving, zeggende, dat hy dezelve, wegens haare schoonheid, in Afbeelding hadt gebragt. Haar Wortel geleet naar dien der Radyzen: de Steng gaf, ter hoogte van drie Duimen, verscheide lange Bladsteelen uit, sommigen byna een Voet lang, met sierlyk verdeelde Bladen, fraayer dan die van de Beerenklaauw of Kruisdistel, en als de Vingers van een Hand uitgebreid of Sterswyze in negenen verdeeld. Voorts geeft de gemelde Steng Steelen uit met Trosfen van Bloemen, die groot, van figuur, als in de andere Soorten, en bleek geel zyn, twee Duimen lang.

XIII.
Radicans.
 Wortelen-
 de.

(13) *Bignonia met gevinde Bladen, de Blandjes ingesneeden; de Steng met gewortelde Knietjes.*

Tot

(12) *Bignonia* Fol. digitatis, Foliolis pinnatifidis, *Bignonia* Flore luteo, Fol. radiatis eleg. dissectis. FEUILL. *Peruv.* II. p. 731. T. 22.

(13) *Bignonia* Fol. pinnatis, Foliolis incis, Caule geniculis radicatis. *Hort. Cliff.* 217. *H. Ups.* 178. GRON. *Virg.* 73. MILL. *Jc.* 43. T. 65. Pseudo Gelseminum Siliquosum. *RIV. Mon.* 101. Pseudo Apocynum Hederaceum *Amer. Mor. Hist.* III. p. 612. S. 35. T. 3. f. 1. Gels. Hed. *Indicum.* CORN. *Can.* 102. T. 103. β . *Bignonia Fraxini* Foliis coccineo Flore minore. CATESA, *Car.* I. p. 65. SELIGM. *Vog.* II. Band.

Tot deeze, die de *Amerikaansche Basterd-
Hondendood* met eene Pypachtige roode Bloem
en Esfchen-Bladen, door MORISON genoemd
was, zynde de *Klyfachtige Indische Jasmyn*
van CORNUTUS, wordt t'huis gebragt de *Big-
nonia met Esfchenbladen* en een kleinere hoog-
roode Bloem van CATESBY; waar van het
Sap ook Vergiftig werdt geacht te zyn, zo
CLAYTON meldt. Evenwel wordt aangemerkt,
dat de Kolibrietjes en andere Honigzuigertjes
het Sap der Bloemen beminnen; zo dat men die
dikwils daar op vangt. 't Gewas, dat men, we-
gens de figuur der Bloemen, *Trompetboom*
noemt, klimt by de Stammen der Boomen op,
die dikwils byna geheel bedekt zyn met deszelfs
Loof. De Zaadpeulen hebben de langte van
agt Duimen, bevattende veele platte gewiekte
Zaaden.

III.
AFDEEL-
XII.

HOOFD-

STUK.

Angio-
spermia.

XIV.

Bignonia
Stans.
Rechtstam-
mige.

(14) *Bignonia met gevinde Bladen, de Blaad-
jes Zaagswys' getand; de Steng regtop-
staande en stevig; de Bloemen getrost.*

Hoewel de *Boomachtige Bignonia*, die Es-
fchen-Bladen heeft, en een geele Bloem, van
PLUMIER, hier is t'huis gebragt, heeft doch
het

(14) *Bignonia* Fol. pinnatis, Foliolis ferratis, Caule erecto
firmo, Flor. racemosis. MILL. *Dict.* N. 4. *Bignonia*
Arbor Flore lutea, Fraxini folio. PLUM. *Spec.* 5. Ic. 54.
Apocyno affine Gels. Ind. *Hederaceum Fruticosum minus.*
SLOAN. *Jam.* 216. *Hist.* 2. p. 63.

V 3

II. DEEL. V. STUK.

III. het Gewas maar eene Heesterachtige gestalte.
 AFDEEL. Het valt in Amerika.
 XII.

HOOFD-
 STUK.

XV.
Peruviana.
 Peruvia-
 aansche.

(15) *Bignonia met verdeelde Bladen, de Blaadjes ingesneeden, de Steng met Klaauwieren aan de Knietjes.*

Tot deeze Soort schynt de *Peruviaansche Clematis*, met Bloem van Vingerhoedkruid en Esfchen-Bladen, die PLUKENET afgebeeld heeft, te behooren. Deeze verschilt, doordien de Vinblaadjes verdeeld zyn, van de voorgaande Soort.

Kartha-
 geensche.

Voor 't overige moet men weeten, dat in dit Geslacht een ongemeene duisterheid ten opzigt van de onderscheiding der Soorten heerscht; zynde 'er nog twee of drie met klimmende Ranken, hier niet aangetrokken, door den Heer JACQUIN als byzondere Soorten opgegeven. Een derzelve, welke zyn Ed. *Echinata* noemt, heeft de Vrugten zeer groot, langwerpig ovaal, bruin van kleur, en overal bedekt met korte Stekeltjes. Deeze beklimt de hoogste Boomen tot aan den Top. Een andere, van hem *Dichotoma* genaamd, heeft de gemeene Bloemsteeltjes tweevoudig. Van een derde, die hy *Orbiculata* tytelt, zyn de Vrugten rondachtig plat en glad, veel naar die van de Blaauwe Bigno-

(15) *Bignonia* Fol. decompositis, Foliolis incis, Geniculis cirrhosis. H. Cliff. 317. R. Lugdb. 290. *Clematis Peruviana* Digitalis flore, Folio Fraxini. PLUK. *Alm.* 108. T. 162. f. 4?

nonia, zegt zyn Ed., gelykende. Deeze allen heeft hy in de Bosfchen by Karthagena gevonden.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

P E T R E A.

Angio-
spermia.

Dit Geslagt voert den naam naar wylen den Heer P E T R E U S, door wien zeer pragt-ige Winterhuizen voor Indifche Gewasfen zyn opgerecht geweest. De Kenmerken be-staan in een vyfdeeligen, zeer grooten, ge-keurden Kelk; een Raderachtige Bloem; een tweehollig Zaadhuisje op den bodem van den Kelk, bevattende twee enkele Zaaden.

De eenigfte Soort hier van (1) is een Ame-rikaanfch Gewas, 't welk de Heer J A C Q U I N ook op Martenique gevonden heeft, geevende een fraaije Afbeelding van een Bloemtros daar van. Het is, zegt hy, Heesterachtig met ruu- we, ronde, gearmde Ranken, die de Boomen beklimmen tot twintig Voeten hoogte, met ovaa- le of Lancetvormige Bladen, wederzyds ruuw, drie of vier Duimen lang. De Trosfen, naar die van de Hemelsleutels gelykende, aan 't end der Takken neerhangende, zyn zeer fraay, be- staande uit Bloemen, wier Kelk zig als de Wieken van een Molentje uitspreidt, van Kleur blaauw-

I.
Petrea
Volubilis.
windende.

(1) Petrea. Syst. Nat. XII. Gen. 764. p. 417. Veg. XIII. Gen. 764. p. 473. H. Cliff. 319. MILL. Dict. JACQ. Amer. Hist. 310. T. 114.

III. blaauwachtig, bevattende een Violette fchielyk
 AFDEEL. afvallende Bloem, die kleiner is; maar het
 XII. Zaad wierdt zelden ryp. Men heeft dit Gewas
 HOOFD- in de Cliffortsche Tuin gehad.
 STUK.
 Schuil-
 zaadige.

L A N T A N A.

De Kenmerken bestaan in een Trompetach-
 tige Bloem, met eenen flauw viertandigen
 Kelk; een haakigen Stempel, die zig als ge-
 broken vertoont: zynde de Vrugt Pruimachtig
 met een tweeholligen Steen.

De Europifche Viorne, die men ook *Lanta-
 na* plagt te noemen, is onder deezen bynaam
 * Zie II. D. in haar Geflagt beschreeven *. Het tegen-
 IV. STUK, woordige bevat Uitheemsche Gewasfen, die
 bl. 416. meer of min naar de *Viburnum* gelyken, en
 deswegen onder deezen Geflagtnaam thans be-
 klyven. 't Getal der Soorten, hier van, is ne-
 gen, als volgt.

I. (1) *Lantana met gepaarde spitse Bladen;*
Lantana *ronde Bloemhoofdjes; de omwindzels van*
mifla. *langte als de Bloem.*
 Gemengel-
 de.

Deeze Soort vindt men *Camara* met Blad van
 doove Netelen en eene *gemengelde Bloem*, ge-
 tyteld by DILLENIUS. COMMELYN noemt
 het

(1) *Lantana* Fol. opp. acuminatis, Floribus capitatis, in-
 volucris longitudine Florum. *Syst. Nat.* XII. Gen. 765. p.
 417. *Veg.* XIII. Gen. 765. p. 473. *Camara* Lamii albi folio,
 Flore misto. DILL. *Elzb.* 64. T. 56. f. 64. *Viburnum* Ame-
 ricanum *Urticæ* foliis. COMM. *Hort.* I. p. 151. T. 78.

het *Amerikaansche Viorne met Brandenetel-Bladen*. 't Gewas is by de Liefhebbers van fraaije Bloemen thans zeer bekend; doch minder dan die Soort, in welke de Bloemhoofdjes geen omwindzel hebben, *Camara* genaamd, bestaande uit geele en roode Bloempjes, ondereen gemengd, waar van de Bynaam afgeleid zal zyn.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.
*Argio-
spermia.*

(2) *Lantana met drievoudige Bladen en lange geschubde Aairen.*

II.
*Lantana
trifolia.*
Driebladi-

Van deeze is de Afbeelding door Pater PLUMIER gegeven, waar uit de gemelde gestalte der Bloemen blykt. De Steelen of Stengen zyn Houtig, vierkant, gestreept en glad; de Bloem is paarschachtig. VAILLANT heeft dit Gewas, dat in Zuid-Amerika groeit, *Myrobatindum* getyteld.

(3) *Lantana met gepaarde Bladen, een ongedoornde Kruidige Steng en langwerpige Aairen.*

III.
*Lantana
annua.*
Jaarlykse.

Een

(2) *Lantana* Fol. ternis, Spicis oblongis imbricatis. *Camara trifolia* purpurascens flore. PLUM. Gen. 32. Ic. 70. *Myrobatindum spicatum* Viburni foliis ex adverso ternis. VAILL. AË. 1722. p. 277.

(3) *Lantana* Fol. oppositis, Caule inermi, Spicis oblongis. Hort. Ups. 180. Periclymenum rectum humilior Salviae folio rugosiore &c. SLOAN. Jam. 164. Hist. II. p. 32. T. 195. RAJ. Dendr. 30. Mant. 419.

V 5

III. Een jaarlyks Kruid, dat naar het voorgaande
 AFDEEL. veel gelykt, zynde door SLOANE *Laage regte*
 XII. *Kamperfolie*, met zeer ruuwe Salie-Bladen,
 HOOFD- een paarsche Bloem en eene langwerpige eet-
 STUK. baare paarsche Vrucht, geheten, maakt deeze
 Schuil- Soort uit. Hy hadt hetzelfde omstreeks Spanis-
 zaadige. Town, de Hoofdstad van Jamaika, in vogtige
 Landsdouwten, gevonden en hieldt het voor
 een Soort van Wilde Salie. Het hadt Stengen
 van drie of vier Voeten hoog, digt met Bla-
 den bezet en Takkig. De Bloemen kwamen
 by elkander voort, op ruige Steeltjes, vyfbla-
 dig zynde en bleek paarsch, wordende van
 eene Vrucht als eene Braamboos of Moerbezie
 gevolgd, die de Kinderen zeer gretig aten,
 Het Hoofdje, naamelyk, verlangt zig, als 'er
 de Bloemen af zyn, tot eene langwerpige Aair
 van paarsche Besfen, door smalle Blikjes on-
 derscheiden, zo de Ridder zegt.

IV. (4) *Lantana met gepaarde Bladen, een onge-
 doornde Takkige Steng; de Bloemen aan
 Kroonswyze Hoofdjes, ongebladerd.*
 Lantana
 Camara.
 Gekroon-
 de.

Onder alle de Amerikaansche Planten is dee-
 ze

(4) *Lantana* Fol. oppositis, Caule inermi Ramoso, Flori-
 bus capitato-umbellatis aphyllis. Camara *Melissæ folio*, Flore
 variabili. DILL. *Elth.* 64. T. 56. f. 65. H. *Cliff.* 349. R.
Lugdbat. 290. Camara alia, Flore variegato, non spinosa,
 PLUM. *Gen.* 32. *Is.* 71. f. 1. *Viburnum Americanum non*
spinosum. PLUK. *Alm.* 385. T. 114. f. 4. β . *Pericl. rec.*
Urt. fol. hirs. maj. fl. flavo SLOAN. *Jam.* 163.

ze de gemeenste en bekendste, zaid de Heer III. J. BURMANNUS, als wordende, door Takjes ^{AFDEEL. XII.} in den Grond te steeken, zeer gemakkelyk ^{HOOFD-voortgeteeld.} Haar verschil, met de eerste ^{STUK.} Soort, bestaat daar in, dat de Bloemen meer ^{Angio-spermia.} Kroontjeswyze, dan in Hoofdjes, voortkomen, en dat zy, eerst geel zynde, allengs Goudgeel worden. Gedagte Hoogleeraar merkt aan, dat 'er een groot onderscheid in het Gewas plaats heeft, of hetzelve in de open Lugt geteeld worde, dan in Huis uitgebroeid. Zelfs komt het somtyds te voorschyn met gedoornde Stengen. En mooglyk zal deeze maar een Verscheidenheid zyn van de Eerste Soort.

(5) *Lantana met twee- en drievoudige, Wig-^{V. Lantana} vormige stompe, gestreepte Wollige Bla-<sup>involucra-
ta.</sup> den, en Bladerige Bloemhoofdjes.* <sup>Onder-
schepte.</sup>

Deeze is *Amerikaansche welriekende Viorne*, met een klein rond Blad, die de Bloemen en Besfen, ieder, met een Blaadje onderschept heeft, by PLUKENET getyteld, en dus ook geboekstaafd by HERMANNUS. PLUMIER noemt hetzelve *Boomachtige Camara met Salie-Bladen* en stelt het voor als een Heesterachtig Ge-

(5) *Lantana* Fol. opp. ternisque, cuneato-obovatis, obtusis lineato-tomentosis, Capitulis squarrosis. *Am. Acad.* IV. p. 319. *Camara arborescens Salvix foliis.* PLUM. *Gen.* 31. *lc.* 71. f. 2. *Viburnum Americanum odoratum &c.* PLEK *Alra.* 386. T. 114. f. 5. HERM. *Parad.* 384.

III. Gewas, dat mooglyk maar een Verscheidenheid
 AFDEEL. zal zyn van de voorgaanden; hoewel het de
 XII. Bladen zeer ruig en Wollig heeft, en 'er door
 HOOFD- de ovaale Blaadjes, tusfchen de Bloemen, wee-
 STUK. zentlyk in Soort van fchynt te verfchillen.

VI. (6) *Lantana met twee- en drievoudige, Lan-*
cetswys' ovaale Bladen, de Steng onge-
doornd.
Lantana
odorata.
 Welrieken-
 de.

Deeze Soort, die Welriekende is, heeft de Bladen byna ongesteeld en Kegelvormige Hoofdjes Kroontjeswyze geplaatst: de Bloemen zyn wit, de Blikjes, daar tusfchen, Lancetvormig; de Bladen fterk gerimpeld met eenige Wolligheid.

VII. (7) *Lantana met gepaarde Bladen, de Steng*
Takkig gedoornd, de Aairen half Kloot-
rond.
Lantana
aculeata.
 Gedoorn-
 de.

Deeze, in de Kruidhoven bekend, is wegens haa-

(6) *Lantana* Fol. opp. ternisque lanceolato - ellipticis, Caule inermi; *Lantana Aromatica* Fol. ternis oppositisque subsessilibus, Capitulis Conicis in Umbellam coactis. ROYEN *Mss.* Viburnum *Salviae folio*, Flor. albis. HERM. *Præf.* 384.

(7) *Lantana* Fol. opp. Caule aculeato - ramoso, Spicis hemisphaericis. *Mant.* 419. *Lant.* Fol. oppositis, petiolatis, Caule aculeato. *H. Cliff.* 498. *H. Ups.* 380. *R. Lugbat.* 290. *Myrobotindum Viburnifol. spinosum.* Flor. coccineis. VAILL. *Art.* 1722. p. 276. *Vib. Amer. odoratum*, *Urtice foliis latioribus*, spinosum, Floribus miniatis. PLUK. *Alm.* 385. T. 233. f. 5.

haare hoogroode Bloemen aanzienlyk. Zy heeft III. een hooge, Stekelige Steng, op de hoeken ^{AFDEEL.} XII. met korte Doorntjes; de Bladen Eyronde, van ^{HOOFD-} agteren spits, gesteeld en ruuw. Twee half ^{STUK.} Klotronde Aairen, met kleine afvallende Blik- ^{Angio-} ^{spermia.} jes daar tusfchen, staan tegenover malkander. In de Kleur der Bloemen heeft ook eenig ver- fchil plaats, zynde die in de jongen geel, in de ouden rood. De Woonplaats is insgelyks in Zuid - Amerika.

(8) *Lantana met gepaarde byna ongesteelde Bladen en getroste Bloemen.* ^{VIII.} *Lantana Salvifolia.* ^{Saliebladi-}

Deeze is de Afrikaanfche Heester, met ge- ^{ge.} paarde smalle Salie-Bladen en ruige Bloemen, van HERMANNUS. Hier zyn twee ovaal- achtige Stoppeltjes, welken de overigen niet hebben. De Bladen zyn Lancetvormig, sterk gerimpeld, geaderd, Wollig. Aan 't end der Takken komt een Bloemtros voort, uit Bloe- men bestaande, die Cylindrifch, Wollig, van binnen Bloedkleurig zyn, met een zeer korten rand. De Vrugt tot nog toe onbekend zynde, kan men met zekerheid niet bepaalen, waar hy t'huis behoore.

(9) *Lantana met overhoekse ongesteelde Bla-* ^{IX.} *Lantana* ^{On-} *Africana.* ^{Afrikaanfche.} *den, de Bloemen enkeld.*

(2) *Lantana* Fol. oppositis subsessilibus, Floribus Racemo- fis. Frutex Africanus, Fol. conjugatis Salviae angustis, Floribus hirsutis. HERM. Afr. 10.

(9) *Lantana* Foliis alternis sessilibus, Floribus solitariis. ^{Hort.}

III. **AFDEEL.** Onder den naam van Afrikaanſe Jasmyn,
 XII. met enkele Bloemen, die uit de Oxels der
HOOFD- Bladen voortkomen, is deeze door **COMM-**
STUK. **LYN** in Plaat vertoond, als een der zeldzaam-
 ſte Gewaſen van den Amſterdamsen Kruidhof,
Schuil- welke zig aldaar nog bevindt. Zyn Ed. merk-
zandige, te aan, dat dezelve dikwils eens Menſchen
 hoogte overtreft, hebbende een ruuwe Steng,
 die zig in Takken en deeze wederom in dun-
 ne Takjes verdeelt, waar aan ongeſteelde,
 breede, geſpitſte, ſtyve, ruuwe, op de kant
 Zaagſwys' getande Bladen, in de jongen groo-
 ter, in de ouden kleiner. De Bloemen, door
 hem afgebeeld, hadden een lang Pypje, aan
 't end als de Wieken van een Molentje in vy-
 ven verdeeld, zynde van een aangenaamen
 Reuk, waar op een zwarte Beſie volgde, met
 een enkel rond Zaad. Het Gewas bloeit,
 zegt hy, in de Amſterdamsche Tuin op alle
 tyden des Jaars. Het heeft te Leipzig, in die
 van **LUDWIG**, een Vrugt voltooid, welke
 zig bevond in de vyfdeelige ſpits geſlippte Kelk,
 zynde een onſmaakelyke Klootronde, een wei-
 nig geſpitſte, door een Sleuf verdeelde Beſie,
 met een ronde tweehollige Pit, volgens de
 Waarneeming van den Heer **SCHREBER**.
 Hier van is derhalve het Geſlagt thans niet
 meer twyfelachtig.

COR-

Hort. Cliff. 320. *R. Lugdbat.* 290. *Jasminum Africanum* Lili-
 cis folio; Flore ſolitario ex Alis foliorum proveniente. **COMM.**
Rar. 6. T. 6.

C O R N U T I A.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Een vyftandige Kelk; de Meeldraadjes langer dan de Bloem; een zeer lange Styl; een eenzaadige Befie. Dus worden de Kenmerken van dit Geflagt, buiten de algemeene van deze Klasse, opgegeven.

Angio-
spermia.

Het bevat maar ééne Soort (1), door den vermaarden PLUMIER in Amerika waargenomen, welke op de Karibifche Eilanden en aan de Baay van Kampêche groeit. Hy noemde dezelve naar den Franschen Kruidkenner CORNUTI, die zig door een Werk over de Planten van Kanada beroemd gemaakt heeft. Dat de Styl der Bloemen als met twee Hoornen uitpuilt, kon een andere reden geweest zyn van die benaaming. 't Gewas heeft een Hou-tige Steng, die byna vierkant is; de Bladen zyn Eyronde en loopen spits aan beide enden; by ons ruuw en gekarteld, zeer stinkende, naauwlyks gefteeld. Een regtopftaande pieramidaale Bloemfteng verfiert het Gewas. De Bloemen hebben een gelipte Smoelachtige figuur, byna als die van de Melisse of dergelyken, en de Vrucht is eene rondachtige Sappige Befie, met ééne Holligheid. VAILLANT heeft.

I.
Cornutia
Pyramida-
ta.
Pierami-
daale.

(1) Cornutia. Syst. Nat. XII. Gen. 766. p. 418. Veg. XIII. Gen. 766. p. 474. H. Cliff. 319. Cornutia Flore pyramidato, Foliis incanis. PLUM. Gen. 32. Ic. 106. f. 1. Agnanthus Viburni foliis. VAILL. Art. 1722. p. 273.

III. heeftze *Agnanthus* genoemd, om dat de Bloemen naar die van den Kuifschboom gelyken zouden.

AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.
Schuil-
zaadige.

CAPRARIA. Geitenkruid.

Een vyfdeelige Kelk met eene Klokswyze Bloem, die in vyf puntige Slippen gefneeden is: de Stempel Hartvormig; het Zaadhuisje tweekleppig met twee Holligheden en veele Zaaden. Dit zyn de byzondere Kenmerken.

In dit Geslagt komen twee Westindifche Soorten voor, als volgt.

I. *Capraria biflora.* Twee-
bloemige. (1) Geitenkruid met overhoekse Bladen en tweevoudige Bloemen.

By den naam van een Heesterachtig Amerikaansch Gewas, naar de *Gratiola* gelykende, met Bladen van het *Ageratum* of van de groote Eerenprys, is deeze afgebeeld door COMME-
LYN, onder de Planten van den Amsterdam-
schen Kruidhof. HERMANNUS noemde het-
zelve *Kurasfausch Geitenkruid*. De Heer JAC-
QUIN nam deeze Soort, op alle de Karibifche
Eilanden en de nabuurige Kust, als een zeer
ge

(1) *Capraria Foliis alternis, Floribus geminis. Syst. Nat.*
XII. Gen. 768. p. 418. *Veg. XIII. Gen. 768. p. 475. JACQ.*
Amer. Hist. 182. T. 115. H. Cliff. 320. R. Lugdbat. 301.
BROWN. *Fam. 268. Capraria Curasavica. HERM. Par. T.*
110. *Gratiolæ affinis frutescens &c. COMM. Hort. I. p. 79.*
T. 40. *Lyfimachia Peruvianæ affinis. &c. PLUK. Alm. 237.*
T. 98. f. 4.

gemeen wild Gewas waar, hetwelke byna 't geheele Jaar bloeide. Het was Heesterachtig, zelden hooger dan vier Voeten, verdeeld in laage Houtige Takken, met langwerpige, wederzyds gespitse, Zaagswys getande Bladen, die ongesteeld zyn, op vette plaatsen byna vyf Duimen lang. Eenbloemige dunne Oxelsteeltjes, doorgaans twee by elkander, draagen Reukelooze Bloempjes, die in Slippen verdeeld zyn en dubbelde Meelknopjes hebben, met eenen Stempel als gezegd is, een spits Hoofdje uitmaakende. Het Zaadhuisje hadt twee-kleppige Klepjes en bevatte veele kleine Zaadjes (*).

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.
*Angio-
spermia.*

„ Sommigen, onder de Ingezetenen der „ Westindiën, zegt gemelde Heer, waren in „ een vaste verbeelding, dat dit Gewas de „ echte Thee der Chineezen zy. Ik heb hun „ naauwlyks uit den droom kunnen helpen. „ Niettegenstaande de Smaak en Gestalte der „ maate verschillen, wordt het nogthans van „ de Franschen, aldaar woonende, *Thé du Pays* „ of Inlandsche Thee genoemd.”

(2) Geitenkruid met drievoudige getande Bladen,

II.
*Capraria
Duranti-
folia.*

(*) *Stigma cordatum bivalve* wordt in de Lyst der Geslachten, aan 't hoofd der Klasse, als ook in *Gener. Plantarum*, hier van gezegd; doch JACQUIN maakt van de twee-kleppigheid des Stempels geen gewag.

(2) *Capraria Fol. ternis dentatis, Pedunc. solitariis, Ramis alternis.* *Ann. Acad. V. p. 399. Phelypæa erecta &c. BROWN.*

X *Fam.*

III.
 AFDEEL.
 XII.
 HOOFD-
 STUK.

*Schuil-
 zaadige.*

*den , enkele Bloemsteeltjes en overhoekse
 Takken.*

Een regtopstaande Gewas , met ongesteelde , smalle , geoorde Bladen , aan de Punt Zaagswyze getand en Kranswyze om de Takken geplaatst , op Moerasfige overstroomde plaatsen van 't Eiland Jamaika groeiende , is door den vermaarden BROWN E *Phelypéa* genoemd , door SLOANE *Eerenprys* met een zeshoekige Steng , en drievoudige getande Blaadjes , als die van de Kun of Keule. Deeze laatste vindt het aldaar op Zandige Velden. De Bladen schynen dan grootelyks van die der *Duranta* te verschillen.

III.
Capraria
Crustacea.
 Korstige.

(3) Geitenkruid , *dat kruipt , met overhoekse
 Eyronde , een weinig gesteelde , gekartelde
 Bladen.*

In plaats van de *Gratioloides* , thans het Geslagt van *Lindernia* uitmaakende , komt deeze , die mooglyk ook tot hetzelfde behooren zou kunnen. Het is een Oostindisch Gewas , dat RUMPHIUS afbeeldt onder den naam van de Korst van de Pot , in 't Maleitsch *Caranasci* ; voerende hetzelfde deezen zonderlingen naam , om dat het als een Korst op den Grond maakt , gelyk by ons de Kruipende *Eerenprys* ,
 naar

Jam. 269. *Veronica* *Caule* *hexangulari* &c. SLOAN. *Jam.* II. *Hist.* I. p. 196. T. 124.

(3) *Capraria* *Fol.* *oppos.* *ovatis* , *subpetiolatis* *crenatis* *Mant.* 87. BURM. *Fl.* *Ind.* 133.

naar welke het in zyn Bladerloof veel gelykt; zynde dus in 't geheel niet van eene Heesterachtige Gestalte.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

SELAGO. Glimkruid.

Angio-
sperma.

De Kelk is, in dit Geslagt, in vieren gedeeld (*); het Bloempypje is Haairachtig dun, met den rand byna in gelyke verdeelingen; het Zaad, dat van de Bloem, niet van de Kelk omwonden wordt, enkeld of dubbeld.

Hier komen negen Soorten in voor, waar van de meesten Heesterachtig zyn, altemaal Kaapse Gewassen, als volgt.

- (I) Glimkruid met een veelvoudige Tuil, van afgezonderde Bloemen; de Bladen Draadachtig dun, aan tropjes.

I.
Selago
Corymbosa.
Tros-
draagend.

Hier behoort de *Afrikaanse Heesterachtige Kroontjesdraagende Camphorata* van HERMANNUS by COMMELYN, een Heesterachtig Gewas, dat uit een klein kort Stammetje veele Takken uitgeeft, die met getropte Blaadjes Krans-

(*) Volgens de *Genera Plantarum* en de optelling aan 't hoofd der Klasse, niettegenstaande 'er by den Geslagtnaam staat, *Cal. 5 fidus*.

(1) *Selago Corymbo multiplici*, Flor. disjunctis, Fol. filiformibus fasciculatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 769. p. 419. *Veg.* XIII. p. 475. *Sel. Caule erecto, Corymbo terminali.* *Hort. Cliff.* 321. *R. Lugdbat.* 300. *Camphorata Africana umbellata frutescens.* *COMM. Hort.* II. p. 79. T. 40. *RAJ. Suppl.* 130. *Millefolio affinis Maderaspatana &c.* *MORIS. Hist.* III. p. 39. *RAJ. Suppl.* 219.

HI. Kranswyze bezet zyn, behoudende haar groene
AFDEEL. Kleur het geheele Jaar. Veel uitgebreide
XII.
HOOFD- Kroontjes, van witte Bloemen, komen op de
STUK. toppen der Takken, elk in 't byzonder voort,
Schuil-
zaadlge. en daar op volgen twee Zaaden tegen elkander
 gevoegd, die naakt, klein en niet gestreept
 zyn.

II.
Selago
polypla-
chia.
 Veel-
 Aairig.

(2) Glimkruid met een Tuil van gebondelde
 Aairen, de Bladen Draadvormig, ver-
 gaard.

Deeze Soort, op Zandige Velden aan de
 Kaap groeiende, is een Takkig Heeftertje van
 een half Voet hoog, hebbende aan ieder Knop
 een Tropje van smalle styve Blaadjes. De
 end-Tros bestaat uit Aairen van witte Bloe-
 men, in een kleine stekelige Kelk vervat, zyn-
 de de Vrucht Eyrond, in twee Zaaden deel-
 baar. De Afrikaanse Heesterachtige *Valeriana-*
la, met Bladen van Hey, by COMMELYN,
 schynt naar dit Gewas te gelyken. Derzelver
 Loof hadt reuk noch smaak.

III.
Selago
Rapuncu-
loides.
 Tandbla-
 dig.

(3) Glimkruid met getuilde Kroontjes en ge-
 tande Bladen.

(2) *Selago* Corymbo Spicis fasciculatis, Fol. Filiformibus
 aggregatis. *Mant.* 250. *Valeriana* Afr. fruticans *Ericz* folia.
COMM. *Hort.* II. p. 221. T. III?

(3) *Selago* Umbellis Corymbosis, Foliis dentatis. *Am. Acad.*
 IV. p. 319. & VI. Afr. N. 20. *Rapunculus* Fol. angustissimis
 dentatis, Flor. umbellatis. **BURM.** *Afr.* 113. T. 42. f. 1.

Uit een langen, Houtigen, kruipenden Wortel komt, volgens de beschryving van den Hoogleeraar J. BURMANNUS, deeze voort, die niet minder Heesterachtig is, Stengen hebbende van twee Voeten lang, die onverdeeld zyn, met smalle, getande, spitse Blaadjes bezet, en op den top komt een Bloemtuil, die uit verscheide Kroontjes schein samengesteld te zyn, van Bloemen met smalle Pypjes zeer ongelijk in vyven gedeeld (*).

III.
AFDEEL.
XII.

HOOFD-
STUK.

Angio-
spermia.

(4) Glimkruid met getuilde Aairen en zeer smalle gekartelde Bladen.

IV.
Selago
spuria.
Basterd.

Dit Gewas, door den kundigen HERMANNUS *Afrikaansch Melampyrum*, met Aairen en zeer smalle getande Bladen, getyteld, is door gezegden Hoogleeraar ook in Plaat gebragt, die zegt, dat het een Heester schynt te zyn, draagende zeer lange, ronde, Houtige Takjes, paarsch van kleur, overal bekleed met menigvuldige Blaadjes, weinig van die der voorgaande Soort verschillende, maar de Bloemtros is geheel uit Aairen samengesteld, van kleine Pypachtige onregelmaatige Bloempjes.

(5) Glim.

(*) *Corolla limbis 4 partitus* wordt wel door den Heer MURRAY gezegd; maar uit de Afbeelding en beschryving van den Heer BURMANNUS blykt, dat de Bloem weezentlyk in vyf Lippen is verdeeld.

(4) *Selago Spicis Corymbosis, Foliis linearibus denticulatis.*
Melampyrum Afric. spicatum Fol. angustissimis, BURM. Afr.
115. T. 42. f. 3.

X 2

III.
AFDEEL.
XII.

HOOFD-
STUK.

V.
Selago
Fascicula
sa.
Gebon-
delde.

(5) Glimkruid met een veelvoudige Tuil en stomp Eyronde, gladde, getande Bladen.

Op de Bergen, aan de Kaap, groeit deeze Soort, die een enkelde, regtopstaande, effene Steng, van twee Voeten langte heeft, met overhoekse langwerpige, spits getande, gladde Bladen, hebbende aan 't end der Takken een groote digte Bloemtuil van paarsche Bloemen, met een stompen Stempel.

VI.
Coccinea.
Hooggroen-
de.

(6) Glimkruid met getuilde Aairen, de onderste Bladen Liniaal en effenrandig, de bovensten Lancetswys Elsvormig, eenigermaate getand.

Deeze gelykt veel naar de Derde Soort, maar heeft de Bladen dikker en glad, de onderste geheel niet getand. Uit den Wortel brengt zy eenige Stengetjes van een Voet lang, geheel enkeld voort. Door 't droogen wordt het Loof zwart. De Bloemen zyn hoog Purper-rood.

VII.
Capitata.
Hoofdige.

(7) Glimkruid met Bloemhoofdjes aan 't end, en gebondelde, Liniaale, Vleezige gladde Bladen. Door

(5) *Selago* *Corymbo* *multiplici*, Fol. *obovatis*, *glabris* *seriatis*. *Mant.* 250.

(6) *Selago* *Spic.* *Corymbosis*, Fol. *inferioribus* *linearibus* *integerrimis*, *superioribus* *lanceolato-subulatis* *subdentatis*. *Ann. Acad.* VI p. 89. *Afr.* 21.

(7) *Selago* *Capit.* *terminali*, Fol. *fasciculatis* *linearibus* *capitatis* *glabris*. *Mant.* 563. *BERG, Cap.* 157.

Door den Heer BERGIUS is deeze, onder III.
 zyne Kaapfche Plantgewasfen, befchreeven. De AFDERL.
 Steng is Heefterachtig, met ronde Takjes, XII. HOOFD-
 geevende, uit ieder Knop, tropjes van vier of STUK.
 vyf Blaadjes, naauwlyks een Duim lang, dik Angio-
 en Vleezig, ongefteeld, van de gezegde figuur. spermis.
 De Bloemen maaken Aairfwyze Hoofdjes, op
 't end der Takken, gefteeld, uit Blikjes en
 Bloemen beftaande. De Kelk is eenbladig,
 Vliezig, wyd, in fmalle fpitfe punten verdeeld,
 die ongelyk van langte zyn: de Bloem Trech-
 tervormig met vier Meeldraadjes en voorts als
 in de overigen.

(8) Glimkruid *met een Aair aan 't end, de* VIII.
Bladen byna gefteeld, Lancetvormig, Lychnidea.
ftompachtig, Zaagfwyze getand en eeni- Ge-aait-
germaate Wollig. de.

Onder den naam van *Lychnidea*, dewyl de
 Bloemhoofdjes veel naar die van de *Lychnis*
 gelyken, is deeze afgebeeld door den Hoog-
 leeraar J. BURMANNUS. De Takken en
 Bladen, van dit Gewas, zyn, zo zyn Ed. zegt,
 ruuw: de Bloemen komen, Aairfwyze, ieder
 uit een Oxel van een Blad voort, en zyn ver-
 vat

(8) *Selago Spicâ terminali, Fol. subpetiolatis lanceolatis, obtufiusculis, ferratis, subtomentofis. Am. Acad. VI. p. 89. Afr. 19. Lychnidea villofa, Fol. oblongis dentatis, Flor. fpi- catis. BURM. Afr. 138. T. 49. f. 4. Thymelææ affinis. PLUZ. Mant. 179.*

III.
AFDEEL
XII.
HOOFD-
STUK.

Schuil-
zaadige.

vat in een langwerpige , gestreepte , zeer ruige in vyven spits verdeelde Kelk. Zy zyn zeer lang , breidende het dunne Pypje zig in vyven uit , gelyk de anderen Indien de van BURGUS op deeze Soort aangehaalde , naar de Thymelæa gelykende , by PLUKENET , hier toe behoort , gelyk de Heer BURMAN vaststelt , dan zou de Vrucht een groot pieramidaal Zaadhuisje zyn , verdeeld in vier Holligheden.

IX.
Fruticosa.
Heester-
achtig.

(9) Glimkruid *met rondachtige end-Hoofdesjes , de Bladen verspreid , smal , stomp , effenrandig , de Steng Heesterachtig.*

Dit is een hooge Heester , gelyk de anderen aan de Kaap groeiende , welke de Takken ongelijk van langte heeft , de Blaadjes klein , smal , stomp , effenrandig , by tropjes verspreid , naakt. Ongesteelde , rondachtige , Bloemhoofdjes komen aan 't end der Takken voor.

Ten opzigt van de Plantgewassen van dit Geslagt , in 't algemeen , moet men aanmerken , dat zy zig door een byzondere Gestalte onderscheiden , en dat het Zaadhuisje of de Vrucht in de meeste Soorten nog geheel onbekend is (*).

LIP.

(9) *Selago Capitulis subrotundis terminalibus , Fol. sparsis linearibus obtusis integerrimis , Caule fruticoso. Mant. 87.*

(*) De *Selago Pinastra* en *tomentosa* zyn tot andere Geslachten betrokken , wordende de eerste *Stilbe Pinastra* , de tweede *Manulea tomentosa* geryteld , en de *dubia* is geheel uitgemonsterd.

L I P P I A.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Van dit Geslacht zyn de byzondere Kenmerken, een viertandige, rondachtige, regtopstaande, famer-gedrukte Vliezige Kelk: een Trompetachtige Bloem: het Zaadhuisje eenhollig, tweekleppig, tweezaadig, regt: een enkel Zaad met twee Holligheden.

Angio-
spermia.

Drie Soorten, waar van twee Amerikaansche zyn, komen in hetzelfde voor, als volgt.

(1) *Lippia met pieramidaale Hoofdjes.*

I.
Lippia
Americana.
Ameri-
kaansche.

Dit is een Heester, te Vera Cruz groeiende, welke ronde bleeke Takken heeft, aan de Knietjes platachtig, met Lancetswys' Eyronde Bladen, over 't midden Zaagswyze getand, gesteed, ruuw, twee tegenover elkander. Zeer korte Bloemsteeltjes komen uit de Oxelen voort, die vierkante Hoofdjes draagen, van grootte als een Erwt, vierkantig Eyronde, met ontelbaare Schubbetjes agterwaards belegd, en een Bloempje hebbende tusfchen ieder Schubbetje. Dus heeft LINNÆUS deeze Soort beschreeven.

(2) *Lippia met half Klootronde Hoofdjes.*

II.
Lippia
hemisphæ-
rica.
Halfronde.

(1) *Lippia Capitulis pyramidatis. Syst. Nat. XII. Gen 781. p. 423. Veg. XIII. p. 480.*

(2) *Lippia Capitulis hemisphæricis. JACQ. Amer. p. 176. F. 179. f. 100. Mant. 89.*

X 5

III. Deze is, door den Heer JACQUIN, by
 AFDEEL. XII. Karthagena in de Westindiën waargenomen;
 HOOFD een Heester van tien Voeten hoog, geheel wel-
 STUK. riekende en Speceryachtig. Hy verdeelt zig
 Schuil- in Houtige ronde Takken, zo flap, dat zy,
 zaadige. geen Steunzel vindende, naar den Grond bui-
 gen, zynde de jongsten vierhoekig en Bloem-
 draagende. De Bladen, die deeze Heester
 heeft, zyn Lancetswys' ovaal, wederzyds ge-
 spitst, glad, gesteeld, twee of drie Duimen
 lang, tegenover elkander. Uit de Oxelen ko-
 men enkele Bloemsteeltjes voort, die in een
 half Kloottrond Hoofdje uitloopen, 't welk ie-
 der Bloempje met een Schubbetje beschut. De
 Bloempjes zyn klein, wit van kleur, en heb-
 ben ieder een zeer kort Steeltje.

III. (3) *Lippia met Eyronde Hoofdjes en effen-*
randige Liniaale Bladen.
Lippia
ovata.
 Eyronde.

Deeze is van den Heer N. L. BURMAN-
 NUS, onder zyn Ed. Kaapse Gewassen, waar-
 genomen, en beschreeven als een Heester, die
 een leggende Steng van een Voet lang heeft,
 met Erwtachtige Knoopjes en ronde Takjes,
 bezet met Sappige smalle Blaadjes, die glad
 zyn, geevende uit ieder Oxeltje veele kleinere
 uit, somtyds drievoudig. Aan 't end der Tak-
 jes komen Eyronde Knopjes, met gladde Blik-
 jes

(3) *Lippia Capitulis ovatis, Foliis linearibus integerrimis*
Mans. 89, BURM. Prodr. Fl. Cap. p. 17.

jes overal belegd, die langer dan de Kelk en III.
 omgeboogen zyn. De Kelk is Pypachtig, vyf- AFDEEL.
 tandig; de Bloem Trechterachtig, in vyven XII.
 gedeeld, zwartachtig Violet: de Meeldraadjes STUK.
 tweevoudig binnen het Pypje: het Vrughtbegin- Gymna-
 zel enkeld, zo wel als de Stempel. spermia.

D U R A N T A.

Van dit Geslagt is de Bloem eenigermaate
 Smoelachtig met een kromme Pyp; de Kelk
 in vyven gedeeld boven het Vrughtbeginzel;
 de Vrught een vierzaadige Bescie, met tweehol-
 lige Zaaden.

Twee Soorten komen in hetzelfde voor, als
 volgt.

(1) *Duranta met de Vrughtdraagende Keiken* I.
omgedraaid. *Duranta Plumieri.*
 Van Plumier.

Tot deeze Soort wordt zo wel de *Kruipen-*
de Gedoornde Duranta, van PLUMIER, als
 de *Ongedoornde*, die Boomachtig schynt te
 zyn, beiden in Amerika waargenomen, t'huis
 gebragt. Hy hadtze den naam van *Castorea*
 gegeven, naar den Doopnaam van CASTOR
 DU-

(1) *Duranta Calycibus Fructescentibus contortis.* Syst. Nat.
 XII. Gen. 786. p. 425. Veg. XIII. p. 482. JACQ. Am. Hist.
 186, T. 176. fig. 76. *Castorea repens spinosa* & *Castorea*
Racemosa, Flore cœruleo, Fructu Croceo, PLUM. Gen. 30.
 Ic. 79.

III. DURANTUS, wylen Geneesheer te Rome,
 AFDEEL. die een Italiaansch Kruidboek aan 't licht ge-
 XII. bracht heeft. LINNÆUS heeft, met reden,
 HOOFD. deszelfs Geslagtnaam gebruikt, en deeze Soort
 STUK. den bynaam van PLUMIER, den eersten ont-
Schuil-
zaadige. dekker van dit Gewas, gegeven. Het is door
 den Heer JACQUIN ook in de Westindiën,
 op 't Eiland St. Domingo, gevonden; een
 Boompje zynde, zegt hy, van vyftien Voeten
 hoog, met opgeheven of neergeboogen Tak-
 ken, die fomtyds met Doornen bezet, som-
 tyds van dezelve ontbloot zyn. Het heeft
 de Bladen ovaalachtig, spits, tot een kort
 Steeltje verfmald, in de uiterste helft stomp
 en ongelyk getand, glad, gepaard, twee Dui-
 men lang. Uit de Oxels en aan de enden
 der Takken komen groote losse Trosfen
 voort, van veele reukelooze blaauwe Bloemen.
 Het Vrugtbeginzel, dat rondachtig is, heeft
 eenen Draadachtigen Styl, met een geknop-
 ten Stempel. Hier op volgt een rondachtig
 ovaale, flauw vierhoekige Besc, naauw be-
 floten in de Kelk, die vergroot en geel ge-
 kleurd is, van eene geheel verschillende fi-
 guur geworden, hebbende den Mond toege-
 kneepen en scheef omgedraaid. Hier in zyn
 vier Zaaden bevat, ieder met twee Holligheden
 en twee Pitten.

(2) *Duranta met de Vrughtdraagende Kelken regtopstaande.* III. AFDEEL. XII. HOOFD. STUK.

De naam van *Ellisia* was voorheen aan het Gewas, dat deeze Soort uitmaakt, gegeven. II. LOEFLING bevondt het een Takkigen Heester, omftreeks Cumana groeiende, van de Spaanfchen *Fruta de Polamita* genaamd, omtrent twee Vadem hoog (*). De Heer JACQUIN zegt dat het een Heester is, die zeer naar den anderen gelykt, uitgenomen dat de Kelk hier het Puntje overend houdt. Hy vondt dit Gewas, op Jamaika, doorgaans in de Haagen, aan de kanten van den Weg, die van de Stad Kingfton naar de Hoofdstad des Eilands loopt.

O V I E D A.

De Bloem is, in dit Geflagt, een zeer lang Pypje, aan 't end in drieën gedeeld; de Kelk bevat Klokswyze de Vrught, welke een Klootronde tweezaadige Befie is.

Twee Soorten komen, wederom, in hetzelfde voor, als volgt.

(1) Ovie.

(*) Mooglyk moet het zyn *Palomita*, en dan zou het een Duiven-Struik kunnen betekenen; misfchien om dat die op de Vrught aazen, of in 't Gewas nestelen.

(2) *Duranta Calycibus Fructescentibus erectis.* JACQ. *Amer. Hist.* p. 187. T. 176. f. 77. *Ellisia acuta.* *Am. Acad.* V. p. 400. LOEFL. *Itin.* 194. *Ellisia frutescens*, quandoque spinosa &c. BROWN. *Jam.* 262. T. 29. f. 1.

III.
AFDEEL.

XII.
HOOFD-
STUK.

I.
Ovieda
spinosa.
Gedoorn-
de.

(1) *Ovieda met ovaale getande Bladen.*

Deeze Soort is van PLUMIER *Valdia* genoemd geweest, naar den Bynaam van den vermaarden Spanjaard OVIEDO, die, op 't bevel van den Koning van Spanje, een Werk over de Natuurlyke Historie en Plantgewasfen van Amerika geschreeven heeft. Hy tytelde dezelve, *Valdia met Distel - Bladen* en eene blaauwachtige Vrucht. Niemand anders heeft dit Gewas waargenomen, dat Kruidig is en de Bloemen aan Trosfen heeft, of aan Hoofdjes, doch, volgens de Afbeelding, met zes Meeldraadjes, die zig als van de zelfde langte vertoonen.

II.
Ovieda
mitis.
Onge-
doornde.

(2) *Ovieda met Lancetvormige, een weinig uitgegulpte Bladen.*

Hier van geeft de Hoogleeraar N. L. BURMANNUS de Afbeelding, als een Plant zynde, *Bonga Penjaton* by de Javaanen genoemd. Het is, volgens onzen Ridder, een Heester, die de Bladen en de Bloempyp, beiden, zeer lang heeft.

(1) *Ovieda* Fol. ovalibus dentatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 787. p. 425. *Veg.* XIII. p. 483. *Valdia Cardui folio, Fructu subceruleo.* PLUM. *Gen.* 14. *lc.* 256.

(2) *Ovieda* Fol. Lanceolatis subrepandis, BURM. *Fl. Ind.* p. 136. T. 43. f. 1.

VOL.

V O L K A M E R I A.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Van den vermaarden VOLCKAMER, die een beschryving der Planten, om Neurenburg groeiende, in 't voorst der voorgaande Eeuw uitgegeven heeft, is de Geslagtnaam afkomstig. *Angio-sperma.*

Een Kelk in vyven gedeeld; de Slippen van de Bloem zydelings geboogen; een tweezaadige Bemie met tweehollige Zaaden: dus zyn de byzondere Kenmerken opgegeven.

Drie Soorten komen in dit Geslagt voor, als volgt.

(1) *Volkameria met de Bladen uit Doornen spruitende.* *I. Volkameria aculeata.*

Deeze is *Ligustroides* genoemd geweest, ende.

Gedoornde Douglasia met Liguster-Bladen, alzo het Gewas, naar de Liguster gelykt, zynde van PLUMIER *Gedoornde Douglasia* met eene Testikelachtige Vrucht, getyteld. Het kwam SLOANE veel op de Velden van Jamaika voor, en de Heer JACQUIN heeft het doorgaans op de Karibische of Voor-Eilanden van Amerika aan-

(1) *Volkameria* Spinis Petiolorum rudimentis. *Syst. Nat.* XII, Gen. 788. p. 425. *Veg.* XIII. p. 483. JACQ. *Amer. Hist.* p. 185. T. 117. *Clerodendrum Fruticosum spinosum* &c. BROWN. *Jam.* 262. T. 30. f. 2. *Ligustroides.* *Hort. Cliff.* 480. *Douglasia spinosa Ligustri folio.* AMM. *Herb.* 576. *Ligustrum aculeatum Fructu testiculato.* PLUM. *Sp.* 17. *lc.* 164. f. 1. *Paliuro affinis Ligustrifolia spinosa.* SLOAN. *Jam.* 137. *Hist.* II. p. 137. T. 166. f. 2, 3. RAJ. *Dendr.* 95. PLUK. *Phyt.* 352. f. 2.

III. aangetroffen. BROWNE noemt het *Heester*.
 AFDEEL. *achtig gedoornd Clerodendrum*, met de onderste
 XII. Bladen dicht by, de bovensten tegenover elkan-
 HOOFD- der, driebloemige Bloemsteeltjes uit de Oxels
 STUR. voortbrengende. Hier uit blykt de Gestalte
Schuil-
zandige. nagenoeg. JACQUIN zegt, dat het een
 Takkige regtopstaande Heester is, van vyf of
 zes Voeten hoog, geheel met Reukelooze wit-
 te Bloemen beladen, daar men zeer dikwils
 vyf en fomtyds zes Meeldraadjes in aantreft;
 hoewel 'er ook zyn, in welken het Kenmerk
 deezer Klasse, van vier Meeldraadjes, twee
 langer, twee korter, plaats heeft. De Bloe-
 men zyn egaal in vyven verdeeld, aan den
 mond van haar Pypje, doch twee deezer Slip-
 pen wyken meer van elkander af, dan de drie
 overigen, en dit maakt de Bloem eenigszins
 wanstaltig; gelyk SLOANE daar van zegt.

(2) *Volkameria met ongedoornde Takken.*

II.
Inermis,
Onge
doornde.

Deeze Soort is de *Strand-Jasmynstruik* van
 RUMPHIUS, die met harde ronde Stengen
 opschiet, geevende Bladdraagende Takjes ter
 zyden uit, in 't kruis by elkander, waar aan
 de Bladen gepaard voorkomen, van figuur als
 Li.

(2) *Volkameria Ramis inermibus. Fl. Zeyl. 231. Jasminum*
littoreum. RUMPH. Amb. V. p. 86. T. 46. Periclymeni simi-
lis Myrtifolia Arbor Maderaspatensis. PLUK. Alm. 287. T.
211. f. 4. Jasmini flore Frutex Philippensis. PETIV. Gaz. T.
42. f. 7. Nür-Notsjil, Hort. Mal. V. p. 97. T. 49. BURM.
Fl. Ind. p. 136.

Limoenbladen , van boven donker groen en III. glad , van onderen met Ribbetjes. De Bloe- AFDEEL. XII. men , naar die der Jasmynen gelykende , ko- HOOFT- men aan Kroontjes voort , hebbende een scheef- STUK. uitgebreiden Mond en daar op volgen Befie- Angio- sperma. achtige Vrugten , van grootte als kleine Ker- fen , Peerachtig , op een Kelkje zittende , door vier Sleuven in 't kruis verdeeld , die hard blyven , al zyn ze ryp. Het is een gemeene Strandboom op alle de Oosterfche Eilanden. De *Niir-Notsjil* van Malabar , dien men den Water-Kuisboom noemt , wordt hier ook t'huis gebragt , door den Heer BURMANNUS , wiens *Stinkende Ceylonfche Jasmyn* , de *Ghurænda* van HERMANNUS , een Boom is van der- gelyke Gestalte.

(3) *Volkameria met breed Lancetvormige , III. Zaagfchwys getande , byna ongefteelde Bla- Volkame- ria ferrata, den. Gekartel- de.*

Deeze , in Indie groeiende , heeft de Tak- ken rondachtig , met een gearmde Bloempluim , zynde de Kelken Klokvormig , onverdeeld , en naauwlyks getand , en de Vrugten uit vier Besfen famengefteld.

De overeenkomst van dit alles doet my hier een Takje t'huis brengen , met Vrugten bela- den , 't welk my , onder den naam van *Pegou- goet* ,

(3) *Volkameria* Fol. lato-lanceolatis, ferratis, sub sessili- bus. Mant. 90.

Y

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Schuil-
zaadige.

goet , met en benevens veele andere raare Plantgewasfen , door den Wel Ed. Gestrengen Heer RADERMACHER , Baljuw te Batavia, uit Oostindie is toegezonden : te meer, dewyl ik nog Bloempjes daar aan gevonden heb , niet alleen met deeze Klasfe , maar ook met dit Geflagt overeenkomstig. Dus kan ik verzeke- ren, dat dezelve Pypachtig zyn, in vyf Slip- pen verdeeld , met een langen Styl en vier zeer lange Meeldraadjes , waar van twee zig korter dan de anderen vertoonden. Zelfs heb ik de tweedeeligheid van den Stempel daar in waargenomen. De Bladen zyn juist zo, als hier in de bepaaling van deeze Soort is op- gegeven , tegenover elkander in 't kruis ge- plaatst, gelyk de Afbeelding in *Fig. 2*, op *Plaat XXVI*, aantoont. De Vrugt-Pluim bestaat uit Trosjes , die uit de Oxelen voortkomen, op enkele Steeltjes , welke zig doorgaans in drieën verdeelen , en dan by ieder verdeling twee smalle Blikjes hebben. Op het end van dezelve komt één of meer thans zwarte Befiën voort, waar van de volkomensten vier-, de an- deren drie-, tweedubbeld of enkeld zyn : gelyk zig dit alles aan één Trosje hier openbaart. Ie- der Befie heeft ééne Holligheid, en bevat daar in een rond Zaad. Voorts rusten deeze Vrug- ten op den Kelk, die uitgezet is, en anders zig volmaakt Klokvormig, onverdeeld en naauwlyks getand, even als in de beschryving, vertoont. Dit doet het Gewas van de *Volkameria multiflo-*

ra van den Heer N. L. BURMANNUS, naar III.
welke het anders, wegens de Hartvormige AFDEEL.
Trosbladen, wel gelyken zou, blykbaarlyk XII.
verschillen; hoewel het, wegens de lange HOOFD-
Meeldraadjes en éénzaadige Besfen, nader STUK.
fchynt te komen aan 't volgende Geslagt. *Angio-
spermia.*

C L E R O D E N D R U M. Lotboom.

De Kenmerken zyn, een vyfdeelige Kloks-
wyze Kelk; de Bloem een Draadachtig dun
Pypje, met eenen Smoelachtig in vyven egaal
verdeelden rand: de Meeldraadjes zeer lang,
doch twee korter dan de anderen; de Vrucht
een eenzaadige Befie.

Vier Soorten komen thans in dit Geslagt
voor, altemaal in Oostindie groeiende, als
volgt.

(I) Lotboom met Hartvormige Wollige Bla-
den.

I.
*Cleroden-
drum infor-
tunatum.*
Ongeluk-
kige.

De Griekfche naam, door den Hoogleeraar
J. BURMANNUS aan dit Geslagt gegeven,
betekent *Lotboom*, en die benaaming ftrookt
beter met de bynaamen der Soorten, dan *Ge-
luks-*

(1) *Clerodendrum Foliis Cordatis tomentos.* Syst. Nat.
XII. Gen. 789. p. 426. Veg. XIII. p. 483. Fl. Zeyl. 232.
Clerod. Fol. lato & acuminato. BURM. Zeyl. 66. T. 29. Pe-
ngu. Hort. Mal. II. p. 41. T. 25. RAJ. Hist. 1571. Petasif-
tes agrestis. RUMPH. Amb. IV. p. 108. T. 49. BURM. Fl.
Ind. 137.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.
Schuil-
zaadige.

luksboom, gelyk men dit verduitscht heeft (*). Op Ceylon werdt het Gewas *Pinnakola* of *On-
gelukkige Boom* genoemd. Hy groeit, zo 't
fchynt, door geheel Indie. Aan de Kust van
Malabar noemt men *Peragu*, een Heester van
drie Voeten hoog, op Zandige plaatsen voor-
komende, die de zelfde geacht wordt te zyn,
zo wel als de *Wilde Pestwortel* van RUM-
PHIUS, welke op vogtige plaatsen in alle Am-
bonfche en Bandafche Eilanden groeit, zynde
door hem aldus befchreeven.

Het blyft een laage Struik, van omtrent vyf
Voeten hoog, met weinige en broofche Tak-
ken; de Bladen Hartvormig, meer dan een
Hand groot, by paaren in 't kruis geplaatst,
aan de kanten uitgegulpt, van boven Wollig,
zwartgroen, van onderen ruig en rimpelig,
met zwaare Ribben en dwars-Aderen, fterk
en Vlierachtig ruikende. De Bloemen, die
aan yle Trosjes op roode Steeltjes voortko-
men, zyn langhalzig als Jasmyn-Bloempjes,
doch boven aan den Mond in vyf Slippen ver-
deeld, die aan de eene zyde altoos een ope-
ning laaten, als of daar een Blaadjc ontbrak,
rood

(*) *Glucksbaum*. Zie *Gatt. der Planzen*, door Dr. PLAN-
NER. Gotha. 1775. Ten opzigt van de Kenmerken vindt
men aldaar, „ de Kroon of Krans (*Corolla*) is eenbladig en-
„ gelykvormig; het Pypje dun, lang: de Mond in vyven
„ gedeeld, gelykvormig; de bovenfte Slippen dieper afgedeeld.”
Laciniis omnibus aequalibus was in *Gen. Plant* Ed. v. gezegd:
dit kan nauwlyks plaats hebben, wanneer de bovenften die-
per afgedeeld zyn.

rood van Kleur, met vyf kromme ronde III.
 Draadjes. De Vruchten zyn vierkante Besfen AFDEEL.
 op roode Voetjes, bevattende ieder vier Kor- XII.
 relige Zaaden. HOOFD-
STUK.

Van de Malabaarse wordt ook aangemerkt Angio-
 dat de Slippen der Bloem meest naar eene zy- spermia.
 de geplaatst zyn; zo dat derzelve figuur wei-
 nig overeenkomst zou hebben met die der af-
 gebeelde Ceylonfche van den Heer BURMAN-
 NUS, alwaar de Bloem duidelyk in twee Lip-
 pen is gedeeld, de bovenfte tweedeelig, de
 onderfte driedeelig, hebbende vier Meeldraad-
 jes, gelykerwys de gezegde Malabaarsche, en
 de Vrucht was een eenzaadige Befie.

(2) Lotboom met Lancetvormige, geheel ef- II.
 fenrandige Bladen. Fortuna-
tum.
Gelukki-

Deeze zou zyn, welke de Ceyloneezen Pin-
 na of den ge. *Gelukkigigen Boom* noemden, zynde
 van Java gezonden onder den naam van Hee-
 fter met een Gepaarde Bloem en een ronde
 Vrucht. Op het Deenfch Eiland by Canton in
 China groeide zy by de Graffteden der Eu-
 ropeaanen, zo de Heer OSBECK verhaalt,
 onderscheidende zig, van alle daar bevindelyke
 Kruiden, door haaren Muskus-Reuk. De Chi-
 neezen noemden haar *Katag-naong*. Hy be-
 fchryft dezelve als een Takkig Gewasje, onge-
 vaar

(2) *Clerodendrum Fol. lanceolatis integerrimis, Am. Acad.*
IV. p. 320. OSB. Itin. 223. T. 11. BURM. Fl. Ind. 137.

III. AFDEEL. XII. HOOFD-STUK. *Schuil-zaadige.*
 vaar een Voet hoog, dat hy afbeeldt, met gesteelde Blaadjes, spits ovaal, ongekarteld en taamelyk glad. Uit derzelver Oxelen kwamen Steeltjes met veele Bloempjes, die eenen rood gekleurden Kelk hadden, en de Bloem veel meer naar die van 't voorgaande Geslagt gelykende, hebbende ook gantsch geen lange Meeldraadjes. Bovendien bestondt de Vrucht uit twee Besiën aan elkander gevoegd.

III. *Calamitesum.*
 Rampige,

(3) Lotboom met ovaale, eenigermaate getande, naakte Bladen.

Deeze Soort was aan den Ridder door wylen den Heer Doktor BASTER, als op Java groeiende, opgegeven. Zy hadt de Bladen tegenover elkander, gesteeld, Eyrond of ovaal, eenigermaate Zaagswys' getand, wederzyds naakt: een gearmde Pluim en de Bloemen een weinig kleiner dan in haare mede-Soorten. Niettemin wordt thans daar toe betrokken de *Volkameria alternifolia*, van den Hoogleeraar N. L. BURMANNUS afgebeeld, en dus genoemd, om dat zy de Bladen overhoeks heeft, voerende den naam van *Puan Bouga* by de Javaanen.

IV. *Paniculatum.*
 Gepluimde.

(4) Lotboom met gekwabde, Zaagswys getande

(3) *Clerodendrum* Fol. ovalibus subdentatis nudis. *Mant.* 90. *Volkameria alternifolia*. BURM. *Fl. Ind.* 137. T. 44.

(4) *Clerodendrum* Fol. lobatis, serratis, Paniculâ amplissimâ. *Mant.* 90. *Volkameria multiflora*. *Fl. Ind.* 137. T. 45. f. 1.

tande Bladen , en een zeer groote Bloem-
pluim.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Deeze , ook in Indie vallende , heeft volgens den Ridder de Steng viervoudig gesleufd ; de Bladen gepaard Hartvormig , vyf- of driekwab- big , Zaagswys' getand. De Pluim is zeer groot , bestaande uit tweemaal gegaffelde en eindelyk getakte Steelen. Hier wordt de *Veelbloemige Volkameria* , van gezegden Hooglee- raar , t'huis gebragt , welke veelbloemige , doch meest driebloemige Steeltjes in de Oxelen heeft en zeer Bloemryk is , ook op Java groeiende. Hier uit blykt , dat de onderscheiding van dee- ze twee Geslagten niet gemakkelyk is.

*Angio-
spermia.*

V I T E X. Kuifschboom.

Dit Geslagt heeft een vyftandigen Kelk ; de rand van de Bloem is in zesfen verdeeld , de Bloem Smoelachtig met de bovenste Lip in drieën verdeeld ; de Vrugt een vierzaadige Befie.

Vier Soorten zyn in hetzelfde vervat , waar van de drie laatsten in Oostindie huisvesten , als volgt.

(1) Kuifschboom met gevingerde Zaagswys' getande Bladen en gekranste Aairen.

I.
Vitex
Agnus
Dee- *Castus.*
Europi-
sche.

(1) *Vitex Foliis digitatis serratis, Spicis verticillatis. Syst. Nat. XII. Gen. 790. p. 426. Veg. XIII. p. 483. Vitex. CAM. Epit. 105. H. Cliff. 327. R. Lugdb. 291. GRON. Virg. 169.*

Y 4

Mat.

III.
AFDEEL.
XII.

HOOFD-
STUK.

Schuil-
zaadige.

Deeze, die in de Znidelyke deelen van Europa groeit, is algemeen bekend onder den naam van *Kuischboom*, in 't Latyn *Agnus Castus* of ook *Vitex*, welken naam PLINIUS gebruikt, zeggende: „ van de Wilgen verschilt „ niet veel, zo in 't gebruik der Teenen als in „ in de gedaante der Bladen, hoewel hy aangenaamer van Reuk is, de *Vitex*, by de „ Grieken *Lygon* of anders *Agnon* genaamd; „ om dat de Atheensche Jonkvrouwen, op 't „ Feest van Ceres tot Nonnen ingewyd wordende, zig daar van Matrasfen deden maken, om haare kuischheid te bewaaren. Twee „ Soorten zyn 'er van. De groote wordt, als „ de Wilgen, een Boom; de kleine blyft „ Heesterachtig, met wittere Wollige Bladen. „ De eerste, deswegen de Witte bygenaamd, „ heeft een witte Bloem uit den paarschen: „ die van de andere, genaamd de Zwarte *Vitex*, is geheel paarsch. Zy groeijen in Moerasfige Velden. Het Zaad smaakt Wynachtig en wordt gezegd een Koortsmiddel te zyn, als ook in Olie gemengd, door smearing, Zweet te verwekken en dus de vermoeidheid weg te neemen. Het zet het „ Wa-

Mat. Med. 319. GRON. *Or.* 77. TOURNEF. *Inst.* 603. DON. *Pempt.* 673. *Vitex Fol. angustioribus Cannabis modo dispositis.* C. B. *Pin.* 475. β . *Vitex latiore folio.* C. B. *Pin.* 475. *Vitex folio serrato.* J. B. *Hist.* L. p. 405. LOB. *Icn.* II. 139.

„ Water af en verwekt de Stonden; doch be- III.
 „ roert het Hoofd gelyk de Wyn, als zynde AFDEEL
 „ van dergelyken Geur. De Opzettingen dryft XII.
 „ het neder, zynde voor Water- en Miltzug- HOOFD-
 „ tigen zeer dienstig: stopt den Loop: maakt STUK.
 „ overvloed van Zog en dient tegen 't Adde- *Angio-*
 „ ren Vergift, inzonderheid dat van de Kleine *spermia.*
 „ Soort. Men neemt een Drachme van het
 „ Zaad in, met Wyn en smeert 'er mede de
 „ Spinnekoppen-Beet, verdryvende ook door
 „ berooking de Vergiftige Dampen, enz.”

Men ziet hier uit, in hoe veel gebruik oud-
 tyds de Kuifchboom was in Italie, daar hy na-
 tuurlyk, in 't Napelsche en op Sicilie, in Moe-
 rasfige Velden groeit. Hy moet in Grieken-
 land, wegens het gemelde, niet ongemeen zyn.
 DIOSCORIDES stelt zyne Groeiplaats aan
 de Oevers van Rivieren en aan de Zee-Kust,
 op ruuwe plaatsen. RAUWOLF heeft hem,
 by Aleppo in Syrie, gevonden, en hy komt
 ook in Virginie voor. Verder wordt hy, in
 Europa, in de Tuinen gehouden, geevende in
 onze Provinciën wel Bloem maar geen Zaad,
 zo MUNTING aanmerkt, en moetende 's Win-
 ters in Huis staad. Men noemt hem ook *Boom*
der Kuisheid en *Abrahams-Boom*, van welk
 laatste de reden niet klaar is. De Italiaanen
 noemen hem *Vitice* of *Agno casto*, de Span-
 jaarden *Gattillo casto*, de Franschen *Aignel*
Chaste, de Engelschen *Chaste-Tree*, en de
 Duitschers *Schaffsmaul* of *Kauschbaum*.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Schuil-
zaadige.

Tegenwoordig kent men 'er twee Verscheidenheden van. De eene heeft zeer finaile Bladen, op de wyze der Hennipbladeren by vyven op een Steel groeljende, het middelste langst, van boven groen, van onderen grys, en geheel ongekarteld. De Stam is niet zeer dik, de Takken zyn by uitstek taay en buigzaam. Het draagt Bloemen als gemeld is, paarsch, blaauw of wit van Kleur; doch die de bovenste Lip dikwils maar in tweeën gedeeld hebben (*). Zy groeijen Kranswyze om een Steel, en maaken dus een Aair uit, gelyk ook de Zaaden, welke naar Peperkorrels gelyken. In de Oostersche Landen is ook een Driebladige waargenomen, zynde, zo men oordeelt, een loutere speeling der Natuur (†).

Behalven deeze, die de gewoone Kuifschboom is, komt 'er een voor die grooter is, met gekartelde Bladen, en deeze groeit zo wel als de andere in Languedok, volgens GOUAN, alwaar men hem de *Peperboom* noemt. Hy komt in manier van Vrugtdraaging met de eerste overeen, hebbende Aairen van agt of negen rondachtige Kransjes, en het getal der Bladen is somtyds zeven op een Steel. Deeze vindt men by LOBEL, zo wel als den anderen, afgebeeld.

Het Zaad van den Kuifschboom, dat men
nog

(*) FABRICI *Hort. Helmst.* p. 410.

(†) RAUW, *Flor. Orient.* per GRON. 77.

nog heden in de Winkelen heeft, is thans zeer III.
 weinig in gebruik. 't Gelykt veel naar Kori- ^{AFDEEL,}
 ander en heeft een bitterachtigen, fcherpen ^{XII.}
 Smaak, zynde in lang zo heet niet als Peper. ^{HOOFD-}
 Dus kan het, als een goed Maagmiddel, te- ^{STUK.}
 gen Opstopping van Winden, Kolyk, Miltzugt ^{Angio-}
 en dergelyke Kwaalen, dienen: maar die voor- ^{spermi-}
 naame Eigenschap, om welke het Gewas den
 naam bekomen zou hebben, is waarschynlyk
 een Verdigtzel, uit misverstand van den Griek-
 schen naam, *Agnos*, gesprooten. Wordt het
 nog heden van de Kloosterlingen gebruikt, ge-
 lyk sommigen willen, dan kan het zyn, om den
 schyn van Kuifchheid te bewaaren, en onder
 dien dekmantel de Wellust bot te vieren;
 want men is door Ondervindingen verzekerd,
 dat de Minnelust door 't gebruik van het Zaad
 des Kuifchbooms, in vadzige Gestellen, op-
 gewekt worde, hoewel hetzelfde de Geilheid,
 in Menschen van een heet Gestel, verdooft (*).

(2) Kuifchboom met drie- en vyfvoudige ef- II.
 fenrandige Bladen, de Aairen met ge- ^{Vitex}
 gaffelde Trosjes. ^{trifolia.} Dit Driebladi-
 ge.

(*) TRILLER. *Thes. Pharm.* Tom. I. 1764. p. 159.

(2) *Vitex* Fol. ternatis quinatisque integerrimis, Paniculis
 dichotomis. *Vitex trifolia* minor Indica. PLUK. *Alm.* 390. T.
 206. f. 5. *Fl. Zeyl.* 413. *Piperi* similis, *Fructus* striatus (ce-
 mina. C. B. *Pin.* 412. *Lagondium* vulgare. RUMPH. *Amb* IV.
 p. 48. T. 18. Caranosi. *Hort. Mal* II. p. 13. T. 10 RAJ.
Hist. 1575. *Vitex trifolia* minor Indica odorata hortensis.
 BURM. *Zeyl.* 229. β. *Vitex trifolia* Floribus per Ramos spar-
 sis. *Ibid.* T. 109. BURM. *Fl. Ind.* p. 137.

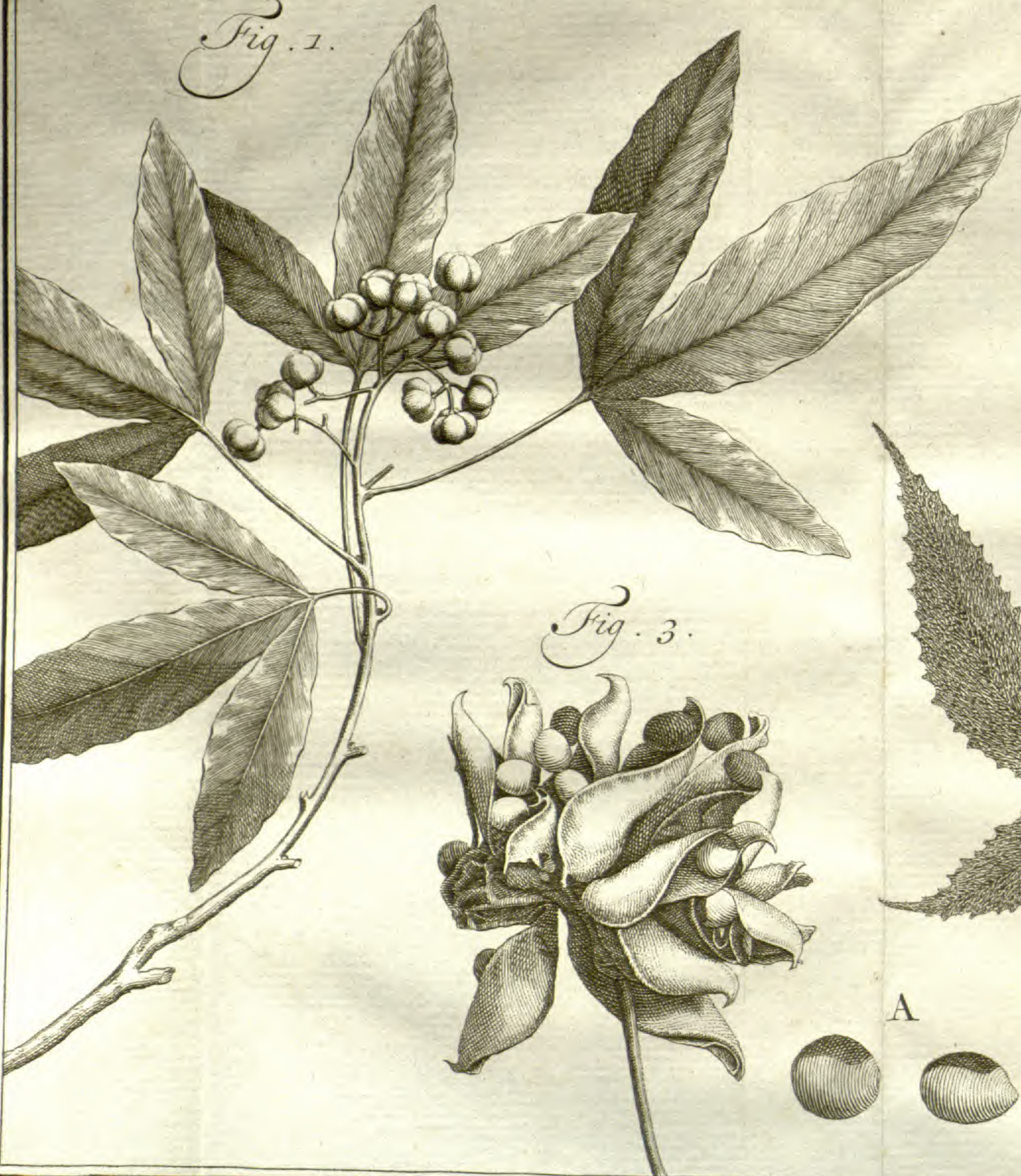
III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Sebui-
zaadige.

Dit is een Oostindisch Gewas, voerende in 't Maleits den naam van *Lagondi* en groeiende byna overal, doch inzonderheid op Malabar en elders aan de Vaste Kust. Het is de *Driebladige Indische welriekende tamme Kuischboom*, met blaauwe getroste Bloemen, van den Hoogleeraar BURMANNUS, die *Nika* genoemd wordt van de Ceyloneezen. De Ouden hebben het *Negundo* geheten. Op Malabar is het een Heester van anderhalve Mans langte, op Java eens Mans langte hoog, opschietende met verscheide Stengen, waar aan Takken komen, die zeer lang en buigzaam zyn, zo dat sommigen op de Aarde leggen. De Bladen komen meest drie, doch ook somtyds vyf op een Steeltje voort, en zyn Lancetvormig ovaal, naar agteren verfmallende, gelyk de Bladen van den Nagelboom, doorgaans op de kanten ongekarteld, het middelste grootst. Trosjes van Bloempjes, naar die van de Rosmaryn gelykende, komen aan 't end der Takken voort, en daar op volgen Peperachtige Besen, scherp en heet van Smaak, bevattende eenige harde Zaaden. Ook geeft het geheele Gewas een Speceryachtigen Zalf-Reuk van zig, zynde de Bladen tot verzagting, verwarming en Pynstilling, uitwendig van ongemeen gebruik in Indie.

Als eene Verscheidenheid van deeze Soort wordt aangemerkt, die, welke door den gezegden Hoogleeraar in Afbeelding gebragt is onder de Ceylonsche Planten, en genoemd *Driebladige*

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

A

ge *Kuifchboom*, met de Bloemen langs de Takken verspreid. In dezelve zyn de Bladen van eene gespits ovaale figuur, aan beide zyden groen; terwyl dezelfen in de andere, van boven, door 't droogen zwart worden, blyvende van onderen grys, even als in de gemeene *Kuifchboom*, zo RUMPHIUS aantekent. Die Autheur merkt ook aan, dat aan de afgekapte Struiken dikwils Takjes voortkomen met enkele en met gekartelde Bladen; zo dat die Indische Driebladige *Kuifchboom* met gekerfde Bladen zegt hy, welke de Portugeezen beschreeven hebben, niet voor een byzondere Soort te houden is.

III.
AFDEBL.
XII.
HOOFD-
STUK.
*Angio-
spermia.*

(3) *Kuifchboom met vyf- en driebladige gekartelde Bladen, de Bloemen Troswyze gepluimd.*

III.
Vitex
Negundo.
Gekartelde.

Onze Ridder onderscheidt deeze van de voorgaande Soort, doordien de Bladen Lancetswys' ovaal, met uitgulpingen, Zaagswys' getand, van onderen naakt en geaderd zouden zyn. Naauwlyks, echter, kan dit strooken met den aangehaalden *Strand-Lagondie-Boom* van RUM-

(3) *Vitex* Fol. quinatis ternatisque serratis, Floribus racemoso-paniculatis. OSEB. *Itin.* 92. *Vitex trifolia minor Indica serrata.* PLUK. *Alm.* 390. *Fl. Zeyl.* 414. *Negundo Arbor mas.* J. B. *Hist.* I. p. 189. *Logondium littoreum.* RUMPH. *Amb.* IV. p. 50. T. 19. *Bemnosli.* Hort. *Mal.* II. p. 15. T. 11. RAJ. *Hist.* 1575. *Vitex trifolia sylv. Indica odorata.* BURM. *Zeyl.* 229. BURM. *Fl. Ind.* 138. MILL. *IC.* 275. f. 1, 2.

[III. DELL. V. STUK.]

III. RUMPHIUS, die de Bladen doorgaans grooter, meerendeels ook ongekerfd, aan de kanten langer en spitser, boven gras-groen, van onderen grys en schier Wolachtig, meer geaderd en minder gekruld heeft, dan de Gemeene Lagondie, welke tot de voorgaande Soort betrokken is. Die Strand-Lagondie, evenwel, zou nader overeenkomen met den *Negundo* der Portugeezen, dan de laatstgemelde, wordende somtyds een taamelyke Boom, doch met een kromme Stam, en dikwils op den Grond leggende; somtyds een uitgebreide Takkige Heester. 't Gewas van dien aart, dat de Heer OSBECK op Java waarnam, hier aangehaald, hadt ook de Bladen van onderen, zo wel als de Bladsteelen en Takken, Wollig, hangende de laatsten nederwaards, met eenen Afsmerreuk. Het groeide aan de Zee. De Bladen zaten twee, drie of vier, by elkander, en die aan de Takken waren enkeld. Hy bevondt dezelve Lancetvormig en Zaagswys' getand te zyn; 't welk aan het jong opschietende Rys dikwils plaats heeft, zo RUMPHIUS getuigt, die ook altoos vyfbladig zyn, maar aan de Bloem- en Vrugtdraagende Takjes vondt men nooit meer dan drie Bladen op een Steeltje.

Pl. XXVII. Tot dit Geslacht zou wegens de Zaadhuisjes, *Fig. 1.* die vierhollig zyn, en in ieder Holligheid één Zaadkorrel bevatten, myn fraaije Takje van een Kaapsch Heester-Gewas kunnen behooren, 't welk op Plaat XXVII, hier nevens, in *Fig. 1,*

1, is afgebeeld. Hetzelve heeft aan dit Takje III.
 drie Bladen op een Steeltje, welke Lancetvor- AFDEEL.
 mig, aan de kanten niet geschaard, maar een XII.
 weinig uitgegulpt of Golfswyze gefronzeld zyn. HOOFD-
 De Zaadhuisjes komen, gelyk men hier ziet, STUK.
 aan een Tros voort. Het Takje is Houtig, en Angio-
 heeft een geelachtig Afchgrauwe Schors. De spermiæ.
 Bladen zyn aan beide zyden glad.

(4) Kuifchboom met effenrandige gevinde Bla- IV.
 den, de Pluimen in drieën verdeeld. Vitex
pinnata
Vinbladige.

Deeze is onder den naam van *Pistacio-Vitex*, als tusfchen den Terbenthyn- en Kuifchboom middelflagtig, voorgesteld geweest, en beschreeven als een Boom, op Ceylon groeiende, die de Bladen tegenover elkander, gevind, dikwils vyfbladig, glad, ovaal, ftomp, taamelyk ftyf: de Takken aan 't end met eene gearmde in drieën gedeelde Bloempluim heeft, zynde de Bloemen als in dit Geflagt gefchapen, maar de Vrugt Pruimachtig of Vleezig met een Steen. Dit ftrookt zeer weinig met de Kenmerken. De Heer N. L. BURMANUS heeft een Afbeelding van een Takje van dit Gewas gegeven, dat, zo zyn Ed. zegt, ook op Java groeit, en van de Javaanen, in 't

Ma.

(4) *Vitex* Fol. pinnatis integerrimis, Paniculis trichotomis.
Pistacio-Vitex. *Fl. Zeyl.* 415. *Vitex pinnata*, BURM. *Fl. Ind.*
 p. 138. T. 43. f. 2.

III. Maleitsch, *Cambang Tsjulang* geheten wordt.
 AFDEEL. Die, welke zyn Ed. by den naam van *Ceylon-*
 XII. *sche* onderscheidt, schynt my weinig hier van
 HOOFD- te verschillen (*).
 TOK.

Schuil-
 zaadige.

M E L I A N T H U S. Honigbloem.

Een vyfbladige Kelk met het onderste Blaadje bultig: vier Bloemblaadjes, met een Honigbakje beneden de laagsten: een vierhokkig Zaadhuisje met vier Kwabben: dit maakt, behalve de ongelijkheid der Meeldraadjes, de Kenmerken uit van dit Geslacht.

Het bevat twee Soorten, beiden uit Afrika afkomstig.

I.
Melianthus
major.
 Groote.

(1) *Melianthus met enkele Stoppeltjes, aan de Bladsteelen vast.*

Dit Gewas wordt *Honigbloem* aan de Kaap genoemd van de Nederlanders, om dat de Bloemen eene rykelyke veelheid van zeer aangenaam Vogt, dat niet minder Smaakelyk dan de beste Honig is, uitgeeven, zynde bleek rood van Kleur. De Hottentotten, en de Eu-
 10.

(* *Vitex (Zeylanica) Fol. pinnatis ternis quinise integerrimis, Floribus corymboso-paniculatis. BURM. Fl. Ind. p. 138.*

(1) *Melianthus Stipulis solitariis, Petiolo adnatis. Syst. Nat. XII. Gen. 795. p. 428. Veg. XIII. p. 485. Hort. Cliff. 492. Ups. 181. R. Lugdb. 402. TOURNEF. Inst. 430. Melianthus Africanus. HERM. Lugdb. 414. T. 415. Pimpinella spicata maxima Africana, BARTH. Act. Hafn. II. p. 58.*

ropeaanen zelfs, zyn daar op zodanig verlek- III.
kerd, dat zy die Plant nooit voorbygaan, ^{AFDEEL.}
zonder daar van te proeven. Hier te Lande, ^{XII.} Hoofd-
insgelyks, is de overvloed daar van in deszelfs ^{STUK.}
Bloemen zo groot, dat zy dikwils op de Bla- ^{Angio-}
den afdruipt, komende als een Daauw voort ^{sperma.}
uit het onderste van de Bloem, en in het Ho-
nigbakje, dat daar van den Kiel uitmaakt, sa-
menvloeiende. Wanneer men 't Gewas, onder
't bloeijen, schudt, geeft het als een Honig-
Regen uit.

In 't jaar 1672 was daar van het Zaad, van
de Kaap, aan den vermaarden BARTHOLI-
NUS te Kopenhagen bezorgd, door den be-
roemden HERMANNUS, en vervolgens is het
Gewas in de Hollandsche Tuinen overgebracht,
door HORTON, daar het, 's Winters in Huis
bewaard wordende, weelig groeit. Het wordt
een Heester van wel twee Mans langten, ge-
duurig frisch en groen, met Stengen van een
Duim dik, die van onderen Houtig en bruin,
opwaards groenachtig en aan den top rood zyn.
De Bladen zyn gevind, als die van de Pim-
pernel, doch veel grooter, diep gekerfd, en
Zilverachtig groen. Het Stoppeltje, een spits
Blaadje, 't welk ieder Bladsteel omvat, is zeer
groot. Het Loof heeft een bezwaarende en
byna stinkende Reuk. De Plant geeft Aairen uit
van Bloemen, die zwartachtig rood zyn, op
Wollige Steeltjes, ook door een dergelyk Stop-
peltje beschut. 't Getal der Meeldraadjes wordt

Z

ge-

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

Schuil-
zaadige,

gezegd tien te zyn, waar van vyf langer, vyf korter voorkomen. **TOURNEFORT**, evenwel, heeft 'er maar vier afgebeeld. Het Vruchtbeginzel is vierkantig en wordt een vierhoekige Blaasachtige Vrucht, waar van ieder Holligheid een Zaad bevat, dat Eyvormig is, zwart en glad, naar Peonie-Zaad gelykende. Op vogtige Moerasfige plaatsen aan de Kaap komt dit Gewas overvloedig voort.

II.
Melianthus
minor.
Kleine,

(2) Honigbloem met dubbelde afgezonderde Stoppeltjes.

Deeze voert den bynaam van *Kleine*, waarschijnlijk om dat de beroemde **COMMELYN** dezelve *Kleine Stinkende Afrikaanse Honigbloem* getyeld hadt: geevende 'er de hoogte, slegts, van drie of vier Voeten aan. De *Hysiquanen-*ser *Melianthus* van **HERMANNUS** heeft Stenggen van drie Ellen en daar boven hoog, groen en ruig, met dergelyke Bladen als de voorgaande, welken, ieder uit elf Vinblaadjes bestaande, ook diep gekerfd zyn, boven groen, onder wit of grys, en rimpelig wegens de Aderen. Twee spitse Stoppeltjes bevinden zig aan den Wortel van ieder Bladsteel. Zeer stinkt dit Gewas, zegt men, naar het Doorn-Appel Kruid,

(2) *Melianthus* ¹*Stipulis geminis distinctis.* Hort. Cliff. 492.
R. Lugdb. 402. *Melianthus Africanus minor foetidus.* COMM.
Rar. T. p. 4. *Mel. Hysiquanensis minor foetidus.* *Raf.*
Dendr. 120. *Mel. Africanus minor.* **TOURNEF.** *Inst.* 431.

Kruid, hebbende ook in de Bloem een Honig- zoet maar zwart Vogt. 't Getal der Meeldraadjes is vier. De Vrugt en 't Zaad komen bykans overeen.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

De Heesterachtige Planten, die in de Klasse der Viermagtigen (*Tetradynamia*) voorkomen, kunnen gevoeglyk tot de beschryving der Kruiden gespaard en niet bekwaamlyk van de anderen afgezonderd worden. Ik gaa derhalve tot de *Enkelbroederigen* over.

*Argio-
spermia.*

XIII. H O O F D S T U K.

Beschryving van de ENKELBROEDERIGE HEESTERS, Monadelphia, dus genaamd, om dat de Meeldraadjes in derzelve Bloemen samengegroeid zyn, of uit een Grondstuk voortkomen; gelyk dit plaats heeft in de Geraniums, Malva's en anderen.

Ik heb voorheen aangemerkt, dat de Smaldeelingen deezer Klasse van de Vyf-, Zeven-, Tien-, Elf-, Twaalf- of Veelmannigheid der Bloemen, dat is, naar dezelve vyf, zeven, tien, elf, twaalf of meer Meeldraadjes hebben, afgeleid zyn. Van de eersten komen reeds eenige Heesters voor, als volgt.

L E R C H E A.

Dit eerste Geslagt, naar den Sweedschen Heer

II, DEEL. V. STUK.

III. Heer LERCHE getyteld , heeft een vyftandi-
 AFDEEL. gen Kelk , eene Trechterachtige vyfdeelige
 XII. Bloem ; vyf Meelknopjes die in het Pypje
 HOOFD- zitten , en een enkelen Styl ; wordende het
 STUK. Vrugtbeginzels een driehollige , veelzaadige
 Vrugt.

I. Maar ééne Soort is hier van bekend (1) , in
 Lerchea Oostindie groeiende , een gantsch onaanzienly-
 longicauda. ke Heester , wiens Takken eenigermate uit
 Staart Geledingen bestaan , hebbende gepaarde , ge-
 draagende. steelde , Lancetvormige , effene , geheel onge-
 kerfde Bladen van een Voet lang , met Elsvor-
 mige Stoppeltjes. Aan 't end der Takken komt
 een Draadachtig dunne Aair , van langte als de
 Bladen , bezet met kleine Bloempjes , ver van
 elkander , ongelyk verstrooid.

W A L T H E R I A .

Dit Geslacht heeft ook een enkelen Styl :
 de Vrugt is een tweekleppig Zaadhuisje met
 ééne Holligheid en daar in een enkel Zaad.
 Het is naar den Leipziger Hoogleraar WAL-
 THERUS getyteld.

't Getal der Soorten is twee of ten hoogsten
 drie , als volgt.

I. (1) Waltheria met ovaale , geplooiden , Zaag-
 Waltheria wys' getande Bladen ; de Hoofdjes ge-
 America- steeld.
 na. Westindi- Van
 sche.

(1) Lerchea. Syst. Nat. Veg. XIII. Gen. 1318. P. 507.
 Mant. 257.

(1) Waltheria Fol. ovalibus , plicatis , serrato-dentatis , cor-
 meo

Van dit Gewas, dat op de Bahama-Eilan-
den, te Suriname en in de Berbiesjes, natuur-
lyk groeit, heeft de Heer DANTY D'ISNARD
eene Afbeelding en uitvoerige beschryving aan
't licht gegeven, onder den naam van *Mono-*
sperm - Althéa of Eenzaadige Heemstwortel,
om dat het naar de Althéa eenigszins gelykt,
verschillende meest daar van door het hebben
van een enkel Zaad. Hetzelve waarneemende
in de Orangerie van den Koninglyken Tuin te
Parys, bevondt hy het een Boompje van pie-
ramidaale figuur te zyn, 't welk op den ouder-
dom van twee Jaaren byna vier Voeten hoog
van Stam was, met veele Takken, hebbende
Hartvormige Bladen, aan de kanten getand en
op lange ruige Steelen overhoeks geplaatst,
zynde Wollig zagt in 't aantasten, donker groen
van kleur, de grootsten drie Duimen lang.
Uit de Oxels der Bladen gaf het Bloemsteelen
uit, met digte Tropjes van Bloempjes, door
Blikjes van elkander gescheiden, geelachtig van
kleur, en veel naar die van de Althéa gelyken-
de, doch zeer klein. De vyf Meeldraadjes

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
Pentandria.

wa-
mentosis, Capitulis pedunculatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 327.
p. 451. *Veg.* XIII. p. 509. *Walth.* Fol. cordato-ovatis serratis.
Hort. Cliff. 342. *R. Lugdb.* 348. *Monosperm - Althza*
arborescens villosa, Folio majore. ISNARD. *AE. Par.* 1721.
p. 362 T. 14. *Alth. similis Americana, flore luteo.* BOERM.
Lugdb. II. p. 267. *Beronica arborescens foliis amplioribus.*
FLUK. *Alm.* 67. T. 150. f. 6. *Althza Amer. pumila flore luteo*
spicato. BREYN *Cent.* T. 57.

Z 3

III. waren tot een Cylindrisch Pypje samenge-
 AFDEEL. voegd, 't welk den Styl omringde. Het Vrucht-
 XIII. beginzel wierdt een klein rond Zaadhuisje, dat
 HOOFD- in tweeën open ging, bevattende één rond
 STUK. Zaadje.

*Vyfman-
 nige.*

De Heer D'ISNARD twyfelde, of het wel
 die Plant ware, welke de wydberoemde BOER-
 HAAVE heeft voorgesteld onder den naam van
Amerikaansche, naar de *Althéa* gelykende met
 een geele Bloem; en, inderdaad, wanneer men
 de omstandige beschryving door dien Hooglee-
 raar daar van gegeven, met deeze vergelykt,
 dan zal men 'er een aanmerkelyk verschil in
 vinden. Het Zaad was langwerpig, spits ge-
 topt; de Meelknopjes waren roodachtig en het
 Vruchtbeginzel glad. Die van de Laage Ame-
 rikaansche *Althéa*, by BREYN, hier aange-
 haald, is ook zeer twyfelachtig daar toe be-
 trokken. Dezelve komt overvloedig voort op
 Steenachtige plaatsen van 't Eiland Kurasau.

A.
Waltheria
argustifo-
lia
 Smalbladi-
 ge.

(A) *Waltheria* met *Lancetvormige*, *Zaags-*
wys getande, *naakte Bladen*.

Tegenwoordig schynt deeze niet als een by-
 zondere Soort aangemerkt te worden, hoewel
 zy als zodanig door den Heer D'ISNARD voor-
 gesteld was, die haar door een kleiner Blad,
 al-

(A) *Waltheria* Fol. lanceolatis serratis nudis. *Veg.* XIII.
R. Lugdb. 348. *Fl. Zeyl.* 244. Monosperm. *Althiza arborescent*
villosa Folio minore. ISNARD uts. *Betonica arb.* *Maderaspatana*
FLUK. *Alm.* 67. T. 150. f. 5. RAJ. *Hist.* III. p. 297.

alleen, onderscheiden hadt. Het zoude, volgens hem, de Boomachtige Betonie van Madras aan de Kust van Koromandel zyn, door **PLUKENETIUS** afgebeeld. Misschien is het slegts eene Verscheidenheid van de voorgaande Soort.

III.
AFDEEL.
XI I.
HOOFD-
STUK.
*Pentan-
dria.*

(2) *Waltheria met ovaale, Zaagswys' getande, geplooiden Bladen, en ongesteelde Hoofden.*

II.
*Waltheria
Indica.
Oostindi-
sche.*

Deeze is, volgens onzen Ridder, de gedachte Betonie van **PLUKENETIUS**, die de Bladen ruig en diep geaderd, met Bolachtige troepjes Bloemen in de Oxelen heeft. Het schynt die te zyn, waar van door den Hoogleeraar **BURMANNUS**, onder de Ceylonsche Planten, de Afbeelding, met den naam van *Olmbladige Malvinda* is gegeven: zynde *Ceylonsche Alcéa* met Bladen van Haagbeuken, de Bloempjes tropswyze samengehoopt, door **HERMANNUS** getyeld.

HERMANNIA.

Dit Geslacht voert zyn naam naar den laatstge-

(2) *Waltheria* Fol. ovatis ferratis plicatis, Capitulis sessilibus. R. *Lugdb.* 348. *Melochia* Fol. oblongis obtusis &c. H. *Cliff.* 343. *Betonica arborescens*, villosis Foliis profunde venosis, &c. **PLUK.** *Mant.* 31. *Malvinda Ulmifolia*, Flosculis pusillis. **BURM.** *Zeyl.* 149. T. 68. **BURM.** *Fl. Ind.* p. 142.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

Vyfman-
nige.

gemelden, een ieverig Kruidkenner, in Saxon gebooren, die geheel Europa niet alleen door- gereisd, maar ook een gedeelte van Indie en Afrika aan de Kaap uit liefde voor de Kruid- kunde bezogt, en na zyne terugkomst, in 't laatst der voorgaande Eeuw, als Hoogleeraat den Leidfen Akademie-Tuin bediend en onge- meen verrykt heeft. De vermaarde TOURNEFORT, met wien hy zeer bekend en gemeenzaam was, heeft deszelfs naam dus vereeuwigd (*).

De Kenmerken bestaan in een Bloem van Peperhuisachtige holle Blaadjes, scheef in 't ronde geplaatst, omringende de Meeldraadjes, die samengegroeid zyn, of van een Buisje voort- komen, 't welke het Vrughtbeginzel bevat, dat vyf Stylen heeft en een vyfhollig Zaadhuisje wordt.

Negen Soorten, altemaal Heesterachtig en van de Kaap of uit Afrika afkomstig, zyn 'er in vervat, als volgt.

I.
Hermannia
Altheifolia
lia.
Heemstbla-
dige.

(1) *Hermannia met ovaale, geplooide, gekar- telde Wollige Bladen.*

Dee.

(*) A praestantissimo Viro, Paulo Hermanno, a quo Plu- tam acceperam, Nomen imposui: zegt hy *Inst. Rei Herb.* p. 656. Ik bezit een Exemplaar van de *Synopsis Methodica Flo- rae Britannicarum auctore J. RAJO*: daar TOURNEFORT eigen- handig in geschreeven heeft. *Hunc misit ad me charissimus et clarissimus PAULUS HERMANNUS: Kal. Maji 1691. TOURNEFORT.*

(1) *Hermannia* Fol. ovatis plicatis, crenatis tomentosis. *Syn. Nat.* XII. Gen. 328. p. 451. *Veg.* XIII. p. 509. *H. C.*

Deeze is, onder den naam van *Afrikaansche* III.
Heisterachtige Ketmia, met zachte gryze Bladen, ^{AFDEEL.}
 door COMMELYN in Afbeelding gebragt, die ^{XIII.}
 aanmerkt dat de Bladen, hoewel veel kleiner, ^{HOOFD-}
 zeer naar die van de gemeene Althéa gelyken, ^{STUK.}
 en dat de Bloemen Schroefswyze gedraaid zyn, ^{Pentan-}
 Zwavelgeel van Kleur. Doorgaans komen drie ^{dria.}
 Bloemsteeltjes uit de Oxels der Bladen voort,
 die aan den top ieder twee Bloemen, onder
 drie Lancetvormige Blaadjes, voortbrengen.

(2) *Hermannia met Lancetvormige onverdeelde* II.
en drietandige Bladen, de Bloemtrosfen ^{Trisurca.}
over ééne zyde. ^{Oriepon-}
 tige.

De Afbeelding door VOLCKAMER gege-
 ven, die hier wordt aangehaald, is ten opzigt
 van de Bladen aanmerkelyk van gedagte bepaa-
 ling verschillende, en het Gewas hadt hangen-
 de Goudgeele Bloemen. Thans wordt gezegd,
 dat de Bloemen blaauw zyn in deeze Soort.

(3) *Hermannia met Wigvormige gestreepte ge-* III.
plooide, Tandachtig uitgerande Bladen. ^{Alnifolia.}
 Dee ^{Ellenbla-}
 dige.

342. R. Lugdat. 347. Herm. Capensis Althæa folio. PÆT.
 Gær. 53. T. 34 f. 2. Ketmia Afr. frutescens, Fol. mollibus
 et incanis. COMM Hort. II. p. 157. T. 79.

(2) *Hermannia* Fol. lanceolatis integris tridentatisque, Race-
 mis secundis. Am Acad. VI Afr. 24. Alth. Afr. frutescens,
 Flor. Aureis cochleatis pendulis minoribus. VOLCK. Norimb.
 T. p. 24.

(3) *Hermannia* Fol. Cuneiformibus lineatis, crenato-emar-
 ginitis. ERG. Cap. 166. Arbuscula Africana tricapsularis

III. Deze bepaaing strookt weinig met Elzen-
 AFDEEL. Bladen, welken COMMELYN daar aan toe-
 XIII. schreef, zig verbeeldende, dat het die zy,
 HOOFD- welke TOURNEFORT van HERMANNUS
 STUK. ontvangen hadt en noemt het *Heesterachtige*
Vyfmän-
nige. *Hermannia* met langwerpige Zaagswys getande
 Bladen; doch van die Tandjes openbaart zig in
 de Afbeelding niets ter wereld. Hy zegt, dat
 de Bloemen ook spiraal gedraaid en Zwavelgeel
 zyn. Thans wordt 'er van gezegd: de Bladen
 zyn gestreept; de Kelken klein; de Bloemen
 eerst wit, dan geelachtig.

IV. (4) *Hermannia met stomp Lancetvormige,*
Hyfopi-
folia.
Hyfopbla-
dige. *effenrandige Bladen.*

Hier wordt de zelfde, van VOLCKAMER,
 aangehaald, als op de Tweede Soort, niette-
 genstaande derzelve Bladen naar die van Hyfop
 gelyken. Zy zyn breeder dan die van Lavendel,
 stomp, van boven Zaagswyze getand: de Kel-
 ken gezwollen: de Bloemen hebben een zeer
 korten Zwavelkleurigen omgeboogen rand.

V. (5) *Hermannia met stomp Lancetvormige ef-*
Lavenduli-
folia.
Lavendel-
bladige. *ffenrandige Bladen.*

De

Ononidis vernæ singulari folio. PLUK. *Mant.* 14. T. 139. f. 1.
Ketmia Afr. Vesicaria fruticans erecta. COMM. *Hort.* II. P.
 155. T. 78.

(4) *Hermannia* Fol. lanceolatis obtusis ferratis. H. *Cliff.*
 342. *Ups.* 195. R. *Lugdb.* 347. *Alth. Afr. frutescens, Flori-*
bus Aureis &c. VOLCKAM. *Norimb.* T. p. 24.

(5) *Hermannia* Fol. lanceolatis, obtusis integerrimis. H.
Cliff.

De ongetandheid der Bladen maakt het Kenmerk van deeze Soort, tot welke de Heesterachtige *Hermannia* van *BOERHAAVE*, met een stomp Lavendel-Blad en kleine Goudkleurige Bloemen, is t'huis gebragt.

III.
AFDEEL-
XIII.
HOOFD-
STUK.
Pentan-
dria.

(6) *Hermannia met smalle Bladen en eenbloemige Steeltjes.*

VI.
Linifolia.
Vlaschbla-
dige.

Deeze is, als een nieuwe Soort, voorgesteld door den Hoogleeraar *N. L. BURMANNUS*.

(7) *Hermannia met drievoudige ongesteelde, geplooid, stompe, Wollige Bladen.*

VII.
Trifoliata.
Driebladi-
ge.

Die van *BOERHAAVE* met een langwerpig, Hartvormig, zagt, ruig Blad, wordt hier betrokken. Zy komt de *Elsbladige* naby: hebbende de drie Blaadjes stomp, geplooid, Zaagswys' getand; de zydelingfen kleinst.

(8) *Hermannia met drievoudige, gesteelde, platte, stomp ovaale Bladen.*

VIII.
Tripbylla.
Drievoudi-
ge.

De

Cliff. R. Lugdb. Herm. frutescens, Folio Lavend. latiore, Flore parvo Aureo. BOERH. Lugdb. I. p. 273. DILL. Elth. 179. T. 147. f. 176.

(6) *Hermannia Fol. linearibus pedunculis unifloris. BURM. Prodr. 18.*

(7) *Hermannia Fol. ternatis, sessilibus, plicatis retusis tomentosis. Hort. Cliff. 342. R. Lugdb. 347. Herm. frutescens Folio oblongo molli cordato hirsuto. BOERH. Lugdb. I. p. 273.*

(8) *Hermannia Fol. ternatis, petiolatis, planis obovatis. Am. Acad. VI. Afr. 25.*

III. De gesteldheid der Bladen doet deeze meest
 AFDEEL. XIII, van de Voorgaande verschillen. Zy heeft de
 HOOFD Bloemblaadjes zo lang als de Bladen en de
 STUK, Bloemsteeltjes nog langer, vyfbloemig met Blik-
 Vysman- nige, jes, zynde het geheele Gewas dun met Haair-
 tjes bezet.

IX. (9) *Hermannia met Lancetvormige, Vinswyz'*
verdeelde Bladen.

Grosfula- Kruisbezie-
 rifolia. bladige.
 Hier is die met stomp ovaale Bladen, spits
 ingefneeden en tweebloemige Steeltjes, uit den
 Leidfen Akademie-Tuin, t'huis gebragt. De
Hermannia pinnata, die te vooren de negende
 Soort uitmaakte, is thans, wegens de Honig-
 bakjes, in 't Geslagt van *Mahernia* geplaatst,
 en aldaar beschreeven (*).

M E L O C H I A.

Het eenige verschil der Kenmerken, byna,
 tusfchen dit en het voorgaande Geslagt; bestaat
 in de figuur der Bloemen, die hier niet scheef-
 bladig noch gedraaid zyn.

Zes Soorten, meestendeels Heesterachtig, en
 uit de beide Indiën afkomstig, begrypt hetzel-
 ve, als volgt.

(1) *Melochia met Kroonswyze Bloemen tegen*

I. *Melochia*
pyramida-
ta.
 Spitsvrug-
 tige.

(9) *Hermannia* Fol. lanceolatis pinnatifidis. Herm. Fol.
 obovatis acute incis, Pedunc. bifloris. R. Lugdb. 347.

(* Zie myn voorg. STUK, bladn. 440.

(1) *Melochia* Flor. umbellatis, Capsulis pyramidatis penta-
 gonis, angulis macronatis; Foliis nudis. Syst. Nat. XII. Gen.

oyer de Bladen , Pieramidaale Zaadhuisjes met vyf spitse hoeken; de Bladen kaal.

III.
AUFDEEL.
XIII.

HOOFD-
STUK.

Pentan-
dria.

Den ouden naam *Melochia*, die door ALPINUS aan een Egyptisch Kruid, eenigermaate naar Melde gelykende, en by de Egyptenaaren van zo veel gebruik in Warmoes of Vleeschfop, als hier de Beet en dergelyken, gegeven was, heeft onze Ridder verlevendigd in dit Geslagt, mischien wegens de Pieramidaale figuur der Zaadhuisjes van deeze Soort. Dezelve, nogthans, heeft op gelyke manier in de volgende plaats, die 'er weinig van verschilt, zynde door den Heer JACQUIN mooglyk voorgesteld onder den naam van *Melochia Domingensis*. Een dergelyke Heester van vier Voeten hoog, was hem, op Steenachtige plaatsen van 't Eiland Kurasau, menigvuldig voorgekomen. LINNÆUS stelt de woonplaats in Brasil.

(2) *Melochia met Kroontjes van Bloemen in de Oxelen, de Zaadhuisjes pieramidiaal met vyf spitse hoeken: de Bladen Wollig.*
De

II.
Tomen-
rosa.
Walbladi-
ge.

819. p. 451. *Veg.* XIII. p. 510. *H. Cliff.* 343. *Fl. Zeyl.* 245. LOEFL. *Itin.* 255. *Melochia herbacea* &c. BROWN. *Jam.* 276. *Althia Bras. frutescens.* PLUK. *Alm.* 25. T. 131. f. 3. *Melochia Dominicensis.* JACQ. *Amer. Hist.* 198. *Hort.* T. 30.

(2) *Melochia* Flor. umbell axillaribus, Capsulis pyramid. pentagonis, angulis mucronatis, Fol. tomentosis. *Melochia frutescens* &c. BROWN. *Jam.* 276. *Abutilon herbaceum procumbens* &c. SLOAN. *Jam.* 97. *Hist.* I. p. 220. T. 139. f. 1.

III. De Wolligheid der Bladen onderscheidt voor-
 AFDEEL. naamelyk deeze Soort, welke door gedagten
 XIII. Heer, op verscheide Westindische Eilanden,
 HOOFD- en alleroervloedigst op St. Marten, is gevon-
 STUK. den, een Heester maakende, op Steenachtige
 Vyfman- opene Velden drie Voeten en op beschaduwde
 nige, plaatsen zeven Voeten hoog. De Stengen zyn
 als Rys of Roeden: de Bladen Lancetvormig-
 ovaal, geplooid, gekarteld, Wollig: de Bloem-
 steeltjes Kroontjeswys', tegen over de Bladen:
 de Bloemen paarsch en vry groot.

III. (3) *Melochia met enkele Bloemen en platte*
 Depressa. *vyfhoekige Zaadhuisjes, die de hoeken*
 Platvrug- *stomp en gehaaid hebben.*
 tige.

Deeze Soort is door de platheid der Vrug-
 ten onderscheiden. De *Amerikaansche Abutilon*
 met Besfen-Bladen, een Vleeschkleurige Bloem
 en een vyfhoekige ruuwe Vrucht, is hier t'huis
 gebragt. 't Gewas wordt by de Havána ge-
 vonden.

IV. (4) *Melochia met digte end - Trossen; de*
 Concatena- *Zaadhuisjes rond en ongesteeld.*
 ta
 Rondvrug-
 tige.

Dit

(3) *Melochia* Flor. solitariis, Capsulis depressis pentagonis,
 angulis obtusis ciliatis. *Melochia erecta minor*. BROWN.
Jam 276. *Abutilon Amer.* Ribesii foliis. HOUST. Ms. MILL.
Diff. T. 3. f. 2.

(4) *Melochia* Racem. confertis tetminalibus, Capsulis glo-
 bolis sessilibus. *Fl. Zeyl.* 247. *Alcea Indica flosculis parvis*. FLOR.
Alm. 26. T. 9. f. 5. BURM. *Fl. Ind.* p. 143.

Dit is een overblyvend, glad, regtopstaand Gewas, met zwiepige Takken. De Bladen zyn langwerpig ovaal, Zaagswys' getand, van onderen eenigszins gekwabd, gesteed. Het geeft veele Trosfen uit, die van elkander afwyken. De Groeyplaats is in de beide Indiën.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
*Pentane-
dria.*

(5) *Melochia met ongesteelde Bloemhoofdjes en rondachtige Zaadhuusjes.*

V.
*Corchori-
folia.*
Breedbla-
dige.

Deeze is *Melochia met Corchorus - Bladen* van DILLENIUS genoemd, en uitheemsche Althéa, met langere Betonie - Bladen en zeer kleine Bloempjes van PLUKENET. Op Malabar noemt men ze *Tsjeru - Uren*. HERMANNUS noemtze Indische Malva met Aalbesen - Bladen. 't Gewas is Heesterachtig, doch laag en wyd uitgespreid, met de Takken als Roedjes, de Bladen stomp Hartvormig, de Bloemen in ronde Hoofdjes vergaard, bleek paarschachtig met een geelen Bodem.

(6) *Melochia met Bloemhoofdjes; de Bladen ovaal Eyrond getand; de Takken neerleggende.*

VI.
Supina.
Hurkende.

Een

(5) *Melochia* Flor. capitatis sessilibus Capsulis subrotundis. Fl. Zeyl. 246. *Melochia* Corchori folio. DILL. *Elisb.* 221. T. 276. f. 217. *Althæa* peregrina &c. PLUK. *Alm.* 25. T. 44. f. 5. *Tsjeru - Uren*. Hort. Mal. IX. p. 143. T. 73. BURM. Fl. Ind. p. 143.

(6) *Melochia* Floribus capitatis, Foliis ovatis serratis Caulibus procumbentibus. *Alcea* supina pusilla &c. PLUK. *Alm.* 14. T. 132. f. 4.

III. Een klein Oostindisch Plantje , naar Oije-
 AFDEEL. vaars - Bek gelykende , maakt deeze Soort uit.
 XIII. Het heeft de Vrugten als Bolletjes op den top
 HOOFD- van de Steeltjes , hard van Dop. Nog twee
 STUK. Soorten , de eene op Java , de andere op Ko-
 V y fman- romandel groeiende , zyn hier door den Heer
 nige. N. L. BURMANNUS bygevoegd (*).

G E R A N I U M. Oijevaars - Bek.

Onder de Tienmannigen van deeze Klasse komt hier alleen dit Geslacht in aanmerking , waarvan de Bloem maar éenen Styl doch vyf Stempels heeft , en de Vrugt is vyfzaadig met een Snuit , waar van men den naam ontleend heeft.

Ongemeen uitgebreid is hetzelfde , als bevat- tende meer dan zestig Soorten , die tot Onder- deelingen gebragt zyn , naar dat onder de Meel- draadjjes meer of minder voorkomen , die geen Meelknopjes hebben , 't welk eene aanmerke- lyke byzonderheid is van deeze Plantgewassen. Ik zal in 't vervolg daar van omftandiger moeten spreekken , merkende thans alleenlyk aan , dat de eerste Afdeeling , met zeven vrugtbaare en Kroontjesdraagende Steeltjes , alleen de Hee- sterachtigen bevat , welken altemaal Afrikaanfche of van de Kaap en daaromstreeks afkomstig zyn , als volgt. Dezelve hebben de Kelken eenbladig.

(1) Oi-

(*) *Melochia erecta & cordata. Fl. Ind. p. 143.*

- (1) Oijevaars - Bek met driedeelige gekerfde Bladen , het middelstuk grootst ; dubbelde Kroontjes ; de Steng vleezig Heesterachtig. III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

Wegens de Schitterend hoogroode Kleur der Bloemen heeft deeze den bynaam. Het Suri-
naamse Geranium , met Bladen van Chelidonia , door TILLIUS dus genoemd , wordt hier t'huis gebragt. I.
*Geranium
fulgidum.*
Schitteren-
de.

- (2) Oijevaars - Bek met Nierachtig ronde , Wollige , gekartelde , byna onverdeelde Bladen ; de Steng Heesterachtig. II.
Inquinans.
Besmetten-
de.

Het Loof van deeze Soort , met de Vingeren aangeraakt zynde , besmet die als met Yzerroest , waar van zy den bynaam heeft. De Bladen zyn eenigermaate Hartvormig en naar die van de Malva gelykende ; des het onder de Afrikaanse Geraniums met Kaasjes - Bladen , die

(1) *Geranium* Cal. monophyllis , Fol. tripartitis incisus , intermedia majore ; Umbellis geminis , Caule fruticoso Carnoso. *Syst. Nat.* XII. Gen. 332. p. 452. *Veg.* XIII. p. 510. *Vir. Cliff.* 67. *H. Cliff.* 493. *R. Lugdhat.* 353. BURM. *Ger.* 52. *Geran. Afric. Folio Alceæ.* DILL. *Elth.* 156. T. 130. f. 137. *Ger. Sur. Chelid. folio.* TILL. *Pis.* 68. T. 26.

(2) *Geranium* Cal. mon. Fol. orbic. Renif. tomentosus crenatis integris , Caule fruticoso. *H. Ups.* 195. BURM. *Ger.* 46. *H. Cliff. R. Lugdb. &c.* *Ger. Afr. arbor. Malvæ folio pingu.* DILL. *Elth.* 151. T. 125. f. 152. *Ger. Afr. arbor. Malvæ folio plano lucido , Fl. eleganti Kermesino.* MART. *Cent.* 30. f. 3.

A a

III. die in deeze Vettig zyn , betrokken wordt.
 AFDEEL. Het heeft schoon Karmozyn-roode Bloemen.
 XIII.

HOOFD- (3) Oijevaars - Bek met rondachtige gladde
 STUK. gekerfde onverdeelde Bladen , de Steng
 Heesterachtig.
 III.
 Hybridum.
 Basterde.

Als eene Verscheidenheid van de Tweede Soort is deeze door DILLENIUS voorgesteld. LINNÆUS verbeeldt zig , dat zy uit die en de volgende gesprooten zy , 't welk een aanmerkelyke waarschylykheid heeft , alzo dezelve zig als middelslagtig tusfchen beiden ver- toont.

IV. (4) Oijevaars - Bek met ovaalachtige Vleezige
 Acetosum. gekerfde Bladen , de Steng slap Heester-
 Zuurbla- achtig.
 dig.

Deeze heeft de Bladen altemaal dik, Zee- groen , en van Smaak als Zuuring. Zy zyn gesteed en van figuur byna als een Schilders Palet. De Bloemen , aan Kroontjes op de top- pen der Takken voortkomende , bestaan uit vyf smalle Blaadjes , van aanmerkelyke grootte.

(5) Oije.

(3) *Geranium* Cal. mon. Fol. suborbiculatis, crenatis, gla- bris, integris, Caule fruticoso. *Mant.* 97. *Ger. Afr. arbores- cens, Malvæ folio pingui, varietas. DILL. Elth. 152. T. 125. f. 152.*

(4) *Geranium* Cal. mon. Fol. glabris obovatis, carnosis, cren- tis; Caule Fruticoso laxo. *BURM. Ger. 47. Ger. Afr. frutescens, Folio crasso & glauco, Acetosæ sapore. COMM. Pral. p. 54. T. 4*

- (5) Oijevaars - Bek met *Vlinderachtige* Bloemen, die de *Vleugels en Kiel klein hebben*: de *Bladen Hoekig*, de *Steng Heesterachtig*. III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
V.
Papilio-
naceum.
Vlinder-
bloemige.

Deeze behoort mede onder de *Boomachtige Afrikaansche Oijevaars - Bekken met Kaasjes-Bladen*, welke hier gespitst zyn. De drie onderste *Bloemblaadjes* zyn korter dan de *Slippen* van den *Kelk*; de *bovensten stomp*. Deeze bloeit vroeg in 't *Voorjaar*.

- (6) Oijevaars - Bek met *Wigvormige geplooid*, *ruuwe*, aan 't end *Zaagswys getande Bladen*; de *Steng Heesterachtig*. VI.
Hermannifolium.
Wigbladi-
ge.

Dit is een *regtopstaande Heester met Wollige Takjes*, de *Bladen Wigvormig*, *geplooid*, aan de *punt getand*, *onverdeeld* en *zeer ruuw hebbende*, de *Bloemen rood*. By *BERGIUS* vindt men deeze, zo wel als de volgende, beschreeven.

- (7) Oijevaars - Bek met *Nierachtige*, *gekrulde*. VII.
Crispum.
Gekrulde.

(5) *Geranium* Cal. mon. Cor. Papilionaceis, Alis Carinaque minutis, Fol. angulatis, Caule fruticoso. *H. Cliff. &c &c.* Ger. Afr. arb. Fl. veluti dipetalo, eleganter variegato. *DILL. Elth. 154. T. 128. f. 155.* Ger. Afr. arborescens, Malva folio macronato. *MART. Cent. 15. T. 15.*

(6) *Geranium* Cal. mon. Fol. Cuneiformibus plicatis scabris, superne serratis, Caule Fruticoso. *BERG. Cap. 177. Mant. 569.*

(7) *Geranium* Cal. mon. Fol. Reniformibus crispis scabris, Caule Fruticoso. *Mant. 257. BERG. Cap. 176.*

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

Tien-
mannige.

de, ruuwe Bladen, de Steng Heester-
achtig.

Deeze is een styve Heester, die de Bladen klein, gekruld, vyfkwabbig, van onderen zeer ruuw heeft, met een zeer sterken Reuk van Melisse; de Bloemen Violet, meestal twee op een Steeltje.

VIII.
Scabrum.
Ruuwe.

(8) Oijevaars - Bek met *Wigvormige ruuwe Bladen, in veele Slippen verdeeld; de Steng Heesterachtig.*

Hier van is, gelyk van eenige anderen, door den Hoogleeraar N. L. BURMANNUS, in zyn uitmuntende Verhandeling over de Geraniums, een fraaije Afbeelding gegeven. De Bladen gelyken naar die der Anemonen; de Bloemen zyn rood.

IX.
Betulinum.
Berkbladi-
ge.

(9) Oijevaars - Bek met *Eyronde ongelyk getande vlakke Bladen, de Steng Heesterachtig.*

De oude Hoogleeraar J. BURMANNUS heeft zeer goede Afbeeldingen aan 't licht gebragt

(8) *Geranium* Cal. mon. Fol. Cuneiformibus multifido-lacinatis scabris, Caule Fruticoso. *Am. Acad.* IV. p. 281. BURM. *Ger.* 39. f. 39.

(9) *Geranium* Cal. mon. Fol. ovatis inaequaliter serratis, planis, Caule fruticoso. *Ger. Frutescens*, folio subrotundo & lato dentato. BURM. *Afr.* 92. T. 33. f. 1, 2. *Ger. Betula folio Afr.* RAJ. *Suppl.* 513, BERG. *Cap.* 175. PLUK. *Mant.* 90. T. 415. f. 3.

bragt van deeze Soort, tot welke zo wel die met kleinere rondachtige, als met grootere breede Bladen, onder den bynaam van *Berkebladige* is t'huis gebragt, welken BERGIUS daar aan gegeven hadt. 't Gewas heeft een Houtige Steng en dergelyke Takken met een ruuwe Schors en is in Vrugtmaaking met de Geraniums overeenkomstig. De Bloemen zyn paarsch of roodachtig.

III.
AFDEEL
XII.
HOOFD-
TUK.
Decano-
dria.

(10) Oijevaars - Bek met *Huikvormige getande Bladen, de Steng Heesterachtig.*

X.
Cuculla-
tum
Huikbladi-

De Bladen van deeze Soort, naar die van Heemstwortel gelykende, zyn opwaards Huikwyze samengevouwen, waar van zy den bynaam heeft. RIVINUS noemtze de *Grootste Afrikaansche Oijevaars - Bek*. By den Voet des Tafelbergs, aan de Kaap, groeit zy, zo HERMANNUS aanmerkt, met een ronde, ruige Steng, van drie Voeten en hooger, zynde dikwils van den Grond af in Takken verdeeld. Of nu SEBA niet mis hebbe gehad, met 'er den naam aan te geeven van *Ceylonsche Oijevaars - Bekken*, heeft weinig twyfeling. 't Ge-

(10) *Geranium* Cal. mon. Fol. cucullatis dentatis, Caule fruticoso. BURM. Ger. 42. Ger. Afr. Arboresc. Fol. cucullatis. DILL. Elth. 155. T. 129. f. 156. Ger. Afr. Arb. Ibisci folio. HERM. Lugdb. 274. T. 275. SEB. Kab. I. T. 26. f. 2. MART. Cent. 28. T. 28. Mant. 432. BERG. Cap. 174. *Geranium Afric. maximum*. RIV. Pentap. 98.

III.
AFDEEL
XIII.
HOOFD-
STUK.

Tienman-
nige.

Gewas is hier, by de Liefhebbers van uitheem-
sche Planten, zeer gemeen, en laat zig van
Zaad, Stek en Afzettels ligt vermenigvuldigen.
De fraaiheid bestaat in de schoonrood gestreep-
te Bloemen en in de sterke Reuk der Bladen,
naar dien van den Carlina Wortel trekkende.
De Bladen hebben een Kruidrigen Smaak,
met eenige Lymerigheid. HERMANNUS
hadt dezelve, een weinig gedroogd zynde,
niet zonder vrugt doen mengen onder de Krui-
den tot verzagtende Klysteeren, tegen Kolyk,
Graveel, den Steen, Opstoppingen van het
Wateren, enz.

XI.
Carnosum.
Vleezige.

(II) Oijevaars-Bek met de Heesterachtige
Steng Vleezig geknobbeld, de Bladen ins-
wyze verdeeld, de Bloemblaadjes zeer smal.

Deeze is, door den beroemden DILLE-
NIUS, onder den naam van *Vleezige Afrikaan-
sche Geranium*, met smalle witachtige Bloem-
blaadjes, in Afbeelding gebragt.

XII.
Gibbosum.
Knobbeli-
ge.

(12) Oijevaars-Bek met de Heesterachtige
Steng Vleezig geknobbeld, de Bladen eeni-
germaate gevind.

De

(11) *Geranium* Cal. mon. Caule Fruticoso Articulari carno-
gibbosis, Fol. pinnatifidis, Petalis linearibus. *Ann. Acad. II.*
p. 281. *Ger. Afr. Carnosum* &c. DILL. *Elth.* 153. T. 127.
f. 154.

(12) *Geranium* Cal. mon. Caule Fruticoso Geniculis carno-
sis gibbosis, Fol. subpinnatis. BURM. *Ger.* 50. Fol. duplicato-
pinnatifidis. *H. Ups.* 345. *R. Lugdb.* 354. Fol. lobato-pinnatis

De Bladen , naar die der Akeleijen gelyken-
de, onderscheiden deeze Soort meer, zo 't my
toeschynt, dan de Knobbeligheid der Stengen
of Takjes, die by HERMANNUS gezegd
worden Houtig te zyn, en de Hoogleeraar J
BURMANNUS oordeelde dezelve te verschillen
van zyn Ed. afgebeelde, welke niettemin thans
tot deeze Soort betrokken wordt. De eigen-
schap, van een ongemeenen zoeten Reuk, ge-
duurende de geheele Nagt, uit te geeven, maakt
dit Gewas zeer aanmerkelyk, dat aan de Kaap,
nevens de Beekjes, aan den voet der Bergen,
als ook in de spleeten van Rotsen, dikwils ter
hoogte van vier of vyf Voeten groeit.

III;
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
Dicran-
dria.

(13) Oijevaars - Bek met vyfkwabbige, effen-
randige, gladde, byna Schildvormige Bla-
den, de Steng Heesterachtig.

XIII.
Peltatum.
Schildbla-
dige.

Deeze Plant, in 't voorste deezer Eeuw uit
Zaad geteeld in de Amsterdamsche Kruidtuin,
is een Rankgewas, welks onderste Bladen naar
die van 't Mans - Oor Kruid gelyken, de bo-
ven-

tifidis. *Ibid.* Geran. Fol. Aquilegia. Riv. *Pentap.* 100. Ger.
Afr. noctu olens, tuberosum & nodosum, Aquilegia foliis.
HERM. *Lugdb.* 284. T. 285. STROSS. *Bot.* III. T. 111.
Pelargonium Fol. multifidis, Rad. crassa bulbosa. BURM.
Afr. T. 37. f. 2.

(13) *Geranium* Cal. mon. Fol. quinquelobis integerrimis,
glabris, peltatis, Caule Fruticoso. H. *Cliff.* 345. R. *Lugdb.*
282. BURM. *Ger.* 48. MILL. *Dill.* T. 140. *Geranium* Africa-
num Fol. infer. Afari &c. COMM. *Præl.* 52. T. 1.

III. vensten diep ingesneeden en Schildvormig zyn
 AFDEEL. als die van het Luiskruid, allen de Smaak van
 XIII. Zuuring hebbende. De Bloemen zyn groot en
 HOOFD- Vleefchkleurig rood.
 STUK.

XIV. (14) Oijevaars-Bek met Hartvormig ronde,
 Zonale. ingesneeden Bladen, die gezoomd zyn, de
 Zoombla- Steng Heesterachtig.
 dige.

Deeze, op gelyke manier geteeld, heeft een dikke groene Steng, van drie of vier Voeten hoog, welke van den Grond af Takken uitgeeft, met ruige, ronde, aan den rand gekerfde Bladen, die breed gezoomd zyn. De Bloemen komen in Kroontjes voort, van dergelyke Kleur als in de voorgaande Soort.

XV. (15) Oijevaars-Bek met opklimmende, ge-
 Vitifolium, kwabde, Wollige Bladen; de Bloemen rond
 Wyngaard- getropt; de Steng Heesterachtig.
 bladige.

Deeze Boomachtige Afrikaansche, zogenaamd, heeft als Wyngaardbladen en den Reuk van Melisse. Zy is door DILLENIUS afgebeeld.

(16) Oi.

(14) *Geranium* Cal. mon. Fol. Cordato-orbiculatis incisâ zonâ notatis, Caule Fruticoso *H. Ups.* 196. BURM. *Ger.* 43. *Ger. Afr.* Arborescens, *Alchemilla* hirsuto folio, Floribus rubicundis *COMM. Præl.* 51. T. 1.

(15) *Geranium* Cal. mon. Fol. adscendentibus lobatis pubescentibus, Caule Fruticoso. *H. Ups.* 196. BURM. *Ger.* 40. *Geranium* Afric. Arborescens, *Vitis* folio, odore *Melissæ*. *DILL. Elth.* 152, T. 126. f. 153.

- (16) Oijevaars - Bek met gekwabde, gegolfde, III.
 Haairige Bladen, de Steng Heesterachtig AFDEEL.
 uitgejpreid. XIII.
HOOFD-
STUK.

Men vindt deeze, onder den naam van XVI.
 Afrikaanfche Geranium, die Heesterachtig is, Capitatum.
 met ingesneeden welriekende Malva-Bladen, Getropte.
 door HERMANNUS afgebeeld; die aanmerkt,
 dat het Gewas nederhurkende Takken uitgeeft,
 met knobbelige Knietjes, ter langte van een
 Elle; hebbende de Bloemen als in Hoofdjes of
 Kroontjes, met Blaadjes daar onder, vergaard.
 Een goede Afbeelding is hier van by RIVI-
 NUS.

- (17) Oijevaars - Bek met Hartvormige, ge- XVII.
 kwabde, gekartelde, gladde, aan den Tabulare.
 rand gehaairde Bladen; de Steng Hee- Vlakbladi-
 sterachtig. ge.

Deeze Soort, door den Hoogleeraar N. L.
 BURMANNUS, in zyn Ed. bovengemelde Ver-
 toog over de Geraniums, ook in Afbeelding
 gebragt, heeft leggende Steelen, die ruuw en
Ste-

(16) *Geranium* Cal. mon. Fol. lobatis, undatis, villosis,
 Floribus Capitatis, Caule Fruticoso diffuso. *H. Ups.* 196.
 BURM. *Ger.* 41. *Ger. Afr.* Frutescens Malvæ folio &c. *HERM.*
Lugdb. T. 278. *RIV. Pent.* 99.

(17) *Geranium* Cal. mon. Fol. cordatis, sublobatis, crenato-
 dentatis, glabris, subciliatis; Caule Fruticoso. *BURM. Ger.*
 T. 1. f. 44 *Ger. Afric.* Hederæ Arboreæ folio, Flore purpu-
 rco. *RAJ. Suppl.* 514. & *Ger. Afr.* Floribus rubellis &c. *Ibidem.*

III. stekelig zyn ; Nierachtig Hartvormige Bladen,
 AFDEEL in 't midden paarschagtig, en zeer lange Bloem-
 XIII. steelen met paarsche Bloemen. RAY hadt een
 HOOFD- Afrikaansche Oijevaars - Bek, met Klim op
 STUK. Bladen, voorgesteld, welke hier toe betrokken
 Tienman-
 nige.

XVIII. (18) Oijevaars - Bek met Hartvormig ronde,
 Cotyledo- Schildwyze, Huikvormige, gekartelde,
 nis. Wollig ruige Bladen.
 Genavelde.

Deeze Soort bevondt zig aan de Kaap, ge-
 lyk alle de voorgaande.

Onder de Veelmannigen, in deeze Klasse,
 komt hier in aanmerking het Geslagt van

MALACHRA.

Waar van de byzondere Kenmerken bestaan
 in een gemeenen bladerigen, veelbloemigen,
 grooten Kelk; veele Stylen, en vyf eenzaadige
 Korreltjes tot een Vrucht te hebben.

Twee Soorten, thans van het Geslagt van
Sida afgezonderd, komen 'er in voor, als
 volgt.

I. (1) Malachra met gesteelde driebladige Hoofd-
 Malachra jes van zeven Bloemen.
 capitata.
 Getropie.

On-

(18) *Geranium* Cal. mon. Fol. Cordato - orbicul. peltatis,
 cucullatis, crenatis pubescentibus. *Mant.* 569.

(1) *Malachra* Capitulis pedunculatis triphyllis septemfloris.
Syst. Nat. XII. Gen. 1266. p. 458. *Veg.* XIII. p. 518. *Sida*
 Ca.

Onder deeze bepaaling is 'er een beschryving en afbeelding van gegeven, in de Verhandelingen der Akademie van Upsal op 't jaar 1743, door den Ridder, die hier toe betreft de *Ruige regtopstaande Sida* van BROWNE, met Hartvormig gehoekte, gekwabde, stomp getande Bladen, gebladerde Hoofdjes, op stevige Steel- tjes uit de Oxels voortkomende: als ook de *Groote ruuwe Water - Malva* van SLOANE, naar de Tuin-Stokkroozen gelykende, met een kleinere witte Bloem en stekelig Zaad. Deeze groeit, overvloedig, in staande Wateren en Moerassen, op 't Eiland Jamaika en de Kari- bès. Hier mede komt de *Heesterachtige ruige Malva*, met geele Bloempjes tot een Hoofd- je vergaard, die in de Europische Hoven thans vry gemeen is, overeen. Dezelve draagt zeven Bloempjes in een dribladig Omwindzel tot een Hoofdje vergaard.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
*Polyan-
dria.*

(2) *Malachra met gesteelde vyfbladige veel- bloemige Hoofdjes en Palmswys' ver- deelde Bladen.*

II.
*Malachra
Radiata.
Gestraalde.*

Dee-

Capitulis &c. *Sp. Plant.* II. p. 965. LINN. *Art. Ups.* 1743. p. 137. T. 2. *Sida hirta asurgens* &c. BROWN. *Jam.* 281. *Malva Caule erecto hispido*, R. *Lugdb.* 357. *Malva frutescens hirsuta*. PLUM. *Ic.* 169. f. 1. *Malva aspera major Aquatica* &c. SLOAN. *Jam.* 96. *Hist.* I. p. 217. RAJ. *Suppl.* 350.

(2) *Malachra Capitulis pedunculatis pentaphyllis multiflo- ris, Foliis palmatis*. †. *Alcea hirsutissima frutescens*. PLUM. *Ic.* 10. T. 19.

II, DIEEL. V. STUK.

III. Deze bepaaing onderscheidt het Gewas ,
 AFDEEL. XIII. dat PLUMIER in de Westindiën ontdekt en
 HOOFD- onder den naam van uitermaate ruige Heester-
 STUK. achtige *Alcea* in Afbeelding gebragt heeft. Het
Veelma- nige. groeit 'er ook in Moerasfen, en wordt, in de
 Hoven overgebragt zynde, zo rank en teder,
 dat het grootelyks naar de voorgaande Soort
 gelyke, zo de Hoogleeraar J. BURMANNUS
 aanmerkt. LINNÆUS hadt hetzelve niet ge-
 zien.

In het Geslagt van *Malva* komen twee Soor-
 ten voor, die Heesterachtig zyn, doch ik zal
 die van de anderen niet afzonderen; des ik
 overgaa tot dat van

LAVATERA.

't Welk met de *Malva* en *Althéa* gemeen
 heeft een dubbelen Kelk en veel Zaadkorrels
 tot een Rondzeltje samengehoopt, die een en-
 keld Zaad bevatten; verschillende alleen van
 dezelve, doordien de buitenste Kelk niet drie-
 bladig, gelyk in de *Malva's*, noch, gelyk in
 de *Althéa's* in negenen, maar in drieën ver-
 deeld is.

Dit Geslagt bevat zes Soorten, die Heester-
 of Boomachtig zyn, als volgt.

I.
Lavatera
Arborea.
 Italiaan-
 sche.

(1) *Lavatera die Boomachtig is, met zeven-
 hoekige, Wollige, geplooiden Bladen, en
 getropte eenbloemige Steeltjes in de Oxelen.*
 Dee-

(1) *Lavatera Caule Arboreo, Fol. septangularibus toment.*
 19

Deeze, *Boomachtige Malva*, de Venetiaansche genaamd, met een kleine Bloem, die blaauw is, getyteld by BAUHINUS, bereikt fomtyds de hoogte van agt of tien Ellen, dat meer dan twintig Voeten zoude zyn, volgens CAMERARIUS, die dezelve, aan den Weg van Pisa naar Livorno, fomtyds gevonden hadt. Dezelve heeft een regten Stam, van een Arm dik, zonder Takken, die boven uitschieten, met gladde groene Bladen, grooter dan die van de Wilde Malva. In de Tuinen valt zy kleiner, en is aldaar een tweejaarig Gewas, dat in de middelste deelen van Europa's Winters in huis moet staan.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
*Polyan-
dria.*

(2) *Lavatera die Boomachtig is, met zeven-
hoekige spitse, gekartelde, geplooidde, Wol-
lige Bladen, en Bloemtrosfen aan 't end
der Takken.*

II.
*Lavatera
micans.
Glimmen-
de.*

De Bladen zyn met Zwavelgeele Stipjes, die in de Zonneschyn glinsteren, besprengd, 't welk den bynaam geeft aan deeze Soort, de
Spaan-

tofs plicatis; Pedunculis confertis unifloris Axillaribus. Syst. Nat. XII. Gen. 842. p. 461. Veg. XIII. p. 521. H. Ups. 202. H. Cliff. 348. R. Lugdb. 355. Malva Arborea Veneta dicta, parvo Flore. C. B. Pin. 315. Malva Arborescens. 1100. Pempt. 653. CAMER. Hort. Med. p. 95.

(2) *Lavatera Caule Arboreo, Fol. septangularibus acutis, crenatis, plicatis tomentosis, Racemis terminalibus. R. Lugdb. 356. Malva Fol. mollibus undulatis &c. MOR. Hist. I. p. 523. S. 5. T. 17. f. 9. Malva Hispanica, MOR. Præb. 285.*

II. DEEL. V. STUK.

III. *Spaansche Malva* genaamd by MORISON,
AFDEEL XIII. alzo zy in Spanje en Portugal natuurlyk groeit.

HOOFD- (3) *Lavatera die Heesterachtig is, met vyf-
STUK. kwabbige Piekswyze Bladen en enkele
III. Bloemen.*
Olbia.
Proven-
caalche.

Deeze Soort voert hier den bynaam van *Olbia*, om dat LOBEL 'er de Woonplaats te *Olbia* in Provence aan toefchryft (*). Hy zelf zegt, dat zy aan den Zeekant van Provence, by de Hierifche Eilanden, gevonden worde; alwaar zy zo weeldig en zo hoog groeit, dat men 'er Haagen en beschutzels der Tuinen van maakt: gelykende naar een Wilg, met een dikken vasten Stam, en bykans van Boomachtige Gestalte, hebbende Bloemen als die van de gewoone *Althéa*, zo ook het Zaad. By zyne Afbeelding is gevoegd die van de *Heesterachtige Althéa* van CLUSIUS, welke, volgens 't oordeel van dien Kruidkenner, aanmerkelyk daar van verschilt, maakende de volgende Soort uit.

(4) La.

(3) *Lavatera* Caule Fruticoso, Fol. quinquelobo-hastatis, Floribus solitariis. H. Ups. 202. — Laciniâ media productiore. H. Cliff. 348. K. Lugdb. 355. *Althæa frutescens* Folio acuto parvo flore. C. B. Pix. 316. — Folio acute virente molli, Flore specioso. PLUK. Phyt. 8. f. 1. *Alth. Arborea* Olbia in Gallo Provincia LOB. Ic. 653.

(*) Door dit *Olbia* bedoelt LOBEL geen Eiland van Provence, gelyk onze Ridder zig verbeeld heeft, maar de stad *Hieres*, omstreeks welke in Toulon die Gewas zeer gemeen is, zo PENA en LOBEL schryven, zegt GARIDEL. *Plant. d'Aix. p. 26.*

- (4) *Lavatera die Heesterachtig is , met de Bladen byna driekwabbig Hartvormig rond , gekarteld , Hartvormige Stoppeltjes , en eenbloemige vergaarde Bloemsteeltjes.* III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

Dit is , volgens den Ridder , een Wollig Plantgewas , geheel bezet met kleine Lymgeevende Haairtjes , en andere grootere , die aan de tippen Sterswyze verdeeld zyn , daar onder gemengd. Drie of vier eenbloemige Steeltjes komen uit de Oxels der Bladen voort. Het heeft groote Paarschachtige Bloemen en de binnenste Kelk is in de Vrucht eenszo lang. Volgens PLUKENETIUS heeft het een Zeepachtigen Reuk , en de Groeyplaats is , volgens CLUSIUS , in Spanje.

IV.
Triloba.
Spaanfche.

- (5) *Lavatera die Heesterachtig is , met zevenhoekige geplooiden , Wolligen Bladen en en delingse Bloemtrosfen.* V.
Lufitanica.
Portugaal-
fche.

Hier wordt een Portugaalfche , van TOURNE.

(4) *Lavatera* Caule Fruticofa , Fol. fubcordatis , fubtrilobis , rotundatis crenatis , Stipulis cordatis , Pedunculis unifloris aggregatis. R. *Lugdb.* 355. *Malva* Fol. fubcordatis trilobis &c. *H. Cliff.* 347. *Alth. Frut. folio rotundore incano.* C. B. *Pin.* 316. *Althæa fruticans Hispanica* , *Aceris Monspesl. incanis foliis.* PLUK. *Alm.* 24. T. 2. f. 3. *Alth. Frutex.* CLUS. *Hisp.* 90. T. p. 91.

(5) *Lavatera* Caule Fruticofa , Fol. feptangularibus tomentofis plicatis , Racemis terminalibus. R. *Lugdb.* 355. *Alth. frutesc.* *Lufitanica* , *Folio ampliore minus incano.* TOURNEF. *Inf.* 97.

III. NEFORT gevonden, die men ook aan de
 AFDEEL. XIII. Kaap der Goede Hope zou aantreffen, be-
 HOOFD. doeld. Hy geeft 'er een grooter Blad, dat
 STUK. minder grys is, dan in anderen, die door hem
 VI. gemeld zyn, aan.

Americana.
 Westindi-
 sche.

(6) *Lavatera die Heesterachtig is, met on-
 verdeelde Hartvormige spitse gekartelde
 Wollige Bladen, en enkelde eenbloemige
 Bloemsteeltjes*

Deeze, op Jamaika groeiende, is geheel
 Wollig en komt met de bepaaling overeen.
 De buitenste Kelk is grootst, en bestaat uit
 Hartvormige, samengegroeide, een weinig Wol-
 lige Blaadjes. De drie andere Soorten van
 dit Geslagt spaar ik tot de beschryving der
 Kruiden.

U R E N A.

Een Bloem die den buitensten Kelk in vy-
 ven gedeeld heeft, met een enkelen Styl;
 het Zaadhuisje Stekelig, uit vyf Korreltjes,
 in 't ronde geplaatst, die ieder een enkel
 Zaad inhouden, bestaande, onderscheidt dit
 Geslagt van dat der Malva's, Althæa's en van
 het naastvoorgaande.

Vier Soorten, altemaal uit de Indiën af-
 komstig, zyn daar in thans opgetekend, als
 volgt.

(1) Ure-

(6) *Lavatera Caule Fruticoso, Fol. cordatis indivisis cre-
 natis acuminatis tomentosis, Pedunculis solitariis unifloris.*
Am. Acad. V. p. 400.

(1) *Urena met Hoekige Bladen.*

III.
AFDEEL.

De geleerde BREYN hadt een fraaije Afbeelding gegeven van dit Gewas, waar van eenige Takjes uit Oostindie aan zynen Neef gezonden waren. Het hadt, zo hy oordeelde, wegens het Loof de gedaante van Xanthium, en de Vruchten deeden 't zelve gelyken naar een Soort van Klaver. DILLENIUS heeft hetzelve nader, onder de Planten van den Elthamschen Tuin, levendig afgebeeld, en het komt in de Malabaarsche Kruidhof voor, onder den naam van *Uren*, waar van de Geslagtnaam is gesmeed. RUMPHIUS noemt het Kliske-Kruid, om dat de Vruchten eenigermaate naar de Klisfen gelyken of liever naar die van ons Kleefkruid (*Aparine*;) klevende zo vast aan de Kleederen, ja zelfs aan de bloote Handen, dat menze 'er naauwlyks af kan krygen. Het valt ook op Ceylon, hebbende kleine Roosachtige Bloempjes, en groeit overal als een Heesterachtig Onkruid, waar van de Wortels gehouden worden voor een Middel tegen den Venynigsten Slangenbeet.

XIII.
HOOFD-
STUK.
I.
Urena
lobata.
Gekwabde.

III.
afdeeling
I.

(2) *Ure-*

(1) *Urena Foliis angulatis.* Syst. Nat. XII. Gen. 844. p. 462. Veg. XIII. p. 521. H. Cliff. 348. Ups. 200. Fl. Zeyl. 256. R. Lugdb. 358. *Urena Sinica Xanthii facie.* DILL. Elth. 340. T. 319. f. 412. *Trifolito affinis Indica Xanthii facie.* BREYN. Cent. 82. T. 35. *Lappago Ambonica.* RUMPH. Amb. VI. p. 59. T. 25. f. 2. BURM. Fl. Ind. p. 149.

Bb

III. (2) *Urena met gepalmde Bladen, die stomp*
 AFDEEL. *zyn uitgehoekt.*
 XIII.

HOOFD- De uitsnyding der Bladen, die het byzonder
 STUK. Kenmerk van deeze Soort uitmaakt, is aan-
 II. merkelyk verschillende in dit Gewas, 't welk
Urena de onderften byna als de Vingers van een Hand
sinuata. verdeeld heeft en veel breeder dan de boven-
 Uitge- hoekte. stes, gelyk blykt uit de Afbeelding van den
 hoekte. ouden Hoogleeraar BURMANNUS, en uit de
 beschryving van den jongen Heer, die aan-
 merkt, dat men hetzelfde, in 't Maleitsch, vol-
 gens 't Berigt van den Heer PRYON, *Popu-*
loan noemt. De voorgaande Soort heeft een
 Klierachtig Gaatje, van onderen, in de drie
 middelste Ribben der Bladen, doch deeze heeft
 hetzelfde maar in ééne Rib.

III. (3) *Urena met ovaale Bladen, de Huisjes om-*
Typbalea. *gekromd drietandig.*
 Ovaale.

De gedagte eigenschap der aankleeving van
 de Zaadhuisjes, welke hier drietandig zyn,
 aan de Kleederen, heeft ook in dit Gewas
 plaats, 't welk in de Westindiën is waarge-
 no-

(2) *Urena* Fol. sinuato-palmatis, sinubus obtusis. Fl. Zeyl.
 257. *Alcea Indica frutescens*, Fol. in lacinias varie divis.
 PLUK. *Alm.* 15. T. 74. f. 1. & T. 5. f. 3. *Malvinda* Fol.
 inferioribus multifidis &c. BURM. *Zeyl.* 150. T. 69. f. 2.
 BURM. *Fl. Ind.* p. 149.

(3) *Urena* Fol. ellipticis, Capsulis recurvato-tridentatis.
 Mant. 258. *Urena Fruticulosa*, Foliis ferratis oblongis, Flori-
 bus conglobatis &c. BROWN. *Jav.* 281. *Malva Scabiosa* folio
 &c. BARR. *Equin.* 73.

nomen, zynde wegens de lange Bloemsteeltjes aan 't end der Takken merkwaardig. III.
AFDEEL.
XIII.

(4) *Urena met langwerpige uitgehoepte, gekartelde Bladen en leggende Steelen.* HOOFD-
STUK.
IV.

Deeze, op Heuvelen in China waargenomen door den Heer OSBECK, heeft Heesterachtige, zeer Takkige, op den Grond leggende Stengen; de Bladen van grootte als die der Orégo, zyn Hartvormig, niet gekwabd, effen, scherp getand, en de Bloemen grooter dan de Bladen. Procumbens.
Hurkende.

G O S S Y P I U M. Katoenboom.

Dit Geslagt heeft ook een dubbelen Kelk, waar van de buitenste in drieën gedeeld is; het Zaadhuisje vierhokkig, waar in de Zaaden met Wol omwonden zyn: de Bloem is Roosachtig, bestaande uit vyf Blaadjes, die rondom het Vrughtbeginzel zyn samengegroeid, voorts de Kenmerken hebbende van deeze Klasse.

Men kent 'er vyf Soorten van, die altemaal in de Indiën huisvesten, als volgt.

(1) *Katoenboom met vyfkwabblge Bladen, van onderen ongeklieerd, de Steng Kruidig.* I.
Gossypium
Herbaceum.
Dit Laage.

(4) *Urena Fol. oblongis sinuatis serratis, Caule procumbente. Ur. Fol. hastato-subcordatis &c. Sp. Plant. II. p. 975.*

(1) *Gossypium Fol. quinquelobis, subtuse glandulosis, Caule*

III. Dit Gewas is laag en Kruidig in vergelyking
 AFDEEL. met de volgende Soort, en kruipt, als 't ware,
 XIII. fomtyds langs den Grond. Het wordt ge-
 HOOFD- meenlyk *Katoen* genoemd, in 't Italiaansch
 STUK. *Bombagia* of *Cotone*, in 't Spaansch *Algodon*,
 Veel- in 't Fransch *Coton*, in 't Engelsch *Cotton*. Bui-
 mannige, ten twyfel heeft het zyn afkomst uit Arabie
 of Perſie, zynde van daar op de Eilanden in
 de Middellandsche Zee, als ook in Italie en
 elders, ja tot in Amerika, overgebracht en door
 Zaad vermenigvuldigd. THEOPHRASTUS,
 immers, maakt gewag van Woldraagende Boo-
 men van *Tylus*, een Eiland dat in de Perſiſche
 Inham zoude gelegen hebben, en PLINIUS
 zegt, dat Opper-Egypte, naar den kant van
 Arabie, een Heeſter voortbragt, van ſommigen
Gosſypion, van anderen *Xylon* geheten, welke,
 in eene Vrugt als eene Noot, Wol uitlever-
 de, daar men Stoffen van maakte, die van de
 Priesters en Luiden van hoogen Staat zeer
 bemind werden. ALPINUS verhaalt, dat van
 de Wol der Katoenboomen, in Egypte *Cot-
 nem Segjar* genaamd, een zeer fyn Lywaat
 geweven werdt, dat men in Arabie *Sesſa*
 noemde. Hierom is 't bedenkelyk, of de
 Ko-

Herbacen. Syst. Nat. XII. Gen. 245. p. 462. Veg. XIII. p.
 522. Hort. Ups. 203. M. Med. 341. Gosf. Caulis decum-
 bente. H. Cliff. 350. R. Jagdh. 359. Gosf. frutescens Semine
 albo. C. B. Pin. 430. Gosſypium. CAM. Epit. 203. RUMPH.
 Amb. IV. p. 33. T. 12. DOD. Pempt. 64. LOB. I. 650.
 Xylon. TOURNEF. Inst. 107.

Koninglyke Gewaaden, waar mede Joseph door Pharao werdt omhangen, als ook de Stoffen, die men tot den opschik des Tabernakels gebruikte, *Fyn Linnen* in de Nederduitsche Vertaaling genaamd, (alwaar men 't Hebreeuwſche woord *Scheſch* heeft, in 't Griekſch *Bysfus* overgebracht,) wel iets anders dan Katoenen zyn geweest. Het weeven van Linnen was evenwel ook bekend in de Ooſterſche Landen, zo wel als het Vlaſch, dat de Hebreen *Piſchtha* noemden, maar 't Chaldeeuwſch *Kethan* ſchynt afkomstig te zyn van 't Arabiſch woord *Coton* of *Cotoun*, 't welk de oirſprong is van de hedendaagſche benaaming. Dat woord, niettemin, is ſlegts van Draaden, Touw, Garen of Lint, gemaakt, en dus zou *Coton* onder de Ooſterſche Volken van een dergelyke algemeene betekenis kunnen zyn geweest, als men hedendaags van Katoene Lywaaten ſpreekt.

De Duitſchers noemen het Katoen *Boomwol*, om hetzelve dus van de Beeſten-Wolle te onderſcheiden. Deze benaaming ſchynt niet zeer eigen, wanneer men op de geſtalte van de gewoone Katoen-Plant ziet, die in de gezegde Landen maar drie of vier Voeten hoog groeit. Dezelve is op de Vaste Kust, in Indoſtan en Bengale, zeer gemeen, doch allere meest op Koromandel, wordende overal Jaarlyks gezaaid. Dus levert dit Gewas die ver-

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
*Veel-
wannige.*

baazende menigte van Katoen uit, welke men aldaar tot het weeven der Chitsen en Katoene Lywaaten bezigt. Op de Oostindische Eilanden heeft men een grooter Soort van Katoenboomen, die wel eens Mans langte hoog worden, kunnende somtyds twee of drie Jaaren duuren, en men weeft 'er ook wel Doek, doch maakt 'er meest Katoene Garen van, zo RUMPHIUS verhaalt.

't Gewas, dat de Katoen voortbrengt, heeft volgens de beschryving Bladen, gelykende naar die van den Wilden Wyngaard, zagt en witachtig met eenige Wolligheid. Het draagt geele Bloemen, die in 't midden paarschachtig zyn, en eene Vrucht als een klein Appeltje of Grootte Noot, rondachtig gespits, welke, in eene witte Wolligheid, rondachtige bruine Zaaden bevat, grooter dan Peper, met een wit, vet Merg. Deeze Vrucht gaat in drie, vier of vyf deelen open, welke de Wol als in een Kelk bevatten. Ik hebze van alle die gedaanten. De Zaaden zyn in de Geneeskunde van gebruik, wordende geteld onder de verzagten- de Middelen, in 't byzonder dienstig in Melkdranken tegen de Hoest en Borstkwaalen, als ook tegen het Bloedspuwen en den Rooden Loop. De Olie, daar uit geperst, kan van de zelfde vrucht zyn als de Amandel-Olie.

(2) Katoenboom met gepalmde Bladen, de
Aip.

(3) *Gossypium* Fol. palmatis, Lobis lanceolatis, Caule
Frax.

*Slippen Lancetvormig , de Steng Heester-
achtig.*

III.
AFDEEL.
XIII.

HOOFD-
STUK.

II.

*Gosypium
Arboreum.*

Hooge.

Deeze is het , dien ALPINUS afbeeldt en beschryft , zeggende dat dezelve in eenige Tuinen en Plantagiën van Egypte groeide, doch dat men aldaar geen gebruik maakte van deszelfs Wol , wordende die van de voorgaande Soort , in Syrie of op Cyprus geteeld, daar toe in genoegzaame veelheid aangebragt. Men kan 'er byvoegen op Maltha , alwaar de Katoen - Teelt van dat Zaay - Gewas 't voornaamste bestaan der Ingezetenen uitmaakt. VESLINGIUS hadt aanzienlyke Katoenboomen by de Waterleiding der Stad Kairo , gezien. „ De Bladen , (zegt hy) , op Violetkleurige „ Takjes zittende , zyn , volwasfen , als in vyf „ Slippen diep verdeeld , waar van de twee „ onderften , als ook de bovenfte en langfte , „ met een klein hoekje Blads vergroot”. Dit zyn de Slipjes die de uitgesneeden hoeken stomp maaken , zo LINNÆUS spreekt. Hier door is deeze Soort van de voorgaande genoegzaam onderscheiden. TOURNEFORT zegt, dat de Bloemen donker paarsch zyn , 't welk

we-

Fruticoso. Gosf. Caule erecto. H. Cliff. GRON. Orient. 208.
R. Lugdb. 359. Gosf. latifolium. RUMPH. Amb. IV. p. 37.
T. 13. Gosf. Arboreum Caule laxi. C. B. Pix. 430. Gosf.
Herbaceum, f. Xylon Maderaspatense, rubicundo flore pen-
taphylleum. PLUK. Alm. 172. T. 183. f. 3. Cudupariti. Hort.
Mal I. p. 55. T. 31. Xylon Arboreum. TOURNEF. Inst. 101.
BERM. Fl. Ind. p. 150.

Bb 4

H. DEEL V, STUK.

III. wederom een aanmerkelyk verschil uitmaakt.
 AFDEEL, De Breedbladige Katoenboom van RUMPHIUS,
 XIII. met Bladen van wel een Voet, in vyf groote
 HOOFD- Slippen verdeeld, fchynt, zo wel als de *Cudu-*
 STUK. *Pariti* van Malabar en vooral de Kruidige
 Katoen van Madrafs by PLUKENET,
Veel-
ruige.
 * Zie II. fchoon ook eigentlyke Katoenboomen zynde*,
 D. III. ST. hier van te verschillen. Mooglyk zal de be-
 bladz. 155. handeling, Grond en Groeyplaats, hier van de
 oirzaak zyn. Aan de Oostzyde van Celebes
 plant men hem by de Huizen, zo om de Kost
 als om de Wol: de Bladen, naamelyk, worden
 als Moeskruid gekookt en gegeten, en de Wol
 gelyk het gewoone Katoen gesponnen. Op
 Malabar groeit dit Gewas wel twaalf Voeten
 hoog, en krygt een aanzienlyken Stam, zynde
 de Vragten wat langer en grooter dan die van
 de gewoone Katoen en driekantig. De Egypt-
 tenaaren maakten van de Wol, in 't geneezen
 van Wonden, in plaats van Vlasch gebruik,
 en, gebrand zynde, diende die tot Bloedstem-
 ping.

III. (3) Katoenboom met vyfkwabbige Bladen, die
Gossypium van onderen ééne Klier hebben; de Takjes
hirsutum. en Bladsteel:n Wollig ruig.
 Ruige.

Dee-

(3) *Gossypium* Fol. quinquelobis subtus uniglandulosus,
 Ramulis Petiolisque pubescentibus. Goss. frutescens pentaphyl-
 lon ex Insula Barbouthensi. PLUK. *Alm.* 172. *Phyt.* T. 299.
 f. 1. Nylon Americanum praestant. semine virescente, TOURNE-
 fort, 101.

Deeze, die een Takkige, ruige, Steng heeft, ^{III.} levert de beste Katoen in de Westindiën uit, ^{AFDEEL.} volgens XIII. HOOFD. TUK. Palyan. dria. *Tournefort*. *Plukenetius* noemtze *Heesterachtige Katoenboom*, die vyfbladig is, van 't Eiland *Barboude* (*). Dit zal het Gewas zyn, dat men *Siamfch Katoen* noemt, met groen Zaad, wordende op verscheide der Westindische Eilanden voortgeteeld, en leverende mooglyk die fyne Katoen uit, welke op de Engelsche en Fransche Eilanden in de Westindiën thans overvloedig valt, zynde wat grooter van Gewas dan de Levantsche, en mooglyk door de behandeling, Grond en Groeyplaats, in Bladerloof en Gestalte veranderlyk. De fynste Katoen komt voort op *Jamaika*, alwaar, behalve de Laage of Kruipe, een Heesterachtige Katoenboom gevonden wordt, van grootte als een *Persikboom* of *Hazelaar*, en eene die de hoogte krygt van een *Eikeboom*, hoedanige ook in *Brasil* en op andere plaatsen van *Amerika* voorkomt, schynende aldaar natuurlyk te zyn. Deeze is het, van welken men getuigt, dat hy de hoogte van tien *Ellen* bereikt. Het byzondere is, dat hoe grooter de eigentlyke Katoenboomen zyn, en hoe grooter de *Vrugt*, hoe grover

Wol

(*) Hy zegt *ex Insula Barbouthensi*, waar van men *Barbadense* gemaakt vindt door den Ridder; doch ik geloof, dat hy daar mede niet het groote Eiland *Barbados*, maar het kleine Eilandje *Barbuda*, of *Berbuda* beoosten *St. Kristoffel* en benoorden *Antigua*, ook de Engelschen toebehoorende, bedoelt.

III. **Wol zy uitleveren.** Dit maakt, dat de Laage
 AFDEEL. XIII. Katoen, die echter op de gezegde Eilanden
 HOOFD- wel eens Mans langte hoog wordt, byna door
 STUK. de geheele Wereld is voortgeplant; gelyk in
 Veel- *wannige.* China daar van een onverbeeldelyke menigte
 wordt gesponnen.

IV. **(4) Katoenboom met driekwabbige spitse Bla-**
Gosypium **den, van onderen met ééne Klier; de Tak-**
Religiosum. **jes zwart gestippeld.**
Godsdien-
stige.

Ik vind de reden niet, van den zonderlingen bynaam deezer nieuwe Soort, die een Heester is, de Takken nauwlyks Haairig, maar, zo wel als de Bladsteelen, met zwarte Stippen besprengd; de Bladen Hartvormig hebbende, zynde diep in drieën, maar, in een vrugtbaarer Grond, in vyf Kwabben gesneeden, gespitst, en hebbende onder de middelste Rib alleenlyk ééne Klier. De Groeyplaats wordt in de Indiën gesteld. Die van PLUKENETIUS, hier aangehaald, was afkomstig van 't Eiland Providence.

V. **(5) Katoenboom met driekwabbige effenrandige**
Barbade- **Bladen, van onderen met drie Klieren.**
se.

Barbadi- **Tot deeze Heesterachtige Katoen, op 't Ei-**
sche. **land Barbados groeiende, betreft PLUKENE-**
 TIUS

(4) *Gosypium* [Fol. trilobis acutis subtus uniglandulosis, Ramulis nigro-punctatis. Gosf. Frutescens annuum, Fol. Vitis ampliore quinquefido. PLUK. *Alm.* 172. T. 133. f. 2?

(5) *Gosypium* Fol. trilobis integerrimis, subtus triglandulosis. H. *Ups.* 204. *Gosypium frutescens annuum Barbadenfe.* PLUK. *Alm.* 172. T. 133. f. 1.

TIUS het Laage Kruidige Katoen-Gewas van III.
 onze eerste Soort. LINNÆUS onderscheidt ^{AFDEEL.}
 dezelve daar van, door de drie Klieren onder de ^{XIII.}
 Ribben der Bladen, niet plaats hebbende in de ^{HOOFD-}
 Gewoone Katoen. Zou dit ook eene veran- ^{STUK.}
 dering of Verscheidenheid kunnen zyn? Immers ^{Polyan-}
 men vindt aan de laatstgemelde fomtyds Bla- ^{dria.}
 den die in drieën zyn gefneeden, en het is te
 denken, dat menze op Barbados zo wel van
 Zaad gewonnen zal hebben, als in de overige
 deelen der Westindiën. Men heeft sedert eeni-
 ge Jaaren, in onze Volkplantingen en Bezit-
 tingen, zo aan de Vaste Kust van Zuid-Ame-
 rika, als in de Westindiën, Plantagiën van
 Katoen begonnen aan te leggen, die zo wel
 geslaagd zyn, dat 'er veel beter en fyner Ka-
 toen gewonnen wordt, dan in de Levant,
 geldende die van Suriname, Essequibo en de
 Berbice, wel eens zo veel en de Kurasfausche
 fomtyds byna viermaal zo veel als die van Smyr-
 na. Sedert het jaar 1753 tot 1770 is van Su-
 riname herwaards overgebracht, meer dan agt-
 honderd zestigduizend Ponden Katoen.

H I B I S C U S.

De Bloem gelykt, in dit Geslagt, veel naar
 die van de Althæa, wier Griekfche naam hier
 op is toegepast, en het heeft ook een dubbel-
 den of twee Kelken, waar van de buitenfte
 veelbladig is, de binnenfte Bekerachtig, in vy-
 ven verdeeld. Het Vrughtbeginzels, dat rond-
 ach-

III. achtig is met een enkelen Styl, wordt een
 AFDEEL. Vrugt, die uit vyf samengegroeide Huisjes be-
 XIII. staat, bevattende veele Nierachtige Zaaden.
 HOOFD- 't Getal der Soorten, byna altemaal Indische
 STUK. Gewassen, de meesten Heesterachtig en veelen
Veelman- nige. in 't Geslagt van Ketmia by T O U R N E F O R T
 begreepen, is vyf- of zes - en - twintig, als
 volgt.

I. (1) Hibiscus met Eyronde, gespitse, Zaags-
 Hibiscus wys' getande Bladen; de Steng geheel en-
 Moscheu- keld en Bloemdraagende Bladsteelen.
 101. Steelbloe- mige.

Deeze, in Kanada en Virginie groeiende, wordt voor de *Rosa Moscheutos* van PLINIUS aangezien, waar van de bynaam. Hy zegt, dat dezelve groeit aan een Steng als van de Malva, met Bladen van den Olyfboom. De Bloem zit hier op den Bladsteel, even als in de Turnera met Olmen-Bladen.

II. (2) Hibiscus met een geheel enkelde, Kruidige
 Palustris. Steng, de Bladen Eyrond, byna drie-
 Grootbloe- kwab- mige.

(1) *Hibiscus* Fol. ovatis acuminatis ferratis, Caule simplicissimo, Petiolis Floriferis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 846. p. 463. *Veg.* XIII. p. 522. Hib. Fol. ovatis crenatis, angulis lateralibus obsoletis. *H. Cliff.* 349. *R. Lugdb.* 358. *Alcea Rosea peregrina* &c. *CORN. Canad.* 145. *MORIS. Hist.* II. p. 532. S. 5. T. 19. f. 6. *GRON. Virg.* 102.

(2) *Hibiscus* Canle Herbaceo simplicissimo, Fol. ovatis subtilibus subtus tomentosus, Floribus axillaribus. *Althæa palustris.* *C. B. Pin.* 316. *Althæa Hortensis sive peregrina* DOD. *Pempt.* 655. *Ketmia palustris* Flore purpureo. *TOURNEF. Inst.* 100.

*kwabbig, van onderen Wollig; de Bloemen
in de Oxelen.*

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

De gestalte van deeze is als de voorgaande. Het schynt te zyn de *Moeras-Ketmia*, die Heesterachtig is, met zachte Bladen als van Eschdoorn en een zeer groote witte Bloem, die paarsch genaveld is, van CLAYTON in Virginie waargenomen en door den Heer GRONOVIVS tot de voorgaande Soort betrokken. Die welke DODONÉUS in de Nederlandsche Hoven waarnam, onder den naam van *Vreemde Witte Heemst of Witte Hof-Maluwe*, by hem afgebeeld, heeft de Bladen meer gelykende naar die der Popelieren (*). Zy zyn breed-Eyronnd, stomp getand, drieribbig, van onderen Wollig. 't Gewas duurt maar één Jaar, zegt onze Ridder, en heeft Stengen van anderhalf Voet hoog, die niet Takkig zyn. De Bloemsteeltjes komen enkeld voort uit de Oxels der bovenste Bladen, zyn langer dan de Bladsteelen, eenbloemig, geknikt. De Bloem is zeer groot.

(3) *Hibiscus met Hartvormige effenrandige*

III.
Blad-*Populneus,*
Popeliet-
bladige.

(*) *Ketmia Americana Populi folio.* TOURNEF. *Inst.* 100. wordt hier aangehaald door den Heer GRONOVIVS, doch zodanige, maar wel *Africana*, is by TOURNEFORT niet.

(3) *Hibiscus Fol. Cordatis integerrimis, Caule Arboreo, Calyce exteriori indiviso.* *Fl. Zeyl.* 258. *Alcea Malabariensis, Abutili folio &c.* RAJ. *Hist.* 1669. *Novella Littorea.* RUMPH. *Amb.* II. p. 224. T. 74. *Bupariti.* *Hert. Mal.* I. p. 51. T. 29. BURM. *Fl. Ind.* p. 150.

II. DEEL, V. STUK,

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

Bladen, een Boomachtige Steng, de buitenste Kelk onverdeeld.

*Veel-
mannige.*

Deeze Oostindische voert den bynaam van *Popelierbladige*. Het zou de *Strand Nieublads-Boom* van RUMPHIUS zyn, wiens Bladen, oud wordende, veel naar die van den Zwarten Popeliet gelyken. De Bloemen zyn als Roosjes, geel van kleur, gaapende den geheelen voormiddag, doch 's namiddags zig sluitende, en dan ligt rood wordende. In 't midden is een Styltje met geele Meelknopjes bezet, de Vrucht wordt een vyfhoekig Zaadhuisje van twee Vingeren lang en een Duim dik, in vyf Holigheden veele Zaadkorrels bevattende. Hiet mede schynt overeen te komen de *Bupariti* van Malabar, die een hooge dikke Boom wordt, daar de Ambonsche doorgaans maar een Struik blyft, of den Stam zelden dikker dan een Man om zyn Middel heeft.

IV.
Tiliaceus.
Linde-
bladige.

(4) *Hibiscus met Hartvormige, rondachtige,*

(4) *Hibiscus* Fol. Cord. subrot. indivisis acum. crenatis, Caul. le Arboreo, Cal. exteriore decem-dentato. R. Lagab. 532. Fl. Zeyl. 259. Malva Arborea maritima. SLOANE. Jam. 95. Hist. I. p. 215. T. 134. f. 4. Alcea Mal. Abutili folio, Flore minore. RAJ. Hist. 1070. Alcea Indica Sinasum Flore luteo Malvaceo. PLUK. Amaltb. VI. p. 355. f. 5. Alcea maritima Arboreascens diffusa. BROWN. Jam. 284. Novelia. RUMPH. Amb. II. p. 218. T. 73. Pariti C. Tali-Pariti. Hort. Mal. I. p. 53. T. 30. Kermitia Zeylanica sempervirens & florens, Fl. Luteo. BURM. Zeyl. p. 136. BURM. Fl. Ind. p. 150.

onverdeelde, gespitsde, gekartelde Bladen, een Boomachtige Steng, den buitensten Kelk tientandig.

III.
AFDEEL
XIII.
HOOFD-
STUK.

Deeze Soort is de eigentlyke *Nieuw-Blad Boom* van RUMPHIUS, dus genaamd, om dat 'er geduurig jonge Bladeren aan voortkomen. Hy groeit op alle de Oostindische Eilanden, en ook zo 't schynt in Westindie: ten minste wordt hier t'huis gebragt de *Boomachtige Zee-Malva* van SLOANE, met een rondachtig, klein, gespitsd Blad, dat van onderen wit is, en van wiens Bast men Touw kan maaken: zo ook die van BROWNE, beiden op Jamaika waargenomen. Hier toe behoort de *Pariti* of *Tali-Pariti* van Malabar, een Boom van drie Mans langten hoog, wiens Bloemen van buiten ruuw, uit den witten geelachtig in 't midden rood zyn, met den buitensten Kelk uit tien spitse Blaadjes bestaande, 't welk met de Kenmerken van dit Geslagt beter strookt. De jonge Bladen zyn driekwabbig, van onderen met drie Gaatjes. Aan den voet der Bladsteelen komen groote rondachtige Stoppels voor. Men maakt van deezen Boom veel gebruik in Oostindie, en, zo het de *Ceylonsche Ketmia* met Linde-Bladen, die altyd groen is en bloeit, van den Hoogleeraar BURMANNUS zy, dat wordt hy aldaar *Surigahas* of *Zonneboom* genoemd, om dat de Bloemen by het opgaan

Polyandra.

van

III.
AFDEEL.
XIII.

HOOFD-
STUK.

V.
Simplex.
Lelieach-
tige.

van de Zon geel ontluiken, rood wordende en afvallende by derzelve Ondergang.

(5) *Hibiscus met Hartvormige driekwabbe uitgegulpte effenrandige Bladen, de Steng Boomachtig geheel enkeld.*

De Bloem van deeze is Lelieachtig by SLOANE, en tevens niet alleen hoogrood, maar van aanzienlyke grootte. Hy voegt 'er by, dat dezelve ook *Mahot* of *Mangrove-Tree* genoemd wordt, en dus zou dezelve mede tot de *Man-*

* Zie ons *gliers* behooren *. Derzelve Bast wordt wel tot Run of tot Lederbereiding gebezigt, doch niet tot het maaken van Bindzels en Touwen, gelyk deeze, in de Fransche Eilanden *Mahot* genaamd, waar van het gebruik, ten dien einde, in de Westindiën algemeen is, en mooglyk zyn die Touwen, welken men *Vyge-Touwen* noemt, daar van afkomstig.

VI.
Rosa
Sinensis.
Roosach-
tige.

(6) *Hibiscus met Eyronde gespitse Zaagswys getande Bladen, de Steng Boomachtig.*

(5) *Hibiscus* Fol. Cord. trilobis repandis integerrimis, Caule Arboreo simplicissimo. *Malva Arborea* Folio rotundo, Flore Liliaceo. SLOAN. *Jam.* 95. *Hist.* I. p. 95. T. 134. f. 1, 2, 3.

(6) *Hibiscus* Fol. ovatis, acuminatis, serratis, Caule Arboreo. *Fl. Zeyl.* 260. *Alcea Javanica* Arboreascens, Flore pleno rubicundo. BREYN. *Cent.* 121. T. 56. *Flos Festivalis.* RUMPH. *Amb.* IV. p. 24. T. 8. *Schem-Pariti.* *Hort. Mal.* II. p. 25. T. 16. *Ketmia Sinensis*, Fr. subrotundo, Flore pleno. TOURNEF. *Inst.* 100. BURM. *Zeyl.* 133.

De bynaam van *Chineefche Roos* komt eigen- III.
 er toe aan de *Camellia*, hier voor beschree- AFDEEL-
 ven *. De tegenwoordige is, niettemin, ook XIII.
 een zeer fraay Heester - Gewas, dat RUM- HOOFD-
 PH I U S *Feestbloem* tytelt, volgens den Maleitsen STUK.
 naam * *Bonga Raja*; zeggende dat het een der *Polyan-*
 uitmuntendste Bloemen is in Oostindie, van *dria.*
 gedaante als een Roos, 't Gewas, daar dezel- * II. D.
 ve aan groeit, heeft omtrent de grootte van III. STUK,
 een Hazelaar, maar een dikker Stam, zegt hy, bl. 157.
 gemeenlyk als een Kinder-Arm. Onze Haze-
 laars hebbenze wel dikker. De Schors is ruuw
 en licht graauw, sappig, latende zig gemak-
 kelyk afschillen. De Takken verdeelen zig in
 dunne Looten, die naar den Grond hangen,
 wegens de zwaarte der Bloemen; 't welk ge-
 legenheid geeft, om 'er Prielen en Gaande-
 ryën mede te bedekken. Daar komen Roode en
 Witte van voor, en onder dezelven, weder-
 om, enkele en gevulde (*). De Enkelde Bloem
 is Klokvormig als die der Stokroozen, van vyf
 groote Bladeren gemaakt, die van een dunnen
 Hals breed uitioopen, en dus, op zig zelf, wei-

(*) *Variat Flore pleno* zegt de Ridder; doch zyn Ed. hadt
 veel beter gezegd, *Variat Flore albo & rubro*. De Kleuris
 wezentlyk een Verscheidenheid; de enkelde en dubbeldheid
 der Bloemen maar toevallig; gelyk Doktor HILL heeft aan-
 getoond. In de Malab. Kruidhof staat zelfs, dat na verloop
 van agt Jaaren de enkelde in dubbelde veranderen. Dus blyft
 het dan 't zelfde Gewas, dat in de Roode en Witte ver-
 schilt.

C6

III. weinig gelyken naar Rooze-Bladen. De Kleur
 AFDEEL. is, in de Roodbloemige, hoog Karmozyn-Rood,
 XIII. en in 't midden bruin Rood. Deeze Bloem
 HOOFD- komt voort uit een Kelk van vyf Slippen, die
 STUK. door een anderen Kelk van Sterswyze puntjes
Veelman-
nige. omvangen wordt. Uit het midden ryst een
 Styl, van by de drie Duimen langte, die som-
 tyds met verscheide Bloemen, als by Verdie-
 pingen, omringd is, en dus een zogenaamde
 Bloem met Kindertjes vertoont; somtyds ge-
 heel met Bloembladen: zynde de Meeldraadjes
 die in de enkelde als fyne Draadjes met roode
 Knopjes, van een Pypje rondom den eigently-
 ken Styl, die een rood Pylaartje is met vyf
 Fluweele Topjes, voortkomen, dus veranderd.
 Dit Jaar heeft voor de eerste maal zulk een
 Plant hier in de Hortus Medicus gebloeid.

RUMPHIUS getuigt, dat dit Gewas geen
 Vrucht of Zaad voortbrenge; doch zulks is zo
 onwaarschynlyk, ten opzigt van de Enkelde,
 als van de Dubbelde, dat die een rondachtige
 Vrucht zou geeven; gelyk 'er de *Chineesche*
Ketmia met eene rondachtige Vrucht en eene vol-
le Bloem, van TOURNEFORT, 't zy dan te
 regt of t'onregt, toe betrokken wordt. Een
 fraay Bloem-Gewas, in China *Meutan* of *Bou-*
van genaamd, ook Bloemen als Roozen draa-
 gende, (zo wel als de *Camellia* of *Tsubakki*,
 voorgemeld,) verschilt 'er veel van, en, dewyl
 deeze, hier beschreevene, op Ceylon en Ma-
 labar natuurlyk groeit, zo verdient zy den naam
 niet

niet van Chineefche , maar veeleer van Indi- III.
sche of *Javaanfche Roos* , gelyk BONTIUS AFDEEL.
 haar noemde. Zonderling is 't , dat men te HOOFD-
 Batavia en elders , van deeze Roozen , de Roo- STUK.
 de gebruikt , om de Schoenen en ander Leder *Polyan-*
 zwart te maaken , en deswegen geeft men daar *dria.*
 ook wel den naam van *Schoen-Roos* aan. Som-
 migen noemenze *Gekken-Roos* ; 't zy , om dat
 het jonge Volk , in de grootste losbandigheid ,
 zig daar mede het Hoofd en Haar , op vro-
 lyke Gezelschappen , verfiert ; of om dat het
 Roozen zyn zonder eenigen Reuk. Het Vrouw-
 volk , onder de Javaanen , misbruiktze wel ;
 tot afdryving van de Vrugt.

(7) *Hibiscus met Hartvormige gekerfde Bla-* VII.
den , de buitenste Kelken tweemaal zo *Hibiscus*
lang , de Steng Heesterachtig , de Takken *Brasilien-*
ruig. *sis.* Moerbe-
 siebladige.

Bedenkelyk wordt door LINNÆUS hier de
 Heesterachtige *Ketmia met Moerbezie - Bladen*
 en eene paarsche Bloem , van PLUMIER , t'huis
 gebragt , daar hy den bynaam aan geeft van
Brasiliaanfche. Het is , volgens zyn Ed. , een
 kleine ruige Heester , veel gelykende naar de
 Negende Soort.

(8) Hi-

(7) *Hibiscus* Fol. Cordatis denticulatis , Calycibus exterioribus duplo longioribus , Caule Fruticoto. Ramis hirtis. *Ketmia frutescens Mori folio* , Flore purpureo. PLUM. *lc.* 160. f. 1?

Cc 2

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

(8) *Hibiscus met Lancetswys Eyronde, gespitste, Zaagswys getande Bladen, een Kruidige Steng en ruuwe Takken.*

VIII.
Hirtus.
Ruige.

Deeze heet, by PLUKENETIUS, de Heesterachtige *Malabaarsche Alcéa*, met styfachtige smalle Bladen, schoon roode Bloemen en een gepluisd Zaad. Het is een klein Gewas, overal bezet met styve Haairtjes. Het valt ook op Java en elders in Indie.

IX.
Matabilis.
Veranderlyke.

(9) *Hibiscus met vyfhoekig Hartvormige flauw getande Bladen, de Steng Boomachtig.*

De veranderlykheid van Kleur geeft den bynaam aan deeze, welke RUMPHIUS *Uurbloem* tytelt, om dat haare Bloem 's morgens ontlukkende Wit, 's middags Vleeschkleurig, en tegen den avond regt Rooze-Rood is, wanneer die zig toefluit, en niet weder open gaat, wordende 's daags daar aan door anderen vervangen. Zy is grooter dan de Stokkroozen, wyd

(8) *Hibiscus* Fol. lanceolato - ovatis acuminatis serratis, Caule Herbaceo, Ramis scabris. *Alcea* Frut. Malab. angustis foliis rigidiusculis &c. PLUK. *Alm.* 14. T. 254. f. 3.

(9) *Hibiscus* Fol. Cordato - quinquangularibus obsolete serratis, Caule Arboreo. *Hort. Ups.* 205. *Cliff.* 349. R. *Lag.* 353. BROWN. *Jam.* 286. N. 7. *Althæa* Arborea Rosa Chinenfis. MORIS. *Hist.* II. p. 530. S. 5. T. 18. f. 2. Rosa Chinenfis. FERR. *Flor.* 493. T. 497. MER. *Sur.* T. 31. *Flores* Horarius. RUMPH. *Amb.* IV. p. 27. T. 9. *Hina* Pariti. *Hort. Mal.* VI. p. 66. T. 33 - 41. BURM. *Fl. Ind.* p. 151.

wyd uitgespreid, wel twee Handpalmen breed, III.
 voor 't overige als dezelve, komende altoos AFDEEL.
 enkeld voor, en eene Vrucht voortbrengende HOOFD- XIII.
 van vyf Hokjes, met veele Zaaden bezwan- STUK.
 gerd. Deeze fchynt uit China afkomstig te ^{Polyan-}
 zyn, wordende dikwils *Chineefche Roos* gehe- ^{dria.}
 ten, en onder dien naam bekend in de Open-
 baare Tuinen; zynde by FERRARIUS en
 MERIAN afgebeeld. In de Malabaarse Kruidhof
 vindt men 'er vier Platen van. Hy heeft ook
 geen Reuk, en wordt van RUMPHIUS als
 een oprechte Stokroos aangemerkt, MORISON
 heeftze tot de Althéa betrokken (*).

(10) *Hibiscus met Hartvormige gekartelde* X.
Bladen, die kleine zyd-Hoekjes hebben, *Malvavisc-*
de Steng Boomachtig. *cus.*
 Mexikaan-
 sche.

Deeze is, door DILLENIUS, onder den
 naam van *Malvaviscus* met een geslooten Me-
 nie-roode Bloem, afgebeeld, en komt anders
 overeen met de Malva, die Klyfachtige Bladen
 heeft, van PLUMIER, zynde de *Indifche*
Boomachtige Alcéa met een zagt Blad en eene
 zeer

(*) Zie 't I. DEELS, XI. STUK van deeze *Nat. Historie*,
 bl. 195. alwaar dit Gewas wordt bedoeld.

(10) *Hibiscus* Fol. Cordatis crenatis, angulis lateralibus ex-
 timis parvis, Caule Arboreo. Hort, Cliff. 349. R. Lugdb. 358.
Hibiscus frutescens &c. BROWN. Jam. 284. *Malvaviscus*
Arborecens &c. DILL. Elth. 210. T. 170. f. 203. *Malva*
Folio Hederaceo, Flore coccineo. PLUM. Ic. 169, f. 2. *Alcea*
Indica Arborea &c. PLUK. Alm. 14. T. 257, f. 1.

CC 3

III. zeer groote fchoon hoogroode Bloem. In de
 AFDEEL. Hortus Medicus alhier bloeit thans deeze Soort,
 XIII. wel eens Mans langte hoog, en heeft de Bloem
 HOOFD- ook zodanig geflooten, als DILLENIUS
 STUK. die afbeeldt. De Vrugt is een Klootronde Be-
 veelman- zie met vyf eenzaadige Hokjes, zegt LINNÆUS.
 nige. De natuurlyke Groeiplaats zou in Nieuw Spanje
 zyn.

XI.
 Spinifex.
 Gedoorn-
 de.

(II) Hibiscus met Hartvormige, gekartelde,
 onverdeelde Bladen, de Zaadhuisjes met
 uitsteekende Doortjes.

Deeze Soort is van den Heer JACQUIN
 aan de Zee-Kusten der Karibifche Eilanden
 waargenomen. Het was een Heester van vyf-
 tien Voeten hoog, met regte, dunne, Takken,
 waar van de jongften ruuw en Haairig, de Bladen
 Hartvormig gefpitst, ongelyk op de kanten ge-
 fchaard, wederzyds ruuw, gefteeld, altemaal
 onverdeeld. Eenbloemige Steeltjes kwamen uit
 de Oxels der Bladen voort, met fraaije, reu-
 kelooze, geele Bloempjes, den buitenften
 Kelk (*) altoos in vyven gedeeld hebbende,
 met een Haairig Vrughtbeginzel. Vyf Zaadhuis-
 jes

(II) Hibiscus Fol. Cordatis crenatis indivisis, Capsulis Spi-
 nis exstantibus. Abutilon Amer. frut. Fol. subrot. Fl. luteo,
 Fructu aculeato majore. PLUM. Spec. 2. Ic. 1. JACQ. Amer.
 Hist. p. 196.

(*) Ik twyfel niet, of hier zal de binnefte Kelk gemeend
 worden; want anders zou het ftryden tegea de Kenmerken
 van dit Geflagt.

jes hadden ieder drie Doornen, een langen, twee korten, doch die zo tegen elkander slootten, dat het getal der Doornen, 't welk wezentlyk vyftien was, maar vyf fcheen te zyn. Zy bevatteden ieder een enkeld Zaad.

III.
AFDEEL
XIII.
HOOFD-
STUK.
*Polyan-
dria.*

Hier kan, myns oordeels, als eene Verfcheidenheid bygevoegd worden dat Westindifche Gewas, waar van onder den naam van *Malache* een nieuw Geflagt gemaakt is by 't uitgeeven der Afbeelding van EHRET, als of hetzelve niet tot één der Geflagten van deeze Klasse, en in 't byzonder van de Maluwachtige Planten, te brengen ware (*). Het eenigfte is, dat de Bloemen hier in eene Aair vergaderd zyn; want de Zaadhuisjes, die ook gedoornd zyn, en een enkel Zaad bevatten, komen nagenoeg overeen; zynde de Bladen mede ruuw, en 't Gewas een Heefter, met verfcheide Stengen van vyf Voeten hoog, door SLOANE aan de Oevers der Rivieren op Jamaika waargenomen. Men kan de befchryving verder aldaar nazien.

(12) Hi-

(*) *Malacha scabra*. TREW. *Ehret* Tab. XC. *Abutilon* Foliis ovato-cordatis acuminatis rugosis &c. MILL. *Abridgm.* Ed. V. *Abutilon Americanum* palustre, Spicâ Florum pyramidali, Flore parvo exalbido. PLUM. Sp. 2? *Alcea* Frut. aquatica, Folio cordato scabro, Flore pallide luteo. SLOANE *Jam.* 97. *Hist.* I. p. 221. T. 139. f. 2. ROYEN *Logdhat.* p. 533.

CC 4

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

(12) *Hibiscus met Wigswys' Eyronde, aan 't end diep gekerfde Bladen, de Steng Boomachtig.*

XII.
Hibiscus
Syriacus.
Syrische.

RAUWOLFIUS heeft deeze in de Oosterfche Landen ontdekt, waar van de Afbeelding door hem aan CAMERARIUS is medegedeeld. Uit Zaad is zy voortgeteeld in de Hoven van Europa, waar men Verscheidenheden van dezelve ziet, met paarschachtig blaauwe, wit en rood bonte en geele Bloemen, door TOURNEFORT, die het Gewas *Syrische Ketmia* noemt, opgetekend. Deeze Soort maakt de gewoone *Althéa-Boompjes* van onze Bloemhoven uit.

XIII.
Ficulneus.
Vygebladi-
ge.

(13) *Hibiscus met vyfdeelig gepalmde Bladen; een gedoornde Steng; de Bloemen gesteeeld.*

Onder den naam van *Ceylonsche Ketmia* met Vygebladen is deeze zeer fraay in Afbeelding gebragt door den kundigen DILLENIUS. Men vindtze ook in andere Europifche Kruidhoven, dan die van Eltham, door hem beschree-

(12) *Hibiscus* Fol. cuneiformi - ovatis, superne inciso - dentatis, Caule Arboreo. *H. Cliff.* 350. *Ups.* 205. *Alcea arborescens* Syriaca. *C. B. Pin.* 316. *Alcea arborescens*, *CAM. Hort.* T. 3, 4. *Ketmia* Syrorum. *TOURNEF. Inst.* 99.

(13) *Hibiscus* Fol. quinquefido - palmatis, Caule aculeato, Floribus pedunculatis. *H. Cliff.* 492. *R. Lugdb.* 359. *Fl. Zeyl.* 263. *Ketmia* Zeylanica Fici folio, Perianthio oblongo integro, *DILL. Elsb.* 190. T. 157, f. 190. *BUKM. Fl. Ind.* 152.

schreeven. 't Gewas heeft een ruuwe regte III.
Steng, van twee Voeten hoog, met kleine AFDEEL.
Doorntjes: de Bladen vyfkwabbig; de Bloe- XIII.
men enkeld, knikkende. HOOFD-
STUK.

(14) Hibiscus met Zaagswys' getande Bladen; XIV.
de ondersten Eyronde, onverdeeld; de bo- Sabdariffa.
vensten in zevenen verdeeld; met een on- Zuurbla-
gedoornde Steng en ongesteelde Bloemen. dige.

Verscheiderley is de verdeeling der bovenste Bladen opgemerkt in deeze Soort, ook in Oost-indie groeiende, en van daar in de Europeische Tuinen overgebracht. De gemeenste heeft de bovenste Bladen in drieën verdeeld, en deeze is de *Indische Althéa*, met Katoenbladen, den smaak van Zuuring hebbende, door HERMANNUS onder de Plantgewassen van den Leidschen Akademie-Tuin beschreeven, als een Jaarlyksch Gewas, met een Steng van drie Voeten, die groen en glad is; de Bladen driekwabbig, bly-groen en lang gesteeeld: geevende op korte Steeltjes, uit de Oxelen, groote Roosachtige Bloemen, gelyk die van dit Geslagt, waar op Vrugten of Zaadhuisjes volgen als gewoonlyk. De Bladen, zegt hy, die Zuurachtig en wat Lymerig van Smaak zyn, worden van de Indiaanen, of alleen, of

(14) *Hibiscus* Fol. serratis, inferioribus ovatis indivisis, superioribus septenis partitis, Caule inetmi, Floribus sessilibus. JACQ. *Obs.* II. T. 35. tripartitis. *Sp. Plant.* II. p. 978.

Cc 5

III. of met ander Moes gekookt en gegeten. Van
 AFDEEL. de Steelen maaken zy , even als wy van die
 XIII. van Hennip, tot Touw draaijen gebruik. Men
 HOOFD- zaait het daarom jaarlyks in Indie.
 STUK.

Guinee-
 fche Zuu-
 ring.

Als eene Verfcheidenheid was hier toe be-
 trokken, de *Ongedoornde Hibiscus*, met Zaags-
 wys' getande Bladen, de onderften geheel, de
 middelsten in drieën, de bovensten in vyven
 verdeeld, van den Hoogleeraar A. v. ROYEN (*),
 welke de Indifche *Alcéa* met een groote Bloem,
 van BAUHINUS, ende *Sabdarifa* der Autheu-
 ren zou zyn. Dezelve heeft, zo men aanmerkt,
 de Bladen fomtyds in drieën, fomtyds in vy-
 ven, fomtyds ook in zevenen, verdeeld, en
 hier toe behoort de *Amerikaanfche Alcéa* van
 CLUSIUS. De Heer JACQUIN vindt dee-
 ze Soort als een Zaaygewas in de Tuinen op
 de Westindifche Eilanden, zynde derwaards, zo
 men zyn Ed. berigtte, van Guinée uit Afrika
 overgebracht; weshalve ook de Franschen die
Ozeille de Guinée, dat is Guineefche Zuuring
 noemden. Hier van kwamen voor, die de
 Kelken Bloedkleurig of donker rood, of uit
 den groenen witachtig hadden, zynde dezelve
 dik, Vleezig, Sappig, ftyf en broofch. „ De
 „ Stengen volgen de Kleur van den Kelk
 „ meer

(*) *Hibiscus inertis*, Fol. serratis: infamis indivisis, me-
 diis tripartitis, summis quinque-partitis. R. *Lugdb.* 359. *Al-
 cea Indica magno Flore.* C. B. *Pin.* 317. *Alcea Americana.*
 CLUS. *Hist.* II. p. 16. *Sabdarifa.* DOD. *LOB.* *CAM.* &c.
 JACQ. *Obs.* II. p. 10.

„ meer of min. 't Is een jaarlykſch Gewas, III.
 „ van eens Menſchen hoogte. De Doorens ^{AFDEEL.}
 „ heeft het niet, waar mede de *Hennipachtige* ^{XII.}
 „ gewapend is, daar het in Geſtalte zeer me ^{HOOFD-}
 „ de overeenkomt, en, dewyl die in de Eu- ^{STUK.}
 „ ropiſche Broeihuizen niet ongemeen is, zal ^{Polyan-}
 „ ik het Gewas niet nader beſchryven. De ^{dria.}
 „ dubbelde Kelk, begaafd met een aangena-
 „ me Zuurheid, is byna het eenigſte, dat men
 „ van deeze Plant gebruikt. Het Zaadhuisje
 „ wordt doorgaans weg geſmeeten; hoewel men
 „ de Knoppen zelden afplukt, voor dat de
 „ Vrucht haare volkomene grootte bekomen
 „ heeft. Zy worden niet raauw gegeten, maar
 „ men kooktze ruim een half Kwartier in Wa-
 „ ter, en dan, een weinig gedroogd zynde,
 „ worden zy bekwaam tot allerley ſoort van
 „ Konfituur, welke in Smaak gelykt naar de
 „ Europiſche Aalbeſfen-Geley, zynde naar de
 „ Kleur der Knoppen, die men gebruikt heeft,
 „ wit of rood. Maar, om dezelve zoet te
 „ maaken, wordt magtig veel Suiker vereiſcht.
 „ De Geley daar van, welke onbedorven
 „ naar Europa kan overgebracht worden, is zeer
 „ aangenaam van Smaak. Het uitgeperſte Sap,
 „ met Suiker gemengd, geeft door Gifting een
 „ niet onaangenaamen Wyn, die rood of wit
 „ van Kleur is, doch naauwlyks een Maand
 „ goed blyft. De Franschen noemen dien
 „ *Zuuring - Wyn*, de Engelschen *Zuuring-*
 „ *Koeldrank*. Om kort te gaan, alle Konfituu-
 „ ren,

III. „ ren, daar van gemaakt, zyn in de Westin-
 AFDEEL. „ diën zeer geacht; om dat menze smaakelyk,
 XIII. „ en tevens, door de verkoeling, tot de Ge-
 HOOFD- „ zondheid strekkende vindt.”
 STUK.

XV. (15) *Hibiscus met Zaagswys' getande Bla-*
den, de bovensten Palmswys' in vyven
gedeed, van onderen éénklierig; met een
gedoornde Steng en ongesteelde Bloemen.
 Hibiscus
 Cannabi-
 nus.
 Hennip-
 achtige.

De gedoorndheid van de Steng onderscheidt voornaamelyk deeze Soort, die met de voorgaande anders in byna alle opzigten overeenkomstig is: want de verdeeling der Bladen is aanmerkelyke speelingen onderhevig. Hier zyn de Bladsteelen van onderen met regte, en in de voorgaande met kromme Doorntjes gewapond, die in de Vygbladige op roode Wratjes zitten. Zulks kan dienen als een onderscheidend Kenmerk van deeze drie Soorten. De tegenwoordige, die op Ceylon natuurlyk groeit, van GARCIA'S *Bangue* getyteld, volgens den inlandschen naam, heeft een Steng van vyf Voeten hoogte, en draagt een rondachtige rui-ge Vrucht, in de Kelk vervat. De Steelen kunnen

(15) *Hibiscus* Fol. serratis, superioribus palmatis, quinquepartitis, subtus uniglandulosis, Caule aculeato, Floribus sessilibus. *Alcèa Benghalensis spinosissima* &c. COMM. Hort. I. p. 35. T. 18. *Ketmia Indica*, Fol. digitatis, Flore magno Sulphureo, Umbone atro-purpureo, Petiolis spinosis. EHRET. Tab. VI. Fig. 1. *Ketmia Indica Cannabinae foliis, Bangue dicta.* BURM. Zeyl. 134. Fl. Ind. 152.

nen, als die van Hennip, tot het maaken van III.
 Touwwerk gebruikt worden, en het Zaad AFDEEL.
 zou, benevens de Bladen, by de Oosterlingen XIII.
 in achtung zyn, tot opwekking van de Minne- HOOFD-
 drift: immers zo het de *Bangue* is, die van STUK.
Polyan-
dria.
 ACOSTA beschreeven wordt. Deeze Soort is
 door COMMELYN, in de Amsterdamsche Hor-
 tus Medicus, onder den naam van *Sterk ge-*
doornde Bengaalsche Alcèa, met den Smaak van
 Zuuring, en een bleekgeele Bloem, die een
 purperachtigen Navel heeft, afgebeeld; doch
 de konstige EHRET heeft dezelve ten keur-
 lykste afgetekend.

(16) *Hibiscus die met kromme Doornen bezet* XVI.
is; de Bladen driekwabbig hebbende, de Hibiscus
buitenste Kelken met byhangzels; half Suratten-
sis.
Suratsche.
Hartvormige Stoppeltjes en gesteelde Bloe-
men.

Deeze behoort mede tot de Zuurbladigen; zynde in de eerste plaats daar toe betrokken het *Hairsteekers-Kruid* van RUMPHIUS, dus wegens de aartige byhangzels van den bui-
ten-

(16) *Hibiscus recurvato-aculeatus*, Foliis trilobis, Calycibus exterioribus appendiculatis, Stipulis semicordatis, Flor. pedunculatis. Herba Crinium. RUMPH. *Amb.* IV. p. 46. T. 16.
 β. *Hibiscus* Fol. palmato-digitatis quinquepartitis &c. *Fl. Zeyl.* 264. *Alcea Maderasp.* Saporis acidi. PLUK. *Alm.* 15. T. 5. f. 4. *Narinam-Pouill.* *Hort. Mal.* VI. p. 75. T. 44.
 BURM. *Fl. Ind.* 152.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
*Polyan-
dria.*

tensten Kelk genaamd; waar van een Tamme en Wilde op de Ambonsche Eilanden gevonden werdt; en, in de tweede plaats, de Malabaarse *Narinam-Pouilli*, in 't Nederduitsch *Krabben-Doorn*. Het Gewas komt in Gestalte, zegt LINNÆUS, met de voorgaande Soort overeen, verschillende daar van inzonderheid door de kromme Doornen, waar mede zy aan de Kleederen blyven hangen. De Bladen worden van de Indiaanen by Visch gekookt.

XVII.
*Hibiscus
Manihot.
Chinees-
sche.*

(17) *Hibiscus met Palmwys' gevingerde Bladen, die in zevenen verdeeld zyn; de Steng en Bladsteelen ongedoornd.*

Om dat de Bladen van deeze Soort, in figuur, veel overeenkomst hebben met die van den *Manihot* van THEVETUS, anders *Yucca* en *Casave* genaamd, zo voert dezelve dien bynaam. DILLENIUS heeft het Gewas, onder den naam van *Ketmia* met getande *Manihot-Bladen*, en eene groote *Zwavelkleurige Bloem*, afgebeeld en beschreeven. De *Vrugt* is een lang *piramidiaal Zaadhuisje*, in vyven verdeeld. Het groeit in *Indie*, en wordt van PLUKENETIUS *Chineesche Alcéa* geheten.

(18) Hi-

(17) *Hibiscus* Fol. palmato-digitatis septem-partitis, Caulis Periolisq. inermibus. *H. Cliff.* 350. *Ups.* 206. *R. Lugdb.* 358. *Ketmia* Folio Manihot ferrato, Flore amplo Sulphureo. *DILL. Elth.* 189 T. 156. f. 189. *Alcéa sinica* Manihot stellato folio, Capsulâ longâ, pilosâ, pyramidatâ, quinquef. divisâ. *PLUK. Amsth.* p. 355. f. 2. *BURM. Fl. Ind.* p. 152.

(18) Hibiscus met Schildswys' Hartvormige, III.
 zevenhoekige, Zaagswys' getande Bladen, AFDEEL.
 de Steng stekelig ruig. XIII.
HOOFD-
STUK.

Het van ouds bekende Gewas, dat men *Abelmoschus* noemde, waar van het Zaad nog XVIII.
 een plaats bekleedt in de Verzamelingen van Abelmo-
 Winkelmiddelen, komt hier te voorschyn. *Bauhinus* heeft hetzelfde ruige *Egyptische Alcéa* Egypti-
getyteld. *Tournefort* noemt het *Egyptische Ketmia* met Zaad dat naar Moskeljaat sche,
 ruikt, ten minste is dit waar, volgens *Rumphius*, wanneer men 't zelve in de Mond
 kaauwt. Die *Autheur* noemt het *Muskus-Zaad*,
 en zegt, dat de Indiaansche naam *Genda-Poura* is of *Castorie* van *Ambon*, dewyl zy het
 Moskeljaat dus noemen, en het Gewas veel
 op de Molukkes groeit; hoewel het op Java
 nog beter valt. Het is niet alleen door ge-
 heel Oostindie, maar ook in Westindie en
 zelfs in *Brazil* bekend, wordende van *Merian*,
 onder den naam van *Muskus-Bloem*, afge-
 beeld; doch de afkomst zal mooglyk uit Egypte
 zyn

(18) *Hibiscus* Fol. subpeltato-cordatis septem-angularibus
 ferratis, Caule hispido. *H. Cliff. Ups. R. Lugdb. ut supra.*
Fl. Zeyl. 261. Mat. Med. 342. Alcea hirsuta &c. BROWN.
Jam. 285. N. 4. MARCGR. Bras. T. 45. Alcéa Ægyptiaca
villosa. C. B. Pin. 317. Flos moschatus. MEB. Sur. T. 42.
Granum Moschatum. RUMPH. Amb. IV. p. 32. T. 15. Cat-
tu-Gasturi. Hort. Mal. II. p. 71. T. 38. Ketmia Ægyptiaca
Semine Moschato. TOURNEF. Inst. p. 100. BURM. Zeyl. 124.
Fl. Ind. 153.

III. zyn of uit Arabie; dewyl de naam zulks schynt
 AFDEEL. aan te duiden.
 XIII.

HOOFD- Het is een Heester, die alle Jaaren gezaaid
 STUK. moet worden, opschietende met een Steng van
Veelman-
nige. meer dan eens Mans langte, die zig in weini-
 ge zyd-Takken verdeelt. Het zonderlingste
 is, dat deeze Steng, die wel een Duim dik
 wordt, doorgaans boven dikker is dan om laag;
 weshalve hy ook niet op zig zelf kan staan.
 De Steng en Takken zyn geheel stekelig ruig,
 en de Bladen niet minder. Zy zyn, zo hy
 aanmerkt, van figuur als de Kaasjes-Bladen,
 met drie uitsteekende hoeken van vooren, en
 nog twee van agteren, loopende voorts met
 ronde billen toe, by het Steeltje. Dergelyke
 vyfhoekigheid komt ook in de Afbeelding van
 MERIAN voor, zonder dat ik de Bladen ze-
 venhoekig afgebeeld vind, gelyk dezelve in
 de Europische Akademie- en andere Liefheb-
 bers-Tuinen, alwaar het Gewas thans gemeen
 is, waargenomen worden. In de Afbeelding,
 ook, welke door ALPINUS gegeven is van
 de *Bammia Moschata* der Egyptenaaren, wel-
 ke zy *Mosch* en het Zaad *Abelmosch* noemden,
 zyn de Bladen altemaal zevenhoekig; terwyl
 in dezelve, zo min als in de bepaaling van
 LINNÆUS, geen het minste gewag gemaakt
 wordt van de driekwabbigheid der bovenste
 Bladen, van welke RUMPHIUS spreekt, die
 in een Takje van dit Gewas, my uit Oostin-
 die toegezonden, zeer blykbaar is. Ik geef
 der-

derhalve van dit Takje, uit myne Verzame-
 ling, hier, op Plaat XXVII, in Fig. 2, de
 Afbeelding. De ongemeene Stekelige ruigte
 van hetzelfde is daar in zeer blykbaar.

III.
 ABDEEL.
 XIII.
 HOOFD-
 STUK.

De Bloemen, zegt RUMPHIUS, zyn ten minste zo
 groot als die der Stokroozen, licht geel met een
 rooden Navel, en bestaan uit flappe Blaadjes.
 's Morgens ontlooken, gaan zy 's namiddags weder
 toe en verslenzen. Op dezelve volgt de Vrugt,
 die een pieramidaale Kegel is, ruim een Vinger
 lang en een Duim dik, vyfkantig, in vyven
 open splytende, en dan de gezegde Zaadjes
 vertoonende, die Nierachtig van figuur zyn en
 bruin van kleur. In Oostindie worden dezel-
 ven byna alleen van 't Vrouwvolk om den Reuk
 gebruikt, die dezelve op Kolen strooijen, om
 dus het Vertrek te bewierooken. In Westin-
 die rygen de Meisjes dezelve aan Zyden Draa-
 den, ten einde zig daar mede te versieren.
 Met de Bladen worden 'er de jonge Kalkoe-
 nen vet gemaakt. De Franschen noemen 't Zaad
Ambrette, om dat de Reuk wat trekt naar dien
 van Amber grys, en het wordt 'er gebruikt
 van de Parfumeurs. In de Geneeskunde heeft
 men 'er, tegen de Besmetting van Uitslaande
 Ziekten, gebruik van gemaakt.

*Polyan-
 dria.*
 pl. XXVII.
 Fig. 2.

(19) *Hibiscus met vyfdeelige Voetswyze Bla-
 den, en den binnensten Kelk zydelings op-
 breekende.*

XIX.
*Hibiscus
 esculentus.*
 On- Eetbaare.

(19) *Hibiscus Fol. quinquepartito - pedatis, Calycibus in-*

Dd

III. **AFDEEL** III. **HOOFD-** **STUK.**
Veelmannige.
 Onder de Planten van den Amsterdamschen Tuin is deeze in Afbeelding gebragt door den vermaarden **COMMELYN**, die het *Jaarlykse Amerikaansche Alcéa*, met eene zeer groote witte Bloem en eene by uitstek groote geseufde pyramidaale Vrugt, noemt. 't Gewas hadt 'er een Steng van twee Voeten hoog, een Duim dik; Bladen als die van den Wyngaard met lange Steelen, drie-, vyf- of zevenpuntig, op den rand diep ingesneeden, laf van Smaak. Uit derzelve Oxelen kwamen Bloemen op dikke Steelen voort, witachtig, zeer groot en fraay. Hier op volgde een groot Zaadhuis, dat zig in vyven verdeelde, bevattende rondachtige Zaaden met een wit Merg. **SLOANE** noemt dit Gewas *Allergrootste Alcéa*, met Bladen van Stokroozen, en eene tienhoekige rechte, dikke, eetbaare Vrugt. Hy betreft 'er toe de *Quingombo* van Brasil, doch heeft nog eene met een dunnere kromme Vrugt, die men op Jamaika in de Tuinen plant, gevonden, welke hy meent de *Egyptische Bammia* te zyn, ten minste zulks bedenkelijk voorstellende. Deeze besloeg de Akkerlanden by Memphis in menigte, om dat men 'er tot Spyze zo veel gebruik van maakte, zegt **VESLINGIUS**. Het was een

Ge-

terioribus latere rumpentibus. *Alcéa Amer. annua* Flore albo &c. **COMM.** *Hort.* I. p. 37. T. 19. **RAJ.** *Suppl.* 518. *Alcéa maxima* Malvæ Rosæ folio, Fructu decagono &c. **SLOAN.** *Jam.* 98. *Hist.* I. p. 223. **BROWN.** *Jam.* 284. N. 3. *Okra.* **KALM.** *It.* II. p. 209. *Quingombo.* **MARSB.** *Bras.* 31. **BURM.** *Fl. Ind.* p. 353.

Gewas van vier of vyf Ellen hoog , met Bladen als van de Maluwe, doch ruig en grooter, gelyk die der Kalabasfen , op lange Steelen. De Bloemen waren ook grooter, bleekgeel met een paarschen Navel en de Vrucht als die der Ezels-Komkommeren, fomtyds tien-, fomtyds vyfhoekig , welke van het gemeene Volk nog groen , met het Zaad daar in, by 't Vleefch werdt gekookt en gegeten.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
Polyan-
dria.

De Heer JACQUIN verzekert , dat deeze Eetbaare Hibiscus-Plant op de Karibifche-Eilanden in 't wilde groeit of van zelf voortkomt. „ De Franschen noemen dezelve , zegt hy , „ *Gombo* , de Engelschen *Okro*. Zelden bereikt „ zy eens Mans langte. Zy verdeelt zig in „ weinige Takken : de Bladen zyn groot en „ wat ruig , de Bloemen zeer groot en Zwa- „ velkleurig; de Vruchten hebben tien Sleuven, „ zyn Haairig , langwerpig Kegelvormig en „ twee of drie Duimen lang. Deeze , nog on- „ ryp en groen , van allerley grootte , in Water „ gekookt en dan een weinig gedroogd en koud „ geworden zynde , worden , met het Zaad daar „ in , overdwers doorgesneeden , nevens elkan- „ der overend op een Schotteltje gezet , en „ met Olie , Azyn , Zout en Peper , toege- „ maakt , en dan van de Europeaanen zelfs voor „ een niet onfmaakelyk Geregt gehouden. Voor „ iemand , evenwel , dien het de eerste maal „ voorgezet wordt , heeft het iets walgelyks „ in , dat by 't afneemen van het Tafelbord

III. „ een Sliert van Slym daar aan blyft hangen,
 AFDEEL. „ zig uitstreckende tot aan den Mond; want
 XIII. „ deeze Vrugt is vol van een zeer taaije Lym.
 HOOFD- „ Om eenige dikte aan Vleefchnat te geeven,
 STUK. „ wordt 'er dezelve, in kleine veelheid, met
 „ *Veelman*
nige. „ goed gevolg in gedaan. Voorts komt zy in
 „ verfcheiderley Geregten der Wilden. In de
 „ Keizerlyke Broeyhuizen wordt dit Gewas
 „ met gemak geteeld en geeft 'er rype Vrug-
 „ ten.”

„ De Okra, een Bloem die in de Westin-
 „ diën, of op de Amerikaansche Eilanden,
 „ wild groeit (zegt KALM); wordt hier [in
 „ Pensylvanie] in de Tuinen geplant. De Vrugt,
 „ welke uit een lange Haauw bestaat, nog
 „ groen zynde, aan stukken gefneeden, en in
 „ Vleefchnat gekookt, maakt hetzelve zo
 „ dik als Warmoes. Dit Geregt wordt van
 „ eenigen voor byzonder lekker gehouden.
 „ Inzonderheid beminnen het de Negers on-
 „ gemeen.”

XX.
Hibiscus
Clypeatus.
 Schildvoe-
 rende.

(20) *Hibiscus met Hartvormige gelioekte Bla-*
den, en Tolronde, geknotte, stekelige
Zaadhuisjes.

De bynaam komt daar van, dat de Zaad-
 huisjes als met een Schild gewapend zyn. Zy
 heb-

(20) *Hibiscus* Fol. cordatis angulatis, Capsulis turbinatis
 truncatis hispidis. *Ketmia amplissimo folio angulato &c.*
 PLUM. *lc.* 160. f. 2.

hebben een rondachtige figuur en zyn zeer ste-
kelig, verwekkende zelfs Jeukt op 't aanraa-
ken. 't Gewas is Heesterachtig en groeit in
Amerika. De zes overige Soorten spaar ik tot
de beschryving der Kruiden.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
*Polyan-
dria.*

G O R D O N I A.

De Kenmerken van dit nieuwe Geslacht, be-
halve de algemeene van deeze Klasse en van
den Rang der Veelmannigen in dezelve, be-
staan in een enkele Kelk; een vyfhoekige Styl
met een vyfdeeligen Stempel; een Zaadhuisje
met vyf Holligheden, die ieder twee Zaaden
met een Bladerige Wiek bevatten.

De eenigste Soort (1) maakt een Gewas uit,
dat te vooren in 't Geslacht van *Hypericum*,
onder den bynaam van *Lasianthus*, is geplaatst
geweest, dien het thans nog voert. Men vindt
het by MILLER, in zyn Kruidkundig Woor-
denboek, *Hypericum* met styve Lancetvormi-
ge getande Bladen, en Bloemen in de Oxe-
len, zeer lange Bloemsteelen, de Zaadhuis-
jes Houtig, getyteld. Het is de *Florida-*
sche vyfhokkige Alcéa, voorzien met Laurierbla-
den die flauw gekarteld zyn en gewiekte
Zaaden, van PLUKENET, daar CATESBY
de

I.
Gordonia
Lasian-
thus.

(1) *Gordonia*. ELLIS. *Phil. Trans.* 1770. VOL. LX. p.
518. T. 11. *Hypericum Lasianthus*. *Spec. Plant.* II. p. 1101.
Alcéa Floridana quinquecapsularis &c. CATESBY. *Car.* I. T. 44.
SEL. *Vog.* II. Band. p. 70. Pl. LXXXVIII.

III. de Afbeelding van geeft. De Bloemen, als die
 AFDEEL. XIII. van de Alcéa, hangen aan Steelen van vyf Dui-
 HOOFD. men lang. Het is een hooge Boom, met eenen
 STUK. regten Stam, en een regelmaatige pieramidaale
 Kroon, groeiende in Karolina, doch niet in
 Noordelyker Volkplantingen. Men vindt hem
 ook te Suriname. De Heer ELLIS heeft den-
 zelve, in de Verhandelingen der Koninglyke
 Societeit van Londen, afgebeeld en omftandig
 befchreeven.

Veelman-
nige.

XIV. HOOFDSTUK.

*Befchryving van de HEESTERS, wier Meel-
 draadjes uit twee Grondftukken voortkomen,
 deswegen DUBBELBROEDERIGE, Dia-
 delphia genaamd; tot welken byna alle de
 Vlinderbloemige Plantgewassen betrokken zyn.*

• II. D.
 III. STUK,
 bladz. 162. **V**an de Algemeene Kenmerken deezer Klas-
 fe heb ik reeds gefproken*. Onder de
 Vyf- en Zesmannigen komen geen Heesters
 voor, maar wel onder de Agt- en Tienmanni-
 gen, als volgt.

P O L Y G A L A.

De byzondere Kenmerken zyn: een vyfbla-
 dige Kelk, met twee Wiekachtige gekleurde
 Blaadjes: en een ftomp Hartvormig tweehokkig
 Haauwtje.

Dit

Dit Geslacht heeft zynen naam van gemeene III.
 Europeische Veldkruiden, wegens de Eigenschap AFDEEL.
 van het Wolvee veel Melk te doen geeven XIV.
 dus getyteld. Het bevat tegenwoordig meer HOOFD-
 dan dertig Soorten, onder welken eenigen Hee- STUK.
 sterachtig zyn, als Olan-
 dria.

(10) Polygala met gekamde getroste Bloemen, X.
 driebladige Blikjes; de Bladen smal Lan- Polygala
 cetvormig, de Steng Heesterachtig. Bracteola-
 ra.
 Geblikte.

Verscheide Kaapse Gewassen, die in de fi-
 guur der Bladen, welke of geheel Liniaal, of
 Lancetvormig, of Elsvormig zyn, en tevens
 een weinig in Gestalte verschillen, door den
 Hoogleeraar J. BURMANNUS op ééne Plaat
 afgebeeld, zyn hier t'huis gebragt. Dezelfen
 komen in Gewas, meer of min, met de Eu-
 ropische Polygala overeen. De Heer BER-
 GIUS beschryft 'er een, dat zyn Ed, meent
 de *Afrikaansche Polygala met Vlaschbladen*, van
 OLDENLAND, te zyn, komende overeen
 met de Heesterachtige, die lange smalle Blaad-
 jes en een groote paarsche Bloem heeft, van
 ge-

(10) *Polygala Floribus cristatis racemosis, Bracteis triphyllis, Foliis lineari-lanceolatis, Caule fruticoso. BERG. Cap. 182. RUXB. Cent. III. p. 41. T. 71. Am. Acad. II. p. 137. Polygala Africana glabra &c. PLUK. Alm. 300. T. 53. f. 2. Polygala frutescens angustifolia ramosa. RAJ. Suppl. 640. β. — Fol. lineari-subulatis. H. Cliff. 353. γ. — Fol. subulatis. δ. — Fol. linearibus obtusis scabris. Am. Acad. ut supra. BURM. Afr. 202, 203, 204. T. 73. f. 2, 3, 4.*

Dd 4

III. gezegden Hoogleeraar. De Steng daar van is
AFDEEL. Heesterachtig en verdeelt zig in lange, gladde,
XIV. ronde Takken, bezet met veele spitse Bladen,
HOOFD- van twee Duimen lang. Hier aan komt een
STUK. langwerpige Tros, van drievoudige Blikjes,
 Agtman- omvattende een Kelk, die twee zeer groote
 nige. Bladen zydeewaards, en een klein Blaadje heeft,
 boven de Vlinderachtige Bloem. Hier van is
 de Kiel Helmachtig hol, gehaaid; de Vleugels
 Ruitachtig ovaal, spits en groot: de Vlag uit
 twee Wiekjes bestaande. Voorts hangt, aan
 den Kiel, een driedeelig, Penfeelachtig getakt
 stuk, dat de Bloem weezentlyk onregelmatig
 maakt, gelyk **TOURNEFORT** die der Poly-
 gala's aanmerkte te zyn.

XI. (11) *Polygala met gekamde byna gekroonde*
Polygala Bloemen, de Bladen Liniaal en een weinig
Umbellata, gekroonde, gehaaid.

Dit is een Kaapfch Heestertje, een Span hoog,
 dat de Bloemen aan 't end der Takjes in me-
 nigte, als in Kroontjes, draagt. Het komt de
 voorgaande Soort zeer naby.

XII. (12) *Polygala met gekamde Bloemen, die een*
Polygala half-
Myrtifolia.
Myrtebla-
dige.

(11) *Polygala* Flor. cristatis subumbellatis, Fol. linearibus
 subciliatis. *Mant.* 259. *Polygala* Fol. oblongis acutis. *BURM.*
Afr. 204. T. 73. f. 5.

(12) *Polygala* Flor. cristatis Carinâ lunularâ, Caule Fruti-
 coso, Foliis laxibus oblongis obtusis. *Am. Acad.* II. p. 138.
Hort. Cliff. 353. *Polygala* Arborea Myrtifolia, Floribus albis,
 intus purpureis. *COMM. Harl.* I. p. 87. T. 46. *RAJ. Suppl.*
 649.

halfmaanswyze Kiel hebben, de Steng Heesterachtig, de Bladen langwerpig stompen en effen.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Deeze maakt de Heesterachtige Polygala, met langwerpige gladde Bladen en eene paarfche Bloem, van den Hoogleeaar J. BURMANNUS, uit. Dezelve was hier, in de Hortus Medicus, Mans langte hoog gegroeid, met eene regte, ruuwe, bruine Steng, die enkele, ronde, groene Takken van een Voet lang uitgeeft, welke zig in Bloemtakjes verdeelen, met Bloemen als in de overigen van dit Geslagt, maar zeer groot, paarsch van Kleur, en aanzienlyk. 't Gewas is mede van de Kaap afkomstig.

(13) Polygala met gekamde Bloemen, een Heesterachtige Steng; de Bladen gepaard Eyronde en spits.

XIII.
Polygala
oppositifolia.
Paarbladige.

Dit is een Kaapsche Heester van twee Voeten hoog, de Kelkbladen Hartvormig rood en groot hebbende. De Heesterachtige van BERGIUS wordt hier t'huis gebragt.

(14) Po-

640. *Polygala Arborea Myrtilli subrotundis foliis*, Fr. magno Tordylii. PLUK. *Mant.* 153. T. 437. f. 4. *Polygala frutescens* &c. BURM. *Afr.* 200. T. 73. f. 1.

(13) *Polygala Flor. cristatis*, Caule Fruticoso, Fol. oppositis ovatis acutis. *Mant.* 259. *Polygala Fruticosa*, BERG, *Cap.* 183.

D d 5

II. DEEL, V. STUK.

III. (14) *Polygala met gekamde zydelingse Bloemen, de Steng Heesterachtig gedoornd; de Bladen ovaal gespitst.*
 AFDEEL, XIV.
 HOOFD-STUK.

XIV. Dit is een Kaapsch Heestertje met hoekige
Spinosa. Takken, die in een Doorn uitloopen, hebben-
 Gedoorn- de, de kleine Blaadjes als van Huislook, glad, ef-
 fenrandig, verspreid, en byna ongesteeld, aan
 den tip een weinig gespitst. De Bloemen ko-
 men in de Oxelen ongesteeld, witachtig, en-
 keld of twee by elkander voort, en de Vrucht
 is een eetbaare Besie.

XV. (15) *Polygala met ongebaarde Bloemen, elk op een Steeltje; een Heesterachtige Steng en overhoekse Lancetvormige Bladen.*
Theezans.
 Thee-
 achtige.

Deeze is, by den naam van *Heesterachtige Polygala*, met Lavendelbladen die groen zyn en eene blaauwe Bloem, door den Hoogl. J. BURMANNUS voorgesteld onder de Ceylonische Plantgewassen. Zy heeft dit byzonders, dat de Takken van de Steng af tot aan de Bladen wit, en verder groen zyn, zo gedagte Hoogleeraar aanmerkt. De Heer N. L. BURMANNUS zegt, dat een dergelyk Gewas van Java is gezonden onder den naam van Japanfche *Basterd- Thee.* (16) Po-

(14) *Polygala Flor. cristatis lateralibus, Caule spinoso Fruticoso, Fol. ovalibus mucronatis. Mant. 437. Am. Acad. II. P. 141.*

(15) *Polygala Flor. imberbibus, Pedunculis unifloris, Caule Fruticoso, Fol. alternis lanceolatis. Mant. 260. BURM. Ind. 154. Polygala frutescens Lavendulae folio viridi, Flore caerulea. BURM. Zeyl. 195. T. 85.*

(16) Polygala met ongebaarde zydelingse en- III.
kelde Bloemen, de Steng Boomachtig, de AFDEEL.
Bladen stomp, gesteeld. XIV.
HOOFD-
STUK.

Deeze is, onder den naam van Boomachtige XVI.
Penæa, met ruuwe Blaadjes als van Palm, Penæa.
door PLUMIER afgebeeld. De Zaadhuisjesge. Palmbladi-
en het Zaad doen blyken, dat dezelve hier be-
hoort. De Groeyplaats is in Zuid-Amerika.

(17) Polygala met ongebaarde getroste Bloe- XVII.
men; een Boomachtige Steng; de oudste Diversifo-
Bladen langwerpig ovaal, de jongsten o- lia.
vaalachtig. Verschil-
lende.

Door BROWNE, die dit Gewas Heesterach-
tige Polygala, met gladde Eyronde Bladen,
rondachtige uitgerande Zaadhuisjes en kleinere
losse trosfen in de Oxelen noemt, was hetzelfde
op Jamaika waargenomen. Het behoort derhal-
ve, gelyk de voorgaande, tot de Amerikaansche
Planten.

(18) Polygala met ongebaarde getroste Bloe- XVIII.
men, Microphyl-
la.

(16) Polygala Flor. imberbibus lateralibus solitariis, Caule Kleinbla-
Arboreo, Fol. obtusis petiolatis. Am. Acad. II. p. 140. Penæa dige.
arborescens Buxi folio aspero. PLUM. Ic. 214. f. 1.

(17) Polygala Flor. imberbibus racemosis, Caule Arboreo,
Foliis senioribus oblongo-ovatis, recentibus subovatis. Am.
Acad. II. p. 140. H. Cliff. 353. Polygala fruticosa Foliis gla-
bris ovatis &c. BROWN. Jam. 287. T. 5. f. 3.

(18) Polygala Flor. imberbibus racemosis, Caulibus Frutico-
sis, Foliis minutissimis ellipticis. Polygala Lusitanica frutescens
magno Flore, Fol. minimis. TOURNEF. Inst. 175.

III. men , Heesterachtige Stengen , en zeer
 AFDEEL. kleine ovaale Bladen.

XIV. Deeze , in Portugal door T O U R N E F O R T
 HOOFD- gevonden , groeit ook in Spanje. Zy heeft
 STUK. Heesterachtige Stengen als Roedjes , een Voet
 Agt- lang , groen , getand door de Voetjes der afge-
 manige. vallene Bladen , die allen zeer klein , Elsvormig
 of ovaal zyn , zonder Steeltjes , met korte en-
 delingse Trosjes van taamelyk groote Bloemen.

XIX. (19) Polygala met ongebaarde Aairswyze Oxel-
 Chinenfis. bloemen , de Stengen Heesterachtig , de
 Chinee- Bladen ovaal.
 sche.

Hier is de Boomachtige Polygala van BROWNE t'huis gebragt, en, volgens den bynaam, zal de Groeyplaats ook in China zyn. 't Gewas heeft leggende Houtige Stengen, van een Voet lang, die niet glad zyn: de Bladen ovaal, effenrandig, van grootte als het uiterste Duimlid, stomp met een Puntje. Het geeft weinig zydelingse Takken en Aairen, die groen zyn, dikwils langer dan de Bladen. De Vrugt bestaat uit twee platte Haauwtjes.

XX. (20) Polygala met ongebaarde verspreide Bloemen,
 Chamabuxus.

Oosten- (19) Polygala Flor. imberbibus spicatis axillaribus, Cauli-
 ryksche. bus suffruticosis, Fol. ovalibus. Polygala Arborescens &c. BROWN.
 Jam. 287.

(20) Polygala Flor. imberbibus sparsis, Carina Apice sab-
 rotundo, Caule Fruticoso, Fol. lanceolatis. Am. Acad. II.
 p. 140. JACQ. Vind. 126. Chamabuxus Flore Colutez. C. B.
 Pis.

men, de Kiel rond getipt, de Steng Heesterachtig, de Bladen Lancetvormig.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Een Gewas, dat CLUSIUS overvloedig op de Bergen van Oostenryk, onder de Pyn. en Denneboomen, tusfchen de Steenen, vondt *Oftandria*. groeijen, was door hem afgebeeld, en door BAUHINUS genoemd *Chama-Buxus*, dat is Laage Palm. Het is door de hedendaagsche Botanisten, JACQUIN en KRAMER, ook op de hooge Gebergten, omstreeks Weenen en by Baden, gevonden. TOURNEFORT noemt het *Heesterachtige Polygala* met Palmbladen, en geeft 'er eene Verscheidenheid van op, met paarfch roodachtige Bloemen, maar CLUSIUS beschryft het als een Heestertje, dat met veele korte Steeltjes den Grond bedekt, die Palmachtige Blaadjes hebben, duurende het geheele Jaar; weshalve het van sommigen aldaar *Wintergroen* genoemd werdt. „ Aan 't end der „ Takjes, zegt hy, tusfchen de Bladen, ko- „ men drie of vier langwerpige Bloempjes „ voort, die geen de minste Reuk hebben, „ maar op sommige plaatsen byna zo welrie- „ kende zyn als Narcisfen. Zy bestaan uit „ drie Blaadjes, waar van twee wit zyn, als „ Wieken uitgebreid, met een witachtig Helm- „ pje dat derzelve oirfprong bedekt, en het „ der-

Pin. 471. *Anonymos flore Colutez.* CLUS. *Hist.* I. p. 105. *Pann.* 47. *ic.* p. 48. TOURNEF. *App. Inst.* p. 665. JACQ. *Austr.* KRAM. *Elench.* 203.

III. „ derde , als tot een langwerpig Pypje omwon-
 AFDEEL. „ den , is van boven overlans geopend , aan
 XIV. „ het end als een Broek gevormd en geel ,
 HOOFD- „ door den Ouderdom fomtyds geheel paarsch
 STUK. „ of roodachtig wordende. Op de Bloemen
 „ volgen breede platte Haauwtjes , een weinig
 „ kleiner dan die van de breedbladige Thlaspi ,
 „ meestal twee , doch fomtyds maar één Zaad-
 „ je bevattende , van grootte als kleine Wik-
 „ ken , maar zwartachtig , ruig , en naar 't een
 „ of ander Diertje gelykende , niet ongelyk
 „ aan 't Zaad der groote roode Polygala , doch
 „ kleiner , vallende tot de Huisjes , die zig op
 „ zyde openen , door de rypheid van zelf uit.”

*Agtman-
wige.*

XXI.
*Polygala
 Alopecuroi-
 des.*

Vosfen-
 staartige.

(21) *Polygala met ongebaarde ongesteelde Bloemen , de Bladen getropt , Eyrond , spits , gekield en Haairig.*

Dit is een Takkig hurkend Heestertje aan de Kaap groeiende , zeer digt bezet met ongesteelde Blaadjes en Bloempjes , van de gezegde figuur.

XXII.
*Polygala
 Heisteria.
 Stekelige.*

(22) *Polygala met ongebaarde zydelingse Bloemen , een Boomachtige Steng , de Bladen driekantig , Doornachtig gespitst.*

Dit

(21) *Polygala Flor. imberbibus sessilibus , Fol. confertis , ovatis , acutis , carinatis pilosis. Mant. 263.*

(22) *Polygala Flor. imberbibus lateralibus , Caule Arborescente , Foliis triquetris mucronato-spinosis. Thymbra Capensis Nepeta Theophrasti foliis aculeatis , Flore parvo pur-*

Dit Gewas, te vooren *Heisteria* door LIN-
 NÆUS genoemd, en onder dien naam in de
 Leidsche Akademie - Tuin geplaatst zynde, is
 al voor twaalf Jaaren door den Ridder tot eene
 Soort van dit Geslagt gemaakt, met deezen
 bynaam; terwyl de naam van den vermaarden
 HEISTER thans vereerd wordt door een an-
 der Geslagt, hier voor beschreeven *. De ge-
 leerde BERGIUS, evenwel, was van oordeel,
 dat hetzelve gevoeglyker van de *Polygala's* af-
 gezonderd konde worden, dewyl de Bloem en
 Vruchtmaaking niet alleen, maar ook het Bla-
 derloof grootelyks daar van verschillen, en we-
 gens dit laatste het Gewas nader tot het Ge-
 slag van *Aspalathus* schynt te behooren. Hy
 noemt deeze Soort *Heisteria pungens*, dat is
 steekende Heisteria, om dat de Bladen styf zyn,
 met Doornachtige punten. Door zyn Ed. wordt
 'er toe betrokken de *Polygala Astragaloides* van
 den geleerden BREYN, die Heesterachtig is,
 met de gestalte en Bladen van *Thymbra*, heb-
 bende een kleine paarsche Bloem, en eene Vrucht
 met een dubbeld Hoornig Snuitje, van de Kaap
 der Goede Hope, welke onder den naam van
 Afrikaansche *Thymbra*, met gedoornde Bladen,
 redelyk wel in Afbeelding is gebragt door
 BARTHOLINUS. De Bladen komen aan trop-
 jes

III.
 AFDEEL.
 XIV.
 HOOFD-
 STUK.
Oft
dria.

* Zie
 bladz. 62.

pareo. PLUK. *Alm.* 366. T. 229. f. 5. *Heisteria*. *Hort. Cliff.*
 252. R. *Lugdb.* 393. BERG. *Cap.* 185. *Thymbra Africana*
Folii spinosis. BARTH. *Hafn.* 1673. p. 57.

III. **AFDEEL.** **XIII.** **HOOFD-STUK.** ^{Agtman nige.} jes voort: de Kelk is vyfbladig: de Bloemen hebben een dubbeld Vaandel, en daar boven een langwerpige groene Kiel, waar in de Meeldraadjes verholten leggen, die tot twee Vliezige Lighaamen samengegroeid zyn. Het Vruchtbe- ginzel is met vier Hoorntjes gekroond, en heeft een Styl zo lang als de Meeldraadjes, zynde het Zaadhuisje ook vierhoornig, als ge- meld is, tweehokkig, met enkele Eyronde Zaaden.

XXIII. *Polygala* *Stipulacea.* *Driebla- dige.* (23) *Polygala met ongebaarde zydelingse Bloemen, de Steng laag Heesterachtig, met drievoudige smalle spitse Bladen.*

Hier wordt thans de *Afrikaansche Heester- achtige Spartium* met Hey-Bladen van COM- MELYN, zo wel als het *Afrikaansche Hey- Gewas* met purperachtig roode Bloemen en kleine Bladeren, als die van Thym, uit SE- BA, t'huis gebragt. Volgens den Heer BER- GIUS, die hetzelfde *Heisteria* welke zagter is, als niet stekelig zynde, noemt, is de Afbeel- ding van SEBA de beste, alwaar het gezegd wordt een Heester te zyn van twee of drie Voeten hoog, met de Bladen koppelswyze rond- om.

(23) *Polygala* Flor. imberbibus lateralibus, Caulis Fruti- coso Fol. ternis linearibus acutis. *Mant.* 260. BURM. *Prodr.* 20. *Heisteria* mitior. BERG. *Cap.* 187. *Spartium Africanum* frutescens *Ericæ* folio. COMM. *Hort.* II. p. 193. T. 97. *Sut- frutex* *Ericæ* forma *Floræ* ruberrimo Breynii. SEB. *Kab.* II. p. 63. T. 62. f. 2.

Fig. 1.

Fig. 2.

em den Stam en de Takjes zittende, die met een licht Afchgrauwe Schors bekleed zyn. Gewas komt, zo LINNÆUS aanmerkt, in verschillende gedaanten voor, naar den Ouderdom en mooglyk ook naar de Groeyplaats. BERGIUS geeft 'er smalle getropte Blaadjes aan, die van boven plat, van onderen verhevenrond zyn, gladachtig, twee Lynen lang, en zydelingse Bloemen, de helft kleiner dan in de andere. De Kelk is vyfbladig en klein, bestaande uit ongelyke, stompe, gehaairde Schubben; de Bloem Vlinderachtig en ongelyk, hebbende geen Vleugels maar een Cylindrische Kiel en een tweebladige Vlag, in welker Nagel een Meeldraadje beslooten is, aan de binnenzijde van den top agt Meelknopjes hebbende. Het kleine ronde Vrughtbeginzel is ook met vier Hoornen gekroond, waar tusfchen een Styl opfhygt, die van boven dik is, hebbende een geknopten, ruigachtigen, knikkenden Stempel.

III.
AFDEEL
XIV.
HOOFD-
STUK.
Oftan-
dria.

Ik bezit, onder myne Kaapsche Planten, een Takje van een Heester, die zekerlyk tot dit Geslacht behoort, gelyk de figuur der Bloemen uitwyst. Dezelfen, naamelyk, hebben die twee Wiekachtige gekleurde Blaadjes van den Kelk of tot denzelven behoorende, waar van in de Kenmerken is gesproken, en, tot meer verzekering, verthoont zig in eenigen het Hartvormig tweehokkig Zaadhuisje reeds geformeerd. Het Gewas zweemt in manier van Bladmaaking

*Polygala
Empetri-
folia.*
Pl. XXVIII,
Fig. 1.

Ee

veel

III. veel naar die Soort van Hey, welke *Empetria*
 AFDEEL. *folia* genoemd wordt, en is hier nevens, in
 XIV. *Fig. 1*, op Plaat XXVIII, wat het bovenste
 HOOFD- gedeelte van het Takje aangaat, in de natuur-
 STUK. lyke grootte afgebeeld, zynde het onderste on-
 Agtman- gebladerde gedeelte nog eens zo lang. De
 nige. Kleur van het Takje is bruinachtig en die van
 de kleine Takjes Wollig wit. De Blaadjes,
 omtrent een Kwartier Duims lang, hebben
 eene Rolrondachtige figuur, met een Puntje,
 zyn groen en zeer gefronzeld, komende niet
 Tropswyze, maar dicht by elkander voort. By
 A ziet men het Hartvormig Zaadhuisje in de
 gesteelde Kelk tusfchen de Kelkblaadjes, zynde
 de Bloem, zonder dezelve, aldaar ook met
 zyn gebaarden Kiel, den Styl en Meeldraad-
 jes, afzonderlyk, verтоond.

S E C U R I D A C A.

Een driebladige Kelk; een Vlinderbloem die
 een twebladige Vlag binnen de Vleugels heeft:
 de Vrucht een Eyronde éénehollige Haauw,
 uitloopende in een Bylswyze Wiek, en be-
 vattende een enkel Zaad, zyn de Kenmerken
 van dit Geslagt. Twee Soorten, beiden West-
 indische Gewassen, zyn daar in begreepen, als
 volgt (*).

(1) Se-

(*) 't Geslagt van *Securidaca* by TOURNEFORT, bevatten-
 de de *Securidaca lutea major* van BAUHINUS, wegens de Byl-
 swyze figuur der Zaaden van CLUSIUS dus genaamd, is onder
 de *Coronilla's* betrokken.

(1) *Securidaca met een regtopstaande Steng.*

III.
AFDEEL.

In Boschen op Steenige Gebergten van 't Eiland Martenique heeft de Heer JACQUIN deze waargenomen, die een Boom is van twaalf Voeten hoogte, met lange, flappe Takken lugtig begroeid; en getroste paarsche Bloemen. De Vlag is hier stomp, de Vleugels zyn rondachtig, de Kiel heeft een plat omgeboogen byhangzel.

XIV.
HOOFD-
STUK.

I.
Securidaca
erecta.
Regtstam-
mige.

(2) *Securidaca met een klimmende Steng.*

II.

Deeze, een klimmend Heesterachtig Gewas, is den zelfden Heer by Karthagena, in dicht Kreupelbosch, voorgelkomen. De jonge Takjes van hetzelfde loopen in zeer sterke Klaauwieren uit. De Bladen zyn langwerpig ovaal, stomp en glad, gesteed. Tegenover dezelve komen Trosfen van reukelooze roode Bloemen, die de Vlag spits, de Vleugels langwerpig, en aan de Kiel een groot byhangzel hebben.

Scandens.
Klimmen-
de.

Onder de Tienmannigen in deeze Klasse komt eerst voor het Geslacht van

A-

(1) *Securidaca* Caule erecto. *Syst. Nat.* XII. Gen. 352. p. 472. *Veg.* XIII. p. 533. JACQ. *Amer. Hist.* 197. T. 183. f. 39. *Securidaca* Fruticosa Foliis subrotundis &c. BROWN. *Jam.* 287.

(2) *Securidaca* Caule scandente. JACQ. *Amer. Hist.* 197. T. 183. f. 33. *Spartium* scandens, Fructu cristato & alato; Flore rubro. PLUM. *Ic.* 247. f. 1. *Securidaca* foliis oblongis; spicis ramosis. BROWN. *Jam.* II. p. 241.

E e 2

A B R U S.

III.
AFDEEL.XIV.
HOOFD-
STUK.Tien-
mannige.

Behalve de Vlinderbloem zyn de Kenmerken een flauw vierkwabbige Kelk, met de bovenste Kwab breedst, negen Meeldraadjes, aan 't Grondstuk van onderen samengegroeid, van boven gaapende: een stompe Stempel, en Klootronde Zaaden.

I.
Abrus
precatoria.
Weeg-
boontjes.
Pl. XXVII.
Fig. 3.

De eenigste Soort (1), te vooren in het Geslagt van *Glycine* geplaatst, is een Gewas, dat men van ouds *Abrus* genoemd heeft. Ten minste worden daar toe betrokken die Koraalroode Erwtjes, welken, uit Gelukkig Arabie in Egypte gebragt zynde, meer dienden tot versiering van 't Jonge Vrouwvolk, dan tot Spyze, zo VESLINGIUS aantekent. Mooglyk zullen zy ook wel, hier of daar, als Kraaltjes aan Draaden gereegen, tot Paternosters in gebruik zyn; waar van de bynaam ontleend. Men noemtze in Indie, alwaar het Gewas algemeen is, *Weegboontjes*, om dat van dezelve, by som-

(1) *Abrus*, *Syst. Nat.* XII. Gen. 1286. p. 472. *Veg.* XIII. p. 533. *Glycine* Fol. abrupto-pinnatis, Pinnis numerosis obtusis. *Sp. Plant.* II. p. 1025. *Fl. Zeyl.* 284. BURM. *Fl. Ind.* p. 161. *Hort. Ups.* 228. *Phaseolus Glycyrrhizites*, Folio alato &c. SLOAN. *Jam.* 70. *Hist.* I. p. 180. T. 112. f. 4, 5, 6. *Phaseolus Arborescens alatus* &c. PLUK. *Alm.* 294. T. 214. f. 5. *Pisum Indicum minus coccineum*. C. B. *Pin.* 212. *Abrus* VESL. *Agypt.* 25. *Hort. Cliff.* 88. HILL. *Anat.* 21. *Orobus Indicus*, *Abrus Alpini dictus*, Fructu coccineo atrâ maculâ notato. BURM. *Zeyl.* TOURNEF. *Inst.* p. 393. *Abrus Frutex*. RUMPH. *Amb.* V. p. 57. T. 32. Konni. *Hort. Mal.* VIII. p. 71. T. 39.

sommigen, in plaats van Gewigt gebruik gemaakt wordt; doch by ons voeren zy dikwils den naam van *Weesboontjes*, wegens de hoogroode kleur met een zwarte Vlak aan 't end, even als men somtyds de Weeskinderen uitmonsterd ziet. In Oostindie noemt menze *Zaga*, welk woord van Arabische afkomst is en op het gebruik derzelve, in het foldeeren der Metaalen, zoude zien. Eenentwintig van deeze Korrels, zo zy groot zyn, maaken een Maas zegt RUMPHIUS, 't welk zo veel is als een Drachme of Vierde Loots; van de kleine vierentwintig, en men moetze zekerlyk, daar toe, egaal uitzoeken en frisch neemen: want van de mynen bevind ik dat wel dertig in een Drachme gaan. Te vroeg afgeplukt, voegt hy 'er by, of door 't leggen op een doffe plaats, wordenze geheel zwart; gelyk 'er ook veelen onder de mynen, en wel de grootsten zyn; sommigen van de kleinsten bruin, in plaats van rood, maar even 't zelfde heeft plaats in een Tuiltje van de Zaadhuisjes of Haauwtjes deezer Weegboontjes, gelyk die zig geopend vertoonen. Dit Tuiltje, waar van de Afbeelding in de Natuurlyke grootte, op Plaat XXVII, in Fig. 3, is gegeven, heeft men uit China overgebracht, en daar zitten, behalven de gewoone rood en zwarte, ook bruine en zwarte Boontjes in de omgedraaide Haauwtjes: gelyk men 't zelve, in myne Verzameling, beschouwen kan.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Decan-
dria.*

E e 3

't Ge-

III. 't Gewas, daar byna alle Autheuren van spreek-
 AFDEEL. ken, verschilt aanmerkelyk van den Weegkor-
 XIV. rels-Boom of Koraalboom, te vooren beschree-
 HOOFD- ven *; wiens Zaaden van 't zelfde gebruik doch
 STUK. veel grooter zyn, tot onderscheiding hier ne-
 Tien
 manne.
 * II. D. vens by A vertoond. Het is een Heester,
 II. STUK, met taaije, slingerende, platachtige en als dub-
 bladz. 421. belde Ranken, die zig om Boomen, Kruiden,
 Staaken, Takken, of door elkander vlechten,
 maakende een wonderlyke verwarring. Aan dee-
 ze Ranken komen gevinde Blaadjes als die der
 Tamarinden, en van eene ongemeen sterke Zon-
 newendende eigenschap. 's Morgens, als de
 Zon opgaat, spreiden zy zig uit, en 't Gewas
 vertoont zig op 't allerfierlykste bly-groen; te-
 gen den Middag, als de Zon sterk schynt, slui-
 ten zy zig opwaards tegen elkander; vervolgens
 openen zy zig wederom, en tegen den avond
 voegen zy zig nederwaards samen, blyvende dus
 den geheelen Nagt. Dit moet men van alle de
 Vinnetjes aan een Blad verstaan en deeze Ei-
 genschap wordt betrokken tot den Slaap der
 Planten (*). Voor 't overige komt het Gewas,
 in hoedanigheid, veel met ons Zoethout over-
 een, wordende de Blaadjes, tot verzagtinge
 van de Borst en Keel, als Thee getrokken. De
 gedagte Zaadkorrels hebben mede een verzag-
 tende eigenschap; doch, tot Voedzel gebruikt,
 oordeelt menze kwaadsappig, hard om te ver-
 tee-

(*) Zie 't V. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen*, bladz. 1, 2.

teeren en Winderig te zyn; mooglyk, omtrent als onze Turkse Boonen. Zy werden, naar ALPINUS getuigt, in Egypte, evenwel, gekookt en gegeten; doch in Oost- of Westindie gebruikt menze tegenwoordig, ten minste by de Europeaanen, niet (†).

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decas-
tria.

B O R B O N I A.

Een uitgerande Stempel: een Kelk met Doornachtige Punten, en de Vrucht een spitse Haauw; zyn voor Kenmerken opgegeven van dit Geslacht, 't welk zes Soorten, altemaal Kaapse Gewassen, die Heesterachtig zyn, bevat, als volgt.

(1) *Borbonia met zeer smalle, spitse, Haairige Bladen en endelingse Bloemhoofdjes.*

I.
Borbonia
Ericifolia.
Heyblad-
ge.

Afrikaansche Brem met Heyblaadjes, en zeer kleine geele Bloempjes aan Hoofdjes vergaard, vindt men deeze getyteld by RAY. Het is een klein, ruig, Heestertje, dat de Blaadjes smal ovaal-

(†) Onbegrypelyk is 't, waar LINNÆUS het van daan gehaald heeft, dat deeze sierlyke Boontjes ten alleruiterste Vergiftig zouden zyn, zeggende, *Semina pulcherrima, maxime deleteria*; offchoon C. BAUHINUS dezelyen met den naam van *Pisum virulentum Chinesse* schynt te bedoelen. Den naam van Kloutrond (*Sparica*) mogen zy ook geenszins voeren: zy zyn altemaal meer of min Eyzond.

(1) *Borbonia* Fol. sublinearibus acutis villosis, Capitulis terminalibus. *Syst. Nat.* XII. Gen. 857. p. 473. *Veg.* XIII. p. 534. *Am. Acad.* VI. Afr. 29. *Genista Afr. Eritz folio,* Flor. parvis luteis in Capitula congestis. *RAJ. Suppl.* 105.

E e 4

III. ovaalachtig, van boven glad, van onderen ruig,
 AFDEEL. aan de kanten omgekruld heeft.
 XIV.

HOOFD-
 STUK.

II.
Lavigata.
 Gladbla-
 dige.

(2) *Borbonia* met *Lancetvormige*, ongeribde,
gladde Bladen, de omwindzels en Kelken
ruig.

Van deeze zyn de Takken rond, aan welker
 end Kroontjes voorkomen van Bloemen, die
 een vierbladig omwindzel hebben, dat Haairig
 is, en gesteeld zyn, met een Klokvormigen
 Kelk en geele Bloemblaadjes. Het Vrugtbe-
 ginzel is ruig. Zy groeit aan de Kaap.

III.
Trinervia.
 Drieribbi-
 ge.

(3) *Borbonia* met *Lancetvormige*, drieribbige,
effenrandige Bladen.

Een Ethiopische Heester, met Bladen als van
 de Steekende Palm, doch smal en kleiner, van
 PLUKENET, wordt hier t'huis gebragt. De
 Heer BERGIUS beschryft deeze Soort om-
 standig. De Steng, zegt hy, is van onderen
 kaal met Wratjes, van boven Kranswyze be-
 zet met Takjes, die gebladerd zyn met smalle
 spitse Blaadjes, ter naauwer nood een Duim
 lang, wederzyds glad. De Bloemen, als by
 Trosjes, gesteeld, op de toppen der Takjes
 voort-

(2) *Borbonia* Fol. lanceolatis, enerviis glabris, involucris
 Calycibusque hirtis. *Mant.* 100.

(3) *Borbonia* Fol. lanceolatis trinerviis integerrimis. *BERG.*
Cap. 188. *H. Cliff.* 494. Frutex Æthiopicus Rusci angusto &
 minore folio. *PLUK.* *Alm.* 158. T. 297. f. 4.

voortkomende, zyn geel, van buiten ruig, en hebben tien Meeldraadjes, tot een Cylinder samengroeid, met een Elsvormigen Styl en stompen Stempel. III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(4) *Borbonia met Lancetvormige, veelribbige, effenrandige Bladen.* IV.
Lanceolata.
ta.
Lancet-
vormige.

Hier wordt het *Afrikaansch Heesterachtig Spartium*, van COMMELYN, bedoeld, welks Bladen de Steng omvatten, en het zou de *Heesterachtige Afrikaansche Brem* van TOURNEFORT zyn, met Bladen als gezegd is. Van de Fluweelachtige ruigte der Bloemen maakt COMMELYN geen gewag. De Steng is glad, zegt onze Ridder.

(5) *Borbonia met Hartvormige, veelribbige, effenrandige Bladen.* V.
Cordata.
Hartvormige.

Een byna zo groot verschil schynt tusfchen de aangehaalde Afbeeldingen van SEBA en BREYN plaats te hebben, als tusfchen deeze en

(4) *Borbonia* Fol. lanceolatis multinerviis integerrimis. Genista Africana frutescens Rusci nervosis foliis. TOURNEF. *Inst.* 644. *Spartium* Afr. frutescens Rusci folio caulem amplexante. COMM. *Hort.* II. 195. T. 98. RAJ. *Dendr.* 107. Frutex Æthiopicus Fol. Rusci, Flor. Papilionaceis, Sericeâ lanugine villosis. PLUK. *Alm.* 159. T. 297. f. 3.

(5) *Borbonia* Fol. cordatis multinerviis integerrimis. *Hort. Cliff.* 494. R. *Luzdb.* 372. *Mans.* 438. Genista Africana frutescens, Rusci foliis &c. SEB. *Kab.* I. p. 38. T. 24. f. 3. Planta leguminosa Ethiop. Fol. Rusci. BREYN. *Cent.* T. 28.

E e 5

III. en de voorgaande Soort, aan welke beiden Bladen van Steekende Palm toegeschreeven worden, die maar een weinig in figuur verschillen. De Kelk is byna gelyk in vyven gedeeld en ruig met spitse punten; de Bloem van buiten geheel Wollig.

AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Tien-
mannige.

VI. (6) *Borbonia met Hartvormige, veelribbige gekartelde Bladen.*

Crenata.
Gekartelde.

De Heer BERGIUS beschryft deeze Soort, tot welke door hem de *Afrikaansche Boomachtige Brem*, met een breed rondachtig Blad, van HERMANNUS, t'huis gebragt is, omstandig. De Takken, zegt zyn Ed., zyn rond en glad, met weinige dunne Takjes. De Bladen, die overhoeks staan, zyn Hartvormig rond, de Steng omvattende, gespitst, aan den rand bezet met regte Stekeltjes, een Duim lang, uitgebreid en glad; de Bloemen geel, gesteed, aan Haairige Trosfen voortkomende, zyn ook van buiten ruig en hebben de Meeldraadjes, alle tien, insgelyks tot één Lighaam samengegroeid. Dit schynt te stryden met de algemeene Kenmerken van deeze Klasse, hoewel het in de meeste Geslagten plaats heeft (*).

SPAR-

(6) *Borbonia* Fol. Cordatis multinerviis crenatis. Frutes Ethiopicus leguminosus, Fol. Rusci majoribus in ambitu Spinulis fimbriatis. PLUK. *Alm.* 159. BERG. *Cap.* 191.

(*) In de Geslagten van *Nisfolia*, *Pterocarpus*, *Erythrina*, *Piscidia*, onder de Boomen beschreeven: in die van *Amorpha*

pha.

S P A R T I U M, Priemkruid.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Decan-
dria.*

In dit Geslacht is de Kelk nederwaards ver-
langd, de Meeldraadjes kleeven aan 't Vrucht-
beginzel: het heeft een op zyde aangegroeiden
Stempel; die van boven ruig is.

Het bevat zeven Soorten met enkele en zes
met drievoudige Bladen, of drie Bladen op een
Steeltje. De meesten hebben haare Groeyplaats
in ons Wereldsdeel en zy zyn altemaal Hee-
sterachtig.

(1) Priemkruid met ronde Takken, de Bladen
overhoeks, Draadachtig, aan 't Grond-
stuk bevlakt.

I.
*Spartium
contami-
natum.*
Vlakkig.

Tot deeze Soort is de Heesterachtige Afri-
kaansche Brem, met smalle Vlaschkruid-Bladen
die blaauwachtig groen zyn, en geele Bloemen,
van Doktor SHERARD, t'huis gebragt. 't
Gewas is Heesterachtig met lange Trosfen van
Bloemen aan 't end der Takken, en groeit aan
de Kaap.

(2) Priem-

*pha, Ebenus, Abrus, Spartium, Genista, Anhyllis, Borbo-
nia, Ulex, Ebenus, Qnonis, Aspalathus, Crotalaria*, onder de
Heesters; en in die van *Lupinus, Arachis* onder de Kruiden
te beschryven, zyn al de tien Meeldraadjes samengegroeid.

(1) *Spartium Ramis teretibus, Fol. alternis Filiformibus
Basi contaminatis. Syst. Nat. XII. Gen. 858. p. 474. Veg.
XIII. p. 535. Mant. 268. Genista Afr. Frutescens, Fol.
Linaria angustioribus glaucis, Flore lateo. RAJ. Dendr.
104.*

III. (2) Priemkruid met ruuwe Takken, de boven-
 AFDEEL. ste Bladen dicht by één, en Draadachtig.
 XIV.

HOOFD-
 STUK. Deeze, ook een Afrikaansch of Kaapfch Ge-

II. was, heeft verspreide Draadachtige Bladen, van
Sepiarium. drie Duimen lang, eenkleurig met de Takken,
 Draadig. die geelachtig groen zyn. De Bloemen maaken
 een lange, gladde Aair uit, aan het end der
 Takken. De Kelk is eenbladig, in vyven ver-
 deeld, de Bloem Vlinderachtig en geel, heb-
 bende tien Meeldraadjes tot een Scheede, die
 van vooren gaapt, famengegroeid, met lang-
 werpige Meelknopjes. Het Vrugtbeginzel was
 lang en smal, plat, met veertien Schepzeltjes
 van Zaaden; de Styl opklimmende en glad; de
 Stempel geknot en scheef. Dit alles heeft de
 Heer BERGIUS dus waargenomen.

III. (3) Priemkruid met ronde Takken, die aan
Juncum. de toppen Bloem draagen, tegenover el-
 Riesachtig. kander; de Bladen Lancetvormig. Dee-

(2) *Spartium* Ramis scabris, Fol. superioribus confertis Filiformibus. *Spartium* Fol. sparsis Filif. &c. BERG. Cap. 196. *Spart.* Cap. luteum, fol. &c. PET. GAR. T. 83. f. 3. *Genista* Afr. Fol. *Linariae* angustissimis. &c. RAJ. *Dendr.* 105. *Lathyroides Linariae* folio &c. PLUK. *Mart.* 114. T. 224. f. 1.

(3) *Spartium* Ramis oppositis teretibus apice Floriferis, Fol. lanceolatis. H. Cliff. 356. H. Ups. 208. R. Lugdb. 370. SAUV. *Monsp.* 60. GOUAN. *Monsp.* 355. GER. *Prov.* 480. GARID. *Aix.* 204. *Orient.* 215. *Spartium* arborescens, Sem. *Leni* similibus. C. B. *Pin.* 396. *Spart.* Dioscor. *Narbonense* & *Hisp.* LOB. *Icon.* 91. *Spartium* macrolobium. REN. Sp. 34. T. 33. *Genista* Juncea. J. B. *Hist.* I. p. 395. *TOURN.* *Inst.* 643.

Deeze is algemeen, in de Kruidhoven, bekend, onder den naam van *Spaansche Brem*, in 't Fransch *Genêt d'Espagne*, in 't Spaansch *Hiniesta*, en *Yniesta*, in 't Engelsch *Spanish Broom*. Zy maakt een Gewas van agt of tien Voeten hoogte, dat uit een taamelyk dikken Stam veele dunne groene Rysjes, die rond zyn, uitgeeft, aan welken hier en daar, zeer enkel, Lancetvormige Blaadjes voortkomen; en Goudgeele Bloemen aan 't end der Takken, zo groot en fraay, dat men het dikwils gebruikt tot versiering der Bloemhoven. De Zaadpeultjes zyn lang, smal en plat, bevattende veele naar Linfen gelykende Zaadjes, doch kleiner. In kragten komt het overeen met de gemeene Akker-Brem, doch heeft dezelve sterker. In Spanje, Provence, Italie en in de Oostersche Landen, is dit Gewas, aan de Wegen, in Haagen en Kreupelbosch, niet ongemeen.

III
AFDEEL
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decan-
dria.

(4) Priemkruid met gestreepte Takken, zydelingse Trosfen en Lancetvormige Bladen.

IV.
*Monosper-
mum.*
Eenzaadig.

Deeze Soort is op drooge Velden in Spanje waargenomen door CLUSIUS. De Sweedsche Heer OSBECK merkt aan, dat dezelve op 't Schier-

(4) *Spartium* Ramis striatis, Racemis lateralibus, Fol. lanceolatis. Sp. Ram. angul. Sec. Hort. Cliff. 356. R. Lugdb. 370. SAUV. Monsp. 60. OSB. Itin. 37. *Spartium* tertium Flore albo. C. B. Pin. 396. Spart. 3. *Hispanicum*. CLUS. Hist. I. p. 103. Spart. 2. CLUS. *Hisp.* 204.

III. Schier-Eiland van Kadix, byna geheel bedekt
 AFDEEL. zynde met een fyn wit Zand, ongemeen tiert;
 XIV. niettegenstaande men aldaar naauwlyks eenige
 HOOFD- andere Planten, behalve deeze en het Kruipen-
 STUK. de Stalkruid, vindt. De Spanjaarden noemen
 Tienman- haar *Retamas*. Zy groeit 'er meer dan eens
 wige. Mans langte hoog; dienende dus de Bokken en
 Zwynen tot beschutting tegen de brandende
 Hitte der Zon, terwyl de eersten ook de groe-
 ne Takken eeten, en men gebruikt dezelve
 om de Moeskruiden, die ter Markt komen,
 aan Bosfen te binden. Bovendien belet hetzel-
 ve de verstuiving van het drooge, losse Zand,
 ongemeen, en versiert de dorste Velden door
 zyne Bloemen. De Stam is dikwils een Arm
 dik, Afchgrauw van Kleur; de Takken of Rys-
 jes zyn groen: de Bladen glinsteren als Zyde:
 de jonge zyn Lancetvormig, de ouden stom-
 per, van vooren een weinig gespleeten en om-
 geboogen. De Bloempjes komen in ontelbaare
 menigte, klein, wit, met roode Kelkjes voort.

V.
Sphaerocar-
pon.
 Rondzaa-
 dig.

(5) Priemkruid met ronde Takken, de Bladen
 Lancetvormig ongesteeld, van onderen
 ruigachtig.

Van deeze is thans een byzondere Soort ge-
 maakt,

(5) *Spartium* Ramis teretibus, Fol. lanceolatis sessilibus,
 subtus pubescentibus. *Mant.* 571. *Spart.* alterum monosper-
 mum Semine Reni simili. C. B. *Pin.* 396. *Spartium* hypo-
 spharolobium. *REN.* Sp. 35. T. 33. *Spart.* 1. *CLUS.* *Hisp.*
 203. *Spart.* 2. *CLUS.* *Hist.* I, p. 103.

maakt, die naar de voorgaande veel gelykt, ^{III.}
 doch bovendien de Bloemen geel heeft. Zy ^{AFDEEL.}
 verschilt evenwel veel in grootte, als den Stam ^{XIV.}
 doorgaans maar een Elle hoog en een Duim ^{STUK.}
 dik hebbende, met een ruuwe Schors en veele ^{Decan-}
 Rysjes, die doorgaans Bladerloos zyn, komende ^{dria.}
 de Bloemen met die van Zoethout ende Zaad-
 huisjes met Paardeboonen byna overeen. Dee-
 ze bevatten een Nierachtig Zaad, dat in de
 Huisjes rammelt, doorgaans enkeld in ieder
 Haauwtje. Hier van is de bynaam der voor-
 gaande afgeleid, die de Zaadhuisjes en het
 Zaad, beiden, kleiner heeft, doch anders van
 de zelfde gedaante, zo CLUSIUS aanmerkt. De
 tegenwoordige groeit in Zandvelden, op ver-
 scheide plaatsen van Kastilie.

(6) Priemkruid *met ronde gestreepte Takken,* ^{VI.}
de Bladen Lancetvormig, byna ongesteeld ^{Purgans.}
en ruigachtig. ^{Purgee-}
^{rende.}

Deeze is *Purgeerende Brem* genoemd geweest,
 en groeit op drooge, Bergachtige, opene plaat-
 sen, in Provence. Het is een Heester, met
 Biesachtige Takken, die aan de enden Bladen
 en Bloemen tevens uitgeeft. De Bladen zyn
 Lancetswys' ovaal, ongesteeld, Fluweelachtig,
 korter dan de Bloemen, die gesteeld zyn, en
 een

(6) *Spartium Ramis teretibus striatis, Fol. lanceolatis,*
subsessilibus pubescentibus. GER. Prov. 480. Genista purgans.
Sp. Plant. 999. Genista s. Spartium purgans, J. B. Hist. I.
p. 404. TOURNEF. Inst. 644.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Tienman-
nige.*

een tweelippigen Kelk hebben, de Meeldraadjes allen samengegroeid, den Stempel Haakig; het Haauwtje langwerpig, samengedrukt en Haairig. De Takken zyn ongedoornd, zegt de Ridder: 't Is waar, dat het Gewas geen weezentlyke Doornen of Stekels heeft, gelyk andere Soorten van Brem hebben, maar de enden der Takjes vertoonen zig als Doornen, en hierom is het onder de Stekeligen geplaatst geweest. Van eene byzondere of uitmuntende Purgeerende hoedanigheid, in hetzelfde, vind ik nergens gemeld.

VII.
Scorpius.
Doornbla-
dige.

(7) *Priemkruid met uitgespreide gedoornde Takken, de Bladen Eyrond.*

Deeze voert wegens de ongemeene Stekeligheid den bynaam. De Takjes van het geheele Gewas, 't welk een klein Boschje maakt van ongeveer een Elle hoog, verdeelen zig in Stekels en deeze wederom in kleiner Stekeltjes, waar aan de Blaadjes zydelings groeijen, die de Punten der Doornen zodanig verbergen, dat men het niet voor stekelig zou aanzien, en dus kwetst het den aanraaker, even als de Scorpioen, onvoorziens met zynen Angel. De vermaarde CLUSIUS heeft het in Spanje drierley

(7) *Spartium* Ramis spinosis patentibus, Foliis ovatis. Genista - *Spartium spinosum majus, primum, secundum, tertium.* C. B. *Pin.* 394. TOURNEF. *Inst.* 645. *Aspalathus altera*, 1, 2, 3. CLUS. *Hisp.* 203. LOR. *Icon.* 82. GOUAN. *Monsp.* 355. GER. *Prov.* 480. GARID. *Aix.* 204.

ley waargenomen, zynde van allen de Bloemen geelachtig en naar die van Brem gelykende. Hy begryptze allen onder den naam van *Aspalathus altera*, die 'er van de Liefhebbers der Kruidkunde, zo te Salamanca als te Montpelier, aan gegeven werdt. Aan den voet der Pyreneefche Bergen groeide een derde Soort, die ruig van Takken was, welke men *Hallada* noemde. De Bloemen van de eerste, met Suiker gegest, werden, zegt hy, in Spanje, tot herstelling der vervallen kragten gebruikt. Deeze is in Languedok en Provence, zo wel als de anderen, ook niet ongemeen. Zy worden aldaar *Argielas* geheten.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decandria.

(8) Priemkruid met enkelde en drievoudige Bladen, de Takken zeshoekig, aan den top Bloendraagende.

VIII.
Angulatum.
Hoekig.

Drie Ribben, van ieder Blad afkomstig, loopen langs de Takken heen, 't welk dezelve in deeze Soort zeshoekig maakt. **TOURNEFORT** heeftze in de Levant gevonden.

(9) Priemkruid met drievoudige Bladen, Rysachtige Takken en zydelingse dubbelde knikkende Bloemen.

IX.
Patens
Uitgebreid.

(8) *Spartium* Foliis solitariis ternatisque, Ramis sexangulatis apice Floriferis. *Spartium* Orientale Siliqua glabra compressa et annulata. **TOURNEF.** Cor. 44.

(9) *Spartium* Fol. tern. Ramis Virgatis, Flor. lateralibus geminis cernuis. *Cytisus* Lusitanicus Medicæ folio, Floribus in Foliis alis. **TOURNEF.** Inst. 648.

FF

III. Van deeze, die *Portugaalsche Cytifus* door
 AFDEEL. den zelfden Kruidkenner getyteld was, zyn de
 XIV. Blaadjes stomp Eyronnd, byna gelyk, van on-
 HOOFD- deren ruigachtig: de Bloemen groot, gezwol-
 STUK, len, hoog geel, nederhangende, met een rood-
 Tien- achtige Vlak op de rug van de Vlag getekend,
 mannige.

X. (10) Priemkruid met drievoudige Bladen, de
 Complica- Blaadjes dubbeld gevouwen, de Takken
 sum. ongedoornd, neerhurkende, glad, met ruu-
 Gevou- we Haauwtjes.
 wen.

Hier wordt een Gewas bedoeld, dat de *Twee-
 de Cytifus* is by CLUSIUS, door hem zeer
 fraay afgebeeld. Hy vindt hetzelfde in Span-
 je, en het groeit ook in de Zuidelyke deelen
 van Vrankryk. Hy beschryft het als een Hee-
 ster van twee Ellen hoog, met witte Rysjes,
 die dun en Takkig zyn, de Blaadjes grys en
 altyd samengevouwen, zeer bitter; de Bloemen
 aan den top der Takjes, buiten 't Loof, Goud-
 geel, waar op Peultjes volgen die langwerpig
 zyn, met een omgeboogen punt, zeer ruig,
 als bezet zynde met stompe, lymerige, Bor-
 stel-Haairtjes.

(11) Priem-

(10) *Spartium* Fol. tern. Foliolis conduplicatis, Caulibus
 inermibus prostratis glabris, Leguminibus scabris. *Cytifus*
 Ramis humifusis &c. SAUV. *Monsp.* 190. *Cyt.* Fol. incanis
 angustis et quasi complicatis. C. B. *Pin.* 390. GUETT. *Stamp.*
 II. p. 417. *Cytifus* Montis Calcaris. J. B. *Hist.* I. p. 370.
 Cytifus 2. CLUS. *Hist.* I. p. 94. *Hisp.* 190. 16. 193.

(11) Priemkruid met drievoudige en enkelde
Bladen, de Takken hoekig en ongedoornd.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
XI.
Scoparium.
Bezem.
Brem.

Deeze is onder den naam van Gemeene of enkel *Brem*, in 't Fransch *Genest*, in 't Engelsch *Broom*, in 't Hoogduitsch *Genster* of *Ginster*, bekend. Men zouze *Bezem-Brem* kunnen heeten, gelyk de bynaam luidt; om dat haar Rys dikwils van de Boeren tot Bezemen gebruikt wordt, en hierom noemen de Spanjaarden haar *Soobas*. De natuurlyke Groeyplaats is niet alleen in de Zuidelyke deelen, maar door geheel Europa, tot in Sweden. „ Byna in geheel Duitschland, in Vrank- „ ryk, Engeland en de Nederlanden, vindt „ men het zeer menigvuldig, inzonderheid op „ Zandige, steenachtige en dorre Velden, (zegt „ RAY): hoewel CLUSIUS, dat te verwon- „ deren is, geen blyk van dit Gewas, van „ zelf groeiende, in Oostenryk, Boheme of „ Moravie, heeft kunnen vinden” (*). Zy groeit Heesterachtig, dikwils eens Mans langte hoog, hebbende dunne Houtige Stengen, met veele groene Rysjes, die zig wel verheffen, doch

(11) *Spartium* Fol. ternatis solitariisque, Ramis inermibus angulatis. OED. Dan. 313. Hort. Cliff. 356. R. Lazdb. 370. Fl. Suec. 589, 633. GORT Belg. 203. Genista angulosa & Scoparia. C. B. Pin. 356. Genista. DOD. LOB. &c. GOUAN; Monsp. 356. GER. Prov. 481. Cytiso-Genista Scoparia vulgaris. TOURNEF. Inst. 649.

(*) Zie CLUS. Stirp. Pann. Hist. p. 49.

F f 2

H. DIEL, V. STUK,

III. doch zeer ligt buigen laten, bezet met rond-
 AFDEEL achtige Blaadjes, en kleine geele Bloempjes
 XIV. draagende, waar op taamelyk groote platte
 HOOFD- Haauwtjes volgen met klein Zaad.
 STUK.

Tien-
 mannige.

Deeze Brem heeft geen nadeelige Eigen-
 schappen. „ De Bloemen, versch geplukt, zegt
 „ LOBEL, eet het Gemeene Volk van Aver-
 „ ne en Aquitanie, in groote menigte, voor
 „ Salaad. Dezelfen, naamelyk, zyn zeer lief-
 „ lyk van Reuk en Smaak. Ja, dat meer is,
 „ in Brabant worden de ingezouten Knoppen,
 „ met Olie en Azyn, even als de Kappers
 „ en Olyven, voor een goede Versnapering
 „ gehouden: want men meent, dat zy niet
 „ alleen het Hart versterken en Appetyt maa-
 „ ken, maar ook de Verstoptheden openen en
 „ den Steen breeken. Met een Afkookzel van
 „ het Zaad kan men, wel is waar, doen braa-
 „ ken, doch, hoe veel Zaads men ook neeme,
 „ zal 'er niet dan een gemakkelyke Braaking,
 „ even als door Radyzen, Vygen of Olie, uit
 „ ontstaan” (*).

XII.
 Radiatum.
 Gestraalde.

(12) Priemkruid *met drievoudige, smalle, on-
 gesteelde Blaadjes, en blyvende Stee-
 len,*

(*) LOBEL *Kruidboek*, bladz. 104.

(12) *Spartium* Fol. ternatis linearibus sessilibus, petiolatis
 persistentibus, Ramis oppositis angulatis. MILL. *Is.* T. 259.
 f. 1. Spart. æquicolorum minimum montanum triphyllum,
 COL. *Ecphr.* 1. T. 295. *Genista radiata* sive stellatis. J. B.
Hist. 1. p. 399.

len: de Takken hoekig, tegenover elkan-
der (*).

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

De Gestraalde of Gesternde Brem wordt dus genoemd, om dat zy zig byna als de Kransbladige Kruiden vertoont. In de Historie der Planten van J. BAUHINUS wordt 'er dus van gesproken. „ De Brem, welke wy *Gestraalde* „ *of Gesternde* heeten, is een schoon, Takkig „ Plantgewas. De Steng, die enkeld is, ver- „ deeld zig in drie Takken, en deeze weder- „ om twee, drie of viermaal in anderen, wel- „ ke altoos driedubbeld zyn, met Leedjes van „ twee Duimen lang, geevende van ieder Knoop „ zes Bladen uit, die Kranswyze om het Tak- „ je staan, gelyk in het Walstroo of Kleef- „ kruid, doch breeder dan die van het Wal- „ stroo en zagter, grys en ruig, zo wel als „ de geheele Plant. Aan 't end der Rysjes, „ die zeer teder en hoekig zyn, komen geele „ Bloempjes, naar die van de Brem gelyken- „ de, dicht by elkander voort, zo ik het wel „ onthouden heb. In de Historie der Planten „ van Lyons noemt menze *Genista Ilvensis*.” Aldaar wordt gezegd, dat dezelve op 't Eiland Elba, voor de Kust van Toskanen leggende, groeit,

*Decandi-
dria.*

(*) Deeze bepaaing is, 't zy men *petiolis* leeze, gelyk in *Sp. Plant.* of *petiolatis*, gelyk in *Syst. Nat.* Ed. XII, en *Veg.* XIII., my duister; want *Folia petiolata* zyn Gesteelde, en *Sesfilia* Ongesteelde Bladen, (*Phil. Bot.* p. 233.) van waar komen dan de (*Petioli*) Bladsteeltjes in deeze soort?

Ff 3

III. groeit, en in Bloem en Vrucht overeenkomt
 AFDEEL. met de gemeene Brem.
 XIV.

HOOFD. (13) Priemkruid met drievoudige Bladen en
 STUK. hoekige gedoornde Takken.
 XIII.

Spinosum.
 Doorn-
 takkige.

Dit Gewas, dat in de Zuidelyke deelen van Europa, op Steenachtige plaatsen, aan de Zee-kust groeit, is in de openbaare Kruidhoven bekend, en onder de naamen van *Cytisus*, *Acacia* en *Aspalathus*, by deze en gene Autheu-ten, beschreeven geweest. Het heeft, naame-lyk, in de gedaante iets, dat naar alle die Ge-slagten zweemt. Volgens RAUWOLF komt het ook op den Berg Libanon voor.

GENISTA. Brem.

Een Kelk met twee Lippen, die in tweeën of drieën verdeeld zyn: de Vlag langwerpig, van den Styl en Meeldraadjes nederwaards om-geboogen. Dus zyn de byzondere Kenmerken opgegeven (*).

Veer-

(13) *Spartium* Fol. ternatis, Ramis angulatis spinosis. H. Cliff. 356. H. Ups. 208. R. Lugdb. 370. SAUV. Monsp. 191. GRON. Orient. 112. *Acacia trifolia*. C. B. Pin. 302. *Aspalathus secunda trifolia*. J. B. Hist. 1. p. 375. GOUAN. Monsp. 356. *Cytisus spinosus*. TOURNE. Inst. 643. *Acacia altera*. DOD. Pempt. 753.

(*) Of hier een Drukfeil schuile, weet ik niet, maar wel, dat deeze bepaaling zeer duister is; terwyl ook in de Lyst der Kenmerken staat *Pistillum deprimens Carinam*, en in Gen. Plant. *Carina recta*. Men zal het mischien zo moeten begry-pen, dat door den Styl en Meeldraadjes de Vlag van den Kiel afgehouden en dus agterwaards omgeboogen wordt.

Veertien Soorten komen 'er in voor, waar van tien gedoornd en vier ongedoornd zyn; meestal groeiende in ons Wereldsdeel of in de Oosterfche Landen.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(1) Brem met drievoudige, wederzyds ruig-achtige, Bladen en hoekige Takken.

I.
Genista.
Canariensis.
Kanarifche.

Deeze voert den naam van *Kanarifche*, omdat zy uit Zaad, dat van de Kanarifche Eilanden gebragt was, in Europa is voortgeteeld. Men betreft 'er toe den *Eerften Cytifus* van **CLUSIUS**, in Spanje groeiende, die fomtyds ter hoogte van een Boompje opfchiet, welks Stam geel Hout heeft met een zwart Merg, zynde de Schors der Takken witachtig en de jonge Takjes geheel ruig. De Blaadjes komen drie op een Steeltje, en de Bloempjes Aairswyze aan 't end der Takjes voort, geel van kleur, waarop Peultjes volgen als die van Brem, maar ruig, met kleine zwarte Zaadjes. De Wortel is Houtig en fpreidt zig naar verfcheide kanten uit.

De

(1) *Genista Foliis ternatis, utrinque pubescentibus, Ramis angulatis. Syst. Nat. Veg. XIII. Gen. 859. p. 536. Ed. XII. p. 474. H. Cliff. 355. Mat. Med. 347. R. Lugdb. 371. Cytifus minoribus Foliis Ramulis tenellis villosis. C. B. Pin. 390. Cytifus. I. CLUS. Hist. I. p. 94. β. Cytifus Canariensis sempervirens & incanus, COMM. Hort. II. p. 103. T. 52. Cyt. Can. Fl. candido & citrino. SEB. Kab. II. p. 6. T. 4. f. 6, 7. Cyt. Can. microphyllos angustifolius procerus incanus, FLUG. Alm. 128. T. 277. f. 6.*

Ff 4

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Tienman-
nige.

De *Kanarische Cytifus*, uit SEBA aangehaald, fchynt van een geheel andere natuur te zyn, als dunne fliertige Takjes hebbende, die langs den Grond kruipen, en zig fomtyds maar een Voet hoog met de Bloemsteeltjes verheffen. LINNÆUS of de Heer MURRAY zegt van deeze Soort: „ de Bladen zyn ftomp Ey-
„ rond, eenigermaate gefpitst, wederzyds ruig-
„ achtig, doch die by de Bloemen voortko-
„ men byna ongesteeld en zeer klein: de Kelk
„ in drieën gedeeld, met de onderfte Slip
„ drietandig: de Aairen van vyf of zes Bloe-
„ men: de Haauwtjes witachtig ruig: de Bloe-
„ men fterk van Reuk.”

Roozen-
Hout.

Het algemeen bekende *Lignum Rhodium* of *Rosaceum*, in de Apotheeken dus, en gemeenlyk *Roozen-Hout*, wegens zynen zeer aangenaamen Reuk byna volmaakt met dien der Provence - Roozen overeenkomstig, genaamd, wordt de Wortel geacht te zyn van een dergelyk Gewas. Het plagt certyds van de Eilanden Rhodus en Cyprus, in de Middellandfche Zee, te komen, en kreeg daar van den naam, dien het nog behoudt. Tegenwoordig wordt het ons meest van de Kanarifche Eilanden en uit de Westindiën toegebracht. Sommigen verzekeren, dat het de Wortel zy van den *Kanarifchen Cytifus*. Het is geelachtig, met bruine of Rosachtige Streepen en Harst-Aderen. Men moet het van 't gewoone en thans niet minder bekende *Roozen-Hout*, dat al-

alleenlyk wegens de fierlyke marmering van III. Kleuren dus genoemd, en tot het keurlykste AFDEEL. Schrynwerk gebruikt wordt, wel onderscheiden. XIV. HOOFD. Het andere dient meest tot het stooken van STUK. Roozen-Olie, die uit de eigentlyke Roozen Decan- dra. naauwlyks te bekomen is.

(2) Brem met drievoudige van onderen Haai- II. rige Bladen; de Bloemsteeltjes zydelings, Candicans. meest vyf Bloempjes hebbende en gebladerd; Witachtige. de Haauwtjes ruig.

De Groeyplaats, van deeze Soort, is in Languedok en Italie. Zy gelykt naar de voorgaande veel, maar heeft de Blaadjes grooter, ovaal, van onderen ruigachtig en aan beide enden spits: de zyd-Takjes kort; de Kelken in drieën gedeeld; de Bloemen Reukeloos: de Blaadjes, die by de Bloemen groeijen, gesteed en naauwlyks kleiner dan de overige Bladen van 't Gewas, waar van de Takken hoekig en Haairig zyn.

(3) Brem met drievoudige, ongesteelde, li- III. ni- Linifolia. Vlaschbla- dige.

(2) *Genista* Fol. ternatis subtus villosis, Pedunculis lateralibus subquinquefloris foliatis; Leguminibus hirsutis. *Ann. Acad.* IV. p. 284. *Cyt. fl. lateralibus*, *Flor. hirsutis*, *Caule erecto striato*. SAUV. *Monsp.* 191. *Sp. Plant.* I. p. 740. *Cytisus Monspes.* *Medicz folio &c.* TOURNEF. *Inst.* 648. *Cyr. sylv. candicans.* CÆSALP. *Plant.* 113. GOUAN *Monsp.* 375.

(3) *Genista* Fol. ternatis sessilibus linearibus subtus Sericeis. *Cytisus Argenteus Linifolius* Insul. *Stœchadum.* TOURNEF. *Inst.* 648. GER. *Prov.* 435. GARID. *Aix.* 147.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

niaale, van onderen Fluweelachtige Bladen.

Tienman-
nigt.

Deeze heet de *Vlaschbladige verzilverde Cytisus* van de Hieres-Eilanden by TOURNEFORT, en deeze Eilanden leggen by Toulon, voor de Kust van Provence. Die groote Kruidkenner hadtze zelf op het grootste derzelve Porqueroles, en op het Oostelykste, Titan genaamd, gevonden, zo GARIDEL aanmerkt, hebbende het Gewas lang in de Tuinen by Aix gekweekt, tot dat het eindelijk in 't jaar 1709, door den strengen Vorst, sneuvelde. Het zou ook in Spanje groeijen volgens ALTSTROEMER, en in de Levant. Het is een Heestertje met knoopige Takken, getand wegens de afgevalen Bladen; de Takken bladerig, hoekig, regtopstaande, Wollig, met Trosfen aan 't end, van Bloemen als die der Akker-Brem en ruige Haauwen.

IV.
Sagittalis.
Pyltakkige.

(4) Brem met *Vliezig tweesnydende gewrichte Takken*; de Bladen *Lancetswys* Eyronde.

Op Bergachtige plaatsen, in de Zuidelyke deelen van Provence, groeit deeze volgens
GE.

(4) *Genista Ramis ancipitibus membranaceis articulatis, Fol. ovato-lanceolatis.* MILL. *Ic. 259. f. 2. H. Cliff. 355. R. Lugdbat. 371. Genista Herbacea s. Chamæ-Spartium. J. B. Hist. I. p. 393. Chamæ-Genista saxatilis. C. B. Pin. 395. Chamæ-Genista sagittalis Pannonica. CAM. Hors. T. 33. Genistella. TOURNF. Inst. 646. Tab. 413. GEB. Prov. 432.*

GERARD. Zy is, om het zonderlinge Gewas III.
aan te toonen, door T O U R N E F O R T afge- AFDEEL.
beeld. Men vindtze ook in Pannonie, dat is XIV.
in een gedeelte van Neder - Oostenryk, vol- HOOFD-
gens C A M E R A R I U S, die 'er mede de Af- STUK.
beelding van geeft. Het aart niet veel in de Drieta-
Tuinen en groeit naauwlyks een half Voet dri-
hoog.

(5) Brem met Vliezig driekantige, byna ge- V.
wrichte Takken; de Bladen driepuntig. Tridenta-
ta.

Deeze, door L O E F L I N G in Portugal waar- Drieta-
genomen, geleek veel naar de voorgaande, doch dige.
was in alle opzigten grooter, en de Vleugels
der Bladen liepen in drie Doornen uit, zynde
de Haauwtjes bekleed met een witte Wollig-
heid.

(6) Brem met Lancetvormig gladde Bladen, VI.
en gestreepte, ronde, regtopstaande Tak- Tinctoria.
ken. Akker-
Brem.

Dit is het Gewas, dat men gewoonlyk Ak-
ker-

(5) *Genista Ramis triquetris Membranaceis subarticulatis,*
Fol. tricuspидatis. Chamæ - Genista peregrina. DALECH. Hist.
177. Genistella fruticosa Lusitanica latifolia. T O U R N E F. Inst.
646. Chamæ - Genista Caule foliato. C. B. Pin. 396. β. Ge-
nistella fruticosa Lusitanica angustifolia. T O U R N E F. Inst. 646.

(6) *Genista Fol. lanceolatis glabris, Ramis striatis teretibus*
erectis. Hort. Cliff. 355. R. Lugdb. 371. GORT. Belg. 204.
Fl. Succ. 587, 614. Genista Tinctoria Germanica, C. B. Pin.
395. T O U R N E F. Inst. 643. L O E. Ic. II. p. 39.

III. *ker - Brem* noemt, zo wel in de Noordelyke als
 AFDEEL. XIV. in de Zuidelyke deelen van Europa, en inzon-
 HOOFD- derheid in Duitschland gemeen. Men noemtze
 STUK. in Italie *Cerretta* of *Braglia*, in Vrankryk,
Tienman- *Geniste* of *Genet*; in Engeland *Greenweed* of
rige, *Dyers Weed*, en in Duitschland *Heydenschmuck*
 of *Ferbblumen*. Deeze laatste benaaming, met
 die van *Flos tinctorius* overeenkomstig, heeft
 zy, wegens de Kleurende eigenschap van haare
 geele Bloemen, die van de Verwers gebruikt
 worden, om met het blaauw der Weede een
 groene Kleur te maaken.

* Bladz. 451. Deeze blyft laager dan de Dribladige of
 Bezem - Brem, hier voor beschreeven*, en
 groeit ook zo regt niet op, maakende Bosjes
 van haare Kruidige Rysjes, veelyds scheef
 hangende, of tegen ander Gewas steunende;
 begroeid met veele dergelyke Blaadjes als de
 † Bladz. 445. Spaansche Brem †, glad en groen. Op 't end
 der Takken komen Aairen van Bloemen voort,
 die geel en fraay zyn, waar op dergelyke
 Haauwtjes volgen als in de andere.

In de Geneeskunde maakt men zo wel van
 deze als van gene gebruik, hoewel het eigent-
 lyk deeze schynt te moeten zyn. Men plagtze
 te houden voor een uitmuntend Middel tegen
 de Miltzugt en 't Graveel; als ook tegen Ver-
 stoppingen van de Lever. De Bladen, Takken
 en Toppen, in Wyn of Water gekookt, zo
 wel als het uitgeperste Sap daar van, zyn som-
 tyds dienstig bevonden tegen de Waterzugt.

Het

Het Zaad heeft een purgeerende hoedanigheid III.
 en de Afch van Brem is aangepreezen als by- AFDEEL.
 zonder kragtig in het afzetten der Slymerige HOOFD-
 Stoffen door de Waterwegen. STUK.

Sommigen merken aan, dat de Akker-Brem, *Decan-*
 in 't byzonder, den Melk der Koeijen, die daar *dria.*
 van eeten, zo wel als de Boter en Kaas,
 daar van komende, bitter maakt. In ons Land
 heeft menze weinig, zynde haare Groeyplaats,
 door den Hoogleeraar DE GORTER, alleen-
 lyk by den Ouden Yssel, in Opper-Gelder-
 land, aangetekend; terwyl men de Bezem-Brem,
 hier voor beschreeven, overvloedig in Zandige
 Landsdouwten van de andere Provinciën, en
 zelfs in Zuid- en Noord-Holland, aan den
 Duinkant aantreft. Op de Wortels van beiden
 groeit de zogenaamde *Brem-Raap*, een Soort
 van *Orobanche*, vervolgens te beschryven.

(7) *Brem met Lancetvormige gladde Bladen* VII.
en gelyke, ronde, regtopstaande Takken. *Siberica.*
Siberische.

Deeze gelykt naar de voorgaande, zegt de
 Ridder, maar de Stengen zyn niet gevoord of
 hoekig en nauwlyks gestreept: ja in het ge-
 heele Gewas heeft geene ruijge plaats. De
 Bladen zyn een weinig smaller; de Bloemen
 zeer ver van een, in gepluimde Aairen.

(8) Brem

(7) *Genista Fol. Lanceolatis glabris, Ramis aequalibus ter-*
retibus erectis. Mant. 571. *

III.
AFDEEL
XIV.
HOOFD-
STUK.

(8) Brem met Lancetvormige Fluweelachtige Bladen, de Takken gestreept, rond: de Bloemtrosfen over ééne zyde.

VIII.
Florida.
Sierlyke.

Deeze, die in Spanje voortkomt, wordt door den vermaarden CLUSIUS aldus beschreeven. Tot twee Ellen hoogte groeit fomtyds deeze Heester op, met een naakten Stam, zonder Knoopen, regt, een Vinger dik, van buiten met een witachtige Schors begroeid, van boven zig verdeelende in veele tedere broosche Takken, welke met menigvuldige Blaadjes als die van Vlasch of Thymelæa versierd zyn. Van boven zyn deeze Blaadjes groen, van onderen grys en byna Zilverkleurig, in Smaak eerst droog op de Tong en een weinig samentrekkende, vervolgens bitterachtig. De Bloemen, aan de toppen der Takjes Aairswyze groeiende, gelijken naar die van de Duitfche Akker-Brem en zyn geel. Het Gewas in zyn geheel is fraay voor 't Gezigt.

IX.
Pilosa.
Haarige.

(9) Brem met Lancetvormige stompe Bladen en een leggende geknobbelde Steng.

Dit

(8) *Genista* Fol. Lanceol. Sericeis, Ramis striatis teretibus, Racemis secundis. *Genista* Tinctoria Hispanica. CLUS. *Hist.* I. p. 101. *Hisp.* p. 199, 200. *Gen. Tinct. Frutescens* For. incanis. C. B. *Pin.* 395.

(9) *Genista* Fol. Lanceolatis obtusis, Caule tuberculato decumbente. *H. Cliff.* 355. *Fl. Suec.* 583, 635. *R. Lugdb.* 371. *Genista* Ramosa Fol. Hyperici. C. B. *Pin.* 395. *Chamz. Genista.* &c. *Ibid.* *Chamz. Genista prima.* CLUS, *Hist.* I. p. 103. *Pann.* 49.

Dit is een laage Brem, die deswegen den naam van *Chamae-Genista* voert by CLUSIUS, zynde van hem in Opper- en Neder-Oosten-Hoofdryk waargenomen, doch ook voortkomende in Duitschland en de Zuidelyke deelen van Vrankryk. Zy is zelfs in Provence, op dorre plaatsen, zeer gemeen. Men vindtze Takkige Brem met Bladen van St. Jans Kruid, by BAUHINUS, getyteld. Het is een laag Gewasje, van veele Takjes, die uit hunne Knobbeltjes Blaadjes uitgeeven, welke langwerpig zyn, als die van de Akker-Brem, en zodanig geplaatst, dat sommigen onder 't Landvolk in Oostenryk, aan den kant van Hongarye, hetzelfde *Gelbe Klee*, dat is Geele Klaver noemen.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decandria.

(10) Brem met Lancetvormige ap de kant gehaairde Bladen, de Takken neerleggende gestreept ruig.

X.
Humifusa.
Leggende.

Deeze is door den vermaarden TOURNEFORT, op zynen Levantsen Reistocht, waargenomen.

(11) Brem met enkele Doornen; de bloeiende

XI.
Anglica
de Engelsche.

(10) *Genista* Fol. Lanc. ciliatis, Ramis prostratis striatis pilosis. Gen. Orient. minima humifusa. Fol. subt. ad oras pilosis. TOURNE. Cor. 44.

(11) *Genista* Spin. simplicibus, Ramis Floriferis inermibus, Fol. lanceolatis. H. Cliff. 355. R. Lugdb. 371. *Genista* minor *Aspalathoides*. C. B. Pin. 395. Prodr. 157. *Genistella aculeata*. LON. Ic. II. T. 93. *Genistella*. DOD. Pempt. 670.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Tienman-
wige.

*de Takken ongedoornd; de Bladen Lan-
cetvormig.*

Deeze groeit niet alleen in Engeland, op vogtige Heijen, maar komt ook op de Hey- Velden van veele Woudplaatsen in Vriesland, als mede omtrent Harderwyk, Naarden, Utrecht, Zwoll, en elders in onze Provinciën voort, zo de Hoogleeraar DE GORTER aantekent. Men noemtze by ons *Stekende Brem* of *Katte-Doorn*. BAUHINUS beschryftze als een Heestertje van ruim een Voet hoogte, rond van Stam met een roodachtige Schors, hier en daar met Doornen, doch yl, gewapend, in kleiner Takken verdeeld, aan welken rondachtige en langwerpige Blaadjes, met Doornen daar tusfchen en kleine geele Bloempjes als die van Brem. By Orleans, in Vrankryk, hadt hy ook zodanige Brem verzameld.

XII.
Germanica.
Duitsche.

(12) *Brem met samengestelde Doornen; de
bloeiende Takken ongedoornd; de Bladen
Lancetvormig.*

Hier wordt de Gedoornde Brem, die men *Gaspeldooren* noemt, bedoeld, welker Groey- plaats, by ons, op den Muider-Berg is aan- getekend. Sommigen hebben deeze verward met de voorgaande, waar van zy door de ma-
niet

(12) *Genista Spin. simplicibus, Ramis Floriferis inermibus, Fol. lanceolatis, R. Lugdb. 371. GOET. Belg. 205. DOD. Pempt. 659. RIV. Tetrap. 67.*

nier van Groeijing, de Bladerloosheid, waar in zy meest verschynt, en de Doorens, die uit elkander spruiten, aanmerkelyk verschilt.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(13) Brem met dubbeld samengestelde Doornen: de bloeiende Takken ongedoornd; de Bladen smal en Haairig.

XIII.
Hispanica
Spaansche.

Behalve de voorgaande, groeit ook deeze in Languedok en Provence overvloedig. Zy wordt *Kleine, Gedoornde, zeer ruige, Spaansche Brem*, getyteld van C. BAUHINUS, zynde een Heestertje van naauwlyks een half Voet hoog.

(14) Brem met een ongebladerde Steng en kruislingse Doornen.

XIV.
Lusitanica
Portugeesche.

Tot deeze wordt de Tweede Scorpioen-Brem van dien Autheur t'huis gebragt, welke van hem nergens dan op de Heuvelen in de nabuurschap van Granada in Spanje was gezien, wordende aldaar *Molino* geheten by de Ingezetenen. De hoogte van 't Gewas was zelden meer dan een Voet, maakende 't zelve een digt

(13) *Genista* Spin. decompositis, Ramis Floriferis inermibus, Fol. linearibus pilosis. Gen. spinosa minor Hispanica villosissima. C. B. Pin. 395. Gen. Monspel. spinosa. C. B. Prodr 157. Genistella Montis Ventosi, spinosa. J. B. Hist. I. p. 400. GER. Prov. 483. GOUAN. Monsp. 357.

(14) *Genista* Caule aphylo, spinis decussatis. Genista-spartium spinosum minus. C. B. Pin. 394. Scorpius, 2. CLUS. Hist. I. p. 107. J. B. Hist. I. p. 403.

Gg

III. digt Bofchje van gedoornde Takken, aan wel-
 AFDEEL. ken de Doornen in 't kruis geplaatst waren,
 XIV. beurtlings twee tegen elkander over; zynde het
 HOOFD- Loof met een digte Wolligheid bekleed, zo
 STUK. dat het zig als vol Spinrag vertoonde, hebben-
 Tienman- de kleine korte Zaadhuisjes of liever Zaaden
 nige. als Erwtjes (*).

ASPALATHUS.

Dit Geflagt, waar van het getal der Soorten negen-en-twintig is, bevat byna altemaal Afrikaanfche of Kaapfche en maar eenige weinige Indifche Planten. De oude benaaming van *Aspalathus*, welke op het Hout van dien naam geen betrekking heeft, is 'er, mooglyk in navolging van CLUSIUS, wiens *Aspalathi* 'er echter niet toe betrokken zyn, aan gegeven. De meeften waren te vooren *Genista* genoemd en zyn altemaal Heefterachtig. Zy hebben de Bladen Bondelswyze uit één Knopje voortkomende, 't welk tot een gemakkelyke onderscheiding dient.

De

(*) Deeze Soort zou dan eenigermate fchynen te voldoen aan het Kenmerk, ten opzigt van de Zaadhuisjes van dit Geflagt in *Gen. Plant.* opgegeven; naamelyk *Legumen subrotundum*, dat is een Rondachtige Haauw: terwyl de andere Soorten, in 't byzonder de Akker-Brem, langwerpige platte Zaadhuisjes of Haauwtjes hebben: des ik niet zie, hoe de gedagte Kenmerken daar op in 't algemeen toepasfelyk zyn. Zonderling is 't ook, dat 'er maar een enkeld Zaad, door den Ridder, aan toegefchreeven wordt, terwyl in alle de bekende Soorten het Haauwtje van de Brem verfcheide Nierachtige Zaadjjes bevat, gelyk HALLER te regt heeft aangemerkt.

De opgegevene Kenmerken zyn; een Kelk HL
 in vyven gedeeld, met de bovenste Slip grootst: AFDEEL
 een Haauwtje dat Eyronnd, of langwerpig is, XIV.
 bevattende weinige Nierachtige Zaadjes. HOOFD
STUK.

(1) *Aspalathus met gebondelde naakte smalle* I.
Blaadjes, die rondom een Knopdoorn staan. Aspala-
thus.
spinosa.
Gedoorn-

De aangehaalde van den geleerden BREYN, de,
 op deeze Soort, is een Kaapfch sterk gedoornd
 Heeftertje; dat de kleine Takjes grys heeft,
 met spitse Doorntjes van een half Duim lang,
 door smalle, groene Blaadjes omringd, die van
 tien tot dertien uit ieder Knop voortkomen,
 gelyk in de Lorkenboom, geevende een of twee
 Bloempjes uit, waar op spitse Haauwtjes vol-
 gen, van een half Duim lang, die grys zyn,
 bevattende drie of vier geelachtige Zaaden (*).

(2) *Aspalathus met gebondelde Draadachtige* II.
Bladen, en naakte, Wrattige, Wollige Verrucosa.
Knoppen. Wrattige.

Dee.

(1) *Aspalathus* Fol. Fasciculatis linearibus nudis, Spinam
 Gemmaceam circumstantibus. *Syst. Nat.* XII. Gen. 860. p.
 475. *Veg.* XIII. p. 537. *Genistella spinosa Africana Laricis*
 folio. BREYN. *Cent.* T. 26. PLUK. *Phyt.* 297. f. 6.

(*) Deeze eerste Soort, zeer spitse Haauwtjes hebbende,
 volgens de Afbeelding van BREYN, maakt reeds de laatst op-
 gegevene bepaaling van *Legumen ovatum, muticum, subdisper-*
sum, als een Geslagts-Kenmerk, zeer duister.

(2) *Aspalathus* Fol. Fasciculatis Filiformibus, Gemmis
Verrucosis tomentosus nudis. *Syst. Nat.* XII. *Veg.* XIII.

G g 2

III. Deze wordt beschreeven als een Kaapse
 AFDEEL. Heester van twee Voeten hoog, die Houtig
 XIV. is, met groote Knoppen of Wratten: de Bla-
 HOOFD den Vleezig, glad, spitsachtig, een Duim
 STUK. lang; de Bloemen zydelings, korter dan de
 Tienman-
 nige. Blaadjes en byna ongesteeld: de Kelk ruigach-
 tig: de Vlag van de Bloem Hairig.

III. (3) *Aspalathus met gebondelde smalle spitse*
 Capitata. Bladen, de Bloemen aan Hoofdjcs, met
 Koppige. naakte Blikjes.

By SEBA is deeze zeer wel afgebeeld, on-
 der den naam van *Ethiopische Genista*, draa-
 gende een Goudgeele Bloem, met kleine om-
 geboogene Bladen, befranjet met een Spinachtig
 Geweeffel, op het verhevenste der Takjes,
 omtrent de Bloemen, in 't ronde opgestapeld.
 BERGIUS heeft daar van een groote en klei-
 ne waargenomen.

IV. (4) *Aspalathus met gebondelde Elsvormige ge-*
 Astroites. spitste, gladde Bladen, een ruige Steng
 Gesternde. en verspreide Bloemen.

Deeze vindt men ook by SEBA, alwaar de-
 zelf.

(3) *Aspalathus* Fol. Fasc. linearibus acutis, Flor. capitatis,
 Bracteis nudis. *Am. Acad.* VI. Afr. 30. BERG. *Cap.* 202.
 PLUK. *Phyt.* 397. f. 6. SEB. *Kab.* I. T. 23. f. 6.

(4) *Aspalathus* Fol. Fasc. subulatis mucronatis glabris,
 Caule villoso, Flor. sparsis. *Genista Astroites Juniperinis pun-*
gentibus foliis &c. PLUK. *Mant.* 82. T. 413. f. 3. RAJ.
Dendr. 104. SEB. *Kab.* I. T. 24. f. 6.]

zelve genoemd wordt *Boomachtige Afrikaansche* III.
Brem, met lichtgrauwe Bladen, gelykende AFDEEL.
 naar de *Larix*, met Saffraangeele Bloemen. XIV.
 HOOFD-
 STUK.

(5) *Aspalathus met gebondelde Elsvormige ge-* v.
spitste stekelige Bladen, en zeer ruige *Chenopoda*
Bloemhoofdjes. *Stekelige.*

De Bladen van deeze zyn Stekelig als die van den Genever-Boom. Men vindtze in 't zelfde Werk ook zeer wel afgebeeld, zo BERGIUS aanmerkt, die het Gewas Kruidkundig beschryft. BREYN geeft 'er een Afbeelding van, onder den naam van Laage Lorkeboom of *Chenopoda* van Monomotapa, aan de Kaffers-Kust, ten Noordoosten van 't Land der Hottentotten. SEBA stelt het, wegens de Kroestachtig gezoomde Bloemhoofdjes, voor, onder den naam van *Ricinus* of *Ricinoides*, een Boomachtig Afrikaansch Gewas, zynde die Bloemhoofdjes van grootte als een Kers, volgens den gemelden BREYN.

(6) *Aspalathus met gebondelde Elsvormige Flu-* VI.
weelachtige Blaadjes, aan de tippen uitge- *Albens.*
breid, en verspreide Bloemtrosjes. *Witachtige.*

Dit

(5) *Aspalathus* Fol. Fascic. subulatis mucronatis hirtis, Flor. Capitatis hirsutissimis. BERG. Cap. 200. Genista Africana lutea &c. HERM. Afr. 11. Chamæ-Laxia s. *Chenopoda Monomotapensis*. BREYN. Cent. 23. T. 11. SEB. Kab. I. T. 23. f. 4, 5.

(6) *Aspalathus* Fol. Fascic. sub-Sericeis, apice patulis, Fasciculis Floreis sparsis. Mant. 261.

Gg 3

III. Deze heeft de Steng Heesterachtig, met
 AFDEEL. een bruine barstige Schors, de uiterste Takjes
 XIV. Wollig; de Blaadjes komen by vyven voort,
 HOOFD- en zyn witachtig gefluweeld. Aan 't end der
 STUK. Takken zyn verscheide Bondeltjes van Wollige
 Tienman- witte Bloempjes, met een ruigen Kelk.
 nige. De gedagte Bondeltjes of Bloemhoofdjes zyn
 gesteeeld.

VII. (7) *Aspalathus met gebondelde Elsvormige on-*
gedoornde gladde Blaadjes, die zeer kort
zyn, en overhoekse Bloemen.
 Thymifolia.
 Thymbladige.

Deeze is van PLUKENETIUS afgebeeld, onder den naam van zeer kleine Ethiopische Brem, met glinsterende gladde Blaadjes, als van Thym, dicht by een.

VIII. (8) *Aspalathus met gebondelde smalle onge-*
doornde ruige Blaadjes, overhoekse Bloe-
men en smalle Kelken.
 Ericifolia,
 Heybladi-ge.

Dit is een zeer ruig, ongemeen Takkig Heestertje, met kleine smalle Blaadjes; de Bloemen zydelings, naauwlyks langer dan de Bladen, hebbende, met een Haairige Vlag.

(9) As-

(7) *Aspalathus* Fol. Fascic. sub-inermibus glabris brevissimis, Flor. alternis. Genista minima Æthiopica Fol. Thymi confertis &c. PLUK. *Mant.* 88. T. 413. f. 1.

(8) *Aspalathus* Fol. Fascic. Linearibus inermibus hirsutis, Floribus alternis, Calycibus linearibus. BERG. *Cap.* 205. *Genista* Æthiopica non spinosa &c. PLUK. *Mant.* 88. T. 413. f. 6.

- (9) *Aspalathus met gebondelde smalle stomp-achtige Blaadjes, de Bloemen Hoofdwys geaaird en ruigachtig.*

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Deeze, gelyk alle de voorgaande op 't Zuid-
end van Afrika groeiende, is een zeer Takki-
ge Heester met een Steng van drie Voeten
hoog, de Takjes somtyds ruigachtig, met dicht
geplaatste Wollige Knopjes, de Bladen gebon-
deld, zeer klein, smal en stomp hebbende,
die glad zyn of ruigachtig en door 't droogen
zwart worden. De Bloemen komen, aan 't
end der Takken, in Hoofdjes of Aairen voort,
en zyn ongesteeld, de Kelk ruig, met twee
smalle Blikjes, zo wel als de Bloemblaadjes,
die geel zyn.

IX.
Nigra.
Zwart.

- (10) *Aspalathus met gebondelde, rondachtige, stompe Blaadjes, de Kelken eenigermate ruig en spits, de Bloemen glad.*

X.
Carnosa.
Vleezige.

Deeze heeft een zeer Takkige Steng van
drie Voeten, die naakt is, met bondeltjes van
vier tot zeven Rolrondachtige, Vleezige, krom-
me, gladde, stompe Blaadjes. Aan 't end der
Takken komen Kroontjes voort, van vier tot
zes Bloemen, met zeer korte Steeltjes. De
Kelk

(9) *Aspalathus* Fol. Fascic. Linearibus obtusiusculis, Flor. Capitato-Spicatis pubescentibus. *Mant.* 262.

(10) *Aspalathus* Fol Fasc. teretiusculis obrufis, Cal. subpu- bescentibus acutis, Corollis glabris. *Mant.* 261. *BERG.* Cap. 206.

III. Kelk is Klokvormig en spits, met drie Lancet-
 AFDEEL. vormige Blikjes: de Bloem glad en geel.

XIV.
 HOOFD-
 STUK.

(11) *Aspalathus met gebondelde Draadachtige
 ruuwe Blaadjes, de Bloemen aan 't end en
 ongesteeld met ruigachtige Vlaggen.*

XI.
Ciliaris.
Gehaairde.

De Steng van deeze is Heesterachtig, twee Voeten hoog, met Haairige Takjes en naakte Wratjes. De Blaadjes, die rondachtig spits zyn, van boven plat, van onderen ruuw, zyn in de jongheid op zyde gehaaird, ouder wordende glad. De Bloemen komen, ongesteeld, van drie tot vyf in getal, aan 't end der Takken voort. Zy zyn geel, met een ruigachtige Vlag en hebben een Haairigen Kelk, met spitse, Doornachtige Tandden.

XII.
Genistoides.
Brem-
achtige.

(12) *Aspalathus met gebondelde Draadachtige
 gladde Blaadjes; de Kelken byna Tros-
 achtig hangende en de Bloemen glad.*

Deeze heeft een Heesterachtige Steng van negen Voeten, die regtop staat, met een Netswyze Schors en ruige witte Knoppen, komende dus uit de Spleeten der Rotsen voort. De Bladen zyn gebondeld, Draadachtig, glad, byna rond, een half Duim lang. De Kelk is glad, met kleine tandjes en twee Blikjes; de Bloem glad en geel, met een uitsteekende Styl.

(13) As-

(11) *Aspalathus* Fol. Fasc. Filiformibus scabris, Flor. termin-
 alibus sessilibus, Vexillis pubescentibus. *Mant.* 262.

(12) *Aspalathus* Fol. Fasc. Filiformibus levibus, Calycibus
 subracemosis pendulis Corollisque glabris. *Mant.* 261.

- (13) *Aspalathus met gebondelde smalle gladde
Blaadjes, en lange tweebloemige Steeltjes,
die aan den tip gebladerd zyn.* III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Deeze heeft een leggende Steng van twee Voeten lang, met Takken, die Wollige Knopjes hebben; de Bladen gebondeld, smal en spits, als die der Aspergie - Plant, glad; de Bloemsteeltjes veel langer dan de Bladen, glad, aan den tip met gebondelde Blaadjes, waar uit twee ongesteelde Bloemen voortkomen, die geel zyn, met een eenbladigen gladden Kelk, zo lang als de Bloem en getand; waar op volgt een Lancetswys Eyrond, gladachtig Haauwtje.

- (14) *Aspalathus met gebondelde Elsvormige,
zeer kleine gladde Blaadjes, Draadachtige,
zeer uitgebreide Takken, en enkele Bloe-
men aan derzelyer enden.* XIV.
Retrofle-
xa.
Omgeboo-
gene.

Deeze heeft zyn afkomst ook van 't Zuidend van Afrika of van de Kaap, gelyk alle de voorgaande en de drie volgende Soorten.

- (15) *Aspalathus met gebondelde smalle onge-
doornde* XV.
Uniflora.
Enkelbloe-
mige.

(13) *Aspalathus* Fol. Fasc. Linearibus laxibus, Pedunc. bifloris elongatis, apice Foliosis. *Mant.* 260. *BERG. Cap.* 210,

(14) *Aspalathus* Fol. Fasc. Subulatis glabris minimis, Ramis Filiformibus patentissimis, Flor. solitariis terminalibus. *Sp. Plant.*

(15) *Aspalathus* Fol. Fasc. Linearibus inermibus, glabris, Stipulis acutis persistentibus, Flor. solitariis, Calycibus laciniis Cymbiformibus. *Genista Ethiop. glabra, longioribus foliis ex*

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

gedoornde Blaadjes spitse blyvende Stoppeltjes en enkele Bloemen, wier Kelken Schuitachtig geslipt zyn.

Tienman-
nige.

Dit is een Heester met overhoeks geplaatste, digt groeiende, Wollige Takken; de Blaadjes rondachtig, smal, kort en stomp; de Bloemen enkeld, aan 't end der Takken, ongesteeld: de Tanden van den Kelk verbreed tot stompe Schuitachtig holronde Slippen; den Kiel van de Bloem Wollig hebbende.

XVI.
Araneosa.
Gelpin-
ragde.

(16) *Aspalathus met gebondelde, Borstelige, ongedoornde, Stekelige Blaadjes, en Bloemhoofdjes.*

Deeze Soort schynt veel overeenkomst te hebben met de Derde, gelyk 'er ook de zelfde van SEBA toe betrokken is. De kleine van BERGIUS zal hier t'huis behooren.

XVII.
Canescens.
Grysachtig.

(17) *Aspalathus met gebondelde, Elsvormige, gefluweelde Bladen, en zydelingse Bloemen, die de Vlag ruigachtig hebben.*

Dis

uno Puncto plurimis, Flore majore luteo. *PLUK. Mant. 38. T. 414. f. 7.*

(16) *Aspalathus* Fol. Fasc. Setaceis inermibus hispidis, Floribus Capitatis. *Genista Ethiopica* Flore flavo, Foliis inflexis &c. *PLUK. Mant. 38. T. 414. f. 4. SEB. Kab. 1. p. 38. T. 23. f. 6. Aspalathus Capitata humilior. BERG. Cap. 203.*

(17) *Aspalathus* Fol. Fasc. tomentoso Sericeis, Flor. lateralibus, Vexillis pubescentibus. *Mant. 262.*

Dit is een regtopstaand styf Heester - Ge- III.
 was , byna geheel grys met overhockse Tak- AFDEEL.
 ken , de Bladen gebondeld , Wollig grys en XIV.
 spitsachtig , de Bloemen aan 't end der Tak- HOOFD-
 ken zydelings en ongesteeld hebbende. Zy STUK.
 zyn geel van kleur, met ecne ruigachtige Vlag Dicaea-
 en komen voort uit een Klokvormige ruige dria.
 Kelk , met twee Borstelachtige korte Blikjes.
 De Tanden van den Kelk zyn Elsvormig, ver
 van elkander en korter dan het Kuipje; waar
 in deeze Soort voornaamelyk verschilt van de
 voorgaande, die de Punten of Slippen van den
 Kelk viermaal zo lang als het Kuipje heeft,
 zegt onze Ridder.

Dat Kaapsche Heester - Gewas , uit myne Aspalathus
 Verzameling , waar van een gedeelte van den Pedunculata-
 Tak, in *Fig 2* , op *Plaat XXVIII* , ver- tus.
 toond Gesteelde.
 wordt, behoort zekerlyk tot dit Geslagt, maar Pl. XXVIII.
 verschilt, in 't een of ander opzigt, van alle Fig. 2.
 de tot dus ver opgegevene Soorten. Naast
 zou het schynen te komen aan de *Aspalathus*
parviflora van BERGIUS, indien dezelve ook
 geen ongesteelde Bloempjes had, gelyk de
 meesten: en daarom geef ik hier den naam
 van *Gesteelde* aan. Ik heb te meer daar van
 in Afbeelding gebruik gemaakt, om dat onder
 alle de gemelden maar van één of twee de
 Zaadhuisjes schynen gezien te zyn; als in de
 beschryving niet gemeld wordende: terwyl zy
 aan mynen Tak, zo wel als de Bloemen, zeer
 duidelyk zig openbaaren, zynde spitse Haauwt-
 jes,

III
 AFDEEL-
 XIV.
 HOOFD-
 STUK.
*Tienman-
 nige.*

jes, van omtrent een half Duim lang, even als in de eerste Soort. Twee derzelve komen geslooten, twee opengebarsten, en omgekruild, na de uitwerping van het Zaad, aan den Tak voor. Hy is van onderen vry dik en geheel Houtig, byna een Voet lang, zo dat dit Gewas niet van de kleinste Heestertjes schynt te zyn. De Schors is barstig, waar door zig de geelachtige binnen-Bast, die het Hout bekleedt, zeer duidelyk verthoont. Hy geeft, als overhoeks, Takjes uit, en deeze wederom kleiner Takjes, die dicht bezet zyn met eene witte of Zilverachtig gryze Haairachtige Wolligheid, als Fluweel, gelyk ook de Blaadjes, die de langte van omtrent een Kwartier Duims hebben. Zy zyn rondachtig en dun, doch loopen niet zeer spits uit, en staan getropt aan de Takjes, meest naar boven, by vyven of meer, op een Wollig Knopje, dat na 't afvallen van dezelve overblyft, als een Wollig Wratje, hoedanigen men veel aan de kleine Takjes vindt. Uit den Schoot, als 't ware, van die Bladtropjes, of ook daar buiten, komt een Steeltje voort, van meer of minder langte, waar aan een Bloempje, dat door twee Blikjes is geschoord. Men kan de gedaante van dit Bloempje, in zyn geheel, aanmerkelyk vergroot zynde, by B beschouwen. Het heeft een vyfpuntigen Kelk, die, zo wel als de Bloemblaadjes, met dergelyke Haairachtige Wolligheid bedekt is, en waar

uit,

uit, behalve dezelfen, de Styl en Meeldraadjes voortkomen, gelyk zig laager openbaart. De Kiel, en de Meeldraadjes daar in vervat, zyn daar onder, met sterker Vergrooting, nog duidelyker aangewezen. Het Haauwtje, by vergroot voorkomende, is met dergelyke Wol- ligheid als de Blaadjes en Bloempjes, bedekt, doch anders wat bruinachtig van Kleur.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decan-
dria.

(18) *Aspalathus met vyfvoudige ongesteelde Blaadjes, en eenbloemige Bloemsteeltjes.*

XVIII.
Indica.
Oostindi-
sche.

Een Gewas, door den vermaarden COM- MELYN tot de Akker-Brem betrokken, dat men op Malabar *Manneli* noemt en op Ceylon *Rathocomba*, wordt by PLUKENETIUS, onder den naam van *Smalbladige Lotus van Madras*, met een enkele gladde Haauw, afge- beeld. RAY heeft hetzelfde *Oostindisch Doryc- nium*, met enkele roode Bloemen op lang- werpige Steeltjes en zeer kleine Haauwtjes getyteld. Het is een Heester met dun, hard, rond Rys, als Roedjes, en korte Takjes over- hoeks.

(19) As-

(18) *Aspalathus* Fol. quinatis sessilibus, Pedunculis uni- floris. Genista Fol. quinatis sessilibus &c. *Fl. Zeyl.* 271. *Lotus tenuifolius Maderaspatanus* &c. *PLUK. Alm.* 225. T. 201. f. 2. *Dorycnium Indicum*, *Flor. singularibus rubris* &c. *RAY Suppl.* 471. *Manneli. Hort. Mal.* IX, p. 69. T. 37. *BURM. Fl. Ind.* p. 155.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(19) *Aspalathus* met vergaarde, langwerpige stomp ovaale, van onderen Wollige Bladen, tweebloemige Steeltjes en tweekwabbi-ge tweezaadige Haauwtjes.

XIX.
Ebenus.
Westindi-
sche.

Dit is de Boom niet, die het eigentlyke Zwarte Ebbenhout uitlevert, welke gezegd wordt tot de Palmboomen te behooren; maar een Gewas, dat het zogenaamde *Groene Ebbenhout* verschafft, in de Westindiën, en op Jamaika in 't byzonder, groeiende. ROCHEFORT zegt, dat hetzelfde Heesterachtig opschiet met veele Stammen, hebbende gladde, schoon groene Bladen. De Stam heeft twee Duimen Spint, dat wit is, en het Hart zwartachtig groen, met geele Aderen, geevende, in 't verwen, een licht groen Aftrekzel. SLOANE heeft dit Gewas afgebeeld onder den naam van *Boomachtige Aspalathus* of *Bastaard-Ebbenboom*, met Palmbladeren, een gaapende geele Bloem en een korte breede Papierachtige Haauw. Het komt onder den naam van *Brya* voor by BROWNE, en PLUMIER noemt het *Spartium*, dat gedoornd is, met Porseleinbladen en Ebbenhout.

(20) As-

(19) *Aspalathus* Fol. aggregatis, obovato-oblongis subtus tomentosus, Pedunculis bifloris, Leguminibus bilobis dispersis. *Aspalathus* Arboreus seu Pseudo-Ebenus &c. SLOAN, *Jam.* 140. *Hist.* II. p. 130. T. 175. f. 1. *Brya* Arboreus cens erecta spinosa, BROWN. *Jam.* 299. *Spartium* Portulacæ foliis aculeatum Ebeni materie. PLUM. *Sp.* 19. Ic. 246. f. 1.

(20) *Aspalathus* met drievoudige Wigvormige III.
 gladde Bladen, de zydelingse korter, AFDEEL
 flaauwe Stoppeltjes en samengehoopte Bloe- XIV.
 men. HOOFD-
 STUK.

De bepaaling onderscheidt genoegzaam deeze
 Soort, die de Boomachtige *Kandiasche Brem*,
 met altyd groene Bladen, van ZANONI zoude
 zyn, een Boompje, dat in weinige Jaaren, in
 zyn Tuin, drie Ellen hoog was opgegroeid, en
 eenigszins schein te gelyken naar het *Spartium*
spinofum van ALPINUS, doch daar van niet
 alleen door het gemis der Doornen, zo hy aan-
 merkt, maar ook door enkele Blaadjes, die
 in 't gezegde *Spartium* vyfvoudig waren, ver-
 schilde. Het *Spartium Creticum* van dien Au-
 theur, dat mooglyk hier bedoeld wordt, hadt
 drievoudige Blaadjes, zonder Doornen. De
 Groeiplaats wordt gesteld in Ethiopie.

(21) *Aspalathus* met vyfvoudige ongesteelde XXI.
 Bladen, de Bloemsteeltjes ge-aaird. *Quinquif-
 lita*

Ethiopische *Cytifus*, met smalle, kleine, ge.
 spitse gryze Blaadjes, de Bloemen ruig door
 eene ros geele Wolligheid, is deeze van PLU-

K E N E T

(20) *Aspalathus* Fol. trinis Cuneiformibus glabris, laterali-
 bus brevioribus, Stipulis obsoletis, Floribus congestis. Genista
 Arborea Cretica. ZANONI. *Hist.* 99. T. 39.

(21) *Aspalathus* Fol. quinis sessilibus, Pedunculis spicatis,
Am. Acad. VI Art 31. *Cytifus* angustis parvis acutioribus &
 incanis foliis &c. PLUK. *Atlas.* 122. T. 273. f. 4.

II. DEEL, V. STUK.

III. KENET getyteld. De Woonplaats wordt ge-
 AFDEEL. steld aan de Kaap der Goede Hope.
 XIV.

HOOFD-
 STUK.

(22) *Aspalathus met drievoudige Lancetvormi-
 ge gladde Bladen, drietandige gespitse
 Stoppeltjes, en Bloemhoofdjes.*

XXII.
Tridentata
 Drietandi-
 ge.

(23) *Aspalathus met drievoudige smalle Haai-
 rige Blaadjes, zeer Haairige end- Hoofd-
 jes en ruigachtige Bloemen.*

XXIII.
Pilosa.
 Haairige.

Het Bloemhoofdje van deeze is zeer ruig,
 zynde de Kelken en Blikjes, wier getal drie is,
 als bewald met witte Haairtjes, en de Bloem-
 blaadjes, zo wel als de Kelken, zyn ook van
 buiten ruig.

XXIV.
Anthylloides.
 Geropte.

(24) *Aspalathus met drievoudige, Lancetvor-
 mige, gelyke, een weinig ruigachtige Bla-
 den; geene Stoppeltjes: Hoofdjes aan 't
 end der Takken.*

Deeze, van de Kaap afkomstig, is een Hee-
 ster met een ruige Steng, de Bladen zonder
 Stoppeltjes, ongesteeld, drievoudig, Lancetvor-
 mig, eenigermaate Vleezig, de ondersten glad,
 die naast aan de Bloemen zyn een weinig Haai-
 rig,

(22) *Aspalathus* Fol. trinis Lanceolatis glabris, Stipulis tri-
 dentatis mucronatis, Flor. capitatis.

(23) *Aspalathus* Fol. ternis Linearibus villosis, Capitulis
 terminalibus pilosissimis, Corollis pubescentibus, *Mant.* 262.

(24) *Aspalathus* Fol. trinis Lanceolatis aequalibus subpubes-
 centibus, Stipulis nullis, Capitulis terminalibus. *Anthyllis As-
 palathoides Fruticosa &c.* *Am. Acad.* IV. p. 326. *BERG, Cap.* 211.

rig, getropt, hebbende, met end-Hoofdjes die enkeld zyn en ongesteeld. De Kelken zyn ruig, en onder ieder Kelk komen drie smalle, zagte, ruige, Blikjes voor. 't Gewas heeft de gedaante van Lotus, maar de Meeldraadjes zyn vereenigd, de Haauwtjes kort en ruig.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Decan-
dria.*

Door BERGIUS is deeze Soort beschreeven als Draadachtige Takken hebbende, die Wrat-
tig zyn, met een Pluim van korte Takjes, waar aan drie Blaadjes uit ieder Knop, die spits uitloopen, van agteren smal, byna een halven Nagel of een vierde Duims lang. Drie kleine Blaadjes komen uit de Oxels der Bladen voort. Aan 't end der Takken zyn losse gevorkte Aairen van roode Bloemen, met een vyftandigen ruigen Kelk, hebbende de Vlag witachtig ruig, enz.

(25) *Aspalathus met drieyoudige, smalle, Haari-
rige Bladen, vyf Bloemen aan een Tros-
je, Wollige Kelken en neerleggende ronde
Stengen.*

XXV.
Laxata.
Vyfbloe-
mige.

De Blaadjes zyn, in deeze Soort, gesteeld, slap, met zeer korte Steeltjes, de Bloemen ongesteeld, zonder Blikjes; de Bloemblaadjes glad en geel. Het Gewas is, gelyk de vier voorgaande en twee volgende Soorten, van de Kaap afkomstig.

(26) As-

(25) *Aspalathus* Fol. ternis Linearibus villosis, Flor. Fasciculatis quinis, Calycibus Lanatis, Caulibus prostratis teretibus. *Mant.* 262.

Hh

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(26) *Aspalathus met drievoudige smalle gestu-
weelde Bladen, enkelde Stoppeltjes die ge-
spitst zyn, en verspreide Wollige Bloe-
men.*

XXVI.
Argentea.
Verzilver-
de.

Deeze Soort, die naar den *Cytifus* gelykt, komt eenigermaate overeen met de *Gestuweelde* van *BERGIUS*, hoewel aan dezelve Lancets-
wys' ovaale Blaadjes worden toegeschreeven; en geaairde Bloemen. Aan de Takken komen dezelve by troppen van zes, agt of tien, uit ééne Knop voort, doch aan de Takjes zyn zy verspreid en grooter; allen met een witte Fluweelachtige Wolligheid bezet.

XXVII.
Callosa.
Eeltige.

(27) *Aspalathus met drievoudige Elsvormige gelyke Blaadjes, rondachtige Stoppeltjes als Eelt, en gladde ge-aairde Bloemen.*

Deeze is door *PLUKENET* afgebeeld, onder den naam van *Driebladige Cytifus* van de Kaap, met *Genever-Bladen* en geele Bloemen in een gedrongen Aair vergaard. *BERGIUS* heeftze omstandig beschreeven. *LINNÆUS* wien

(26) *Aspalathus* Fol. trinis Linearibus Sericeis, Stipulis simplicibus mucronatis, Flor. sparsis tomentos. *Cytifus Africanus angustifolius* &c. *PLUK. Mant. 63. Genista Afr. Argentea. Fol. minimis Alopecurioides. HERM. Afr. 11. Aspalathus Sericea. BERG. Cap. 212.*

(27) *Aspalathus* Fol. trinis Subulatis æqualibus, Stipulis subrotundis callosis, Flor. spicatis glabris. *BERG. Cap. 209. Cytifus trifolius Juniperinis foliis* &c. *PLUK. Mant. 61. T. 345. f. 4.*

wien de meesten deezer Afrikaansche Gewas- III.
 fen, door den Leidsen Hoogleeraar der Kruid- AFDEEL
 kunde, den Heer DAVID VAN ROYEN, XIV.
 onder den naam van *Achyronia*, zo hy zelf HOOFD
 bekent, medegedeeld waren, beschryft deeze STUK.
 als een Heestertje, dat de Takken, door het Decar-
 afvallen der Bladen, met ronde Eeltachtige dria.
 knobbeltjes, van binnen ruig, besprengd heeft;
 de Bladen drievoudig, op een Eeltachtig Voet-
 stuk, ongesteeld, Elsvormig Liniaal, naar die
 van den Geneverboom gelykende, spits, glad,
 plat, maar van onderen verhevenrond: losse
 Aairen aan 't end der Takken: eenbladige Blik-
 jes, die Elsvormig zyn, van langte als de
 Kelk, wederzyds aan deszelfs Voet enkeld
 geplaatst: de Kelken glad met Elsvormige
 Tanden: de Bloemen geel en glad.

(28) *Aspalathus met drievoudige Lancetvor- XXVIII.
 mige ruigachtige Bladen; de Bloemen vyf Orientalis.
 aan een Trosje, de Kelken ruigachtig; de Levant-
 Stengen hoekig regtopstaande. sche.*

Deeze heeft haare Groeiplaats in de Le-
 vant. De vermaarde **TOURNEFORT** heeft
 dezelve onder den naam van *Orientealsche Cy-
 tistus* voorgesteld. De Steng is Heesterachtig,
 regt.

(28) *Aspalathus* Fol. ternis Lanceolatis pubescentibus, Flor.
 Fasciculatis quinis, Calyc. pubescentibus, Caul. erectis an-
 gularis. *Mant.* 263. *Cytisus Orient.* Flor. amplis glomeratis;
TOURNEF.

Hh 2

III. regtopstaande, met hoekige Takken, waar aan
 AFDEEL. Blaadjes als van Vlaschkruid, en Bondeltjes of
 XIV. Tropjes van vyf Bloemen aan 't end der Tak-
 HOOFD- STUK. jes, die de Meeldraadjes altemaal samengegroeid
 hebben.
Tienmannige.

XXIX. (29) *Aspalathus met gevind-vyfvoudige stomp*
Pinnata. *Hartvormige Bladen, de Bloemsteeltjes*
 Gevinde. *Hoofdig.*

Deeze, ook tot de Kaapschen behoorende, is een Heester-Gewas, dat naby komt aan de Vyfbladige, de Blaadjes, die stomp Hartvormig zyn (*) en een weinig Haairig, met zeer korte Steeltjes, gevind hebbende, vyf in getal: het Bloemsteeltje langer dan de Bladen; de Aair rondachtig; de Bloemen van buiten eenigermate Wollig.

U L E X. Hey-Brem.

De byzondere Kenmerken van dit Geslacht, onder de Tienmannigen van deeze Klasse, zyn, dat de Kelk tweebladig is en het Zaadpeultje nauwlyks langer dan de Kelk.

Twee

(29) *Aspalathus* Fol. pinnato-quinatis obcordatis, Pedunculis Capitatis. *Am. Acad. VI. Afr. 32.*

(*) *Obcordata Folia* vertaal ik *stomp Hartvormig* en wil daar mede uitdrukken, dat de stompte van de Hartswyze figuur uitwaards gekeerd is in het Blad, tegenstrydig met *Cordata*, in welke die inwaards is, gelyk men dit laatste zien kan in *LINN. Phil. Bot. Tab. I. f. 10.* Het zelfde begryp ik met *Folia obovata* stomp Eyronde te vertaalen.

Twee Soorten bevat hetzelfde, de eene in Europa, de andere op 't Zuid-end van Afrika groeiende.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(1) Hey-Brem met ruige spitse Bladen en verspreide Doornen.

I.
Ulex
Europaus.
Europi-

Deeze, onder den naam van *Gedoornde Bremsche* voorkomende, is de *Eerste Scorpioen-Brem* van CLUSIUS, door dien Kruidkenner omstreeks de Pyreneeën, dikwils twee Manslangten hoog, met een Stam van een Arm dik, waargenomen. Gemeenlyk, echter, groeide dezelve in Spanje maar ruim een Elle hoog, zo hy zegt, met veele Ryzen opschietende, die dicht met Doornen bezet zyn, en geen Bladen hebben, dan in 't vroege Voorjaar, in 't kort afvallende. De Bloemen waren kleiner dan die van de gewoone Brem, bleek, en somtyds roodachtig, de Haauwtjes rond. Deeze wordt van de Franschen *Fonc marin*, dat is Zee-Bies, en door die van Gascogne *Fauge* genaamd. Zeer menigvuldig vondt hy dezelve, op zyn Reistogt van Bourdeaux naar Bajonne, in woeste

(1) *Ulex* Fol. villosis acutis, Spinis sparsis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 881. p. 476. *Veg.* XIII. p. 539. *H. Cliff.* 356. *Ups.* 212. *R. Lugdb.* 372. *Genista spinosa major longioribus Aculeis.* C. B. *Pin.* 394. *Genista spinosa altera.* DOD. *Pempt.* 659. l. 759. β : *Genista spinosa major brevioribus Aculeis.* C. B. *Pin.* 394. *Genista-Spartium majus brevioribus & longioribus Aculeis.* TOURNEF. *Inst.* 645. *Scorpius*, 1. CLUS. *Hist.* 106. *Hisp.* 211. *It.* 212.

486 DUBBELBROEDERIGE HEESTERS.

III. woefte Velden groeiende. In Engeland is zy,
 AFDEEL. op dergelyke plaatsen, zeer gemeen, volgens
 XIV. RAY, wordende aldaar *Furz*, *Whins* of *Gors*
 HOOFD- genoemd, en *Hey-Brem*, in Duitschland en de
 TUK. Nederlanden, alwaar zy naar den kant van Bra-
 Tien-
 mannige. bant groeit.

II. (2) *Hey-Brem met enkele stompe Bladen,*
 Capensis. *en enkele Doornen aan 't end der Takken,*
 Kaapsche.

Deeze is, onder den naam van *Afrikaansch*
Genista-Spartium met Heybladen, dat Besfen
 draagt, door PLUKENET, doch slegt, in Plaat
 verbeeld. PETIVER heeft 'er beter Afbeel-
 ding van gegeven.

A M O R P H A.

Dit Geslacht heeft zynen naam van het ont-
 breeken eeniger wezentlyke deelen in een Vlin-
 derbloem, zo dat het als mismak is of wan-
 staltig ten dien opzichte. Het heeft, naamelyk,
 alleen maar de Vlag, zonder Vleugels of Kiel,
 en daar door is het genoegzaam van alle ande-
 ren onderscheiden.

I. De eenigste Soort (1) vindt men in de be-
 Amorpha fruticosa. fchry-
 Heester-
 achtige.

(2) *Ulex* Fol. solitariis obtusis, Spinis simplicibus termina-
 libus. R. Lugdb. 372. *Genista-Spartium* Bacciferum, Ericz
 foliis, Africanum, PLUK. Alm. 166. T. 185. f. 6. mala. PET.
 Gaz. IX. T. 83. f. 9.

(1) *Amorpha*, Syst. Nat. XII. Gen. 861. P. 477. Veg. XIII.
 p. 540. Hort. Cliff. 353. T. 19. H. Ups. 208. R. Lugdb.
 393. MILL. Diff. T. 27. *Barba Jovis Americana*. &c. Angl.
 Hort. 11. T. 4.

beschryving van den Cliffortschen Tuin zeer fraay afgebeeld door LINNÆUS. Zy is uit Noord - Amerika afkomstig ; zynde een Heester , meer dan Mans langte hoog , die eenigermate naar de Lombaartse Linzen of Colutéa gelykt , met gevinde Bladen als die van de Basterd - Acacia , dertien of vyftien aan een Steeltje , en zeer kleine paarsche Bloempjes. De Meeldraadjes zyn veel langer dan de Bloemen en de Knopjes geel. Het is ook door den Heer MILLER in zyn Kruidkundig Woordenboek , en in een Engelsche Verzameling van Plant - Afbeeldingen , aan 't licht gebragt.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decan-
dria.

Schoon in het Geslagt van *Crotalaria* eenige Heesterachtige voorkomen , zal ik dit , om dat de meeste Soorten Kruidig en de anderen niet zeer hoog zyn (*), uitmonsteren ; doch in het volgende Geslagt zyn dezelveu beter onderscheiden.

ONONIS. Stalkruid.

De Kelk is hier in vyven gedeeld , met Linaale Slippen ; de Vlag gestreept ; de Haauw dik gezwollen , ongesteeld ; de Meeldraadjes samengegroeid zonder Spleet.

Dit Geslagt bevat een menigte Soorten ,
waar

(*) Daar is wel een Boomachtige Ceylonsche *Crotalaria* van den Heer J. BURMANNUS aangehaald , doch die heeft de Steng , volgens RAY , maar twee Voeten hoog.

III. waar onder de vyf laatsten Heesterachtig zyn ,
 AFDEEL. als volgt.

XIV. HOOFD-
 STUK. (21) Stalkruid dat Heesterachtig is , met drie-
 voudige , Vleezige , byna Liniaale , drie-
 XXI. tandige Bladen en tweebloemige Bloem-
Ononis
tridentata.
 Drietan-
 dig, steeltjes.

Het Spaansch Heesterachtig Stalkruid met Vleezige drietandige Bladen , van TOURNEFORT , is een Heester van een Elle hoog , groeiende in het Zout-Gebergte van Kordona in Katalonie , als ook langs den Weg van Granada naar Mallaga in 't Zuidelykste van Spanje. Hy heeft een regte gepluimde Steng , met kleine Elsvormige Stoppeltjes en smalle Vleezige Blaadjes , aan 't end drietandig. Aan 't end der Steng komen Bloemtrosfen voort , die kleverig en stekelig zyn , van paarsche Bloemen , twee op een Steeltje.

XXII. (22) Stalkruid dat Heesterachtig is , met drie-
Crispa.
 Gekrulde, voudige rondachtige , gegolfde , getande ,
 Lym-

(21) *Ononis Fruticosa* , Fol. Carnosis , linearibus tridentatis , Pedunculis bisfloris. *Syst. Nat.* XII. Gen. 863. p. 478. *Veg.* XIII. p. 541. *Anonis Hispanica Frutescens* , Folio tridentate , Carnoso. *TOURNEF. Inst.* 408. *MAGNOL. Hort.* 16. T. 16. *RAJ. Suppl.* 466.

(22) *Ononis Frut.* Fol. ternatis subrotundis undulatis , dentatis , viscoso-pubescentibus , Pedunculis unifloris mucicis. *Anonis Hisp. Frutescens Folio rotundiore.* *MAGN. Monsp.* 17. T. 17. *RAJ. Suppl.* 466. *B.* *Anonis Hisp. Frutescens Folio Rasse sylvestris* , *TOURNEF. Inst.* 409.

Lymachtig ruige Bladen en ongedoornde Bloemsteeltjes. III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Die met rondachtige Bladen, heeft TOURNE-
FORT op 't Gebergte Mariola, niet ver van Decan-
dria.
Valence in Spanje, gevonden. Het Gewas heeft
een dergelyke Steng als het voorgaande, die
Lymerig is en ruig, met ongekrulde stompe
Blaadjes en zydelingse Bloemen, enkeld voort-
komende op een kort Steeltje. Zy zyn geel,
met een roodachtige Vlag, en hebben den Kelk
in vyven gedeeld met drietandige Slippen. MAG-
NOL heeft de Bloemen Aairswyze afgebeeld.

(23) Stalkruid dat Heesterachtig is, met XXIII.
Fruticosa.
Heester-
achtige.
drievoudige Lancetvormige Zaagswys' ge-
tande Bladen, Scheedachtige Stoppeltjes
en meest drie Bloemen op één Steeltje.

In 't Gebergte van 't Dauphiné komt deeze
voor, die door den beroemden Franschen Heer
DODART onder den naam van Ongedoornd
Heesterachtig paarsch Stalkruid is beschreeven.
Het bloeit vroeg in 't Voorjaar en heeft een
groote roodachtige Bloem. Deszelfs Gewas
bestaat uit veele Heesterachtige Stengen, met
korte

(23) *Ononis* Frut. Fol. sessilibus ternatis lanceolatis serratis, sti-
pulis vaginalibus, Pedunculis subtrifloris. *H. Cliff.* 358. *R.*
Lugd. 376 *Anonis montana praecox purpurea frutescens.* DOD.
Act. 4. p. T. 249. *Anonis purpurea* &c. DOD. *Mem.* 57. T.
57. MORIS. *Hist.* II. p. 170. MILL. *Dict.* T. 36. DU HA-
MEL. *Arbr.* I. T. 53. GER. *Prov.* 487.

Hh 5

490 **DUBBELBROEDERIGE HEESTERS.**

III. korte Takjes en gladde Blaadjes. De Stop-
 AFDEEL. peltjes, die als een Scheede om de Takken
 XIV. fluiten, loopen in vier Baardjes uit. Het groeit
 HOOFD- ook in de Bergachtige deelen van Provence.
 STUK.

XXIV.
 Rotundifo-
 lia.
 Rondbla-
 dig.

(24) Stalkruid *dat Heesterachtig is, met drie-
 voudige, Eyronde, getande Bladen, de Kel-
 ken driebladig geblikt, en meest drie Bloe-
 men op één Steeltje.*

Deeze, in de Switserfche Alpen voorko-
 mende, is door den vermaarden HALLER
 overvloedig waargenomen op den Berg Gem-
 mi, tusfchen de Bosfchagie en den kaalen Top.
 Zy heeft de Steng Heesterachtig, een Elle
 hoog, ge-armd, met een ruige Schors, zonder
 Doornen; de Bladen lang gesteeld, rond of
 Eyronde, groen en ruig, met fcherpe Tandjes.
 Uit de Oxels komen Trosjes voort van Bloe-
 men, welke veel naar die van 't gemeene
 Stalkruid gelyken, zynde de Kelken met drie
 Hartvormige Blikjes omringd. Hier zyn de
 Stoppeltjes groen en in de voorgaande dorach-
 tig, zo Doktor GERARD, die het ook in
 Provence waargenomen heeft, aanmerkt.

(25) Stal-

(24) *Ononis Frut. Fol. ternatis ovatis dentatis, Calycibus
 triphyllo-bracteatis, Pedunculis subtrifloris. H. Cliff. 358. R.
 Lugdb. 376. Cicer sylvestre latifolium triphyllum. C. B. Pin.
 347. Cicer sylv. tertium. DON. Pempt. 525. Cicer sylvestra
 verius. LOB. Ic. II. p. 73. HALL. Helv. 588.*

(25) Stalkruid met vyfvoudige stomp Eyron-
 de, gespitsste, van onderen Fluweelachtige
 Bladen, Draadachtige Stoppeltjes en ge-
 troste Bloemsteeltjes.

III.
 AFDEFL.
 XIV.
 HOOFD-
 STUK.
 XXV.

Dit is een Kaapsch Heestertje, met Draad-
 achtige styve Takjes; de Bladen gesteeld, stomp
 ovaal, gespitsst, wederzyds met witachtige
 Haairtjes; de Stoppeltjes Lancetswys' ovaal
 van grootte als de Bladen: lange getroste
 Bloemsteeltjes in de Oxelen en gladde Haauw-
 tjes hebbende, die anderhalf maal zo lang zyn
 als de Bladen. Zy zyn vyfvoudig en hebben
 een omgeboogen Punt.

Maurita-
 nica.
 Afrikaan-
 sche.

A N T H Y L L I S.

Een Blaasachtige Kelk, die een rondachtig
 Haauwtje bedekt, maakt de byzondere Ken-
 merken uit van dit Geslagt, op 't welke de
 Grieksche naam *Anthyllis* is toegepast.

Dertien Soorten zyn 'er in vervat, van welken
 de zes laatsten hier t'huis behooren, als volgt.

(3) *Anthyllis* die Heesterachtig is, met drie-
 voudige ongesteelde Degenvormige Blaadjes
 en Hoofdjes - Bloemen.

VIII.
Anthyllis
Linifolia.
 Vlaschbla-
 dige.
 Dee-

(25) *Ononis* Fol. quinaris obovatis mucronatis subtus Seri-
 ceis, Stipulis Filiformibus, Pedunculis Raeemosis. *Mant.* 277.
 453. *Lotus Mauritanicus.* *Sp. Plant.* 1091. *Lotus Fruticosus.*
BERG. Cap. 226.

(3) *Anthyllis* Fruticosa Fol. ternatis sessilibus Ensiformibus,
 Flor. Capitatis. *Mant.* 265. *Syst. Nat.* XII. Gen. 864. p. 410.
Veg. XIII. p. 544.

III. Deze komt met een Steng, van agt Voeten
 AFDEEL. XIV. hoog, uit de spleeten der Steenrotsen aan de
 HOOFD- Kaap voort, en heeft ruigachtig gryze Takken.
 STUK. De Bloemen zitten in gesteelde Hoofdjes, wel-
 Tienman- nige. ke met ruige Blikjes omwald zyn.

IX. (9) *Anthyllis die Heesterachtig is, met gevin-*
de, gelyke, Wollige Bladen en Hoofdjes-
 Barba Jo- *Bloemen.*
 vis. Zilver-
 kleurige,

De bynaam is afkomstig van een Geslacht, dat
 TOURNEFORT dus getyteld heeft, zynde
 deeze daar van de eerste Soort. Die naam is
 overgebracht in Donderbaard (*), waar mede
 echter gemeenlyk de Huislook wordt betekend.
 Het Gewas, dat een fierlyk Bloemboompje
 onder de vreemde Gewassen uitmaakt, groeit
 in 't wilde aan de Zee-Kusten van Spanje,
 Provence, Italie en de Levant, op Rotsen en
 Klippen. De Bladsteelen zyn wederzyds gevind
 met zeven of negen Blaadjes van Zilverkleur,
 de Bloemen geel met gevingerde Blikjes. BAR-
 RELIER heeftze, onder den naam van *Linzen-*
bladige gryze Barba Jovis, afgebeeld.

(10) An-

(9) *Anthyllis* Frut. Fol. pinnatis aequalibus tomentosis, Flor. capitatis. H. Cliff. 371. Ups. 221. R. Lugdb. 379. SAUV. Monsp. 237. Barba Jovis. C. B. Pin. 397. TOURNEF. Inst. 650. COUAN Monsp. 361. GER. Prov. 489. Barba Jovis pulchre lucens. J. B. Hist. I. p. 385.

(*) Zie BLANCARDI *Lexicon Medicum*, op 't woord *Barba Jovis*, alwaar alle de benamingen van de Huislook (*Sedum*) ten onregte zyn toegepast op dit Gewas.

(10) Anthyllis die Heesterachtig is, met gevindende Bladen, by de Bloemen drievoudig. III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Het verschil der Bladen, die om laag gevind zyn, achtpaarig met een oneffen Blad, Lancetvormig spits; by de Bloemen drievoudig, ongesteeld, van de zelfde figuur en stomp, geeft den bynaam aan deeze Soort, die zo wel voorkomt in Spanje als in Portugal, alwaar **TOURNEFORT** haar, zo 't schynt, gevonden hadt. 't Is een hurkend Heestertje, rondtak- kig, geheel Wolachtig grys. De Bloemsteel- tjes zyn kort, aan 't end bepaald met drie Blaadjes en doorgaans met twee zeer kleine, ongesteelde, Bloempjes. X.
Hetero-
phylla.
Verschil-
bladige.

(11) Anthyllis die Heesterachtig is, met drie- voudige ongelyke Bladen en gewolde zyde- lingse Kelken. XI.
Cytifoides.
Ruigkel-
kige.

Deeze gelykt veel naar den Cytifus en heeft daar van den bynaam. Het schynt de Zesde van **CLUSIUS** te zyn, door hem in Spanje waar-

(10) *Anthyllis* Frut. Fol. pinnatis, Floralibus ternatis. Barba Jovis minor Lusitanica, Flore minimo variegato. **TOURNEF.** *Inst.* 651.

(11) *Anthyllis* Frut. Fol. ternatis inaequalibus, Calycibus Lanatis lateralibus. *H. Ups.* 221. *Cytifus* Fol. ovatis acutis nitidis, Flor. lateralibus. *R. Lugdb.* 370. *Cytifus incanus* Folio medio longiore. *C. B. Pin.* 390. *Cytifus.* 6. **CLUS.** *Hist.* I. p. 96. *Spartium latifolium parvo flore.* **BARR.** *Ic.* 1182. **GOUAN.** *Monsp.* 162. *Barba Jovis incana Hispanica.* **TOURNEF.** *Inst.* 651.

III. waargenomen. GOUAN beschryftze, als een
 AFDEEL. Gewas van twee Voeten hoog, dat grys is,
 XIV. met ronde Takken, de onderfte Bladen drie-
 HOOFD. voudig, de bovenften enkeld hebbende, uit wier
 STUK. Oxelen drie- of vierbloemige Steeltjes voortko-
 Tien-
 mannige. men, met geele Bloemen.

XII. (12) *Anthyllis die Heesterachtig is, met drie-
 Hermania. voudige byna gesteelde Bloemen en naakte
 Levant. Kelken.
 sche.*

Deeze groeit in de Levant, en is, in 't by-
 zonder, op 't Eiland Kandia, door TOURNE-
 FORT waargenomen, hebbende Bladen als van
 Vlaschkruid en kleine geele Bloemen. Hy stelt
 bedenkelijk, of zy ook het *Gedoornde Spartium*
 zy van ALPINUS. De Kelken zyn naauwlyks
 Blaasachtig, doch de Gestalte komt met de
 voorgaande Soort overeen: de Bloemen vier,
 op eigen korte Steeltjes. De Takken loopen in
 Doornen uit.

XIII. (13) *Anthyllis die Heesterachtig is, met en-
 Erinacea. kelde Bladen.
 Sterk ge-
 doornde.*

Deeze kwam CLUSIUS overvloedig voor
 in

(12) *Anthyllis* Frut. Fol. ternatis subpedunculatis, Calyci-
 bus nudis, Dorycnium Fol. solit. Flor. ad Alas confertis. H.
 Cliff. 370. Barba Jovis Cretica, Linariae folio, Flore luteo
 parvo. TOURNEF. Cor. 44. Barba Jovis Cretica. RIV. *Tetrag.*
Spartium spinosum. ALP. *Exot.* 27. T. 26.

(13) *Anthyllis* Frut. spinosa, Fol. simplicibus. *Genista-*
Spartium spinosum, Fol. Lenticulz, Flor. caeruleo-purpuras-
 centibus. C. B. *Pin.* 394. Erinacea, CLUS. *Hist.* l. p. 107.
Hisp. 213. *lc.* p. 214.

in 't Ryk van Valence, tusfchen de Hoofdstad III. en Madrit, op Steenachtige plaatfen en langs AFDEEL. XIV. de Wegen. Zy groeide geen Voet hoog, HOOFD-STUK. zynde niettemin een fraay Gewas, doorgaans geheel bestaande uit een Bosje van Doornen, *Detandria.* dewyl de Blaadjes, naar die der Water-Lin- fen of Eende-Kroos gelykende, in 't kort af- vielen. De Bloemen, als die der Erwten, zegt hy, uit den blaauwen paarschachtig, doch klei- ner, kwamen altoos, twee of drie te gelyk, uit stekelige ruige Kelkjes voort. De Span- jaarden noemden het *Erizo*, als naar een E- geltje gelykende, weshalve hy 'er den naam van *Erinacea* aan gegeven hadt.

E B E N U S.

De Tanden van den Kelk zyn, in dit Ge- slagt, zo lang als de Bloem, die geene Wie- ken heeft en een enkeld ruig Zaad.

Twee Soorten komen 'er thans in voor, als volgt.

(1) *Ebenus met vyfvoudige Bladen.*

I.
Ebenus
Vol- *Cretica.*
Kandia-
sche.

(1) *Ebenus* Fol. quinatis. *Mant.* 451. *Ebenus.* *Syst. Nat.* XII. Gen. 895. p. 480. *Veg.* XIII. p. 545. *Sp. Plant.* II. p. 1076. *Ebenus Cretica.* *ALP. Exot.* 279. T. 278. *PON. Ital.* 128. Trifol. spicis ovatis villosis, Caule Fruticoso. *R. Lugdb.* 380. *Anthyllis Fruticosa* &c. *SAUV. Meth.* 237. *Cytisus inca- nus Creticus.* *C. B. Pin.* 390. *Barba Jovis Cytisi folio, Fl. rubello.* *BARR. Rar.* 1389. T. 377. & 913. *Loto affinis alata* &c. *FLUK. Alm.* 227. T. 67. f. 5.

III. Volgens den vermaarden ALPINUS fchynt
 AFDEEL. X. IV. deeze Soort *Ebenus* getyteld te zyn, om datze
 HOOFD- STUK. veel overeenkomst heeft met den *Heesterachtigen Ebenus* van THEOPHRASTUS, in Griekenland groeiende, die naar den Cytifus ge-
 Tienman- eige. leek, hebbende een zwart, vast en digt Hart, gelyk het Ebbenhout. Geenszins, echter, moet men hier denken om den Ebbenboom van Westindie, die een Soort van Gedoornde Palmboom fchynt te zyn, gelyk ik opgemerkt heb*.
 * Bladz. 478. Het is, volgens hem, een Heesterachtig Boom-
 pje, op Bergachtige drooge plaatsen van 't Eiland Kandia veel voortkomende, zeer fraay verzilverd. De Stam is drie Ellen hoog en geeft Takken uit met Bladen, drie op een Steeltje als die van den Cytifus (*), doch smaller, geheel wit. De Bloemen komen Trosachtig aan 't end der Takken, zynde met veele witte Haairtjes, als Zyde, doormengd. De Wortel is lang, Houtig en zwart.

II.
Capensis.
 Kaapsche.

(2) *Ebenus met drievoudige Bladen,*

Aan de Kaap der Goede Hope groeit een Gewas, dat de vermaarde BERGIUS genoemd heeft

(*) *Folia ternata sive pinnato-quinata* zegt onze Ridder *Mant.* p. 451. Dit dient om de tegenstrydigheid, van drie- of vyfbladig, op te helderen.

(2) *Ebenus* Fol. ternatis. *Mant.* 264. *Spartium* Fol. alternis petiolatis ternatis &c. *BERG. Cap.* 199. *Trifol. Afr. fruticans*, Fol. angustiore Flore rubicante. *COMM. Hort.* II. p. 213. T. 107.

heeft *Spartium* met overhoekse drievoudige Bladen, op een Steeltje en smalle stompe aangedrukt ruige Blaadjes, de Bloemen trosachtig. Hier toe betreft zyn Ed. het Afrikaansche Heesterachtige Drieblad van **COMMELYN**, dat in 't jaar 1698, in de Amsterdamsche Tuin, geteeld was uit overgezonden Zaad. Het was een Boompje met een Stammetje van een Voet hoog, dat zig in Takjes verdeelde, in de Jongheid Wollig, doch ouder wordende, zo wel als de Stam bruin, bezet met drie smalle groene Blaadjes op een kort Steeltje. Aan de toppen van de Takjes kwamen de Bloempjes voort, roodachtig van Kleur, in een vierpuntige Kelk vervat en daar op volgde een Haauwtje, in de Kelk verborgen, met een enkeld Nierswys Zaad. Volgens **BERGIUS** was het Vrughtbegluzel rolrond en lang, met de blyken van veele Zaaden. Men zou daar uit mogen twyfelen, of die van hem wel het zelfde Gewas, als de beschreevene van **COMMELYN**, ware.

L I P A R I A.

De Kenmerken van het nieuwe Geslacht, dat deezen naam voert, zyn; een Kelk in vyven gedeeld, met de onderste Slip langer; de Vleugels van de Bloem om laag tweekwabbig: onder de Meeldraadjes zyn drie wat korter: het Zaadhuisje is een Eyronde Haauwtje.

III. Zes Soorten, van de Kaap afkomstig, ko-
 AFDEEL. men 'er in voor, naamelyk,
 XIV.

HOOFD- (1) *Liparia met Bloemhoofdjes, de Bladen*
 STUK. *Lancetvormig, geribd en glad.*

I.
Liparia
spherica.
 Rondkop-
 pige.

Deeze Soort, waar van de Geslagts-Kenmer-
 ken ontleend zyn, is een zeer fraaije Kaapse
 Bloem - Heester zegt LINNÆUS, die een
 Steng heeft van vier Voeten hoog, stevig en
 glad, met ongesteelde breed Lancetvormige
 Blaadjes, als die van Steekende Palm, doch
 langer, glad, effenrandig, styf, spits, met
 scherpe punten. Het Bloemhoofdje, aan 't
 end der Takken voortkomende, is als een Kelk
 omringd met Blaadjes, van langte als de Bloe-
 men, en gelykt veel naar den Kelk der Artis-
 jokken. De Bloemen zyn geel.

II.
Gramini-
folia.
 Grasbla-
 dige.

(2) *Liparia met Bloemhoofdjes en smalle spit-*
se, ongesteelde Bladen overhoeks, de Kel-
ken ruig.

Deeze, ook aan de Kaap, op Zandvelden
 groeiende, is een Takkige Heester met Gras-
 achtige Blaadjes, die styf, glad en spits zyn,
 byna gelyk de Naalden der Pynboomen. Het
 Bloem-

(1) *Liparia Floribus Capitatis, Fol. Lanceolatis nervosis*
glabris. Syst. Nat. Veg. XIII. Gen. 1319. p. 554. Mant.
268. Genista Afric. Rusci Fol. longioribus, Floribus luteis
in globum congestis. RAJ. Dendr. 107.

(2) *Liparia Flor. Capitatis, Fol. linearibus alternis acutis*
sessilibus, Calycibus villosis. Mant. 268. Genista Africana Fo-
lius Pinastris. RAJ. Dendr. 105.

Fig. 1.

Fig. 2.

Bloemhoofdje bestaat uit geele Bloemen, wier III:
Kelk Haairig is, en van de Meeldraadjes zyn ^{AFDEEL.}
negen tot één Voetstuk samengegroeid, het ^{XIV.}HOOFD-
tiende los en vry, 't welk dit Geslagt van de ^{STUK.}
Borboniaas onderscheidt. ^{Decan-}
^{dria.}

(3) Liparia met enkele Bloemen, de Blaadjes III.
by dezelyen gepaard. ^{Opposita}
^{Paarbladi-}
^{ge.}

Deeze is *Kaapse Spartium* genoemd geweest.
Het is een Heester met gladde Takken over-
hoeks, en Bladen van Akker-Brem of Vlasch-
kruid, dicht geplaatst, brengende eenige Bloe-
men aan de Toppen der gebladerde Takjes
voort.

(4) Liparia met Kroontjes-Bloemen en Lan- IV.
cetvormige gladde Bladen. ^{Umbellata.}
^{Gekroon-}
^{de.}

Deeze zou van anderen *Borbonia Umbellata*
getyteld zyn, doch by wien vind ik niet.
Waarschynlyk is het ook een Kaapse Heester.

(5) Liparia met getropte Bloemen en Eyronde V.
Haairig Wollige Bladen. Die ^{Villosa.}
^{Haairige.}

(3) *Liparia* Flor. solitariis, Fol. Floralibus oppositis. Spar-
tium Capense. *Sp. Plant.* II. 995. *Genista* Fol. *Genista* Tinc-
toriae majoribus. HERM. *Afr.* II. *Am. Acad.* VI. *Afr.* 28.

(4) *Liparia* Flor. Umbellatis, Fol. Lanceolatis laevibus.
Borbonia Umbellata.

(5) *Liparia* Flor. Fasciculatis, Fol. ovatis Villosa-tomen-
tosis. *Mant.* 438. *Borbonia tomentosa.* BERG. *Cap.* 190. *Ge-*
nista Africana tomentosa, arborescens. SEB. *Kab.* I. p. 38.
T. 24. fig. 1, 2. *Cytisus Afric. Argentus spicatus.* HERM.
Afr. 8.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Tienman-
nige.

Ik heb, in myne Verzameling, Takken van een Kaapfen Heester, welke tot deeze Soort schynt te behooren. 't Is wel waar, dat dezelve aanmerkelyk van de uit het Werk van SEBA aangehaalde Afbeeldingen verschilt, doch hy komt nader overeen met de beschryving van BERGIUS, die de *Borbonia tomentosa*, thans hier t'huis gebragt, aldus voorstelt.

„ De Steng is Boomachtig; de Takken zyn
 „ rond Wollig, met Lidtekens, Kranswyze
 „ bezet met Takjes, die op de zelfde manier
 „ wederom getakt zyn, digt Wollig, Zilver-
 „ kleurig Afchgraauw, gebladerd: de Bladen
 „ verspreid, Eyronde, aan beide enden smal,
 „ spits, wederzyds Wollig, ook Zilverkleurig,
 „ glanzig, ongesteeld, menigvuldig, naauwlyks
 „ een Duim lang, taamelyk uitgebreid, langer
 „ dan de tusfchenwydten: de Bloemen eeni-
 „ germaate geaaird, aan 't end der Takjes,
 „ ongesteeld, met Bladen omheind: de Kelk
 „ eenbladig, byna Pypachtig, Wollig, vyfpun-
 „ tig; drie Slippen spits Lancetvormig, de bo-
 „ venfte, die breeder is, in tweeën gedeeld
 „ hebbende: de Bloem Vlinderachtig, rood?
 „ langer dan de Kelk: de Vlag Eyronde, stomp,
 „ uitgerand, gekield, holrondachtig, uitgebreid:
 „ de beide Vleugels Maanvormig, stomp, half
 „ pylachtig, met Draadachtig smalle, lange
 „ Nageltjes: de Kiel gelykvormig aan de Wie-
 „ ken, van boven uitgerand, van onderen in
 „ tweeën

„ tweeën gedeeld, met twee Draadachtige Na- III.
 „ geltjes. Van de tien Meeldraadjes, die in AFDEEL.
 „ de holte van den Kiel verholten leggen, ko- XIV.
 „ men negen uit één Lighaam voort, en het HOOFD-
 „ tiende is vry, geheel daar van afgezonderd. STUK.
 „ De Meelknopjes zyn rondachtig. Het Vrugt- Decan-
 „ beginzel, dat langwerpig en ruig is, heeft dria.
 „ een Elsvormigen Styl, aan 't onderfte wat
 „ Haairig, zig een weinig verheffende, met
 „ een stompen Stempel.”

Myn Tak, waar van een gedeelte in *Fig.*
I, op *PLAAT XXIX*, verbeeld is, geeft
 laager Takjes uit, die eveneens gekroond zyn
 met Bloemen, nu gedroogd nog bruin rood
 van Kleur. Hy is dicht bezet met eene Zilver-
 haairige Wolligheid, zo wel als de onderzyde
 en rand der Bladen, doch aan den bovenkant
 zyn de Bladen groener, gladder en eenigszins
 bruinachtig geel geboord: welk Boordzel niet
 Haairig is. Zy loopen spits uit, en hebben
 anders eene Eyronde of Ovaalachtige figuur.
 Stoppeltjes hebben zy niet, maar komen voort
 uit eene langere digte Haairigheid. Hunne Rib-
 ben, behalve de middel-Rib, zyn door de
 Wolligheid nauwlyks zichtbaar. Zy omringen
 de Bloemhoofdjes, die menigvuldige Vlinder-
 bloemen bevatten, waar van de figuur, afzon-
 derlyk, by *A* verbeeld wordt, met aanmer-
 kelyke Vergrooting, gelyk ook de deelen van
 de Bloem: als by *b* de Vlag, by *c*, *d*, de Vleu-
gels,

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Tienman-
nigs.*

gels, met hunne Draadachtige lange Nageltjes en de Kwabbetjes daar nevens; by *e* de Kiel, die een Schuitswyze holte heeft: by *f* de Kelk, die byzonder ruig gesteeld is, met zyne vyf ruige Punten, en de Meeldraadjes daar in vervat, die, door 't openen van dien Kelk, by *g* nader aangewezen zyn, zo wel de negen samengegroeide, als het ééne enkelde daar boven. De eerstgemelde negen zyn afzonderlyk by *h* met hun Lighaam of Voetsuk vertoond, en by *i* ziet men het ruige Vrugtbeginzels en den Styl, die de weezentlyke hier voor gemelde byzonderheid heeft, van aan zyn onderste gedeelte ook ruig te zyn. Het Pluis der Bladen, door sterke vergrooting met het Mikroskoop beschouwd, bestaat uit doorschynende Haairtjes, die eenigzins bogtig zyn, niet zeer scherp gepunt.

Uit dit alles ziet men, dat de Vrugtmaakende deelen grootelyks overeenkomstig zyn, en dat zekerlyk dit myn Gewas het Kenmerk heeft van weezentlyk tweebroederige Meeldraadjes, die niet alle tien zyn vereenigd, gelyk in de Borboniaas; weshalve LINNÆUS de Lipariaas daar van heeft afgezonderd: hoewel zyn Ed. zelf aanmerkt, dat zulks nog nader onderzoek vereifchte in de vier laatste Soorten (*).

(6) Li.

(*) *Mant. altera*. p. 269.

(6) *Liparia Floribus subspicatis*, Fol. ovatis, villosis tomentosis, *Veg.* XIII.

(6) *Liparia met byna geaairde Bloemen en Eyronde Haairig Wollige Bladen.*

III.
AFDEEL.
XIV.

HOOFD-
STUK.

VI.

Liparia
Seriesa.
Geflu-
weelde.

Deeze Soort komt, zo de Ridder zegt, de voorgaande naby. Het eenigste onderscheid zou, volgens de bepaaling, daar in bestaan, dat de Bloemen hier byna ge-aaird zyn. BERGIUS zegtze in de zyne een Aair te hebben. De Top van de myne bestaat uit verscheide kleine Takjes, die, ieder op zig zelve met Tropjes van Bloemen gekroond, te samen bykans een Aair uitmaaken. Mischien zal 'er, derhalve, geen Soortelyk verschil tuschen beiden zyn. De Heer N. L. BURMANNUS merkt aan, dat 'er een groote verschillendheid plaats heeft in deeze Gewasfen (*), gelyk uit de Afbeeldingen by SEBA met elkander, en met de myne vergeleeken zeer blykbaar is. Onze Ridder hadt te vooren daar van een *Heesterachtigen Lotus* gemaakt (†).

C Y T I S U S.

Een Kelk met twee Lippen, de bovenste twee- de onderste drietandig, en een Haauw, die aan 't Grondstuk dunner is, maaken, benevens de algemeene van deeze Klasse, de Kenmerken van dit Geslagt uit. Men kan hier de Dribladigheid, welke in allen plaats heeft, en de byzondere Gestalte, byvoegen.

Tien

(*) *Flor. Cap. Prodr. p. 20.*

(†) *Lotus fruticosus, Syst. Nat. X. p. 1179.*

III. Tien Soorten , meest Europifche Gewasfen ,
 AFDEEL. en altemaal Boom- of Heefterachtig , komen in
 XIV. hetzelve voor , als volgt.
 HOOFD-
 STUK.

I.
 Cytifus
 Laburnum.
 Alpifche.

(1) Cytifus met enkelde hangende Trosfen en langwerpig Eyronde Bladen.

Deeze Soort is *Laburnum* genoemd en tot de *Anagyris* t'huis gebragt geweest. Zy groeit in Switserland en Savoije op de Bergen, wordende deswegen *Cytife des Alpes*, dat is *Alpifche Cytifus*, getyteld. De Heer HALLER vondtze menigvuldig in de Zuidelyke deelen van Switserland, alwaar menze *Aubours* noemt. Het is, zegt hy, een Takkige digte Boom, van tien Voeten hoog, de Bladen drievoudig op een langen Steel, ovaal, van boven groen, van onderen bleek, hebbende, met een Fluweelachtige Wolligheid bedekt. De Takken loopen uit in lange, hangende, Bloemdraagende Trosfen van Goudgeele lang gesteelde Bloemen, wier Vleugels langer dan de Kiel zyn, en daar op volgen ruigachtige platte Haauwen.

Dit

(1) *Cytifus Racemis simplicibus pendulis*, Foliolis ovato-oblongis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 376. p. 489. *Veg.* XIII. p. 555. *H. Cliff.* 354. *H. Ups.* 210. *R. Lugdb.* 369. HALL. *Helv.* 591. *Anagyris non foetida major Alpina & non foetens minor.* C. B. *Pin.* 391. *Cytifus Alpinus latifolius & angustifolius &c.* TOURNF. *Inst.* 648. Eghelo. DOD. *Pempt.* 725. *Laburnum Arbor trifolia*, *Anagyridi similis.* J. B. *Hist.* II. p. 361.

Dit Gewas fchynt de *Laburnum* te zyn van III. PLINIUS, waar aan sommigen getwyfeld hebben, om dat die Autheur hetzelve Trosfen toefchryft van een Elle lang; doch op het bergte Jura zouden dezelfs Bloemtrosfen weinig minder langte zyn, volgens CAME- RARIUS, en in onze Tuinen heeft het dezel- ven dikwils langer dan anderhalven Voet. Daar is een kleine en groote van, de eene smal- andere breedbladig. Het purgeert en doet braa- ken, volgens de Ouden. Het Hout, dat geel is, in 't midden zwartachtig, gelyk het Pok- hout, wordt onvergänglich gezegd te zyn. Men plagt 'er oudtyds Boogen van te maaken, doch hedendaags gebruikt men het, in Switserland, zo HALLER zegt, tot Mufiek-Instrumenten.

(2) *Cytifus met enkelde opstaande Trosfen,*
de Bladen langwerpig Eyrond.

II.
Cytifus
nigricans.
Zwartach-
tige.

Deeze, die de Eerste *Cytifus* is van CLU- SIUS onder de Oostenryksen, groeit insgelyks in Boheme en Italie. De Bladen zyn in dee- ze van onderen Haairig grys, van boven groen en glad; het middelste grootst. Het is een Heester, van omtrent een Elle hoogte, met Bladen

(2) *Cytifus Racemis simpl. erectis, Fol. ovato-oblongis.*
H. Cliff. &c. SAUV. Monsp. 190. MILL, Dict. T. 107. f. 1.
Cytifus glaber nigricans. C. B. Pin. 390. Cytifus 4. CLUS.
Hist. I. p. 95. 1. Pann. 36. HALL. Helv. 591. TOURNF.
Inst. 648. Pseudo-Cytifus. DOD. Pempt. 750.

III. Bladen als van Klaver, draagende geaairde,
 AFDEEL geele Bloemen van een aangenaamen Reuk.
 XIV.
 HOOFD- HALLER vindt Verscheidenheden in Switzer-
 STUK. land, welken zyn Ed. hier toe betreft.

III.
 Cytifus
sesilifolius.
 Ongesteel-
 de.
 (3) Cytifus met opstaande Trosfen, de Kelken
 een driedubbeld Blikje hebbende; de Bla-
 den by de Bloemen ongesteeld.

Deeze wordt Cytifus met gladde rondachtige
 Bladen, die zeer kort gesteeld zyn, van C.
 BAUHINUS getyteld. Zyn Broeder noemtze,
Gladder Cytifus met een breede Haauw. In
 Vrankryk voert hy gemeenlyk den naam van
 Cytifus en wordt 'er in de Tuinen veel ge-
 bruikt tot Haag of Heining-Werk, waar toe
 dezelve door zyne buigzaame Roedjes zeer be-
 kwaam is, die wel de hoogte van drie of vier
 Ellen bereiken, glad zyn en rond, doch naar
 't end toe hoekig. De Bladen, in 't algemeen
 drievoudig, hebben Steelen korter dan een Duim,
 en komen aan de uiterste Takken, by de Bloe-
 men, tweevoudig of enkeld, niet rond, maar
 langwerpig voor. Tropswyze komen de Bloe-
 men aan 't end der Takken voort, en daar op
 volgen Haauwtjes van één of anderhalf Duim
 lang,

(3) *Cytifus Racemis erectis, Calycibus Bractea triplici,*
Fol. Floralibus sesilibus. Cyt. Fol. saepius sesilibus &c. Vir.
Cliff. 71. H. Cliff. 355. R. Lugdb. 369. SAUV. Monsp. 191.
 GOUAN *Monsp. 375. GER. Prov. 484. Cytifus glaber Siliqua*
larã. J. B. Hist. I. p. 373.

lang, die plat zyn, een half Duim breed, met
bruine plat rondachtige Zaaden.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-

(4) *Cytifus met opstaande Oxel - Trosfen, de*

Bladen byna Lancetvormig en Wollig, het middelste langst gesteed.

IV.
Cytifus
Cajan.
Oostindi-
sche.

Volgens den Oostindischen naam van dit Ge-
was, 't welk de Javaanen *Kajan* of *Cadjang*
heeten, is hetzelfde gebynaamd. De Malabaa-
ren noemen hetzelfde *Thora Pacrou*, en het is
de Indische Boonen-Boom, met dikke ronde
Haauwen, van HERMANNUS. 't Gewas komt
ook op Ceylon voor, alwaar het *Rathatora*
heet, zynde door den Hoogleeraar J. BUR-
MANNUS zeer fraay in Afbeelding gebragt.
Zyn Ed. noemt het een Boompje, dat driebla-
dig is, met rond gedraaide spitse Haauwen.
Dergelyk Gewas fchynt ook in Westindie voor
te komen: ten minste gelykt de *Heesterachtige*
Cytifus, van PLUMIER, veel naar hetzelfde,
als ook het *Laage Laburnum* van SLOANE,
dat de Haauwen als gewricht heeft by ieder
Zaad-

(4) *Cytifus Racemis Axillaribus erectis, Foliolis sublancco-*
latis tomentosis, intermedio longius petiolato. Fl. Zeyl. 354.
H. Ups. 211. Cytifus Fol. ovato-lanceolatis &c. H. Cliff.
354. R. Lugdb. 369. N. 3. Cyt. Folio molli incano BURM.
Zeyl. 86. T. 37. Cyt. frutescens. PLUM. Sp. 19. Ic. 114.
f. 2. Laburnum humilium, Siliquis inter Grana & Grana
junctâ, semine esculento, SLOAN. Jans. 139. Hist. II. p. 31.
Phaseolus erectus incanus, Siliquis torosis, FLUK. Alms. 293.
T. 213. f. 3.

III. Zaadkorrel, en eetbaar Zaad draagt, worden-
 AFDEEL. de in de Westindiën genoemd *Duiyen - Boonen*.
 XIV.
 HOOFD. Op schraale Gronden van Jamaika en de an-
 STUK. dere Eilanden, zegt die Autheur, wordt het-
 zelve overal geteeld.
Tien-
mannige.

v.
Cytifus
patens.
 Uitgebrei-
 de.
 (5) *Cytifus met gesteelde Bloemen, meest twee-*
voudig, zydelings en knikkende.

Deeze zou de Portugaalsche *Cytifus* met
 Bladen van *Medica*, en Bloemen in de Oxels
 der Bladen, van *TOURNEFORT*, zyn. 't
 Gewas heeft zeer uitgebreide of Zwiëpige Tak-
 ken als Roedjes; de Steeltjes zyn dubbeld een-
 bloemig: de Bloemen hangende en geel.

VI.
Hirsutus.
 Ruige.
 (6) *Cytifus met enkelde zydelingse Bloemsteel-*
tjes; de Kelken ruig, Buikig langwerpig,
met drie stompe Punten.

Deeze, zynde de Vierde van *CLUSIUS*
 onder de Spaansche *Cytifusen*, wordt van de
 Ingezetenen aldaar, zegt hy, *Escabon* geheten.
 Hy groeit eens Mans langte hoog, met lange
 Roeden, zegt hy, welke een zwartachtige
 Schors

(5) *Cytifus* Flor. pedunculatis subbinatis, lateralibus nutan-
 tibus. *Cytifus Lusitanicus* Medicæ folio, Floribus in foliorum
 alis. *TOURNE. Inst. 648.*

(6) *Cytifus* Pedunculis simplicibus lateralibus, Calyc. hir-
 satus, trifidis obtusis, Ventricoso-oblongis. *Hort. Ups. 211.*
Pedunc. simplic. brevissimis. H. Cliff. 355. R. Lugdb. 370.
SAUV. Monsp. 190. Cyt. incanus siliquâ longiore & Cyt.
fol. subrusâ Lanugine hirsutis. C. B. Pin. 390. Cytifus 3.
CLUS. Hist. I. p. 96. Quantus, Hisp. 190. LOB. Icon. 45.

Schors hebben, en Bladen als van Klaver, die van boven groen, van onderen rosachtig ruig zyn, en geeft groote Bloemen, die Goudgeel zyn, uit de Oxels der Bladen. Veel overeenkomst fchynt deeze Soort te hebben met de Tweede, door dien Kruidkenner in Oostenryk waargenomen. De Kelken zyn in dezelve, volgens LINNÆUS, zeer Haairig.

III.

AFDEEL.

XIV.

HOOFD-

STUK.

Decan.
dria.

(7) *Cytifus met Kroontjes - Bloemen aan 't end, zelden opstaande; de Bladen Ey-*
rond.

VII.

Supinus.
Hurkende.

Deeze vindt de Heer JACQUIN overvloedig op de Akkers, op drooge Heuvelen, aan de Wegen en elders, in het Oostenrykse. Zy groeit bovendien, zo wel als de voorgaande, ook in Italie en Siberie, ja zelfs in Provence volgens LINNÆUS, die het maakzel van de Bloem in beiden zeer overeenkomstig vondt. GOUAN betreft ook de Ruige van TOURNEFORT tot deeze Soort. Zy heeft de Takken en Bladsteelen ruigachtig; de Bladen byna glad; den Kelk Pypachtig, Buikig, Wollig met twee Lippen.

(8) Cy-

(7) *Cytifus* Flor. umbellatis terminalibus, rarius erectis, Foliolis ovatis. R. *Lugdb.* 376. H. *Ups.* 211. *Cytifus supinus*, Fol. infra & Siliquis molli Lanugine pubescentibus. C. B. *Pin.* 390. *Cytis.* 7. Sp. altera. CLUS. *Hist.* I. p. 96. JACQ. *Austr.* p. 135. T. 33.

III. (8) *Cytifus met Kroontjes - Bloemen aan 't*
 AFDEEL. *end, de Stengen opstaande, de Bladen*
 XIV. *Lancetvormig.*
 HOOFD-
 STUK.

VIII. Behalve het verschil der Bladen, met de
Austriacus. voorgaande Soort, heeft deeze ook de Sten-
 Oostenryk- gen overend staande, zeer Takkig, en Pluims-
 le. wyze met Bloemen bezet. Zy komt mede voor
 in Italie en Siberie, doch inzonderheid in Oo-
 ftenryk, waar van zy den bynaam voert. CLU-
 SIUS vondtze overvloedig omstreeks Weenen,
 groeiende Heesterachtig met Rysjes van om-
 trent een Elle hoog, met Bladen, die ruig en
 veel smaller waren, bitter van Smaak, gelyk
 in andere Soorten, en gewreeven Vetachtig fchy-
 nende. Kleine Takjes kwamen uit dezelve
 voort, met vyf of zes Bloemen, Goudgeel en
 niet zonder Reuk, waar op platte ruige Zaad-
 huisjes volgden, met rondachtige, harde, rosse
 Zaaden.

IX. (9) *Cytifus met naauwlyks gesteelde, meest*
Argentus. *ge.*
 Zilver-
 kleurige.

(8) *Cytifus* Flor. umbellatis terminalibus, Caul. erectis,
 Foliolis Lanceolatis. JACQ. *Austr.* T. 21. *Cyt.* Flor. capita-
 tis, Foliolis ovato-oblongis, Caule Fruticoso. MILL. *Diff.*
 T. 107. f. 2. *Cyt.* incanus Folio oblongo Austriacus. C. B.
Pin. 390. *Cytifus* 5. CLUS. *Hist.* I. p. 195. *Cyt.* 2. CLUS.
Pann. Pseudo-*Cytifus* 2. DOD. *Kruidb.* p. 905.

(9) *Cytifus* Flor. subsessilibus subbinatis, Fol. tomentosis,
 Caul. decumbentibus, Stipulis minutis. GER. *Prov.* 424. N.
 4. GOUAN *Mensp.* p. 357. *Cytifus* acaulis &c. SAUV. *Mensp.*
 191. *Lotus* Fruticosus incanus Siliquosus. C. B. *Pin.* 332.
Lotus asperior Fruticosa &c. LOB. *Ic.* II. p. 41. *Trifol.* Ar-
 genteum Flor. luteis. J. B. *Hist.* II. 359.

gepaarde Bloemen, Wollige Bladen met kleine Stoppeltjes, en leggende Stengen. III.
AFDEEL.
XIV.

Deeze is thans onder den naam van *Zilverkleurige Cytifus* bekend, groeiende in Provençe en Languedok, en deswegen by **LOBEL** genoemd de Ruuwer Heesterachtige of gryze Lotus van Narbonne. By **GOUAN** wordtze *le Cytise Argenté de Montpellier* geheten. **TOURNEFORT** geeft 'er den naam aan, van Laage, Zilverkleurige, smalbladige Cytifus. Dezelve is, by **LOBEL**, zeer wel afgebeeld, zynde een laag Gewas, met leggende Takken die Houtig zyn, doch zig Kruidig opregten, met meest vierbloemige Steeltjes zegt **GOUAN**, en lange Bladsteeltjes, Elsvormige Stoppeltjes en een drievoudig Blikje aan den Kelk. 't Geheele Gewas is grys glinsterende en komt tuschen Steenen voort. Dr. **GERARD** heeft het omstandig beschreeven, zeggende, dat de Slippen van den Kelk langer zyn, doch de Haauwen eveneens als in de andere Soorten van dit Geslagt.

HOOFD-
STUK.
Dicandria.

(10) *Cytifus met enkele, smal Lancetvormige Bladen en Hoekige Takken.*

X.
Græcus.
Grieksche.

Deeze, onder den bynaam van *Grieksche* voorgesteld, schynt de *Donderbaard met Vlaschbladen*

(10) *Cytifus* Fol. simplicibus Lanceolato-Linearibus, Ramis angulatis, Barba Jovis Linaria folio, Flore luteo parvo. **TOURNEF.** Cor. 44?

III. den en een kleine Bloem, te zyn, welke TOUR-
 AFDEEL. NEFORT, op zynen Reistocht in de Levant, ge-
 XIV. vonden heeft.
 HOOFD-
 STUK.

Tienman-
 nige.

R O B I N I A.

De Kenmerken van dit Geslacht zyn, een vierdeelige Kelk, en een bultige, langwerpige Haauw; waar by komt, dat de Vlag rondachtig, uitgebreid en agterwaards omgeboogen is.

Ik heb reeds vier Soorten daar van, onder de Boomen, beschreeven, des de overigen hier volgen: naamelyk

IV.
 Robinia.
 Caragana.
 Siberische.

(4) Robinia met enkele Bloemsteeltjes, afgebrokene Vinbladen, en ongedoornde Bladsteelen.

In Bergagtige Strecken aan de Rivier Tom, gemeenlyk in Lorken- en Pynboom-Boschen die dor en droog van Grond zyn, doch somtyds ook aan de Oevers der Wateren, is deeze door MESSERSCHMID gevonden. De Tartaren noemenze *Caragana* of *Carachana*, waar van de bynaam. Zy heeft vyf, zes of meer Paaren van Vinblaadjes: de Bladen komen met de Bloemtrosfen uit zekere Knobbels by elkander voort. Het wordt een taamelyk hooge Boom, welks Hout Vuurige Vlakken heeft, dienende aan de Ingezetenen van de Stad Tomskoe,

(4) *Robinia* Pedunculis simplicibus, Foliis abrupte pinnatis, Petiolis inermibus. *Syst. Nat. Veg.* XIII. *Aspalathus arborescens* &c. AMMAN, *Rath.* 285. *Caragana Siberica*, ROVEN. *Lugdas.* 537.

koek, in Siberie, om Stokken te maaken, welken zy voor Handrottingen gebruiken.

III.
AFDEEL.
XIV.

HOOFD-
STUK.

VIII.
Robinia
Spinoza.
Gedoorn-

(8) *Robinia met enkele Bloemsteeltjes, afgebrokene Vinbladen, de Stoppeltjes en Bladsteelen Doornachtig.*

Onder deezen tytel wordt thans een nieuwede Soort voorgesteld, welke, buiten die Doornachtigheid, weinig of niet van de voorgaande verschilt, zynde onder den naam van allermeeft gedoornde *Robinia*, onlangs, door den Heer LAXMUND, in de nieuwe Verhandelingen der Akademie van Petersburg beschreeven.

(5) *Robinia met enkele Bloemsteeltjes, de Bladen by vieren, kort gesteeld, en in een slappe Doorn uitlopende.*

V.
Robinia
Frutescent.
Heester-
achtige.

Deeze wordt *Heesterachtige groote Aspalathus*, met breede Bladen en eene Goudgeele Schors, door den Heer AMMAN getyteld. MESSERSCHMID hadt dezelve voorgesteld onder den Tartaarschen naam *Aldachana*, en tekent aan, dat het Landvolk aan de Tom en Abacan, om dat de Takken zeer taay en buigzaam

(8) *Robinia Pedunculis simplicibus, Fol. abrupte pinnatis, Stipulis, Petiolisque spinescentibus. Maxt. alt. 269. Rob. spinosissima. LAMM. Act. Petrop. 1770. p. 558. T. 30. f. 4.*

(5) *Robinia Ped. simplicibus, Foliis quatern. subpetiolatis, terminatis Spinâ inermi. Aspalathus Frutescens major latifolius, Cortice Aureo. AMM. Rusb. N. 2830*

Kk

III. zaam zyn, 'er als Bindwilgen gebruik van maa-
 AFDEEL ken ; zynde de buitenste Bast Goudgeel en
 XIV. glanzig, de binnenste groen. Menigvuldig komt
 HOOFD dit Gewas by de Stad Tomskoe, op den zo-
 STUK. genaamden Tafelberg, voort ; maakende vry
 Tienman- groote en stevige Heesters. De Bloemen zyn
 sige. geel en taamelyk groot, komende aan oude
 Takken, even als in de Caragana, met de
 Bladen, en als tusfchen of in 't midden der-
 zelve, die veelal een kruis maaken, uit ze-
 kere Knobbels voort. De Zaadpeulen zyn an-
 derhalf Duim lang, een zesde Duims breed,
 bruin, glad en hard, bevattende Rolronde
 roodachtige Zaaden.

VI. (6) *Robinia met enkele Bloemsteeltjes, de*
Bladen by vieren en ongesteeld.
 Robinia Pygmaea. Dwerg-achtige.

In alle de Siberifche Soorten van dit Ge-
 flagt zyn de Zaadblaadjes drievoudig. In
 deeze alleen komen aan dezelve Bladerige
 Lancetswyze Stoppeltjes voor. Uit een Wor-
 tel, die in de Grond kruipt, en byna van Smaak
 is als Zoethout, ſpruit dit Heestertje, meest-
 al een Voet, fomtyds een Elle, en ook wel
 twee Ellen hoog, hebbende, in de weeligften,
 een Stammetje van een Pink dik, met een
 groenachtig Goudglanzige Schors, zig in dunne
 Rysjes verdeelende. Smalle stompe Blaadjes
 ko-

(6) *Robinia* Ped. simplicibus, Fol. quaternatis sessilibus.
Hort. Ups. 212. *Aspalathus Frutescens minor angustifolius,*
Cortice Aureo. AMM. Rarb. N. 232. T. 35.

komen by bosjes van drie, vier, en somtyds tot agt toe, hier en daar uit de Takken voort, waar onder drie Doorntjes zitten, van een Kwartier Duims lang, vinnig steekende en witachtig, tusfchen welken een Bloemsteeltje met een geel Bloemetje, waar op een Zaadpeultje volgt, dat ryp wordende splyt en omkrult, stortende de Zaaden uit.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decandria.

Deeze, zo wel als de drie voorige Soorten, versiert de dorre Velden van Siberie. Men vindt er een aanmerkelyke verandering in, zo de Heer AMMAN aanmerkt: want in jongere Plantjes van deeze Soort zyn de Bladen weezentlyk gevind, en na het afvallen der Vinblaadjes blyven de Ribben of Bladsteeltjes over, die zig in 't volgende Jaar als Doorntjes vertoonen.

C O L U T E A.

Een dik gezwollen blaasachtige Haauw, die door de rypwording aan de bovenzide open barst, maakt de byzondere Kenmerken van dit Geslagt uit.

Het bevat drie Soorten, waar van de eerste Boomachtig, de tweede Heesterachtig, de derde Kruidig genoemd wordt, des het gevoeglykst hier behoorde.

(1) Colutéa die Boomachtig is, met stomp Hartvormige Bladen.

Dit I. Colutea Arborescens.

(1) Colutéa Arborea Foliis obcordatis. Syst. Nat. XII. Gen. 830, tige.

Kk 2

III. Dit is het Gewas, dat men gemeenlyk *Lom-*
AFDEEL *bardische*, maar door verbastering *Lombaartse*
XIV. *Linzen* noemt, eensdeels, om dat het Zaad
HOOFD naar Linzen gelykt, en andersdeels, om dat
STUK. het zyne afkomst heeft uit Lombardie. Het
Tienman-
nige. groeit natuurlyk in Languedok, Provence en
 Italie; ja op den Berg Vesuvius, in de nabyheid
 van den Vuurkolk, daar naauwlyks andere Ge-
 wasfen voorkomen, vindt men het overvloedig.
 Dus fchynt het de Hitte te beminnen; maar
 het valt ook in Oostenryk, volgens FABRI-
 CIUS, en in Engeland zelfs, volgens den Rid-
 der. De Nederlanders noemen het, ten on-
 regte, *Senneboom*, zegt DODONÉUS, Het
 fchikt zig naar ons Klimaat, zelfs in de open
 Grond, verdraagende Koude en Vorst. Het
 wordt een Boomgewas, meer dan Mans langte
 hoog, welk de Franschen *Baguenaudier* tytelen,
 fierlyker zynde door zyne Vrugtblaasjes, dan
 door zyne Bloemen. De Stengen, die glad
 zyn, verdeelen zig in dunne Takken, waar aan
 Bladen voortkomen veel naar die van 't Zoet-
 hout of van den Senneboom gelykende; alzo
 zy uit een menigte van Vinblaadjes bestaan.
 De Bloemen zyn geel als die van Brem, op
 ieder

380. p. 490. *Veg.* XIII. p. 559. *H. Cliff.* 365, *H. Ups.* 228.
R. Lugdh. 374. *Colutéa Vesicaria.* C. B. *Pin.* 396. *Colutéa.*
DOD. Pempt. 784. *TOURNF. Inst.* 649. β . *Col. Africana Sen-*
næ foliis, Flore Sanguineo. COMM. *Rar.* II. T. II. γ . *Col.*
Fol. ovatis integerrimis, Caule fruticoso, MILL, Diff. T. 100.

ieder van welken een groote Blaasachtige Haauw III.
 volgt, uit den witten dikwils paarschachtig, AFDEEL.
 waar in eenige kleine, platte, zwarte Zaaden. XIV.
 Aan dezelve wordt eene Braaken verwek. HOOFD-
 kende en Purgeerende kragt toegeschreeven, STUK.
 even als die van Brem hebben, en de Bladen Decan-
 zyn bitter van Smaak. dria.

Als eene Verscheidenheid wordt hier toe be-
 trokken de *Afrikaansche Colutéa* met Senebla-
 den en eene Bloedkleurige Bloem, onder de
 zeldzaame Planten van den Amsterdamsen Tuin
 door COMMELYN afgebeeld. Deeze groeit
 eens Mans langte hoog, met een Steng van
 nauwlyks een Vinger dikte. Een tweede Ver-
 scheidenheid zou de Heesterachtige Colutéa,
 met Eyronde Blaadjes die geheel effenrandig
 zyn, van den Heer MILLER, zyn.

(2) *Colutéa die Heesterachtig is, met lang-
 werpig Eyronde Blaadjes.*

II.
Colutea
Fruticosa.
 Heester-
 achtige.

Deeze zeer fraaije Colutéa, uit Zaad dat
 men van de Kaap overgebracht hadt gesproo-
 ten, maakt thans een fierlyken Bloemheester,
 onder de uitheemsche Gewassen, uit. Hy is
 geheel grys, met Wollige Blaadjes die van
 boven glad zyn, en roode Bloemen, die de
 Vlag korter dan den Kiel en de Vleugels zo
 klein

(2) *Colutéa Fruticosa Foliolis ovato-oblongis. H. Clif.*
 366. *H. Ups.* 228. *Colutea Ethiopica Flore purpureo.* BREYN.
Cent. 70. *T.* 29. *MILL.* *ic.* 99.

Kk 3

III. klein hebben, dat menze naauwlyks kan zien.
 AFDEEL. De Haauwtjes zyn Blaasachtig en zeer groot,
 XIV. wegens hunne Vliezige doorschynendheid ook
 HOOFD- zeer fraay. Zy gaapen aan het onderfte van
 STUK. den Rugnaad, daar de Nierachtige Zaadjes
 Tienman- aan gehecht zyn. De Bladen hebben een bit-
 nige. teren, de Stengen of Takken een zoetachtigen
 Smaak, veel naar dien van Zoethout gelyken-
 de, zo BREYN aanmerkt.

III.
Colutéea
 Herbacea.
 Kruidige.

(3) *Colutéea die Kruidig is, met de Vinblaadjes smal en glad.*

Deeze, ook van de Kaap afkomstig, heeft een Jaarig of fomtyds tweejaarig Gewas, dat zeer dun en teder is, door COMMELYN fraay in Afbeelding gebragt. De Haauwtjes zyn breed en plat, waar door hetzelfde van de voorgaande grootelyks verschilt. De Bloemen zyn donker rood met een gestreepte Vlag, die zo lang is als de Vleugels en de Kiel.

C O R O N I L L A.

In dit Geslagt is de Kelk twee-Lippig, met de bovenste Lip in tweeën, de onderste drietandig, even als in de Cytifus plaats heeft, maar de bovenste Tandjes zyn samengegroeid. De Vlag

(3) *Colutéea Herbacea Foliolis linearibus glabris. Syst. Nat. XII. Veg. XIII. H. Ups. 266. R. Lugdb. 374. Col. Afr. annua Foliolis parvis mucronatis, Vesiculis compressis. COMM. Hort. II. p. 87. T. 44. Colutea Africana Vesiculis compressis &c. VOLCK. Ner. T. p. 118.*

Vlag is naauwlyks langer dan de Vleugels en de Haauw als uit Leedjes bestaande.

III.
AFDEEL.
XIV.

Verscheide Plantgewasfen, die te vooren *Colutæa Scorpioides* wegens de Vrugt genoemd waren, zyn thans hier t'huis gebragt, en dus bevat dit Geflagt elf byna altemaal Europeaanfche Soorten, van welken de zeven eerften Heesterachtig zyn, als volgt.

HOOFD-
STUK.
Decandria.

(1) *Coronilla die Heesterachtig is, fomtyds drie Bloemen op een Steeltje, wier Nagels driemaal zo lang als de Kelk, en de Steng hoekig hebbende.*

I.
*Coronilla
Emerus.
Driebloe-
mige.*

Deeze maakt by **TOURNEFORT** het Geflagt van *Emerus* uit, welken naam het Gewas voerde volgens **CÆSALPINUS**. Daar was een Kleine van en een Groote, welke laaste, volgens **CLUSIUS**, twee of drie Ellen hoog groeide, maar de andere laag bleef, zynde die beiden hem op de Bergen omftreeks **Weenen** voorgekomen. Met verwondering vondt **LINNÆUS** dit Gewas, dat men, zegt hy, in **Sweed**en zo wel als buitenslands gewoon is in de Winterhuizen te zetten, en dat men ook by

Ge-

(1) *Coronilla Fruticosa Pedunculis subtrifloris, Coroll. Unguibus Cal. triplo longioribus, Caule angulato. Syst. Nat. XII. Gen. 383. p. 491. Veg. XIII. p. 557. R. Lugdb. 387. H. Cliff. 363. Fl. Suec. 590. 636. It. Gotbl. 229. Col. siliquosa sive Scorpioides major. C. B. Pin. 397. Col. Scorpioides. CAM. Ep. 541. B. Col. Siliquosa minor. C. B. Pin. 397.*

Kk 4

III. Geneve en Montpellier in 't wild groeiende
 AFDEEL gevonden hadt, voor alle Koude bloot gesteld
 XIV. aan de Noordoostzyde van den Thorsberg in
 HOOFD Gothland, op verscheide plaatsen. Hy beschryft
 STUK. het als een Heestertje van twee Voeten hoog,
 Tienman- met groene hoekige Takjes en gevinde Bladen
 nige. van drie of vier Paaren, de Blaadjes stomp
 ovaal; de Bloemsteeltjes langer, zydelings, twee-
 en zelden driebloemig: de Kelken vyftandig,
 tweelippig; de Bloemen geel. Het zelfde hadt
 CLUSIUS, zo wel in de Groote als in de Klei-
 ne, in Oostenryk waargenomen. De Haau-
 wen zyn zeer lang en dun.

II. (2) *Coronilla die Heesterachtig is, met vyf-
 of drievoudige Blaadjes, die smal Lan-
 cetvormig zyn en eenigermate Vleezig,
 stomp.*
Coronilla
Funcea.
 Biesachtige.

Volgens LINNÆUS groeit deeze by Mar-
 seille en Montpellier, doch GOUAN hadtze
 by de laatste plaats niet wild gevonden. Vol-
 gens Doctor GERARD komt zy in de Zuide-
 lyke deelen van Provence op Heuvels, in Kreu-
 pelbosch, op open plaatsen voort. BAUHINUS
 hadtze de *Groote Marsiliaansche Polygala* ge-
 tyteld. Zy heeft Stengen als van 't Priemkruid,
 met kleine Vleesachtige Blaadjes.

(3) Co-

(2) *Coronilla* Frut. Foliolis quinatis ternatisque lineari-lan-
 ceolatis, subcarnosis obtusis. Dorycnium luteum Hispanicum
 carnosius. BARR. Ic. 133. Colutea Caule Genistæ fungoso.
 J. B. Hist. I. p. 383. Polygala major Masiliotica, C. B. Pin. 349.

(3) *Coronilla die Heesterachtig is, tot negen Vinblaadjes hebbende, en rondachtige Stoppeltjes.*

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Gemeenlyk is deeze bekend by den naam van *Polygala*, welke de Ingezetenen van Valence in Spanje 'er aan geeven, volgens CLUSIUS, doch die van Salamanca, zegt hy, noemenze *Coronilla de Rey*, als Koninglyk Kroon-Kruid, en gebruikenze in de Winkels voor de Meliloten: die van Granada en Murcia heetenze *Lentejuela*, als kleine Linsen. Men ziet hier uit, dat het Gewas in Spanje gemeen is, doch het groeit ook in Provence en Italie. Het valt zeer klein, naauwlyks een Voet hooggroeiende, met taaije Rysjes en zeer kleine Blaadjes, als die van Wynruit, vyf, zeven of negen aan een Steeltje. De Bloemen zyn zwaar van Reuk, inzonderheid by nacht. De Vlaggetjes luiken samen tot een geel Hoofdje, dat Straalswyze omringd wordt van de Oranjekleurige Kieltjes en Vleugels. De Blaadjes hebben een omgeboogen Punt, waar door zy zig stomp

III.
Coronilla
Valentina.
Spaansche.

ver-

(3) *Coronilla* Frut. Foliolis subnoventis Stipulis suborbiculatis. Cor. Frut. Leg. teretibus, Pedunculis multifloris, Caule Fruticoso. *Hort. Ups.* 234. *R. Lugdb.* 386. SAUV. *Monsp* 235. *MILL. Diss.* T. 107. *H. Cliff.* 263. *GURTT. Stamp.* 1. p 231. *GOUAN. Monsp.* 377. *GER. Prov.* 501. *Coronilla* f. *Colutea minima.* *LOB. Ic.* II. 37. *TOURNEF. Inst.* 650. *Colutea parva species.* *J. B. Hist.* I. p. 381. *Polygala altera.* *C B. Pin.* 349. *Polygala Valentina.* *CLUS. Hist.* 1. p. 98. *Hisp.* 1c. 197.

Kk 5

II, DEEL. V, STUK.

III. vertoonen. Bloeiende werpt het Gewas zyne
 AFDEEL. Stoppeltjes af.
 XIV.

HOOFD- (4) *Coronilla die Heesterachtig is, met zeven*
 STUK, *Blaadjes en Lancetswyze Stoppeltjes.*
 IV.

Coronilla
Glauca. Deze groeit menigvuldig in Languedok, en
 Blasuw- wordt by TOURNEFORT door de Kleur der
 achtige. Blaadjes onderscheiden, wier getal GOUAN
 zegt ook vyf, zeven of negen, te zyn. Zel-
 den worden haare Stengen een Elle hoog, zegt
 BAUHINUS. De Blaadjes zyn zeer klein en
 Hartvormig, blaauwachtig of Zeegroen van Kleur;
 de Bloemen zyn niet by nacht, maar over dag,
 zeer aangenaam van Reuk.

V. (5) *Coronilla die Heesterachtig is, met ne-*
genvinnige stomp ovaale Blaadjes; de bin-
nensten dicht aan de Steng; een Stoppeltje,
dat in tweeën gedeeld is, tegen de Blad-
steelen over.
Coronilla
Coronata.
 Gekroon-
 de.

Deeze is de tweede *Colutëa Scorpioides* van
 CLUSIUS, die dit byzondere ten opzigt van
 de

(4) *Coronilla* Frut. Fol. septenis Stipulis lanceolatis. *Am.*
Acad. IV. p. 285. *Cor. maritima glauco folio.* TOURNEF. *Inst.*
 650. *Col. Scorp. maritima glauco folio.* C. B. *Pin.* 397.
Prodr. 157. *Colut. Scorp. altera.* CLUS. *Pann.* Ic. 46. MIL-
 LER. Ic. T. 289. f. 1. GOUAN. *Monsp.* 378.

(5) *Coronilla* Fol. novenis obovatis, internis Cauli appro-
 ximatis Stipulâ oppositifoliâ bipartitâ. *Coron. montana.* RIV.
Tetrap. 207. *Colutea Scorpioides minor coronata.* C. B.
Pin. 397. *Col. Scorpioides 2.* CLUS. *Hist.* I. p. 93.

de Vinblaadjes heeft, dat de twee agterften III. digt tegen de Takken aan zitten, gelykerwys ^{AFDEEL. XIV.} in een Soort van Wikken, die de Erwtachtige ^{HOOFD-}genoemd wordt; daar deeze nogthans geen ^{STUK.} Stoppeltjes zyn. CLUSIUS verhaalt, dat zy ^{Decandria.} veel Rysjes uitgeeft die taay zyn, fomtyds een Voet, fomtyds een Elle hoog, en aartige Kroontjes draagt van Bloemen, die van Kleur zyn als in de Spaansche, maar zonder Reuk. 't Gewas groeit aan den Voet der Bergen by den Donau, in Kreupelbosch en aan de kanten der Wyngaarden.

(6) *Coronilla die Heesterachtig is, met elf* VI. *gefluweelde Blaadjes, het buitenste grootst.* ^{Coronilla Argentea. Verzilver-}

Onder die Planten, aan welken de naam van de *Colutèa Scorpioides*, wegens de Scorpioen-Staartachtige figuur der Haauwtjes, is gegeven, munt deeze Kandiasche van ALPINUS in fraayheid uit, door de Zilverkleur van het Loof. 't Gewas, getuigt hy, is zeer teder, verdraagende zelfs naauwlyks de Winterkoude van Italie. Het groeide een Elle of hooger. De Bloemen waren welriekende, en de Zaadhuisjes zeer fraay Koraalswyze geknobbeld.

(7) *Coronilla die laag Heesterachtig is, neer-* VII. *hur-* ^{Coronilla minima.}

(6) *Coronilla* Frut. Foliolis undenis Sericeis, extimo majore. *Colutea Scorpioides odorata*. ALP. Exot. 17. ^{Zeer kleine.}

(7) *Coronilla Suffruticosa procumbens*, Fol. novenis ovatis, *Stipulâ oppositifoliâ emarginatâ*; Legumin. angulatis nodosis.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

*hurkende , met negen Eyronde Blaadjes ,
een uitgerand Stoppeltje over den Bladsteel ,
de Haauwtjes hoekig geknobbeld.*

Tienman-
nige.

Dit Gewas groeit in de Zuidelyke deelen van Vrankryk , in Spanje en Italie. Het draagt de agterste Blaadjes Stoppelachtig , even als de Gekroonde , maar het blyft slegts een zeer laag , hurkend , Heestertje , dat de Gestalte van den Gehoornden Lotus heeft. De Stoppeltjes , zegt GOUAN , zyn zeer klein.

H E D Y S A R U M .

De Kenmerken van dit Geslagt zyn : een overdwars als stomp afgesneeden Kiel : de Haauwtjes uit eenzaadige Leedjes samengesteld.

Het bevat thans meer dan vyftig Soorten , waar onder eenigen Heesterachtig zyn , als volgt.

I.
Hedysarum
Alhagi.
Levan-
sche.

(1) *Hedysarum met enkele Lancetvormig stom-*

Am. Acad. IV. p. 327. Ferrum Bquinum Gallicum Siliquis in summitate. C. B. Pin. 349. Lotus enneaphyllos. DALECH. Hist. 510. Polygalon Cortusi. J. B. Hist. II. 351. Coronilla minima. TOURNF. Injt. 650. GER. Prov. 501. GOUAN. Monsp. 738.

(1) *Hedysarum Foliis simplicibus lanceolatis obtusis, Caule Fruticoso spinoso. Syst. Nat. XII. Gen. 887. p. 493. Veg. XIII. p. 559. GRON. Orient. 228. Genista-Spartium spinosum Fol. Polygoni. C. B. Pin. 394. Genista spinosa Flore rubro. WHEEL. Itin. Alhagi Maurorum Rauwolfii, TOURN. Csr. 54. & Itin. Agul & Alhagi Arabum, RAUW. Itin. 74. T. 74.*

Stompe Bladen, de Steng Heesterachtig en gedoornd.

III.
AFDEEL
XIV.
HOOFD-
STUK.

Men vindt in Syrie, zo RAUWOLF schryft, een Plant die Doornachtig is, welke de Arabieren of Mooren *Alhagi, Agul* en *Algul* noemen, op welker Loof men, vooral in Perfie, Manna vergadert, even als in Europa op de Eschen. Dezelve is het tegenwoordige Gewas, dat veel omstreeks Aleppo groeit, meer dan een Elle hoog. Uit een Houtigen Wortel geeft deeze Plant veele Stengen, die dun zyn en sterk gedoornd, met Blaadjes als van het Varkensgras hier en daar verspreid. De Bloemen zyn een half Duim lang, roodachtig, en zitten by paaren aan 't end der Takjes, wordende gevolgd van gewrichte Haauwtjes, die een Duim lang zyn.

Decan-
dria.

De Manna, welke dit Gewas, dat men ook op de Grieksche Eilanden vindt, in Perfie zo overvloedig voortbrengt, is die Soort, *Terenia- bin* genaamd, waar van ik bevoorens als de Vierde Soort van Manna sprak *. In 't heetste van den Zomer komen 'er op de Blaadjes Honigachtige Druppen, die verdikken tot Greintjes en deeze worden van het Landvolk vergaderd, om 'er Brooden van te maaken, welken met veel onzuiverheid en gruis van Bladen, Takjes, Doornen, vermengd zyn. Die aan Greintjes blyft is derhalve de beste. Zy moet veel slapper 'zyn dan de Europische Manna; aangezien men in de Levant haar Gifte rekent

Manna.

* II. D.
III. STUK,
bl. 636.

III. op vyfentwintig of dertig Drachmen, dat is by
 AFDEEL. de vier Oncen, latende haar dan nog in een
 XIV. Aftrekzel van Sennebladen smelten. De Heer
 HOOFD- NIEBUHR vernam te Basfora, dat men dee-
 STUK. ze Manna omstreeks Ispahan overvloedig op
 Tienman- een ftekelig Heeftergewas inzamelde. Dezelve
 nige. bestondt uit kleine ronde geele Greintjes. Men
 kon 'er veel van eeten zonder dat zy Afgang
 verwekte, en hy fchynt tot het denkbeeld over
 te hellen, of zy niet wel de wonderbaare Man-
 na der Israëlieten mogte zyn. Men vindtze
 'er, als een Soort van Meel, ook op de Bladen
 van andere Boomen verspreid (*). De Ouden
 verbeeldden zig, dat zy als een Daauw van
 den Hemel viel.

VIII. (8) *Hedysarum met enkelde, Eyronde, ge-
 spitste Bladen, die gestoppeld zyn.*
Hedysarum
Gangeti-
cum.
 Bengaalsch. De eenbladige *Onobrychis*, met enkelde glad-
 de Haauwtjes, van de Ganges afkomstig, by
 PLUKENET afgebeeld, geeft aan deeze Soort
 den bynaam. Hier toe wordt betrokken het
Ceylonsche Hedysarum van den Heer J. BUR-

MAN-

(*) *Description d'Arabie*, par M. NIEBUHR. Koppenh. 1773.
 P. 123.

(8) *Hedysarum* Fol. simplicibus ovatis acutis stipulatis. He-
 dys. monophyll. latifolium, siliculis plurimis spicâ longâ di-
 gestis. BURM. *Zeyl.* 113. T. 49. f. 2. *Onobrychis Gangetica*
monophyllos &c. PLUK. *Alm.* 270. T. 50. f. 3. *Onobrychis*
Zeylanica &c. RAJ. *Suppl.* 453. *Phaseolus montanus*. RUMPH.
Amb. VI. p. 146. T. 66. BURM. *Fl. Ind.* p. 164.

MANNUS, met enkele breede Bladen en veel III: le Haauwtjes in een lange Aair gefchikt. De APDEEL. XIV. Bladen, hier van, gelyken taamelyk naar die van HOOFD- de Levantsche Perficaria, door T O U R N E F O R T STUK. uit het Oosten in Europa overgebracht en thans Decan- alom gemeen. Dus behoort ook hier toe de dria. *Berg-Boon* van RUMPHIUS, een Strand-Hee- ster, in Oostindie *Katjang Goenong* genaamd, vier Voeten hoog groeiende, met paarsche Bloemen, waar op Haauwtjes volgen, die gewricht zyn, in ieder Leedje bevattende een zwart, glad Boontje.

(13) *Hedyfarum met enkele Bladen en Bloem- Aairen, die bekleed zyn met Blaasachtige, Hartvormige, stompe Blikjes.* XIII: *Hedyfarum Strobiliferum.* Ceylonfch.

Deeze wordt van gedagten Hoogleeraar aangehaald, onder den naam van *Ceylonfche Carpinus* die Haauwtjes draagt, of een Ceylonfch Boompje, naar den Haagbeuk * gelykende. Het is in de *Flora Zeylanica* van LINNÆUS af-gebeeld, en wordt 'er een Boom genoemd, die enkele, langwerpig Eyronde Bladen heeft, en uit derzelve Oxelen zekere Bloem-Aairen als Pyn- of Ceder-Appelen uitgeeft, die sterk ge-
blijkt

(13) *Hedyfarum* Fol. simplicibus, Bracteis Strobilorum inflatis, Cordatis obtusis. *Fl. Zeyl.* p. 134. N. 239. Tab. 3. *Onobrychis Indiarum Orientalis*, Fagi foliis alternis &c. RAJ. *Suppl.* 234. *Carpinus Zeylanica Siliculosa* &c. BURM. *Zeyl.* 54. BURM. *Fl. Ind.* 165.

III. blykt zyn , hebbende onder ieder Blikje een
 AFDEEL. Bloem.
 XIV.

HOOFD-
 TUK.

XV.
Hedysarum
pulchellum.
 Sierlyk.

(15) *Hedysarum met drievoudige Bladen en dubbelde gepaarde Blikjes , die rond zyn en gestreept.*

Deeze heeft de Aairen op dergelyke manier met Blikjes bekleed , en wordt derhalve , van **PLUKENET**, *Oostindische driebladige Onobrychis*, die groote gespitse Bladen , en kleine Peultjes in een lange Aair, voortkomende tuschen twee ronde Blaadjes , welke dicht samenluiken , getyteld. De Hoogleeraar **BURMANNUS**, deeze afbeeldende in zyn Ed. Ceylonfche Schatkamer , noemt het een Boompje , dat ruuw en ruig is. Zyn Afbeelding is van die van **PLUKENET** eenigermate verschillende. **RAY** telt het onder die van Madras , door **PETIVER** verzameld , met byvoeging , dat de Haauwtjes sierlyk gebladerd zyn , waar van de bynaam. Volgens **HERMANNUS** zouden de Vrucht - Aairen van hetzelfde ook naar die van den Haagbeuk gelyken.

(16) He.

† (15) *Hedysarum* Fol. ternatis, Bracteis Strobilorum orbiculatis conjugatis. *Fl. Zeyl.* 292. *Hedysarum trifoliatum frutescens* &c. *BURM. Zeyl.* 116. T. 52. *Onobrychis Maderaspi. triphylla* &c. *RAJ. Suppl.* 234. *Onobr. Indica triphyllos* &c. *FLUK. Amalth.* 161. T. 433. f. 7. *BURM. Fl. Ind.* 165.

(16) *Hedyfarum met drievoudig en enkele eenigermaate Wollige Bladen, de Steng gegaffeld, de Bloemen by paaren, de Haauwtjes gewricht en stekelig.*

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Deeze is, zo wel als de volgende, door den Heer N. L. BURMANNUS in Afbeelding gebragt onder de Indische Planten. 't Gewas gelykt veel naar dat van sommige Brem.

XVI.
Hedyfarum
Spartium,
Brem-
achtig.

(17) *Hedyfarum met drievoudige langwerpige gestreepte Bladen en hangende Trosfen in de Oxelen.*

XVII.
Hedyfarum
lineatum.
Gestreept.

De Haauwtjes bestaan hier slegts ieder uit één Leedje en maaken Trosfen, van langte als de Bladen, uit zulke Haauwtjes Aairs- wyze samengesteld. De Bladen zyn fraay gestreept. De Steng is regt.

(18) *Hedyfarum met drievoudige Bladen en regt- opstaande Trosfen van hangende Haauwtjes, die uit veele Leedjes bestaan.*

XVIII.
Hedyfarum
retrofle-
xum.
Omge-
boogene.

Het

(16) *Hedyfarum* Fol. ternatis simplicibusque subtomentosis, Caule dichot. Flor. geminis, Leg. articul. hispidis. BURM. *Fl. Ind.* p. 166. T. 51. f. 3.

(17) *Hedyfarum* Fol. ternat. oblongis lineatis, Racemis Axillaribus pendulis. BURM. *Fl. Ind.* p. 167. T. 53. f. 1.

(18) *Hedyfarum* Fol. tern. Rac. erectis, Leguminibus pendulis multi-articulatis. *Mant.* 103.

III. Het laatste onderscheidt genoegzaam deezen
 AFDEEL. Indifchen Heefter, die anders naar den voor-
 XIV. gaanden veel gelykt. De Haauwtjes zyn plat
 HOOFD- en hebben ieder van vier tot zeven Leedjes.
 STUK.

XIX. (19) *Hedyfarum met drievoudige Bladen, de*
Bloemen aan Kroontjes, de Steng Hee-
sterachtig.
Hedyfarum
umbella-
rum
 Gekroond.

De Bloemen groeijen, in deeze Soort, Kroon-
 tjeswyze op Steeltjes en de Haauwtjes komen
 op dergelyke manier voort. Het zelfde heeft
 plaats in het Gewas, dat van RUMPHIUS
 genoemd wordt *Krokodils - Blad*, zynde een
 Heefter, die op alle Oevers en Stranden bekend
 is in Oostindie, verschuiling geevende aan de
 Kaymans door zyn Loof, dat uit drie taame-
 lyk groote Bladen bestaat. Hy voert derhalve
 den naam van *Daun Boaya* in 't Maleitsch, en
 dien van *Waldamini* by de Ceyloneezen.

XX. (20) *Hedyfarum met drievoudige Bladen en*
tweeledige Haauwtjes; de Steng laag Hee-
sterachtig.
Hedyfarum
biarticula-
tum.
 Tweeledig.

Dat

(19) *Hedyfarum* Fol. tern. Pedunculis Umbelliferis, Caule
 Fruticoso. *Fl. Zeyl.* 293. *Hedys.* trifol. Arborescens &c.
 BURM. *Zeyl.* 115. T. 51. BURM. *Fl. Ind.* p. 166. Folium
 Crocodili. RUMPH. *Amb.* IV. p. 112. T. 52.

(20) *Hedyfarum* Fol. tern. Caule Suffruticoso, Legum. bi-
 articulatis. *Fl. Zeyl.* 269. Hed. triphyll. Siliculis glabris pel-
 tatis &c. BURM. *Zeyl.* 114. T. 50. f. 2. *Onobrychis Zeyl.*
trifolia minor perennis. RAJ. *Suppl.* 457. BURM. *Fl. Ind.* p.
 166.

Dat de Haauwtjes fomtyds uit twee Leedjes bestaan, onderscheidt deeze genoegzaam. Somtyds komen ook de Haauwtjes, die rond en Schildvormig zyn, ongewricht maar twee by elkander, voor; gelyk in dat Ceylonfch Gewas, door den Hoogleeraar J. BURMANNUS afgebeeld, 't welk daar van den naam voert. De Steng is Heesterachtig.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decan-
dria.

(21) *Hedyfarum met drievoudige Bladen, de Bloemen Pluimswyze geaard, de Haauwtjes gewricht, het onderste eenzaadig, en Borstelachtige Stoppeltjes.*

XXI.
Heterocar-
pon.
Verschil-
vrugtig.

Dat de onderste Haauwtjes enkeld zyn, de bovensten uit Leedjes bestaande, onderscheidt deeze Soort, insgelyks door gedagten Heer in Afbeelding gebragt. Zy is Heesterachtig, met ronde Steelen en Eyronde Bladen, groeiende op Ceylon.

(22) *Hedyfarum met drievoudige Bladen, Vliezige gladde onverdeelde Haauwen, de Steng en Takken stekelig.*

XXII.
Viscidum.
Lymetig.

Het

(21) *Hedyfarum* Fol. tern. Flor. paniculato - spicatis, Legum. Articulatis, infimo monospermo; Stipulis Setaceis. *Fl. Zeyl.* 298. *Hedyfarum trifoliatum* &c. BURM. *Zeyl.* 117. T. 53. f. 1. BURM. *Fl. Ind.* p. 166.

(22) *Hedyfarum* Fol. ternatis, Leguminibus Membranaceis laxibus integris, Caule Ramisque hispidis. *Fl. Zeyl.* 295. *Phaseolus viscosus*, spicato Flore ac Fructu villosa, BURM. *Zeyl.* 137. T. 34. f. 1? BURM. *Fl. Ind.* p. 167.

L 1 2

III. Het Lymerige Boon-Gewas, door den zelf-
 AFDEEL. den onder de Ceylonsche Planten afgebeeld,
 XIV. zou hier toe schynen te behooren, indien het-
 HOOFD- zou hier toe schynen te behooren, indien het-
 STUK. zelve de Haauwtjes niet zeer ruig had. Ook
 Tienman- zyn dezelve op de eene zyde niet uitgegulpt,
 nige, maar hebben regte kanten, waar in deeze Soort
 van de anderen verschilt. De Steng is Hee-
 sterachtig.

XXIII. (23) *Hedysarum met enkelde en driev. Bladen;*
 Canadense. *een gladdes Steng, de Bloemen aan Tros-*
 Kanad- *sen.*
 daasch.

Deeze heeft de Bladen aan den Wortel en-
 keld, die aan de Steng drie op een Steeltje,
 de Bloemen losjes ge-aaird, de Haauwtjes ge-
 golfd, die ruuw en driehoekig zyn. Onder de
 Kanadasche Planten is dezelve door CORNU-
 TUS afgebeeld. Zy heeft een streepig gehoek-
 te regtopstaande gladdes Steng, met Lancetvor-
 mige Bladen en spitse Stoppeltjes.

XXIV. (24) *Hedysarum met drievoudige van onderen*
 Canescens. *ruuwe Bladen, een stekelige Steng en Tros-*
 Grysach- *wys' gepaarde Bloemen.*
 tig.

Dit

(23) *Hedysarum* Fol. simp. ternatisque, Caule laevi, Flor. Ra-
 cemosis. Hort. Ups. 232. Hed. Fol. Radic. simplicibus &c. H.
 Cliff. 365. R. Lugdb. 385. Hed. triphyllum Canadense, CORN.
 Canad. 44. T. 45. Onobrychis major perennis triphylla &c.
 MORIS. Hist. II. p. 130. S. 2. T. 11. f. 9.

(24) *Hedysarum* Fol. ternatis subtus scabris, Caule hispido,
 Floribus Racemosis conjugatis. H. Ups. 232, H. Cliff. 365.

GBON,

Dit Gewas, dat in Virginie groeit, heeft een Heesterachtige Steng met klimmende Ranken, die zonder Steunzel langs den Grond kruipen, gelyk SLOANE hetzelve in de Westindiën vondt. Voor 't overige schynt daar in een aanmerkelyke verandering plaats te hebben. Het is *allergrootst Klimmend Hedyfarum*, met haakig ruige Stengen en groote Aairen aan 't end, van BROWNE getyteld.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Decan-
dria.*

(25) *Hedyfarum met drievoudige rondachtige Bladen, de Steng Takkig Heesterachtig, de Haauwen gewricht en glad.*

XXV.
*Marilan-
dicum.*
Mary-
landsche

Het driebladige kleine *Marylandsche Hedyfarum* van RAY, hier aangehaald, heeft korte, platte, ruuwe gewrichte Haauwtjes; des hetzelfde van de bepaaling verschilt; doch mooglyk hangt dit van de rypheid af.

(26) *Hedyfarum met drievoudige, byna Eyronde, van onderen Haairige Bladen, de Steng Heesterachtig.* Waar-

XXVI.
Frutescens.
Heester-
achtig,

GRON. *Virg.* 108. R. *Lugdb.* 385. *Hedyfarum triphyllum maximum scandens &c.* BROWN. *Jam.* 301. Hed. triphyllum *Fruticosum (supinum) Fl. purpureo.* SLOAN. *Jam.* 7. *Hist.* I. p. 185. T. 118. f. 2. RAJ. *Suppl.* 458. *Onobrychis Americana Flor. spicatis &c.* PLUK. *Alm.* 270. T. 308. f. 5.

(25) *Hedyfarum Fol. ternatis, Foliolis subrotundis, Caule Frutescente Ramosissimo, Legum. articulatis laevibus.* GRON. *Virg.* 109. Hed. trifoliatum *Siliqua brevior.* DILL. *Elib.* 174. T. 144. Hed. triphyllum *Marilandicum minus.* RAJ. *Suppl.* 455.

(26) *Hedyfarum Fol. tern. subovatis subtus villosis, Caule*

III. **WAAROM** deeze, in 't byzonder, den bynaam
 AFDEEL. voere van *Heesterachtig*, is my duister. De
 XIV. Groeyplaats is ook, zo wel als van de drie
 HOOFD- STUK. volgende, in Virginie.

XXVII. (27) *Hedyfarum met drievoudige spitsachtige*
Viridiflorum. *Bladen, een regte Steng, en zeer lange*
 Groen- *overendstaande Trosfen.*
 bloemig.

Deeze Soort groeit ook op 't Eiland Java in Oostindie, volgens den Hoogleraar N. L. BURMANNUS.

XXVIII. (28) *Hedyfarum met drievoudige ovaale Bla-*
Hirtum. *den, een Heesterachtige Steng, langwer-*
 Ruig. *pige Aairen, de Kelk en Vrugten ruig*
eenzaadig.

Dit Gewas is ruig *Heesterachtig Drieblad*, met langwerpige gesteelde Aairen, by den Heer GRONOVIVS genoemd geweest. In de Tuinen bloeit hetzelfde 't eerste Jaar met verminkte Bloemen, niettemin Vrugtdraagende; in het volgende brengt het witte Bloemen voort.

(46) He-

Frutescente. GRON. *Virg.* 109. *Caule Frut. villosa.* MILL. *Dict.* N. 16.

(27) *Hedyfarum* Fol. ternatis acutiusculis, Caule erecto & Racemis longiss. erectis. GRON. *Virg.* 109. *Onobrychis Amer.* Floribus spicatis, Fol. tern. canescentibus, Siliquis asperis. PLUK. *Alm.* 276. T. 308. f. 5. BURM. *Fl. Ind.* 167.

(28) *Hedyfarum* Fol. tern. ovalibus, Caule fruticoso, Spicis oblongis, Cal. Fruct. hirsutis monospermis. GRON. *Virg.* 108. *Trifol. Fruticosum hirsutum*, Spicis oblongis pedunculatis. GRON. *Virg.* I. p. 173.

(46) *Hedysarum met gevinde Bladen; de Steng Heesterachtig; de Haauwtjes gewricht, glad, geteeld, regtopstaande.* III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Deeze voert, in 't byzonder, den bynaam van *Virginische*. De Bladen zyn blaauwachtig of Zeegroen. XLVI.
Virginicum.
Virgini-
sche.

(47) *Hedysarum met gevinde Bladen, laag Heesterachtig, de Vleugels korter dan de Vlag en deeze korter dan de Kiel hebbende; met eenzaadige Haauwtjes.* XLVII.
Pumilum.
Laag.

Dit is een Heestertje van een Handbreed hoog, in Spanje groeiende, dat gevinde Bladen heeft van die langte, de Vinblaadjes langwerpig ovaal, en eene gladde Aair van Bloemen, wier Vleugels eens zo lang als de Kelk en maar half zo lang als de Vlag zyn, met een zeer grooten breeden, stompen, Kiel.

(52) *Hedysarum met gevinde Bladen, lange Trosfen, omgeboogen Haauwtjes; de Steng Heesterachtig.* LII.
Crinitum.
Gehaaid.

Dit

(46) *Hedysarum* Fol. pinnatis, Caule Fruticoso, Leguminibus articulatis glabris, pedunculatis, erectis. GRON. *Virg.* I. 174. II. 109. *Æschynomene* Fol. glaucis pinnatis CLAYT.

(47) *Hedysarum* Fol. pinn. Caule Suffruticoso, Coroll. Alis Vexillo, Vexilloque Carinâ brevioribus, Legum. monospermis. *Mant.* 448.

(52) *Hedysarum* Fol. pinnatis, Racemis longis, Legum. inflexis, Caule Fruticoso. BURM. *Fl. Ind.* p. 169. T. 56. *Mant.* 102.

III.
AFDEEL.
XIV.

HOOFD-
STUK.

Tienman-
ige.

Dit is een Oostindisch Gewas, door den Hoogleeraar N. L. BURMANNUS in Afbeelding gebragt en beschreeven als Heesterachtige, Houtige Takken hebbende, met Lancetswys' ovaale Blaadjes, oneffen gevind, en spitse Stoppeltjes, geevende een groote Aair uit, wel een Voet lang, van Bloemen wier Steeltjes krom en sterk gehaaid zyn, waar van de Bynaam, en rondachtige kromme Haauwtjes.

LIII.
Cornutum.
Gehoornde.

(53) *Hedysarum met gevinde smalle Blaadjes, gladde eenzaadige Haauwtjes, en blyvende Doornachtige Steeltjes; de Steng Heesterachtig.*

Deeze, in Armenie door den beroemden TOURNEFORT gevonden, en door hem afgebeeld, maakte een Struwel van een Voet hoog en twee of drie Voeten breedte, zeer naar die van den Boksdorn gelykende, hebbende Houtige Stengen van een Duim dik. De Takken liepen in Stekels of Doornen uit, en waren bezet met gevinde Bladen, tot zeven of negen aan een Steeltje. Het bovenste van de Stekels droeg paarschachtige Vlinderbloempjes, van eene zonderlinge figuur.

I N

(53) *Hedysarum* Fol. pinnatis Linearibus, Legum. monospermis laevibus, Pedunculis persistenti-spinosis, Caule Fruticoso. *Onobrychis Orientalis frutesc. spinosa*, *Tragacanthæ facie*.
TOURNEF. Cor. 26. It. II. p. T. 108.

I N D I G O F E R A, Indigo.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Decan-
dria.*

De Kenmerken zyn, een wyd gaapende Kelk : de Kiel der Bloemen wederzyds met een Elsvormige uitgestrekte Spoor. Het Zaadhuisje overal even breed.

In dit Geslagt, dat zynen naam van ééne Soort, die de Indigouitlevert, heeft, zyn thans veertien Soorten, altemaal uitheemsche, begrepen, waar van eenigen tot de Heesters behoren, als volgt.

(1) Indigo met enkele Lancetvormige gefluweelde Bladen, ongesteelde Aairen; de Steng Heesterachtig.

I.
*Indigofera
Sericea.*
Gefluweelde.

Deeze op Zandige, vogtige, Bergachtige Velden aan de Kaap voortkomende, is Heesterachtig met dunne ruuwe Stengen, vol Lidteken-tjes, en gebladerde Takjes. De Blaadjes zyn enkeld ovaalachtig, dicht geplaatst, als wit Fluweel, sintsyds den rand gekleurd hebbende. Aan 't end komt een ongesteelde, Eyronde, ruige Aair voort, wier Bloemen den Kiel korter dan de overige Bloemblaadjes, donker paarsch, langer genageld, en wederzyds met een Spoor hebben. Hier door wordt dit Gewas van de Gefluweelde Liparia onderscheiden, welke een Bultje aan den Kiel heeft, in plaats van deeze Spoor.

(8) In-

(1) *Indigofera* Fol. simplicibus lanceolatis Sericeis, Spicis sessilibus, Caule fruticoso. *Syst. Nat.* XII. Gen. 889. p. 496. *Veg.* XIII. p. 563. *Mant.* 271.

L 1 5

III. (8) Indigo met de Bladen vyf- en driebladig
 AFDEEL. gevind ; Trosfen in de Oxelen ; de Steng
 XIV. Heesterachtig.
 HOOFD-
 STUK.

VIII. Dit is insgelyks een Kaapfch Gewas , het-
 Cytifoides. welke te vooren tot de Pforalea werdt betrok-
 Cytifus. ken , thans met den zelfden bynaam , als naar
 achtige. den Cytifus gelykende , hier geplaatst. Het is
 een Heester met hoekige Takken , de onderfte
 Bladen drievoudig , de bovenften vyfbladig ge-
 vind hebbende ; de Blaadjes langwerpig , grys ,
 gefpitst en byna even groot ; de Stoppeltjes
 Elsvormig ; Trosfen , langer dan de Bladen , van
 afvallende Blikjes ; de Meeldraadjes niet allen
 famengevoegd , de Vlag opgereggt : de Vrucht
 een rolrondachtig Haauwtje , als uit Leedjes
 bestaande.

IX. (9) Indigo met gevinde Bladen , ruig ; de Steng
 Hirsuta. regtopstaande , geaairde Bloemen en han-
 Ruige. gende Wollige Haauwtjes.

Volgens den Hoogleeraar J. BURMANNUS
 fchynt dit ook een Heesterachtig Gewas te
 zyn ,

(8) *Indigofera* Fol. quinato-pinnatis ternatisque , Racemis
 Axillaribus , Caule Fruticoso. Veg. XIII. Pforalea Cytifoides.
Sp. Plant. 1076. Lotus Africana Frutescens , Flore spicato
 rubicundo. COMM. Hort. II. p. 167. T. 48. Genista Capensis
 spinosa Ligustri folio &c. PLUK. Phyt. 185. f. 5

(9) *Indigofera* Fol. pinnatis , hirsuta , Caule erecto , Flor.
 spicatis , Legum. pendulis Lanatis. Fl. Zeyl. 272. Am. Asnd.
 I. p. 408. Astragalus spicatus Siliquis pendulis &c. BURM. Zeyl.
 37. T. 14. Kattu-Tagera. Hort. Mal. I. p. 55. T. 30.

zyn, als hebbende Houtige, sterke, harde Takken, waar aan Bladsteelen komen met zeven Eyronde Vinblaadjes, zeer Wollig. Een lange Aair, byna van een Span, komt uit de Oxels voort, met Vlinderbloemen, tegenover elkan- der, waar op Zaadpeultjes volgen, die uitermaate ruig zyn, spits, met kleine witachtige Zaadjes. Het groeit in Oostindie.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decan-
dria.

(10) Indigo met gevinde Liniaale Blaadjes en verlangde Trosfen; de Steng Heesterachtig.

X.
Angustifo-
lia.
Smalbladi-
ge.

Deeze, aan de Kaap groeiende, heeft negen of elf gelyke, smalle, spitse Vinblaadjes, die eenigermaate ruig zyn: de Bloem is van buiten paarschachtig, hebbende een gespoorden Kiel en smalle Meeldraadjes, gelyk in de andere Soorten.

(11) Indigo met gevinde Lancetvormige Blaadjes en korte Trosfen; de Steng laag Heesterachtig.

XI.
Anil.
Vreemde.

LINNAEUS geeft aan deeze den bynaam van *Anil*, om dat zy veel naar de volgende gelykt, verschillende daar van, zo door de kleinte van 't Gewas, als dat de Blaadjes van onderen ruig zyn; de Haauwtjes omgekromd en spits. Zy groeit in Indie.

(12) In-

(10) *Indigofera* Fol. pinnatis Linearibus, Racemis elongatis, Caule Fruticoso. *Mant.* 272.

(11) *Indigofera* Fol. pinnatis Lanceolatis, Racemis brevibus, Caule Suffruticoso. *Mant.* 272.

III. (12) Indigo met gevinde stomp Eyronde Bla-
 AFDEEL. den en korte Trosfen; de Steng laag Hee-
 XIV. sterachtig.
 HOOFD-
 STUK.

XII. Dit Gewas levert de berugte Verwstof uit,
Tinctoria. gemeenlyk *Indigo* genaamd, die by de Ouden
 Gewoone, reeds bekend is geweest, en nog in veel ge-
 bruik by de Indiaanen (*). De Arabieren,
 Turken, Persiaanen, noemenze *Anil* of *Nil*,
 doch te Suratte, daar eigentlyk de Stapel is
 van deeze Verwstof, heet zy *Gali*. De Ma-
 leitsche naam is *Tarron*, de Javaansche *Tom*.
 De gewoone naam, *Indigo*, van Portugeesche
 afkomst, is door hunnen Tongval van *Indi-*
cum, gelyk men die Verwstof in 't Latyn
 noemde, geformeerd.

In grootte en gestalte is het Gewas, naar de
 Groeyplaats en behandeling, zeer verschillen-
 de. Een Wilde komt 'er van voor, die som-
 tyds

(12) *Indigofera* Fol. pinnatis obovatis, Racem. brev. Cau-
 le suffruticoso. *Veg.* XIII. Indig. Leg. arcuatis incanis, Ra-
 cemis Folio brevioribus. *Fl. Zeyl.* 273. *Amb. Acad.* I. p. 408.
H. Ups. 208. *Mat. Med.* 348. *MILL. Ic. T.* 34. *Indigofera*
Foliis nudis. H. Cliff. 487. *Isatis Indica*, Fol. Rosmarini,
 Glasti affinis. *C. B. Pin.* 113. *Anil* f. *Nil Indorum color.*
J. B. Hist. II. p. 495. *Indicum.* *RUMPH. Amb.* V. p. 220.
T. 80. *Ameri. Hort. Mal.* I. p. 101. *T.* 54. *Colutèa Indi-*
ca humilis, ex qua *Indigo*, Folio viridi. *BURM. Zeyl.* 69.
BURM. Fl. Ind. 170.

(*) Hierom wordtze *Anil sive Nil*, *Indorum color* genoemd
 van J. BAUHINUS, 't welk door een handtastelyken Drukfeil
 was veranderd in *inodorum color*. (*Spec. Plant. LINN.*) en
 niettemin, gelyk veele anderen, voetstoots overgenomen en
 nagevolgd.

tyds eens Mans langte hoog groeit, doch de gewoone Tamme, welke men op Akkers zaait en aankweekt, blyft veel kleiner, doordien zy laager gehouden wordt. Men leeft 'er mede, als hier te Lande met de Tabak. Niet alleen wordt de Grond ten zorgvuldigste bereid, maar zo dra de Boompjes, uit de Zaailingen in orde geplant, een Elle hoog zyn opgeschooten, dan topt menze, om niet in 't Zaad te fchieten, en deeze afgeplukte Blader-Takjes zyn het, uit welken de Verwstof gehaald wordt. Voor 't overige is het Gewas zo fierlyk als de fraaiste Colutéa-Boompjes, doch blaauwachtig van Loof, gelyk de Wynruit, en draagt Vlinderbloempjes die bont zyn, waarop Trosfen volgen van een menigte kromme Haauwtjes, ieder op zig zelf naar een Scorpionstaart gelykende.

De manier der bereiding is zo uitvoerig voorgesteld door Doktor RANOUW, die ook alle gedeelten van 't Gewas ten uitvoerigste in Afbeelding gebragt heeft (*), dat ik daar van niet behoef te fpreken. Het zy genoeg, dat in de Bladen en Takjes van hetzelfde die blaauwe Verwstof zit, welke door aftrekking in Water daar uit gehaald wordt, zynde, het gene daar in doorzakt, het Lighaam derzelve, 't welk men droogt en tot Koekjes maakt. Drie Jaa-

(*) *Natuur- en Konst-Kabinet.* Zie 't Register op 't woord *Indigo*. Ook MARCHANT, *Mem. de l'Acad. de Paris*, 1718.

III. Jaaren heeft men een Oogst van de zelfde Boom-
 AFDEEL pjes, doch de eerste levert de beste Indigo uit.
 XIV. Ten opzigt van de Behandeling en Groeyplaats
 HOOFD. verschilt ook deeze Verwstof zeer. Die uit
 STUK. Westindie komt, van een dergelyk Gewas ge-
 Tienman- teeld, geldt dikwils meer dan de Oostindische
 nige. of Javaansche. Zy wordt aldaar op drooge
 plaatsen, van Jamaika en andere Eilanden, ge-
 zaaid, en men vindt 'er bovendien insgelyks
 een Wilde Indigo, van zelf voortkomende.
 Men teeltze ook in de Fransche, Hollandsche
 en Deensche Volkplantingen, doch die uit de
 Spaansche Westindiën, *Indigo di Guatimala*
 genaamd, hoewel, geiyk alle de anderen, in
 Soort grootelyks verschillende, is ver uit van
 de meeste waarde, geldende somtyds tot negen
 of tien Guldens het Pond, daar die van Barba-
 dos naauwlyks zo veel Stuivers geldt? Men
 trekt die Verwstof ook uit andere Gewasfen (*).

XIII. (13) Indigo met gevinde ovaale Bladen, ver-
 Disperma. langde Trosfen en tweezaadige Haauwtjes.
 Tweezaa-
 dige.

XIV. (14) Indigo met gevinde, Wollige, stomp Ey-
 Argentea. ronde Bladen, de Steng Heesterachtig.
 Verzilver-
 de.

Dee-

(*) By vootbeeld, uit een Soort van *Galega*, op Ceylon,
 enz., gelyk wy naderhand zien zullen.

(13) *Indigofera* Fol. pinnatis ovalibus, Racemis elongatis,
 Leguminibus dispermis. *Syst. Nat.* 3. p. 232.

(14) *Indigofera* Fol. pinn. tomentosiss obovaris, Caule Fru-
 ticoso. *Mant.* 273. Anil Legum. arcuatis incanis, Racemis
 Foliis

Deeze, in d' Indiën huisvestende, verschilt ^{III.} door haare Zilverkleutige Wolligheid van alle ^{AFDEEL.} andere Soorten. De Heer MILLER heeftze, ^{XIV.} onder den naam van *Anil* met gekromde gry- ^{HOOFD-} ze Haauwen en Trosfen die korter dan het ^{STUK.} ^{Decan-} Blad zyn, voorgesteld. De *Jamaikasche*, naar ^{dria.} de *Colutéa* gelykende, van SLOANE, die hee- sterachtig en verzilverd is, met Aairswyze uit den groenen paarsche Bloemen, wordt van hem een Wilde Indigo genoemd. De Haauwtjes van deeze Soort zyn, volgens LINNÆUS, Wollig, samengedrukt, dikachtig, eenigermaate gewricht, en veelyds driezaadig. De *Persische Verzilverde Coronilla* van GARCIN is onder deezen naam geplaatst (*).

ASTRACALUS.

De byzondere Kenmerken van dit Geslagt zyn, een Haauw, die dik is en door een middelschot in twee Holligheden verdeeld.

Het bevat meer dan veertig Soorten, meestendeels Europische Planten, onder welken de twee laatsten, als Houtige Stengen of Takken hebbende, hier t'huis behooren; naame- lyk.

(41) Astra-

Folio brevioribus, Caulé Fruticoso. MILL. *Diēt.* 1. *Coluteæ* affinis Fruticosa Argentea, Floribus spicatis &c. SLOAN. *Jam.* 342. *Hist.* II. p. 37. T. 176. f. 3.

(*) *Indigofera Argentea*, BURM. *Fl. Ind.* 171.

II. DEEL, V. STUK,

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(41) *Astragalus*, die naauwlyks een Steng heeft, met een menigte van byna ongesteelde Wortelbloemen.

XLI.
Astragalus
Tragoides.
Boksdoorn-
achtige.

Een zonderling Gewas, dat **TOURNEFORT** in Armenie heeft waargenomen, maakt deeze Soort uit, welke ook groeit in de Noordelyke deelen van Asie. Het heeft geen Steng of Bloemscheede, maar Takken, uit den Wortel voortspruitende, langs den Grond verspreid en als daar tegen aan gedrukt; bekleed zynde met kleine, gevinde, Hairige Blaadjes. De Bloemen komen ongesteeld, dicht getropt, aan den Wortel voort: zy zyn geel; hebben ruige Kelken met zwartachtige Tandjes, en daarop volgen rondachtige gladde Haauwtjes. 't Gewas is, naar de aanmerking van **AMMAN**, zo dicht, dat het een fraaije Aardzoode gelykt. Het verschilt aanmerkelyk met dat van **BUXBAUM**. **GMELIN** heeft het, in 't vroege Voorjaar, menigvuldig in de Woesty- nen aan Rivieren in Siberie bloeiende gevonden.

XLII.
Tragacantha.
Boksdoorn.

(42) *Astragalus* met een Boomachtige Steng en gedoornde Bladsteelen.

Dit

(41) *Astragalus subacaulos*, Floribus numerosis subsessilibus. **GMEL.** *Sib.* IV. p. 52. *Astr. Orientalis acaulos* Flore luteo. **TOURNEF.** *Cor.* 28. **BUXB.** *Cent.* III. p. 21. **T.** 38. f. 2. *Astr. repens Barbæ Jovis foliis.* **AMM.** *Ruth.* 170.

(42) *Astragalus* Caudice Arborescente, Petiolis spinoscentibus. *Astrag. aculeatus Fruticosus Masiliensis.* **FLUK.** *Alm.* 60. *Tragacantha.* **C. B.** *Pin.* 388. **CAM.** *Epit.* 446. *Hort. Cliff.* 361. *Mat. Med.* 348. **TOURNEF.** *Inst.* 417. *Itin.* p. 21, 23. **GOUAN** *Monsp.*

Dit is het Gewas, dat de zo bekende *Gom Dragant* uitlevert. Men noemt het, in 't Latyn, *Tragacantha*, eene benaaming van Griekfche afkomst, betekenende juist het Nederduitfche woord *Boksdoorn*. De vermaarde **TOURNEFORT** maakte 'er, onder dien naam, een Geflagt van, 't welk door den Ridder aan dat van *Astragalus* is ondergefchikt. De Hoogduitfche, Engelsche en Fransche naamen komen op 't zelfde uit, hoewel het van de Franschen ook *Barbe de Renard* en *Adragant* geheten wordt.

Het groeit in de Zuidelyke deelen van Europa, aan de Middellandsche Zee, vooral op het Zeefttrand by Marfeille, weshalve het den naam van *Marfiliaanfche Boksdoorn* by sommigen voert, en **PLUKENET** noemt het *Astragalus van Marfeille*, die Heefterchtig en gedoornd is. Het komt ook veel voor by den Berg Ethna, op Sicilie, en op Heuvels rondom den Berg Ida van Kandie, alwaar gezegde **TOURNEFORT** het naauwkeurig waargenomen heeft.

Een dikke Pen - Wortel, die in de Opper- vlakte van den Grond Houtig is, geeft verfcheide Stengen van een Duim dik, zig in 't ronde uitspreidende en neerleggende. Deeze Stengen zyn hard en Spongieus, bevattende veel Gom tusfchen haare *Vezelen*, en met een rimpelige bruine Schors, die een Linie dik is,

om-

Mensp. 386. *GER. Prov.* 523. *B.* *Tragacanthæ affinis lanuginosa f. Poterium.* *C. B., Pin.* 388. *GRON. Orient.* 226. *Tragacantha altera, Poterium forte.* *CLUS. Hist.* 108.

M m

III. omkleed. Zy verdeelen zig in een digt Loof
 AFDEEL. van ontelbaare Takjes , welke sterk gedoornd
 XIV. zyn , en zig onderaan byna als dood vertoo-
 HOOFD- nen , doch boven bezet zyn met menigvuldige
 STUK. Vinblaadjes , zes , zeven of agt wederzyds aan
 Tienman- een Rib of Bladsteel , die aan 't end in een
 nige, fcherpen Doorn uitloopt , geelachtig van Kleur.
 Aan de enden der Takjes komen uit de Oxels
 der Bladen Vlinderbloemen voort , bleek paarsch-
 achtig , met een groote Vlag. Negen Meel-
 draadjes zyn famengevoegd tot een Scheede,
 die het Vrughtbeginzel omwindt , en het tiende
 is op zig zelve los en vry. De Styl is Els-
 vormig en heeft een klein stomp Stempeltje.
 De Kelk is als een Peperhuisje , Wollig en
 grys. Op de Bloemen volgen dikke tweehol-
 lige Haauwtjes , met eene witte Wolligheid be-
 sprengd , die kleine Nierachtige Zaadjes inhouden.

Gom
 Dragant.

De natuurlyke reden der uitdringing van de
 Gom Dragant , kan aangemerkt worden te be-
 staan in het verschroeijen der Vezelen van
 den Bast , door de Hitte van de Zon , worden-
 de tevens het Gomachtige Sap , dat binnen de
 vooze zelfstandigheid vervat is , door die zelf-
 de Hitte zwellende , naar buiten geperst , en
 dan , aldaar stollende onder 't uitzypelen , ver-
 krygt het die gedraaide en Druppelachtige ge-
 daante , waar in de Gom Dragant ons uit de
 Levant toegebracht wordt. Men kanze ook door
 gemaakte Infnydingen , zo uit den Stam , als
 uit den Wortel van 't Gewas , bekomen. Hoe
 witter en Wormachtiger dezelve zy , hoe be-
 ter.

ter. Haar Lymerigheid , dienstig om Poeijers III.
 en andere dingen tot een Deeg te maaken, is AFDEEL.
 Wereldkundig. Inwendig is zy van dergelyke Hoofd-
 verzagtende hoedanigheid als de Arabische Gom, STUK.
 en wordt derhalve , zo enkeld, als in samen- Decan-
 gestelde Geneesmiddelen , gebruikt. dria.

Hier komt nog by, een Gewas, dat de ver-
 maarde **TOURNEFORT** als een tweede Soort
 van Boksdoorn opgetekend heeft, en hetwel-
 ke zo wel in Spanje, als in Klein Asie, schynt
 te groeijen. Dit noemt **CLUSIUS** een twee-
 de *Tragacantha* en verbeeldt zig, dat het wel
 kon zyn het echte *Poterium*, waar van **DI-
 OSCORIDES** onder de Geneesmiddelen mel-
 ding maakt. Het kwam grootelyks met de Ge-
 woone Marfiliaansche Boksdoorn overeen, en
 groeide veel op drooge dorre Heuvelen, by
 Kadix en daaromstreeks. Des Winters, ech-
 ter, kwam het geheel Bladerloos voor, terwyl
 de gewoone Boksdoorn alsdan, zegt hy, zy-
 ne Bladeren behoudt. In de Velden, by A-
 leppo, groeit het insgelyks, wordende van het
 Landvolk *Megasac* geheten, en als een Bewaar-
 middel tegen Betoveringen in de Huizen en Ver-
 trekken opgehangen. Van **MORISON** wordt
 deeze *Granadasche Tragacantha*, met afvallende
 Bladen en eene witte Bloem, getyteld.

P S O R A L E A.

Dit Geslagt heeft den Kelk als met Eeltige

Mm 2

Stip-

548 DUBBELBROEDERIGE HEESTERS.

III. Stippen besprengd en een Haauwtje, dat een-
 AFDEEL. zaadig is, van naauwlyks meer langte dan de
 XIV. Kelk. De Ruidigheid der Bladen geeft 'er den
 HOOFD- naam aan.
 STUK.

Tienman- Agttien Soorten, meest Heesterachtig, ko-
 nige. men in hetzelfde voor, als volgt.

I. (1) *Pforalea met Liniaale Vinblaadjes en*
Bloemen in de Oxelen.
Pforalea
pinnata.
 Vinbladige.

Dit Gewas, gemeenlyk *Genista Ruteri* ge-
 naamd, is van HERMANNUS Afrikaansche
 eenzaadige Boom, naar de Brem gelykende,
 met blaauwe Bloemen en gevinde Bladen, ge-
 heten. Aan de kanten der Beeken in woeste
 Velden, by de Kaap, groeit deeze Heester,
 zegt hy, weelig, en brengt in 't eerst drie
 Blaadjes op een Steeltje voort; doch vervolgens
 krygt dezelve smalle groene gevinde Bladen,
 die ruuwachtig zyn en de Takjes zeer dicht be-
 kleeden, welke, van beneden tot boven, om-
 ringd zyn met bleekblaauwe Vlinderbloemen,
 in langwerpige, Vliezige, vyfdeelige, ruige
 Blaasjes, ieder een enkeld, zwart, glinsterend,
 Nierachtig Zaad bevattende, dat met een dun
 bruin Vliesje, als met een eigen Scheedje, is
 ge-

(1) *Pforalea* Fol. pinnatis linearibus, Floribus axillaribus.
H. Ups. 225. *Syst. Nat.* XII. Gen. 894. p. 500. *Veg.* XIII.
 p. 570. Fol. lin. acuminatis. *R. Lugdb.* 373. *Doryenium* Cau-
 le Fruticoso Fol. pinn. &c. *H. Cliff.* 370. *Spart. Africanum.*
RIV. Tetr. 5. *BERG. Cap.* 218. *Genista affinis Arbor Afr. &c.*
HERM. Lugdb. 272. T. 2736

gedekt. De Steeltjes der Bloemen zyn enkel
en ruig.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

(2) *Pforalea met drievoudige Blaadjes, die
Wigachtig zyn, met een agterwaards
krom Doorntje; de Takken met Bloem-
hoofdjes aan 't end.*

II.
*Pforalea
aculeata.*
Gedoorn-
de.

Pl. XXIX.
Fig. 2.

De aanhaaling van PLUKENETIUS moet uitgemonsterd worden volgens den Ridder, en derhalve zou nog geen Afbeelding uitgegeven zyn van deeze Soort. Ik heb aanzienlyke Takken, van de Kaap overgebracht, die tot geen andere schynen te kunnen behooren. De Afbeelding, PLAAT XXIX. Fig. 2, stelt een gedeelte van zodanigen Tak voor, welk de overeenkomstigheid doet blyken met de opgaafe van LINNÆUS, die zegt: „het is een „Heester met zydelingse enkele Bloemen, „zonder Blikjes, hoekige Takken, die niet „ruig zyn, en Wigvormige Blaadjes.” Ik heb verscheide Bloempjes daar van ontleed, en had dus gelegenheid om de deelen der Vruchtmaaking ten naauwkeurigste, by Vergrooting, in Plaat te doen brengen, als volgt.

De Kelk B is eenbladig, in vyven verdeeld, met de bovenste Slippen minder diep gescheiden,

(2) *Pforalea* Fol. ternatis, Foliolis Cuneiformibus recurvato-mucronatis, Capitulis terminalibus. Pfor. Fol. ternis, Fol. Cuneiformibus &c. R. Lugdb. 373. Genista-Spartium Afr. trifolium, Flor. cœruleis, Fol. minimis in Spinulam destinentibus, R. & J. Dendr. 104. LINN. Mant. 459.

Mm 3

III. den, de onderfte Slip Schuitswys' hol en wat
 AFDEEL. grooter ; allen bruinachtig met roode Pukkels.
 XIV.
 HOOFD. De *Bloem* Vlinderachtig geaderd, geftreept.
 STUK. De Vlag *b* bleek Violet, byna rond, van onde-
 Tien- ren met een dikken geelen Nagel: de Vleugels
 manige. *c*, *d* Halfmaanswys' ftomp, geelachtig, met
 bruine Streepjes en lange dunne Steeltjes: de
 Kiel *e* tweebladig, kort en ftomp, ieder helft
 een groote zwarte Vlak hebbende en een lang
 Steeltje.

De *Meeldraadjes*, als by *f*, uit een Scheede voortkomende, die het Vrugtbeginzel op den bodem des Kelks omvat. Negen van dezelve zyn famengegroeid, maar het tiende is een groot end wegs, op zig zelve, van de anderen afgefcheiden. Haar *Knopjes* zyn rond. De *Styl* vertoont zig by *g*. Hy komt van 't Vrugtbeginzel, door de Scheede der Meeldraadjes, en loopt, zo langs dezelve, doch doorgaans zig omkrommende, uit in een geknopten ruigen *Stempel*.

Het *Vrugtbeginzel*, reeds aanmerkelyk aangegroeid, by *h* vertoond, is een Haauwtje met één Zaad.

By *i* is een Slip van den Kelk, met sterke Vergrooting, afgebeeld, om de roode Klierachtige Pukkels, waar mede die bezet zyn, te vertoonen. By *k* is, op dergelyke manier, een der Blaadjes voorgesteld; waar uit, in de eerste plaats, derzelve volmaakte Wigvormigheid, ten anderen de agterwaards omgekromde

DOOR

Doorn aan 't end, en eindelyk, de zwarte ^{III.}
 Vlakken, waar mede zy besprenkeld zyn, zig ^{AFDEEL.}
 openbaaren. Het eenigste is, dat ieder Bloem ^{XIV.}
 twee Blikjes heeft, en de Bladen of Bladsteel- ^{HOOFD-}
 tjes kleine Elsvormige Stoppeltjes. ^{STUK.}

(3) *Pforalea met drievoudige stomp ovaale Bla-* ^{III.}
den, agterwaards krom gedoorn, en Ey- ^{Pforalea}
ronde Bloem - Aairen. ^{Bracteata.}
 Geblikte.

De grootte van de Blikjes, die spits Eyrond, op de kanten gehaaid, en byna van langte als de Bloemen zyn, onderscheidt deeze Soort meer, dan derzelve tegenwoordigheid. BERGIUS heeft gedagten bynaam deswegen daar aan gegeven. Men acht het Kaapsch Gewas, dat COMMELYN Heesterachtig Afrikaansch Drieblad, met een paarschachtige Bloem, getyteld heeft, hier mede overeenkomstig; doch de Afbeelding is niet nauwkeurig. De Bladen zyn byna ongesteeld; de Blaadjes stomp ovaal, glad, gestippeld, met een uitgestrekt Doorntje aan 't end, hebbende Lancetvormige Stoppeltjes. Aan 't end der Takjes komen ongesteelde Bloem - Aairen voort, wier Kelken Haairig zyn, met de vier bovenste Slippen zeer smal en puntig; door de gezegde groote Blikjes

(3) *Pforalea* Fol. ternatis obovatis recurvato - mucronatis, Spicis ovatis. *Mant.* 264. *BERG. Cap.* 224. *Trifolium fruticans. Sp. Plant.* 1085. *FAER. Helmst.* II. p. 305. *Trifol. Afr. fruticans. COMM. Hort.* II, p. 211. T. 106.

Mm 4

III. jes van elkander gescheiden. Dus ziet men ,
 AFDEEL. dat myne afgebeelde niet bedoeld wordt met
 XIV. deze Soort.
 HOOFD-
 STUK.

IV. (4) *Pforalea met drievoudige, langwerpige,
 Spicata. stompe Bladen en Rolronde Bloem-Aai-
 Ge-aairde. ren.*

Deeze, ook een Kaapsche, is een Heester met overhoekse, ronde, regtopstaande ruigachtige Takken. De Blaadjes langwerpig, stomp, (zelden met een klein slap Puntje) gestippeld; flauw gehaaid, met hun drieën op een zeer kort Steeltje. Aan 't end komen ongesteelde, Rolronde, enkele Aairen voort, van Bloemen die blaauw zyn, en ruige Kelken hebben met korte Tandjes, door Elsvormige Blikjes van een gescheiden.

V.
Aphylla.
 Blader-
 looze.

(5) *Pforalea die Bladerloos is, maar zeer korte gespitsste Stoppeltjes heeft, die naar de Bloemen toe als Schubswyze op elkander leggen.*

De Heer BERGIUS merkt aan, dat de Bladen aan deze Soort, die zeer fraay door BREYN is afgebeeld, wel niet ontbreeken, maar dat zy
 Els.

(4) *Pforalea Fol. ternatis oblongis obtusis, Spicis cylindricis. Mant. 264.*

(5) *Pforalea Fol. nullis, Stipulis mucronatis brevissimis versus Flores subimbricatis. Pfor. Fol. nullis, Stipulis ovatis sessilibus adpressis acutis. Am. Acad. VI. Afr. 34. Genista-spartium caeruleum Cap. B. Spei. BREYN Cent. T. 25. Pforalea decidua. BERG. Cap. 220.*

Elsvormig en spits zyn, byna een Nagel lang, komende niet voort dan aan de tederste Takjes en derzelve Toppen, en ligt afvallende: terwyl de Stoppeltjes, van Eyronde figuur, klein, spits en styf, altoos aan de Takken en Takjes overblyven. De Bloemen komen, aan derzelve Toppen, op Schubbigte Steeltjes zegt hy, byna enkeld voort.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD.
STUK.
Decan-
dria.

(6) *Pforalea met de onderste Bladen drievoudig, de bovensten enkeld en Lancetswys, Elsvormig.*

VI.
Tenuifolia.
Dunbladi-
ge.

Uit de Oxels der Bladen komen, in deeze, zydelingse tropjes voort van Haairachtige Bloemsteeltjes, zo lang als de Bladen, hebbende in 't midden twee Borstelachtige Blikjes.

(7) *Pforalea met drievoudige Bladen, de Blaadjes stomp Eyronde, met kromme Doorn-tjes, drie Bloemen by elkander, ongesteeld.*

VII.
Hirta.
Ruige.

Dit is een Heester met styve ruige Takken. De Bloemen komen ongesteeld, drie by elkander, dikwils op drie plaatsen, aan het end der Takken voort en zyn Violet van Kleur, met ruigachtige Kelken.

(8) Pfo-

(5) *Pforalea Fol. inferioribus ternatis, superioribus simplicibus lanceolato-subulatis. Mant. 450.*

(7) *Pforalea Fol. ternatis, Foliolis obovatis recurvato-mucronatis, Floribus ternis sessilibus. Am. Acad. VI. Afr. 350.*

M m 5

III. (8) *Pforalea met drievoudige, stomp Eyronde*
 AFDEEL, *uitgerande Bladen; een kruipende Steng;*
 XIV. *de Bloemen bykans Kroontjeswyze.*
 HOOFD-
 STUK.

VIII. Het Gewas heeft kruipende, Wortelschie-
 Repens. tende, byna Houtige, zeer lange, zeer Tak-
 Kruipende. kige, Stengen. De Bladen zyn gestippeld,
 stomp en naakt. Op zyde, zo wel als aan de
 enden, komen ongesteelde Kroontjes, van blaau-
 we Bloemen, voort. Deeze, en alle de voor-
 gaande, hebben haare Groeiplaats aan de Kaap
 der Goede Hope.

IX. (9) *Pforalea met alle Bladen drievoudig, de*
 Bituminosa. *Blaadjes Lancetvormig met gladde Steel-*
 Stinkende. *tjes, en Hoofdjes - Bloemen.*

Deeze Soort groeit natuurlyk in de Zuidely-
 ke deelen van Europa, Spanje, Italie en Pro-
 vence, meest op Heuvelds aan den Zeekant. Zy
 heeft een onaangenaamen Reuk, als die van Joo-
 denlym, 't welk 'er den bynaam aan geeft.
 De Franschen noemen het deswegen *Trefle Bi-*
tumineux of somtyds Stinkende Klaver. Dien
 Reuk,

(8) *Pforalea* Fol. ternatis obovatis emarginatis, Caule re-
 pente, Flor. subumbellatis. *Mant.* 265. *BERG. Cap.* 223.

(9) *Pforalea* Fol. omnibus ternatis, Foliolis Lanceolatis,
 Petiolis lævibus; Floribus Capitatis. *H. Ups.* 225. *Trifol. Ca-*
pitulis subrotundis, Cal. Ventricosis, Caule Arborescente.
H. Cliff. 373. *Trif. Bitumen redolens, C. B. Pir.* 327. *Tri-*
folium bituminosum. DOD. Pempt. 566. *Trifol. Bitumen*
redolens angustifolium. BOERH. Lugdb. II. p. 32. *Trif.*
Bituminosum inodorum. BESL. Eyst. Æstiv, T. II. F. 2.
BERG. Cap. 221.

Reuk, evenwel, raakt het kwyt door de ver- III.
 andering van Groeciplaats. Men trekt de Bla- AFDEEL.
 den als Thee, en gebruikt dit Aftrekzel tegen XIV.
 de Opftying en Moederkwaalen. HOOFD-
 STUK.

't Gewas is Heefterachtig met dunne Rys-^{Decan-}
 jes, ten grootften deele opgereggt, van twee ^{dria.}
 Ellen en hooger. Deeze geeven lange Blad-
 steelen uit, met drie Eyronachtige Bladen, die
 groot en zwartachtig zyn, aan 't end; uit wel-
 ker Oxelen de Bloemsteeltjes voortkomen, met
 Kroontjes van blaauwe Bloempjes, en daar op
 volgen ruige Zaadpeultjes.

De Heer BERGIUS haalt deeze Soort ook
 aan onder zyne Kaapsche Plantgewasfen, heb-
 bende eene Verfcheidenheid daar van gevon-
 den, die door de gladheid der Kelken, welke
 in de Europifche ruuw zyn, verschilt, en, wat de
 smalheid der Bladen aangaat, nader overeenkomt
 met de smalbladige, van BOERHAAVE gemeld.
 Zyn Ed. bevondt in dezelve, dat van de tien
 Meeldraadjes één flegts ter halver wege van
 de anderen, die tot een Scheede famengegroeid
 waren, afgefcheiden was. Men kanze derhalve
 niet volftrekt Dubbelbroederig noemen, gelyk
 de andere Soorten (*). By

(*). Verfcheide Geflagten, in deeze Rang der Tienmanni-
 gen, hebben, gelyk ik Bladz. 442. aanwees, alle de Meel-
 draadjes famengegroeid, doch dit Geflagt is, met veele an-
 deren, daar van uitgezonderd, hebbende één daar van afge-
 fcheiden, los en vry. Zulks heeft plaats in meest alle Soor-
 ten van *Pforalea*, en daarom is 't zonderling, dat de Rid-
 der, *Mant.* p. 450, van deeze Soort zegt: „ Het tiende

III. By MONTPELLIER heeft het Gewas van
 AFDEEL. XIV. deze Stinkende Klaver, zo de Heer GOUAN
 HOOFD- aanmerkt, de hoogte van een Mensch; de
 STUK. Blaadjes zyn Lancetvormig en zeer glad; de
 Tienman- Blikjes Eyronde: de Haauwtjes loopen uit in
 nige. een Degenvormige Punt. Het is, volgens GAR-
 RIDELL, zeer gemeen in het Distrikt van
 Aix in Provence en volgens CAMERARIUS
 door geheel Hetrurie bekend. Indien men 't
 in Duitschland, van Italiaansch Zaad, voort-
 teelde, en dan van dat Gewas wederom Zaad
 won, bragt hetzelfde een Plant voort zonder
 Reuk.

X. (10) *Pforalea met alle Bladen drievoudig; de*
 Glandulo- *Blaadjes Lancetvormig ruuw gesteeld; de*
 sa. *Bloemen aan Aairen.*
 Geklierde.

Deeze, in Chili waargenomen door Pater
 FEUILLEE (*), is een Boompje, dat zig al-
 daar

„ Meeldraadje is, gelyk in de Geklierde en Amerikaansche,
 „ onderscheiden”, en daar op vraagt: „ zyn deeze derhalve
 „ ook van een byzonder Geslagt”? Ik denk dat hier een
 Drukfeil schuile, en dat men, in plaats van *Stamen decimum*
distinctum, zal moeten lezen, *Stamen decimum non aut vix*
distinctum: Het tiende Meeldraadje is niet of nauwlyks on-
 derscheiden.

(10) *Pforalea* Fol. omnibus ternatis, Fol. Lanceolatis
 Petiolis scabris, Flor. Spicatis. Pfor. Fol. omn. ternatis,
 Caule erecto Arborescente. ARDUIN. Sp. 24, T. 8. Barba
 Jovis triphylla Flore ex albo caeruleo. FEUILL. *Peruv.* III.
 T. 3.

(*) Men heeft, door schieykheid, de Woonplaats in Pe-

daar eens Mans langte hoog verheft, hebbende den Stam by den Grond omtrent twee Duimen dik. Het geeft verscheide Takken en Takjes uit, waar aan Bladsteelen met drie Bladen aan 't end, het middelste grootst, de geheele Oppervlakte gestippeld hebbende, doch anders schoon groen en zeer spits, het grootste by de drie Duimen lang. Sommige kleineren komen uit de Oxelen voort en aan 't end der Takjes de Bloemen, die kleine Tuiltjes maaken. De Haauwtjes zyn zeer kort en byna ovaal, eenzaadig. Het Loof heeft den Reuk van Wynruit, en wordt van de Indiaanen tot verscheide Geneesmiddelen gebruikt.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Decan-
dria.

(18) *Pforalea met gevinde Bladen en Oxel-
Aairen.* XVIII.
Enneaphyl-
la.

De Lotus-achtige Colutéa uit Oostindie, met samengehoopte Haauwtjes, van PLUKENET, wordt hier t'huis gebragt. Door den Heer JACQUIN is deeze Soort, by Karthagena in de Westindiën, waargenomen, alwaar zy een regtopstaande Heester was, van vyf Voeten hoog, met gevinde Bladen, van een of twee Dui-

Negen-
bladige.

ru gesteld, doch deeze Pater zegt, dat hy hetzelfde in een Valey van Chili, op drieëndertig Graaden Zuider Breedte, vondt.

(18) *Pforalea* Fol. pinnatis, Spicis Axillaribus. JACQ. Amer. 27. Hist. 206. *Colutea enneaphyllos Lotoides*, Siliculis conglomeratis. PLUK. Alm. 113. T. 166. f. 2.

III. Duimen; de Vinblaadjes doorgaans vyf, ovaal-
 AFDEEL. achtig, uitgerand, glad, gesteeld, een half Duim
 XIV. lang. Deze Blaadjes waren op de Rug met
 HOOFD- Blaasjes getekend, welke zig als Stippen ver-
 STUK. toonden, gelyk in het St. Jans Kruid, vol van
 Tienman- een Lymerig Sap, niet aangenaam ruikende.
 nige. Zagtjes gewreeven, kleurden zy hier mede de
 Vingers geel, zo dat men 't 'er naauwlyks kon
 afwasfchen, en, in koud Water geworpen, ga-
 ven zy daar aan een zeer fchoon geele Kleur.
 't Gewas heeft digte, enkele, kort gesteelde
 Aairen, van roodachtige Bloempjes, wier Kelk
 niet geflippeld is. De tien Meeldraadjes zyn
 famengegroeid, en dus, als ook in andere op-
 zigten, fchynt deeze Soort als in 't midden te
 staan, tusfchen de Geflagten van Pforalea en
 Ebenus.

L O T U S.

Een ronde spits gepunte Haauw, met Rol-
 ronde Zaadjes: de Vleugels van de Bloem aan
 de bovenzyde overlans famenluikende; een
 Pypachtige Kelk: dus zyn de Kenmerken op-
 gegeven van dit Geflagt.

Onder de Soorten van hetzelfde komen 'er
 voor, die de Bloemen en Haauwtjes tot een
 Hoofdje vergaard hebben, en hier van zyn eeni-
 gen Heesterachtig, als volgt

- (13) Lotus met rondachtige Hoofdjes, een op- geregte ruige Steng en Eyronde Haauwtjes. III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Dit Gewas groeit in Languedok, Provence Italie en de Levant, op ongebouwde Heuvelachtige plaatsen. Het is een Heester met ongesteelde Bladen, aan de Stoppeltjes in grootte gelyk, draagende aan het end der Takken platte Hoofdjes van zeven of negen Bloemen, die de Kelken van onderen rood en Wollig hebben, de Vlag vaal, de Vleugels witachtig, den Kiel aan de tip zwart. Men noemt het, in Vrankryk, *le Lotier ou Trefle Hemorrhoidal* volgens den Heer GOUAN, door wien de *Lotus Hæmorrhoidalis* van TOURNEFORT hier ook is t'huis gebragt. XIII.
Lotus
hirsutus.
Ruige.

- (14) Lotus met rondachtige Hoofdjes, een op- geregte Steng, vyfvoudige Bladen en Eyronde Haauwtjes. XIV.
Lotus
Græcus.
Grieksche.

Dee-

(13) *Lotus Capitulis subrotundis, Caule erecto hirtio, Leguminibus ovatis. H. Ups. 220. SAUV. Monsp. 188. GOUAN. Monsp. 395. GER. Prev. 513. GAR. Aix. 293. TOURNEF. Inst. 403. Lotus. Caule Frut. Flor. Cap. depressis, Calycibus Lanigeris. H. Cliff. 332. R. Lugdb. 387. Lotus pentaphyllos Siliquosus villosus. C. B. Pin. 332. Lotus polyceratos Frutesc. incana alba. MOR. Hist. II. p. 177. S. 2. T. 18. f. 14. Lotus incana. RIV. Tetr. 191. Oxytriphyl. alt. Scribonii &c. LOB. Icon.*

(14) *Lotus Capit. subrot. Caule erecto, Fol. quinatis, Leguminibus ovatis. Mant. 104. Lotus Græca maritima, Folia glauco & veluti Argenteo, TOURNEF. Cer. 27.*

III. Deze komt voor in de Levant, in Grie-
 AFDEEL kenland en in Arabie. Zy is als een middelflag
 XIV. tusfchen de voorgaande en volgende Soort,
 HOOFD- hebbende een regtopftaande Steng met witte
 STUK. Bloemen, kleiner dan in de Ruige en grooter
 Tienman- dan in de Regte Lotus. De Haauwtjes zyn
 nige. Eyronde. Van allen verfchilt zy door vyfvou-
 dige Bladen buiten de Stoppeltjes, die langwer-
 pig gelyk in de voorgaande, niet Hartvormig
 gelyk in de volgende zyn. Men heeft zulks
 in de Akademie - Tuin van Upfal waargeno-
 men.

XV. (15) Lotus met byna Klootronde Hoofdjes, een
 Lotus opgeregte effene Steng en regte gladde
 rektus. Haauwen.
 Regte.

Deeze komt op de zelfde plaatsen en nevens
 de Ruige voor, zegt GOUAN, groeiende tot
 eens Mans langte hoog. Zy heeft de Blaadjes
 ftomp Eyronde met een Puntje; de Stoppeltjes
 byna Hartvormig, eens zo klein als de Blaad-
 jes, doch de Bloemfteeltjes langer dan die, met
 zeer kleine Blikjes, van het Hoofdje afftandig.
 De

(15) Lotus Capit. subglobosis, Caule erecto laxi, Legum.
 rektis glabris. Lotus villosus altissimus Flore glomerato. TOURNEF.
 Inst. 403. Trifolium rekt. Montpesulanum. J. B. Hist. II.
 p. 359. Lotus Libyca. RIV. Tetr. 192. Lotus Caule Fruticose
 &c. H. Ups. &c. Lotus Siliq. glaber, Flore rotundo. C. B.
 Pin, 332. Lotus polyceratos hirsuta alba &c. MOR. Hist.
 II, p. 177. S. 2. T. 18. f. 13. GOUAN, Monsp. 395. GER.
 Prov. 513. GAR, Aix. 294.

De Haauwtjes zyn zo lang als de Stoppeltjes. III.
 De Hoofdjes bevatten ieder meer dan twintig ^{AFDEEL.}
 Bloemen, veel kleiner dan de Blaadjes, zegt ^{XIV.} Hoofd-
 de Ridder. Deeze, zo wel als de voorgaande, ^{STUK.}
 is *Veelhoornige Lotus* by MORISON getyteld. ^{Decant-}
^{dria.}

M E D I C A G O.

Een plat Wenteltrapswys' gedraaid Haauwtje: en de Kiel der Bloem van de Vlag afgeboogen, maakt de Kenmerken uit van dit Geslagt, waar in de twee eerste Soorten tot de Heesters behooren, als volgt.

(1) *Medicago met een Boomachtige Steng, de Haauwtjes Maanvormig en geheel effenrandig.* ^{I.} *Medicago*
^{Arborea.}
^{Boom-}
^{achtige.}

Dit Gewas, by LOBEL en anderen zeer wel afgebeeld, wordt voor den *Cytisus* der Ouden aangezien, en het zou de *Cytisus* zyn, daar DIOSCORIDES van schryft, groeiende een of twee Ellen hoog, driebladig als de Klaver en geheel grys of witachtig van kleur. Men hadt denzelven van 't Eiland Rhodus door geheel Griekenland voortgeteeld, om dat hy zo veel

(1) *Medicago Leguminibus lunatis margine integerrimis, Caule Arboreo. Syst. Nat. XII. Gen. 899. p. 505. Veg. XIII. p. 577. H. Cliff. 376. Ups. 230. R. Lugdb. 382. MILL. Dict. T. 175. Cytisus incanus Siliquis falcatis. C. B. Pin. 389. Cytisus Maranthæ. LOB. Ic. II. p. 46. Cytisus ut estimatur. DOD. Pempt. 569. Medicago trifolia frutescens incana, TOURNEF. Inst. 412.*

N D

III. veel Zuivel uitleverde. In Italie, niettemin,
 AFDEEL. was dit Gewas zeldzaam, komende alleenlyk om-
 XIV. streeks de Stad Napels voor. Het is Takkig,
 HOOFD- en bereikt fomtyds wel de hoogte van drie of
 STUK. vier Ellen. De Bladen hebben geen aangena-
 Tienman- men Reuk. De Bloemen zyn als die van Brem;
 nige. de Haauwtjes als een halve Maan, gelyk de
 Tuinlieden gebruiken, gekromd, zeer plat. Het
 Hout is zeer hard en bruin; zo dat sommigen
 dit Gewas voor den Heester, die het Roozen-
 Hout voortbrengt, gehouden hebben.

II.
 Virginica,
 Virgini-
 sche,

(2) *Medicago met een regtopstaande zeer Tak-
 kige Steng en getropte Endbloemen.*

Deeze Soort, in Virginie huisvestende, is mede Heesterachtig en gelykt naar de *Barba Jovis*, zogenaamd. De Bladen, drie aan een Steeltje, zyn insgelyks gedekt met eene gryze Wolligheid. De Bloemen, rood en wit bont, komen van het midden tot aan den top der Stengen uit digte Bladeren voort. Het Zaadhuisje is klein, samengedrukt, gespits, bevattende een enkeld Nierachtig Zaad.

XV. HOOFD-

(2) *Medicago Caule erecto Ramosissimo, Floribus fasciculatis terminalibus. GRON. Virg. 86, Loto affinis trifoliata frutescens glabra, PLUK. Mant. 120.*

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

XV. HOOFDSTUK.

Beschryving van de VEELBROEDERIGE
HEESTERS, Polyadelphia, in wier Bloemen
de Meeldraadjes tot verscheide Lighaamen sa-
mengevoegd zyn, die als de Voetstukken daar
van uitmaaken.

Veel Boomen, gelyk wy gezien hebben*, * II. D.
doch weinige Heesters en Kruiden, naarbl. 185,
III. STUK;
het getal der Geslagten gerekend, komen in
de Agttiende Klasse van het Samenstel der Se-
xen, de Polyadelphia bevattende, voor. Het
eerste derzelve voert den naam van

MUNCHAUSIA.

Naar den Baron VAN MUNCHAUSEN,
niet minder in het onderzoek der Plantgewas-
sen dan der Dieren thans vermaard, door wien
dit Chineefche Gewas is afgebeeld en beschree-
ven.

De Geslagts - Kenmerken zyn: een zesdeeli-
ge dikachtige Kelk: zes Bloemblaadjes die gena-
geld zyn: zesmaal vier of vyf Meeldraadjes:
het Vrugtbeginzel boven, hebbende een Draad-
achtigen krommen Styl.

De eenigste Soort (1), die wegens haare
Schoon-^{I.}
Munchaus
sia speciosa
Sierlyke.

(1) Munchausia. Syst. Nat. Veg. XIII. Gen. 1321. p.

III. Schoonheid den bynaam voert, is een Boompje
 AFDEEL. met ronde gladde Takken. Het heeft de Bla-
 XV. den overhoeks, gesteeld, Eyronnd of langwer-
 HOOFD- pig Eyronnd, gespitst, effenrandig, glad, van
 STUK. onderen bleeker. Aan 't end der Takken draagt
 het een regtopstaande samengestelde Bloemtros.
 De Groeiplaats is in China.

H Y P E R I C U M.

Dit Geslagt heeft den Kelk in vyven ver-
 deeld en vyf Bloemblaadjes. 't Getal der
 Meeldraadjes is menigvuldig, die van onde-
 ren in vyf Tropfen samengegroeid zyn. De
 Vrucht is een Zaadhuisje.

Onder de menigvuldige Soorten van dit Ge-
 slag, daar het gewoone St. Jans Kruid in be-
 greepen is, komen eenige Uithcemfche, die
 Heester- of Boomachtig zyn, voor, en wel
 meest de zodanigen, die vyf Stylen of Stem-
 pels hebben, als volgt.

I.
Hypericum
Baleari-
cum.
 Middell-
 landsch.

(1) *Hypericum met vyfwyevige Bloemen, een*
Heesterachtige Steng, de Bladen en Tak-
ken met Lidtekens.

Dee-

581. *Mant.* 243. MUNCH, *Hausv.* V. p. 357. T. 356. MURR.
Plant. Gott. Praef. cum Icone,

(1) *Hypericum* Flor. pentagynis, Caule Fruticoso, Fol. Ra-
 misque Cicatrisatis. *Syst. Nat.* XII. Gen. 902, p. 509. *Veg.*
 XIII. p. 582. MILL. *Dict.* T. 54. Hyp. Fl. pentag. Fol. &
 Ramis Verrucosis. *H. Cliff.* 380. R. *Lugdb.* 473. *Hypericum*
sive Ascyrum Frut. magno Flore. MAGN. *Char.* 260. *Myrto-*
Cistus Pennxi. CLUS. *Hist.* I. p. 68.

Deeze , op 't Eiland Majorca , een der Balearifchen , en dus in de Middellandsche Zee groeiende , is een Heester die eenigermaate naar den Myrtus , eenigermaate naar den Citus gelykt. De Stengen zyn vierhoekig , als met Trosjes van Klierachtige Stippen besprengd ; de Bladen geboogen , aan den rand met Wrat- tige Klieren : de Bloemen , die zeer groot zyn , komen aan 't end der Takken voort.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

(2) *Hypericum met vyfwyvige Bloemen , een Heesterachtige Steng ; de Bladen smal Lancetvormig.*

II.
*Kalmia-
num.
Virginisch.*

Deeze , in Virginie huisvestende , volgens den vermaarden KALM , is een Heester met vierhoekige Takken en Bladen als van Rosmaryn of Lavendel , die glad zyn. De Bloemen maaken , aan 't end der Takken , een gaffelde Tros , van drie of zeven Bloemen , die vyf zeer dunne Stylen hebben. Het Zaadhuisje is Eyrond , van langte als de Kelk , die Lancetvormig is en stompachtig , komende in langte met de Meeldraadjes overeen.

(3) *Hypericum met vyfwyvige Bloemen , die ruig-*

III.
*Hypericum
Cayanense.
Cajennisch.*

(2) *Hypericum Flor. pentagynis , Caule Fruticoso , Foliis lineari - lanceolatis. Hypericum Flor. pentag. Cal. obtusis. Staminibus Cor. æquantibus , Caule erecto Herbaceo. MILL. Diß. N. 10.*

(3) *Hypericum Flor. pentagynis , Corollis hirsutis , Foliis ovatis , Caule Arboreo. Mant. 277. JACQ. Amer. Hist. 213.*

№ 3

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

ruigbladig zyn , de Bladen Eyrond, de
Steng Boomachtig.

Op 't Fransch Eiland Cayenne, aan de Kust van Zuid - Amerika, is dit Gewas gevonden, 't welk een Boom maakt van agttien Voeten hoogte, volgens den Heer JACQUIN, die 't zelve op Martenique, in de 'Tuin der Jesuiten, hadt gezien. De Bladen waren Eyrond met zwarte Stippen, gesteeld, effenrandig, twee of drie Duimen lang: de Bloemblaadjes vyf in getal, van binnen zeer ruig, eens zo lang als de Kelk, die ook vyfbladig was. Vyf Honigkliertjes, van langte als het Vruchtbeginzel, waren beurtlings geplaatst tusfchen de vyf Voetstukken, die zig Penfeelswyze verdeelden in menigvuldige Meeldraadjes, een weinig langer dan de Kelk, met zeer kleine ronde Meelknopjes (*). Het Vruchtbeginzel was Eyrond en hadt vyf Elsvormige Stylen, met flompe geknopte Stempels. Van dit Gewas hadt men de Vrucht nog niet gezien. Het droeg famengeftelde Trosfen aan 't end der Takken. Men hadt het, onder den naam van *Amandelboom van Cayenne*, op Martenique gebragt. Naar de *Lafianthus*, die thans onder den Geflagtnaam *Gordonia* van dit Geflagt is uitgemonsterd *, fchynt het veel te gelyken.

* Zie
bladz. 421,
hier voor.

(4) Hy

(*) In de verkorte Opgave der Kenmerken, door LINNEUS, in zyne *Mantissa altera*, p. 273, vindt men, *Filamenta quinque, apice in Penicillum divisa: Anthera globosa*.

(4) *Hypericum met vyfwyvige Bloemen, de Bladen effenrandig van onderen grys, de Vruchten Besie-achtig, de Steng Boom-achtig.* III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

Deeze, in Mexiko huisvestende volgens D. *Hypericum Bacciferum* Mutis, is een Heester van drie Vademmen hoog, regtopstaande, met vierhoekige Takken, IV.
Besiedraa-
gend. Bladen hebbende van een Span lang, spits Eyronde, gepaard, met korte Steelen: de Bloemen komen Pluimswyze aan 't end der Takken voort: zy zyn geel van Kleur, vyfbladig, uitgebreid; zy hebben een Kelk die ook vyfbladig is en menigvuldige Haairachtige Meeldraadjes, in vyf Tropfen; zynde ieders Voet een plat Pensfeelswyse kolommetje, met rondachtige Meelknopjes. Het Vruchtbeginzel is Eyronde, vyfhoekig en heeft vyf Draadachtige Stylen; de Vrucht een Eyronde gespitsste Besie met vyf Holligheden, een groot getal langwerpige Zaadjes, op twee ryen, bevattende.

Dit geheele Gewas is vol van een Lymerig, taay, Saffraankleurig Sap, zo wel als 't voorgaande. Het komt, wat de Vruchtmaakende deelen aangaat, genoegzaam overeen met de Kenmerken van dit Geslagt. De Besieachtige Vrucht, alleen, zou 'er tegen schynen te stryden,

(4) *Hypericum Flor. pentagynis, Fol. integerrimis, subtruncatis, Canle Arboreo, Fructibus baccatis. Mant. 277. Caeopla, MARCGR. Bras. 96. Pis. Bras. 126.*

N 4

III. den, doch in het *Androsæmum* van TOUR-
 AFDEEL. NEFORT gelykt het Zaadhuisje ook veel naar
 XV. een Besie.
 HOOFD-
 STUK.

V. (5) *Hypericum met vyfwyvige Bloemen, en-*
keld aan 't end der Takken; de Steng vier-
hoekig Heesterachtig; de Bladen langwer-
pig Eyrond, taay als Leer.
Hypericum
Calycinum.
 Vrugtkel-
 lig.

In Noord - Amerika komt deeze voor, die de Steng Takkig, rood, vierhoekig heeft; de Bladen een Handpalm groot; de Bloemen aan 't end der Takken, enkeld, gesteeld: een Vliezigen Kelk, die eens zo groot wordt in de rype Vrugt: een geele Bloem met geele Meeldraadjes en een rood Vrugtbeginzels, komende de gestalte veel met die van de zevende Soort overeen.

VI. (6) *Hypericum met vyfwyvige Bloemen, een*
vierhoekige Kruidige regtopstaande enkel-
de Steng, en gladde effenrandige Bla-
den.
Hypericum
Ascyron.
 Grootbloemig.

Dit

(5) *Hypericum* Flor. pentagynis solitariis terminalibus, Caule tetragono Fruticoso, Fol. oblongo - ovatis Coriaceis. *Mant.* 106.

(6) *Hypericum* Flor. pentagynis, Caule tetragono, Herbaceo erecto simplici, Fol. laxibus, integerrimis. *GMEL. Sib.* IV. p. 178. *T.* 69. *H. Ups.* 236. *H. Cliff.* 380. *R. Lugdb.* 473. *Androsæmum* Fl. & Thecâ quinquecapsulari, omnium maximis. *MOR. Hist.* II. p. 472. *Ascyrum* inagno Flore. *C. B. Pin.* 280. *Prodr.* 130. *BURS.* XVI. 25. *TOURNEF. Inj.* 256.

Dit Gewas, dat in Siberie, Kanada en op de Pyreneefche Bergen, natuurlyk groeit, munt door de grootte zyner Bloemen en Zaadhuisjes uit, onder de Soorten van dit Geslagt. Het gelykt naar 't gemeene Hertshooy; hebbende de Steng anderhalf Elle hoog, rond, glad, rosachtig, met bleekgroene Bladen, een Duim lang, een half Duim breed, rondachtig, tegenover elkander. De Bloemen, op den top der Stengen, zyn geel, en bestaan uit vyf Blaadjes, ieder een Duim lang, veele Meeldraadjes van de zelfde Kleur bevattende.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

(7) *Hypericum met driewyvige Bloemen en Besie-achtige Vrugten; de Steng Heesterachtig, wederzyds scherp.*

VII.
Hypericum
Androsæ-
mum.
Grootbla-
dig.

Dat de Bladen, met de Vingers gewreeven, een Bloederig Sap afkleuren, geeft dit Gewas zynen Griekfchen naam, die ook op andere Soorten van St. Jans Kruid is toegepast geweest. Het tegenwoordige heet, tot onderscheiding, allergrootst Heesterachtig *Mansbloed*, 't welk die Griekfche naam betekent, en men noemt het, in 't Fransch, *Toute Saine*. In grootte der

(7) *Hypericum* Flor. trigynis, Pericarpis baccatis, Caule fruticoso ancipiti. *H. Ups.* 237. *Hyp. Flor. trig. Fr. baccato*, Foliis ovatis pedunculo longioribus. *H. Cliff.* 380. *R. Lugdb.* 374. *DALIB. Par.* 235. *Androsæmum maximum Frutescens.* *C. B. Pin.* 280. *Androsæmum.* *DOD. Pempt.* 78. *GOUAN Monsp.* 402. *GER. Prov.* 328. *TOURNE. Inst.* 251. *T.* 128.

N n 5

III. der Bladen munt het uit, by alle andere Eu-
 AFDEEL. ropifche Soorten van dit Geflagt. Aan 't end
 XV. der Takken komen meest vyf of zeven Bloe-
 HOOFD. men, die byna een Kroontje maaken, zo GOUAN
 STUK. aanmerkt. Het groeit, natuurlyk, niet alleen
 in de Zuidelyke deelen van Europa, maar ook
 in Engeland, zo RAY aantekent. Hier te
 Lande wordt het in de Hoven gehouden, a-
 wegens de fierlykheid van zyn Gewas en Bloe-
 men. Het Loof wordt tegen 't end van den
 Zomer donker rood. De Vrugten, die op de
 Bloemen volgen, zyn volmaakt als Besfen, eerst
 groen, dan rood en eindelyk zwart, een me-
 nigte van kleine Zaadjes bevattende.

VIII. (8) *Hypericum met driewyvice Bloemen,*
spitfe Kelken, de Meeldraadjes korter dan
de Bloem, de Steng Heesterachtig.
Hypericum
Olympi-
cum.
 Olympifch.

Dit Orientaalsch St. Jans Kruid, op den
 Berg Olympus in Klein Afie groeiende ge-
 vonden, is klein van Blad en groot van
 Bloem. Men vindt het by DILLENIUS en
 in 't Kruidkundig Woordenboek van MILLER
 afgebeeld.

(9) Hy-

(8) *Hypericum* Flor. trigynis, Calycibus acutis, Stamini-
 bus Corollâ brevioribus, Caule Fruticoso. *H. Cliff.* 380, R. *Lugdb.*
 374. *MILL. Dict.* T. 151. f. 1. *Hypericum* Montis Olympi.
WHEEL. Hist. 222. *DILL. Elth.* 182. T. 151. f. 183. *Hyper-*
icum Orientale flore magno. *TOURNEF. Cor.* 19.

- (9) *Hypericum met driewyvice Bloemen; de Bladen Eyrond, gesteeld, effenrandig, van onderen Wollig; de Steng Heesterachtig en plat vierhoekig.* III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

Deeze Soort groeit in Brasil. Zy komt in Gestalte overeen met de *Lasianthus*, thans *Gordonia*, voorgemeld. De Steng is stomp vierhoekig, zonder Stoppeltjes: de Bladen zyn als van den Citroenboom, gesteeld, spits, van onderen met eenige Wolligheid. Een gearmde Tuil van Bloemen draagt dit Gewas, waar in de troppen van Meeldraadjes langwerpig en zeer aanzienlyk zyn. IX.
Petiolatum,
Gesteeld.

- (10) *Hypericum met driewyvice Bloemen en stompe Kelken, de Meeldraadjes korter dan de Bloem, de Steng Heesterachtig.* X.
Canariense,
Kanarisch.

Dit is een fraay Heester-Gewas, uit Zaad van de Kanarische Eilanden geteeld, dat veel Bloemen draagt, en dus tot versiering strekt van de Openbaare Kruidtuinen. De Blaadjes zyn hier niet als met Gaatjes doorboord: anders

(9) *Hypericum Flor. trigynis, Fol. ovatis, petiolatis, integerrimis, subtus tomentosus, Caule Fruticoso tetragono compresso.*

(10) *Hypericum Flor. trigynis, Calycibus obtusis, Stamini- bus Corollâ brevioribus, Caule Fruticoso. H. Cliff. 381. R. Lugdh. 374. Hyp. Frutescens Canariense multiflorum. COMM. Hort. II. p. 135. T. 68. Hyp. f. Androsæmum magn. Cana- riense ramosum, copiosis Floribus, Fruticosum. PLUK. Alms. 189. T. 302. f. 1.*

III. ders gelyken ze veel naar die van 't gewoone
 AFDEEL. St. Jans Kruid; zo COMMELYN aanmerkt
 XV. en de Steng was drie Voeten hoog.
 HOOFD
 STUK.

XI. (11) *Hypericum met driewyvice Bloemen, de*
Hircinum.
 Bokkig. *Steng Heesterachtig tweesnydende.*

De Bokkige Stank geeft den bynaam aan
 deeze Soort, die op Sicilie, in Kalabrie en dus
 in 't Napelsche, als ook op Kandia aan Bee-
 ken groeit. Men vindt het *Tragium Creticum*
 getyteld van BELLONIUS. De Meeldraad-
 jes schynen zeer lang te zyn in dit Gewas.

XII. (12) *Hypericum met driewyvice Bloemen, de*
Aegyptium.
 Egyptisch. *Honigbakjes Lancetvormig; de Stengen*
plat Heesterachtig.

Deeze, in Egypte groeiende volgens JUS-
 SIEU, is een Heestertje van een Span hoog,
 met menigvuldige platte Takjes gearmd; de
 Blaadjes, als die van 't Varkens-Gras, zeer
 klein, gespits, ongesteeld, langer, nogthans,
 dan de Leedjes der Takken: de Bloemen meest
 twee by elkander. Een langwerpig Honigschub-
 bet-

(11) *Hypericum* Flor. trigynis, Stam. Corollâ longioribus,
 Caule Fruticoso ancipiti. H. Cliff. 331. Ups. 237. R. Lugdb.
 374. Hyper. foetidum Frutescens minus. DILL. *Elth.* 182.
 Androsæm. foetid. Capit. longissimis Filamentis donatis. C.
 B. *Pin.* 280. *Tragium.* CLUS. *Hist.* II. p. 105.

(12) *Hypericum* Flor. trigynis, Nectariis Petalorum Lance-
 olatis, Caulibus suffruticosis compressis.

betje komt binnen de Nagels van ieder Bloem-
 blaadje voor. Het heeft de gedaante van een
 Heyachtig Plantje, dat op Zandige Velden
 groeit.

III.
 AFDEEL.
 XV.
 HOOFD-
 STUK.

(33) *Hypericum met tweewyvice Bloemen en
 zeer smalle Blaadjes.*

XXXIII.
Setosum.
 Borstelig.

Dit kleine Heesterachtige *Virginische St. Jans
 Kruid*, met Takjes als Paardeftaart, van PLU-
 KENET, heeft, volgens den Heer CLAY-
 TON, een vierkante ruige Steng, met zeer
 kleine ruige Blaadjes, die zo dicht tegen de
 Takken aangedrukt zyn, dat menze naauwlyks
 kan zien. De Bloemen zyn Goudgeel.

(34) *Hypericum met eenwyvice Bloemen.*

Dit Chineefche-Gewas, het eenigfte onder
 de Soorten van dit Geflagt dat een enkelen
 Styl heeft, voert deswegen te regt den by-
 naam van Eenwyvig. Het heeft, volgens den
 Heer MILLER, die 'er een Afbeelding van
 geeft, de Meeldraadjes langer dan de Bloem,
 de Kelken gekleurd, en de Steng is Heester-
 achtig.

XXXIV.
Monogy-
num.
 Eenwyvig.

A s-

(33) *Hypericum* Flor. digynis, Fol. linearibus. GRON.
Virg. 88. p. 112. *Hypericum* Virg. parvum Fruticosum,
 Ramulis Equiseti. PLUK. *Alm.* 189.

(34) *Hypericum* Floribus monogynis &c. MILL. *Dict.* T.
 151. f. 2.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

ASCYRUM.

De Kelk is in dit Geslagt vierbladig, met vier Bloemblaadjes en veele Meeldraadjes, die in vier Tropfen samengevoegd zyn.

Het heeft den naam van *Ascyrum*, hoewel dat Gewas, 't welk gemeenlyk dien naam voert, en tot de Europifche Kruiden behoort, in het voorige is begreepen. Het tegenwoordige heeft alleenlyk drie Soorten, altemaal in Virginie of daar omtrent haare Groeiplaats hebbende, te wecten.

I.
Ascyrum
Cruz An-
dræ.
Gekruist.

(1) *Ascyrum met Eyronde Bladen, een rondé Steng en gegaffelde Pluim.*

De Bloem, die naar een St. Andries Kruis gelykt, geeft den bynaam aan dit Gewas. Het is een Heestertje dat naar 't St. Jans Kruid gelykt, met kleine geele Bloempjes, in Maryland groeiende, volgens PLUKENET. De rondheid van de Steng doet het voornaamelyk van de volgende Soort verschillen.

II.
Hypericoi-
des.
Gewiekt.

(2) *Ascyrum met langwerpige Bladen en tweesnydende Takken.*

Hier

(1) *Ascyrum* Fol. ovatis, Canle tereti, Panicula dichotomâ. *Syst. Nat.* XII. Gen. 903. p. 511. *Fig.* XIII. p. 585. *Ascyrum* Fol. ovatis. *H. Cliff.* 494. *GRON. Virg.* 113. *Hypericoides ex Terra Mariana, Flor. exiguis luteis.* *PLUK. Alib.* 104.

(2) *Ascyrum* Foliis oblongis, Ramis ancipitibus. *Ascyrum*
Fin-

Hier wordt het *Heesterachtige kleine Ascy-* III.
rum van BROWNE t'huis gebragt, dat dunne AFDEEL.
 gezoomde Takjes en smalle ongesteelde Blaad-
 Hoofd-
 jes, van onderen met twee Kliertjes, heeft. XV.
 't Is het *laage altyd groene St. Jans Kruid* van
 PLUKENET, met een platte Houtige Steng,
 die wederzyds gewickt is, en een geele vier-
 bladige Bloem. Dit Gewas schynt het te zyn,
 't welk *St. Andrews Wort*, van Banister, was
 getyteld. Het groeit derhalve zo wel op Ja-
 maika, naar 't schynt, als in Virginie.

Tot deeze Soort wordt betrokken de over-
 endstaande *Hypericoides* met een geele Bloem,
 van PLUMIER afgebeeld onder de Ameri-
 kaansche Planten, waar van gezegd wordt:
 het is een Heesterachtig, zeer Takkig, Plant-
 gewas, met de grootste Takjes zeer dun en
 gegaffeld, de kleinere in drieën verdeeld; de
 Bladen langwerpig, ongesteeld, effenrandig,
 twee tegen elkander over, met de Middel-Rib
 afloopende. De Bloemen, aan 't end der Tak-
 ken, eenzaam voortkomende, zyn vierbladig
 en uitgebreid, met de twee tegenover elkander
 staande Blaadjes breeder dan de twee anderen,
 't welk echter in de Afbeelding zig niet dui-
 delyk openbaart.

(3) As-

Fiuticosum minus supradecompositum, Ramulis &c. BROWN.
Jam 309. Hypericoides Frutescens erecta, Flore luteo.
 PLUM. *Gen. 51 T. 152. f. 1. Hypericum pumilum sempervi-*
rens, Caule compresso &c. PLUK. Mant. 104. RAJ. Suppl. 495.

II. DEEL. V. STUK.